ՇԱԲԱԹ – Բ. ՇԱԲԹԻ
ԱՊՐԻԼ 30 – ՄԱՅԻՍ 2
SAMEDI 30 AVRIL – LUNDI 2 MAI
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.846 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.846

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

«ՕՐ ՈՒ ԱՐԵՒ»

Աշխատանքի Դատը ծփուն ալիք մըն էր երէկ:

Այսօր դարձած է ամեհի ծով մը փո-թորկածայն:

Անհամար բազմութիւններ ձայն կուտան ցամաքէ ցամաք:

Սպառնալից ալիքներ կը կուտակուին մինչեւ խաւարակուռ ափերու վրայ: Եւ կը կազմուին նոր ծովեր տաժանքի, դառնութեան, բողոքի ու պայքարի:

Ամէն տեղ ալ, առուները գետերու կը վերածուին, յորդահոսան, յարաճուն սաստկութեամբ:

Տաժանելի՛, շինարար, ստեղծագործ Աշխատանքի շեփորն է որ կը հնչէ, ի խնդիր նոր նուաճումներու:

Տարիներու ընթացքին, երբեմն արիւ-նալի ճակատամարտը արդէն յանգած է աշխարհակալութեան մը, բառին ազ-նուագոյն իմաստով:

Ի՜նչ արմատական, հսկայական բարե-փոխումներ՝ 1866էն ի վեր:

Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ առաջին անգամ կին մըն էր, Օր. Ֆլորա Թրիսթան, որ 1843ին կ'առաջարկէր ընկերակցութիւն մը կազմել բոլոր երկիրներու աշխատաւոր-ներուն միջեւ:

Քանի մը տարի ետք, 1847ին, Կարլ Մարքս եւ Էնգելս Լոնտոնի մէջ կ'արձա-կէին պատմական կոչը, — «Զոհնեւոր-ներ բոլոր երկիրներու, միացէք»:

Աւելի վերջը, 1862ին ցուցահանդէսի մը առթիւ Լոնտոն ղրկուած պատգամաւո-րութիւն մը կապ կը հաստատէր Ֆրան-սացի եւ անգլիացի բանուորներու միջեւ, իսկ 1864ին կը մշակուէր Դաշնակցութեան մը նախագիծը որ քննուեցաւ Ժընեւի համագումարին մէջ (1866):

Երկար վիճաբանութիւններէ ետք, ըն-դունուեցաւ Աշխատաւորներու միջազգա-յին ընկերակցութեան ծրագիր – կանո-նագիրը:

Այնուհետեւ իրարու կը յաջորդէին հա-մագումարները, եւ կ'արմատանար, կը ծաւալէր կազմակերպութիւնը, դառնա-լով կենդանի ուժ մը:

Աւելի քան հարիւր տարուան ծրագըր-եալ աշխատանքը եւ յարատեւ պայքարը այսօր հասած են բարձունքի մը որ գլխու-պտոյտ կը պատճառէ:

Մեծ թէ փոքր երկիրներու մէջ, աշ-խատաւոր բազմութիւնները շատոնց գլած անցած են սկզբնական ծրագիրը:

Անոնք ապահոված են բազմազան իրա-ւունքներ, արհեստակցական թէ ընկե-րային գետնի վրայ:

Միեւնոյն ատեն, տիրական, վճռական դեր կը կատարեն քաղաքական կեանքի մէջ: Անշուշտ համաձայն իւրաքանչիւր երկրի ընկերային եւ տնտեսական պայ-մաններուն:

Շարժումը վիթխարի ոստումներ կա-տարեց 1914ի Մեծ Պատերազմէն եւ 1917ի ռուսական յեղափոխութենէն վերջ, երբ գահեր կը տապալէին եւ կայսրութիւն-ներ կը խորտակուէին:

Սահմանները նեղցած էին, եւ մէկ երկ-րի մէջ պատահած դէպք մը անմիջապէս կ'ազդէր հարեւան ժողովուրդի մը վրայ:

Իւրաքանչիւր նոր նուաճում կ'արձա-գանգէր մէկ երկրամասէն միւսը: Երբեմն յամրաբար, յաճախ դղրդագին պոռթ-կումներով:

Միայն այս երկրի մասին խօսելով, ինչ որ կատարեց Ժողովրդական Ճակատի կա-ռավարութիւնը 1936ին, երազ պիտի թը-ւէր, տարիներ առաջ:

Այդ օրէն ասդին, օր ու արեւ ծագեցաւ աշխատաւոր բազմութեանց համար ալ:

1953, Մայիս 1 Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

186Ի ԴԷՄ 271 ՁԱՅՆՈՎ, ԳԱՌ «ՓՐԿՈՒԵՑԱՒ»

———o———

Կասկած չկայ որ վարչակարգը տագ-նապի մէջ է եւ ինչ ալ ըսէ Ժիսքար, դժուար թէ կարենայ համոզել: «Փտում կամ տագնապ» կը խորագրէ Քօթիտիէն տը Փարի ծանրանալով Ազգ. Ժողովի Հինգշաբթի օրուան նիստին վրայ: Ար-դարեւ հաւանաբար շատ տեղին չէր որ Պառ այդքան յոխորտայ եւ ապարէզ ալ կարդայ մեծամասնութեան մեծամաս-նութեան, որմէ կախում ունի իր ճակա-տագիրը:

Կօլիստները ըսին որ վստահութիւն չունին բայց կը քուէարկեն Բ. ծրագիրը ու այդպէս ալ ըրին, թէեւ քանի մը ձայն պակսեցաւ: Արդարեւ մինչ ընդդիմու-թիւնը, միաձայնութեամբ իր 186 ձայնե-րով ո՛չ ըսաւ, մեծամասնութեան մէջ գտնուեցան ձեռնպահներ, նոյնիսկ մէկը (Ժ. Ժ. Սերվան-Շրէպէր) որ դէմ քուէ-արկեց եւ Պառ փրկուեցաւ 271 ձայնով: Կ'ըսուի նոյնիսկ թէ փրկողը եղած է Շի-րաք, վասնզի կօլիստները չէին ուզեր իսկ այդ վերապահ վստահութիւնը յայտնել: Վիճաբանութեան ատեն յանուն Ընկեր-վարական կուսակցութեան Տէֆէր շեշ-տեց թէ նոյնիսկ մեծամասնութեան հա-մար տնտեսական քաղաքականութիւնը ձախողած է բայց պէտք չէ անտեսել թէ Պառ միակ պատասխանատուն չէ, բո-լորը պատասխանատու են:

× Ժ. Ժ. Սերվան - Շրէպէր հրաժա-րեցաւ իրեն յանձնուած պաշտօնը կա-տարելէ (բարեփոխումներու ծրագիրը պատրաստել):

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԷՃԷՎԻՏԻ ԴԷՄ

———o———

Մթնոլորտը բաւական լարուած է Թուր-քիոյ մէջ, ուր առջի օր հալքեան պա-րագլուխ Էճէվիտ երկու յարձակման են-թարկուած է հիւսիս – արեւելեան Անա-տոլու կատարած ընտրական իր շրջա-պտոյտին ընթացքին: Ապրիլ 26ին, Թո-քատի մէկ թաղը, Նիքշար, անցած ատե-նը կառքը, ուր տեղ գրաւած էր ծակ-ծակ եղած է հրացանաձգութենէն: Մա-զապուրծ ազատած են, ինք եւ իրեն ըն-կերացող լրագրողները որոնք անմիջա-պէս գետին պառկած են: Յաջորդ օրը, Կիւմիւշանէի մէկ թաղը հալքեան չար-քայիններ պարտաւորուած են կռուելու ծայրայեղ – աջերու հետ պաշտպանելու համար նախկին վարչապետը: Երկու օր-ուան հաշուեկշիռը՝ քսան վիրաւոր է, ո-րոնց հինգը՝ ծանրօրէն: Նիւթական վը-նասները մեծ են:

× Երկու ուսանողներ եւս սպաննուած են առջի օր, մէկը՝ Պոլիս, միւսը՝ Իզ-միր: Այս սպանութիւններով, յիսունի կը հասնի սպաննուած ուսանողներու թիւը, տարւոյն սկիզբէն ի վեր:

ԲԱՆՒՈՐՈՒՀԻՆ

Պատուհանիս տակէն, ամէն առաւօտ,
Ուրուականի պէս կ'անցնիս.
Եւ կուսագեղ գլուխիդ վրայ կ'արտասուէ
Տերեւաթափ վարդենիս:

Լուռ թաղին մէջ կը լսեմ քայլդ, ու
գաբթնող
Շունն՝ որ վըրադ կը հաչէ՛.
Կամ կը լսեմ քունիս մէջէն ձայնն հազիդ՝
Որ ծոցդ ալուր կը տանջէ:

Եւ կը խորհիմ թէ քրնատ ես եւ նօթի,
Իրանդ հովէն կը դողայ.
Եւ կը նըստի գանգուրներուդ վըրայ, քո՛յր,
Եղեամն իբրեւ շափիւղայ,

Կամ մուճակներդ են պատըռտած,
փողոցին
Ջուրն անոնց մէջ կը նողփայ.
Կամ խտեւէդ շըւայտօրէն կը սուլէ
Թուրք սըրիկայ մ'անօպայ:

Եւ կը խորհիմ թէ, տան մէջ, մայրդ է
հիւանդ.
Ցամքած է ձէթն ալ նրագին.
Ու դուն կ'երթաս գործատան մէջ
աշխատիլ
Լոյսին համար ու կեանքին:

Ես կը խորհի՛մ — եւ խենթի պէս
կը բաղձամ
Վար իջնել, քո՛յր դալկադէմ,
Քո՛վդ իջնել, համբուրել ձեռքըդ նիհար,
Եւ հըծծել. — «Քեզ կը սիրեմ»: —

Կը սիրեմ վիշտդ՝ որ իմ վիշտս է
գերագոյն,
Կը սիրեմ կուրծքըդ քանդուած՝
Որուն մէջ դեռ կը յամառի Սէրդ երգել
Արտոյտի պէս սըրարբած:

Կը սիրեմ քու անօթութիւնդ ու ծարաւդ,
Եւ ոսկորներդ ուժասպառ.
Ես կը սիրեմ կոյս աղիքներըդ ցամքած,
Մազերուդ սուգն՝ ուսէդ վար:

Եւ ես կ'ուզեմ ամփոփել քեզ սըրտի՛ս
վրայ
Տատրակի պէս տարագիր,
Տալ ուժըս քեզ, մըրցանակներըս փառքի,
Եւ ազգանունս անբասիր.

Կուրծքըս վահան ընել կուրծքիդ նըշխարհ
Եւ քօղն ըլլալ պատիւիդ,
Կրանիթէ բազուկիս տակ պաշտպանել
Սեռըդ ու գեղդ անժըպիտ:

Կ'ուզեմ քեզ տալ ինչ որ պայքարն ինծ
տըւաւ,
Ինչ որ խլեցի մարտերով.
Քեզ պըսակել արիւնիս գոյնն ունեցող
Յաղթանակիս վարդերով:

Միայն թէ դուն չըլլաս տըժգոյն ու
քաղցած,
Արեւուն տակ չըհազաս,
Մօրըդ վերև չըմարի նրագն, ու, ո՛վ քոյր
Դուն գործատուն ա՛լ չերթաս:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Քանի մը տողով

ՓԱՐԻԶԻ աղբերը սկսաւ հաւաքել բա-նակը, մինչ Հինգշաբթի օրուան գոր-ծադուլը ծաւալ առաւ գլխաւորաբար ելեկտրականութեան ընդհատումներու պատճառաւ: Ամէն ինչ կարգին էր Ուր-բաթ, բացի երկաթուղիէն, որու գոր-ծադուլը կը շարունակուէր նաեւ Ուր-բաթ եւ Շաբաթ:

Հայկ. անարեկչութիւնը, թրքական պատասխանատուութիւնը եւ իրեն ծանօթ մը՝ Ժան Սավար...

———o———

Ինթերնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւն Ապրիլ 29ի իր թիւին նամակներու բաժինին մէջ, նամակ մը տպած է Ժան Սավարէ ի պա-տասխան Սալցպըրկըրի յօդուածին լոյս տեսած նոյն թերթին Ապրիլ 9-10 թիւին մէջ (տես «Յառաջ», Ապրիլ 14):

Մեր ընթերցողները գուցէ յիշեն թէ ո՞վ է այս մարդը: Նախկին դասախօս Անգարայի համալսարանին, մասնակցած էր այն ճաշին զոր Թուրքերը կազմակեր-պած էին 1973 Ապրիլին եւ զոր մկրտած էին «տեղեկատուութեան ճաշ» եւ ուր կ'ուզէին մտքերը «լուսաբանել» Մար-սէյլի յուշարձանի բացման վաղորդայ-նին: Ինչպէս գրած էինք այն ատեն (Ապ-րիլ 21, Ֆրանսերէն խմբագրական) «Խաղաղական եւ լօխումին» միջեւ Թուր-քիոյ այս բարեկամը խօսք առած էր: Մինչեւ հոս անբնական բան մը չկար, բայց ի՞նչ ըսած էր այս «փրոֆեսէօրը», կը յիշէ՞ք.—

Les Massacres de 1915, ce sont des bavures qu'implique toute guerre et il ne faut pas éternellement pleurer sur le lait répandu. Le mot génocide que l'on emploie est inutile. Mieux vaudrait parler de victimes des événements.

Այս «թափած կաթը» սակայն բաւական փորձանք թափած էր իր ալ գլխուն եւ քանի մը օր ետք, յօդուած մը կը ստո-րագրէր Քոմպայի մէջ (Ապրիլ 24) ու եթէ ոչ բոլորովին Մէա քուլփա մը, առնուազն յետ քայլ մը կ'ընէր, ըսելով թէ «Ես այդպէս ըսել չուզեցի» եւայլն: Բայց ա-հա, չորս տարի ետք, մարդը նորէն մէջտեղ կ'ելլէ, հաւանաբար իր թուրք բարեկամներուն դրդումով: Ի՞նչ կ'ըսէ: Իրաւունք կուտայ Սալցպըրկըրի երբ ան կ'ըսէր թէ հայկ. ահաբեկչութիւնը բան չի բերեր, մանաւանդ «Թուրքերու դէմ որոնք ծնած իսկ չէին այն ատեն» բայց գոհ չէ որ Ամերիկացին խորը չէ գացեր եւ նայեր թէ ի՞նչ էին պատճառները ո-րոնք «հազարաւոր Թուրքերու եւ Հայե-րու մահուան պատճառ եղան»: Ինք «խորը գացեր է» եւ գտեր է որ փոքրամասնու-թեան մը ապստամբութիւնն է եղեր այն երկրին դէմ ուր կ'ապրէր խաղաղութեամբ եւ պատուով դարերէ ի վեր: Կասկած չկայ, կ'ըսէ մարդը, որ ահաբեկչական այս արարքներուն համար կը ցաւին այն Հայերը որոնք խաղաղ եւ իբրեւ լաւ քա-ղաքացիներ կ'ապրին Թուրքիոյ Հանրա-պետութեան մէջ, որ ոչինչով պատաս-խանատու է Օսմանեան Կայսրութեան օ-րով պատահածին: Ու կ'եզրակացնէ թէ Հայերու մեծամասնութիւնը իբրեւ լաւ քաղաքացիներ կ'ապրին իրենց «ընտրած» երկիրը եւ թէ ծայրայեղ փոքրամասնու-թիւն մըն է որ վրէժխնդիր է անիմաստ «դատի» (չակերտը Սավարին կը պատ-կանի) մը համար: Բնաւ չանդրադառ-նար անշուշտ Սալցպըրկըրի յօդուածին այլ մասերուն, ուր, օրինակ, կ'ըսուէր թէ Թուրքերը պէտք է ընդունին իրենց յանցանքը եւայլն, եւայլն. Ամերիկացին, որ լաւ կը ճանչնայ Հայերը ուրիշ բա-ներ ալ կ'ըսէր, որոնք գործին չեն եկած այս Ֆրանսացիին, որ «լաւ» կը ճանչ-նայ Թուրքերը...:

ՀՈԳԵՀԱՐԱԶԱՏ ԵՂԲԱՅՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐՈՒ՝ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻՆ ԳՐԱԾ ՆԱՄԱԿՆԵՐԻՑ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մահարին գրական աշխարհ էր մտել արեւմտահայերէնով։ Յետոյ նա անցաւ արեւելահայերէնի, սակայն ողջ կեանքում պահպանեց արեւմտահայ մտածողութեան նրբին շունչը։ Շահնուրի հետ նամակագրութիւնը նա վարում էր արեւմտահայերէնով, ճիշդ այնպէս, ինչպէս համաքաղաքացուն հանդիպելիս մարդ ենթագիտակցաբար անցնում է մայրենի բարբառի·

«Ներէ կոտրտած արեւմտահայերէնիս, այս պաշտելի լեզուն գործածելու, անով խօսելու առիթ, ոչ մէկ առիթ ունիմ։ Միակ առիթը դուն ես··· կը գրեմ կամքէս անկախ···» (31-05-1962)։

Մահարուն հաւասարապէս հարազատ էին ե՛ւ արեւմտահայերէնը, ե՛ւ արեւելահայերէնը։ Նա պատրաստ է այս հարցում վիճել անգամ Շահնուրի հետ·

«Բի՞չ մը չե՞ս չափազանցեր բարբառներու «անդունդին» վերաբերմամբ։ Մեզ մօտ, օրինակ, Դեմիրճեանին ու Բակունցին համահաւասար ժողովուրդը կը կարդայ Զօհրապ եւ Շահնուր։ Կ'ենթադրեմ, որ Սփիւռքին մէջ հակառակ բարբառային տարբերութեան Զօհրապին եւ Շահնուրին համահաւասար կը կարդան Դեմիրճեան եւ Բակունց։ Կը սխալի՞մ···

Զէի ուզեր···» (9-09-1963)։

Մահարու նամակներում շատ տեղ է տրուած նաեւ առօրեայ կեանքին։ Եթէ ճանապարհորդում է նա, ապա չի զլանում տալ ներաշխարհի հայելիով անդրադարձուած տեղեկագրական եւ կենցաղային մանրամասնութիւններ·

«Նոյնն է Պալանկան, ուր կը հանգստանամ կամ կ'անհանգստանամ, այս արդէն վեցերորդ ամառը։ Փոքրերին մէկ տարով մեծացած տեսայ, մէկ քանին կային, հիմա չկան··· Ինձ աւելի թոյլ կը զգամ, քան նախորդ անգամներ· անանկ է, եա՞, հազար անգամ պիտի չերթամ ու գամ, որ մէն ալ պիտի գամ ու պիտի չերթամ կամ պիտի երթամ ու պիտի չգամ··· Երկու անգամ երկու չորսի պէս պարզ այս ճշմարտութիւնը գլխուս մէջ չի պառկիր, եթէ պիտի երթայինք՝ ինչո՞ւ եկանք··· Պաղտասար աղբար աւելի լաւ գրութեան մէջ էր, որ կը գանգատէր·— «Աշխարհ մտանք եւ անանկ մը տանք, որ դուրս գալու ճամբան չենք գտներ···»։ Բանի անմահութիւն» (18-05-1965)։

Ընթերցելով այս տողերը, Շահնուրը զարմացած հարցնում է· «Սա ի՞նչ աշխարհ է Պալանկան, որ քեզի կը պատճառէ ոչ թէ հեշտակեցութիւն եւ անդորրութիւն, այլ թուլափափուկ վիճակ եւ մահուան հեռանկար»։

«Պատասխանեմ։ Երեւանում ժամանակ չկայ մտածելու ոչ կեանքի, ոչ մահուան մասին, իսկ այստեղ··· Պալանկան մի կտոր դրախտ է նետուած Բալթիկ ծովի ափին եւ իր ծառերով, եւ ծաղիկներով, իր կենսաբոյր շնչով զիս կը յուշէ, որ կեանք կայ, ուրեմն եւ մահ կայ, կեանքով կ'ուրախանամ, մահով···

Ա՛յս է Պալանկան եւ այս եմ ես» (15-06-1965)։

Տարիները եւ փորձութիւնները չկոտրեցին Մահարուն։ Երբ հիւանդութիւնները որպէս ժամադրավայր սկսեցին պարբերաբար այցելել նրան, առաւել ուժեղ ընդգծուեց նրա պայծառ մօտեցումը կեանքի նկատմամբ։ Ամենամռայլ երեւոյթներն անգամ Մահարին կարողանում էր ներկել իրեն բնորոշ ինքնատիպ գոյներով։

«Հիւանդութեանս մասին՝ կարճ (քեզի՞ պիտի զարմացնեմ հիւանդութեամբս···) ցաւերը խլացեր են· այդ վերագրենք կրօնաւոր հիւրերիդ միջամտութեա՞նը··· միայն պէտք է ճշդել· լուսաւորչական եկեղեցո՞ւն եմ պարտական, թէ բողոքական ժողովարանին· բողոքականին չըսես, ես կը կարծեմ, որ լուսաւորչականին·, վասնզի··· կնքուած եմ Վանի Նորաշէնի Ս. Յովհաննէս (կարծեմ) եկեղեցու աւազանի մէջ· բողոքականների երկնային պաշտօնեաները ընդունելով կրօնաւորիդ միջնորդութիւնը, իրենց երկնային տոմարներու մէջ պիտի չգտնէին անունս եւ անհետեւանք թողնէին պիտի բողոքական միջնորդութիւնը, մինչդեռ լուսաւորչականների երկնայինները կայծակի արագութեամբ գտած կ'ըլլան անունս եւ անօրինած կարելին եւ անկարելին···» (9-06-1962)։

«Ուրախ եմ, որ առողջ եմ, — իմ հիւանդութիւնը, սիրելի Շահան, Ալճիբիլայ պէս բան մըն է, մէկ տարբերութեամբ, որ Ալճիբիլը եօթ տարուայ պատմութիւն ունի, իսկ իմ հիւանդութիւնը՝ 17-18։ Ինչ ըսեմ, եթէ հաստատուն օրէնք լինէր, որ հարիւր տարուայ կեանք մը նախատեսէր ինձ համար, ես այդ հիւանդութեան խերը կ'անիծէի, բայց քանի որ նման օրէնք չկայ, հիւանդութիւնը եւ, իմ խերը կ'անիծէ··· Ոչի՛նչ։

Ոչի՞նչ։

Հարց.— Ի՞նչպէս ես···

Պատասխան.— Ոչինչ։

Այս «ոչինչ»ը նշանակում է՝ «լաւ»։

Իմ «ոչինչ»ը այս տեսակ ոչինչ է···

Աղւո՜ր ոչինչ··· (28-06-1962)։

«Առողջութի՞ւնս, — սանկ-նանկ։ Ինչպէս վանեցիները կ'ըսեն՝ «ոչ դիր, վերէն լաց, ոչ՝ առ, փախի»։ Երիտասարդութեանս կը մտածէի, որ յիսուն տարեկանէն վերջ՝ ինքնասպանութիւն։ Յիսուն տարիս հեռաւոր անցեալ է, իսկ ապրելու ծարաւը կիզիչ ներկայ···

Գրէ առողջութեանդ մասին։ Ես կ'ուզեմ, որ դու շա՜տ ապրես։

Եւ շատ կ'ապրես··· գալով ինձ՝

Ուրախութի՛ւն անանձնական, որով պիտի
Փակուի կեանքիս արահետը նեղ ու
անձուկ, —
Էլ չեմ սիրի աղջիկներին նման վիթի,
Էլ չեմ թափի մերժուած սիրոյ համար
արցունք···»
(26-08-1962)։

«Հասցէդ չեմ կորցրել, ոչ էլ կարող էի քեզ մոռանալ։ Սեպտեմբերին Երեւան հասայ նիհար եւ թոյլ եւ չկարողացայ հասկանալ, թէ ինչով եմ հիւանդ, մինչեւ որ աչքերս խլրտացին իրենց խոռոչների մէջ, մեծացան եւ հրաժարուեցին գրի եւ թղթի հետ գործ ունենալուց։ Այնժամ պարզուեց, որ հիւանդ եմ դիաբէտեան հիւանդութեամբ, որը ինչպէս յայտնի է, կանանց մէջ է շատ տարածուած· պարզուեց, որ այս հիւանդութիւնը մատչելի է նաեւ··· կնասէրներին։ Այնպէս որ զգոյշ եղիր, սիրելի Շահան···» (13-01-1963)։

«Ձիւնապատ եւ փափուկ առաւօտ, սիրելի Շահնուր, ամանորեան սեմին քեզ հետ եմ ամբողջ սրտով· վաղուց է, որ ոչ իսկ կաթիլ ըմպած եմ, բայց եթէ հրեշտակը խաբէ եւ ումպ մը բերանս առնեմ, հաւատա՛, որ քո կենացն է այդ։ Կ'ուզե՜մ, որ Միջերկրականի ափերի յամառող աշնան վարդերուն, միմոզաներուն եւ արմաւենիներուն յաջորդին գարնանայինները եւ հեռու փախնէր մեզնից «յաւիտենական քունը»··· իսկ եթէ պիտի գայ այդ անխուսափելին, ապա շատ կ'ուզէի գոնէ այնտեղ վերար տանէինք, կուշտ խօսէինք և փարթի մը նարտի խաղայինք ու դեռ սուրճ խմէինք Վահան Թէքէեանի հետ·· անդրաշխարհի ծառուղիներուն վրայ երեւար պայծառանուն Պարոնեանը, Զարենցն ու Բակունցը մտենային կարեւոր նորութիւններով···» (31-12-63)։

«Իմ առողջութի՞ւնը։ Ի՞նչպէս բացատրեմ· զգլոցական թուանշաններով՝ 24էն վեր, 3էն վար։ Միասին 5 կ'ընէ··· Այս թուաբանութեամբ ալ կ'ապրիմ» (28-06-1964)։

«Առողջութեան մասին մտածել, նշանակում է մտածել բանի մը մասին, որ չկայ։ Ինչ եւ է, Շահնուր, լալէ աւելի կը նախընտրեմ խնդալ եւ այդ է պահեր զիս ջուրի վրայ, խորասուզուելէ փրկեր, ուստի խնդա՛նք··· Թէքէեանի ըսածը մեզի չի գար, ան տղու մը ըսած էր··· «Ա՛հ, լաց, որ մեծնաս», մեզի աւելի կը սազէ՝ «Խնդա, որ···»։ Որ ի՞նչ։ Ո՞ր մնաց, — Բայց ինչ որ մնաց՝ մերն է։ Անո՛վ խնդանք» (13-06-1965)։

«Գալով «կծու ցաւերուդ»··· Լիովին հասկանում եմ քեզ եւ համակրում, իմ ցաւերն էլ քոնի նման «կուգան-կ'երթան», գուցէ այս հանգամանքը քեզ մխիթարէ՞, եթէ «մահն ընկերով հարսանիք է», ապա ցաւն ընկերով փոքրիկ փի՞քնիք մը չէ՞··· Վայելէ՛նք» (29-01-1966)։

«Առողջութեանս մասին մի մտահոգուիր, տարիների փորձը ցոյց տուեց, որ ճիշդ է, ապրելը դժուար է, բայց մեռնելն ալ դիւրին գործ չէ, ամէն անգամ չի յաջողուի· այս արդէն քանի՛ անգամ պատրաստութիւն եմ տեսեր հիմնաւորապէս մեռնելու եւ չեմ յաջողած···» (24-09-1967)։

Մահարին ապրում էր ստեղծագործական բուռն կեանքով եւ ներքին այրումով։ Նա արձագանգում էր գրական կեանքի բոլոր նորութիւններին եւ կեանքի հետ կապուած էր ստեղծագործական այնպիսի ուժեղ կապերով, որ իրաւունք ունէր մահն անտեսելու։ Մահարին լի էր նորանոր մտայղացումներով եւ ծրագրերով·

«Այստեղ մենք ձիւնառատ եւ ցուրտ ձմեռ ունեցանք· ունեցայ ցաւի նոպաներ, գիշերը մեռայ, առաւօտեան յարութիւն առի։ Եւ ապրեցի։ Եւ աշխատեցի։ Կ'ուզեմ «Բաջ Նազար» մը գրել, ուրի՛շ տեսակ «Բաջ Նազար» մը· գուցէ ուրի՞շ անունով, կամ գուցէ «Պարոն Նազարէթի կեանքն ու արկածնե՞րը»· — «Պարոն Նազարէթ Վայվայստանում» (Տաճկահայաստան), «Պարոն Նազարէթ ի Հայհայաստան) (Կովկաս)··· Հայկական Դոն-Քիշոտ մը, Տարտարէն մը, Շուէյկ մը··· Որքա՜ն կ'ուզէի··· Այդքան յարաքեաթ ու բարաքեաթ կը գտնե՞մ մէջս··· Եւ ժամանակ կա՞յ· ո՞վ գիտէ···

Օրերն անցնում են կայծակի արագութեամբ եւ ցաւ, մե՜ծ ցաւ կը զգամ ամէն մի անցած օրուայ համար···» (7-02-1968)։

Իր զգայուն եւ արթուն ներքնատեսութեամբ Մահարին զգում էր հետզհետէ մօտեցող վախճանը։ Աւելի եւ աւելի յաճախ էր նա գցում յետադարձ հայեացքներ անցած ճանապարհի վրայ, վերյիշում կորցրած մտերիմներին։

«Վերջերս երազներ շատ կը տեսնեմ եւ միշտ մեռած հարազատներ եւ ընկերներ։ Ի՞նչ կ'ուզեն ինծմէ, չեմ գիտեր։ Հիմա տարին մէկ՝ հազիւ մէկ բանաստեղծութիւն կը գրեմ։ Գրեցի։ Կ'ուզէի քեզ կարդալ։ Դուն կարդա։

ԵՐԳ ՁԱՅՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ձայներ կան հարազատ, ձայներ ջերմ ու
բարի,
Ձայներ, որոնք հեռուից կանչում են
քեզ, — արի՛···
Ընկերնե՞՛ր են մեռած կամ հարազատ
սէրե՞ր,
Գարնան ձա՞յնն է գուցէ ձնծաղիկից
սերել
Կամ գուցէ այդ դո՞ւ ես կանգնած
կեանքիդ սարին,
Կանչում ես անցեալիդ, թախանձում ես՝
— արի՛··
Արի, գետովդ են բռնել ուռիները ջահէլ,
Արի, ես քեզ համար հմայքներ եմ պահել։
Արի, ցողն է կաթում ծաղկանց
թերթիկներին,
Պալան ծուխն է ելնում գիւղի
երդիքներից··· —
··· Ձայնե՛ր, ջերմ, հարազատ, ձայներ
ծանօթ, բարի,
Կարկաչում են հեռուից ու կանչում են,
—արի՛···
(10-12-964)։

Մահարին հաւատաց մահուանը միայն այն ժամանակ, երբ արդէն ֆիզիկապէս ի վիճակի չեղաւ ապրել ստեղծագործական նախկին բուռն կեանքով։

«12 Դեկտեմբերի, 1968 թ. Երեւան

Ազնիւ Շահնուր,

Նամակդ ինձ լացացրեց։ Բացատրէ՝ խնդրեմ թէ ինչու։ Զգայացունց բան մը չկար նամակիդ մէջ, ոչ ալ քո առողջութեան մասին բացասական մի տող··· Էլ ինչո՞ւ լացի···

Ե՛ւ գիտեմ, ե՛ւ չգիտեմ։

Երբ կինս նկատեց աչքերիս թացութիւն՝ իրար անցաւ։ — Շահնուրի առողջութիւնը վա՞տ է, — հարցով յարձակուեց վրաս։ Երբ իմացաւ, որ բան մը չունիս՝ «Սիրտդ բարակեր է, — ըսաւ, — ալ ի՞նչ կայ արտասուելու···»։

Զգիտեմ, սրտի բարա՞կը որն է, հաստը՝ ո՞րը, բայց գիտեմ, որ ընդհանրապէս շատ եմ բարակեր եւ բարակեր է այն շուանը որի վրայ կը քալէի, հաւասարակշռութիւնս մի կերպ պահպանելով···

16 Դեկտեմբերի 1968 թ. Երեւան

Երեկոյ է։ Ձիւնոտ քաղաքի վրայ ձիւն կ'իջնայ մանրափաթիլ եւ խառնիխուռն, կարծես կը շտապէ, որ գործը վերջացնէ եւ փակէ խնդիրը··· իսկ ձեան վերջը չերեւիր։ Սեղանիս կը յամենայ չորս օր առաջ սկսած նամակը։ Կը յիշեմ կեանքիս մէջ տեսած բոլոր ձիւները, ցերեկային, իրիկնային, գիշերային, Վանէն մինչեւ Սիբիր։ Կը մտածեմ քո մասին, հայկական տունի մասին։ Որքա՜ն կ'ուզենայի անկիւն մը ունենալ այնտեղ եւ քեզ հետ նստել ձմեռային երկար գիշերները, պատմել ու լսել, լսել ու խօսել··· Որքա՜ն կ'ուզէի, որ դու գայիր հիմա ձիւնը վրայէդ թափ տալով ներս մտնէիր։ Գիշերները կը լուսցնէինք խօսելով եւ գուցէ խնդալով ալ··· Զկարծես թէ մենակ եմ, տղաները զիս մենակ չեն ձգեր։ Վանեցիները Վանի աւանդական խորտիկները կ'եփեն, կը բերեն, կը հիւրասիրեն··· Ասել կ'ուզեմ, որ մենակ չեմ, բայց քո բացը միշտ բաց է···

Երեւանի 2750ամեայ տօնակատարութիւններին անմաս մնացի, տունէն դուրս չեմ կարող գալ։ Շքեղ եւ մեծ էին տօնակատարութեան չափերը։Եթէ այս տօնը տօնուէր 1923 – 1936 թուականներին, շաբաթներով պիտի չքնանայի եւ պիտի խմէի, հիմա էլ խմում եմ, — կաղամբի, սեպղինի, ճակնդեղի հի՛ւթ··· այլ եւ կա՛թ։ Վերջինն աւելի տրամաբանական է, վասնզի կաթով սկսեցինք կեանքը, կաթով ալ պիտի վերջացնենք։

Ողջ լեր։ Գրէ՛։

Միշտ քո՝ Գուրգէն Մահարի»։

Այնուամենայնիւ Մահարին չդադարեց ստեղծագործելուց։ Վերջին ամիսներին նա աշխատում էր «Երիտասարդութիւն» վէպի վրայ։ Միայն զարմանալ կարելի է այդ էջերից յորդացող մահարիական քնարականութեան, հումորի, պայծառատեսութեան վրայ, զարմանալ, որ դրանք դուրս են եկել ծանր վիրահատութիւն կրած, մահուան շեմին կանգնած եւ այդ մասին քաջ գիտակցող մարդու գրչի տակից։

Մահուանից մի քանի օր առաջ Մահարին գրեց·

«Թանկագին Շահնուր,

Արթուն երազում նորից գտայ ինձ իմ հին վաթանում, Պալանկայում։

Աշունն անցաւ, ձմեռ, գարուն, ի՞նչպէս եկան, ի՞նչպէս անցան, տեղեակ չեմ։

Էլի յոյսս քեզ վրայ է, խնդրում եմ գրես· ի՞նչպէս եկան, ի՞նչպէս անցան···

Գրիր նաեւ թէ ինչպէս եմ ես···

Մի քանի անգամ երազում տեսել եմ քեզ։ Մի՛շտ անժպիտ։

Ցաւն այն է, որ գրել գրեթէ չեմ կարող։ Կարդա՞լ — որքան ուզեմ։

Միակ մխիթարութիւնս։

Ծերութիւնը չէ սարսափելի, սարսափելին արհեստական ծերութիւնն է։

Այո, ծոյլ եմ, թոյլ, յո՛յլ···

Գոնէ շուտ լինէր վարագոյրը···

Քո՝ Գուրգէն Մահարի» (7-07-1969)։

«Վարագոյրն» իջաւ։ Կեանքից հեռացաւ Գուրգէն Մահարին, թողնելով մեզ իր գրական հարուստ վաստակը եւ աշխարհի բազմաթիւ անկիւններում ցրուած նամակները, որոնք սպասում են իրենց ի մի բերմանը եւ ամփոփմանը···

ԳՐԻԳՈՐ ԱՃԷՄԵԱՆ

«Գարուն»

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՅԿ. ԴԱՏԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՉԻՆ՝ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՀԱՅԵՐ ՆԵՐԿԱՅ ՖԻԼՄԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎԻՆ, ՀՍԿՈՒՄԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՑՈՅՑԻՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— « Պատմութեան մէջ արձանագրուած ցեղասպանութիւններէն եթէ կայ մէկը որ կը յատկանշուի իր գիտական եւ գաղափարական նկարագրով հայկական ցեղասպանութիւնն է:

« 1915ին, համաշխարհային պատմութեան մէջ, առաջին անգամ ըլլալով, շատ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, կառավարութիւն մը կը կազմակերպէ տեղահանութիւնը եւ բնաջնջումը ազգի մը բոլոր անդամներուն որոնք երեք հազարամեակներէ ի վեր կ'ապրէին իրենց հողերուն վրայ: Մէկուկէս միլիոն Հայեր սպաննուեցան... վերապրողները եւ յաջորդները չեն մոռնար »

(Լը Փրովանսալ, Կիրակի, Ապրիլ 24)

Տեղական մամուլը, «Լը Փրովանսալ» եւ «Լը Մերիտիոնալ» լայն սիւնակներ տրամադրեցին, առաջ եւ վերջ, ոգեկոչումի զանազան ձեռնարկներուն շուրջ՝ յօդուածներով, թղթակցութիւններով եւ նկարներով:

Արդարեւ, Մարսէյլի մէջ, Ապրիլեան Եղեռնի 62րդ տարեդարձի ոգեկոչման ձեռնարկները, Հայկական Դատի Յանձնախումբի նախաձեռնութեամբ գտան գաղութին մէջ լայն արձագանգ եւ պսակուեցան մեծ յաջողութեամբ:

ԱՆՊԱՏԻԺ ՈՃԻՐԸ

Ուրբաթ, Ապրիլ 22ին, Փալէ տէ Քոնկրէի շքեղ սրահին մէջ, բոլորովին լեցուած՝ 1500 հոգի, չոր աչքերով բայց ներքնապէս բաժնուած յուզումի, խռովքի, վճռակամութեան, հաւատքի, հպարտութեան եւ յոյսի զգացումներով հետեւեցան «Անպատիժ ոճիրը» ֆիլմի ցուցադրութեան: Ժապաւէնը, մէկ ժամ տեւողութեամբ, գումարումն մըն է ժամանակի վաւերական փաստաթուղթերու թէ անոնք ըլլան նկարներ, զանազան եւ մասնայատուկ ֆիլմեր, բնագիրներ, վկայութիւններ ականատեսներու կամ դերակատարներու, առնուած կամ քաղուած կարգ մը երկիրներու շարժանկարային արխիւներէն, զանազան դիւաններէն, պատմական վայրերու այցելութենէն: եւայլն: Ֆիլմը կը պատկերացնէ Եղեռնը իր ամբողջ ահաւորութեանը մէջ ընդգծելով պատճառները, դէպքերը, պատասխանատուութիւնները, հետեւանքները, ինչպէս նաեւ ինքնապաշտպանութեան եւ ազատագրութեան պայքարները եւ ընդհանրապէս Հայուն տոկալու, ապրելու, վերաշինելու եւ վերստեղծելու կամքը, որ կը բացուի մեր այսօրուան իրականութեան վրայ: Այս ֆիլմը, որ մեծ տպաւորութիւն գործեց ներկաներուն վրայ, որոշ անխուսափելի եւ հասկնալի թերութիւններով եւ պակասներով հանդերձ որոնց բարելաւման համար աշխատանքները կը շարունակուին, գնահատելի իրագործումն է որ կը վկայէ Հայկ. Դատի Յանձնախումբի կատարած հետեւողական աշխատանքներու մէկ դրական արտայայտութիւնը:

Այս հանրաժողովի բացման խօսքը նախապէս արտասանած էր Իվ Գասպարեան՝ Մարսէյլի Հայկ. Դատի Յանձնախումբի նախագահը, շեշտելով օրուան իմաստը եւ վերադծելով Հայկ. Դատի Յանձնախումբի հետապնդած նպատակները:

Խօսք առին, ֆիլմի ցուցադրութենէն յետոյ, Իվ Թերնոն, Պ. Մարտիրոսեան, Ա. Գրիգորեան (Իվ Թերնոնի ճառը կուտանք առանձին):

Պ. Մարտիրոսեան թուական փաստերով ցոյց տուաւ հայ ժողովուրդի կրած մշակութային ցեղասպանութիւնը յատկապէս իր ճարտարապետական արուեստի աւերումով, ցեղասպանութիւն մը որ կը շարունակուի վերջնականապէս ջնջելու համար հայ հանճարին հետքերը իր ծաղկեցուցած հողերուն վրայ:

Ա. Գրիգորեան ընդգծեց 60ամեակէն ի վեր Հայութեան ապրած քաղաքական զարթօնքը: Մարսէյլի յուշարձանի միջադէպը, Թուրք դեսպաններու սպանութիւնը, բռնութեան այլ արարքներ յատկապէս Միացեալ Նահանգներու, Լիբանանի եւ Զուիցերիոյ մէջ եթէ պայքար տանելու ընդգրկուած գործելակերպ չեն, սակայն ժողովուրդի մը հակազդեցութիւնն է որ ինքզինքը կը զգայ առանձին, մինչ մեծ Պետութիւնները կը շարունակեն պաշտպանել Թուրքիան:

Հանրաժողովը վերջ գտաւ երկրորդ ժապաւէնի մը ցուցադրութեամբ «60ամեակը գաղութէ գաղութ»: Ժապաւէն մը, որ առաւելութիւնը ունի իրար կապելու զանազան գօտիներու վրայ ապրող Հայութիւնը բոլորուած մէկ եւ նոյն պայքարի մը շուրջ՝ իր ժողովուրդի արդար իրաւունքներու ճանաչումը, նոյնիսկ այդ պայքարը եթէ արտայայտուի տարբեր լեզուներով: Գիտենք արդէն որ այս երեւոյթը, սփիւռքի ամենամեծ ողբերգութիւններէն մէկն է: Ցեղասպանութիւնը հոս ալ կը շարունակուի:

Լրիւ ըլլալու համար ըսենք որ ներկայ ժողովուրդը սրահի մուտքին իրեն տրուած պահարաններու միջոցաւ ըրաւ իր սրտաբուխ նուէրները որոնցմէ գոյացաւ քանըերկու հազար ութ հարիւր ֆրանքի գումար մը:

ՀՍԿՈՒՄԻ ՏՊԱՒՈՐԻՉ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Սքանչելի նախաձեռնութիւն մը, որուն կազմակերպութիւնը ստանձնած էր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը:

Շաբաթ, Ապրիլ 23ի երեկոյեան առաջին ժամերուն արդէն տասնեակ երիտասարդներ Փրատոյի Հայոց եկեղեցւոյ բակը հաւաքուած պատրաստած էին հսկումի տպաւորիչ արարողութիւնը:

Ժամը 21ին, կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեան, մէկ վայրկեան լռութենէ մը յետոյ երկիւղածութեան եւ վերացումի պահու մը մէջ արծարծուեցաւ, այս առիթով զետեղուած բոցը կոմիտասեան պատարագի հոգեզմայլ եղանակով եւ արտասանուած պատշաճ խօսքերով:

Այս կատարեալ լռութեան եւ վեհութեան մէջ, մինչեւ Ապրիլ 24ի առաւօտեան առաջին ժամերը, խումբ առ խումբ իրար փոխարինելով, երիտասարդները կատարեցին հսկումը նահատակաց յուշարձանին, մերթ ընդ մերթ կարդալով գրութիւններ նահատակ գրագէտներու, բանաստեղծութիւններէն, մինչ հարիւրաւոր Հայեր, գիշերուան ժամերուն, գունդագունդ եկան ամփոփուելու եւ ծաղիկներով զարդարելու յուշարձանը:

Գիշերուան պարզութեան եւ խուլ լռութեան մէջ այնքան խորհրդաւոր եւ պատկառելի էր այս արարողութիւնը, որ չենք ուզեր գոյն չափով իսկ նսեմացնել զայն, սակայն չենք կրնար չարտայայտել հոս ժողովուրդին զարմանքը գոց տեսնելով եկեղեցւոյ դուռը:

6000 ՀՈԳԻ ՔԱՆԸՊԻԷՐԻ ՎՐԱՅ

Կիրակի, Ապրիլ 24ի առաւօտ ժամը 10ին, Մոպիլի հրապարակը սեւ էր ժողովուրդով: Մասնաւոր հանրակառքեր ժամանած էին զանազան արուարձաններէն եւ մեծ թիւով Հայեր փութացած էին շրջակայ քաղաքներէն: Այր թէ կին, երէց, երիտասարդ թէ պատանի բոլորն ալ նոյն հաւատքով եւ վճռակամութեամբ եկած էին արտայայտելու իրենց բողոքը հայ ազգին հանդէպ գործուած անարդարութեան:

Թափօրի առաջին կարգերուն վրայ, կազմակերպիչներու կողքին, տեղ առած էին օտար անձնաւորութիւններ, Միշէլ Փըզէ՝ քաղաքապետական Խորհուրդի անդամ, որ կը ներկայացնէր քաղաքապետ երեսփոխան՝ Կ. Տըֆէրը եւ Ընկերվարական կուսակցութիւնը, նոյնպէս քաղաքապետական Խորհուրդի անդամներ՝ Մէթր Էլիան Փերասօ, Թոմազինի, Ժ. Փոմիէ կը ներկայացնէր երեսփոխան Էմիլ Լօն: Ապա կուգային հոգեւորականներու դասը եւ բազմաթիւ հայ կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու ներկայացուցիչները: Թափօրը կ'առաջնորդէր ծաղկեպսակով Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան դրօշակով եւ հայկական եռագոյնով որոնց առջեւ առաջին ցուցատախտակ մը «1915 – 1918 մէկուկէս միլիոն Հայեր զոհ 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան »: Ապա ցեղասպանութիւնը դատապարտող եւ հայ ժողովուրդի իրաւունքները եւ պահանջները ներկայացնող բազմաթիւ ցուցատախտակներու տակ կուգար հսկայ բազմութիւնը: Թափօրը կ'երկարէր շուրջ 500 մեթրի վրայ բռնելով գրեթէ պողոտային ամբողջ լայնքը:

Տեղական իշխանութեան կողմէ, ինչպէս անցեալ եւ նախանցեալ տարիները, արգիլուած էր որեւէ ակնարկ Թուրքիոյ, Թուրք ժողովուրդին եւ Թուրք կառավարութեան հակառակ: Անպատասխանատուներ միշտ ալ կը գտնուին: Հազիւ թափօրը ճամբայ ելած, սունկերու պէս բարձրացան « Թուրքը Ոճրագործ» , « Թուրքը կը շարունակէ ջարդել », «Զինուած պայքար», «Մեր հողերը, մեր հողը», եւ այլ նոյնիմաստ ցուցատախտակներ: Ցուցարարները նոյնպէս սկսան պոռալ հակաթուրք լոզունգներ: Ոստիկանութիւնը պահ մը փորձեց հակազդել, զսպել, կանգնեցնելով տողանցքը: Ճամբուն լայնքին շարուեցան ոստիկանական կառքերը եւ անմիջապէս նոր ուժեր, զրահուած Սէ. Էռ. Էս.ներ վրայ եկան: Բայց շուտով համոզուեցան որ հոգեբանական սխալ մըն է յամառիլ եւ այդ իսկ պատճառաւ ցոյցը կրնար տարբեր երեւոյթ ստանալ: Այս քանի մը վայրկեաններուն ընթացքին ոստիկանութեան եւ ժողովուրդին միջեւ տեղի ունեցան դրդուութիւններ, արմկահարումներ, հրմշտուքներ բայց ոչ մէկ ատեն բախումներ: Պէտք է ըսել որ այս քիչ մը շփոթ պահերուն կազմակերպիչները մեծ պաղարիւնութիւն եւ հեղինակութիւն ցոյց տուին: Յետոյ տողանցքը շարունակուեցաւ եւ ընթացաւ առանց որեւէ միջադէպի:

Թափօրը հասաւ մինչեւ Պուրսի հրապարակը եւ հոն կազմակերպիչներու եզրափակիչ խօսքերով ժողովուրդը հանդարտութեամբ եւ խումբ առ խումբ ցրուեցաւ:

Ըսենք նաեւ որ երբ ցուցարարները անցան՝ «Աէրոֆլոթ» խորհ. գործակալութեան առջեւ, բարձրացան աղաղակներ եւ ցուցատախտակները պահանջելով Պարաճանովի ազատ արձակումը: Այս մէկը ոստիկանութիւնը չէր նախատեսած եւ քիչ մը անակնկալի եկաւ, բայց շուտով շրջապատեց շէնքին ճակատը:

Այս ցոյցը իր բազմահազար մասնակցողներով, իր պահանջական նկարագրով գերազանցեց 60ամեակի եւ անցեալ տարուան ցոյցերը: Պարզ բառով քաղաքական ցոյց մը եղաւ:

Մեր սովորութիւններուն մէջ չէ ուրիշներով զբաղիլ: Այսուհանդերձ բացասական չենք նկատեր, առ ի տեղեկութիւն ժողովուրդին, ըսել որ Ժաֆի եւ Մշակութային Միութեան մեր հայրենակիցները, որ ոգեկոչեցին 62րդ տարեդարձը ծաղկեպսակի մը զետեղումով, անհրաժեշտութիւն սեպած են թռուցիկով մը, ցրուած հայկական թաղերը, խանգարել Հայկ. Դատի Յանձնախումբի ձեռնարկը: Այսքանով չբաւարարուեցան եւ մանաւանդ ի տես ցոյցին արձանագրած ժողովրդական մեծ յաջողութեան եւ գտած լայն արձագանգին, այս անգամ թռուցիկին նոյն բառերը զետեղեցին տեղական համայնավար պաշտօնաթերթ «Լա Մարսէյեզ»ի սիւնակներուն մէջ: Ցաւով կը գիտենք որ նորերը կը շարունակեն գործել հիներու վրիպած զէնքերով:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (331)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԴԷՊԻ ՀՌՈՄ

— Ի՞նչ ընելու եկաք հոս, հարցուց Էմփերիա դողդոջուն ձայնով մը: Անանկ կը կարծէի թէ մեր միջեւ այլեւս որեւէ կապ չէր մնացած:

— Մնացած է, տիկին, մնացած է, կականեց Պեմպօ:

— Ո՞րն է այդ կապը, հարցուց Էմփերիա խրոխտաբար:

— Աղջիկնիդ, տիկին, Պիանքան, պատասխանեց Պեմպօ իր սարսափազդու ձայնովը:

ՈՐԴԻԱԿԱՆ ՍԷՐԸ

Մութ անտառ...: Մռնչիւն եւ տերեւներու սօսափիւն...:

Անտառաբնակ դեւը իր զոհին վրայ ծռած, սովալլուկ գայլի մը պէս հեւալով լուռ ու մունջ կը դիտէր այն հրեշտակը որ ծնրադիր ու աչքերը ձեռքերովը գոցած, մահուան երկիւղը կ'ապրէր:

— Այլեւս այս անգամ իմս է, ոչ ոք կրնայ զայն իմ ձեռքէս խլել, կը մտածէր մօրուսաւոր ճիւաղը:

Բայց յանկարծ Պիանքա գլուխը վեր բարձրացուց եւ ճանչցաւ դեւը:

Ոստումով մը ոտքի ցատքեց:

Առասպելին պատկերացուցած անտառաբնակ դեւը եւ դէմի մարդը պահ մը իրարու հետ բաղդատեց եւ իրարու նմանցուց...: Ետ – ետ քաշուեցաւ եւ գնաց շոճիի մը բունին կռթնեցաւ:

Ճիւաղը ձեռքի լապտերը ծառի մը վրայ դնելէ յետոյ Պիանքային մօտեցաւ:

— Ո՞վ էք դուք, հարցուց Պիանքա վախէն դողալով:

— Զիս չճանչցա՞ք, կմկմաց ճիւաղը պաղատական շեշտով մը:

— Այո, ձեզ տեսած եմ, ձեր զարշելի ժպիտը կը ճանչնամ, ձեր աչքերէն ծորող լրբութիւնը կը ճանչնամ: Բայց ո՞վ էք դուք...:

— Իմ անո՞ւնս գիտնալ կ'ուզէք, խօսք առաւ անտառաբնակ դեւը: Իմ անունիս արտասանուիլը չէ՞ք լսած, ամէն մարդ պատկառանքով կ'արտասանէ իմ անունս, որովհետեւ ես մեծ մարդ մըն եմ: Ես Պեմպօ կը կոչուիմ, Վենետիկի ծերանաւոր պատրիարքը: Ես շատ հարուստ եմ, գոհարեղէններ ունիմ, իւղաներկ գլուխ գործոցներ ունիմ, դքսութեան պալատին դէմ իմ սեփական պալատս ունիմ: Երբ ժողովուրդը Սուրբ Մարկոս հրապարակէն անցնի, վախով կը դիտէ դքսութեան պալատը, իսկ իմ պալատս՝ երկիւղածութեամբ: Վենետիկի դուքսը՝ պատրիարքին ափին մէջն է... եթէ պատրիարքը մատը վեր վերցնէ, գլուխներ կ'իյնան եւ բանտերու դռները կը բացուին: Պեմպօն երբ որ ուզէ կը հարուածէ, կը ներէ եւ շնորհներ կը բաշխէ...: Հարստութիւն եւ իշխանութիւն, այս երկու զօրութիւններն ալ ունիմ ես...:

— Ինծի ի՞նչ կ'ուզէք, հարցուց Պիանքա երբ Պեմպօ խօսքը դադրեցուց:

— Կ'ուզեմ իմ հարստութիւնս եւ իշխանութիւնս ձեր ոտքերուն առջեւ դնել, ձեզ հարուստ եւ զօրաւոր ընել: Մտիկ ըրէ, մանկամարդ աղջիկ: Ես իմ ով ըլլալս ըսի ձեզի, այժմ ձեր ով ըլլալը պիտի ըսեմ: Ձեր անունը Պիանքա է, իսկ ձեր մօր անունը Էմփերիա: Դուք դիպուածին մէկ քմահաճոյքէն ծնած սիրոյ պտուղ մըն էք, այսինքն անարժէք կին մը, ոչնչութիւն մը...: Ըսածներս աղէկ մտիկ ըրէք... ձեր մօրը անունը Էմփերիա է ըսի... գիտէ՞ք սակայն թէ ի՞նչ կը նշանակէ այդ անունը, պոռնկութիւն, կամ ամէնուն գիրկը պառկելու անամօթութիւն... ձեր մայրը շատ վճարողին անկողինը կը մտնէ, ամէն ստորնութիւն ըրած է ան, ամօթին ինչ ըլլալը չի գիտեր... եւ ահա դուք այդ անամօթ կնոջ ամօթապարտ սէրէն ծնած ամօթազօծ էակն էք...: Ձեզ տեսնողը գիտէ՞ք թէ ձեր երեսին ի՞նչ պիտի ըսէ, այս տեսակ խօսք մը՝ «Դուն պոռնիկ Էմփերիային աղջիկը չե՞ս»: Հիմա կարծեմ թէ ըսածներս լաւ հասկցար չէ՞...:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիները իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկ. Աւետիս Մաղաքեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ողբացեալ եղբօր, հօրեղբօր կսկծալի մահուան առթիւ (ինքնաշարժի արկածով, Ամերիկա):

×

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին բոլոր ընկերուհիները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկերուհի Արշալոյս Մաղաքեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ողբացեալ ներոջ եւ հօրեղբօր արկածալի մահուան առթիւ (Ամերիկա):

×

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն իր բոլոր ընկերներու անունով խոր ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ընկ. Միսաք Աւտոյեանի, ընկեր Սիմոն Աւտոյեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, Զապէլ Աւտոյեանի մահուան առթիւ:

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՆ–ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ

28, 29 եւ 30 Մայիս

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԾՈՎԵԶԵՐԵԱՅ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

14 Սէնթ–Օնորին–տէ–Փէրթ

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ՄԸ

MONT ST. MICHEL

VILLEDIEU-LES-POELES

(ville du cuivre)

OMAHA BEACH

եւ Նորմանտիի ցամաքահանման տեսարժան վայրերը

Կարմիր Խաչուհիներու սովորական հիւրասիրութիւն:

Օթօքարը որ Կարմիր Խաչի անդամներու տրամադրութեան տակ պիտի գտնուի երեք օրուան ընթացքին, կը մեկնի ժամը 7.30ին Սքուար Մոնթոլոն, Մեթրօ Փուաէ:

Վերադարձ Երկուշաբթի ժամը 22–23:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել

Պերճուհի Սաղաթէլեան 738–35–74

Ռոզին Նաւասարդեան 985–36–53

Imprimé sur les Presses

DU JOURNAL «HARATCH»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

12 և 14, Ռիւ Սէն–Պազիլ

ՃՈՀ

Կիրակի, Մայիս 15, ժամը 13ին, Վասպուրական սրահը:

Գեղարուեստական բաժին

Տեղերը նախօրօք ապահովել հեռաձայնելով.—

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ.— 50–15–09

Ժ. ՇԱԼՃԵԱՆ.— 66–18–80

Զ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ.— 90–90–10

Ա. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ.— 39–77–31

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՑԱՆԿ ԹԻՒ 13

Համակիր մը (Պանեէօ) 230, համակիրներ (Լէ Տէօ զ'Ալփ) 330, այրի Տիկ. Ս. Թէհլիրեան 200, Տ. եւ Տիկ. Գարառօղլեան (Պանեէօ) 100, Տ. եւ Տիկ. Կիւլէզեան (Կոնէս) 500, Տ. եւ Տիկ. Ումէտեան (Մարսէյլ) 100, Հ. Յ. Դ. Ծ. Միսաքեան խումբ (Մարսէյլ) 200:

Ընդհանուր գումար 31.510

SALLE GAVEAU

45, Rue La Boétie

(Métro Miromesnil)

Le Vendredi 6 Mai à 21 h.

CHOUCHANE

HATZAKORZIAN

BEETHOVEN (Sonate op. 110

RAVEL (Scarbo)

CHOPIN (4e Ballade - 24 Préludes)

Places de 15 à 40 francs

Réduction aux étudiants,

CROUS et J. M. F.

Location à la Salle,

chez Durand, 4 Pl. de la Madeleine

et dans toutes les Agences de théâtre

ՄԱՅԻՍ 28

ԽՆՋՈՅՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ – ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 7ին, Շաբաթ ժամը 21էն ուշ գիշեր, մասնակցութեամբ Սայաթ Նովա նուագախումբին:

Զերմ մթնոլորտ – Քօթիյոն – Թոմպոլա

Սէն Շամոնի Սալ տէ Ֆէթի մէջ,

Ավընիւ տը լ'Օթէլ տը Վիլ

ԾԱԽՈՒ Է

Bail à céder

Մեկնումի պատճառով ծախու է արեւելեան ճաշարան մը, Փարիզի կեդրոնը, փուռով արեւելեան հաց պատրաստելու համար:

Հեռաձայն 770–24–43

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի, Մայիս 5, ժամը 20.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ: Կը խնդրուի հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել Միութեան աշխատանքները:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին ընկերական ընդհ. ժողովը Մայիս 7ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Գասպար Իփէկեան ակումբը: Բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ.Յ.Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը այս Շաբաթ, Ապրիլ 30, ժամը 16ին Փարիզի Մշակոյթի Տունը:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Մայիս 7ին, Կրան Փլասի մօտ Սոֆիթէլի սրահները (Ժաք Պորէլ) ժամը 21էն սկսեալ:

Նուագախումբ՝ ԳՈԺԱ

Ճ Ա Շ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան տարեկան ճաշը Մայիս 8, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին ճաշարան Օփերա - Լաֆայէթի մէջ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Ճաշագին 30 Ֆր.

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

DINER et BAL DE NUIT

de l'École Tebrotzassère

Samedi 7 Mai de 21 h. 30 à l'aube

dans les salons « CONCORDE - LA FAYETTE » PALAIS DES CONGRES

PORTE MAILLOT — PARIS

avec le grand orchestre HARRY HOUGASSIAN

ATTRACTIONS — CONCOURS D'ELEGANCE

Pour les billets, téléphoner après 20 heures :

Mme Kouyoudjian 757-57-64 — Mme Aghamian 893-15-65

Mme Tcherpachian 033-91-35

Tenue de Soirée

GRANDE SOIRÉE ANNUELLE

de l'U J A Alfortville

Le Samedi 7 Mai de 21 h. à l'aube

Salons HILTON ORLY

PARTIE ARTISTIQUE

Animée par les

Armenian's Sunshine

ARMENIE *77*

DÉPARTS CHAQUE MOIS

du 11 Juin au 25 Juin

du 13 Juillet au 25 Juillet

du 5 Août au 19 Août

du 1er Octobre au 15 Octobre

du 22 Octobre au 5 Novembre

du 23 Décembre au 6 Janvier 78

à partir de 2680 F

du 5 Août au 19 Août

(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS

POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

pour vos vacances d'été 77

Varoujan SARKISSIAN

sevan voyages lyon

VOUS PROPOSE : ses voyages pour toutes destinations à des prix très étudiés

Week end Ascension en Tunisie

du 18 au 22 Mai 77

Hôtel première catégorie

pension complète

Excursions + transferts compris

Prix : LYON/LYON = 1.190 FR

Beyrouth Liban

Départs en groupes de Lyon

Juillet et Août

Prix intéressants

Nous consulter

Voyages aux Etats-Unis

Tous les mois

Pour deux, trois, quatre ou cinq semaines

A partir de 1.750 FR

Arménie

Départs chaque mois

Prix à partir de 2.980 FR

Groupe du 05 au 19 Août :

accompagné

par Varoujan SARKISSIAN

Catalogues à votre disposition sur demandes pour toutes destinations

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66

Licence Br 72 056 — Téléphone 60-13-66 — Télex 900287

Licence organisatrice : A 529

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
3
MARDI
3 MAI
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ.	Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.847 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.847

— ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԸ ԵՐԿՐԷ ԵՐԿԻՐ —

ՊՈԼԻՍ

39 ՄԵՌԵԱԼ, 200 ՎԻՐԱՒՈՐ
200 ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

ՄԱՏՐԻՏ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԵՒ 20 ՎԻՐԱՒՈՐ

ՓԱՐԻԶ

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ՅՈՅՑԸ ՆԱՍԻՈՆԷ ՕԹԷԼ ՏԸ ՎԻԼ
ԿԻՆԵՐՆ ԱԼ, ՄԻԱՍԵՌԱԿԱՆՆԵՐՆ ԱԼ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

ՄՈՍԿՈՒԱ - ՓԵՔԻՆ

ԽԱՂԱՂ ՅՈՅՑ
ՈՉ ՈՔ ԲԱՆ ՄԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ

ՊՈԼԻՍ.— Շուրջ 150 հազարի հասնող բազմութիւն մըն է, որ համախմբուած էր Թաքսիմի հրապարակը Բանուորական Յեղափոխական Սենտիքաներու Համադաշնակցութեան հրաւէրով (Տիսք) երբ ծայր տուած է հրացանաձգութիւն մը եւ ծանր բախումներ յաջորդած են: Ա. հաշուեկշիռն էր 39 մեռեալ, 200 վիրաւոր եւ 200 ձերբակալութիւն: Շատ յստակ չէ թէ ինչպէս սկսած է միջադէպը: Առաջին վարկածներու համաձայն ծայրայեղ-ձախ կամ ծայրայեղ-աջերու գործը կը նկատուէր, առանց կարենալ ճշդելու: Յետագային սակայն ձախապաշտ - մաոյականներու գործն ըլլալը աւելի հող գտած էր եւ կ'ըսուէր թէ ամէն ինչ սկսած է երբ Մաոյականներ ուզած են մասնակցիլ Տիսքի հանրաժողովին: Ասոնց թիւը 2000 կը հաշուուի եւ փորձած են, ըստ ականատեսի մը, միանալ տողանցքին: Հրացանաձգութիւնը ծայր տուած է երբ Տիսքի պարագլուխը՝ Քեմալ Թիւրքլէր ժողովուրդին կը խօսէր եւ կը հրաւիրէր ծայրայեղ ձախերը որ միանան բանուորներուն զարկ տալու համար ընկերվարութեան: Տանիքներէն սկսած է կրակ տեղալ եւ նոյնիսկ, չհաստատուած լուրերու համաձայն ռումբեր նետուած են հրապարակին վրայ: Ժողովուրդը խուճապի մատնուած փորձած է խոյս տալ երբ ոստիկանութիւնն ալ արտասուաբեր ռումբեր գործածելով բոլորովին ապականած է մթնոլորտը:

Կռիւները տարածուած են քաղաքին զանազան վայրերը, մէկ ոստիկան սպաննուած է, ուրիշ մը ծանրօրէն վիրաւորուած փոխադարձ հրացանաձգութեան ընթացքին:

Վարչապետ Տէմիրէլ դահլիճի արտակարգ նիստ գումարած է: Ծանօթ է որ երեսփոխանական (կանխահաս) ընտրութիւնները կը կատարուին Յունիս 5ին:

Երկուշաբթի առտու հասած լուրերու համաձայն, առաջին կրակը բացուած է Տիսքի (Տէվրիմճի Իշճի Սենտիքալարը Քոնֆետերասիոն) պետ՝ Թիւրքլէրի վրայ, մեռեալներու թիւը 40էն աւելի կը նկատուի եւ 300՝ ձերբակալուածներու թիւը:

×

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Մայիս մէկի օրը նուիրուած էր Քամալ Ճոմպլաթի յիշատակին եւ լիբանանեան Ձախը ցոյց մը կազմակերպած էր, ձախին՝ առաջինը սուրիական զօրքին մուտքէն ի վեր: Մեծ հանրաժողով մը, Ինէչքոյի պալատին մէջ (Պէյրութի արեւմտեան գօտիին մէջ): Ներկայ եղած են բազմաթիւ արաբ եւ օտար պատուիրակութիւններ: Ապահովութեան խիստ միջոցներ առնուած էին գլխաւորաբար Պաղեստինցիներու դէմ: Պատուիրակութիւն մը, որ Արեւելեան Գերմանիայէն կուգար եւ մղուած էր: Միջադէպ մը պատահած էր երբ կառք մը մերժած էր կենալ, իրեն եղած ազդարարութեան առեն երբ գօտի մը կ'անցնէր եւ կրակ բացուած էր վրան: Մէկը մեռած էր մինչ ուրիշ վիրաւոր մը հիւանդանոց կը փոխադրուէր, ուր կը մեռնէր սակայն իր վրայ կրած մէկ ձեռնառումբի պայթումէն:

×

ՄԱՏՐԻՏ.— Կառավարութիւնը արգիլած էր որեւէ ցոյց բայց ձախ կազմակերպութիւնները չէին հրաժարած իրենց հաւաքոյթներէն: Ոստիկանական ուժերը տեղ գրաւած էին զանազան թաղամասերուն մէջ: 20 վիրաւոր կայ եւ 50 ցուցարարներ ձերբակալուած են: Միջադէպեր պատահած են նաեւ Վալանսի եւ Պարչելոնա: Ընդհանուր ձեւով, ցուցարարներու նշանախօսքերն էին միութիւն, ազատութիւն, ներում:

×

ՓԱՐԻԶ.— Ըստ թերթերու տողանցքին մասնակցողներու թիւն է.— քանի մը տասնեակ հազար՝ Ֆիկարօ եւ Իւմանիթէ որ անակնկալօրէն նոյն բանը կ'ըսեն մինչ 70 հազար է Լիպերասիոնի համար եւ 100 հազար Ռուժի: Այս տարուան մեծ բացական էր՝ Միթերան: Այս օրուան նորութեանց կարգին, յիշենք որ տողանցքին կը մասնակցէին Ֆեմինիսթ կիները, որոնց նշանախօսքերն էին՝ «լուալ, մաքրել, արդուկել, կերակուր եփել, չոյել, օրօրել, յանձնուիլ, ի՞նչ կայ պահուըտած սիրոյ ետին՝ ինքզինքը մոռնալ», մինչ ուրիշ խումբ մը «ծեծուածներու եւ չահագործուածներուն» քիչ մը աւելի «աղ» կը դնէր: Անդին տողանցքին կը մասնակցէին նաեւ միասեռականները: Անիշխանականներ փորձած են պահ մը խանգարել տողանցքը բայց Սէ. Ժէ. Թէ.ի կարգ ու կանոնի ուժերը ամէն ինչ տեղը կը դնէին: Օրուան գլխաւոր նշանաբանն էր՝ վկայեալ գործազուրկ, արհեստ մը չէ: Ընդհանուր կարծիքն այն էր նաեւ թէ վերջին Մայիս մէկն է, ուր սենտիքաներն հեռու են կառավարութենէն, քանի գալ տարի Ձախը, նոյն թուականին, իշխանութեան գլուխ եկած կ'ըլլայ, գոնէ այդ էր տողանցքը առաջնորդողներու համոզումը:

×

Մոսկուա եւ Փեքին, հսկայ ցոյցեր տեղի ունեցան ըստ աւանդութեան: Հոն անշուշտ ցուցատախտակ ու նշանախօսք ոչ մէկ պահանջ կը դնեն, քանի ծանօթ է որ ոչ ոք պահանջ ունի: 1973էն ի վեր Մոսկուայի մէջ, ճառ ալ չի խօսուիր, միայն բարձրախօսը կը կրկնէր« «Համայնավարութիւնը պիտի յաղթէ»: Փեքին, առիթ էր ոգեկոչելու Մաօն եւ փառքը երգելու անոր յաջորդին՝ Հուա:

ՏՈՄՍԵՐ

Ե Թ Է ...

Քիփլինկի հանրածանօթ բանաստեղծութեան մասին չենք: Ուրիշ եթէ մըն է:

Ո՞վ չէ լսած Կղէոպատրայի հռչակաւոր քիթին մասին: Փասքալն է, կարծեմ, որ պատմութեան անցուցած է Եգիպտոսի հնարագէտ թագուհւոյն քնքոյշ հոտոտելիքը, մարդկութեան ճակատագրին մէջ: Մեծ մտածողին նոյնքան խորունկ Մտածումները եթէ ուզենք ռամկացնել, դուրս կուգայ հետեւեալը.—

Եթէ Կղէոպատրայի քիթը քիչ մը աւելի կարճ ըլլար — կամ քիչ մը աւելի երկար, հաշիւը նոյնն է — իր գեղեցկութիւնը կը խաթարուէր:

Ու եթէ այնքան գեղեցիկ չըլլար, Անտոնիոս խենթի պէս չէր սիրահարեր, մոռնալով հռոմէացի զօրավարի իր առաքելութիւնը եւ մեծն Հռոմի շահերը:

Եթէ այդպէսով պարտազանց չըլլար, Հռոմէական Լեգէոններուն պատժիչ արշաւանքին չէր ենթարկուեր, ի վերջոյ անձնասպանութեամբ փակելու համար կեանքը:

Եթէ... ու դարձեալ անվերջանալի եթէներու շարքը կարելի է երկարել, հասնելով մինչեւ... մեր օրերը:

Առջի օր, պատահաքար «եթէ» մըն ալ ես գտայ, «եթէ» մը՝ որ Կղէոպատրայի քիթին հռչակը չունենայ թերեւս, բայց եթէ քիչ մը մտածէք, թերեւս ընդունիք, որ իմ գիւտս ալ Փասքալի գիւտէն այնքան ետ չի մնար:

Փարիզի արեւելքը, բաւական հեռու, զբօսապտոյտի մը ելած էինք բարեկամի մը հետ: Վերադարձի ճամբուն, կ'անցնէինք նեղ կամ լայն ճամբաներէ, գեղեցիկ բնանկարներու մէջէն յայտնուող մեծ կամ պզտիկ գիւղերէ, որոնց անունները կը կարդայի ցուցանիշ տախտակներու վրայ: Տեղ մը կարդացի — *Լա Վարէն*:

— Ասիկա Լուի 16րդի բռնուած վա՞յրն է, հարցուցի բարեկամիս:

— Կարծեմ, այդպէս է, պատասխանեց երկմտանքով, թերեւս ոչ այնքան վըստահ իր ըսածին: Բայց կարեւորը աշխարհագրական ստուգութիւնը չէր ինծի համար: *Վարէն*ը պատմութենէն գիտեմ, եւ միտքս սկսած էր աշխատիլ, հասնելու համար մինչեւ... փասքալեան քարձունքներուն:

Եթէ թագաւորը այդ ճախորդ քայլը առած չըլլար, ո՞վ պիտի մտածէր զինք փիզիքապէս անէացնելու մասին, նոյնիսկ Պասթիյլի գրաւումէն եւ Քոնվանսիոնի տիրապետութենէն ետք:

Եթէ փախուստին հետեւանքով առաջացած զայրոյթը չըլլար, կիյոթինը այնքան արագ գործի չէր լծուեր:

Եթէ Լուի 16րդի գլխատումը տեղի չունենար, Ռոպեսփիէռի ստեղծած Սարսափը արիւնի մէջ չէր խեղդեր Ֆրանսան, Յեղափոխութիւնը կէս ճամբուն վրայ փոսը չէր իյնար, նոյն փոսէն ժայթքեցնելու համար... Նափոլէոնը:

Եթէ Նափոլէոնը չըլլար իր արշաւանքներով եւ յաղթանակներով, Պատմութիւնը թերեւս ուրիշ ճամբայ ցոյց տար Եւրոպային եւ... աշխարհին:

Եթէ...

Բայց աւա՜ղ, եթէները պատմութեան ծառին լո՛կ տերեւներն են: Գարնան կը ծաղկին, աշնան կը թափին: Օդին մէջ՝ կուգան ու կ'երթան, հովին հետ, հովին պէս: Ծառը կը մնայ: *Որովհետեւ* արմատները խորունկ խրուած են եւ սնունդ կ'առնեն հողէն:

Ուրեմն մի՛ ըսէք «եթէ», այլ ըսէք... «որովհետեւ»:

Եթէն՝ անզօրութիւնն է: խեղճութիւնը, լաւագոյն պարագային բարեպաշտ մաղթանք մը.— «Ա՜խ, եթէ ուժ ունենայինք, եթէ տկար չըլլայինք, եթէ, եթէ...»

Որովհետեւը՝ կարծր տրամաբանութիւնն է, կոթնած բազուկի ուժին.— « կ'առնե՛մ, որովհետեւ իրաւունքս է եւ ո՛ւժը ունիմ առնելու »:

Այս խոհերը կարդալէ ետք, կրնաք այլեւս հաւատալ, թէ յանձինս ձեր խոնարհ ծառային, հայ ժողովուրդն ալ ունեցած կ'ըլլայ իր... միփի-Փասքալը...:

ԱՐԵՒԵԼՔՑԻ

Քանի մը տողով

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, նախագահ Ասատ մերժած է զինուորական կայաններ շնորհել Խորհ. Միութեան: Առաջարկը եղած էր Ռուսերուն կողմէ, երբ Ասատ Մոսկուա կը գտնուէր:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Արմէնփրէս (Ապրիլ 26)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Ապրիլ 24ին, կրկին ուխտավայր էր Ծիծեռնակաբերդը: Առաւօտեան ժամը 10էն նախ եկած էին Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեան, նախագահ Բաբկէն Սարկիսով, վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի անդամներ Պաւել Անիսիմով, Կարլէն Դալլաքեան, Վլադիմիր Ղազումեան, Գերասիմ Մարտիրոսեան, Լէոնիդ Ներսիսեան, Հրանտ Ոսկանեան, Եղիշէ Ածատրեան, Մուրադ Մուրադեան եւ կուսակցական եւ կառավարական այլ անձնաւորութիւններ, որոնք ծաղիկներ դնելով յուշարձանին՝ մէկ վայրկեան լռութեամբ կը յարգէին նահատակներու յիշատակը: Ապա, արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններու, գիտական - հետազօտական եւ այլ հիմնարկութիւններու աշխատողներ եւ բազմահազար ժողովուրդը կուգար ծաղիկներով բեռնաւորուած, իր յարգանքը մատուցանելու:

Il n'y a pas d'avenir pour une humanité qui cautionne le génocide

N.D.L.R. — Nous publions ci-dessous le discours que le Dr. Yves Ternon a prononcé au meeting de Marseille le 22 Avril. Le titre est de la Rédaction.

A travers les sociétés, les hommes ont toujours eu besoin de se recueillir devant les tombes de leurs ancêtres. Ils retrouvent ainsi le contact avec leur terre. Ils reprennent racine. Les cimetières sont à la fois le fondement et le levain d'un peuple. Les Arméniens de la Diaspora sont, eux, réduits à rechercher dans une date et non dans un lieu la mémoire de leur peuple dont les dépouilles ont été éparpillées sur les routes et les déserts de Turquie. Cette commémoration annuelle du 24 Avril, de plus en plus pathétique à mesure que le temps s'écoule et que le souvenir des disparus s'efface avec ceux qui les ont connus, cette commémoration est d'abord une quête désespérée d'une identité. Privés de la possibilité de faire savoir au monde la tragédie de leur peuple, ici, contestés dans la véracité de leurs accusations, là confrontés à l'indifférence des nations qui digèrent si bien les génocides, les Arméniens, et pas seulement ceux de la diaspora, mais surtout ceux des nouvelles générations, ont l'impression de vivre un cauchemar, de chercher en vain l'issue d'un labyrinthe que les impératifs de la politique leur dérobent sans cesse.

A ne voir que le génocide, on s'expose à demeurer devant un kaleïdoscope qui masque le déroulement d'un film. A la recherche du temps détruit, on risque de perdre le contact avec le temps présent. L'Arménie est toujours vivante, elle le crie et vous le savez. Et la voix de Sergueï Paradjanov, étouffée par les murs capitonnés de l'asile, rejoint les cris dont l'écho ne s'estompe pas avec le temps des victimes du nationalisme jeune-turc pour s'enfler, soudain grossie des hurlements des prisonniers, des torturés, des assassinés du monde entier et rouler en un insupportable fracas qui frappe d'impuissance les armées les plus sophistiquées. C'est la revanche de la culture contre le revolver, la dialectique de la parole contre le fusil, peut-être le voile qui se lève pour révéler autre chose qu'un univers de violence.

Sans doute me trouverez-vous, par ces affirmations, gonflé d'utopies. C'est pourquoi, je tiens à m'expliquer. Ce n'est pas par hasard que les Arméniens de Turquie ont été exterminés en 1915. Je me suis efforcé tout au long de mon livre de démontrer — et j'ai pour ce faire incorporé l'analyse politique à la description des événements — qu'ils ont été victimes d'un vol cynique de territoire, résolu définitivement par la disparition de ses occupants. Ils n'étaient pas les premiers à connaître cette situation. Il se trouve qu'ils furent les premiers à subir l'assaut meurtrier d'un nationalisme et à faire éclater par leur disparition la contradiction que porte en lui un nationalisme qui se veut messager de liberté et qui secrète la mort : je veux parler, bien entendu du turquisme. Ainsi, à travers le génocide de 1915, l'histoire vient soudain révéler que ce droit à la différence, un des fondements des droits de l'homme peut être détourné de sa signification pour devenir un rapport de forces entre des différences antagonistes.

Il n'y a pas d'avenir pour une humanité qui cautionne le génocide. Ce refus des Arméniens de voir leur histoire travestie, est, qu'ils le conçoivent ou non, une attitude universelle et non particulière, un réflexe de survie. Faute d'exister en tant que victime reconnue, vous vous affirmez dans et par ce refus partie prenante de la politique contemporaine, vous vous affirmez un peuple en lutte.

L'une des plus grandes difficultés, que je rencontrai dans ma longue quête de votre histoire, fût, pour l'étranger que je suis à votre peuple — et que je suis fier d'être, par l'étranger c'est aussi l'hôte et l'ami, celui qui offre et qui reçoit des présents, celui qui échange et sert de lien avec les autres — ce fût donc pour moi, d'appréhender les contradictions et les oppositions entre les différentes tendances de la diaspora arménienne.

N'ayant aucun désir d'être récupéré par les uns contre les autres, je me proclame à la fois conscient de vos tendances et étranger à vos querelles. Mais qu'il me soit permis de vous faire remarquer que cette apparente désunion dans la mesure où elle repose sur une arménité revendiquée, n'est qu'un miroir dont les multiples facettes jettent leurs feux vers tous les horizons.

Que les uns soient taxés de « sclérose » et les autres d'aventurisme, c'est là un signe de vie et de dynamisme. On ne se querelle pas dans les cimetières : tout le monde y pleure et gémit. Mais les cris et les banderolles sont multiples sur les chemins de l'action.

J'ai, pour ma part, choisi la parole et non le fusil. Mais, que l'on me comprenne bien ! C'est une attitude individuelle qui n'a pas la prétention de méconnaître qu'en d'autres circonstances et parfois pour le plus grand bien des hommes, le pouvoir fut au bout du fusil. Toutesfois, je reste persuadé, et c'est en cela, j'y reviens que le problème d'un prisonnier aujourd'hui rejoint celui du génocide hier — que cette escalade de la violence qui, en dépit de quelques triomphes de révolutionnaires au cœur pur, a trop souvent laissé le terrain libre aux fascismes, aux militarismes débiles et aux totalitarismes déviés de leur message socialiste, que cette escalade peut être freinée par le ras-le-bol universel devant la connerie du crime.

Le génocide des Arméniens est un génocide parmi d'autres. J'ai tenu, pour mon livre, à ce titre : Histoire d'un Génocide et à une couverture démodée qui honorait la fidélité de votre mémoire. Vous n'êtes pas, mes amis arméniens, des soldats oubliés dans une forteresse perdue au milieu du désert des Tartares, mais une voix parmi les autres s'élevant sous les décombres de nos civilisations et témoignant, par son refus de se taire et d'oublier, de la force de vie des hommes. Vous êtes le vent qui souffle dans le sens de l'histoire, ce vent qui, selon la phrase de NIETZCHE « préserve les eaux du lac de croupir ». Mais, mieux vaut une brise quotidienne qu'une rafale annuelle, un murmure permanent qu'une stridence anniversaire. Cette diversité qui, à un certain degré, est source de vitalité, peut se transformer en atomisation et, en émiettant votre combat,menacer votre existence. Si vous voulez que les communautés arméniennes perdent leur isolement, tenez compte de l'ignorance complète de vos problmes, dans laquelle sont les non-Arméniens ; négligez vos divergences pour cimenter l'unité à partir des réalités arméniennes. Car ces réalités, elles, sont indiscutables. La réalité, c'est la disparition quasi totale des Arméniens de Turquie ; la réalité, c'est l'existence d'une République Socialiste et Soviétique de l'Arménie, où les gens sont à la fois, heureux d'être Arméniens sur une terre d'Arménie et divisés à l'égard d'un pouvoir qui menace de les digérer ; la réalité c'est PARADJANOV en prison et PLIOUTCH, BOUKOVSKI et le Dr. STERN libérés au terme de campagnes internationales de protestation ; la réalité, c'est la récente formation en Arménie soviétique d'un comité pour le respect des accords d'Helsinki, dans le cadre de la légalité soviétique. Ce sont des réalités, car elles tiennent compte des rapports de force qui gouvernent la politique mondiale.La réalité, c'est enfin votre langue, votre religion, votre culture, votre patrimoine. Alors, puisqu'il s'agit de s'intégrer dans une lutte collective pour le respect des droits de l'homme, ne pourriez-vous prêcher l'unité d'action des Arméniens à partir de ces réalités et éviter d'accentuer votre faiblesse par des anathèmes inutiles. Unité pour vaincre et déborder l'indifférence des autres et les thèses mensongères du gouvernement turc, unité pour défendre les droits de l'homme, là où ils sont b a f f o u é s, car de même que le non-Arménien que je suis est convaincu d'être dans le vrai en se penchant sur l'histoire de votre peuple, de même les Arméniens se doivent de protester au même titre devant la terreur et l'arbitraire des PINOCHET et des VIDELA que devant les injustices dont ils sont victimes depuis plus de 60 ans. Ainsi, il n'y aura pas les Arméniens et les autres, mais la lame de fond qui regroupera les faibles, les opprimés et les cocus de l'histoire pour les dresser contre la monstrueuse indifférence qui est le mal fatal de nos sociétés cloisonnées, contre la loi du plus fort et les nécessités criminelles des Etats nations, ogres dévoreurs de peuples et pour instaurer un règne de libertés qui est celui de la fête, de l'humour et de la tendresse.

Ce sont ces quelques phrases, jaillies spontanément du cœur d'un ami qui résumeront pour vous, mieux que de longs discours, l'esprit qui sous-tend un livre d'histoire, indépendant et objectif, qu'en ces jours d'anniversaire, je dépose en hommage aux morts d'Arménie.

DR. YVES TERNON

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԼՐԱՏՈՒ

ԱՐՁԱՆԱԳՈՐԾ ՏԻԳՐԱՆ Կ'ԱՐԺԱՆԱՆԱՅ ՓԱՐԻԶ ՔԱՂԱՔԻ ՄԵԾ ՄԵՏԱԼԻՆ

Ֆրանսայի ճարտարապետներու Միութեան Փարիզի Շրջ. Խորհուրդին կողմէ հրատարակուող Արշիթեքթ հանդէսին Ապրիլ 1977ի թիւին մէջ(էջ 31)Ժան-Փիէռ Պայառ կը գրէ հետեւեալը փարիզեան ցուցահանդէսներու առընչութեամբ.

«Այս յօղուածը պիտի վերջացնենք ներկայացնելով մեր շնորհաւորութիւնները արձանագործ Տիգրանի, որ ստացաւ Փարիզ քաղաքի մեծ մետալը։ Տիկին Կառնիէ – Լաճոսոն իրեն յանձնելով Պէնոար Լաֆէի կողմէ ստորագրուած վկայակա -

ՉԱՐԵՆՑԻ ԵՕԹԸ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ...

Հանրայայտ է Զարենցի խառնուածքի մի իւրայատկութիւնը։ Նա առանձնանում է թեմատիկ եւ ոճական բազում անակնկալներով ու «շեղումներով»։ Դա կարելի է հեշտութեամբ նկատել 20ականների սկզբի եռանդագին աշխատանքի մէջ, դա ակնյայտ էր նաեւ 30ական թըւականների ողջ զարմանալի, գրեթէ տիտանական լարման ընթացքում, «Ողջակիզուող կրակից» մինչեւ «Գալանտ երգեր», մինչեւ «Տաղարան», «Ես իմ անուշից» մինչեւ «Կապկազը», մինչեւ «Երկիր Նայիրին»։ Նոյնը կարելի է տեսնել «էպիքական լուսաբացի» եւ «Գիրք ճանապարհի» մէջ։ «Ովկիանի երգը», «Մեծ առօրեայ», «Գանգրահեր տղան», «Անակնկալ հանդիպում», «Պատասխան թըշնամիներիս» եւ յանկարծ՝ «Սասունցի Դաւիթ», յանկարծ պատմական ճանապարհի անողոք քննութիւն՝ «Պատմութեան քառուղիներով», «Համայնական գաղտնի սերմնացաններից» մինչեւ «Դէպի եառն Մասիս», «Զրահապատ Վարդան զօրավարից» մինչեւ «Տաղերն ու խորհուրդները», մինչեւ «Նավզիկէն» ու «Կոմիտասը», եւ բազում տանջագին որոնումներ, արտասովոր ուժի սեւագրութիւններ, անաւարտ էջեր։ Տարբեր թեմաներ, ժամանակներ, դարեր, նիւթի որոնման բազմաթիւ օրինակներ, ո՞րն ասես։

Ինքնին վերցրած՝ այս շռայլումը վկայում է ողջ լարման եւ տենդագին որոնումների մասին, որը յատուկ է մեծերին, մեծերից էլ յատկապէս նրանց, որոնց վիճակուած է մայրուղիների ճշգման եւ գրական ընդհանուր ճանապարհի պատասխանատուութիւնը։

Նիւթի լայնութեան, տարածութեան եւ շահագրգռութիւնների այս շրջանակը գըրականութեան պատմութեան մէջ տալիս է նաեւ հակառակ օրինակը։ Կարելի է նշել նաեւ այնպիսի հեղինակների, թոյլ հեղինակների, որոնք սաւառնում են մակերեսին, նիւթից նիւթ, աշխարհից աշխարհ՝ հէնց այն պատճառով, որ չեն կարողանում կանգ առնել մի տեղ, նիւթից իմաստ քաղել, ծաղկից՝ մեղր, աշխարհում ստեղծել սեփական աշխարհ։ Նրանք հեւիհեւ ընկնում են ուրիշների ետեւից, ինչպէս այն թռչուններն ու փոքրիկ կենդանիները, որոնք ապրում են մեծ որսերի մնացուկների հաշուին։ Չի կարելի ասել, թէ հսկային ուղեկցող այդ թափօրը առհասարակ օգտակար չէր։ Հակառակը։ Փոքրիկ թռչունների մէջ կան այնպիսիները, որոնք ինչ-որ բան են յուշում հսկային, մինչեւ իսկ ցոյց տալիս վտանգը, շատերը վերացնում են մնացորդները, մաքրում բնութիւնը։ Բայց, այնուամենայնիւ, բուն գործը մնում է հսկային։ Համեմատութիւնը թող կոպիտ չհնչի... Ամէն դէպքում Զարենցը դուրս էր գալիս մեծ որսի, իսկ նրան հետեւում էին խմբերով, ոմանք էլ սնւում մեծ որսի հաշուին, ստեղծում իրենց փոքրիկ ուրախութիւնը, իրենց բաւարարութիւնը։ Այս զարմանալի մարդը զանազանում էր մտքի խիզախութեամբ, գալիք ուղիների գըգացողութեամբ, ուսուցիչ էր իրենից մեծերի եւ փոքրերի համար։ Նա պատմութիւն էր ստեղծում, ետեւից տանելով մայրենի գրականութիւնը։

Բայց առաջնորդի հանդամանքն ինքնին նրան կանգնեցնում էր բարդ հանգոյցի առաջ։ Նոր ճանապարհի համար բանաստեղծը ստիպուած էր երկարօրէն խորհել նաեւ ակունքների մասին. յայտնաբերել նորագոյն արուեստին անհրաժեշտ այն կենսական, գաղտնի թելերը, որոնք գալիս են անցեալից՝ իր ժողովրդի հոգեւոր արժէքների հետ։ Նա պարտաւոր էր ուշադիր լինել նաեւ համաշխարհային հին ու նոր մշակոյթի նկատմամբ։

Խնդրի այս երկու կողմը, ի հարկէ, միշտ չէ, որ դիւրութեամբ են յանձնըւում գրականագէտին։ Մինչեւ այսօր գրականագէտները որոնում են Զարենցի ստեղծագործութեան ակունքներն ու առընչութիւնները, բուռն վէճեր մղում։ Առաջ են գալիս նոր – նոր ենթադրութիւններ՝ յունական, իտալական, ֆրանսիական, ռուսական, անգամ չինական հին ու նոր աղբիւրների ու ակունքների շուրջ։ Ես միտք չունեմ անտեսելու նըման կարգի հիպոթէզները։ Մի անբնական բան կը լինէր հերքել Զարենցի համաշխարհային առընչութիւնները, քանի որ նա պատանի հասակից մինչեւ վերջին օրերը անվերջ հետաքրքրուել է համաշխարհային գրական – փիլիսոփայական կեանքով ու յարաբերութիւններով։ Ուրիշ խօսքով, այս գրողի հոգու դուռն ու պատուհանները բաց են եղել մեծ աշխարհի առջեւ... Բայց ամէն դէպքում պէտք է մօտ լինել փաստերին, իրողութիւններին, կատարել փիլիսոփայութեան եւ ոգու զուգահեռ, նկատի ունենալով ազգային բուն կեանքը եւ արտաքին այն հանդամանքները, որոնք նկատելի հետք են թողնում ստեղծող անհատի վրայ, որոշում նրա որոնումների ու մտահոգութիւնների ուղղութիւնը։

ՀՐԱՆՏ ԹԱՄՐԱԶԵԱՆ

(Շար. – 1)

նը, վեր հանեց յարատեւ եւ աննկուն ո–գին անոր, որ ծագումով Հայ, ծնած 1913ին, առանձին կուգար Փարիզ 1923էն 1933ի միջեւ ուսանելու, դառնալու համար ճարտարապետ, վկայուած՝ էքոլ տէ Թրա–վօ փիւպլիք է տիւ Պաթիմանէն: 1938ին կը կառուցանէ Պէյրութի Ս. Նշան Մայր եկեղեցին, բայց 1952ին կը վերադառնայ Ֆրանսա ուր կը հաստատուի վերջնակա–նապէս եւ կը դառնայ ֆրանսահպատակ:

1963էն ի վեր կը շարունակէ իր որո–նումները, արձանագործութեան մարզին մէջ:

Պուրժ Տանուագի մէջ (42, Ավրընի–Ֆրիէտլանտ) իր ցուցադրած գործերը փայլուն եւ ողորկ անապարզինձ է ն, շափազանց նրբակերտ, պարուրուած՝ շա–րունակական գծի մը մէջ, ինքնիր մէջ փակուած արարէաքի մը նման:

«Գիտակցիլ մեր տեսերքին, կը նշա–նակէ ձեւ տալ անոր: Այսպէս, ամբողջ իր գործը ձեւերու հոլովոյթ մըն է, ալիք–ներու ճկունութիւն որ կը դառնայ կնոջ մարմին, եւ ուր Վեներա կը ծնի»:

Յօղուածագիրը հրատարակած է նաեւ նկար մը Տիգրանի արձաններէն, գործ՝ որ կը կոչուի Քուլիպրի:

Նոյն ցուցահանդէսին առընչութեամբ ժան–Փիէռ Պայառ դրուատալից տողեր կը նուիրէ նաեւ տաղանդաւոր նկարիչի մը, որ կը կոչուի Անրի Զայեան եւ ո–րուն գործերը նմանապէս ցուցադրուած են Պուրժ Տանուագի մէջ: Կ'ըսէ թէ Զայեան ծնած է 1923ին Աղեքսանդրիա եւ աշակերտած Փարիզի Գեղարուեստից վարժարանին: Փարիզի Հայոց ծանօթ է թերեւս այդ հայահունչ անունն ալ, ինչ–պէս նաեւ մականունը՝ արձանագործ Տիգրանի, զոր մենք կ'անդրադառնանք:

×

Ամերիկեան շարժանկարի հանրածանօթ դերասան Մայք Գանըրս (թէլէվիզիոնի «Ապարտեալ» Մէնիքսը գեղանձնեայ) ո–րոշած ըլլալ կը թուի յետ այսօրիկ ներկա–յանալ իր բուն անունով, այսինքն՝ Գրի–գոր Օհանեան:

Անցեալ Կիրակի, ֆրանսական թէլէ–վիզոնի ֆիլմի մը մէջ «Ոճրագործը որ չէր ուզեր մեռնիլ» Մայք Գանըրս կը կրէր Քիրք Օ հ ա ն ե ա ն անունը կը գործէր իբր հայկական ծագումով երբեմնի գաղտնի ոստիկան:

Կրեկուառ Ասլանի մասնակցութիւնն ալ, իբր հօրեղբայր Արա, պատրուակ կը դառնար որպէսզի հայերէն բառեր եւ նախադասութիւններ խառնուէին խօ–սակցութիւններուն: Իսկ ֆիլմի վերջա–տրութեան երբ չինացի անձնաւորութիւն մը կը հետաքրքրուէր «Օհանեան» անու–նին ծագումով, հարցնելով թէ իրլան–տերէ՞ն է արդեօք, Մայք Գանըրս կը պատասխանէր անվրդով.

«Ոչ, հայերէն է»:

Ահա քաջարի հայորդի մը, որ համաշ–խարհային համբաւի տիրանալէ վերջ իսկ խրոխտաբար կը մտնանշէ իր Հայութիւ–նը, վերադառնալով իր բուն անունին:

Նիս ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

«Ընդհանուր Առուեստի» օրեր Միլանոյի մէջ

———o———

Մարտ 9, 12, 13 եւ 14 թուականներուն Միլանոյի մէջ տեղի ունեցան հայ ար–ուեստի օրեր, որոնց ընթացքին հնչեցին երգահան Լուծվիկ Բագլիի երաժշտու–թիւնը եւ ցուցադրուեցան կնարիչ Հերման Վահրամեանի կտաւները: Փառատօնը մշակութային հասարակութեան լայն հե–տաքրքրութեան արժանացաւ եւ բազմա–թիւ իտալական թերթեր, այս կարգին «Աւենիրէ», «Քորիերէ տ'Ինֆորմացոնէ», «Իլ Ճիոռնօ եւ «Լա Նոթթէ» արձագանգ հանդիսացան, գրելով դրուատալից տո–ղեր Լուծվիկ Բագլիի, Հերման Վահրամ–եանի եւ հայ մշակոյթի վերաբերեալ:

Ահաւասիկ մէջբերումներ նշեալ թեր–թերէն.

Մարտ 11 թուակիր «Աւենիրէ»ն «Մշա–կոյթի եղակի ձեռնարկ մը» վերնագրին տակ հետեւեալը կը գրէ.

«Հայաստանեան հին եկեղեցիներու եւ մանրանկարներու հետ միասին կը ցու–ցադրուէին Հերման Վահրամեանի նկար–ները, որոնք սեւ եւ սպիտակ գիծերով կը բաժնէին հորիզոնը ամուր եւ նուրբ ... Վահրամեանի նկարներուն մէջ կար–ծես հին տաճարներու բեկորները կը նշմար–ուէին, որոնք ստեղծուած ըլլային արա–րատեան աշխարհում...»:

«Ընդհանուր արուեստին» յատկաց–ուած բոլոր երաժշտութիւնները Լուծվիկ Բագլիինն էին: Ան միջնադարեան երա–ժշտութիւնը վերակենդանացնել կը ջա–նայ: «Մատեան ողբերգութեան» երգչա–խմբային աշխատանքը բարձր մակարդա–կի ստեղծագործութիւն է...:

Իսկ Մարտ 12 թուակիր «Քորիերէ տ'Ինֆորմացիոնէ»թերթը «Բանաստեղ–ծութեան, երաժշտութեան եւ նկարչու–թեան եզակի ներկայացում» վերնագրին տակ կը գրէ.

... Լուծվիկ Բագլիի արժէքաւոր եւ նոր երաժշտութիւնով սկսաւ «Ընդհանուր արուեստի» երեկոն: Ան հայ արդի եր–գահաններու բացառիկ ներկայացուցիչ–ներէն մին է: Իր երաժշտութիւնը, որ կը կատարուէր Միլանոյի լարային քառ–եակի, երգչախումբի եւ սոփրանօ Ա. Թերզեանի կողմէ, կրնանք երաժշտական պատմուածքներ անուանել...:

... Հերման Վահրամեանը որ այս երեկոներուն կազմակերպողներէն է շեշ–տեց որ առաջին անգամ ըլլալով հայ ար–ուեստի որոշ արտայայտութիւններ մի–ասնաբար կը ներկայացուին..:

Կը ներկայացնենք նաեւ «Իլ Ճիոռնօ»ի մէջ «Առասպելի մը հմայքը» վերնագրին տակ լոյս տեսնող տողերը.

... Հին եւ արդի հայ արուեստի միաս–նաբար ներկայացումը տեսակ մը կապ կը ստեղծէ այս երկու տարբեր մշակոյթ–ներու միջեւ: Ունկնդիրը շարունակաբար կը մասնակցի եւ կը միանայ տարբեր արուեստի արտայայտութիւններուն, ո–րոնք խորքին մէջ ձուլուելով կը դառնան միաւոր մը...: Այս գեղարուեստական երեկոներու ներշնչող եւ իմաստալից ե–րաժշտութեան հեղինակն էր Լուծվիկ Բագլի..:

Հետաքրքրութեան արժանի է 130 էջէ բաղկացած ճաշակաւոր եւ գեղատիպ յայտագիրը, որուն մէջ բացի երգահանի նոթագրութիւններէն եւ Վահրամեանի ստեղծագործութիւններէն կան նաեւ յօդ–ուածներ նուիրուած երկու արուեստա–գէտներուն, Նարեկացիի, Սայաթ Նովա–յի, Սիամանթոյի, Վարուժանի, Կոմի–տասի կարգ մը բանաստեղծութիւննե–րուն իտալերէն եւ անգլերէն թարգմա–նութիւնները եւ կենսագրական տեղեկու–թիւններ նշուած բոլոր անձերուն մասին:

ՏՈՔԹ. ՌԱՖՖԻ ՔԷՊԱՊՃԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՈՒՍԹՐԹԱՈՒՆԻ Ս. Ստեփանոս եկե–ղեցւոյ սրահին մէջ, Ապրիլ 15ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն – ասուլիս մը՝ «Նորեկ հայրենակիցներու եւ ամե–րիկահայ գաղութի համայնական ներդաշ–նակումի հարցը» նիւթին շուրջ, նախա–ձեռնութեամբ Պոսթընի Համազգայինի: Երեք հիւր դասախօսները՝ Փրոֆ. Ճոր–ճիա Թէոֆիլիս Նոպըլ, Թաթուլ Սոնենց–Փափազեան եւ Լէօ Սարգիսեան, տարբեր անկիւններէ մօտենալով, ներկայացուցած են Էթնիք խմբաւորումներու եւ յատկա–պէս հայկ. գաղութի ներքին ներդաշնա–կութեան, տոհմային նկարագրի ու հա–մայնական կեանքի պահպանումին առըն–չուող խնդիրներու զանազան երեսները: Կեդրոնական նիւթը եղած է նորեկ ներ–գաղթողներու եւ ամերիկածին երիտա–սարդութեան միջեւ հաղորդակցութեան դժուարութիւններու բիւրեղացումը: Ներ–կայ հանրութիւնը մասնակցած է հար–ցումներով եւ կարծիքներով:

ՊՈԼՍՈՅ Մխիթարեան Սանուց Միու–թեան հաւաքատեղիին մէջ, Ապրիլ 18ին տեղի ունեցած է արտասանական երեկոյթ մը, որու ընթացքին Տիկին Սիլվա Կո–միկեան ներկայացուցած է հայ դասա–կան եւ ժամանակակից գրականութենէն ընտրուած աւելի քան երեսուն քեր–թուածներ: Երեկոյթին բացումը ըրած է Ռ. Հատտէճեան խօսելով տաղանդաւոր արտասանողի դերին եւ արժանիքներուն մասին, նշելով որ բանաստեղծութիւն գրելու արուեստին նման կայ նաեւ բա–նաստեղծութիւն կարդալու արուեստ մը, որ տրուած չէ ամէնուն:

Ո ւ ս տ ի արտասանողը այն ար–ուեստագէտն է որ կը փութայ ընթերցո–ղին եւ բանաստեղծին օգնութեան, երե–ւան բերելու համար բանաստեղծական գործերու խորհրդաւոր գեղեցկութիւն–ները»: Տիկին Ս. Կոմիկեան յայտագրի Ա. բաժնին մէջ արտասանած է Պետրոս Դուրեանէ, Մ. Մեծարենցէ, Աւ. Իսա–հակեանէ, Յ. Թումանեանէ, Դ. Վարու–ժանէ, Վ. Թէքէեանէ եւ Մ. Զարիֆեանէ քերթուածներ, իսկ Բ. բաժինը յատ–կացուած է Պոլսոյ հայ ժամանակակից բանաստեղծներուն:

ՊՈԼՍՈՅ Շան շարժանկարի սրահին մէջ, Ապրիլ 20ին, տեղի ունեցած է Էսա–եան Սանուց Միութեան երգի – պարի համոյթին ներկայացումը: Երեկոյթին բացումը ըրած է վարչութեան ատենա–պետը՝ Երուանդ Կոպէլեան: Հանդիսա–կաններու ծափերուն հետ բացուած է վարագոյրը բեմին, ուր տեղ գրաւած են 80 հոգինոց երկսեռ երգչախումբը եւ նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Պե–նոն Գուզուպաչի: Պարախումբը, իր տոհմիկ զգեստաւորումով եւ յաջող մեկ–նաբանութիւններով, մեծ տպաւորութիւն ձգած է հանդիսականներուն վրայ:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ՝ Մարտ 16ին, մեռած է ընկեր Սարգիս Սարգիսեան: Ողբացեալը պատանեկան տարիքին իսկ մտած է Դաշ–նակցութեան շարքերը եւ եռանդուն գոր–ծունէութիւն մը ցոյց տուած նախ Աղեք–սանդրիոյ եւ ապա Գահիրէի մէջ: Երի–տասարդութեան տարիներուն փնտռուած երգիչ մը եղած է իր գաղութին մէջ եւ սիրուած դերասան՝ բեմերու վրայ: Կազ–մակերպական գործունէութեան զուգա–հեռ՝ իր վերջին տարիներուն կոչուած էր նաեւ ազգային ծառայութեան, վարելով կարեւոր պաշտօններ Թեմական եւ Քա–ղաքական ժողովներու մէջ: Յուղարկա–ւորութիւնը կատարուած է Մարտ 17ին, ներկայութեամբ ազգային մարմիններու, միութիւններու եւ քաղաքական բոլոր կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչ–ներուն: Եկեղեցական արարողութեան ա–ւարտին, ողբացեալ ընկերոջ դագաղին առջեւ դամբանականներ խօսած են Թե–մին առաջնորդական տեղապահը՝ Ներսէհ Ծ. Վրդ. Բապուճեան, Գահիրէի Ազգ. իշխանութեանց, «Յուսաբեր»ի, Աղեք–սանդրիոյ «Արեւ»ի, եւ կըր–թական, մարզական, մշակութային ու բարեսիրական հաստատութեանց ներկա–յացուցիչները: Ողբացեալին մարմինը ամփոփուած է Հելիոպոլսոյ Ամենայն Սրբոց գերեզմանատունը:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (332)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՈՐԴԻԱԿԱՆ ՍԷՐԸ

Պիանքա պատասխան չտուաւ, իսկ Պեմպօ շարունակեց.

— Հիմա իմ ով ըլլալս հասկցա՞ք: Ե–թէ ես ուզելու ըլլամ, իմ հարստու–թեամբս ուզած կինս կրնամ առնել, բայց ձեր երեսը նայող պիտի չգտնուի, ոչ ոք ձեզ իրեն կին պիտի ընէ... պոռնիկնե–րուն աղջիկները յաճախորդ կը գտնեն... բայց չեն կրնար գտնել...: Ատանկ ըլ–լալը գիտնալով հանդերձ եկած եմ ձեր ոտքերուն առջեւ դնելու իմ հարստու–թիւնս եւ իշխանութիւնս...:

— Որքա՛ն տգեղ է, փսփսաց Պիանքա:

— Իրաւունք ունիք, օրիորդ, տգեղ եմ, դէմքով տգեղ եմ, բայց հոգիս գեղեցիկ է եւ խելքս ալ մեծ, շարունակեց Պեմ–պօ փղձկած: Դուք դեռ չէք գիտեր թէ ես իմ հոգիիս գեղեցկութեանը եւ խել–քիս մեծութեանը շնորհիւ մեծ դժուա–րութիւններով հասայ այսօրուան դիր–քիս...: Ձիս մտիկ ըրէ, աղջիկ: Դուն որ հիմա պոռնիկի աղջիկ ես, ի՞նչ կ'ըսես եթէ օր մը քահանայապետի մը տարփու–հին ըլլաս, հէ՞, գործիդ կուգա՞յ...: Այո, Բարութեան չաթալ թագը Հռոմի մէջ ինծի կը սպասէ... կրնաս վստահ ըլ–լալ որ օր մը Պապ պիտի օծուիմ... եւ դուն ալ Պապին սիրուհին, ընկերուհին պիտի ըլլաս, Պապուհի, Պապուհի պիտի ըլլաս:

Եւ վստահ ըլլալով որ այս խօսքերով կրցած էր համոզել Պիանքան, հարցուց.

— Ըսածներս լսեցի՞ր:

— Ոչ, պատասխանեց Պիանքա:

— Գիտեմ, լսեցիր, ամէն բան հասկը–ցար, բայց չհասկնալ կը ձեւացնես կոր: Իմ ամբողջ հարստութիւնս ու իշխանու–թիւնս քու ոտքերուդ առջեւ կը դնեմ, տար փոխարէն պզզատապին կը խնդրեմ քենէ որ եթէ զիս չես կրնար սիրել, գոնէ իմ վրաս մեղքնաս, գթաս:

— Չեմ կրնար, մրմնջեց Պիանքա:

Անտառաբնակ դեւը կատաղութենէն սկսաւ հեծկլտալ:

Ապա, առանց բերանը բանալու քայլ մը առնելով ձեռքերը անոր երկարեց: Պիանքա ետ քաշուեցաւ:

Պեմպօ քայլ մը եւս առաւ եւ հեւալով թոթովեց.

— Իմս պիտի ըլլաս...:

Եւ տեսնելով որ Պիանքա որեւէ պա–տասխան չէր տար, յանկարծ մռնչելով, փայլակնացայտ աչքերով անոր վրայ խո–յացաւ:

Բայց անմիջապէս աղաղակ մը արձա–կելով ետ քաշուեցաւ եւ սկսաւ հայհոյել:

— Ախ, չղիկ, պոռնիկի աղջիկ:

Եւ ձեռքը վեր վերցնելով սկսաւ Պիան–քայի շուրջը դառնալ:

Ձեռքը արիւնիլ սկսած էր:

Պիանքա պահ մը առաջ Պեմպոյի ձեռքը մխած փոքրիկ դաշոյնը ձեռքին մէջ բռնած էր:

Պեմպօ անգամ մըն ալ առաջ նետուե–ցաւ, բայց այս անգամ ալ դաստակէն վիրաւորուած ետ քաշուեցաւ:

Պիանքա, անշարժ, առանց բերանը բա–նալու, առանց որեւէ պարապ շարժում մը ընելու, եղած տեղը կեցած էր եւ ու–շադրութեամբ իր ոսոխին կը նայէր:

Պեմպօ վերջին փորձ մը եւս ընելով ա–նոր վրայ խոյացաւ, բայց երրորդ վէրք մը ստանալով միւս դաստակին վրայ, պարտաւորուեցաւ ետ քաշուիլ:

— Աղէկ, աղէկ, հասկցայ, այսօր իրար պիտի չհասկնանք, մրմնջեց ան: Հանդար–տէ, հանդարտէ, այլեւս ձեռքս վրադ պիտի չդնեմ: Բայց սա ըսէ որ մինակդ այս անտառին մէջ ի՞նչ պիտի ընես, ո՞ւր պիտի երթաս: Գոնէ հետս Վենետիկ ե–կուր:

Պիանքա առանց բերանը բանալու, գը–լուխովը ժխտական շրժում մը ըրաւ:

— Հետս գալ չե՞ս ուզեր, հարցուց այս անգամ Պեմպօ հանդարտ ձայնով մը:

Պիանքա գլուխովը ժխտական շարժում մը եւս ըրաւ:

— Եթէ հետս գալու ըլլաք, քու վրադ ձեռք պիտի չբարձրացնեմ, բայց եթէ չըլլաս, գիտցած ըլլաս որ վրէժ պիտի առնեմ քենէ... գոչեց Պեմպօ:

Հոս շունչ մը առաւ եւ յետոյ շարունա–կեց.

— Քիչ մը առաջ մօրդ մասին խօսած ատենս այն տպաւորութիւնը ունեցար թերեւս թէ խմփերիա միայն անպատիւ ու անամօթ կին մըն էր. պարզ պոռնիկ մը, այնպէս չէ՞: Կը սխալիս սակայն: Կեցիր որ մօրդ ուրիշ մէկ առաւելութիւնն ալ պատմեմ քեզի:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցու – թեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու– տայ Ընկերակցութեան բարերարուհի՝

ՕՐԻՈՐԴ ԷԼԻԶ ՔԻՊՐԻՉԼԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին առթիւ, Առ – նուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի Մայիս 8, ժամը 10.45ին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օր. Հայկանոյշ Թորոսեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ականոյեան 50ական ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին եւ Իսիի Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յա – ռաջ»էն):

×

Տիկին Լիզա Տապաղեան իր խոր ցա – ւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Ա. Սողոմոնեանցի եւ զաւակներուն Արամ Սողոմոնեացի կսկծալի կորուստին առ – թիւ եւ փոխան ծաղիկի 100 ֆր. կը նուի– րէ Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 10 ֆր. «Յա– ռաջ»ին:

ԽՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
կը կազմակերպէ

Արեւմտահայ գիւղագրութիւնը եւ Յակոբ Մնձուրի

ԻՐ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մայիս 15, Կիրակի, ժամը 15.30ին
Ալեք Մանուկեան մշակութային կեդրոնին մէջ
118, rue de Courcelles — PARIS 17e
Tél. : 924-86-71 ou 227-12-26

Կը բանախօսէ
ՏՈՔԹ. ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ

Լուսապատկեր
Պատմուածքի բեմադրութիւն՝
Ն. Պչտիկեան եւ Ա. Այթունեան

Քանոն՝ Էլմիրա Փէհլիվանեան

Մուտքը ազատ է

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Մայիս 7ին, Կրան Փլասի մօտ Սոֆի – թէլի սրահները (ժաք Գորէլ) ժամը 21էն սկսեալ:

Նուագախումբ՝ ԳՈԺԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Մի– ութեան ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի, Մա– յիս 5, ժամը 20.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ: Կը խնդրուի հայրե – նակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քա– ջալերել Միութեան աշխատանքները:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամա – կան ժողովը Կիրակի, Մայիս 8, առա– ւօտեան ժամը 9ին սովորական հաւաքա– տեղին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

12 և 14, Ռիւ Սէն–Պազիլ

ՃԱՇ

Կիրակի, Մայիս 15, ժամը 13ին, Վասպուրական սրահը:

Գեղարուեստական բաժին

Տեղերը նախօրօք ապահովել հե– ռաձայնելով.—

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ.— 50–15–09
Ժ. ՇԱԼՃԵԱՆ.— 66–18–80
Զ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ.— 90–90–10
Ա. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ.— 39–77–31

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Կազմակերպութեամբ Տան Յանձնա – խումբի:

Տունը ամբողջովին վերանորոգուած ըլ– լալով, բացումը կը կատարուի Մայիս 8ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին:

Բացման խօսք, նուագ, անակնկալներ:

Սիրով կը հրաւիրուի կեդրոն. Ֆրան – սայի եւ Լիոնի ու շրջանի հայ հասարա– կութիւնը անխտիր, իր ներկայութեամբ քաջալերելու այս կարեւոր ձեռնարկը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչու– թիւնը արձանագրութիւնները սկսած է կայան գացող երախաներու համար, Մշա– կոյթի Տան մէջ, Ռիւ Սէն–Պազիլ 14, ա– մէն Հինգշաբթի ժամը 3–5:

Կը խնդրուի ծնողքներէն աճապարել: Մեկնողներու թիւը շատ սահմանափակ է եւ արձանագրութեան շրջանը՝ կարճ:

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆԱԽԱԿԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ՑԵՐԵԿԵԱՅ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ
1977 – 1978

Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բաց– ուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր:

Օտար երկիրներէ եկող աշակերտները ֆրանսերէն լեզուին փութով վարժեցնե– լու համար մասնաւոր դասընթացքներ հաստատուած են:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE

INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES PRIMAIRES
ET SECONDAIRES (1er Cycle)

Préparation au B.E.P.C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes

DIRECTION

S'adresser à :
Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY (FRANCE)
Tél. : 927-01-72

ՄԱՅԻՍ 28

ԽՆՋՈՅՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԷՆ – ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 7ին, Շաբաթ ժամը 21էն ուշ գիշեր, մասնակցութեամբ Սայաթ Նովա նուագախումբին:

Ջերմ մթնոլորտ – Քոթիյոն – Թոմպոլա
Սէն Շամոնի Սալ տէ Ֆէթի մէջ,
Ավընիւ տը լ'Օթէլ տը Վիլ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԳՆԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
14, Սէնթ–Օնորին–տէ–Փէրթ

ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Յուլ.2ին 6–14 տարեկան մանուկներու համար:

Արձանագրութիւններու համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի գրասենեակը, Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, 75009 Փարիզ կամ հեռաձայնել 935–36–53

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը, Ուրբաթ, Մայիս 6, ժամը 20.30– ին Իսիի Մշակոյթի Տունը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին ըն– կերական ընդհ. ժողովը Մայիս 7ին Շա– բաթ երեկոյ ժամը 9ին Գասպար Իփէկ – եան ակումբը: Բոլոր ընկեր եւ ընկերու– հիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՃԱՇ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան տա– րեկան ճաշը Մայիս 8, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին ճաշարան Օփերա - Լաֆայէթի մէջ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Ճաշագին 30 ֆր.

GRANDE SOIRÉE ANNUELLE de l'UJA Alfortville

Le Samedi 7 Mai de 21 h. à l'aube
Salons HILTON ORLY

PARTIE ARTISTIQUE
Animée par les
Armenian's Sunshine

Կ'ՈՒԶՈՒԻ
ON DEMANDE

Jeune vendeur ou vendeuse pour magasin de chaussures.

Téléphoner tous les jours sauf Dimanche après-midi et Lundi
752-04-25

3, Place Jean-Jaurès — 93200 St. DENIS

BAIL A CEDER

Atelier de confection ou pour tout autre usage. 60 m2 plus appartement de 3 pièces, salle de bains, confort.

Noisy-le-Sec, 3 kms de l'Eglise de Pantin. Tél. : 872-95-58 de 9 h. à 14 h.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Աղքատախնամի տարեկան մեծ դաշտա– հանդէսը Մոնմորանսիի հանգստեան տան պարտէզին մէջ, Կիրակի Յուլիս 3, ժամը 10էն 22:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնա– ճիւղը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Հագիմեանի եւ Տիկին Ա. Հագիմեանի իրենց մօրեղբօր եւ եղբօր Գասպար եւ Յակոբ Յարութիւնեանի մահ– ուան առթիւ, նաեւ ընկերուհի Հեղինէ Թորոսեանի, Տէր եւ Տիկին Հրայր Թո – րոսեանի եւ զաւակներուն Օր. Սոֆիա Ունանեանի մահուան առթիւ:

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

Au départ de MARSEILLE

DU 10 AU 23 JUIN
DU 1er AU 14 JUILLET

Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN — VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière — 13001 MARSEILLE — tél (91) 508912
et TOUTES AGENCES HAVAS VOYAGES — Org Lic 97

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

DINER et BAL DE NUIT de l'École Tebrotzassère

Samedi 7 Mai de 21 h. 30 à l'aube
dans les salons « CONCORDE - LA FAYETTE » PALAIS DES CONGRES
PORTE MAILLOT — PARIS
avec le grand orchestre HARRY HOUGASSIAN
ATTRACTIONS — CONCOURS D'ELEGANCE

Pour les billets, téléphoner après 20 heures :
Mme Kouyoudjian 757-57-64 — Mme Aghamian 893-15-65
Mme Tcherpachian 033-91-35

Tenue de Soirée

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
4
MERCREDI
4 MAI
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.848
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.848

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈԼՍՈՅ ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԿԻՐԱԿԻՆ

400 ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒՄ

———o———

Մամուլի Անատոլու գործակալութեան վերջին լուրերուն համաձայն, Կիրակի օրուան հրացանաձգութեան հաշուեկշիռն է՝ 35 մեռեալ եւ 160 վիրաւորներ դեռ հիւանդանոցն են, մինչ ոստիկանութիւնը 400 «կասկածելիներ» հարցաքննած է։

Մայիս 3ի Հիւրրիէթի մէջ, վիրաւորներու կարգին է Աննիկ Ագեանի անունը։

Կարելի չէ անշուշտ ստոյգ կերպով գիտնալ թէ ի՞նչ էր բուն եղածը կամ աւելի ճիշդ ո՞վքեր էին գրգռողները։ Կառավարութեան համար ծայրայեղ ձախ եւ մաոյականներ են, որ կրակ բացած են բայց այլ աղբիւրներու համաձայն, կրնայ փաշական գրգռութիւն ըլլալ (Սէ. Իւ. Ա.ն ալ անշուշտ բացակայ չէ) պարզապէս վարկաբեկելու համար ամբողջ ձախը։ Ծանօթ է որ ժողովուրդին ընդհանուր դժգոհութիւնը եւ երկրին ապրած ծանր տագնապը կը բաւէին, որպէսզի, նոյնիսկ ոչ–ձախ Թուրքեր Էճէվիթի Հալքին քուէարկեն, Յունիս 5ին։ Ուրեմն բոլոր վարկածները ի զօրու կը մնան։ Ֆիկառօի համար ամէն ինչ յստակ է՝ ծայրայեղ – ձախն է, որ կ'ուզէ խուճապ ստեղծել եւ ստիպել որ բանակը հրապարակ իջնէ։ Տեսակէտը հետեւեալն է.— Մէկ տարուան ընթացքին ձախապաշտները կամաց – կամաց մտած են Թուրքիոյ տնտեսական, քաղաքական եւ ընկերային մեքենային մէջ։ Այս մաոյականները շըրջապատուած են արեւելեան Եւրոպայի երկիրներու «խորհրդաւոր վարժարաններու» հրջանաւարտներէն, դպրոցներ, ուրոնք կեռիլյայի եւ եղեռնափորձի կը պատրաստեն։ Միւս կողմէ, Կրեմլինը Թուրք համայնավարները կը հրահրէ (Թուրքերէն հաղորդումներով, ձայնա – սփիւռքէն) անդամակցելու Հալքին (Համայնավար կուսակցութիւնը օրինաւոր չէ երկրին մէջ)։ Էճէվիթ նաեւ իրեն քաշած է Տիսքը (Բանուորական Յեղափոխական Սենդիքաներու Համադաշնակցութիւն)։

Ներկայիս Թուրքիա երկու միլիոն գործազուրկ ունի եւ մէկ միլիոն աշխատաւոր ալ՝ արտասահման։ Ասոնք կրնան նաեւ տուն դրկուիլ քանի Եւրոպան ալ տնտեսական տագնապի մէջ է։

Մնաց վերլուծումն ալ այն է որ այս արիւնալի Կիրակին կրնայ ծառայել Տէմիրէլի եւ Թոյլ տալ իր կուսակցութեան որ դիրքը ամրապնդէ յառաջիկայ ընտրութեանց եւ կարենայ կազմել կառավարութիւն մը, առանց երկու ազգայնական կուսակցութեանց գործակցութեան։ Արդարեւ, երպաքանի Միլլի Սէլամէթը եւ Գնդ. Թիւրքէշի Ազգ. շարժումը միշտ անպիջող մնացած են մանաւանդ Կիպրոսի հարցին կարգադրութեան համար։ Ուրեմն, Տէմիրէլ, առանց այս երկուքին կրնայ աւելի ճկուն ըլլալ եւ ելք մը գտնելով Կիպրոսի համար, վերահաստատել Ամերիկայի հետ սերտ յարաբերութիւն – նները վերցնել տալով նաեւ զինադրքը։

Իմաննիթէ կը չեշտէ թէ Թուրքիա երբեք այս զանգուածային մասնակցութիւնը չէր ունեցած Մայիս մէկի հանրաժողովի մը եւ վերջաւորութեան է որ մաոյական խմբակ մը կրակ բացած է ժողովուրդին վրայ եւ փաշիստներն ալ միացած են այդ մաոյականներուն։ Տիսքի պետը՝ Թիւրքլէր Երկուշաբթի առտու յայտարարութիւն մը ըրած է մամուլին եւ չեշտած թէ Թուրք դրամատէրերն ու Սէ. Ի. Ա.ն կան այն խմբակցութեանց ետին, որոնք այս գրգռութեան իբրեւ գործիք ծառայած են։

× Տիսքը հիմնուած 1967ին 300 հազար անդամ ունի։

×

Սթրազպուրկի Եւրոպայի Խորհուրդի վերջին նիստին օրակարգի նիւթ եղած են մարդկային իրաւանց պաշտպանութեան եւ ազատութեանց հարցերը։ Այս առթիւ է որ հոլանտացի ընկերվարական ներկայացուցիչը խօսած է Թուրքիոյ մասին, յիշելով «քաղաքական սպանութիւնները, ընդդիմադիրներու բանտարկութիւնը եւ չարչարանքը»։ 18 ամսուան ընթացքին ծայրայեղ ձախ 200 ուսանող սպաննուած են, 800 քաղաքական բանտարկեալ հաշուած է Էմնըսթի Ինթըրնէշընըլը մինչ 2000էն 4000 է Էմնըսթիի գերմանական ճիւղին տուած թիւը։ Հոլանտացի Տանքերթի համաձայն, այս ամբողջը, Էճէվիթի դէմ մահափորձը եւ չարչարանքներու սարսափը կը բաւեն փաստելու համար որ մարդկային իրաւունքները բռնաբարուած են Թուրքիոյ մէջ։ Տանքերթ բաւական հրջած է Թուրքիա եւ կարեւոր թղթածրար մը պատրաստած է, ծանրանալով գլխաւորաբար քաղաքական բանտարկեալներու 140 պարագաներու վրայ, որոնք չարչարանքի ենթարկուած են։

Թէրճիւմանի Մայիս 2ի թիւին մէջ Գապաքլը (այս մարդը բաւական ծանօթ է Հայերուն...) «ծիծաղելի» կը գտնէ Հոլանտացիին ըսածները եւ կը խորհի որ անպայման մէկուն «լրտեսն» է...։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Ալմէնիֆրէս, Ապրիլ 26–28

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ՃԱՏՐԱԿԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ

Ճատրակի Եւրոպայի խմբային առաջնութեան մրցումներուն՝ որոնք տեղի ունեցան Մոսկուա, Խորհ. Միութեան խումբը յաղթական հանդիսացած է։ Ճատրակի միջազգային դաշնակցութեան նախագահը մրցանակները յանձնած է յաղթականներուն։ Ոսկէ մետալներ տրըուած են Անատոլի Կարպովի, Տիգրան Պետրոսեանի, Լեւ Պոլուգայեւսկիի, Միխայիլ Տալի, Եուրի Բալաշովի եւ խորհրդային այլ ախոյեաններու։ Արծաթէ մետալներ ստացած են Հունգարացիները եւ անագապղինձէ մետալներ՝ Հարաւ. Սլաւիոյ «Վիեսնիկ» հանդէսի ներկայացուցիչը Կարպովի յանձնած է հրատարակութեան մրցանակը՝ իբրեւ 1976ի լաւագոյն մարզիկ։

×

ԱՆԳԼԻՈՅ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊՈՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՎԱԶԳԷՆ Ա.Ի ՄՕՏ

Անգլիոյ խորհրդարանական պատուիրակութիւնը Հայաստան գտնուած օրերուն, այցելելէ ետք Երեւանի Մատենադարանը, անծանօթ զինուորի յուշարձանն ու 1915ի յուշարձանը, ընդունուած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի կողմէ։ Տեղի ունեցած զրոյցի ընթացքին Վազգէն Ա. ուրախութիւնը յայտնած է Անգլիոյ խորհրդարանականներու առաջին անգամ ըլլալով Ս. Էջմիածին այցելութեան առթիւ եւ նշած՝ որ Հայ Եկեղեցին կը մասնակցի էքիւմէնիք շարժումին, որ կը նպաստէ Եկեղեցիներու մերձեցումին եւ խաղաղութեան ամրապնդումին։ Ապա Վազգէն կաթողիկոս ըսած է. «Վերջին 22 տարուան ընթացքին վեց անգամ այցելած եմ Անգլիա, գտնուած եմ Լոնտոն, Մանչեսթըր, ուր հայ համայնքներ կան։ Հայաստանի եւ Անգլիոյ Եկեղեցիներու եղբայրական կապերը աւելի քան հարիւր տարուան պատմութիւն ունին»։ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հրաւէրով Էջմիածին պիտի այցելէ Քենթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը։

×

ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐՈՒ ԱՌԱՋԻՆ ԽՈՒՄԲԸ

Երեւանի բժշկական հիմնարկութեան դեղագործական ճիւղը տուած է իր առաջին շրջանաւարտներու խումբը, որ բաղկացած է 40 հոգիէ։ Շրջանաւարտները կ'աշխատին Հայաստանի դեղարաններու, գիտական – հետազօտական հիմնարկութիւններու եւ դեղագործական արդիւնաբերութեան մէջ։ Դեղագործական ճիւղը, որ ներկայիս 200 ուսանողներ ունի, տարուէ տարի թուական աճ կ'արձանագրէ։

×

ԱԿԱԴ. ՎԻԿՏՈՐ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՏՈՒԱԾ Է

«Գիտելիք» ընկերութեան Երեւանի քաղաքային կազմակերպութեան վարչութեան նախաձեռնութեամբ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահը Վ. Համբարձումեան դասախօսութիւն մը տուած է «Հոկտեմբերի 600ամեակը եւ Հայաստանի գիտութիւնը» նիւթին շուրջ։ Դասախօսութեան աւարտին ներկաներ հարցումներ ուղղած են ակադեմականին որ տուած է գոհացուցիչ պատասխաններ։

×

Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ ՆՈՐ ՆԿԱՐՆԵՐԸ

Երեւանցի նկարիչ Վաղարշակ Սարգսեան աւարտած է նկարներու նոր շարք մը որ կը ներկայացնէ Արփի–Սեւան ջրատարի շինարարներու դիմանկարները։ Դիմանկարը նկարիչի ամէնէն սիրելի եւ յաջողած սեռերէն մէկն է։ Ան ուշադրութեան առարկայ դարձուցած է շինարարներ, գիտնականներ, գրողներ՝ որոնց հանդիպած է այլ եւ այլ քաղաքներու մէջ։ Վաղարշակ Սարգսեան քնարական խառնուածքով գեղանկարիչ է։ «Ալպեան մանուշակներ»ը, «Արագածի ծաղիկներ»ը, «Ձմեռ»ը, «Երեւանեան գիշերներ»ը եւ այլ աշխատանքներ նկարիչի ներքին յոյզերու գեղարուեստական արտայայտութիւններն են։

×

Ս. ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ԱԼՊՈՄԸ

Մոսկուայի մէջ լոյս տեսած է Հայաստանի վաստակաւոր նկարիչ Սարգիս Բաղդասարեանի գործերուն նուիրուած գունաւոր ալպոմը, որուն մէջ տեղ գտած են 78 գունաւոր եւ սեւ–ճերմակ նկարներ։

×

ԱՇՏԱՐԱԿԻ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ 20ԱՄԵԱԿԸ

Աշտարակի մէջ քսան տարի առաջ բացուեցաւ երաժշտական դպրոցը, որ առաջին տարին ունէր միայն դաշնակի դասարան մը 15 աշակերտներով, իսկ ներկայիս դպրոցը ունի դաշնակի, լարային, փողային ժողովրդական նուագարաններու դասարաններ՝ որոնք կ'ընդգրկեն շուրջ 300 աշակերտներ։ Հաստատութեան երեսուն ուսուցիչներէն ութը իր երաժըշտական նախակրթութիւնը ստացած է այդ դպրոցին մէջ։ Անցեալ քսան տարիներու ընթացքին Աշտարակի երաժշտական դպրոցի երգչախումբը մասնակցած է բազմաթիւ երաժշտական մրցումներու եւ մրցանակներ շահած։ Հաստատութեան 20ամեակին առթիւ հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է, որու ընթացքին դպրոցի գործունէութեան մասին խօսած է տնօրէնը՝ Ա. Ազարեան։ Ողջոյնի խօսք արտասանած են նաեւ Ռ. Արամեան, Երեւանի Սպենդիարեան դպրոցի տնօրէն Բ. Սարգսեան, Էջմիածնի Եկմալեան դպրոցի տնօրէն Լ. Մկրտչեան։ Հայաստանի Մշակոյթի փոխ–նախարար Մ. Խարազեան դպրոցի տնօրէնութեան յանձնած է Մշակոյթի նախարարութեան եւ մշակոյթի աշխատողներու արհեստակցական միութեան պետական կոմիտէի պատուոյ գիրը։ Երեկոյթի վերջաւորութեան դըպրոցի աշակերտութեան մասնակցութեամբ համերգ մը տեղի ունեցած է։

×

ԲԵՄԱԴԻՐ Վ. ԳԱԼՍՏԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայաստանի ժողովրդական արուեստագէտ, միջազգային մրցումի դափնեկիր Վիլէն Գալստեան վերադարձած է Երեւան՝ Խորհ. Միութեան այլ եւ այլ քաղաքները կատարած շրջապտոյտէն։ Իր առաջին ելոյթը ունեցած է Մինսկ, ուր Միհրան Երկաթի եւ Գոհար Գալաչեանի հետ մասնակցած է «Երեւանի պետական օփերայի արուեստի վարպետներու օբեր»ուն։ Վիլէն Գալստեան հանդէս եկած է «Տոն Քիշոթ»ի ներկայացման մէջ, ինչպէս նաեւ «Ժիզէլ»ի՝ Կիեւի մէջ։ Մեծ յաջողութիւն արձանագրած է Խորհ. Միութեան ակադեմական մեծ թատրոնին մէջ հայ արուեստագէտին մեկնաբանութիւնը «Ժիզէլ» բեմապարի ներկայացման մէջ։

×

ԼԵՀ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐՈՒ ԱՅՑԸ ԵՐԵՒԱՆ

Լեհաստանէն խումբ մը դերասաններ եւ մշակոյթի գործիչներ Երեւան գացած են եւ հանդիպումներ ունեցած Տրամաթիք թատրոնի աշխատողներու հետ։ Լեհ հիւրերը ներկայ եղած են բեմադրութիւններու եւ ծանօթացած հայ բեմադիրներու աշխատանքներուն։

Քանի մը տողով

ՓԱՐԻԶԻ աղբահաւաքներու գործադուլը կը շարունակուի։ Բանակն է միշտ որ կը փոխադրէ զիրենք։

ՅՈՒՇԵՐ ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԷՆ

Շաբաթ իրիկուն հնչեց հեռաձայնի զանգակը: Ինքն էր: Ուրախ էր տուն վերադարձած ըլլալուն համար, եւ բաւական երկար խօսեցանք առօրեայ մտահոգութիւններէն, հիւանդութիւններէն: Նոյն յստակ ձայնը. նոյն չեչտաւոր նախադասութիւնները: Ի՞նչպէս կրնայի գուշակել, թէ երկու օր չանցած աչքերը պիտի փակէր առ յաւէտ: Երբ Արփիկը հաղորդեց մահուան լուրը, պահ մը մնացի քարացած:

Անշուշտ, գիտէի ծանր հիւանդ ըլլալը: Քանի մը տարիէ ի վեր կը տառապէր սիրտէն: Ի լրումն ամենայնի, վերջերս ալ վար իյնալով՝ կոտրած էր ոտքին մէկ ոսկորը ու փոխադրուած հիւանդանոց՝ քրոջը քով: Դժբախտութիւնները մինակ չեն գար, կ'ըսեն: Այդպէս եղաւ իրենց համար:

Սակայն, զարմանալի է մարդկային սիրտը: Գիտնալով հանդերձ, որ մեր կեանքի վերջալոյսը կ'ապրինք, նորէ՛ն գիտութեամբ չենք հաշտուիր սիրելի բարեկամի մը, ծանօթի մը մահուան գաղափարին հետ:

Աչքիս առջեւ եկաւ դէմքի սիրուն գիծերով միշտաժպիտ, խնկա՛պէս գեղեցիկ, ծաղկահասակ մանկամարդուհին, որ խոպոպները հովին տուած, թիթեռնիկի պէս թեթեւ կ'անցնէր փողոցէն, եւ շատ մը երիտասարդներու քունը կը խանգարէր:

Տարիները անցան: Ցրուեցանք աշխարհի չորս ծագերուն: Օր մըն ալ, դարձեալ հանդիպեցանք իրարու՝ Փարիզի մէջ:

Մնացած էր նոյն զուարթ աղջիկը: Աւելի հասունցած. աւելի ինքնավստահ: Երաժշտանոցի երգի ճիւղը աւարտած էր փայլուն նիշերով: Նեղմիտ քննիչները՝ թէեւ առաջին մրցանակը բաժնած էին երկուքի, բայց նախապատուութիւնը ձգած՝ Հայկանոյշին:

Այդ երջանիկ օրերուն, Թորոսեաններու տունը մտաւորականներու, երիտասարդներու հաճելի հաւաքավայրն էր: Չեմ գիտեր ինչո՛ւ, առանձնաշնորհեալ գիրք ունէին նախկին որբերը: Մենք՝ Չ. Ո. Մ.ի տղաքս — Բարգէնը, Համբարձումը, Բիւզանդը, Միրիճանը — իրենց «շուշու»ներն էինք, ու առատօրէն կը վայելէինք սրտբաց հիւրասիրութիւն: Այն ժամանակ, կարգ մը մարդիկ կ'ամչնային Ապրիլեան Եղեռնի մասին խօսելու: Սգատօնի հոգը ինկած էր Չափահաս Որբերու վրայ: Մեր ջերմ կողմնակիցներէն էին Թորոսեան քոյրերը եւ պատուական հայրենիկին՝ Տէր Աբիսողոմը: Աւելին. Հայկանոյշը ամբողջովին իր վրայ կ'առնէր գեղարուեստական բաժնի պատրաստութիւնը:

Հօս՝ լայն փակագիծ մը:

Հայկական գլխաւոր կազմակերպութիւնները երբ հանդէս սարքելու ըլլէին, առաջին նամակը կը գրէին իրեն: Եթէ այդ օրը ազատ էր, ոչ միայն կը բերէր սիրայօժար մասնակցութիւնը, այլեւ կը կատարէր անհրաժեշտ դիմումները:

Հպարտ աղջիկներ էին: Մարդու բան չէին ըսեր. բայց կը զգայինք թէ կ'ապրին ծայրը ծայրին: Յանուն ճշմարտութեան եւ ի պատիւ իրենց կը յայտարարեմ, որ ո՛չ մէկ անգամ, նմոյշի համար՝ գէթ մէկ անգամ չյաջողեցանք դոյզն վճարում մը կատարել. պահարան մը սահեցնել իր պայուսակին մէջ: Կ'աղաչէինք, կը պաղատէինք. անօգուտ: Դրամ չառնելէն զատ, բոլոր հեռաձայներու, նամակներու ծախքը կը վճարէր գրպանէն: Ողջ մնացած ընկերներս կրնան հաստատել ըսածներս:

Իսկ այսօր...

Հարուստ, նիւթական հոգերէ զերծ աղջկան արուեստագէտներէն շատերը, դիմումներուն կը պատասխանեն «Ի՞նչ պիտի ունենանք» ըսելով: Ճի՛շդ այս բառերով:

Լաւ է գոցենք փակագիծը, խուսափելու համար աղի-լեղի բաղդատութիւններէն:

Չեմ խօսիր, նաեւ, ուսանողներու եղած օժանդակութիւններուն. Սորպոնի «Ժողովուրդները կ'երգեն» տարեկան հանդէսներու պատճառած յոգնութիւններու մասին:

Հայկանոյշը սովորական երգչուհի մը չէր:

Իրեն չափ ձայն ունեցողներ, Կոմիտաս վարդապետը հարազատօրէն մեկնաբանողները չէին պակսեր: Ունեցած ենք եւրոպական լրիւ պատրաստութեամբ երգչուհիներ: Ունինք՝ այսօր եւս: Հայկանոյշը ունէր բնութենէն շնորհուած յաւելեալ պարգեւ մը: Տաղանդ՝ պիտի ըսեն ոմանք:

Միտքս բացատրեմ օրինակով մը:

Յիսուն տարիէն աւելի է կ'ապրինք քաղաքակրթութեան մեծ ոստաններուն մէջ: Տեսանք, լսեցինք անուն հանած արուեստագէտներ՝ որոնք ունէին անոյշ ձայն, կատարեալ խաղարկութիւն. բայց, չյուզեցին ներկաները: Պակութիւն մը կար: Ուրիշներ, արուեստի չափանիշով թերի իրենց ձայնով խանդավառեցին ներկաները: Ինչո՞ւ:

Վերջին Աշխարհամարտէն առաջ, երեկոյ մը, կնոջս հետ գացինք «Օփերա-Քոմիք» օտար «Գարմէն» մը ունկնդրելու: Ո՛չ «Գարմէն»ի տեսք ունէր, ո՛չ ալ՝ ձայն. սակայն, ալեկոծեց հոգիները:

Հայկանոյշը կը պատկանէր բացառիկ երգչուհիներու հոյլին:

Քմայքոտ, ջղայնութեան մօտեցող յարաշարժութեամբ ծանօթ այս հիանալի աղջիկը, հիմնովին կը կերպարանափոխուէր բեմին վրայ: Յանկարծ ներքին արեւ մը կը վառէր, եւ կը ճառագայթէր բեմէն: Միայն ձայն մը չէր: Աչքերը, դէմքի արտայայտութիւնը, ձեռքի, մարմնի շարժումները կ'ընկերանային երգին: Մեզի այնպէս կը թուէր, թէ այդ վայրկեանին, ան կը թրթռար ամբողջ էութեամբը: Ի՞նչ կ'ըսեմ, բոլոր բջիջներովը, վասնզի, կ'ապրէր երգին հետ ու տաք հոսանուտով՝ ապրումը կը փոխանցէր ունկնդիրին:

Երբ իրանը թեթեւ մը առաջ հակած, գեղեցիկ աչքերը լայն բացած կ'երգէր «Մի՛ լար.. կ'անցնի»ն, այն տպաւորութիւնը կ'ունենայինք, որ իր առջեւն է որդեկորոյս մայրը, կամ՝ սիրականը կորսնցուցած խեւագար «Անոյշ»ը, եւ ինք, մոռցած երգչուհի ըլլալը, կը տառապի անոնց հետ. կը բաժնէ վիշտերնին. կ'ուզէ մխիթարել: Կը հալէր, կը ձուլուէր իր երգերուն մէջ: Բռնազբօսիկ, արուեստակեալ ո՛չ մէկ շարժում. ո՛չ մէկ ճիգ: Այդպէս էր ծնած: Ի սկզբանէ էր տաղանդը:

Այժմ, խօսքը տանք անվիճելի հեղինակութեան մը:

Նստած ենք «Օտէոն» թատրոնի քովի սրճարանը, արուեստէ, գրականութենէ հասկցող խումբ մը տղոց հետ: Հոն է նաեւ, Արմենակ Շահմուրատեանը: Անցած օր է, չեմ յիշեր ի՛նչպէս եղաւ, խօսք բացուեցաւ երգչուհիներու վրայ: Շատերը, իրենց կարծիքը յայտնելէ ետք, սպասեցին Վարպետի խօսքին:

— Արտասահմանի մեծագոյն երգչուհին Հայկանոյշն է, ըսաւ:

Փոխեցի բառերը:

Մեծարանքի, գնահատանքի բառերը աւելի յստակ էին. աւելի շքեղ:

Այդ «մեծագոյն երգչուհին» է, որ յանձնեցինք հողին:

Հայկանոյշ Թորոսեան անունը սերտօրէն կապուած պիտի մնայ Ֆրանսահայ գաղութի խանդավառ շրջանի պատմութեան: Իսկ ալեւորներուս ականջին ցմահ պիտի հնչէ իրեն պէս անոյշ իր ձայնը:

ՀՐԱՆԴ ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ «ՀԻՆ ԼԻԲԱՆԱՆՑԻ»ԻՆ

—O—

ԽՄԲ.— Զարթօնքի (Պէյրութ) Ապրիլ 6ի թիւէն նոյնութեամբ կ'արտատպենք հետեւեալ շահեկան գրութիւնը:

Փաղանգաւորներու կուսակցութեան օրկան «Ալ Ամալ» թերթին մէջ լոյս տեսած Հայերուն աննպաստ մէկ արտայայտութեան պատշաճօրէն պատասխանած է Գերապայծառ Անուրէ Պեաօղլեան՝ նոյն թերթի սիւնակներէն: Ստորեւ թարգմանաբար կու տանք գերապայծառին յօդուածը՝ կարգ մը յապաւումներով, տեղի անձկութեան պատճառաւ (Զարթօնք):

Վիրաւոր Լիբանանը հազիւ թօթափած էր ինքզինք աղէտէն՝ երբ «Ալ Ամալ» թերթի 1977 Յունուար 9ի համարին մէջ կարդացինք «Հին Լիբանանցի» ստորագրութիւնը կրող յօդուած մը, որուն հեղինակը ամբողջ Լիբանանցիներու անունով կ'ամբաստանէր Հայ Համայնքի զաւակները, որոնք արժանի չեն երբեք նման անարգանքներու եւ որոնք Լիբանանի սրբազան հողին վրայ գոյութիւն ունենալէն ի վեր ճանչցուած են իբրեւ հաւատարիմ զաւակները այս սիրելի հայրենիքին, ամուր կառչելով անոր ժողովուրդին սահմանադրութեան ու վարչակարգին: Լիբանանցի քաղաքագէտներ, մտաւորականներ եւ պատասխանատու պաշտօնատարներ ամէն առիթով գովասանքով կը խօսին Հայոց մասին՝ անոնց արժանիքներուն եւ շինիչ իրագործումներուն համար, զորս գլուխ հանեցին զանազան մարզերու մէջ:

Սկիզբը կարեւորութիւն չընծայեցինք յօդուածին, զայն ստորագրողը համարելով անպատասխանատու անձ մը: Սակայն յետոյ ի յայտ եկաւ մեզի թէ՝ յօդուածագիրը յարգելի անձնաւորութիւն մըն է, կրթական մշակ մը, որուն շատ բան կը պարտին սերունդները Լիբանանի թէ արաբական աշխարհին մէջ, բան մը որ աւելի զարմանք եւ ցաւ պատճառեց մեզի:

Այո՛, սիրելի պարոն, հաւատա՛ որ հայ համայնքի զաւակներուն սիրտին մէջ այնքան մը մաքուր հայրենասիրութիւն կայ՝ որքան չկայ միւս քաղաքացիներու սիրտին մէջ, պարզ անոր համար որ մենք նախապէս կորսնցուցինք սիրելի հայրենիք մը, որ փոխարինուած գտանք աւելի սիրելի հայրենիքով մը, որ Լիբանանն է եւ զոր կ'ուզենք պաշտպանել մեր ամբողջ ուժով: Լիբանանի սէրը միայն զգացական երգերով եւ քայլերգներով չարտայայտուիր, ոչ ալ անիկա նիւթական շահ կ'ենթադրէ: Հայրենիքի սէր կը նշանակէ շինիչ գործ, անշահախնդիր ու յարատեւ զոհողութիւն, դուն, սիրելի մտաւորական, բոլորէս աւելի լաւ գիտես թէ իրաւ հայրենասիրութիւնը ոչ անպայման հրապարակ իջնել կը նշանակէ: Մենք գիտենք թէ դուն հրապարակ իջնողներէն չէիր, այսուհանդերձ, չենք կասկածիր քու հայրենասիրութեանդ վրայ... քու գրիչդ լաւագոյն զէնքն է ընդդէմ բոլոր ռումբերուն, որոնք արձակուեցան Լիբանանի սուրբ հողին վրայ:

Արտօնէ ինծի, սիրելի պարոն, որ ըսեմ թէ մոռցած ես Լիբանանի իրականութիւնը եւ դէպքերու հոլովոյթը, մանաւանդ անոնց տուն տուող իսկական եւ հիմնական պատճառները, որոնք Լիբանանը հոս հասցուցին: Մեր ողբերգութիւնը արդիւնք էր անբարոյութեան, որ կը տիրէր երկրին մէջ, անփութութեան՝ Լիբանանի անդորրութեան հանդէպ, եւ ազգային պարտականութեանց մէջ անպատասխանատու ընթացման՝ պետական բոլոր գրասենեակներուն մէջ: Քու յօդուածիդ մէջ ա՛յս պէտք էր մատնանշէիր, որպէսզի զգուշացնէիր նոյն սխալները գործելէ...: Այս է քու առաքելութիւնդ:

ՉԱՐԵՆՑԻ ԵՕԹ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ...

Հէնց այս առումով մեզ յուզում է «Գիրք ճանապարհի»ի եւ նրա բաժիններից մէկի՝ «Տաղերի եւ խորհուրդների» պարագան, իսկ աւելի շուտ՝ այս բաժնի «Եօթ խորհուրդ գալիքի սերմնացաններին» բանաստեղծութիւնը:

Ազգային բանաստեղծութիւնը, մինչեւ իսկ ողջ մշակոյթը, մի ամբողջ հոսանք է, մի վարար գետ, որ անցնում է հազարամեայ հունով, գետաձորով, ինչպէս կ'ասէին հայ 60ականները: Այդ գետը երբեք էլ չի կարող շրջել հոսանքը դէպի ետ, դէպի ակունքները, բայց եւ չի կարող կտրուել նաեւ իր աղբիւրներից, դարձեալ հազարամեայ վտակներից, ճապէս չի կարող շեղուել նաեւ հիմնաւոր հունից, եթէ, ի հարկէ, չի անցնում անապատի միջով: Մշակոյթի մեծ գետը մի շատ էական բանով տարբերւում է բուն գետերից: Նա մշտապէս, ամէն մի նշանաւոր ժամանակ, իր մէջ է ընդունում նոր վտակներ ու հոսանքներ: Մշակոյթի ակունքները անսպառ են, հարստացուցիչ հոսանքները՝ մշտապէս նորացող եւ յաւերժական:

Չարենցի պոէզիան՝ իր ժամանակի գրական մտածողութեան հետ միասին, մեր ազգային մշակոյթի, հոգեւոր կեանքի եւ գրական հազարամեայ մեծ հոսանքի հարստացուցիչներից մէկն է:

Ես դարձեալ դիմում եմ բնական երեւոյթների օգնութեանը՝ խնդիրն աւելի տեսանելի դարձնելու նպատակով:

Դուք տեսե՞լ էք լեռնային հզօր վտակներ, որոնք իջնում են զարմանալի թափով, գետի խառնարանում ստեղծում բուռն ալեկոծութիւն ու շրջապտոյտ, թւում է՝ կանգնեցնում են մայր գետի ընթացքը: Այդ վտակը, այնուամենայնիւ, խաղաղւում է, մի քիչ, միայն մի քիչ փոխում հունը: Բայց ներքուստ վտակը աւելացնում է մայր գետի թափը, բարձրացնում արդիւնքը եւ յորձանքի ուժը: Այսպիսին է նաեւ Չարենցի բանաստեղծութեան եւ մայրենի հազարամեայ գրականութեան փոխյարաբերութիւնը: Ի դէպ, այդպիսի փոխյարաբերութեան մէջ էին նաեւ Նարեկացու բանաստեղծութիւնները, Աբովեանի ստեղծագործական երեւոյթը՝ ամբողջութեան մէջ, Թումանեանի պոէմները: Այդ հզօր վտակները թափ են առնում հայրենի սարերից, անտառներից, մոլեգին մրրիկներից ու խաղաղ տեղումների, ինչ-որ ձեւով իրենց հետ խառնելով նաեւ ընդհանուր մթնոլորտի տարրերը, հոսանք եւ ուժ են ձեռք բերում բնական տարերքի մէջ:

Բանաստեղծութիւնը, ինքնին վերցրած, մշտապէս հաւատարիմ է եղել այս սկզբունքին, քանի որ նա ոչ միայն կուլտուրական շփումների եւ առընչութիւնների ծնունդ է, այլեւ ամէնից առաջ եւ ամէնից շատ ազգային կեանքի, առաւել եւս՝ ազգային խառնուածքի անխուսափելի, բայց եւ աննկատելի, դրեթէ անորսալի, շատ յաճախ դժուար բացատրելի մի արդիւնք: Կրո՞ւմ է, արդեօք, ազգային խառնուածքը որոշակի ազդեցութիւն հարեւաններից, համատեղ կեանքից, համաշխարհային առնչութիւններից: Անպայման: Բայց անտեսանելի, թաքուն, ներքին փոխազդեցութիւնների ճանապարհով, պատմութեան երկար ընթացքում, բիւրեղանալով, ստանալով որակական ամբողջականութիւն... Բանաստեղծն էլ հէնց նրանով է տարբերւում փիլիսոփայից, տեսաբանից ու գրականագէտից, որ ամէն անգամ արտասովոր նուրբ զգացողութեամբ ընկալում է այդ փոփոխութիւնները, ազգային հոգեբանութեան թաքուն տեղաշարժերը, նորագոյն երանգներն ու պահանջները, որոնք, անշուշտ, մի զգալի չափով բերում են նաեւ համաշխարհային կեանքի ու հոգեբանութեան արձագանգը:

Ահա այդ առումով բացառիկ երեւոյթ է «Գիրք ճանապարհի», թերեւս ամենանորարարական երեւոյթը 20րդ դարի հայ նորագոյն գրականութեան մէջ, միաժամանակ ամենահայկականը եւ ազգայինը: Դա տառապած կեանքի եւ արեան գիրք է: Շատ բարդ են այս գրքի ստեղծման հասարակական շարժառիթները եւ հոգեբանական ազդակները: Ժամանակը որոշ հակասական կողմերով կնիք է դրել այս նշանաւոր գրքի ներքին աշխարհի հեղինակային խոհերի վրայ, ստեղծելով դրամատիկ մթնոլորտ:

ՀՐԱՆՏ ԹԱՄՐԱԶԵԱՆ

(Շար. – 2)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱԼԷՊԻ Հայ Կաթողիկէ միութեան Գրական Ցանձնախումբի կազմակերպու – թեամբ՝ Մարտ 14ին, տեղի ունեցած է գրական երեկոյթ մը, նուիրուած՝ Գրի – գոր Զօհրապի: Երեկոյթը տեղի ունեցած է Արաբական Մշակոյթի Կեդրոնէն ներս, հովանաւորութեամբ կեդրոնի տնօրէն ճելալ Մեղահի: Յակոբ Միքայէլեան կարդացած է (արաբերէն) Գ. Զօհրապի կենսագրութիւնը: Քննադատ Մահմուտ Մունքէզ էլ Հաշիմի դրուատած է հայ գրականութեան դերը համաշխարհային գրականութենէն ներս: Լիւսի Սիւլահեան ներկայացնելէ ետք (հայերէն) Գ. Զօհրապի գրական արուեստը, արաբ վիպագիր Ֆատէլ Սիպայի վերլուծած է Զօհ – րապի նորավէպերը: Երեկոյթը վերջ գտած է Հայ Կաթողիկէ համայնքի առաջնորդ Գէորգ Արք. Լայէքեանի խօսքերով:

ՎԱՆՔՈՒՎԸՐԻ (Քանատա) Հանրային Մատենադարանին մէջ« Ապրիլ 15ին, դասախօսութիւն մը տուած է Քրիստոֆըր Ուոքըր, որ հեղինակներէն մէկն է վերջերս Անգլիա լոյս տեսած «Հայերը» գրքոյկին: Անգլիացի դասախօսը, գիտական տուեալներու վրայ հիմնուելով, ներկա – յացուցած է պատմութիւնը հայ ժողո – վուրդի եւ շեշտը դնելով ցեղասպանու – թեան եւ Հայութեան դէմ գործուած ոճիրի մութ ծալքերուն վրայ դասախօ – սութիւնը եզրափակած է այն մտածու – մով, թէ «պէտք է պատռել այն քօղը, զոր մեղսակից Պետութիւնները կը կրեն այս օրերուն՝ իրենց դէմքերուն վրայ»: Ապրիլ 14ի առաւօտեան ժամը 10–11, Վանքուվըրի ձայնասփիւռի կայանէն մէկ ժամ տեւողութեամբ հարցազրոյց մը տեղի ունեցած է կայանի խօսնակի եւ Քրիստոֆըր Ուոքըրի միջեւ: Հեռաձայնի ազատ գիծով մը՝ տասնեակ մը անձնաւորութիւններ, ուղղակի հարցումներ ըրած են Ուոքըրի, որ տուած է գոհացուցիչ պատասխաններ, պարզելով Հայկական Հարցի էութիւնը եւ անհրաժեշտութիւնը անոր լուծման: Նոյն օրը երեկոյեան, հեռատեսիլի կայանէն քառորդ ժամ ասուլիս մը ունեցած է Ուոքըր՝ Հայկական Հարցին շուրջ:

ԳՈՔԻՆԻՈՑ (Աթէնք) Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ՝ Ապրիլ 6ին, կատարուած է քահանայական ձեռնադրութիւն: Թեհրանի Հայոց առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան, որ հիւրաբար Աթէնք գտնուած է, քահանայ ձեռնադրած է Անթիլիասի դպրեվանքին մէջ ուսանած Ֆիլիփ Ամիրալեանը, որ վերջերս Պէյրութէն փոխադրուած էր Աթէնք: 25ամեայ նորօծ քահանան կոչուած է Վարանդ:

ՊՈԼՍՈՅ Կեդրոնական Սանուց Միութեան կեդրոնատեղիին մէջ՝ Ապրիլ 22ին, բացուած է արժանթինահայ նկարիչ Մանուկ Ղրթեանի ցուցահանդէսը, որու ընթացքին ներկայացուած են 22 գործեր: Այցելուներու ուշադրութիւնը գրաւած են արուեստագէտին ինքնատիպ կտաւները, որոնց մէջ տիրապետած են հայկական գիծերը, իբրեւ զարդանկար, խաչքար եւ զանազան մոթիֆներ:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ « Գիտական եւ համայնագիտական հրատարակչութիւն»ը լոյս ընծայած է «Ռումէն միջնադարեան արուեստի համայնագիտական բառարան»ը, որուն հեղինակն է Վասիլէ Տրըկուց: Բառարանը կը պարունակէ աւատապետական ժամանակաշրջանի պատմական, ճարտարապետական եւ արուեստի տուեալներ Ռումանիոյ յիշատակարաններուն մասին, ինչպէս նաեւ միջնադարեան արուեստի ծանօթութիւններ: Տրուած ըլլալով որ հայկական արուեստը մեծ նպաստ մը ունեցած է եւ ազդած ռումանական միջնադարեան արուեստին վրայ, բառարանը տեղ տուած է նաեւ հայկ. արուեստին: Այսպէս, կարգով ներկայացուած են հետեւեալ հաստատութիւնները.— Քուրթեա տէ Արճէշի Եպիսկոպոսական եկեղեցին (1512–1517, զարդարանքի կովկասեան մոթիֆները), Կերլայի Ս. Երրորդութիւն հայկ. եկեղեցին, մեծ համեմատութիւններով եւ նոր դասական ոճով շէնք (1748–1804) եւ Քարաշոնի տունը (ԺԸ. դար), Եաշի Թրէյ Երարհ եկեղեցին, որ եզակի յիշատակարան մըն է ռումանական հին ճարտարապետութեան մէջ, քանդակուած զարդարանքի ճոխութեամբ եւ գեղեցկութեամբ (ամբողջովութեամբ ծածկելով ճակատի մասերը), վերագրուած է հայ վ ա ր պ ե տ Եանաքէ էթ – խիի (1639), Մանուկի Խանը — Պուքրէշի հնագոյն խանը, 1808ին կառուցուած անուանի հայ վաճառական եւ քաղաքական դէմքին կողմէ, Տումպրէ – վէնի հայկ. եկեղեցին, Զամքա վանքը (1551 – 1612), հայկական հաստատութիւն մը, Սուչավայի ամէնէն յատկանշական վանքերէն մին, որ վերակառուցման մէջ է:

Ռումանացի մասնագէտներու մտահո – գութիւնները հայկական եւ ռումանական արուեստներու միջեւ եղած կապերու մասին բացայայտուած են բառարանին վերջաւորութեան գետեղուած «Ընտրեալ մատենագրութիւն» բաժնին մէջ, արձանա – գրութեամբ Ն. Եորկայի, Կ. Պալշի, Կրիկորէ Զերքէզի, Քորինա Նիքոլեսքուի կարգ մը երկերուն, որոնց մէջ հեղինակը գտած է Ռումանիոյ մէջ հայկական ներկայութեան յիշատակութիւններ, յաջողելով ամբողջացնել անհրաժեշտ տուեալ – ներով իր բառարանը:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ «Մերիտիանէ» հրատարակչութեան « Արուեստներ եւ քաղաքակըրթութիւններ » շարքէն լոյս տեսած է Ժան Տեհէյսի « Հին Արեւելքի քաղաքակրթութիւնները » աշխատութեան ռումաներէն թարգմանութիւնը: Աշխատութեան մէջ, բնականաբար, տեղ յատկացուած է Հայերուն: Հեղինակը աշխարհագրական նըկարագրութիւնը ըրած է հին Հայաստանի՝ որուն կը տիրապետէ 5160 մեթր բարձրութենէ Արարատ լերան հրաբխային գագաթը: Ցիշատակուած են լեռները, դաշտերը, Արաքս գետը, ստորերկրեայ բնական հարստութիւնները:

Խօսելով արեւելեան քաղաքակրթու – թեան մասին, Ֆրանսացի հեղինակը աշխատութեան մէջ զետեղած է գծագրութիւններ եւ քարտէզներ, ինչպէս Գ. Յովհաննիսեանի ուրուագիծը Էրեբունի բերդաքաղաքի (Ը. դար), արտատպուած՝ « Սովետսկայա Արհէոլոգիա »էն, ներկայացնելով պալատին նախագիծը, պա – տերով եւ սրահներով:

Հայոց պատմութեան եւ քաղաքակըր – թութեան վերաբերեալ ծանօթութիւններ ցոյց տրուած են աշխատութեան վերջաւորութեան դրուած ցուցակին մէջ: Այսպէս, բացատրուած են՝ «Արարատ–Հա – յաստանի մէջ լեռնային գանգուած... կը գտնուի Ուրարտու վաղեմի Պետութեան շրջանակին մէջ», «Հայաստան–լեռնային երկիր, Արաքս հովիտի երկու կողմերը, բաժնուած այսօր, Թուրքիոյ եւ Խորհ. Միութեան միջեւ: Հոս կազմուած է, առաջին հազարամեակին, Ուրարտու վա – ղեմի Թագաւորութիւնը՝ որուն զարգա – ցումը գագաթնակէտին հասած է Ը. դարուն (Ն. Ք.)», «Էրեբունի – քաղաք Ուրարտուի մէջ, Երեւանի մօտ, այսօր Արին բերդ, կարեւոր ամրոց, մինչեւ որ կառուցուած է Կարմիր Բլուրը, Է. դարու սկիզբը (...),«Կարմիր Բլուր – Նախկին Թէյշէբայնի, ուրարտական կարեւոր ամրացած բերդ, Երեւանի մօտ, հիմնուած Ռուսաս Բ. Թագաւորին կողմէ, վերածնունդի ժամանակաշրջանին», «Ուրարտու – Թագաւորութիւն, որուն կեդ – րոնը կը հանդիսանար Հայաստանի Վան լիճի աւազանը (...) :

Այս է որ կ'ակնկալուի քեզմէ: Արդա՞ր է որ հայ համայնքը ամբաստանուի եւ պատասխանատու նկատուի, որովհետեւ ոմանց դիրքաւորում որդեգրեց. դիրքորոշում մը՝ որ բարեբար դեր ունեցաւ դէպքերուն: Բոլորն ալ, բոլորն ալ պատասխանատու են եղածին համար: Թերեւս հայ համայնքին պատասխանատուութիւնը աւելի նուազ է քան միւսներունը: Բոլորին ծանօթ են հայ համայնքին բերած նպաստը՝ իրենց հաստատուած երկիրներուն:

Եթէ համայնական դրութիւնը վերցուի Լիբանանի մէջ, եւ մեր առջեւ բացուին փորձնական մասնակցութեան դռները՝ այն ատեն, մեր համայնքի զաւակները, անկասկած, կը տիրանան բարձր պաշտօններու եւ կը նպաստեն Լիբանանի բարգաւաճման:

Պիտի մնանք պատնէշի վրայ, ոչ թէ առեւտուրի այլ՝ սիրոյ եւ համերաշխութեան պատնէշի վրայ, չինարար աշխատանքի եւ հայրենիքի հանդէպ հաւատարմութեան պատնէշի վրայ: Այն միւս հայրենիքին, զոր բզիկ – բզիկ ըրին համայնական ոճրապարտ կիրքեր: Պիտի մնանք պատնէշին վրայ, մոռնալով ամէն տեսակի նախատինք, որուն են – թարկուեցանք եւ որ մեր սէրն ու հաւատքը աւելցուց հանդէպ Լիբանանի: Պիտի ըլլան այն քարը, զոր որմնադիրները անտեսեցին, որպէսզի ըլլանք անկիւնաքարը այս սիրելի հայրենիքին:

Ու քեզի հետ կը կրկնենք՝ վա՜յ այն ազգին որ կը մոռնայ: Այո, վա՜յ այն ազգին, որուն պատասխանատուները կը մոռնան թէ հայրենիքը քինախնդրութեան եւ համայնական նեղմտութեան վրայ չէ որ կը կանգնի, այլ՝ սիրոյ եղբայրութեան, համերաշխութեան, զոհաբերութեան եւ պարկեշտութեան վրայ: Վա՜յ նաեւ Լիբանանցիներուն, եթէ մոռնան թէ այս հանդրուանին շինարարներու բազուկները նուազ քիչ չեն՝ քան բազուկները հերոս ռազմիկներուն, որոնք դիմակալեցին յարձակումները եւ ջլատեցին խափանարարներու դաւերը:

Վա՜յ մեզի, եթէ դաս չըլլայ մեր աչքերը՝ նոր Լիբանանը կերտելու...:

ԳԵՐՊ. ԱՆՏՐԷ ՊԵՏՕՂԼԵԱՆ

[illegible]

Մայիս 6էն 14, Փարիզի Եան'ց ակումբին մէջ Միրեյլա Աբրահամեան կը ցուցադրէ մետաքսագործական իր ինքնատիպ ստեղծագործութիւնները: Անցեալին, արդէն նման ցուցահանդէս մը տուած էր 1976 Նոյեմբերին Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը (այս ցուցահանդէսին մասին լայնօրէն արտայայտուած էր Կարօ Ցովսէփեան «Յառաջ»ի Նոյ. 23ի թիւին մէջ):

Արուեստագիտուհին, որ բնիկ Լիբանահայ է եւ Լոնտոն հաստատուած է, յաճախած է Պէյրութի Գեղարուեստից լիբանանեան Ակադեմիան, Ժընեւի եւ Գաղալընքայի Գեղարուեստից վարժարանները եւ Լոնտոնի արուեստի Ճոն Քաս դպրոցը:

Բազմաթիւ ցուցահանդէսներ տուած է Լոնտոն (նաեւ այս միջոցին) եւ իր իւրայատուկ արուեստը միշտ գնահատուած է:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (333)

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՈՐԴԻԱԿԱՆ ՍԷՐԸ

Էմփերիա Վենետիկի մէջ հինգ միլիոն ոսկիի արժող պալատ մը կը բնակի, բայց քեզի պէս ուրիշ շատ շատեր ալ չեն գիտեր թէ ինչպէս տիրացած է այդ հոյակապ պալատին: Գիտցիր ուրեմն թէ այդ ապարանքին տիրոջը անունը կոմս Տավիլա էր. Տավիլա կոմսը Տասներու Խորհուրդին անդամներէն էր. պատրիկ մըն էր ան: Ժան Տավիլա կոմսը իր ինչքը մօրդ՝ Էմփերիայի կտակելէ երկու օր ետքը սպաննուեցաւ...: Հասկցա՞ր հիմա: Դեռ չհասկցա՞ր: Մայրդ սպաննեց Ժան Տավիլան...:

— Գարշելի՜ բան, քստմնելի՜ բան... հեծկլտաց մանկամարդ աղջիկը կիսանուաղ ձայնով մը:

— Հը, կ'երեւի թէ հիմա հետաքրքրուիլ սկսար ինծմով... շարունակեց Պեմպօ: Հիմա գիտցիր նաեւ թէ այս ոճիրը հաստատելու համար ջախջախիչ փաստեր եւ ականատես վկաներ ունիմ ձեռքիս մէջ այնպիսի վկաներ որոնք դիրքի տէր դարձած են այսօր եւ որոնց մէկ խօսքը երկու չըլլար, հասկցա՞ր: Ինչո՞ւ մէկէն ի մէկ չուարեցար մնացիր:

Պեմպօ վերջին հարուածը տալէ առաջ պահ մը լռեց, իսկ Պիանքա ինքզինքը բոլորովին չկորսնցնելու համար մեծ ճիգ մը ըրաւ:

— Մտիկ ըրէ, շարունակեց Պեմպօ: Եթէ հետս Վենետիկ գալու ըլլաս, բերանս պիտի գոցեմ, իսկ եթէ գալու չըլլաս, հոն հասնելուս պէս ամէն բան երեւան պիտի հանեմ, որուն իբր բնական հետեւանք, մայրդ պիտի ձերբակալուի, պիտի դատուի եւ տասնըհինգ օր չանցած գլուխը դահիճին պիտի յանձնուի:

Այս ըսելով Պեմպօ, առանց բառ մը իսկ աւելցնելու ետին դառնալով ճամբայ ելաւ:

Պիանքա սարսռաց: Իրաւ էր ուրեմն... Մայրը դահիճին յանձնուած: Կարելի բան չէր...:

Այս համաձայնութենէն երկու ժամ յետոյ Պեմպոյի տափանաւը դէպի Վենետիկ ճամբայ կ'ելլէր...:

Տափանաւին մէջ նաւավարէն զատ երկու հոգի կային...:

Մին Քաթէնաչիոյի անխծեալ հոգին էր, Վենետիկի ծիրանաւոր պատրիարքը իսկ միւսը՝ իր որսը, մարդասպան Էմփերիայի՝ աղջիկը:

ԿՈՅՍԸ

Ինչպէս որ ճանչցած էինք արդէն, բանաստեղծ Փեթրոս Արաթիմոս նապաստակի քաջութիւն ունէր: Ոչինչ դէպքի մը առջեւ գունատելով դողալ կը սկսէր. իր շուքէն անգամ կը վախնար: Ամէն վայրկեան եւ ամէն տեղ իր շուրջը ծուղակներ եւ դարաններ կը տեսնէր:

Երբ Էմփերիայի պալատին մէջ Ռոլան իր թեւէն բռնելով հրամայեց իրեն որ պերճադիճը առնելով պալատին հեռաւոր մէկ սենեակը առաջնորդէ եւ երբ այդ սենեակը մտած միջոցին Ռոլան իր ետեւէն երթալով թեւէն բռնեց եւ զինքը ետ հրելով իր տեղը ինքը ներս մտաւ, Արաթիմոս, որ գիտէր թէ Ռոլան եւ Էմփերիա որ աստիճան զիրար կ'ատէին, գուշակելով որ աննախընթաց դէպքեր տեղի պիտի ունենային, առանց այլեւս տոկնալու, պալատէն կծիկը դրաւ:

Տունը վերադառնալու համար հապճեպով տափանաւ մտած ատենը այսպէս մտածեց.

— Տեսնենք պիտի կրնա՞մ մինչեւ տունս ողջ երթալ: Էմփերիա եթէ գուշակելու ըլլայ թէ իրեն խաղ մըն էր խաղացածս, ետեւէս իր մարդոցմէն մին ղրկելով եղած տեղս չորս ոտքերս տնկել պիտի տայ: Խերն անիծածս, երանի թէ եկած չըլլայի...:

Իր ապարանքէն ներս մտնելուն պէս դռներուն եւ պատուհաններուն ետին կահկարասիներ լեցնել տալով պատնէշել տուաւ:

Արաթիմոսուհիները դեռ արթուն էին: Տասներկու սպասուհիները զուարճանալու համար զգեստներն փոխելով կատակերգութիւն մը ներկայացնելու վրայ էին: Թատերգութեան նիւթը հետեւեալն էր.

« Էմփերիայի պալատին մէջ խնջոյք մը»:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Պերճ Պետիկեան, Պ. Պետրոս Պետիկեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աւագեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Մանուկ Աւագեան (Պոլիս), Պ. Արթաքի Պետիկեան, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Գարամանեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Նուպար Գարամանեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Նուարդ եւ աղջիկը (Յունաստան), Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պետիկեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Սնար Պետիկեան, զաւակներն ու թոռները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Պաղտիկ Քիւլչեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Քիւլչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Քիւլչեան եւ զաւակը, Օր. Նատին Քիւլչեան, Պ. Յովհաննէս Գալայճեան եւ Թէնէճեան, Գայմաքեան եւ Քասիմեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրելի մօր, մեծ-մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հարսին և ազգականին՝

ՆՈՒԱՐԴ ՊԵՏԻԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Աւագեան)

մահը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մայիս 5, ժամը 14ին Շավիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցին։

Թաղումը Վիրոֆլէի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Պ. Նշան Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Արշամ Յակոբեան, Պ. Արէթ Յակոբեան (Հոնտուրաս), Տէր եւ Տիկին Մայք Ուէլֆրայթ եւ զաւակները Ժեռալտին, Ժիւլի, Փօլ (Հոնտուրաս), Տէր եւ Տիկին Հրանդ Քէօսէեան եւ զաւակը Վանիա, այրի Տիկին Աղաւնի Իզմիրլեան, ինչպէս նաեւ Քէօսէեան, Աճէմեան, Սիմոնեան, Երանեան, Լագուռ, Լամուռ, Փինօ ընտանիքները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, քրոջ, հօրաքրոջ, քենիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՆՇԱՆ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ
(ծնեալ Ալիս Յակոբեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 29ին Սէն-Տընի հիւանդանոցը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Մոնմորանսիի Սէն-Մարթէն եկեղեցին, Ուրբաթ, Մայիս 6, ժամը 14·15ին եւ մարմինը կը փոխադրուի Կրօյէի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Հաղորդ. միջոց.— Կառ. տու. Նոռէն կառախումբ ամէն քառորդ ժամը, իջնել՝ Անկէն, առնել թիւ 6 օթոպիւսը եւ իջնել՝ Ս. Վալէրի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնը եւ Հայ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ստացած են քսանական ֆր. Պ. Սարգիս Թոռոսեանէ (Շաւս) ողբացեալ Տիկ. Ռոզա Բանդէայի (ծնեալ Ասլանեան) (Ֆէյզէն) մահուան առթիւ։

SALLE GAVEAU
45, Rue La Boétie
(Métro Miromesnil)

Le Vendredi 6 Mai à 21 h.

CHOUCHANE
HATZAKORZIAN

BEETHOVEN (Sonate op. 110
RAVEL (Scarbo)
CHOPIN (4e Ballade - 24 Préludes)

Places de 15 à 40 francs
Réduction aux étudiants,
CROUS et J. M. F.

Location à la Salle,
chez Durand, 4 Pl. de la Madeleine
et dans toutes les Agences de théâtre

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ասատուր Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Դաւիթեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց հօր եւ մեծ-հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի առաւօտ, Մայիս 8, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ - ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի, Մայիս 5, ժամը 20·30ին։ Կարեւոր օրակարգ։ Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ։ Կը խնդրուի հայրենակիցներէն իրենց ներկայութեամբ քաջալերել Միութեան աշխատանքները։

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը Կիրակի, Մայիս 8, առաւօտեան ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ տեղւոյն վրայ։

ԾԱԽՈՒ Է

Bail à céder

Մեկնումի պատճառով ծախու է արեւելեան ճաշարան մը, Փարիզի կեդրոնը, փոխով արեւելեան հաց պատրաստելու համար։

Հեռաձայն 770-24-43

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ
ՏԷՍԻՆԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Կազմակերպութեամբ Տան Յանձնախումբի։

Տունը ամբողջովին վերանորոգուած ըլլալով, բացումը կը կատարուի Մայիս 8ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին։

Բացման խօսք, նուագ, անակնկալներ։

Սիրով կը հրաւիրուի կեդրոն. Ֆրանսայի եւ Լիոնի ու շրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր, իր ներկայութեամբ քաջալերելու այս կարեւոր ձեռնարկը։

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի։

YAN'S CLUB
5, Ave. Reille — 75014 PARIS

Expostion des
SERIGRAPHIES ORIGINALES
de
Mirella APRAHAMIAN
DU 6 AU 14 MAI
Vernissage 6 Mai à 20 h.

UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE

Le Ciné-Club
du Centre Culturel Alex Mannogian
présente
« LEO THE LAST »
de John Boorman (1969)

Pris d'un intérêt pour une humanité diférente, un souverain déchu tente maladroitement de se mêler au peule et se décide enfin à agir.

Vendredi 6 Mai à 21 heures
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17

Participation aux frais : 10 F.
Etudiants et moins de 20 ans : 5 F.

ՄԱՅԻՍ 28
ԽՆՋՈՅՔ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 7ին, Շաբաթ ժամը 21էն ուշ գիշեր, մասնակցութեամբ Սայաթ Նովա նուագախումբին։

Ջերմ մթնոլորտ - Քոթիյոն - Թոմպոլա
Սէն Շամոնի Սալ տէ Ֆէթի մէջ,
Ավընիւ տը լ'Օթէլ տը Վիլ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՊԱՏԱՐԱԳ

ձեռամբ Գարեգին վրդ. Պեքճեանի
Մայիս 8ին

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փրատոյի Ս. Սահակ-Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի անդրանիկ պատարագ ձեռամբ Գարեգին Վրդ. Պեքճեանի, որ վերջերս կոչուած է եկեղեցւոյս հոգեւոր հովուութեան, այս կիրակի, Մայիս 8։ Այս առթիւ կուտայ նաեւ իր առաջին խօսքը։ Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30, պատարագ 10։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, Մայիս 6, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» խումբի ժողովը Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ ժամը 9ին, Ուրբաթ Մայիս 6։

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը, Ուրբաթ, Մայիս 6, ժամը 20·30ին Իսիի Մշակոյթի Տունը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին ընկերական ընդհ. ժողովը Մայիս 7ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Գասպար Իփէկեան ակումբը։ Բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

DINER et BAL DE NUIT
de l'École Tebrotzassère

Samedi 7 Mai de 21 h. 30 à l'aube
dans les salons « CONCORDE - LA FAYETTE » PALAIS DES CONGRES
PORTE MAILLOT — PARIS
avec le grand orchestre HARRY HOUGASSIAN
ATTRACTIONS — CONCOURS D'ELEGANCE

Pour les billets, téléphoner après 20 heures :
Mme Kouyoudjian 757-57-64 — Mme Aghamian 893-15-65
Mme Tcherpachian 033-91-35

Tenue de Soirée

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Ֆրանսայի Շրջ. Վարչութեան կողմէ
մասնակցութեամբ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերուն
ի նպաստ կայանի նոր շէնքին

GRANDE SOIRÉE DANSANTE
organisée par le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France

Samedi 14 Mai 1977 de 20 h. à l'aube
dans les Salons de l'Hotel GEORGE V

MARTEN YORGANTZ
ORCHESTRE BERNARD DÉDÉDJIAN — AMBIANCE

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
848-68-01 660-13-26 878-27-35

ՃԱՇ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան տարեկան ճաշը Մայիս 8, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1·30ին ճաշարան Օփերա - Լաֆայէթի մէջ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ։

Ճաշագին 30 Ֆր.

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Մայիս 7ին, Կրան Փլասի մօտ Սոֆի-Թէյլի սրահները (Ժաք Պորէլ) ժամը 21էն սկսեալ։

Նուագախումբ՝ ԳՈԺԱ

GRANDE SOIRÉE ANNUELLE
de l'U J A Alfortville

Le Samedi 7 Mai de 21 h. à l'aube
Salons HILTON ORLY

PARTIE ARTISTIQUE
Animée par les
Armenian's Sunshine

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
5
JEUDI
5 MAI
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.849

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.849

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈԼՍՈՅ «ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԷՆ» ԵՏՔ

Պոլսոյ համալսարաններու եւ բարձրագոյն վարժարաններու մէջ, դասընթացքները ընդհատուած են Մայիս մէկի արիւնալի բախումներուն իբրեւ հետեւանք (այս առթիւ յիշենք թէ վիրաւորներու կարգին կայ Մարմարայի գրաշարներէն՝ Նազար Եալըմեան, որ տպարանէն վերադարձի ճամբուն վրայ Թագսիմի հրապարակէն անցած ատեն երկու գնդակ կերած է սրունքին եւ ոտքին: Գործողութեան ենթարկուած է): Պաշտօնական գեկոյց մը կը ճշդէ որ այս միջոցները ձեռք առնուած են «յետադէմ դէպքերու» առաջքն առնելու համար: Պոլսոյ կառավարիչը՝ Սենթուրք յայտարարած է թէ վարչական քննութիւն մը բացուած է քաղաքապետին դէմ, որովհետեւ կարգ մը լուրերու համաձայն, արտօնած է հանրահաւաքի կազմակերպիչներուն, որ Թաղապետութեան պատկանող փոխադրական միջոցներ գործածեն:

Գալով աջին եւ մանաւանդ ծայրայեղ աջին շատ խիստ միջոցներ եւ որոշումներ կը պահանջեն, օրինակ ազգայնականներու պարագլուխ՝ Ֆուատ Էյուպօղլու (նախագահը՝ Ալփասլան Թիւրքեշն է, որ նաեւ փոխ-վարչապետ է) պահանջեց որ ոչ միայն Տիսքը արգիլուի, այլեւ Հալքը, որու պետն է Էճէվիտ եւ որու զօրավիգ է վերոյիշեալ սենտիքան:

Տէմիրէլ կ'ուզէ այս առթիւ վերահաստատել Պետութեան ապահովութեան ատեանները: Արդարեւ, կը յիշուի որ Մայիս մէկի տողանցքին մասնակցած են նաեւ Քիւրտեր քանի օրուան կարգախօսքերուն մէջ եղած են նաեւ քրտական արտայայտութիւններ ինչպէս՝ «Արդարութիւն քիւրտ ժողովուրդին»:

Փոխ-վարչապետ Ֆէյզիօղլու ըսած է այս առթիւ. «Անջատողականները եւ համայնավարները միասին կը գործեն»: Գալով Ազգ. Միութեան կուսակցութեան (ձախ) որու կեդրոնատեղին ալ յարձակման ենթարկուած էր, կը խորհի թէ վերջին օրերու դէպքերը «տիրապետող շըրջանակներու դաւ մըն է»:

Քանի մը տողով

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն որ Վալիտ Ճումպլաթ, զաւակը Քամալ Ճումպլաթի, իր հօր Ընկերվարական կուսակցութեան նախագահ ընտրուած է Մայիս 2ին:

ԺԱՔ ՊՈՐԷԼ, ֆրանսական պանդոկ-ճաշարաններու կարեւորագոյն խումբերէն մէկուն նախագահը հրաժարեցաւ: Խումբը 36 պանդոկ եւ 150 ճաշարան կը հակակշռէ բայց Պորէլի «ախորժակը» շատ մեծ էր եւ երկու տարիէ շահ ալ չկար, նոյնիսկ 1976ին 54 միլիոնի բաց արձանագրուած է: Կ'ըսուի թէ Պորէլ «անձնական պատճառներով» կը քաշուի բայց գործը կը շարունակուի: Այս վերջին ճըշգումը հանգստացնելու համար բաժնետէրերը:

ԵԹՈՎՊԻՈՅ մէջ ջարդի խօսք կայ: Կ'ըսուի թէ 300էն 500 ուսանող որոնք «հակայեղափոխական» նկատուած են, պաղարինութեամբ սպաննուած են:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Արմէնփրէս, Ապրիլ 26–28

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ՓՐԱԿԱՅԻ ՄԷՋ

Հայ երաժիշտներու պատուիրակութիւնը որ Եդ. Միրզոյեանի գլխաւորութեամբ Փրակա գացած էր «Հայկական երաժըշտութեան օրեր»ու համար, սկսած է իր երեկոյթները: Առաջին համերգին մեկնաբանուած են Արամ Խաչատրեանի գործերը: Հայ երաժիշտները երկու համերգ եւս կուտան հայկական երաժշտական ըստեղծագործութիւններէ կազմուած յայտագրով մը:

×

ՆՈՐ ԳԻՐՔ ՄԸ՝ ՀԱՅԿ. ԽՄԲԵՐԳԱՅԻՆ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի «Մուզիկա» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Իվետա Բաբաքեւխեանի «Հայ կոմպոզիտորների խըմբերգները» հաւաքածոն, որ կը ներկայացնէ մէկ դարու հայ երաժիշտներու խմբերգային գործերը: Հատորին մէջ տեղ գտած են ԺԹ. եւ Ի. դարերուն յօրինուած հայկական խմբերգները, որոնցմէ շատեր ներկայիս կը նկատուին իբրեւ մատենագրական հազուագիւտ գործեր: Գիրքի առաջին բաժնին մէջ կան Կարա-Մուրզայի, Մ. Եկմալեանի, Կոմիտասի, Գ. Սիւնիի մշակումներն ու ստեղծագործութիւնները: Երկրորդ բաժնին մէջ տեղ գտած են Տ. Չուխաճեանի, Ա. Տիգրանեանի, Ալ. Սպենդիարեանի, Ց. Ստեփանեանի, Ա. Բաբայեւի օփերային խմբերգները: Երաժիշտներէն ամէն մէկը ներկայացուած է ըստ կարելւոյն ամբողջական ձեւով, գնահատուած է այն դերը, որ ան ունի հայկական խմբերգային արուեստի զարգացման մէջ:

×

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Երեւանի համալսարանին մէջ արտասահմանեան ուսանողները գիտական ժողով մը գումարած են: Զեկուցումներ կարդացած են Սուրիայէ, Լիբանանէ, Մոնղոլիայէ, Վիէթնամէ եւ այլ երկիրներէ եկած ուսանողներ: Զեկուցումներու թեման եղած է «Հոկտեմբերի 60ամեակը»:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐԵՐԸ

Հայաստանի տուֆի մեծ կեդրոն՝ Արթիկի մէջ շարք մտած քարահանքը տարեկան տասնեակ հազարաւոր խորանարդ մեթր քար կուտայ: Երկրաբաններ Արթիկի տուֆի պաշարները գնահատած են հարիւր միլիոն խորանարդ մեթր: Բնական պաշարներու բազմազանութեամբ Հայաստան առաջին տեղը կը գրաւէ Խորհրդային Միութեան մէջ: Այս երեւոյթը կը բացատրուի անով որ հազարամեակներ շարունակ հրաբխային գօտի մը եղած է մեր հայրենիքը: Փաստօրէն անսպառ են հրաբխային տուֆի, ֆելզիտի եւ պեռլիտի պաշարները, որոնց մեծ պահանջը կայ շինարարութեան մէջ: Հայաստանի հիւրերու ուշադրութիւնը կը գրաւեն տուֆակերտ գոյնզգոյն տուները, ճերմակ եւ դեղին ֆելզիտով շարուած ճարտարապետական կառոյցները՝ որոնք կը գեղեցկացնեն Երեւանը:

ՄԱՀ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ ՀԱՅԿ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆԻ

Ապրիլ 26ին Նիւ Եորքի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է Ազգ. ծանօթ բարերար՝ Հայկ Գավուքճեան: Անցեալ տարի տօնած էր իր ծննդեան հարիւրամեակը: Կանուխէն Ամերիկա գաղթած Պոլսէն, ողբացեալը գործօն դեր խաղացած է Ազգ. եւ եկեղեցական մարզերու մէջ, առատ նուիրատուութիւններով մեծ նպաստ բերած է բարեսիրական հաստատութեանց: Մեծ նուէրներ ըրած է նաեւ եկեղեցաշէն նպատակներու համար, ի մասնաւորի Էջմիածնի: Վազգէն Կաթողիկոս զինքը պարգեւատրած էր Ս. Գր. Լուսաւորչի շքանշանով:

ԱՐԱՐԱՏ – ՆԵՖԹՉԻ ՄՐՑՈՒՄԸ

Ֆութպոլի խորհրդային 40րդ ախոյեանութեան մրցումներու շարքին Նեֆթչի – Արարատ մրցումը, որ տեղի պիտի ունենար Մայիս 2ին Բագու, յետաձգուած է:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

«Մի՛ կուլիր, տղաս, հոս կեավուր չկայ»

ԽՄԲ. — Պատմողը թրքական կիւնայտըն թերթն է ու դէպքը պատահած է Էրզինճան, Էճէվիտի ընտրական շրջապտոյտի ատեն: Խօսքը տանք թուրք թերթին, մենք աւելցնելիք բան մը չունինք...:

«Հալքի կուսակցապետ Պիւլէնտ Էճէվիտ նախապէս այցելած էր Կաղիզման – Թէպ, Պուրսա, Պալըքէսիր եւ Քիւթահիա, եւ ամէն ինչ հանդարտ անցած էր: Իր արեւելեան վերջին շրջապտոյտը փոթորկալից անցաւ սակայն, Նիքսարի, Շիրանի եւ Էրզինճանի մէջ Իւլքիւ Օճաղներու Քոմանտօներ, Մաոյականներ եւ Հալքեան երիտասարդներ կոկորդ կոկորդի եկան, զիրար անխնայ հարուածեցին: Առանց չափազանցութեան, ամէն ոք զինուած էր: Ապահովութեան ուժերը ստիպուեցան զէնքի դիմել, արտասուաբեր ռումբ գործածել: Երեք հազար գնդակ արձակուեցան, լոկ Նիքսարի մէջ ոստիկանութիւնը պարպեց 250 գնդակ, Րէշատիյէի մէջ՝ հինգ, Շիրանի մէջ՝ 90, Էրզինճանի մէջ՝ 650 գնդակ:

«Այս առթիւ պէտք չէ մոռնալ ուշագրաւ պատահար մը: — Էճէվիտը մտիկ ընելու համար Էրզինճան եկած էր 70 տարու ծերունի մը, Կանի Տէտէ, որ յանկարծ ինքզինքը կռիւին մէջ գտաւ: Սկըսաւ ձայնել.

« — Մի ընէք, մի ըլլաք, տղաք, ամօթ է, զիրար մի սպաննէք, կեավուրի ճակատին վրայ չենք գտնուիր:

« Կանի Տէտէ այս խօսքերով ուզեց կեցնել կռուարարները, եւ սակայն, նոյն պահուն, չես գիտեր ուրկէ՞ եւ ո՞ր կողմէ քար մը կերաւ իր գլխուն: Կանի Տէտէի գլուխը արիւններու մէջ մնաց: Շուրջէն երիտասարդներ հասան, թեւը մտան, «եկուր քեզ հիւանդանոց տանինք» ըսին, Կանի Տէտէ մտիկ չըրաւ: Իր վիշտը զգետնած էր զինքը եւ տան ճամբան բռնե»:

ՏՈՄՍԵՐ

ԵՐԲԵՔ ՈՒՇ ՉԷ...

— Ne fais pas le con...

Վերջին բառը, «քոն», անթարգմանելի ռամկաբանութիւն մըն է, որուն մէջ քիչ մը հեգնանք կայ, քիչ մը արհամարհանք, երբեմն չափով մը գռեհկութիւն, եւ ըստ պարագային, նաեւ փաղաքշանք՝ նայած թէ ով կ'ըսէ, որուն կ'ըսէ եւ ինչ շեշտով կ'ըսէ: Շնորհիւ ժորժ Պրասենսի երգերուն, որոշ քաղաքացիական իրաւունք մըն ալ ստացած է արդէն: Մէկ խօսքով, հայերէնի «էշութիւն չընե՛ս»ին համապատասխանը, կամ թուրքերէնին «խըյար»ն է այս բազմիմաստ «քոն»ը:

Հիմա որ բառը « ստուգաբանեցինք », անցնինք մեր պատմութեան: Ցիսունի վրայ պատուական Հայ մըն է պատմողը, ընտանիքի հայր, ասպարէզով ճարտարագէտ, եւ բնակավայրն ալ, որպէսզի անպատշաճութիւն չըլլայ մտերմաբար մեզի պատմածը մամուլի նիւթ դարձնելնիս, բսենք, Մարսէյլ կամ Լիոն: Ուրեմն խօսքը տանք իրեն.

«Տղաս, որ 17 տարեկան է, առջի օր տուն մտաւ ու երեսիս նետած առաջին խօսքը եղաւ.

« Tu es un con... »

«Տրամաբանօրէն, իմ պատասխանս ալ պէտք է ըլլար փառաւոր ապտակ մը: Բայց զգացի թէ լեզուին տակ բան մը կայ, այնպէս որ, ուզեցի մտնել իր խաղին մէջ եւ ըսի.

« — Անշուշտ պիտի հանես բացատրել թէ ինչով արժանի կը դառնամ այդ պատուաբեր որակումին...

« — Այո «քոն» մըն ես, քանի որ Հայ ես եւ հայերէն խօսիլ չես գիտեր: Ու ես ալ, քու պատճառովդ: Եւ ահաւասիկ մենք, երկու Հայեր, հայր եւ որդի, ֆըրանսերէնով իրար կը հասկնանք»:

Զուարճալի միջադէպ մը պատմողի տրամադրութեամբ կ'արտայայտուէր խօսակիցս: Բայց մէկէն լրջացաւ եւ ըսաւ.

— Ինչ կրնայի պատասխանել: Իրաւունք ունէր տղաս: Գաղթականի հոգեբանութեամբ Ֆրանսա իջած մեր ծնողքներն էին, որ ժամ առաջ Ֆրանսացի դառնալու փութկոտութեան մէջ այնպէս մը ըրին, որ կրցածնուս չափ շուտ հեռանանք մայրենի լեզուէն, աւելի շուտ մտնելու համար Ֆրանսացիին մէջ: Ու հիմա, իրենց թոռնիկներն են, մեր զաւակները, որ սկսած են հաշիւ պահանջել մեզմէ...

Կարճ լռութիւն մը, եւ շարունակութիւնը՝ որ նաեւ իր եզրակացութիւնն էր.

— Խօսքը մեր մէջ մնայ, հիմա, տղայէս գաղտնի, սկսած եմ շաբաթական օր մը գրասենեակիս մէջ... հայերէն դաս առնել, գործի ժամերէս ժամանակ գողնալով...:

Շինծու պատմութիւն մը չէ: Վաւերական է, ինչ որ կը գրենք: Եւ վստահօրէն, մեր «քոն»ը մինակ չէ իր կացութեան մէջ: Իրեն պէս շատեր կան եւ իր զաւկին պէս եթէ ոչ մտածող ու խօսող, առնուազն նոյն տագնապը ապրող սերունդ մը կայ մէջտեղ: Բան մը պէտք է ընել երբեք ուշ չէ:

Հայ Դատը հետապնդել, ցուցատախտակներ պտըտցնել, Միացեալ Ազգերուն յուշագիր ներկայացնել, — «քա՛ղա՛քա՛կա՛նա՛ցնե՛լ» — գէշ բաներ չեն եւ երբեք աւելորդ չեն: Օր մը թերեւս արդիւնք մը տան...

Բայց անմիջականը, նախապատուութիւններուն նախապատի՛ւը, էակա՛նը՝ մայրենի լեզուն է: Տարբեր մտածողին ականջն ի վար մէկ խօսք կայ ըսելիք.

— Ne fais pas le con...

ԱՐԵՒԵԼՔՑԻ

- ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ -

ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՃՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԻՐՄԱ ԱՃԵՄԵԱՆ (1938)

Հարիւր երեսունէ աւելի քերթուածներ, որոնք մէկտեղուած են առջինեկ իր հաւաքածոյին մէջ («Տալ միայն», 1975), անմիջական մեր գրականութեան կը բերեն իրմէ դէպի աշխարհ բացուելու ընդունակ մտքի մը անժխտելի վկայութիւնը, — անձնական ապրումէն դէպի ընդհանրական զարկ ու բարախում թեւելու տրամադիր հոգիի մը ընտանի զգայնութիւնը:

Իրմա Աճեմեան պոլսահայ եւ պոլսաբնակ կրտսերագոյն բանաստեղծուհին է՝ արձակագիր ու քերթող չորս կիներու մէջ (Արմենուհի Թերզեան, Սիրվարդ Կիւլպէնկեան, Սոնա Տէր-Մարգարեան եւ ինք)· իր հատորը կ'ամփոփէ 1960 – 1974 տարիներուն պոլսական օրաթերթերու եւ հանդէսներու մէջ հրատարակուած էջեր՝ որոնք թէեւ կը մատնեն ստեղծագործական մշակումի ենթակայական պատրաստութեան պակաս մը, սակայն կը դարմանեն այդ տարրականութիւնը՝ մտածման եւ զգացումի հարստութեամբ: Կարելի չէ ժխտել տաղանդը, որ տարուէ տարի կը հասուննայ· իր հեղումին մէջ: Կուտայ ո՛չ միայն անձը՝ այլեւ մարդէակին մերօրեայ տագնապանքը, ընդմէջ անդորրի եւ անդոհանքի, երազի եւ իրականութեան, արտմութիւններու եւ երջանկութեան: Կանացի հոգիին ամէնէն խորունկ զգայնութիւնները, ինչպէս մշակուած մտքին դատումները կան դէպի ներքին ու արտաքին աշխարհ սեւեռումներու մէջ, փոյթ չէ որ թեքնիքի որոշ տկարութիւն մը հազի՛ւ բուսած կամ կէս ձգուած գաղափարներու, ցրուած մտածումներու եւ ցանցնուած պատկերներու ամբողջութեան մը վերածէ քերթուածը:

Ստեղծագործական ի՞նչ պայմաններու մէջ գրականութեան արարքին կ'ընդառաջէ Աճեմեան: Այս հարցումը գոյութեան իրաւունք պիտի չունենար, եթէ իր գործէն մեր տպաւորութիւնը դրած չըլլար մեզ ապահով արժէքի մը դէմ յանդիման գանուած ըլլալու հաւատքին հետ: Քերթուածներու բացարձակ մեծամասնութիւնը փութկոտութիւն մը ի յայտ կը բերէ, «գողցուած» ժամու մը մէջ ու մէկ շունչով տողի եկած ապրումներու խճողում մը՝ որ, նուազ աճապարանքով, պիտի փրկուէր պղտորութիւններէ: Միջակութիւններու համար հիմնական նշանակութիւն չունի քերթողական որեւէ ստեղծումի տրամադրուած պահը· անոնք սահմանէ մը անդին չեն կրնար հասնիլ, մտածում մը կերպադրելու կամ ապրում մը բառի փոխակերպելու իրենց թեքնիքին մէջ: Պարագան կը տարբերի սակայն արժէք դառնալու կոչուած տաղանդներու համար, որոնք որքան երկար կարենան մտերմանալ իրենց ենթակայական աշխարհին հետ՝ ա՛յնքան աւելի հասուն, խորքով թէ հէնքով լրումի հասած ստեղծագործութիւններու կը հասնին: « Տալ միայն » հատորի հարիւր երեսունէ աւելի քերթուածները, գրեթէ անխտիր, կան – խահասօրէն թուղթին վստահուած ըլլալու ուժգին տպաւորութիւնը կը թողուն, կը թուին ծանրաբեռն առօրեայէ մը խլըուած վայրկեաններ ըլլալ՝ քան լման ապրուած եւ արտայայտութեան ու ձեւի իրենց լրումին հասած տաղեր: Տրուածէն դէպի քերթողուհիին մտածական եւ հոգեկան աշխարհը, սեւեռելու որեւէ փորձ՝ կը հարկադրէ ընդգծել որ Իրմա Աճեմեան աւելին ունի քան ինչ որ կուտայ իր երգերով, եւ եթէ ընկլումներ կան անոնց մէջ՝ ապրումը, միտքը եւ զգայնութիւնը չեն որ քիչ կուգան· զանոնք ամբողջ փոխանցելու արարքն է որ կը տուժէ, հաւանօրէն արտաքին պատճառներով, — մեր ճիշդ կամ սխալ ենթադրութեամբ՝ պարունակը պարունակեալին չկարենալ ներդաշնակելու թեքնիք անբաւարարութեան հետեւանքով:

Արդի քերթողութեան մէջ արտայայտութեան գլխաւոր յատկանիշը ազատագրումն է հասարակաց, ընդհանուր, գրեթէ կանոնական սահմանումներէ· չափի, յանգի, հատածի, կշռոյթի, կէտադրութեան արուեստական նպաստներէն՝ որոնք՝ է՛ր երբեմն արժանիք կը նկատուէին, մինչ այսօր սորկացման փաստ յայտարարուած են, ու կեղծիք: Հիմա՝ էութեան ու լեզուին անքակտելի միութեամբ է որ ինքնատպութիւն մը վաւերական կը հռչակուի: — Բանաստեղծը իր ինքնութեամբ կը ստեղծէ արտայայտութեան իր դրոշմը ու սով ալ կը նուիրագործէ իր իսկատպութիւնը:

Իրմա Աճեմեան հարուստ է տաղանդով, մտածական եւ զգացական աշխարհով: Գիտէ իրմէ դուրս ճառագայթել՝ ուրիշը ըլլալու, մարդկային ընդհանրականութեան հետ ձուլուելու կարօտանքով մը: Եթէ արտայայտութեան իր կերպը յաճախ կը դաւաճանէ իրեն, չենք հաւատար որ լեզուական հիմ ունենայ այս տկարութիւնը: Կը վերագրենք ստեղծագործական պայմաններու, առօրեայէն թելադրուող անձկութիւններու:

«Պտուտակը չըլլա՛յ որ
հեղ մը մտնէ մտքէդ ներս,
«Կը հեռանաս ալ դուն քեզմէ
սուրալով,
«Ամբողջութեան մէկ տասնորդին
կը վերածուիս ակամայ
«Եւ դուն քեզմով մասնիկ կ'ըլլաս
ամբոխին:

«Սրտիդ ներսէն հազար եռանդ
Հազար նուէր կը յորդի
Զոր կը բաժնես, զոր կը ցանես
Դէղին, ճերմակ, խափշիկ, կարմիր,
բոլորին···

Ասիկա մէկն է միայն եղրայրացումի, ընծայումի եւ սրտակցութեան յօժար հոգիի մը յածումներէն՝ դէպի մարդոց ցաւը, զրկանքն ու տառապանքը: Թշուառը, հիւանդը, Հիրոշիմայի զոհերը, Պիաֆրացի սովահար մանուկները, Բենոտի (Բոպըրթ), Մարթէն Լութեր Քինկ ··· զինք աշխարհին վրայ բացող ոլորտութիւններ են, — ուրիշներուն մէջ «մտքի պտուտակներ» գտնելու, անոնցմով «ինքնիրմէ հեռանալու» եւ «ամբոխներու մասնիկը» դառնալու կոչեր՝ որոնց կ'ընդառաջէ կանացի հոգիին ամբողջական անձնատուութեամբը: Տա՛լ միայն· տա՛լ անշահախնդրօրէն· տալ անկէս–լի՛ւ: Սուտ չէ իր մտերմութիւնը բոլոր անոնց հանդէպ, որոնք կարշնեղ իրենց բաղուկներուն, հուժկու իրանին, արեւէն խանձած մարմնին չափ՝ նաե՛ւ իրենց աշխատանքին սրբութեամբ եւ առօրեայ յոգնասպառ մաշումին նուիրականութեամբ ճակատ ցոյց կուտան քաղքենի դասերու սնապարծութեան, նիւթական հզօրանքին եւ կեղծ ասպետականութեան: Իրմա Աճեմեան խոնարհներուն հետ է՝ մեծամիտներուն դէմ, թշուառներուն հետ է՝ ոսկեբարձ գրաստներուն դէմ, տառապողներուն հետ է՝ անսիրտներուն դէմ, քարերուն հետ է՝ քարսիրտներուն դէմ: Իր ամէնէն պիրկ, ջիղուտ որքան սրտոտ քերթուածներէն մէկն է «Քար»ը(էջ 139)՝ ուր կ'ըսէ·

«Քարը հաց է, քարը պատառ
— բոլոր անոնց —
Բոլոր անոնց քրտինքներուն

Քարը յոյս է, քարը խորհուրդ
— բոլոր անոնց —
Բոլոր անոնց կոշտ ձեռքերուն

Քարը կեանք է, քարը ծնունդ
— բոլոր անոնց —
Բոլոր անոնց կոր քամակին

Քարը քար չէ, քար չէ եղած
դարեր երկար
— բոլոր անոնց —
Բոլոր անոնց որոնք երբեք
Դուլ ու դադար չեն ունեցած:

Հացը քար է, հացը թոյն
— բոլոր անոնց —
Բոլոր անոնց որոնք հանգիստ
ու յղփացած
Կը կեղեքեն իրաւունքը քրտնաթաթաւ
ու կարկտուած
Հին շապիկով քար կրողին

Քարը հաց է
քարը յոյս է
քարը կեանք
մեզի համար
— մեր բոլորին —
Մեր բոլորին, աշխատողին
Աշխատութեան սիրտ տուողին ...

Շատ չունին այս կարգի տաղերը: Աճեմեան առհասարակ հեռու է եղերական բառերու գործածութենէն, չի սիրեր ծեփը: Քերթուածներու մտածական տարրը բաւական է՝ որպէսզի իր տողերը արիւն առնեն, ջիղ ունենան, զարկով մը ինքնորոշուին: — Գուրգուրանքը, սէրը, մտքի եւ հոգիի կապը հանդէպ արդար վաստակին, աշխատաւոր բազուկին, տառապեալներուն ու պարզ մարդոց՝ պահանջներ են իրեն համար: Դեռ կանուխ է, իրեն համար, կեանքին ծամածուռ դէմքը տեսնել ու ճանչնալ բեմին վրայ շրջող դերակատարները՝ իրենց դաւերով, խաղերով, հաշիւներով, փառասիրութեամբ, անհուն փառասիրութիւններով· սակայն թօթափած է արդէն պատրանքները եւ անդրադարձած է որ մեզմով կ'անուշնայ կամ կը թունաւորուի կեանքը. ան չէ որ բան մը կուտայ մեզի, մենք ենք որ մեզմէ տրուած բանով մը կ'իմաստաւորենք զայն, եւ տրուածներուն մէջ ամէնէն տոկունը, խոր ու փնտռուած հարստութիւնը սէրն է, աչք աչքի կարենալ նայելու իրաւունքն է, տալու յօժարութիւնն է՝ առանց փոխադարձի ակնկալութեան:

Այլասիրութիւնը իբրեւ զարդ ու պարծանք չի կրեր քերթողուհին: Իբրեւ ծարաւ կ'ընդունի, եւ երջանիկ է սով: Ուղիղ կը նայի բարեկամին թէ օտարին՝ որովհետեւ համոզուած է թէ անուղիղ ամէն ինչ թափանցող նայուածքի մը կը կարօտի դարմանուելու համար, ամէն նախապաշարում ու թշնամանք կը պարտուին անկեղծութեան առջեւ, ամէն դիմակ կ'իյնայ վար՝ երբ ուղիղ կը սեւեռես կեղծիքին ու կուտա՛ս անունը: Մարդոց հարստութիւնն ու երջանկութիւնն իրենց տուածին մէջ է, —

«Ի՜նչ աղուոր է երբ մարդ կրնայ
Երջանկութիւնն այսպէս բաժնել
Բոլորին հետ հաւասար»···

Եւ կամ՝

«Թափառական ո՞վ է ըսեր
ինծի նման անզէն
անտէր պանդուխտին

ՉԱՐԵՆՑԻ
ԵՕԹ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ...

Գիրքը գրուել է 1933 թ. առաջին կէսին, իսկ մի զգալի մասը՝ Յունուար եւ Փետրուար ամիսներին: Այդ օրերին մեր գրական կեանքում եւ պատմագիտութեան ասպարէզում տիրապետում էր նիհիլիստական հայեացքը պատմութեան ու անցեալի նկատմամբ: Ընդամէնը մէկ-երկու տարի առաջ « էպիքական լուսաբացը » հռչակուեց որպէս պուշկինեան օբիեկտիվիզմ, ապաղասակարգային անհատապաշտութիւն, այս խմբակային պայքարը՝ իր ավելկուլատիվ բովանդակութեամբ, յայտարարուեց իբրեւ դասակարգի խօսք եւ հրաման: Մի տարի յետոյ Ակսել Բակունցը ստիպուած էր վերլուծում կարդալու ազգային սահմանափակութեան եւ տեղական նացիոնալիզմի դրսեւորումների դէմ, այսինքն՝ պարսաւանքի խօսք ասել իր իսկ նովելների՝ «Միրանի փողի», Զարենցի «Երկիր Նայիրի» վէպի, Մահարու «Մանկութիւն» եւ Թոթովենցի «Կեանքը հին հռոմէական ճանապարհի վրայ» վիպակների մասին: ... Ինքն իրեն ծեծում էր ձախերին հանդստացնելու համար, իսկ նրանք չէին հանգստանում... Ինքնաձաղկումը թոյլ էր··· Նրանք մոլեգին եռանդով տրորում էին ծաղիկները եւ յիշատակները, հերքում ազգ, ժողովուրդ, անցեալ հասկացողութիւնները:

Այսօր կարող ենք զարմանքով ասել, թէ ինչ կայ որ··· մոլորութիւն էր անցեալի այդ ժխտումը, թերեւս սխալ ոգեւորութեան արդիւնք: Բայց խնդիրը բնաւ անցեալի հետ չէր կապուած: Անցեալն աւարտուած էր եւ անխոցելի: Բանը վերաբերւում էր գալիքին եւ հեռանկարներին, այսինքն՝ ժողովրդի յետագայ ուղիներին, որը չէր կարող անհանդստութիւն չյառաջացնել մտածող մարդկանց մէջ, բանը վերաբերւում էր ազգային գրականութեան բախտին եւ ազգային ոգուն:

Ժամանակն աննպաստ էր··· մեծ անհատների ճակատագիրը՝ անորոշ, նրանց եռեւից այլեւս չէին քայլում գրական բազմարդէտ խմբերը, նրանք յաճախ ըստեղծում էին միայնակ, խոր գիշերուայ մենութեան մէջ: Այնինչ այդ օրերին ոմանց կողմից հիւսւում էր դասակարգային խորթութեան առասպելը, դռեհիկ սոցիոլոգներն ու նիհիլիստները իւրաքանչիւր բնական յատկանիշ, պատմական ու գեղարուեստական առումով, դիտում էին որպէս գաղափարական նահանջ մարքսիզմից: Այս բոլոր կարծիքները դուրս էին գալիս գրական շրջանակներից, անմիջապէս միանում ոմանց քաղաքական որոշ նենգ դիտաւորութիւններին: Զըրպարտում էին ազնիւ կոմունիստներն ու ստեղծագործողները:

×

« Գիրք ճանապարհին » հիւսուել է հէնց այս օրերին: Զարենցը՝ յեղափոխութեան երգիչը եւ լենինեան զինուորը ծանր ապրումների մէջ էր: Նրան մեղադրում էին ե՛ւ նացիոնալիզմի, ե՛ւ նիհիլիզմի մէջ: Հէնց այս օրերին, այս տարիներին ծընւում էր ճանապարհի խնդիրը, պատմութեան խնդիրը: Զարենցը՝ դառնացած եւ իմաստնացած, սկսում է մեծ զրոյց գալիքի քաղաքացու հետ, ծնւում են «Մահուան տեսիլը» ու «Պատմութեան քառուղիներով», «Դէպի լեառն Մասիսն» ու «Նորքը»: Բնաւ էլ դժուար չէր գտնել այս երկերի հեռաւոր ու մօտ ակունքներ: Զարենցն ունէր իր հարազատները, գաղափարի, բախտի եւ արեան մերձաւորները: Ահա նրանք· Խորենացի, Աբովեան, Սիամանթօ, Կոմիտաս, Թումանեան, Հայնրիխ Հայնէ: Եթէ առաջինները Զարենցին մերձենում են ազգային ճակատագրի ողբերգական ընկալումով, ապա Հայնէն՝ իբրեւ յեղափոխական, Մարքսի բարեկամ, դասակարգի եւ գալիքի երգիչ, ստեղծագործական եւ անձնական բախտի որոշ ընդհանուր գծերով: Ի՞նչն է կարեւորը:

Բոլոր այս առընչութիւնները Զարենցի մօտ ստանում են չափազանց ժամանակակից, գաղափարական ու հոգեբանական արժէք:

Ամէնից առաջ նրան անուղղ են տալիս ապրած ժամանակը, ազգի եւ մարդու ճակատագիրը, ժողովրդի եւ անհատի ապրումը:

Ծնւում է « Հայնրիխ Հայնէն »՝ 30-ական թուականների հոգեկան դրամայի պատկերը, ուր այնքան լաւ է գծուած դահճի զգեստ հագած, կարմիր հագած ֆիլիստէրի կերպարը, անկեղծ ու անողոք բացայայտուած զրպարտչի էութիւնը:

ՀՐԱՆՏ ԹԱՄՐԱԶԵԱՆ

(Շար. – 3)

ԹԻՒՐՔԻԱ

ՈՒՂՏԵՐՈՒ ԳՕՏԵՄԱՐՏ

Փրփրոտ երախներով թաւ երկու ուղտեր խորաթափանց հայեացքով իրարու երես կը նային: Իրաւարարին ազդանշանին վրայ սանձերը կը թուլնան եւ անասունները դէմ յանդիման դիրք կը գրաւեն:

Աւելի քան քառորդ դարու ընթացքին առաջին անգամ ըլլալով, Թրքական հնաւանդ գրօսախաղ մը՝ ուղտերու մենամարտը, Իզմիրի մէջ կը կիրարկուի: Հալիթ Զայիրլի, նախագահը Եգէականի շրջանի Ուղտերու Պաշտպանութեան եւ Գօտեմարտի Զարգացման Ընկերութեան, կը ձգտի զայն գրօսաշրջիկութեան հրապոյրներէն մէկը դառնել: «Կը յուսանք, որ, ինչպէս ցլամարտը Սպանիա, այս գրօսախաղն ալ աշխարհի հետաքրքրութիւնը առթէ»: Ամերիկացի լրագրող մը ծօ Մօրիս Հերըլտ Թրիպիւնի մէջ յիշելէ ետք այս խօսքերը, իր կարգին, նկատել կու տայ, թէ ուղտերու գօտեմարտը կրնայ երբեք ցլամարտին ժողովրդականութիւնը չարձանագրել: Այսուհանդերձ, առաւել հաւասար ուժերու գօտեմարտ մըն է, մնաց որ յոգնած ճամբորդին համար նորութիւն է:

Այս գրօսախաղը առաւելաբար կը կիրարկուի Թուրքիոյ հարաւ–արեւմուտքը՝ ուղտերու սերնդագործութեան եղանակին: Յատուկ խնամքի ենթակայ այս ուղտերը, որոնց թիւլիւս անունը կը տրուի, փոխադրութեանց չեն ծառայեր: Իրենց միակ պարտականութիւնն է գօտեմարտիլ հրապարակաւ:

Նոյնիսկ հեռաւոր գիւղեր՝ ուղտերու գօտեմարտը հազարաւոր հանդիսատեսներ կը համախմբէ չորս կողմէ: Անասունները կը զարդարուին պերճ հանդերձանքով եւ կը պաշտպանուին բարձիկներով: Ախոյեանները այնքան ծանօթ են, որքան ոտնագնդակի Թուրք լաւագոյն խաղացողները:

Գօտեմարտը կը սկսի փողոցները կատարուած տողանցքով՝ ընկերակցութեամբ դաւուլ–զուռնայի. կ'ըսուի, թէ այս նուագարանները կը գրգռեն անասունները: Փրփրած մրցադաշտ կը հասնին, ուր իրենց կը սպասէ էգ ուղտ մը՝ իբրեւ գրգիռ:

Գօտեմարտէ առաջ անասուններու երախները ամուր կը կապեն, որպէսզի չխածնեն: Այս ուշադիր քննութեան կ'ենթարկուին ծանրութեան եւ մարտերու արձանագրութեանց պատասխանատուներու կողմէ:

Ընթացիկ գօտեմարտի մէջ ուղտ մը նախայարձակ կ'ըլլայ յարձակման: Վիզը մրցակիցին յառաջամասի ոտքերուն տակ դնելով եւ իր ետեւի երկու ոտքերը իբրեւ յենարան գործածելով կը փորձէ գետին փռել: Միւսը կրնայ վիզին եւ գլուխին վրայէն թաւալելով խոյս տալ եւ յարձակողին վրայ հեծնել:

Անշուշտ գրաւները շատ են, սակայն, ինչպէս հաւատացուցած են Թուրքերը միամիտ Ամերիկացիին, ուղտերու գօտեմարտները ընկերային նպատակներ ալ կը հետապնդեն: Ընթացիկ երեւոյթ է տեսնել, որ տասը հազար ոսկի համարժէք գումար, երբեմն նոյնիսկ աւելի, հաւաքուի բարեսիրական նպատակի մը համար՝ օրինակ, դպրոց կամ մզկիթ շինելու:

Լրագրողը այնքան վստահ չէ, թէ ուղտերու գօտեմարտը գրօսաշրջիկութեան հրապոյրներէն մէկը կրնայ դառնալ: Գըլխաւոր դժուարութիւնը այն է, որ սերնդագործութեան եղանակը, որուն ընթացքին անասունները գրգռուած կ'ըլլան, կը զուգադիպի ձմեռ ժամանակ:

Թ. Ա. Թ.

Թափառական ո՞վ է կոչեր
 Քեզի նման անտունին
Մենք քեզի հետ լման մըն ենք
 անթերի
Դուն ինծի սէր, ես քեզի հոգ
 ու մէկ կորով առաւել»...

Տալով, սիրելով, բաժնելով ու բաշխելով հանդերձ՝ անհատականութիւն ունի Աճեմեան: Որքան «կ'ուրիշանայ»՝ այնքան աւելի կը շեշտուի իր ինքնութիւնը: Կնոջ հոգիին ամէնէն անմաշ զգացն է նուիրուելու տենչը, որով կը վերածուի շարունակ, կը վերազինուի կեանքին դէմ, իր ամէնէն թանձր յուսախաբութիւններէն ու սուր վիշտերէն ետք իսկ խիզախելով անոր բոլոր կատակներուն դէմ:

Ծնած է Պոլիս, 1938ին: Աւարտելէ ետք …խանը, հետեւած է Պոլսոյ Համալսարանի մանկավարժական եւ հոգեբանութեան ճիւղերուն: Աշակերտական գրասեղաններու վրայ իսկ հակած է գրականութեան, քերթողական ու արձակ փորձերով: Աշխատակցած է, հետզհետէ, օրուան թերթերուն եւ յատկապէս «Մարմարա» օրաթերթին՝ որուն կ'աշխատակցի նաեւ ներկայիս: Իր գլխաւոր ասպարէզը եղած է սակայն ուսուցչական եւ դաստիարակչական մարզը: 1966 – 1976 վարած է Գատըգիւղի Արամեան – Ունճեան վարժարանի տնօրէնութիւնը:

Իրմա Աճեմեան քերթողուհին իր խօսքը չէ վերջացուցած տակաւին. 1975ին իրմէ պոլսահայ գրականութեան փոխանցուած տաղերու փունջը («Տալ միայն...») բացիկ մըն է անկասկած, — ա՛յդ կ'ըսեն հարիւր երեսունէ աւելի իր քերթուածները՝ որոնք վկայութիւնը կը բերեն ամուր տաղանդի մը, եւ գրաւականը՝ ըստ խորքի թէ ձեւի աւելի լման, աւելի վաւերական ու մնայուն գործերու:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(32)

ՀԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Գրիգոր եպիսկ. Կապրոյեան

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԸ

ԼԻՈՆ.— Լիոնի Հ. Կ. ժողովրդապետի հրաւէրով Լիոն կը ժամանէր Գրիգոր Եպս. Կապրոյեան ընկերակցութեամբ Հ. Նիկողոս Վ. Քէհեաեանի, Ուրբաթ Ապրիլ 15ին եւ հիւրը կ'ըլլար Նարեկեան վարժարանի: Յաջորդ օրն իսկ պատահական ընդունելութեան որոշուած ծրագրի համաձայն հակիրճ այցելութիւն մը կուտար Լիոնի արքեպիսկոպոս Կարդինալ Ռընարի, իրեն կ'ընկերանային Հ. Նիկողոս եւ Գէորգ Վրդ. Զապարեան, տեսուչ՝ Նարեկեան վարժարանի: Նոյն կէսօրին մըտերմիկ ճաշին, զոր կուտար Գէորգ վարդապետը ի պատիւ նորընտիր Գրիգոր առաջնորդին, հրաւիրուած էին Կարդինալ Ռընար իր չորս վարդապետ հայրերով ինչպէս նաեւ շրջանիս Հ. Կ. ժողովրդապետ վարդապետները Լիոնի, Սէնշամոնի եւ Վալանսի: Ճաշին վերջաւորութեան խօսք առին Գէորգ վարդապետ, առաջնորդ հայրը եւ Կարդ. Ռընար, յաւուր պատշաճի մաղթանքներով, յարգալից զգացումներու արտայայտութիւններով:

Կիրակի օր, Ֆուրվիէրի Աստուածամօր սրբավայրին մէջ ժամը 11ին հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէր Գրիգոր եպիսկոպոս շրջապատուած սարկաւագներէ եւ դպիրներէ: Կարդինալ Ռընար առաջին անգամ ներկայ կը գտնուէր այս ոգեկոչումին, ի յարգանս Ապրիլեան մեր անմահ նահատակներուն, — յետոյ պիտի ըսէր, խոր յուզումով աղօթեցի կրօնքի եւ Հայութեան, ձեր մէկուկէս միլիոն հերոսական վկաներուն փառաւորութեան համար: Աւետարանի ընթերցումէն յետոյ, պատարագիչ առաջնորդը իր առաջին ողջոյնը տալով հաւատացեալ ժողովրդեան, որ արտասովոր բազմութեամբ եկած էր այդ հոյակապ տաճարը բերնէ բերան լեցնելու, հայերէն եւ ֆրանսերէն փառքը կը հիւսէր մեր Ապրիլեան նահատակներուն եւ կը հաստատէր.— «Այդ թափուած սուրբ արիւնը գրաւական մըն է Հայութեան համար, որպէսզի տարիներու եւ դարերու ընթացքին գիտնան հաւատարիմ մնալ անոնց սուրբ ուխտին եւ աւանդին, պահանջատէր Հայ Դատին եւ արդարութեան»:

Կէսօրուան ժողովրդական ճաշին խօսք առին ընկերակցութեան նախագահ Պ. Նազարէթ Սանճեան բարի գալուստ մաղթելով, Հ. Նիկողայոս յորդորելով Թաղականները եւ ճաշակիցները որ հաւատարմօրէն կապուին իրենց նոր եւ երիտասարդ առաջնորդին, հուսկ Գրիգոր առաջնորդն իր հայրական խրատներով.— «Թէ հրաշքներ պիտի չգործեմ, բայց ինչպէս մանուկ հասակէս ուխտած եմ ծառայել Աստուծոյ եւ հայ ազգիս, ձեր մէջն ալ պիտի շարունակեմ նոյն ճամբան, օգտակար ըլլալու ձեզի հոգեւոր եւ ազգային ասպարէզին մէջ»: Յաջորդ օրն ալ այցելեց Վալանսի եւ Սէն Շամոնի մեր առաքելավայրերը Փարիզ վերադառնալէ առաջ:

ԼԵՒՈՆԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ծանօթ է Ալֆորվիլի երեսփոխան–քաղաքապետ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքիի նախաձեռնութիւնը, որով կը յայտնէր ցեղասպանութեան յուշարձանի մը կառուցումը իր շրջանին մէջ: Ի պատասխան իր հրաւէրին, քաղաքին հայկական բոլոր կազմակերպութիւնները հաւաքուեցան գլուխ հանելու համար այս ծրագիրը: Ցարատեւ խորհրդածութիւն մը շարունակուեցաւ քանի մը ամիս, բազմաթիւ հաւաքոյթներու ընթացքին երեսփոխան – քաղաքապետին նախագահութեան ներքեւ: Միութիւնները, սերտ յարաբերութեան մէջ ամբողջ համայնքին հետ, կրցան այս ձեւով յառաջդիմել արձանին առնելիք ձեւին գաղափարին մէջ, հետզհետէ զայն ստեղծելով իրենք իսկ, եղբայրական եւ վճռական խորհրդակցութեան մթնոլորտի մը մէջ:

Նախ եւ առաջ, կարգադրուեցաւ վարչական ձեւակերպումը.— Ալֆորվիլի Թաղապետութիւնը, արտակարգ նիստի հաւաքուած 1976 Ապրիլ 24ին, քաղաքապետին դիմումին վրայ, որոշեց նման յուշարձանի մը կառուցումը, նուիրուած 1915ի Թուրք ղեկավարներու հրահանգած ցեղասպանութեան մէկուկէս միլիոն հայ զոհերուն: Նահանգապետարանը, որուն հաղորդուեցաւ այս խորհրդակցութիւնը առարկութիւն չըրաւ: Ուրեմն, պաշտօնապէս ոչ մէկ արգելք կայ յուշարձանի կառուցման, հանրային վայրի մը մէջ:

Ապա, հաւաքական համաձայնութեամբ որոշուեցաւ, Փլաս Քարնոյի եզրին, տեղ մը որ կը պատկանի Շրջանին, տեսանելի եւ բանուկ:

Վերջապէս, ներկայիս խորհրդակցութիւն կայ համայնքին մօտ, որպէսզի իր ներկայացուցչական միութեանց միջոցաւ որոշուին յուշարձանին կենսական բնոյթը, ձեւը, կազմածները եւայլն:

Այսպէս, միասին, կրնանք բարձրացնել ցեղասպանութեան այս յուշարձանը, հաւաքական աշխատանք, արդիւնք բոլորին փափաքներուն, տենչերուն, ըմբոստումներուն, ջերմ վկայութիւնը մեր համայնքին եւ իր ընտրեալներուն:

ԱՐՄԱՆ ՆՇԱՆԵԱՆ
Ալֆորվիլի
Քաղաքապետի կցորդ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (334)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԿՈՑՍԸ

Փերինա Խմփերիայի դերը կը կատարէր, իսկ Մարկարիթան իր տիրոջը զգեստները հագնելով բամբասեղծ Արաթիմոսը կը ներկայացնէր, միւս սպասուհիները հրաւիրեալները կ'անձնաւորէին:

Շքեղ սեղան մը պատրաստուած էր Արաթիմոսի ընդունելութեանց սրահին կեդրոնը, որուն շուրջը համախմբուած Արաթիմոսուհիները կ'երգէին, կը ճռնչէին ու կը ճաշակէին:

Կեղծ Արաթիմոս, այսինքն Մարկարիթա կեղծ Խմփերիայի՝ այսինքն Փերինայի վիզը փաթթուած էր եւ կուշտ ու կուռ կը համբուրէր զայն... երբ իսկական Արաթիմոսը կայծակի արագութեամբ սրահէն ներս խոյանալով սկսաւ դռները կղպելու եւ լոյսերը մարելու հրամաններ արձակել:

— Ի՞նչ պատահեցաւ, թշնամինե՞րը Վենետի՞կը պաշարեցին, գոչեց Քիարա:

— Արդեօք մեր տէրը ծե՞ծ կերած է... ինչպէս որ անգամ մը կերած էր, թոթովեց Մարկարիթա տիրոջը լաթերը հանելու պատրաստուելով:

— Լռեցէք, լկտածներ, լռեցէք եւ ըսածս ըրէք, ջլթիկներ... գոռաց Արաթիմոս:

— Բայց տէր իմ, տակնուվրայ եղեր էք, երեսնիդ ճեփ–ճերմակ եղեր է, աւելցուց Փերինա անոյշ ձայնով մը:

— Սա հին գինիէն պուտ մը խմեցէք, ըսաւ Մարկարիթա գաւաթ մը գինի լեցնելով եւ քակած տաբատը բռնելով որ անդրավարտիքը չերեւայ:

— Էհ, էհ, կորսուեցէք, պիտի խեղդէք զիս, վռթկած շուներ... գոռաց Արաթիմոս մօրուքը պաշտպանելով:

— Մեր համբոյրներովը պիտի խեղդենք, ինչ որ կեանք տալ կը նշանակէ:

— Մեր գգուանքներովն ու փայփայանքներովը պիտի խեղդենք... ինչ որ շունչ տալ ըսել է...:

— Մեր սէրովը պիտի խեղդենք... ինչ որ հոգի տալ ըսել է...:

Իրաւ ալ, այս բացագանչութիւններուն յաջորդեցին համբոյրները, գգուանքները եւ սիրային շօշափելի արտայայտութիւնները...:

— Կրողը տանի ձեր գգուանքն ալ, ձեր համբոյրն ալ, ձեր սէրն ալ, մռնչեց Արաթիմոս: Սրոնց նայէ, սա վռթկածներուն նայէ, մահէն ազատած ըլլալուս համար ուրախանալու տեղ՝ պիտի մեռցնեն զիս:

— Ո՛հ, խեղճ տէր իմ, Աստուած չընէ:

— Շատ թշնամի ունի:

— Եւ այնքան քաջ է որ...:

— Ո՛հ, պատմեցէք, տէր իմ, պատմեցէք, ի՞նչ պատահեցաւ:

— Աղէկ, կը պատմեմ, բայց սանկ խելօք կեցէք նայիմ, ըսաւ Արաթիմոս:

Եւ յիշողութիւնը սրելու համար գաւաթ մը գինի ճնկելէ յետոյ սապէս շարունակեց.

— Եթէ պատմածներուս մէջ պզտիկ սուտ մը կայ, թող արիւնս սա կարմիր գինիին պէս հոսի...: Մահուան վտանգէ ազատեցայ... տասնի դէմ մէկ հոգի էի:

— Տասը հոգիի դէմ մինակնի՞դ, բացագանչեց Փերինա ձեռքերը իրար միացնելով:

— Ի՜նչ անվախութիւն, ի՜նչ հերոսական կորիճութիւն, գոչեց Քիարա տիրոջը մօրուքը շոյելով:

— Եւ թերեւս ալ սխալ համրեցի, թերեւս քսան հոգի էին, աւելցուց Արաթիմոս:

— Վայ թշուառականներ, վայր աւազակներ...:

— Աւազակը դուն ես, շան լակոտ, գոռաց Արաթիմոս Մարկարիթայի երեսն ի վեր: Ո՞վ ըսաւ թէ դէմիններս աւազակ էին: Աշխարհահռչակ բամբասեղծ Փեթրոս Արաթիմոսը աւազակներու հետ կըռուիլ կը զիջանի՞ միթէ...

— Արդեօք ոստիկաննե՞ր էին, լրտեսնե՞ր էին:

— Համբերեցէք որ ըսեմ...: Ծայրէ ծայր ամէն բան պիտի պատմեմ, հաւկիթին ածուելէն մինչեւ վառեակ ըլլալը, ինչպէս կ'ըսէ արուեստակիցս Հորաս:

— Վսեմաշուք տէր, պարոն Հորա՞ն ալ ձեզի պէս ոտանաւոր կը շինէ, հարցուց Մարկարիթան:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Նալպանտեան, Րաֆֆի Նալպանտեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Լաֆիթ, այրի Տիկին Աստղիկ Զուլֆայեան – Թիւֆէնկճեան (Հալէպ), Տէր եւ Տիկին Խորէն Գարանֆիլեան (Գամիշլի), ինչպէս նաեւ Ճէրահեան, Ս. Նալպանտեան (Գահիրէ), Յ. Նալպանտեան (Մուսուլ), Թիւֆէնկճեան (Հալէպ) ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ, հօրեղբօր աղջկան, հօրաքրոջ աղջկան, ազգականին՝

ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ

(87 տարեկան, Տիգրանակերտցի)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 30ին Մոնմորանսիի հիւանդանոցը, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մայիս 5, ժամը 16ին:

Հաւաքուիլ Փորթ տը Փանթէնի կողմի գերեզմանատան մուտքի դրան առջեւ:

Ըստ հանգուցեալի փափաքին, ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

« ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Թորգոմ Նալպանտեանի:

Պ. Նշան Քէօսէեան, Տէր եւ Տիկին Արշամ Յակոբեան, Պ. Արէթ Յակոբեան (Հոնտուրաս), Տէր եւ Տիկին Մայք Ուիլֆրայթ եւ զաւակները Ժեռալտին, Ժիւլի, Փօլ (Հոնտուրաս), Տէր եւ Տիկին Հրանդ Քէօսէեան եւ զաւակը Վանիա, այրի Տիկին Ազատնի Իզմիրլեան, ինչպէս նաեւ Քէօսէեան, Աճէմեան, Սիմոնեան, Երանեան, Լազուռ, Լամուռ, Փինօ ընտանիքները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, քրոջ, հօրաքրոջ, քենիին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՆՇԱՆ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ

(ծնեալ Ալիս Յակոբեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 29ին Սէն-Տընի հիւանդանոցը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Մոնմորանսիի Սէն-Մարթէն եկեղեցին, Ուրբաթ, Մայիս 6, ժամը 14.15ին եւ մարմինը կը փոխադրուի Կրօլէի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Հաղորդ. միջոց.— Կառ տիւ Նորէն կառախումբ ամէն քառորդ ժամը, իջնել Անկէն, առնել թիւ 6 օթոպիւսը եւ իջնել Ս. Վալէրի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վարդան Պանտիկեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրելի՝

ԼՈՒՍԸՆԹԱԳ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, Մայիս 8ին Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Շաւիլէն Պ. Սիմոն Պէրպէրեան եւ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Դաւիթեան կը ծանուցանեն թէ կիրակի առաւօտ (Մայիս 8), Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրելի կնոջ եւ քրոջ՝

ԹԱԳՈՒՀԻ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

(ծնեալ Դաւիթեան)

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Աստուր Սարգիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Դաւիթեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն, թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց հօր եւ մեծ-հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, կիրակի առաւօտ, Մայիս 8, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր եղբօր՝ Տոքթ. Յակոբ Խուպէսէր-եանի յիշատակին, Տիկին Արաքսի Խուպէսէրեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.—

Փարիզահայ Տիկնանց Որբերու Օգն. Մարմնին 500 ֆր., Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 500 ֆր., Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին 500 ֆր. (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 500 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պատոլեան իրենց հօր Յակոբջան Պատոլեանի մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ 100 ֆր. կը նուիրեն կապ. Խաչի կայանին, 50 Ալֆորվիլի Մշ. Տան (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 ֆր. «Յառաջ»ին:

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

12 և 14, Ռիւ Սէն-Պազիլ

ՃԱՇ

Կիրակի, Մայիս 15, ժամը 13ին, Վասպուրական սրահը:

Գեղարուեստական բաժին

Տեղերը նախօրօք ապահովել հեռաձայնելով.—

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ.— 50-15-09

Ժ. ՇԱԼՃԵԱՆ.— 66-18-80

Զ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ.— 90-90-10

Ա. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ.— 39-77-31

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը կիրակի, Մայիս 8, առաւօտեան ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ:

ԱՂԹԱՄԱՐ

AKHTAMAR

Cabaret Arménien

24, Rue Rodier — 75009 PARIS

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇ —

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳ

Réservation. — Tél. : 236-91-10

Բաց է ամէն օր

Ouvert tous les jours

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Մայիս 7ին, Կրան Փլասի մօտ Սոֆիթէլի սրահները (Ժաք Պորէլ) ժամը 21էն սկսեալ:

Նուագախումբ՝ ԳՈԺԱ

ՇԱՎԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

ՄԱՅԻՍ 28

ԽՆՋՈՅՔ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՍԷՆ – ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 7ին, Շաբաթ ժամը 21էն ուշ գիշեր, մասնակցութեամբ Սայաթ Նովա նուագախումբին:

Ջերմ մթնոլորտ – Քոթիյոն – Թոմպոլա
Սէն Շամոնի Սալ տէ Ֆէթի մէջ,
Ավընիւ տը լ'Օթէլ տը Վիլ

MEETING - DÉBAT

LIBERATION ARMENIENNE
s'explique
Vendredi 6 Mai à 20 h. 30
44, Rue de Rennes
Première mondiale du court métrage
LE GENOCIDE
VU PAR LE PEINTRE PAPAZ

Ճ Ա Շ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան տարեկան ճաշը Մայիս 8, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1.30ին ճաշարան Օփերա – Լաֆայէթի մէջ, 80 Ռիւ Լաֆայէթ, Փարիզ 9րդ:

Ճաշագին 30 ֆր.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, Մայիս 6, ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տունը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» խումբի ժողովը Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ ժամը 9ին, Ուրբաթ Մայիս 6:

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը, Ուրբաթ, Մայիս 6, ժամը 20.30ին Իսիի Մշակոյթի Տունը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին ընկերական ընդհ. ժողովը Մայիս 7ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Գասպար Իփէկեան ակումբը: Բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

DINER et BAL DE NUIT
de l'École Tebrotzassère

Samedi 7 Mai de 21 h. 30 à l'aube
dans les salons « CONCORDE - LA FAYETTE » PALAIS DES CONGRES
PORTE MAILLOT — PARIS
avec le grand orchestre HARRY HOUGASSIAN
ATTRACTIONS — CONCOURS D'ELEGANCE

Pour les billets, téléphoner après 20 heures :
Mme Kouyoudjian 757-57-64 — Mme Aghamian 893-15-65
Mme Tcherpachian 033-91-35
Tenue de Soirée

GRANDE SOIRÉE ANNUELLE
de l'U J A Alfortville

Le Samedi 7 Mai de 21 h. à l'aube
Salons HILTON ORLY
PARTIE ARTISTIQUE
Animée par les
Armenian's Sunshine

SALLE CHOPIN - PLEYEL
Jeudi 12 Mai à 21 h.

Huguette AGEDERIAN

BEETHOVEN, Sonate Pathétique — CHOPIN, Sonate opus 58
LISZT, Sonate en si mineur
Piano STEINWAY

GRAND GALA
de la Chorale SIPAN-KOMITAS
Diner - Spectacle
Samedi 4 Juin de 20 h. 30 à l'aube
Pré Catelan, Bois de Boulogne
Orchestre SEVAN et MELKON et le Duo VICKEN - HAROUT
Entrée seule 35 F. Billets : Maison de Culture Arménienne, 17, Rue Bleue
DINER 200 F. réservez vos tables auprès de M. Boghossian : 720-90-59 et 720-90-60
TENUE CORRECTE EXIGEE — PARKING

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Սէն Ժեռոմի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պետրոս Զինչէքեան, ժանփիէր Զինչէքեանի տարելիցին հոգեհանգստին առթիւ 50 ֆր., Ժիրայր Մարգիսեան, Փափազեանի հոգեհանգստին առթիւ 20, այրի Տիկ. Վերժին Դաւիթեան, Սամուրեանի հոգեհանգստին առթիւ 20, այրի Տիկին Եղիսաբէթ Տէր Վարդանեան ողբ. Սաթենիկ Սվազեանի հոգեհանգստին առթիւ 30, նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկ. Խաչատուրեան 20 ֆր.:

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
6
VENDREDI
6 MAI
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.850

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.850

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԶԱՅԻՐ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

———o———

Ամէն երեկոյ ժամը 20ին, լուրերու տեղեկատուութիւնները կը սկսին իրարմէ բաժնուող ամպերու նկարով: Երաժշտութիւնը կը հնչէ եւ ամպերու մէջէն կամաց-կամաց ցիմադիծ կը ստանայ դէմք մը, որ ինքզինք կը դասէ կէսաստուած, կէս-առաջնորդ: Զայիրի նախագահն է՝ Մոպութու Սէսէ Սեքօ:

Մոպութու, որ 46 տարեկան է, Ի. դարու թեքնիքին կը միացնէ հին ցեղերու խորհրդապաշտութիւնը եւ այդ ճամբով ազգային խորհրդանիշ կը դառնայ:

Իր միտքերն եւ տեսութիւնները հրատարակուած մը ազգային փիլիսոփայութիւն հռչակուած են: Միակ անձն է, որուն նկարը արտօնուած է զետեղել հանրային վայրերը, նոյնիսկ կախուած է եկեղեցիներու մէջ: Իր ժողովուրդը կրծքանշաններ կը կրէ Մոպութուի դէմքը ցուցնող, ժողովրդական երգերու մէջ իր անունը կը յիշատակէ եւ Թի-շըրթէր կը գործածէ միշտ առաջնորդին դէմքով:

Շատերու համար դատապարտելի երեւոյթ մըն է ասիկա, իսկ ուրիշներու կարծիքով անհրաժեշտութիւն մը, քանի հարկ է ունենալ խորհրդանշական դէմք մը երբեւ առաջնորդ հսկայ երկրի մը, ուր միասնաբար կ՚ապրին 200 ցեղեր եւ կը խօսին 75 բարբառներ: Երկրին անցեալն ալ անկայուն եղած է արիւնալի կռիւներով:

Մոպութու երկիրը կը կառավարէ 12 տարիէ ի վեր կաշառելով իր ընդդիմադիրները եւ աչք գոցելով սանց թէ իր համախոհներուն կատարած կողոպուտներու վրայ: Այս ձեւով կազմուած է Ափրիկէի ամէնէն ակներեւ ապականած ընկերութիւններէն մէկը: Յաջողած է իր երկրին հարստութենէն մեծ բաժին հանել իր անձնական արկղին՝ դառնալով աշխարհի մեծահարուստներէն մէկը: Կեանքի կոչած է մեծահարուստներու դաս մը, որ կը սիրէ մսխել:

— Զայիր հարուստ երկիր ըլլալու է, որքան Մերսէտէս երբեք չեմ տեսած, գիտել տուած էր կռփամարտի աշխարհի ախոյեանը՝ Մոհամմէտ Ալի, երբ 1974ին մրցելու եկած էր Ֆորմանի դէմ: Սակայն երեք տարի անց այս մեկնաբանութենէն, Զայիրի տնտեսական կացութիւնը աւելի վատթարացած է:

Երկիրը տնտեսական շատ լուրջ տագնապի մատնուած է եւ պարտական է՝ միջազգային հաստատութիւններու, մօտաւորապէս երեք միլիառ տոլար: Իրաց այս կացութեան երկու պատճառ ցոյց կը տրուի. առաջին՝ պղինձի գինի անկումը եւ Մոպութուի սխալ քաղաքականութիւնը տնտեսական մարզէ ներս: 1960ին, անկախութեան տարին, Զայիր, որ մինչ այդ Պելժիական Քոնկօ անունով կը ճանչցուէր, սեւ Ափրիկէի ամէնէն հարուստ երկիրն էր: Բայց փոխանակ հարստութիւնը ի սպաս դնելու գիւղատնտեսութեան եւ ներքին զարգացման՝ Մոպութու փառատենչ ծրագիրներու հետամուտ եղաւ, որմէ օգտուողը մնաց բախտաւորներու ընտրեալ դասը:

Օդանաւային ազգային ընկերութեան համար գնեց Պոյինկ-747 եւ Տէ-Սէ-10 օդանաւեր, շինել տուաւ առեւտրական մեծ կեդրոններ, պաշտօնատուներ եւ համագումարներու սրահներ, 65 քիլոմեթր երկարութեամբ գերարդիական կառուղի մը հաստատեց Քինշաշայէ մինչեւ իր 11 ապարանքներէն մէկը եւ միլիոններ ծախսեց Ալի-Ֆորման կռփամարտի մրցումը հովանաւորելու համար:

Մոպութուի համախոհներէ շատեր կ՚առարկեն, թէ այս շռայլ ծախքերը իրենց օգուտը ունին: Կ՚ըսեն, թէ աշխարհի ուշադրութիւնը կեդրոնացաւ Զայիրի վրայ երբեւ վերջնապէս միացեալ հանրապետութիւն: Իսկ Զայիրցիները ազգային հպարտութիւն ձեռք ձգեցին, միաժամանակ անդրադառնալով, որ առաջնորդներու առաջնորդը, — կամ կիտը, ինչպէս կը սիրէ, որ զինք կոչեն, — երկիրը կը ղեկավարէ:

Ցամենայն դէպս չեն կրնար ժխտել, որ երկիրը յարաբերական բարգաւաճութենէ աղքատութեան մատնուած է: Ծարտարարուեստի արտադրութիւնները կը նուազին, կենցաղի տարրական սպասարկութիւնները, հաղորդակցութիւնները, փոխադրութիւնները յաճախ չեն բանիր, ուտեստեղէնի տագնապ կայ, հակառակ անոր, որ Զայիրի մէջ արգաւանդ հողերը շատ են եւ կաշառքը անհրաժեշտ է որեւէ բանի համար՝ հեռաձայնի հեռաւոր-կապ ունենալէ մինչեւ մաքսատուն: Եւրոպացի առեւտրական մը կ՚ըսէ, թէ Զայիրի մէջ ապրելու համար միայն երկու բան պէտք է գիտնալ՝ գործը որո՞ւ հետ է եւ քանի՞ պիտի արժէ:

Վերջացնելու համար ըսենք, թէ Մոպութու 1970ին Զայիրի «ինքնութիւնը» հաստատելու մտադրութեամբ երկրին քաղաքներու, վայրերու անունները փոխել տուաւ, զանոնք ափրիկեան անուններով կոչելով: Ասոր հետեւելով իր մկրտութեան անունն ալ, որ Ժոզէֆ Տէզիրէ էր, դարձուց Սեսէ Սեքօ, նախնիքներու անուն: Այս անուան իմաստը կարելի է թարգմանել սա ձեւով.— «Ամենազօրաւոր պատերազմիկը, որ իր տոկունութեամբ եւ յաղթելու կամքով նուաճումէ նուաճում կը սլանայ՝ իր ետին ձգելով կրակ ու բոց»:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԹՈՎՊԻԱ ՍԱՐՍԱՓԻ ՏԱԿ

700Է ԱՒԵԼԻ ՁԱԽ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ԲԱՑՑ
ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐԸ ԻԲՐԵՒ «ԱԶԳ. ՀԵՐՈՍ» Կ'ԸՆԴՈՒՆՈՒԻ ՄՈՍԿՈՒԱ

———o———

Եթովպիոյ ուսանողներու սպանութիւնը կը հաստատուի եւ կը հաստատուի նաեւ որ անոնց թիւը ոչ թէ երեքէն հինգ հարիւր է, այլ 700: Գնդակահարուած են, ապա ընտանիքները հրաւիրուած են իրենց զաւկին դիակը առնելու պայմանաւ որ վճարուի գնդակներու հատուցումը: Միւս կողմէ կը պարզուի որ այս 700 երիտասարդները ձախ հակում ունեցող թռուցիկներ կը բաժնէին ինչ որ պատճառ եղած է իրենց գնդակահարման: Աւելցնենք որ Մոսկուա հասաւ Եթովպիոյ ղեկավարը եւ արժանացաւ շատ ջերմ ընդունելութեան: Ազգ. Հերոս նկատուեցաւ այս մարդը — Գնդ. Մենճիսթու — որ Մայիս մէկը «տօնած» էր աւելի քան 700 երիտասարդ մարքսիստ սպաննել տալով եւ ատրճանակի մէկ գնդակով ալ տեղն ու տեղը սպաննելով Զինուորական Խորհուրդի այն անդամները, որոնք նիստին ընթացքին համարձակած էին երիտասարդ տղոց քիչ մը «ի նպաստ» արտայայտուիլ:

Ամբողջ երկրին մէջ, սարսափ կը տիրէ: Ծառ խօսած ատեն ալ, երբ ժողովուրդին կ՚ուղղէ իր խօսքը, Մենճիսթու երկու շիշ արիւն կը դնէ քովը, որպէսզի յստակ ըլլայ երկիր եւ մարդ կառավարելու իր «ձեւը»:

Քանի մը տողով

ՓԱՐԻԶԻ աղբահաւաքներու գործադուլը վերջ գտաւ 14 օր ետք: Ձեռք ձգեցին 90 ֆրանքի յաւելում մը, ինչ որ սենտիքներու պահանջին 75 առ հարիւրն է միայն բայց նաեւ խախտումը Պառ 2 ծրագրին: Այս յաւելումը քաղաքին պիտի արժէ չորս միլիոն:

ՆԻՔՍԸՆ ինքնաքննադատութեան կ՚անցնի եւ կը խոստովանի որ թերացած է ամէն բանի մէջ՝ բարեկամ, հայրենիք, վարչաձեւ: Այս խոստովանութիւնը ծախած է մէկ միլիոն տոլարի: Թէ. էֆ. 1 գնած է 650 հազարի:

ԼՈՒՏՎԻԿ ԷՀՐԱՐՏ, Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետ եւ մանաւանդ այն տնտեսագէտը որ հայրը կը նկատուի յետպատերազմեան գերմանական հրաշքին, մեռաւ 80 տարեկանին:

ԱՅՍՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ հակխրայէլեան ցոյցերը կը բազմանան: Ծանր միջադէպեր ալ պատահած են երկու Արաբ մեռած է եւ հինգ Իսրայելացի զինուոր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց Խորհուրդը որոշեց օրինագիծ մը ներկայացնել որ կ՚արգիլէ հանրային կարծիքներու քննութիւնը, որեւէ ընտրութենէ շաբաթ մը առաջ:

ՊԱՐԱՃԱՆՈՖԻ ՊԱՐԱԳԱՆ ԵՒ ԷՄՆԸՍԹԻ ԻՆԹԸՐՆԷՇԸՆԸԼ

———o———

Նուվէլ Օպսերվաթէօրի վերջին թիւին մէջ յանուն էմնըսթի ինթերնէշընըլի Մարսէյլի ճիւղին, Միֆսիտ հետեւեալ ճշդումը կ՚ընէ.— «Ապրիլ 11ի Նուվէլ Օպսերվաթէօրի թիւին մէջ Պեռնար Կեթա կը պնդէ որ էմնըսթի ինթերնէշընըլ մերժած է «որդեգրել» հայ բեմադիրը՝ Սերգէյ Պարաճանոֆ: Այս հաստատումը, որ ճիշդ է, պէտք կարծիք մը կուտայ սակայն, այն հետաքրքրութեան մասին, զոր էմնըսթի ինթերնէշընըլ ունի Պարաճանոֆի պարագային նկատմամբ: «Որդեգրման» պաշտօնական որոշումները գործնականին մէջ, կը տրուին Լոնտոնի դիւանին կողմէ, էմնըսթիի կատարած քննութիւններէն բաւական ժամանակ ետք: Միւս կողմէ էմնըսթի առաւելապար կը հետաքրքրուի «անանուն» քաղաքական բանտարկեալներով, ինչ որ Պարաճանոֆի պարագան չէ իր ձերբակալութենէն ետք: Բայց աշխարհի ամէն կողմէ բազմաթիւ շարժարուեստագէտներու կոչը չբաւեց, երեք տարի է Պարաճանոֆի կամայական բանտարկութիւնը կը շարունակուի եւ իր առողջական վիճակը օրէ օր աւելի մտահոգիչ է: Այսօր Պարաճանոֆ լքուած է: Մտած է «անանունութեան» մէջ եւ էմնըսթիի ճիւղեր որոշած են գործօն կերպով զբաղիլ: Մարսէյլի մէջ, էմնըսթի միացաւ «Սերգէյ Պարաճանոֆ Քոլեքթիֆ»ին առաջին առթիւ եւ Պելկրատի ժողովի հեռանկարով ստորագրութեանց լայնածաւալ արշաւ մը սկսաւ: Այս խնդրագիրները պիտի յանձնուին Լուի տը Կէրէնկոյի: «Խոհեմութիւնը» որու կ՚ակնարկէ Պեռնար Կեթա, արգելք չէ որ էմնըսթի ինթերնէշընըլ զբաղի նման յուսահատ պարագայով մը, վասնզի «որդեգրման» նոր ձեւականութեան մը անհրաժեշտ դանդաղութիւնը արգելք պէտք չէ ըլլայ Պարաճանոֆը փրկելու»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Ամէնփրէս, Ապրիլ 26-28

Ի. ԱԶԱՐՈՎ՝ ԱՇՈՏ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ «ԾՈՎԱԿԱԼԸ» ԳԻՐՔԻՆ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուա լոյս տեսնող «Լիտերատուրնայա Գազետա» թերթին մէջ Ի. Ազարով յօդուած մը ստորագրած է Աշոտ Արզումանեանի «Ծովակալը» գիրքին մասին, որ վերջերս վերհրատարակուած է մեծ տպաքանակով: Իր յօդուածին մէջ Ազարով գրած է. «Երբ կը կարդայի Աշոտ Արզումանեանի «Ծովակալը» վէպը, յիշողութեանս մէջ կը պատկերանային իմ հանդիպումները գիրքի հերոսի՝ Յովհաննէս Իսակովի հետ: Գիրքին մէջ նշուած փաստաթուղթերը եւ մարեշալ Գէորգի Ժուկովի, ծովակալ Նիկոլա Կուզնեցովի խօսքերը կը բնութագրեն Իսակովի գործունէութիւնը Բ. աշխարհամարտին»:

×

ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ ՆՈՐ ՍԱԼԸ

Երեւանի ձայնասփիւռի կայանը Միացեալ Նահանգներէն ստացած է երգիչ Տիգրան Ժամկոչեանի հրապարակ հանած հայկական երգերու նոր սալը: Երգիչը, որ վերջերս Հայաստան գացած եւ հոն երգահանդէսներ տուած էր, Երեւանի մէջ կատարած է ձայնագրութիւնները եւ ապա՝ Ուաշինկթընի մէջ սալի վերածած: Սալի կողքին վրայ հայերէն տպուած են Ալ. Իսահակեանի «Օտար ամայի», «Իմ այրող վշտից», «Քոյր իմ նազելի», «Սեւ աչեր», Սայաթ-Նովայի «Քամանչա», Սմբատ Շահազիզի «Երազ», ժողովրդական «Զինար ես», Գեղամ Սարեանի «Իմ Հայաստան», Աշոտ Գրաշիի «Խնջոյքի երգ» բանաստեղծութիւնները եւ անգլերէն՝ անոնց հիման վրայ երաժշտութիւն գրած հեղինակներու անունները՝ Կոմիտաս, Տիգրանեան, Խաչատրեան, Ղազարեան, Սաթեան, Բաղալեան:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՐՈՇՄԱԳԷՏՆԵՐԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ ԵՆ

Դրոշմագէտներու համամիութենական ընկերութիւնը Հայաստանի մասնաճիւղը պարգեւատրած է Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 25րդ համագումարին նուիրուած համամիութենական մրցումներու յուշադրօշով, պատուոյ գիրով եւ առաջին դրամական մրցանակով: Հայաստանի մէջ տեղի ունեցած են դրոշմագիտական զանազան ցուցահանդէսներ:

ՍԱՍՈՒՆԻԿԻ ՍԱՍՆԱՅ ՏԱՆ ՊԱՐԸ

ԽՄԲ. — Բոգդան Ջանեան այցելած է Սասունիկ աւանը եւ ծանօթանալով համանուն պարախումբին՝ յօդուած մը ստորագրած է «Սովետական Հայաստան» ամսագրի Փետր.ի թիւին մէջ: Կուտանք արեւմտահայերէն:

... Պարեց Սասունն ու ողջ աշխարհը հիացաւ,
Պարեց Սասունն ու ողջ աշխարհը հասկացաւ,
Որ պար չէ սա, այլ մի երկրի քաջ պատմութիւն,
Ուր պարտութիւնն անգամ ունի հպարտութիւն:

Սասունիկը գիւղ չէ, պարզ է՝ քաղաք ալ չէ: Աւելի ճիշդ՝ Սասունիկը գիւղ էր այն ժամանակ, երբ յենած էր Արագած սարին եւ Թեւերուն տակ առած Սասնոյ աշխարհէն տեղահան եղած խումբ մը սասունցիները: Անոնք՝ մահէն, կոտորածէն փրկուած, հարազատ տունէն, հողէն զրկուած մարդիկ, տուն չինեցին Արագածի փէշերուն եւ չէնցուցին կտոր մը հողը: Քիչ էին, հարազատներէ նօսրացած, բայց ապրեցան, դիմացան, շատցան: Գիւղին անունն ալ Սասունիկ դրին, որ իրենց Սասունը յիշեն եւ մարդիկ ալ իմանան, որ հոս ապրողները սասունցիներ են...:

Ու Սասունիկը մեծցաւ տարիներու ընթացքին: Գիւղը արդէն նեղ կուգար սարի լանջերուն եւ իջաւ հարթավայր:

Աշտարակէն 4–5 քիլոմեթր հեռու, էջմիածին տանող ճամբուն վրայ բարեշէն աւան մը կայ հիմա, որ դարձեալ Սասունիկ անունը կը կրէ: Լքուած, խոպան հող էր: Հող չէ՝ քարաստան: Կոյտ–կոյտ քարեր կային հոս, քարի տակ՝ կծիկ–կծիկ օձեր: Ամրան օրերուն այդ հողամասէն քամին միայն փոշի կը բարձրացնէր, որ խանձի հոտ ունէր, ծուխի համ ունէր...:

Հոս տուներ չինուեցան, չորս յարկանի, հինգ յարկանի տուփաչէն տուներ, բացուեցան ուղիղ, ալացիկ փողոցներ, նոյնիսկ հրապարակ՝ օղակուած հանրային շէնքերով՝ մշակոյթի տուն, վարչական շէնք, հանրախանութ, ճաշարան, դպրոց: Եւ կանաչը, կանաչ ծառերը՝ ծնան նոր շէնքերուն առջեւ, փողոցներուն մէջ: Ասիկա պետական ձեռնարկութիւն մըն էր, ուր բնակութիւն հաստատեցին հարթավայր իջած սասունցիները: Սասունիկ գիւղին անունը բերին իրենց հետ եւ ձեռնարկութիւնն ալ կոչեցին դարձեալ «Սասունիկ»:

Ես Սասունիկ եկած եմ անոր մշակոյթի տունը տեսնելու, ծանօթանալու մշակոյթի տան «Սասունիկ» պարի խումբին: Բայց մտած եմ աւան ու մոռցած, թէ ինչու եկած եմ... Երբեմնի այս մերկ, փոշի հանող, փոշի ու արեւի կրակ շընչող հարթավայրը ծածկուած է խաղողի վազերու գոց կանաչով, պտղատու ծառերու մրգաբո՛յր կանաչով: Եւ այդ կանաչը ամենուրեք այնպէս մաքուր է, որ կարծես բծախնդիր կնոջ խնամուած, յարդարուած մազեր ըլլայ: Առհասարակ շատ խնամուած, շատ մաքուր է Սասունիկ աւանը: Հոս կը բանին 420 ձեռնարկութիւններ, 2850 հոգի հաշուող բնակչութեամբ: Եւ կարծես անոնք բոլորն ալ մէկ նկարագիր ունին՝ կը սիրեն կարգ ու մաքրութիւն: Եւ բարեխիղճ են հաւասարապէս:

Կը քալեմ: Մարդ կը փնտռեմ: Ահա յայտնուեցաւ մէկը պետական տնտեսութեան վարչական շէնքին մօտ: Ըստ երեւոյթին կ՚աճապարէ: Կը նայի շուրջը, ապա՝ ժամացոյցին: Կը մօտենամ իրեն. «Սասունիկ» պետական տնտեսութեան երիտասարդ տնօրէնն է՝ Մհեր Բաղդասարեան: Տնօրէնը իսկական դաշտի մարդ կ՚երեւի: Դէմքը արեւահար է, աչքը՝ կոշտ, շարժումները՝ անհանգիստ, խօսքն ալ՝ լուրջ, ծանրակշիռ: Մասնագիտութեամբ հողագէտ է, բարձրագոյն կըրթութեամբ: Սասունցիի զաւակ է (հայրը Խութ գիւղէն է):

Զարմանքս եւ հիացումս կը յայտնեմ իրեն Սասուն աւանի հանդէպ, կ՚ըսեմ՝ որքան գիտեմ, ձեր այս տնտեսութիւնը հիմնադրուած է 1961ին, ե՞րբ կրցաք այսքան փոփոխութիւններ կատարել, ի՞նչպէս կրցաք կենդանացնել այս մեռած քարքարուտները: Հարցումս, ըստ երեւոյթին, միամիտ թուեցաւ իրեն, դէմքին թեթեւ ժպիտ մը երեւցաւ: Ըսաւ՝

— Դուք գիտէ՞ք որոնք են հոս ապրողները:

— Գիտեմ՝ Սասունցիներ են, — պատասխանեցի:

— Քանի գիտէք, ինչո՞ւ կը զարմանաք, — ըսաւ ան բացայայտ հպարտութեամբ: — Անոնք հողասէր մարդիկ են, հող կորսնցուցած, եւ հող գտած մարդիկ: Անոնց համար քար ու քարաստան չկայ, հող կայ, միայն հող... Իսկ հողը սասունցին ծաղկեցնել գիտէ:

Եւ ան պատմեց, թիւեր բերաւ, որոնք շատ բան կ՚ըսեն հոս ապրողներու հողասիրութեան, աշխատասիրութեան մասին: Անոնց ձեռքերով ստեղծուած են 605 հեկտար խաղողի, 173 հեկտար պտղատու ծառերու այգիները: Ստեղծած են ու տակաւին կը ստեղծեն:

Մհեր Բաղդասարեան կ՚աճապարէր՝ դաշտ պիտի երթար: Երեւցաւ իր կառքը: Երբ իմացաւ, որ իրենց մշակոյթի տան ծանօթանալն է Սասունիկ գալու իմ նըպատակը, նորէն ժպիտը երեւցաւ իր դէմքին վրայ:

— Մշակոյթի տան մէջ աշխատողներն ալ մեր այգիներուն մէջ են, — ըսաւ ան, — ես իրենց կը յայտնեմ, շուտով կուգան:

Այդ «շուտով»ը, սակայն, այնքան ալ շուտ չեղաւ: Մշակոյթի տան դուռը բաց էր: Ներս մտայ: Ոչ ոք կար: Պարապ էր: Բայց այդ պարապ շէնքը սկսաւ խօսիլ ինծի հետ ողջ մարդոց նկարներով, պետական տնտեսութեան ցուցանիշները արտայայտող թիւերով, տարբեր տեսակի ցուցահանդէսներով, կոչերով: Սասունիկի մշակոյթի տան մէջ նայելու շատ բաներ կան, այնքան շատ, որ ես չզգացի թէ ինչպէս օրը իրիկուն եղաւ, եւ յայտնուեցան, վերջապէս, մշակոյթի տան աշխատողները: Աւանը կամաց – կամաց լեցուեցաւ մարդոցմով: Մարդոցմով լեցուեցաւ նաեւ մշակոյթի տունը:

Բաւական Գասպարեան մշակոյթի տան տնօրէնն է: Աշխոյժ, ժպտադէմ կին մըն է: Մասնագիտական կրթութիւն ունի, կը սիրէ իր գործը եւ ոգեւորուած է անով: Այդ բանը զգացի իրեն հետ ունեցած խօսակցութենէն: Ան 14 տարի է որ կը ղեկավարէ աւանի մշակոյթի տան գործունէութիւնը: Բաւական Գասպարեան կը պատմէ... կրնար եւ չպատմել, ես արդէն բազմաթիւ նկարներէն, ցուցատախտակներէն, պատի թերթերէն եւ տպագիր թերթերէն գիտէի, որ մշակոյթի տան կողքին կան ժողովրդական նըւագարաններու խումբը, փողային նուագախումբը, թատերական եւ պարի խումբերը, որոնք յաճախ իրենց ելոյթներով մեծ հաճոյք կը պատճառեն իրենց հայրենակիցներուն: Ներկայացումները, համերգները իրարու կը յաջորդեն:

Շատ բաներ կը պատմէ մշակոյթի տան տնօրէնը: Կը զարմանամ ու կը հարցնեմ՝ այդքանը ի՞նչպէս մինակ կը կատարէք: Կը պատասխանէ.

— Մինա՞կ: Ես բնաւ մինակ չեմ: Ինծի կ՚օգնէ ամբողջ մեր աւանը, երիտասարդները կ՚օգնեն. կ՚օգնեն արուեստասէր իմ սասունցի հայրենակիցները, պետական տնտեսութեան ղեկավարները:

Սասունիկի մշակոյթի տան բոլոր խումբերուն մէջ կայ մէկը, որուն համբաւը հասած է հեռուները՝ Հայաստանէն դուրս: Ազգագրական պարերու խումբն է այն, որ դարձեալ «Սասունիկ» անունը կը կրէ:

Սասունցիները խրոխտ, կրակոտ պարեր ունին եւ, ինչպէս, տաք – տաք ալ կը պարեն: «Սասունիկ» պարի խումբը ծնունդ առած է գրեթէ Սասունիկ գիւղին հետ: Հոս հասած, ողջ մնացած սասունցիները պարապ, զրկուած մարդիկ էին: Անոնց միակ հարստութիւնը իրենց յիշողութիւնն էր: Երբ արդէն ամրացած էին Նոր հողի վրայ, երբ սթափած էին ծանր վիշտէն, յիշողութեամբ վերականգնեցին Սասնոյ տան պարերը, սկսան պարել, պարեցին նոյնիսկ անոնք՝ որոնք մեծ յոգնութիւն ունէին իրենց ծունկերուն վրայ... սկիզբը ազատ կը պարէին, ով ինչպէս կրնար այդպէս կը պարէր, որպէսզի չմոռցուին Սասունը, Սասնոյ պարերը, չմոռցուին ու փոխանցուին նորերուն՝ որոնք ծնան Նոր հողին վրայ:

Եւ ահա յայտնուեցան մարդիկ, ռանչպար մարդիկ, որոնք առաջարկեցին խումբ կազմել, խմբովին պարել: Խումբը, ինչպէս, կազմակերպեցին: Անոր հիմնադիրն ու առաջին ղեկավարն էր Սիմոն Ղամբարեան, նոյն Սասունիկ գիւղէն, նոյն սասունցի հողագործ մարդ մը, որ, սակայն, արուեստագէտի հոգի ունէր եւ բնածին կարողութիւններ: Յետոյ, տարիներ ետք, Սասունիկ պարախումբը ղեկավարեց Գրիգոր Ալոյեան, որ նոյնպէս սասունցի էր եւ հրաշալի պարող:

Ցանկարծ քովի սենեակէն երգի ձայն լսուեցաւ: Մէկը կ՚երգէր՝ ծերունի ձայնով, առանց նուագի:

Պարզուեցաւ որ երգողը խումբի նախկին պարողներէն է՝ քեռի Սերոբը, որ արդէն հանգստեան կոչուած է: Միշտ կուգայ մշակոյթի տուն, կը նստի սրահին մէջ, կը նայի թէ ինչպէս կը պարէ խումբը, երբեմն դիտողութիւններ ալ կ՚ընէ, կը շտկէ, երբ որեւէ պարի մէջ շեղում նկատէ: Տղոց խնդրանքին ընդառաջելով երբեմն ալ կ՚երգէ:

Քեռի Սերոբին հետ ծանօթացանք: Ուրախ մարդ է՝ առողջ մկանոտ:

Սասունիկ խումբը, որ սկիզբը հանդէս կուգար միայն հայրենակիցներու համար, արդէն իսկ լայն ճամբայ կտրած է: Ան կը հրաւիրուի Հայաստանի բոլոր շըրջաններէն, հեռատեսիլէն եւ նոյնիսկ Հայաստանի սահմաններէն դուրս գտնուող շրջաններէն: Այս տարի խումբը հրաւիրուեցաւ Ռիգա՝ փառատօնի, ուր արծաթէ մետալ շահեցաւ: Խումբը հանդէս եկաւ Լատվիոյ եւ Լիտվիոյ կարգ մը քաղաքներուն մէջ եւ ծափահարուեցաւ: Սասունիկը կը շարունակէ պարել Սասնոյ տան պարերը:

ԲՈԳԴԱՆ ՋԱՆԵԱՆ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐՈՒ
ՀԻՆ ԹԻՒԵՐ

ՀԻՆ ՋՈՒՂԱՅԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

—o—

Ակադ. Ն. Մառի յանձնարարութեամբ հայ բեմի ակնառու կատակերգակ Արամ Վրոյր, որ միեւնոյն ատեն օրուան լաւագոյն մասնագէտն է եղած հնագիտական յիշատակարաններու լուսանկարչական արուեստին, 1915 Սեպտեմբերին Հին Ջուղայ ժամանած է: Ստանձնած յանձնառութիւնն է եղած լուսանկարել պատմական քաղաքին եւ անոր գերեզմանատան յուշարձանները, ինչպէս նաեւ արձանագրել պահպանուած աւանդութիւնները Հին Ջուղայեցիներու մասին: Առա-

ՉԱՐԵՆՑԻ ԵՕԹ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ...

Ծնւում են նաեւ միւս կարգի առընչութիւնները: Չարենցը «յանկարծ» յիշում է մեծ Խորենացուն, դառնում մեր պատմական ճանապարհի առաջին մեծ մեկնաբանին, հինաւուրց հսկայի տառապանքին: Մի ներքին կապ է ստեղծում «Մեր առաջին իշխանների անխմաստասէր բարքի մասին» գլխի, հռչակաւոր «Ողբի» եւ «Պատմութեան քառուղիներով» պոէմի միջեւ: Սխամանթոյի ոգին ինչ–որ կողմերով յարութիւն է առնում «Մահուան տեսիլի» մէջ: Բարձրանում է Աբովեանի դրամատիկ կերպարը («Դէպի լեռն Մասիս»), ընդգծւում է պատմական Վարդանի եւ նորագոյն յեղափոխական հերոսի զուգահեռը, հակադրւում են առասպելն ու իրողութիւնը, բոլորովին անսպասելի Չարենցը մօտենում է նաեւ հայ ժողովրդի ծագման ու հերոսութեան էպոսին: Բոլոր դէպքերում խորաթափանց գրողը, տագնապով լի, վերահաս աղէտի զգացողութեամբ փորձում է ձգել պատմութեան ներքին խորհուրդների եւ փորձի թելերը, թանձրացնելով ժողովրդի պատմական բախտի փիլիսոփայութիւնը:

Բնաւ չպէտք է ծայրայեղութեան մէջ ընկնել, սակ ոգեւորութիւնը լաւ խորհրդատու չէ: Չարենցի բոլոր մտքերը, բոլոր դատողութիւնները չի կարելի համարել վերջնական ճշմարտութիւն: Որքան էլ ջանքեր թափուեն՝ «Գիրք ճանապարհին» անվերապահ, անպայման եւ անսխալ համարելու, այսօր ոչ ոք չի կարող բաժանել Չարենցի որոշ կարծիքներ՝ Հայոց հեռու եւ մօտիկ անցեալի մասին: Չի եղել մեր գայլը պղնձեայ, մեր գայլը նիհար, կողերը լերկ, խորշակեալ, անդուռ Արարատեան դաշտում ոռնացել է անձուկ իր տառապանքը, անսանձական իր քաղցը եւ ոռնոցը նրա դարձել է հիմնը մեր անարձագանգ ու դարերով հնչել մեր պատմութեան վրայ: Արքաները եղել են անժողովուրդ ու դահազուրկ, առասպելեալ Հայկեր ու Տրդատներ բազում, իշխաններ անփառունակ, ֆէոդալներ չըւայտ, բոլորը՝ առասպելից մինչեւ նորագոյն դար, մինչեւ Մինաս վարդապետ, Իսրայէլ Օրի, օտար խարոյկներից հայցել են ողու կրակ, իսկ պատմական ողջ ճանապարհը՝ անխոհ ու անզգաստ, — ահա Հայոց ճանապարհի մասին հիւսուած չարենցեան տեսակէտներից մէկը:

Այսօր ո՞վ կարող է համաձայնուել այս տեսակէտին, ինքը՝ Չարենցը, խաղաղ պահին կարո՞ղ էր պնդել կամ հիւսել այս տողերը եւ կամ՝ այնքան ռացիոնալիստական եղանակով վերաձեւել եւ տեսակէտների վերածել Հայոց հարուստ, մեծ, հիւթեղ կենցաղի էպոսը: Ժխտումն ակնյայտ է: Չարենցը չափազանց յստակ, չափազանց կրքոտ, խրօխ, հերքում է մեր հազարամեայ անցեալի քաղաքական, հոգեւոր ու մշակութային նուաճումները: Ընդ որում, ժխտման կիրքը երբեմն բարձրանում է արտակարգ լարման ու ներքին զօրութեան: Բայց այս դէպքում ի՞նչպէս բացատրել այս տեսակէտների ծնունդը, չէ՞ որ հէնց Չարենցը, ամէնից առաջ Չարենցը այնքան խորն էր զգում մեր պատմութեան ներքին տրամաբանութիւնը...:

Մեծ բանաստեղծը քաղցրաւուն շնորհների կարիք չի զգում: Պատմութեան դատաստանի առջեւ նա կանգնած է հզօր կերպարանքով եւ բարդ աշխարհով, լոյսով ու ստուերով: Աւելի շուտ նա մեծ դրամայի բանաստեղծ էր, բարդ անհատականութիւն՝ դրամատիկ բարդ մտածողութեամբ, որի վրայ, անտարակոյս, ժամանակի հակասութիւնները թողել են որոշ անխուսափելի հետքեր:

Ինչպէս յայտնի է, բանաստեղծութիւնը բաղկացած է ոչ միայն մերկ տեսակէտներից, այլ նաեւ ներքին թաքուն իմաստներից, ունի եօթ յատակ, եօթ շերտ: Այս հանգամանքը չպէտք է անտեսել:

Ամէնից առաջ, ասենք, որ մի շարք երկերում Չարենցը ստեղծում էր հայ ժողովրդի տառապանքի, քաղաքական անկումների պատմութիւնը, որը ինքնին ժամանակի համար շատ համարձակ երեւոյթ էր: Օրինակ, «Մահուան տեսիլը» սկզբից մինչեւ վերջ հայ ազգային իշխանների կործանման եւ համաժողովրդական ողբերգութեան պատմութիւնն է, սուկումների, զարհուրանքների պատմութիւնը, որն ինքնին կամայ թէ ակամայ ժողովրդին կապում էր մօտիկ անցեալի հետ: Նոյնը կարելի է տեսնել նաեւ «Պատմութեան քառուղիներով» պոէմի մէջ:

Երկրորդ կարեւոր յատկանիշը պէտք է փնտռել երկերի ներքին պաթոսի, կրքի ուղղուածութեան եւ տարիճանի մէջ:

ՀՐԱՆՏ ԹԱՄՐԱԶԵԱՆ

(Շար. – 4)

ուել լայն ծանօթացման համար ըսենք, թէ Արամ Վրոյր 1892էն մինչեւ 1917 Անիի մէջ գործակցած է վրացի ակադեմականին հետ եւ այս վերջինոյն կարգադրութիւններով ո՛չ միայն լուսանկարած է Անիի յիշատակարանները, այլեւ Հաղպատ – Սանահին, Թալին, Խօշավանք, Արգինա, Արեւմտեան Հայաստանի յուշարձանները եւայլն: 1909ին Վրոյրի լուսապատկերու մեծ հաւաքածոն փոխադրուած է Պոլիս հրատարակութեան նպատակով: Սակայն, ինչպէս դիտել տուած է իր զաւակը՝ Արտաշէս Վրոյր, նիւթական պատճառներով, այնուհետեւ պատերազմի եւ Եղեռնի հետեւանքով բոլորն ալ անհետացած են: Այդ հաւաքածոյին Կովկաս մնացած մասը կը գտնուի իր զաւկին մօտ: Այս վերջինը իր հօր ուսումնասիրութեանց արդիւնքը եղող «Ջուղայ» անուն յօդուածը, ինչպէս նաեւ 115 լուսանկարներէն երեքը լոյս ընծայած էր Երեւանի «Պատմաբանասիրական հանդէս»ի մէջ, 1967 թիւ 4: Ճշդենք, թէ յօդուածը գրուած է 1915ին:

Հնագէտ – լուսանկարիչին առաջին տպաւորութիւնն այն է եղած, որ երբեմնի փարթամ քաղաքին ամբողջ հարստութիւնը՝ ճարտարապետական – գեղարուեստական իմաստով, կեդրոնացած է գերեզմանատան մէջ՝ «ամէն ինչ բովանդակուած է գերեզմանատանը, նրանց խաչքարերի վրայ եւ ուրիշ ոչ մի տեղ»: Հաստատելէ ետք Շահ Աբբասի նման բռնաւորի մը գործած աւերը, քանի կրակի տուած է քաղաքը, Ա. Վրոյր վրդովումով յիշատակած է, թէ գերեզմանատան եւ քաղաքի վայրին ոչնչացման մէջ մեծ պատասխանատուութիւն ունեցած են նաեւ երկաթուղիի գծի հաստատողները: «Անխիղճ, կրթուած ինժեներների ու տգէտ կապալառուների ձեռքով յուշարձանները գործածուել են իբր քարհանք, եւ կէս վերստաչափ տեղ գրաւող երկաթուղու գծի տակի ձորը բարձրացնելու համար օգտագործել են խաչքարեր ու այլ յուշարձաններ: Տեսնելով, որ ջարդուած ու ամբողջ, իբր հասարակ քար կամ խիճ գործածուած են ԺԵ., ԺԶ. դարերի քանդակագործութեան ընտիր նմոյշներ, մարդ չի իմանում, թէ ի՛նչ անուն տայ այդ վանդալականութեանը... Մինչդեռ այդ գերեզմանատունը, իր ընդարձակութեամբ եւ ճոխութեամբ մինակը Կովկասում, մի ճշմարիտ հնագիտական թանգարան է, որը, ես կարծում եմ, ամենայն խնամքով պէտք է պահպանէր ժամանակի ռուս կառավարութիւնը»:

Սրտառուչ դրուագի մը յիշատակութիւնը ցոյց կուտայ, թէ յաճախ հասարակ գիւղացիներ օտար, ուսեալ մարդոցմէ աւելի լաւ կը գնահատեն արժէքը պատմական յիշատակարաններու: Հին Ջուղայի գիւղացի Սահակ Աբրահամեան, տեսնելով, թէ ինչպէս երկաթուղիի շինութեան համար քարի եւ խիճի կը վերածեն խաչքարերը, օրական 80 կոպեկ մշակներուն վճարելով, իր կարգին, սկըսած է գերեզմանաքարերը փոխադրել, որպէսզի գոնէ այդ ձեւով թանկագին յիշատակարաններէն մէկ մասը փրկուի: «Այդ քարերը մինչեւ օրս էլ մնում են իրենց եղած տեղերում»:

Անցեալի անբարբառ, բայց պերճախօս վկայութիւններուն անդրադառնալով, այսինքն՝ Ջուղայի խաչքարերուն, Արամ Վրոյր արձանագրած է հետեւեալը.— ԺԶ. դարու կէսից առաջ Ջուղայի թէ՛ խաչքարերը եւ թէ այլ տապանաքարերը շատ հասարակ բաներ են, պարզ քանդակներ, հասարակ քարեր, էլ չեմ խօսում պատկերների բացակայութեան մասին: Մի խօսքով շատ հասարակ գերեզմանաքարեր, որոնց նմաններով լի է Հայոց աշխարհը: Բայց քանի թուականը մօտենում է ԺԶ դարու կէսին, վերջերին եւ ԺԷ. դարի սկզբներին՝ ճոխութիւնն ու փարթամութիւնը ակնյայտնի աչքի են ընկնում: Ջուղայեցւոց մէջ կարծես մի տեսակ մրցում է երեւում ճոխ ու նկարէն խաչքարերով միմեանց գերազանցելու...»:

Ի՞նչ տպաւորութիւն ձգած է գերեզմանատունը հնագէտ – լուսանկարիչին վրայ:

— Ահա եւ մեռելաստանը: Տեսարանը որքա՜ն խորհրդաւոր է այդ խորին քարացած լռութեան մէջ: Մի քանի դարեր կեանք ունեցող հազարաւոր կճեայ ուրուականներ, շարքերով կանգնած, կարծես պատրաստուած են արշաւանք գործելու. ճակատամարտը արդէն տեղի է ունեցել կարծես, որովհետեւ այդ հսկաներից որքաննե՜ր աջ ու ձախ ընկած են անկարգ: Նրանց շարքերը երկար ձգւում են, շատ երկար»:

Գերեզմանատունը, համաձայն Ա. Վրոյրի, բաղկացած է իրարմէ անջատ երեք բլրակներէ: Բլրակներէն անցնելով եւ դառնալով դէպի արեւելք սքանչելի պատկերի մը առջեւ գտնուած է.— Հազարաւոր քարերը ճոխապէս քանդակուած, կարծես ամենանուրբ ասեղնագործ հանդերձանքով զգեստաւորուած՝ իրենց դիւթական կերպարանքը ձեզ են դարձրած: Ի՜նչ հակապատկեր. ո՞ւր մնացին քիչ առաջուայ տխուր ու միօրինակ, տափակ, քարեայ կոթողները... Նրանց փոխարինեցին բաց մանուշակա – վարդագոյն քարեր՝ ոտքից գլուխ պճնազարդ, եւ այդ զարդաքանդակների գլխաւոր առարկան կազմում են խաչքարերը՝ զանազան ձեւերով, զանազան չափերով, զանազան հիւսուածքներով:

— Ս. Խաչս բարեխօս առ Քս...»

— Ս. Խաչս յշակ է առ Քս. փրկութ... ոգս...»:

Եւ այսպէս հազարաւորներ»:

Ջուղայեցիք ունեցած են իրենց սեփական ոճը խաչքարերու մէջ՝ չենթարկուելով հայկական խաչքարերու աւանդական ձեւին: Հոս, քարին արեւմտեան երեսին կամ ճակատին վրայ քանդակուած է ոչ միայն խաչը, այլ շրջանակող ճոխ հիւսուածքով եւ արձանագրութեամբ, այլեւ շատ յաճախ՝ ողբացեալին սպառազէն ձիաւոր պատկերը: Այլ վայրերու մէջ քիչ նկատուող խաչքարերու այս տեսակը իր զարգացումը արձանագրած է Ջուղայ եւ հոն ալ մնացած է: Համաձայն հեղինակին, այս արուեստը այն չէ, որուն հայկական ոճ բացատրութիւնը կը տրուի եւ որուն լաւագոյն նմոյշներէն են Անիի Բարսեղ Եպս.ի, Սանահինի Գրիգոր Եպս. Տուտեւորդիի խաչքարերը եւ ուրիշներ: «Այստեղ, Ջուղայում չի զգացւում այդ ոգին, այդ շունչը. այստեղ քանդակները ճոխ են, հարուստ, կազմողների երեւակայութիւնը ստեղծել է շատ բան, բայց ոչ նման միջնադարեան հայկականին, այլ մեծապէս ազդուած պարսկականից: Այստեղ, այս գաւառում աղճատուեց հայ լեզուն Ունիթոռների ձեռքով ԺԶ. դարում, եւ հէնց այդ միեւնոյն գաւառում, լեզուի աղճատման այդ շրջանին վիճակուեց նաեւ հայ արուեստի անկումը եւ անկման մէջ նա հասաւ ուրոյն կատարելագործութեան գագաթնակէտին, որ մինչ այդ բոլորովին խորթ էր հայ արուեստի մէջ, եւ մի ձեռքով բռնելով այդ նոր արուեստը եւ այն զարգացնելով, միւսը մեկնեցին մինչեւ նախահայկական, հիթիթական ու ասորական մարդադէմ ու ցուլամարմին աստուածութիւնները»:

Հին Ջուղայի գերեզմանատան առանձնայատկութիւններէն մէկն ալ այն է, որ իր խաչքարերուն հետ խառն, մէջ ընդմէջ կը գտնուին քանդակազարդ եւ պատկերազարդ խոյեր: Քանդակուած են գլխաւորաբար անոնց կռնակը, կողերը եւ կոտոշները: Շատ հետաքրքրական են անոնց քանդակուած պատկերներն ու արձանագրութիւնները: Ասոնց վրայ քիչ կ'երեւին ձիաւոր նկարները. ընդհանրապէս բոլորն ալ զբաղած են ուրախ ժամանցով, նուագելով (սազ կամ թառ) եւ ուտել – խմելով. ճիշդ հակապատկերը խաչքարերու: Նստած են պարտէզը ծալապատիկ, իսկ նուագածուն ու մատռուակը՝ ծունկի: Յիշատակարանները շատ միօրինակ են:

Արամ Վրոյր տեսած և նկարած է ամէնէն մեծ խոյը, որ թէեւ գետին ինկած է, սակայն, բարեբախտաբար, չէ փշրուած: Երկարութիւնն է 1,97 մմ., բարձրութիւնը՝ 1,16 մմ., վիզին շրջապատը 1,44 մմ.:

Հետազօտական բնոյթի յօդուածը կը վերջանայ յուշարձաններու թիւի արձանագրութեամբ.

— Վերջացնեմ նրանով, որ ըստ ուսանող Գ. Աղամալեանի հաշուի, ընկած եւ կանգուն յուշարձանների ընդհանուր թիւն է 2100 (այս թիւը ստոյգից տարբերւում է ոչ աւելի, քան 30–50 հատով):

ՔԱՂՀԱՆ

ՏՐԱՊԻԶՈՆ ՆԱՀԱՆԳԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ճաշ - Խնճոյքը

Ամէն տարուան պէս, այս տարի եւս Տրապիզոնի Նահանգի Հայրենակցական Միութիւնը իր ճաշ – խնճոյքը գողտրիկ կերպով կազմակերպած էր Օթէլ Լաֆայէթի ճաշարանը:

Հակառակ զանազան խաչաձեւումներու, հաւաքոյթը ջերմ մթնոլորտի մէջ յիշատակելի էր: Հասարակութիւնը բերած էր իր ներկայութեամբ համակրանքն ու գնահատանքը: Կազմակերպիչ անդամներու կողմէ ամէն բան իր տեղին եղած էր ակնածանքով:

Ժպիտները եւ առատ խօսակցութիւններ, ամէնուն սրտերուն մէջ ստեղծած էին արդէն յաջող օրուան մը տրամադրութիւնը:

Բաժակաճառերու կարգին յիշենք, Տրապիզոն Նահանգի Հայրենակցական Միութեան (որ Ֆրանսայի ամէնէն հին միութիւններէն մին եղած է), օժանդակութիւնները ու անձերը, որոնք՝ ո՛չ միայն հայրենասէր, այլ եւ միշտ պատնէշի վրայ կանգնած, տուած են գաղութին մտաւորական եւ անձնուէր զաւակներու հոյլ մը:

Միայն այդ անձերու եւ անոնց ձգած կոչումը՝ արժանի է այսպէս յիշատակելի օրուան հաւաքոյթին, արդ, կը միացնեն այնքան դեռ կայուն տարեկից սըրտեր, որոնք՝ կրած են 1915ի արհաւիրքը ու աքսորը. ու կան անոնցմէ անհատներ որոնք ապրած են հերոսներու կարգին, անձնազոհութիւնը հայրենի պաշտպանութեան:

Խնճոյքը իր խանդավառ րոպէները ապրեցաւ երբ Օրիորդ Անի իր աքորտէոնի ընկերակցութեամբ բացաւ գեղարուեստական բաժինը. Հայաստանէն եկած օրիորդը անոյշ ձայնով ոգեւորեց ներկաները, հայրենաշունչ երգերը միահամուռ ու կարօտագին մասնակցութիւն մը բերին ամբողջ սրահին մէջ:

Վարձքերնիդ կատա՛ր կազմակերպիչ անդամներ, թո՛ղ ձեր հայրենակցական զգացումը միշտ վառ մնայ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Դ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ԵՐԵԿՈՅԹ, ԿԻԵՒԻ ՄԷՋ

Կիեւի Ռադիշչեւ քաղաքային գրադարանին մէջ տեղի ունեցած է գրական երեկոյթ մը, նուիրուած Դ. Դեմիրճեանի ծննդեան հարիւրամեակին: Գրագէտին կեանքին ու գրական գործունէութեան մասին զեկուցում կարդացած է Բելա Շերման:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (335)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԿՈՅՍԸ

— Այո, աւելին կը շինէր, բայց մեռած է, լուսերու մէջ պառկի: Դառնանք մեր գործին: Նախանձեցան, նախանձեցան, աղէկ գիտեմ որ սրիկաները նախանձեցան...: Գրած ոտանաւորներս կարդալու վրայ էի... գիտէ՞ք որը... «Սիրոյ մեծ արուեստը»: Հազիւ թէ կէս ըրած, տեսայ որ քանի մը հոգի անկիւն մը քաշուած դաւադրութիւն մը կը կազմակերպէին ինծի դէմ: Անմիջապէս եղելութիւնը գուշակեցի եւ բանաստեղծութիւնս ամբողջութեամբ կարդալու պէս դուրս նետուեցայ պալատէն:

Հոս Արաթիմոս մէկէն ի մէկ խօսքը կտրեց, շուրջը նայուածք մը պտըտցուց եւ դողալով հարցուց.

— Դուրին զարնուիլը լսեցի՞ք:

— Ոչ, տէր իմ, վստահ եղէք որ դուռը զարնող չեղաւ:

— Խերն անիծածս, այսօր ականջիս ձայներ կուգան...: Ինչ որ է...: Ժամը մէկին յոգնած ըլլալով դուրս ելայ եւ ոտքով տուն վերադառնալ մտածեցի:

— Յոգնած եւ ոտքո՞վ, մըլտաց Քիարա:

— Ի՜նչ անխոհեմութիւն, աւելցուց Փերինա:

— Ահա ես երբեմն այդպիսի անխոհեմութիւններ կը գործեմ...: Ինչ որ է: Պալատէն դուրս ելայ եւ երբ կատարեալ խաղաղութեամբ ճամբաս շարունակելու վրայ էի... յանկարծ...

Արաթիմոս հոս խօսքը դարձեալ կըտրեց եւ ականջները սրելով ըսաւ.

— Կարծեմ այս անգամ իրաւ դուռը զարնուեցաւ:

— Ոչ, տէր իմ, կարասիներն են որ ճռնչեցին:

— Իրաւունք ունիս, աղջիկս, կարասիներն էին:

— Շարունակեցէք, տէր իմ, շարունակեցէք:

— Յանկարծ, փողոցին մէջտեղը, մութ գիշերին երբ լուսինը իր լուսաւոր դէմքը ամօթխած Թրքուհիի մը պէս ծածկած էր շողեղէն քօղերու տակ, յանկարծ, մութին մէջ, քառասունի չափ զինեալ պատրիկներ ցցուեցան դէմս, որոնց մէջ կը գտնուէին նաեւ այն պատրիկները որոնք պահ մը առաջ նախանձած էին իմ վրաս: Անմիջապէս շրջապատեցին զիս... եւ երբ աչքս բանալով չորս կողմս պտըտցուցի, սոսկումով նշմարեցի օձագալար սուրերու բերանները որոնք զիս լափելու կը պատրաստուէին: Հիմա պիտի հարցնէք անշուշտ թէ ի՞նչպէս վախէս չմեռայ: Կեցէք որ ըսեմ թէ ինչ ըրի...:

Հոս Արաթիմոս խօսքը կտրեց, եռ քաշուեցաւ եւ սուրը իր պատեանէն քաշելով առաջ նետուեցաւ:

— Ահա այսպէս, կայծակի արագութեամբ սուրս մերկացուցի եւ օդը ճեղքելով սկսայ հարուածներ տեղացնել աջ ու ձախ, հոս ու հոն, ասդին անդին, ասոր ու անոր, զոռաց սուրը կատաղութեամբ օդին մէջ բարտելով: Այնպիսի ճարպիկ ու գիտակից հարուածներ տեղացուցի եօթանասուն հակառակորդներուս գլխուն որ, ամէնքը մէկէն յանկարծակիի եկած ճնճղուկներու խումբի մը պէս փախուստի մատնուեցան...: Հարիւր հոգիէն մէկ հոգի չմնաց պատերազմի դաշտին վրայ:

— Հարի՞ւր, թոթովեց Փերինա զարմանահար:

— Հապա քիչ մը առաջ տասը հոգի էին, վրայ տուաւ Քիարա:

— Երթալով աւելցան, կ'երեւի թէ իրարու ժամադրութիւն տուած էին, պատասխանեց Արաթիմոս զգալով որ յերիւրած սուտին վերմակը կամաց – կամաց բացուիլ կը սկսէր:

Արաթիմոսուհիները ամէնքը մէկէն սկսան զայն ծափահարել, եւ Արաթիմոս սուրին ծայրը կօշիկին կռթնցուցած, համեստ կեցուածքով դերասանի մը պէս խոնարհեցաւ անոնց առջեւ:

Բանաստեղծ Արաթիմոս տարօրինակ նկարագրի տէր մարդ մըն էր. ան թէպէտ Ռոլանի եւ ժան տը Մեոնչիի պէս մարդոց քով իր վախկոտութիւնն ու անսրտութիւնը կը խոստովանէր, բայց կիներուն առջեւ ինքզինքը առիւծի կը վերածէր:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վարդան Պանտիկեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրելի՝

ԼՈՒՍԱԸՆԹԱՑ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, Մայիս 8ին Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Ընկերակցութեան բարերարուհի՝

ՕՐԻՈՐԴ ԷԼԻԶ ՔԻՊՐԻՁԼԵԱՆԻ

մահուան Գ. տարելիցին առթիւ, Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի Մայիս 8, ժամը 10.45ին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պետրոս եւ Յովիկ Եղիազարեան իրենց սիրելի բարեկամին՝ Արամ Սողոմոնեանցի կսկծալի մահուան առթիւ 150 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՊԱՏԱՐԱԳ

ձեռամբ Գարեգին Վրդ. Պեքճեանի

Մայիս 8ին

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Փրատոյի Ս. Սահակ-Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի անդրանիկ պատարագ ձեռամբ Գարեգին Վրդ. Պեքճեանի, որ վերջերս կոչուած է եկեղեցւոյս հոգեւոր հովուութեան, այս Կիրակի, Մայիս 8: Այս առթիւ կուտայ նաեւ իր առաջին խօսքը: Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8.30, պատարագ 10:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԲԱՑՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Կազմակերպութեամբ Տան Յանձնախումբի:

Տունը ամբողջովին վերանորոգուած ըլլալով, բացումը կը կատարուի Մայիս 7ին Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին:

Բացման խօսք, նուագ, անակնկալներ:

Սիրով կը հրաւիրուի Կեդրոն. Ֆրանսայի եւ Լիոնի ու շրջանի հայ հասարակութիւնը անխտիր, իր ներկայութեամբ քաջալերելու այս կարեւոր ձեռնարկը:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Սիրաք Գորգոյեանի (Մարսէյլ) մահուան տխուր առիթով «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար կը նուիրեն՝ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Դասլաքեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարապետ Սարգիսեան 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 50 Ֆր.:

Մարսէյլէն Տիկին Ծովիկ Գասպարեան կը նուիրէ 30 Ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՄԱՅԻՍ 28

ԽՆՋՈՅՔ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ - ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 7ին, Շաբաթ ժամը 21էն ուշ գիշեր, մասնակցութեամբ Սայաթ Նովա նուագախումբին:

Ջերմ մթնոլորտ - Քոթիյոն - Թոմպոլա

Սէն Շամոնի Սալ տէ Ֆէթի մէջ,

Ավընիւ տը լ'Օթէլ տը Վիլ

MEETING - DÉBAT

LIBERATION ARMENIENNE

s'explique

Vendredi 6 Mai à 20 h. 30

44, Rue de Rennes

Première mondiale du court métrage

LE GENOCIDE

VU PAR LE PEINTRE PAPAZ

ՇԱՎԻԼ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի պատարագ կը մատուցուի:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, Մայիս 6, ժամը 20.30ին Մշակոյթի Տունը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» խումբի ժողովը Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ ժամը 9ին, Ուրբաթ Մայիս 6:

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ժողովը, Ուրբաթ, Մայիս 6, ժամը 20.30-ին Իսիի Մշակոյթի Տունը: Կը խնդրուի ճշգապահ ըլլալ:

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին ընկերական ընդհ. ժողովը Մայիս 7ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին Գասպար Իփէկեան ակումբը: Բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Կարեւոր օրակարգ:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

DINER et BAL DE NUIT

de l'École Tebrotzassère

Samedi 7 Mai de 21 h. 30 à l'aube

dans les salons « CONCORDE - LA FAYETTE » PALAIS DES CONGRES

PORTE MAILLOT — PARIS

avec le grand orchestre HARRY HOUGASSIAN

ATTRACTIONS — CONCOURS D'ELEGANCE

Pour les billets, téléphoner après 20 heures :

Mme Kouyoudjian 757-57-64 — Mme Aghamian 893-15-65

Mme Tcherpachian 033-91-35

Tenue de Soirée

GRANDE SOIRÉE ANNUELLE

de l'UJA Alfortville

Le Samedi 7 Mai de 21 h. à l'aube

Salons HILTON ORLY

PARTIE ARTISTIQUE

Animée par les

Armenian's Sunshine

Հ. Բ. Ը. Մ.

Ցուցահանդէս

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՅՆԵՐ

ժամանակակից

Խորհրդահայ 12 գեղանկարիչներու

Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ

Մայիս 13–28

EXPOSITION

Pour la première fois en France

Couleurs d'Arménie

12 peintres contemporains

d'Arménie Soviétique

Salle U.G.A.B.

du 13 au 28 Mai

33, Cours Pierre Puget Marseille 6e

ՖՐԱՆՍ - ՔՈՒԼԹԻՒՌ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Երեքշաբթի, Մայիս 10, ժամը 12.15էն 13ի ընթացքին, շուրջ քառորդ վայրկեան նուիրուած է հակաճառութեան մը, Տոքթ. Թերնոնի «Հայերը, ցեղասպանութեան մը պատմութիւնը» հատորին առթիւ: Իվ Թերնոնի դիմաց՝ հակաճառող մը:

Ձեր յաջորդ արձակուրդներուն համար կը թելադրենք այցելել՝

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

18 օրուան ծրագրով

Մեկնում եւ վերադարձ Փարիզ

Գին՝ 3790 ֆրանք

Յաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու համար դիմեցէք.—

ORIENTOURS

30, RUE M. LE PRINCE PARIS 6

Tél. : 326-92-26 — 329-49-00

Lic. A. 762

Imprimé sur les Presses

DU JOURNAL «HARATCH»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

pour vos vacances d'été 77

Varoujan SARKISSIAN

sevan voyages lyon

VOUS PROPOSE : ses voyages pour toutes destinations à des prix très étudiés

Week end Ascension en Tunisie

du 18 au 22 Mai 77

Hôtel première catégorie

pension complète

Excursions + transferts compris

Prix : LYON/LYON = 1.190 FR

Beyrouth Liban

Départs en groupes de Lyon

Juillet et Août

Prix intéressants

Nous consulter

Voyages aux Etats-Unis

Tous les mois

Pour deux, trois, quatre ou cinq semaines

A partir de 1.750 FR

Arménie

Départs chaque mois

Prix à partir de 2.980 FR

Groupe du 05 au 19 Août :

accompagné

par Varoujan SARKISSIAN

Catalogues à votre disposition sur demandes pour toutes destinations

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66

Licence Br 72 056 — Téléphone 60-13-66 — Télex 900287

Licence organisatrice : A 529

CELIGNY

a le plaisir de vous annoncer la création d'un très BEAU FOULARD ARMENIEN

C'est le cadeau à offrir à ceux que vous aimez, à ceux que vous voulez honorer, et faites-vous plaisir en l'achetant pour vous-même.

Prix promotionnel du foulard en tergal

"Alphabet Arménien"

80 cm×80 cm, en 4 couleurs sur fond naturel, Fr. 75. — ttc.

Quantité limitée

Ce foulard est en vente à la LIBRAIRIE PALOUYAN

9, Rue de Trévise

75009 PARIS

et envoi contre-remboursement Fr.75 + Fr 7 frais d'envoi.

Vous pouvez nous écrire pour tout renseignement à

CELIGNY, BOITE POSTALE 9, 94130 NOGENT-SUR-MARNE

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
7
SAMEDI
7 MAI
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.851
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.851

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ, ԱԹԷՆՔ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱ

—o—

Մ. Նահանգներու նախագահը անել կացութեան մը դէմ յանդիման կը գտնուի: Արդարեւ, բարելաւելու մօտ Ուաշինկթընի յարաբերութիւնները Աթէնքի եւ Անգարայի հետ, ինչպէս նաեւ մղում տալու տրամադրութեամբ Կիպրոսի հարցին լուծման, վերջերս, նոր նախաձեռնութեան մը լծուեցաւ:

Արտաքին նախարարութեան ճամբով հաղորդեց Ծերակոյտի եւ Ներկայացուցչական ժողովի գլխաւոր կոմիտէներուն, թէ որոշած է հաստատել համաձայնութեան այն հիմնական կէտերը, որոնք ստորագրուած էին իր նախորդին կողմէ: Յիշեցնենք, թէ նախկին Արտաքին նախարար Քիսինկէր եւ Թուրքիոյ իր պաշտօնակիցը Չաղլայանկիլ համաձայնած էին հետեւեալ կէտերու շուրջ: Թուրքիա պիտի թոյլատրէ, որ բացուին այն 25 զինուորական կայանները, որոնք փակուած էին իր կողմէ, երբ Քոնկրէսը 1975–ին ամպարկօ հաստատած էր Կիպրոսի հարցին կապակցութեամբ: Փոխարէնը Թուրքերը կը ստանան մէկ միլիառ տոլար արժողութեամբ զինուորական օժանդակութիւն՝ յաջորդական չորս տարիներուն: Այդ գումարին 200 միլիոնը պարգեւի ձեւով:

Արդ, ի՞նչ է Քարթըրի ծրագիրը: Հաստատելով հանդերձ կնքուած համաձայնագրին հիմնական կէտերը, մտադիր չէ անոնց վաւերացումը պահանջելու Քոնկրէսէն, ցորչափ Թուրքերը զիջումներ չեն կատարեր Կիպրոսի հարցին մէջ: Մինչ այդ, սակայն, կ՚ուզէ, որ Քոնկրէսը վերցնէ զէնքի ամպարկօն, այնպէս, ըրած էր արդէն վերջին երկու տարիները եւ թոյլատրէ 175 միլիոն տոլարի յատկացում մը՝ զինուորական վարկերու ձեւի տակ: Այս գումարը անցեալ տարուան համեմատութեամբ աւելի է 50 միլիոն տոլար: Եւ դեռ կ՚ուզէ, որ Թուրքիոյ արտօնուի կանխիկ վճարել Ֆանթոմ-4 ռմբաձիգ - հալածիչ օդանաւերու փոխարժէքը՝ կառավարութենէ կառավարութիւն գինի վրայ: Յիշենք, թէ Թուրքերը 33 Ֆանթոմ-4 օդանաւերու ապսպրանք ներկայացուցած են՝ 330 միլիոն տոլար արժողութեամբ:

Արդ, հոս, այս գետնի վրայ է, որ Քարթըր լուրջ դժուարութիւններու կը մատնուի, հակառակ անոր, որ կը կարծէր, թէ միջին ճամբայ գտած էր: Քոնկրէսի Դեմոկրատ հատուածի այսպէս կոչուած յունասէր շրջանակը բացարձակ կը հակառակի, յատկապէս օդանաւերու առուծախին: Այժմ, բանակցութիւններ տեղի կ՚ունենան Արտաքին նախարարութեան պատասխանատուներու եւ Ծերակոյտի ու Ներկայացուցչական ժողովի յատուկ կոմիտէներու միջեւ: Կ՚ըսուի թէ կառավարութիւնը պատրաստ է հրաժարելու Ֆանթոմներ ծախելու մտքէն, գոհանալով 175 միլիոն տոլարի օժանդակութեամբ:

Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, նոյն շրջանակները դիտել կուտան, թէ Թուրքիա միշտ կրնայ գնել իր ուզած օդանաւերը, այս անգամ առեւտրական ճամբով, անշուշտ առաւել սուղ գին վճարելով: Սակայն, Թուրքերը դժկամակութիւն պիտի յայտնեն եւ պիտի չուզեն Փենթակոնի հետ իրենց կնքած պայմանագիրը անգամ մը եւս քննութեան ենթարկել:

Ուաշինկթընի Թուրք դեսպանը՝ Մելիհ Էսենպէլ, որ խորհրդակցելու համար Անղարա կանչուած էր, վերադարձին յայտարարեց, թէ նոր նախաձեռնութիւնը «անգոհացուցիչ» է: Թուրքիա անընդունելի կը գտնէ, որ մինչ Քարթըր Ատլանտեան Ուխտի զօրավիգ կենալու քաղաքականութիւնը կը ջատագովէ, անդին չի փորձեր վաւերացնել տալ կնքուած համաձայնագիր մը: Թուրքիա Քոնկրէսի վաւերացումը ապահովող աշխատանք մը կ՚ուզէ տեսնել Թրքական խորհրդարանական ընտրութիւններէ առաջ, Յունիս 5: Մնաց որ Անգարա խստիւ կ՚ընդդիմանայ վաւերացման հարցը Կիպրոսի խնդրին կապելու միտքին դէմ:

Թրքական տեսանկիւնով նման կապ մը քաջալերութիւն մը պիտի ըլլար Յոյն-Կիպրացիներուն համար, քանի Յունաստան 175 միլիոն տոլարի զինուորական աջակցութիւն ձեռք կը ձգէ, առանց հաշուի առնելու, թէ Կիպրոսի հարցին մէջ յաջողութիւն արձանագրուա՞ծ է թէ ոչ: Աւելին՝ այդ գումարին 35 միլիոնը նուէր է:

Անդին Ուաշինկթըն կը վախնայ, որ Թուրքիա վերջնապէս կը փակէ ամերիկեան կայանները եւ իր երեսը դէպի Խորհ. Միութիւն կը դարձնէ:

Պարզ է, որ Քարթըրի նախաձեռնութեան դէմ են Մ. Նահանգներու Յոյները, ինչպէս նաեւ Աթէնք: Առաջիններու բանբերը՝ Ճէյմս Քելլիս, Ծերակոյտի Արտաքին Յարաբերութիւններու Օժանդակութեան ենթակոմիտէի նիստին դիտել տուաւ՝ թէ ներկայ պարագաներու մէջ Թուրքիոյ ընծայուած որեւէ զինուորական աջակցութիւն ո՛չ միայն բռնաբարած կ՚ըլլայ ամերիկեան զէնքերը նուաճողական նպատակներու գործածութիւնը արգիլող օրէնքներու կարգ մը կէտերը, այլ եւ անյարիր է արտաքին այն քաղաքականութեան հետ, որ հիմնակէտ ունի բարոյական սկզբունքներ եւ մարդկային իրաւանց պաշտպանութիւնը: Յիշեցնենք, թէ Քոնկրէսի մէջ անցեալին զէնքի յանձնումին դէմ քուէարկած էին Քարթըր, այժմու փոխ-նախագահը Մոնտէյլ եւ Վանս, որ այժմ Արտաքին նախարար է:

Աթէնք, իր կարգին, դժգոհ է, որ Քարթըր կը հաստատէ իր նախորդին կնքած համաձայնագիրը, երբ համապատասխան համաձայնագիր մը կեանքի կոչելու համար դեռ բանակցութիւններ կը կատարուին Յունաստանի եւ Մ. Նահանգներու միջեւ:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՔՈՆԿՐԷՍԸ ՄԵՐԺԵՑ ՌՄԲԱԶԻՆ ՕԴԱՆԱՒ ՏԱԼ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

··· ԲԱՅՑ ՏՈԼԱՐԻՆ ՔԱՆԱԿԸ ՇԱՏՑՈՒՑ

—o—

Ծերակոյտը եւ Ներկայացուցչական ժողովը (այլ խօսքով՝ Քոնկրէսը) մերժեցին Քարթըրի կառավարութեան առաջարկը Ֆ - 4 ռմբակոծիչներ ծախելու Թուրքիոյ: Կառավարութեան այս առաջարկը գլխաւոր կէտերէն մէկն էր բարելաւելու համար յարաբերութիւնները Ուաշինկթընի եւ Անգարայի միջեւ:

Քոնկրէսը սակայն վաւերացուց 175 միլիոն տոլարի զինուորական վարկը 1978ի համար, ինչ որ 50 միլիոն տոլար յաւելում է ներկայ տարուան տրուած վարկին Թուրքիոյ:

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՀԻՒԼԷՆ

ՖՐԱՆՍԱ ԳԻՒՏ ՄԸ ԸՐԱԾ Է

—o—

Ֆրանսական կառավարութիւնը յայտնեց որ Հիւլէական Ուժանիւթի Մարմինը իրանիւմը հարստացնելու նոր դրութիւն մը գտած է, որ թոյլ կուտայ օգտագործել զայն, միայն խաղաղ նպատակներով: Այս յայտնութիւնը եղաւ Սալցպուրկի հիւլէական հարցերու միջազգային համագումարի նախօրեակին:

Գիտական մանրամասնութիւններ չեն տրուիր, այլ միայն կը ճշդուի, որ նոր ձեւը որ գտնուած է, առաւելութիւնն ունի իրանիւմ մը արտադրելու, որ գործածելի չըլլայ ռազմական նպատակներու: Կ՚ըսուի թէ այս գիւտը ճիշդ ատենին կը հասնի քանի Ֆրանսա կ՚ուզէ միշտ շարունակել իր արտածումները հիւլէական կազմածներու մարզին մէջ, բայց կը բախի Միացեալ Նահանգներու ընդդիմութեան: Ամերիկա կ՚ուզէ արգելք հանդիսանալ հիւլէական զէնքերու տարածման:

Քանի մը տողով

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ բացուեցաւ տնտեսական վեհաժողովը, որ բաւական կնճռոտ պատկեր մը կը պարզէ: Ժիսքար տ՚Էսթէն մերժած էր ներկայ ըլլալ բացման ճաշին, բողոքելու համար Եւրոպայի Հասարակապետութեան յանձնախումբին նախագահ՝ Իէնինքսի ներկայութեան դէմ: Ասոր, իրականին մէջ, «սթրափոնթէն» մը տրուած է միայն եւ կրնայ ժողովին մասնակցիլ Կիրակի, բայց ոչ Շաբաթ: Ծանօթ է որ այս ներկայութիւնը երկար պատմութիւն մը ունի: Ճիմի Քարթըրի հարց տրուած էր (երբ թեկնածու էր միայն) որ կը խօսի՞ Եւրոպայի մը հետ որ մէկ լեզու ունի եւ պատասխանած էր «ի նպաստ եմ, այն չափով որքան Եւրոպացիք իրենք ալ կը փափաքին»: Ի վերջոյ այնքան անորոշ կացութիւն մը ստեղծուած էր որ Իէնինքս, որ կը սիրէ պատկերներով արտայայտուիլ, ըսած էր.— «Ասիկա կը նմանի այն կացութեան, որ յարկաբաժին մը ունենայի կահաւորելու, առանց գիտնալու թէ ո՞ւր դրած են պատերը»:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ»

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Ինչպէս ամէն ամիս, վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ Միտք եւ Արուեստ»ի նոր թիւը (6րդ):

Այս թիւին մասնակցած են.—
Ենովք Լաչինեան
Գրիգոր Համբարձումեան
Գրիգոր Պըլտեան
Գրիգոր Քէօսէեան

ՏՈՄՍԵՐ

«ՄԻՆՉԵՒ ՈՐ ՍԱՏԿԻ՞...»

Վերնագիրէն չվախնաք: Սատկիլ-սատկեցնելու խնդիր չկայ: Ընդհակառակն, զուարթ եւ զուարճալի պատմութիւն մըն է, եւ ընթերցուածս Քոնքորտի մասին է, անգլօ-ֆրանսական այս հրաշալի օդանաւը, որ կը շարունակէ նախանձի եւ չարախօսութեան առարկայ դառնալ Ատլանտեանի միւս կողմը, ինչպէս առհասարակ նախանձի եւ բամբասանքի աղբիւր են յաջողած մարդիկը եւ··· գեղեցիկ կիները:

Պատմութիւնը ծանօթ է: Քոնքորտը, տարիէ մը ի վեր կանոնաւոր երթեւեկ ունի Եւրոպայէն Ուաշինկթըն, բայց Նիւ-Եորքի օդակայանը կը մերժէ ընդունիլ, ի հեճուկս Փոխադրութեան նախարարին առած նպաստաւոր որոշումին: Քոնքորտի տէրերը դատ բացած են Նիւ-Եորքի դէմ, եւ դատը, բազում ելեւէջներէ ետք, այս անգամ ինկած է զուարթամիտ դատաւորի մը ձեռքը, որ յայտնապէս հակա-Քոնքորտ ճակատին չի պատկանիր: Կը կոչուի Միլթըն Փոլլաք, եւ մականունէն դատելով, հաւանաբար լեհական ծագում ունի:

Ահաւասիկ իր խրատականը Նիւ-Եորքի պաշտպան փաստաբանին.

— Առանց փորձելու, ի՞նչպէս կրնաք վճռել Քոնքորտին անպատեհութիւնները: Քենետի օդակայանը օրական 16 ժամ բաց է, եւ 10.000 օդանաւ կ՚ընդունի: Քոնքորտը ծովէն ետք ցամաք իջնելու համար երեք վայրկեան կ՚ուզէ, բարձրանալու համար մէկ վայրկեան, ընդամէնը չորս վայրկեան: Ուրեմն լուրջ մարդ չի կրնար ընդունիլ թէ 960 վայրկեաններուն մէջ այդ չորս վայրկեանները աղէտ մըն են օդակայանին եւ շրջակայ բնակիչներուն համար: Համոզիչ չեմ գտներ ձեզ···:

Այս դիրքաւորումէն քաջալերուած, Քոնքորտի փաստաբանը հարկ կը տեսնէ յիշեցնել (ըստ իս բոլորովին անտեղի եւ աւելորդ) որ եթէ Քոնքորտը չընդունին, Ֆրանսայի եւ Ամերիկայի յարաբերութիւնները կրնան վտանգուիլ: Անզիջում դատաւորին կողմէ գնդասեղի հարուած մըն ալ անոր.

— Կամաց - կամաց, Մէ՛թր, չչափազանցենք: Օդանաւ մը որուն անունը «Համակարծութիւն» է, չի կրնար տարակարծութեան դուռ բանալ: Քաղաքացիական պատերազմի վախ մը չեմ տեսներ այդ–տեղ···

Ու դառնալով Նիւ-Եորքցիներուն.

— Լաւ կ՚ըլլայ որ անգամ մը փորձէք, եւ յետոյ միայն ընդունիք կամ մերժէք:

— Բայց մեր քննութիւնները կը շարունակուին···:

— Մինչեւ ե՞րբ, մինչեւ որ օդանաւը սատկի՞···

Այս խօսքով ալ կը փակուի նիստը:

Դժուար չէ ուրեմն կռահել թէ նման դատաւոր մը ինչ վճիռ կրնայ արձակել, Մայիսի կէսերուն: Այս բոլորէն դժգոհ, Նիւ-Եորքի փաստաբանը կը բացագանչէ, խօսքը ուղղելով սրահին մէջ խռնուած բազմութեան.

— Իր վճիռին դէմ պիտի բողոքենք դիմելով Գերագոյն Ատեանին, մինչեւ որ···

— Մինչեւ որ սատկի՞, կ՚ընդմիջէ ներկաներէն մէկը, ընդհանուր քրքիջ եւ ծիծաղ առաջացնելով:

Քոնքորտը առայժմ լաւատեսութեամբ կրնայ երազել Նիւ Եորքի երկինքը:

Բարոյական.— Խնդացողները ձեզի հետ ունեցէք, եւ դատը շահուած է:

Վա՜յ անոր որ կուլայ եւ լացողներուն կ՚ապաւինի···:

ԱՐԵՒԵԼՔՑԻ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԲՈՒՌՆ ՀԱԿԱՃԱՌՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Դպրոցներու, վարժարաններու եւ լիսէներու մէջ մթնոլորտը խաթարուած է:

Մայիսը, որ ամառնային արձակուրդներէն առաջ, աշխատանքի վերջին լման ամիսն է, որ ուղղակի կը տանի դէպի տարեվերջի քննութիւններուն կամ ստուգումներուն, կորսնցուցած է այդ տենդային աշխատանքի մթնոլորտը որ զինքը կը յատկանշէր դեռ մերձաւոր անցեալի մը մէջ:

1968ի մայիսեան ուսանողական դէպքերն ու խռովութիւնները անկասկած օտար չեն այս նոր մտայնութեան: Սակայն մայիսեան հետքերը այսօրուան չփոթ կացութիւնը չեն բացատրեր:

Լարուած վիճակը որ կը տիրէ այսօր դպրոցական հաստատութիւններէն ներս, հետեւանք է Կրթական նախարար Ռ. Հապիի բարեփոխումներու ծրագրի, այժմ օրէնքի, կիրարկման որոշումին յառաջիկայ դպրոցական վերամուտին:

Այս սիւնակներուն մէջ լայնօրէն ներկայացուցած ու մեկնաբանած ենք այդ բարեփոխումները, հարկ չենք նկատեր վերադառնալ մանրամասնութեանց, սակայն ըսենք միայն որ ֆրանսական դաստիարակչական եղանակի այս ընդհանուր բարեկարգման օրէնքի գործադրութեան առաջին հանգրուանը, որ 1977ի վերամուտն է, կը հետաքրքրէ մանկապարտէզէն մինչեւ երկրորդական ուսումներու երկրորդ շրջանի հարիւր հազարներով աշակերտներ:

Այս օրէնքի դէմ ամէնէն բուռն հակաճառողները եւ ընդդիմադիրները ուսուցչական սենտիքաներն են:

Ուսուցչական սենտիքաներու մեծամասնութիւնը համախմբուած է Ազգային Կրթութեան Դաշնակցութեան մէջ (Ֆ. Է. Ն.) ուր մեծ ազդեցութիւն ունին երկու թեւեր՝ էնսթիթիւթէօրներու Ազգային Սենտիքան (Ս. Ն. Ի.) ընկերվարական հակումով որ բացարձակ մեծամասնութիւն է եւ Երկրորդական Ուսուցումներու Ազգային Սենտիքան (Ս. Ն. Է. Ս.) համայնավար հակումով որ երկրորդ ազդեցիկ խմբակցութիւնն է: Այս սենտիքաներուն նաեւ միացած են աշակերտներու ծնողական կարգ մը սենտիքաներ եւ յատկապէս անոնցմէ ամէնէն զօրաւորը՝ Գորնէք Դաշնակցութիւնը, համայնավար հակումով: Զմոռնանք ընդդիմութեան կուսակցութիւնները որ հասարակաց յայտագրով ունին կրթութեան իրենց յատուկ ծրագիրը եւ եղանակը: Ուստի սենտիքաներու հակազդեցութիւնները, կամ աւելի ճիշդ ընդդիմութիւնները, ամիսէ ամիս կը սաստկանան: Անշուշտ Ֆրանսայի այժմեան այս ընդհանուր քաղաքական անստոյգ վիճակը եւ մեծամասնութեան ընտրական պայքարներու ձախողութիւնները, ներքին խռովութիւններն ու պառակտումները աւելի կ'ամրապնդեն անոնց դիրքը, այն աստիճան որ սենտիքաները յայտարարած են արդէն որ օրէնքը պիտի չգործադրեն յառաջիկայ վերամուտին, ինչ որ ինքնին բաւականաչափ ծանր որոշում մըն է:

Արդէն, սենտիքաները, ուսուցչական թէ ծնողական, եւ անուղղակիօրէն ընդդիմութեան կուսակցութիւնները միասնաբար ժողովներով, մամլոյ ասուլիսներով, թռուցիկներով լայնօրէն կը տարածեն իրենց դիրքորոշումները, տեսակէտները եւ գաղափարները դպրոցէն դուրս եւ ներս:

Հոս է որ, այս վերջին օրերու ընթացքին բուռն բանավէճ ծագեցաւ Կրթական նախարարի եւ ձախակողմեան ուսուցիչներու միջեւ դպրոցի պատերէն ներս կատարուած քաղաքականութեան համար: Այսպէս, Ռէնի մէջ Դպրոցական Հաստատութիւններու եւ Լիսէներու մատակարարական պաշտօնէութեան Ազգային Սենտիքայի ժողովին՝ Ռ. Հապի յայտարարեց. « անընդունելի է որ երիտասարդ միտքեր դառնան անխիղճ քարոզիչներու պատանդ »: Նոյնպէս Քլերմոն – Ֆեռանի մէջ աւելի ճշդելով իր մտածումը ըսաւ. « այս անխիղճ քարոզիչները առաւելաբար համայնավար եւ ընկերվարական ուսուցիչներ են »: Իսկ հեռատեսիլի առաջին կայանէն նախարարը մատնանշեց որոշ վարդապետութիւններու քարոզչութիւնը երիտասարդներու մէջ, կարգ մը ուսուցիչներու կողմէ եւ կրթութեան գաղափարի չեղումը:

Նախարարը այս կրկնակի յայտարարութիւններով յարձակումի կ'անցնէր այն թռուցիկին դէմ որ հինգ միլիոն օրինակով տպուած ու ցրուած է դպրոցական հաստատութիւններու մէջ Ըս. Ն. Ի, Ըս. Ն. Է. Ս. սենտիքաներու եւ ծնողական Գորնէք Դաշնակցութեան կողմէ: Թռուցիկին խորագիրն է՝ «Իրենց ապագան պաշտպանելու համար, պիտի մերժէք Ռ. Հապիի բարեփոխումը»:

Այս եւ այլ արարքներ, գործողութիւններ, պայքարի ձեւեր Մարտ ամսուն արդէն որոշած էին երեք վերոյիշեալ կազմակերպութիւնները, որոշումներ որոնք պիտի գործադրուէին ամբողջ երրորդ եռամիսի ընթացքին:

Բնական է որ Կրթական նախարարի այս յայտարարութիւններու հակազդեցութիւնները եղան անմիջական: Ոչ միայն ուսուցչական եւ ծնողական սենտիքաներու կողմէ, այլ նաեւ Ընկերվարական եւ Համայնավար կուսակցութիւններու կողմէ եւս: Անկասկած սենտիքաները աւելի պիտի կարծրացնեն իրենց դիրքերը, կեցուածքները եւ հաւանական է որ դիմեն ընդհանուր եւ մասնակի գործադուլներու, նոյնիսկ քննութիւններու գործադուլի:

Ահա, այս չփոթ եւ լարուած վիճակի մէջ է որ սկսաւ երրորդ եռամիսը: Առաջին շաբաթներու այս վէճերը, հակաճառութիւնները, մենամարտները չեն ներշնչեր անխռով ապագայի մը հաւատքը:

ԿԱՐՕ ԲՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՅՈՅՆԵՒԹՈՒՐՔ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Այն լարուած կացութիւնը, որ երկուքուկէս տարիէ ի վեր կը տիրէ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ, կարեւոր, բայց ոչ ճակատագրական վնաս հասցուցած է Ատլանտեան Ուխտի Արեւելեան Միջերկրականեան թեւին:

Իրաց այս վիճակին մէջ ի՞նչ փոփոխութիւն արձանագրուած է: Այս ուղղութեամբ հինգ կարեւոր երեւոյթներ ցոյց տուած է ամերիկացի լրագրող Սթիվըն Ռոպըրթս, Հէրըլտ Թրիպիւնի մէջ: Ի դէպ, Յառաջ թարգմանաբար ներկայացուցած է լրագրողին վերջին քանի մը գրութիւնները Թուրքիոյ մասին՝ Կազի – այնթէպ, մաքսանենգներու քաղաք, Հողային բարեփոխութեան փորձեր՝ Ուրֆա եւայլն:

Արձանագրուած առաջին կարեւոր փոփոխութիւնն այն է, որ Յունաստան չի մասնակցիր Ատլանտեան Ուխտի ռազմափորձերուն, յոյն սպաները քաշուած են Իզմիրի Ուխտի կեդրոնատեղիէն եւ, ընդհանրապէս, Յոյներու ներկայութիւնը այլ հրամանատարական կեդրոնները նուազագոյնի հասած է:

Երկրորդ՝ Յունաստան այլեւս չի հաղորդեր տուեալներ իր ուժերու վերաբերեալ եւ, միաժամանակ, կը մերժէ իր հողին վրայ հաստատուած ռատարներէ ձեռք ձգուած տեղեկութիւններուն մասնակից դարձնել իր դաշնակիցները: Արդ, այդ ռատարները Ատլանտեան Ուխտի նախազգուշականներու դրութեան մէջ կը մտնեն: Աւելին՝ բեկանուած են Ատլանտեան Ուխտի հաղորդակցութեան այն գիծերը, որոնք Յունաստանէ կ'անցնին:

Երրորդ՝ Յունաստան այլ պարտականութիւն սահմանած է Պուլկար – Թուրքիա սահմանագլուխի իր ուժերուն՝ դանոնք դէպի Արեւելք, փոխանակ դէպի Հիւսիս ուղղելով: Կարգ մը գունդեր հեռանալով Հիւսիսային Յունաստանէ՝ հաստատուած են Եգէական կղզիներ՝ դէմ յանդիման Թուրքիոյ:

Փոփոխութեանց երկու կէտեր ալ կապ ունին Թուրքիոյ հետ: Անգարա փակած է ամերիկեան տեղեկատուութեանց կայանները, որու հետեւանքով վիճակագրական – տեղեկատուական բացեր արձանագրուած են: Ոմանք լրացուած եւ ամբողջացուած են, բայց յաճախ առաւել ճիգով եւ ծախքով:

Թուրքիա, իր կարգին, տարբեր առաքելութեան կոչած է իր ուժերէն ոմանք: Նոր զօրագունդ մը ոտքի հանած է. ասիկա կայք հաստատած է Իզմիր՝ ուղղուած դէպի յունական կղզիներ: Միւս կողմէ ամերիկեան ամպարկոն ռազմական պիտոյքի, զինուորական պարենաւորման լուրջ հարցեր ստեղծած է Թուրքիոյ համար, մասնաւորապէս օդուժէ ներս:

Ընդգծելի կէտն այն է, որ Աթէնք եւ Անգարա կ'ուզեն, որ իրենց դաշնակիցները զօրավիգ կենան իրենց՝ առաջինը երկրորդին, երկրորդը՝ առաջինին դէմ: Իսկ Ատլանտեան Ուխտը կը փորձէ չէզոք դիրք բռնել: Հետեւաբար, երկու երկիրներն ալ կրնան հիասթափիլ եւ առաւել հեռանալ Ուխտէ:

Լրագրողը քանի մը տողով յիշելէ ետք Կիպրոսի 1974ի անցուդարձերը, դիտել տուած է, թէ Թրքական յարձակումէն ետք Յունաստան անմիջապէս քաշուեցաւ Ատլանտեան Ուխտի զինուորական թեւէն: Այս քայլը նախ եւ առաջ քաղաքական դրդապատճառ ունէր, քանի Յոյները խոր կերպով վրդոված էին տեսնելով Ուխտի ձախողութիւնը՝ կեցնելու Թրքական արշաւանքը: Սակայն կար նաեւ գործնական պատճառ մը: Աթէնք այն համոզումը գոյացուցած է, թէ կրնայ օր մը զինուորական սպառնալիքի տակ դտնուիլ Թուրքիոյ կողմէ, որով իր յանձնառութիւններէն հրաժարելով կ'ուզէ ինքզինք ազատ զգալով իր ուժերը կեդրոնացնել Թուրքիոյ դէմ:

Յունաստան եւ Ատլանտեան Ուխտ զգոյշ քաղաքականութիւն կը վարեն երկուքուկէս տարիէ ի վեր: Եւրոպացի դիւանագէտի մը ըսածին պէս, չեն ուզեր, որ Յոյները առ երես սեւ ելլեն եւ այս անգամ բոլորովին քաշուին Ուխտէ: Յոյն պատասխանատու պաշտօնատար մըն ալ ճշդած է, թէ իրենց շահը չի պահանջեր բոլորովին դուրս մնալ Ուխտի զինուորական կառոյցէն: «Այն ինչ կը փորձենք այժմ՝ նոր գործելակերպ մըն է՝ թէ՛ մեր, թէ՛ մեր դաշնակիցներու պահանջները գոհացնող»:

Աթէնքի նոր միտքն այն է, որ յունական ուժերու մեծ մասը ազգային հրամանատարութեան ենթարկուի խաղաղութեան շրջանին եւ այս ձեւով ուղղուած ըլլայ դէպի Թուրքիա: Միակ գունդերը, որոնք Ատլանտեան Ուխտի պարտաւորութիւններու շրջագիծի մէջ պիտի մնան՝ հիւլէական զէնքերու պահպանութեան կոչուածները պիտի ըլլան: Մնացեալները դաշնակիցներուն կը միանան պատերազմի ժամանակ: Նման արտակարգ համագործակցութեան կարելիութիւնը ապահովելու համար Յոյները պատրաստ են յարաբերելու դաշնակիցներու հետ, գործնապէս:

Ուխտի անդամներէն ոչ մէկը համախոհ է այս գաղափարին, սակայն մեծամասնութիւնը տրամադիր է հաշտուելու այս միտքին հետ, որպէսզի Յունաստան չարունակէ մաս կազմել Ուխտին: Միայն Թուրքիա ուժգնօրէն դէմ է ասոր:

Անգարայի տեսակէտն այն է, համաձայն լրագրողին, թէ Աթէնք կը չափազանցէ Թրքական սպառնալիքը եւ կը փորձէ օգտագործել Ատլանտեան Ուխտը, որպէսզի, ինչպէս կ'ըսուի նման պարագաներու, իր նաւը յառաջ մղէ: «Յունաստան ինքզինք միշտ Արեւմուտքի կա-

ԶԱՐԵՆՑԻ ԵՕԹ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ...

Կարող են վիճել մեզ հետ, թէ Զարենցի տեսակէտներն են ճիշդ, ոչ թէ պաթոսը, կիրքը, ներքին այրումը եւ հոգեբանական ենթատեքստը: Տեսակէտների մասին մենք արդէն երկու խօսք ասացինք: Դրանք շատ մերկ են եւ շատ յստակ: Իսկ մնացածը, որը, ինչպէս յայտնի է, արուեստի համար ունի վերագոյն արժէք, իր բուն նշանակութեամբ եւ իմաստով շատ էլ շուտ չի յանձնւում ընթերցողին: Այո՛, ամբողջ հարցն այն է, որ Զարենցի բոլոր երկերի մէջ վառւում է մի ահեղի ցաւ, ողբերգական մի հըրդեհ՝ մեր ժողովրդի մեծագոյն կորուստների, ձախողումների, սայթաքումների, յոյսերի ու պատրանքների կործանման համար: Այս մեծ ցաւի, ինքնաժխտման եռանդի, ողբերգական չէշտերի տակ թաքնուած է զարմանալի սէր, որը ուղիղ գծով կապւում է Մովսէս Խորենացու, Աբովեանի, Սիամանթոյի հետ: Չէ՞ որ այդ ժխտման բացառիկ կրքի եւ դառնութեան տակ ծուարում էր մի ուրիշ միտք. ինչո՞ւ ենք մենք եղել խեղճ, ինչի՞ց են գալիս անկումները, ինչո՞ւ հզօր, ուժեղ եւ զօրեղ չենք անցել մեր դարաւոր ուղին:

Ժխտելով միջնադարեան «հանճարեղ», բայց « ժանտաբարոյ » դպիրների վաստակը, նա հէնց մի տողով բացում է իր ցաւի բուն պատճառը: Նրանք «Մառ բարբառով դպրութեան մութ» կոփել են «ստրուկ մի ժողովուրդ»: «Պատմութեան քառուղիներով» պոէմի մէջ Զարենցը դարձեալ յիշում է այդ խեղճութիւնն ու ստրկութիւնը:

Փոքրիկ, ողորմելի, խեղճ —
Իրենց մութ պատերում մի բուռ ոսկի պահած,
Եւ ոչ մի, ոչ մի մեխ, —
Ոչ մի կտոր երկաթ, կամ անագի շաղախ
Կամ մարմարեայ մի սիւն, կամ թէկուզ կիր,
Որ փորձութեան պահին անձրեւներից մխար
Եւ իր ծուխը խառնէր ըմբոստութեան երգին...

Ահա գաղտնիքը: Հոգեկան այրման բուն պատճառը: Իսկ ատեւմը — գայլ, նիհար, կողերը լերկ, անատամ: Զարենցի ստեղծագործութեան մէջ պէտք է գնահատել այս հիմքը, այս ներքին տառապանքը, երբեմն մխացող, երբեմն հրդեհուող սիրտը:

Այստեղից ծագում է նաեւ միւս կարեւոր յատկանիշը: Զարենցը գալիք ընթերցողի հետ զրոյց էր բացում ազգային արժանապատուութեան, ուժի, հզօրութեան մասին, յուշում էր, պատգամում ինչ–որ կարեւոր բան: Հեղինակային այս դրման, խառն ու չիկացած ապրումները, դառնութիւնն ու կսկիծը անհամեմատ աւելի ուժեղ, հարուստ, բարդ եւ ազնիւ, գրեթէ տիտանական ներքինով է ներկայացնում Զարենցին, քան գրականագիտութեան ստեղծած բարեհոգի եւ հեշտին սխեման, սեւի եւ ճերմակի յայտնի հակադրութեամբ: Գեղարուեստական այս ներքին ճշմարտութեան մէջ երեւում են նաեւ գրողի բարոյական նկարագիրը եւ խորհրդաւոր տեսողութիւնը, որը քայլում է պատմական ճշմարտութեան հետ միաձոյլ կամ կողք–կողքի...:

×

Բայց մենք տեղն ու տեղը պէտք է ընդգծենք, որ « Գիրք ճանապարհին » զգալի մասով չունի նման կարգի հակասութիւններ ու զուգահեռներ: Շատ երկերում, «Գիրք իմաստութեան», «Արուեստ քերթութեան», «Տաղեր եւ խորհուրդներ» շարքերում եւ զանազան բանաստեղծութիւնների մէջ Զարենցը զրոյց է բացում ընթերցողի հետ, զրուցելով ողջ պայծառութեան, գեղեցիկ, արուեստի, կեանքի եւ հեռանկարների զգայնութեան եւ իմացութեան ուժ, փիլիսոփայական խորք: Արդէն «Գիրք ճանապարհին» գրական – պատմական բացառիկ երեւոյթ է, որը հայ բանաստեղծութեանը բերում է վերլուծական խորք, իմացութեան եւ բանականութեան զօրութիւն, բացում նոր հորիզոն:

Այս առումով նրա համար աղբիւր եւ օրինակ են եղել Հայոց միջնադարեան բանաստեղծութիւնը եւ Յովհ. Թումանեանը:

ՀՐԱՆՏ ԹԱՄՐԱԶԵԱՆ

(Շար. — 5)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ

Նիւ Եորքի Հ. Յ. Դ. «Արմէն Գարօ», «Վարդգէս» եւ «Շիրակեան» կոմիտէնե-րու կազմակերպութեամբ ոգեկոչման հանդիսութիւնը եւ ժողովրային քայլ-արշաւը տեղի ունեցած են Ապրիլ 23ին Սենթրըլ Փարքի մէջ, առաւօտեան ժամը 10.45ին, խուռն բազմութեան մը ներ-կայութեան, որուն թիւը քայլարշաւէն առաջ հասած է երեք հազարի: Բացման խօսքը արտասանած է Մելինէ Գարա-գաշեան: Խօսք առած է Մենհեթընի Գոն-կրէսմէն Թետ Ւայս՝ որ խոստացած է Գոն-կրէսի մէջ պայքարիլ այն բոլոր փոր-ձերուն դէմ, որոնց նպատակն է ջնջել դէպի Թուրքիա զէնքերու առաքման դէմ հաստատուած արգելքը եւ նեցուկ դառ-նալ Հայ Դատին: Ապա, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Թեմին առաջնորդ Գարեգին Արք. Սարգիսեանի նախագա-հութեամբ, որմէ ետք Արսինէ Ուոփիկ-եան խօսած է (անգլերէն) հայկական ցեղասպանութիւնն ու Հայ Դատը օտար-ներուն ծանօթացնելու աշխատանքի մա-սին: Արա Գաբրիէլեան անդրադարձած է հայկական ցեղասպանութեան՝ պատ-մական, իրաւական եւ մարդկայնական փաստումներու հիման վրայ:

Հանդիսութենէն ետք սկսած է 4-5000 հայերու քայլարշաւը, Սենթրըլ Փար-քէն դէպի ՄԱԿի Համըրշոլտ հրապարա-կը: Տողանցքին առջեւէն քալած են հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը եւ հոգեւորական դասը: Բարձրախօսով եր-կու կուսէն՝ հանդիսատես բազմութեան բացատրութիւններ տրուած են Ապրիլ 24ի իմաստին եւ տողանցքի նպատակին մասին: ՄԱԿի շէնքին դիմաց՝ հրապա-րակին վրայ, քաղաքական միթինկ մը տեղի ունեցած է, որուն բացումը կատա-րած է Միրայր Հայրապետեան. յանուն Նիւ Եորքի քաղաքապետին, խօսք առած է Սէմ Ազատեան եւ կարդացած՝ քաղա-քապետին գիրը: «Արմինեըն Րիվիուի» խմբագիր Ճէյմս Թաշճեան իր խօսքին մէջ անդրադարձած է Թուրքիոյ ՄԱԿի ան-դամակցութեան հարցին:

Նոյն օրը, Նիւ Եորքի ՍՊՍ հեռատեսիլի կայանը իր սփռումներուն ընթացքին տո-ղանցքէն եւ հանդիսութիւններէն զանա-զան մասեր ներկայացուցած է: Իսկ հե-ռատեսիլի թիւ 27 կայանը, ժամը 8.30–9 պատկերասփռած է «Մոռցուած Ցեղա-սպանութիւնը» փաստանկարը, որ պատ-րաստուած էր Հայ Ազգային Մարմնի կողմէ:

ՊՈՍԹԸՆ

Ուաթըրթաունի ամերիկեան միջնակարգ վարժարանի սրահին մէջ՝ Ապրիլ 24ի ե-րեկոյեան, տեղի ունեցած է Ապրիլեան ոգեկոչումը եւ հայ ժողովուրդի վեր-յայտնութեան փառաբանանքը՝ «Հայ Դատի օր» նշանախօսքին տակ: Մէկ ժամ տեւող հաւաքոյթին յայտագիրը բաղկա-ցած է երգերէ, խմբական արտասանու-թենէ, լուսապատկերներու ցուցադրու-թենէ՝ որոնք խորհրդանշած են հայ ժո-ղովուրդի ճակատագիրը եւ հրաշալի յարութիւնը:

ՏԻԹՐՕՅԹ

Ապրիլ 22–24, յաջորդական երեք օրե-րու ընթացքին՝ Տիթրոյթի Հայութիւնը ոգեկոչած է նահատակները: Ապրիլ 22ի երեկոյեան, Հայ Երիտասարդաց Դաշ-նակցութեան «Կոպեռնիկ Թանդրճեան» ուխտին կողմէ հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, ուր խօսք առած են Արսէն Թափալցեան եւ Րոս Վարդեան:

Ապրիլ 23ին, ժամը 12.30ին տեղի ու-նեցած է քայլարշաւ մը՝ Գոպօ Հոլէն մինչեւ Քենըտի հրապարակը: Տողանց-քին մասնակցած են յատկապէս երիտա-սարդներ, զանազան նշանախօսքերով եւ ցուցատախտակներով: Տիթրոյթի հեռա-տեսիլի երեք կայանները արձագանգ ե-ղած են քայլարշաւին:

Ապրիլ 24ին, ժամը 11ին Տիթրոյթի Վուտլոն գերեզմանատան նահատակաց յուշարձանին առջեւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է: Ժամը 18ին, Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ պատարագ մա-տուցուած է, իսկ ժամը 20ին, ոգեկոչման հանդիսութիւն տեղի ունեցած է, որու ընթացքին խօսած է Արա Գաբրիէլեան:

ԹՐՕՅ (ՆԻՒ ԵՈՐՔ)

Ապրիլ 24ին, ժամը 14ին Թրոյի նորա-կառոյց Ս. Խաչ եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի ունեցած է Ապրիլեան նահատակ-ներու ոգեկոչումը: Բանախօսած է Միհրայր Ղարիպեան:

Շրջանի «Տը Սանտէյ Րէքըրտ» կիրակ-նօրեայ թերթը իր առաջին էջին վրայ՝ մեծատառ խորագրով եւ լուսանկարով մը, լոյս ընծայած է Մեծ Եղեռնի 62ամ-եակին նուիրուած յօդուած մը եւ արտա-յայտուած՝ մեր արդար պահանջներուն մասին:

ՔԱՆԱՏԱ

ՕԹԱՎԱ

Հ. Ե. Դաշնակցութեան կազմակեր-պութեամբ՝ Ապրիլ 23ին, Օթթաւայի մէջ տեղի ունեցած է սեմինար մը, որուն մաս-նակցելու համար 250 երիտասարդներ ե-կած են Մոնրէալէն եւ Թորոնթոյէն: Խօսք առած են պատմաբան Քրիստոֆըր Ուոքըր եւ Արմէն Պաղտոյեան: Անգլիացի պատմաբանը ներկայացուցած է հայկա-կան եղեռնի քաղաքական դրդապատճառ-ները: Արմէն Պաղտոյեան ներկայացու-ցած է Հայ Դատի մարդկայնական երեսը: Ապա տեղի ունեցած է ասուլիս մը, հար-ցումներու եւ պատասխաններու ձեւով: Սեմինարէն ետք երիտասարդները հա-ւաքուած են Թրքական դեսպանատան առ-ջեւ, ուր երկու ժամ տեւող խաղաղ ցոյց մը տեղի ունեցած է:

ՄՈՆՐԷԱԼ

Ապրիլ 23ի երեկոյեան Մոնրէալի մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսու-թիւն մը, որու ընթացքին խօսած են Ժ. Քարոն՝ Մարդկային Իրաւանց Պաշտպա-նութեան Մոնրէալի մասնաճիւղի տնօ-րէնը, Քրիստոֆըր Ուոքըր եւ Արմէն Պաղտոյեան:

պուտաշեայ տղան նկատած է», դիտել տուած է Ամերիկացիին Թուրք դիւանա-գէտ մը: Ուրիշ մը ըսած է — «Յունաս-տան կ'ուզէ առանձնայատուկ գոյավի-ճակ մը ձեռք ձգել. սակայն եթէ մէկուն համար ընդունելի է, ինչո՞ւ ոչ միւսին պարագային»:

Թ. Ա. Թ.

ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ԵՐԳԻՉ ՄԸ

Նորայր

Նոր լոյս տեսաւ Փարիզի մէջ սալ մը, որ կը համախմբէ 12 երգեր, ընդհանրա-պէս ժողովրդական:

Երգողն է՝ Նորայր, երիտասարդ տա-ղանդաւոր արուեստագէտ մը, ծնած Ե-րուսաղէմ, որ քանի մը տարի իր երա-ժշտական ուսումը կատարած է Երեւան (Կոմիտաս երաժշտանոցը) Փարիզ հաս-տատուելէ առաջ:

Սալին կողքին վրայ կայ Հայաստանի ծանօթ երգահան՝ Էտգար Յարութիւնեա-նի վկայութիւնը, որ գնահատելէ ետք երաժշտական «յարմարցումները», զորս Նորայր կատարած է արդիական շունչ մը տալով հին երգերու, կ'ըսէ. «Կ'ուզէի մաղթել Նորայրին, հաղուագիւտ տա-ղանդի տէր երգիչ, որ գտնէ գեղարուես-տական այն յաջողութիւնը որու արժանի է»:

Արդարեւ գեղարուեստական դետնի վը-րայ ալ արդիւնքը հաճելի ունկնդրութիւն մը կ'ապահովէ եւ տրամադրութիւն կը բարձրացնէ, ջերմ մթնոլորտ մը ստեղ-ծելով: Կան անշուշտ թերութիւններ, զորս արուեստագէտը կրնայ սրբագրել, խուսափելով երբեմն մանաւանդ շատ «արեւելեան» մեկնաբանութիւններէ:

ԼԵՆԻՆԳՐԱԴԻ ՆՈՐ ՊԱՆԴՈԿԸ

1978ի տարեվերջին Լենինգրադ օժ-տուած պիտի ըլլայ առաջին կարգի, մի-ջազգային դասի նոր եւ շքեղ պանդոկով՝ 2.400 անկողինով: Ֆինլանտիոյ ծոցին յարող «Պրիբալտիսկայա» պանդոկին միայն հողն ու կրաղիւսը խորհրդային պիտի ըլլան, մնացեալը՝ յղացումէ մին-չեւ ներքին յարդարանք, ինչպէս նաեւ շինութիւն՝ շուէտական կնիքը պիտի կրեն:

Ասիկա, ինչպէս կ'ըսեն, «բանալին ձեռքը» յանձնուած ծրագրի մը իրակա-նացումն է: Քալմարի Սկանսկա Ընկերու-թեան վիճակուած է գլուխ հանել ծրա-գիրը: Ի դէպ, այս ընկերութիւնն էր, որ Վարշաւայի մէջ երկու գերարդիական պանդոկներ շինելով, ուշադրութիւնը գը-րաւած էր Ռուսերու, որոնք, իրենց կար-գին, յատուկ առաջարկ մը ներկայա-ցուցած էին: Ուզած էին, որ պանդոկը շինուէր փութով, 34 ամսուան ընթաց-քին: Արդ, համաձայն շուէտական ընկե-րութեան տեղւոյն պատասխանատուին, Ռուսերը առնուազն կրկնապատիկը ժա-մանակ պիտի յատկացնէին այսօրինակ պանդոկի մը շինութեան համար, թէեւ ոչ նման որակով: Արդարեւ, պանդոկը իբրեւ շինութիւն անհամեմատ աւելի ո-րակաւոր պիտի ըլլայ բաղդատմամբ խոր-հրդային պանդոկներուն, առանց նկատի առնելու դրօսաշրջիկներու ընծայուած հանգստաւէտ պայմանները: Խորհրդային մամուլը շատ յաճախ քննադատութեան եւ կամ երգիծանքի նիւթ կը դարձնէ իր երկրին պանդոկները եւ դրօսաշրջիկները փորձով գիտեն, թէ որքան դիւրաբեկ են խորհրդային պանդոկներու ներքին սար-քերը:

Այս պատճառով է աճա, որ Շուէտա-ցիք իրենց հետ բերած են ոչ միայն նա-խակառոյցի ծառայող սիւները, այլեւ ճարտարագէտներու հետ նաեւ բանուոր-ները, ընդհանուրը՝ 250 հոգի: Շինու-թիւնը աւարտելէ ետք ներքին կահկարա-սին, հեռաձայնի գործիքները, ապակի-ները, մետաղաթելերը, դուռներու կըղ-պանքները, 10.000 մոխրամանները, սե-ղանի սպասի 60.000 կտորները եւ այն ինչ որ մարդու միտքէ կ'անցնի պիտի նե-րածուի Շուէտէ: Պանդոկի շինութիւնը պիտի արժէ շուրջ հարիւր միլիոն տոլար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (336)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՑ

ԿՈՑԸ

Արամթիմոսուհիներէն մին գաւաթ մը գինի լեցնելով անոր ներկայացուց:

Արամթիմոս գաւաթը բռնելով բերնին տարաւ:

Բայց շրթունքները գաւաթին դպչելէ առաջ ետ քաշեց... եւ ականջները անգամ մըն ալ սրեց:

Փողոցին դուռը ուժգին կերպով զար-նուած էր:

Այնպէս կարծելով որ էմփերիա իր ե-տեւէն մարդ ղրկած էր իրմէն հաշիւ պա-հանջելու համար, ծովէն նոր ելած ձուկի մը պէս սկսաւ դողալ: Սուրը ձեռքէն ինկաւ:

Ինքզինքը թիկնաթոռի մը վրայ նետեց եւ դողդղալով, դեղ-դեղին եղած, կա-կազեց.

— Ես... ես... ձեզի... չէի՞ ըսած... որ... դուռը կը... զար... նուի... Ջըլ-դիկներ: Վազեցէք, վազեցէք, ըսէք որ... թող չբանան: Ախ, անճոռնի կապիկներ... անհաւատարիմ շուներ, դուք գիս վախէս պիտի մեռցնէք:

Այս միջոցին սենեկապանը ներս մտաւ:

— Զրանաս, դուռը չբանաս հա՛... Թշուառական, գոռաց բանաստեղծը սար-սափահար:

– Բացի, տէր իմ, արդէն բացած էի, պատասխանեց սպասաւորը:

Արամթիմոսուհիները այնպէս կարծելով որ հարիւր պատրիկներ ներս խուժելով զիրենք պիտի խոշտանգէին, թռչունի խումբի մը պէս ցրուելով իրենց սենեակ-ները քաշուեցան:

Իսկ Արամթիմոս, ողջ ըլլալը հասկնալու համար եղունգները թեւը խոթեց:

— Պատրիարք Պեմպօն է եկողը, տէր իմ, շարունակեց սպասաւորը:

— Պեմպօ՞ն, աղէկ գիտե՞ս որ Պեմպօն է, կմկմաց Արամթիմոս շունչ առնելով:

— Այո, տէր իմ:

— Մինա՞կն է:

— Հետը կին մը կայ, տէր իմ:

— Ծօ աւանակ, տխմար արարած, կու-զով ուղտ, եղջիւրով գոմէշ, կնճիթով խոզ, պոչով ջորի, ի՞նչ շոշորդի պէս կեցեր երեսս կը նայիս, քեզի չըսի՞ որ վազես դուռը բանաս: Զարագործ, սրի-կայ, վախկոտ, ծոյլ արարած, շուտ, շուտ գնա դուռը բաց...:

— Այդքան մի բարկանար, վարպետ Արամթիմոս, դուռը շատ շուտ բացուե-ցաւ, ըսաւ ձայն մը ճաշասրահին դրան կողմէն:

Եւ յանկարծ Պեմպօ ներս մտաւ:

Ժամը առտուան հինգն էր:

— Դուք այս ժամուն հո՞ս, գոչեց Փեթ-րոս Արամթիմոս զարմացած ըլլալ ձեւա-ցնելով: Բայց ի՞նչ կը տեսնեմ Ողիմպոս ու Փառնասոս, ձեռքերնիդ վիրաւորուած... պատի պէս դեղնած:

Պեմպոյի մէկ նշանին վրայ սենեկապա-նը դուրս ելաւ, որուն ետեւէն Պիանքա ներս մտնելով ինքզինքը աթոռի մը վրայ նետեց:

— Վարպետ Փեթրոս, կարեւոր գաղտ-նիք մը պիտի վստահիմ քու պատիւիդ, խօսք առաւ Պեմպօ: Այս օրիորդը քանի մը օր Վենետիկի մէջ պահուըտիլ կ'ուզէ: Մտածեցի որ իրեն համար ամէնէն յար-մար տեղը քու տունդ էր, վերջապէս դու-կի տէր մարդ ես, աղջիկներ ունիս:

Արամթիմոս դժբախտ աղջկան առջեւ խոնարհութիւն մը ընելէ վերջ անկեղծ կարեկցութեամբ մը անոր նայե-ցաւ: Բայց Պեմպօ անանկ կարծեց թէ բանաստեղծը նոր կատակերգութիւն մըն էր որ կը սկսէր խաղալ:

— Քանի որ օրիորդը իմ տանս մէջ ա-պաստան մը փնտռելու պատիւը ըրաւ ին-ծի, ես ալ սոտր փոխարէն բարձրագոյն կրնամ յայտարարել իրեն թէ հօր մը պէս պիտի վարուիմ իր հետը:

Եւ ձեռքը աղջեկի սեղանին զարնելով պոռաց.

— Փերինա, շուտ եկուր, աղջիկս:

Պիանքա երախտագիտական նայուած-քով մը Արամթիմոսի նայեցաւ:

Փերինա, Արամթիմոսուհիներուն ամէ-նէն դեռատին եւ նուազ անամօթն ու ա-ներեսը, քաղցր եւ երազկոտ նայուած-քով մանկամարդուհի մը, տիրոջը կոչը լսելով, զարմացական նայուածքով ներս մտաւ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Թորոս Մեծպաքեան, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Նալչաճեան, Տէր եւ Տիկին Այգընպուլ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ուստայեան եւ զաւակները (Երեւան), այրի Տիկին Աչըգկէօզեան եւ զաւակները, Տիկին Վերգին Մինասեան, այրի Տիկին Զուարթ Եազուպեան եւ զաւակները (Պուլկարիա) ինչպէս նաեւ Վէլեաեան, Յակոբեան, Ճորթուեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր եւ ազգականին՝

ԹՈՐՈՍ ՄԵԾՊԱՔԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Անտիյլի հանգստեան տունը, Մայիս 4ին, 85 տարեկանին:

Ըստ ողբացեալին փափաքին, յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ:

×

Այս տխուր առթիւ Տիկին Մեծպաքեան իր ամուսնոյն յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.—

500 ֆր. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ, 1000 Աղքատախնամին, 250 Կարմիր Խաչին, 250 Կապոյտ Խաչին, 250 Առնուվիլի Անարատ Յղութեան քոյրերու վարժարանին, 250 Դպրոցասէրին, 250 Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին եւ 500 ֆր. Մշակութային Միութեան եւ ժաֆի տան (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Արամ Սողոմոնեանցի կսկծալի մահուան առթիւ, Տիկին Ժիւլիէթ Զպուքճեան 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի, փոխան ծաղիկի:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկ. Կարօ Պահչէճեան 50 ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին Հայկ Պայրամեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՆՒԷՐՆԵՐ Պ. Արմենակ Գույումճեան 130 ֆր. կը նուիրէ, Յ. Սանճեան (Փոն տ'Էվէքէ), Տիկին Ճինպաշեան (Վալանս) 30ական:

ԽՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
Կը կազմակերպէ

Արեւմտահայ գիւղագրութիւնը եւ Յակոբ Մնձուրի

ԻՐ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մայիս 15, Կիրակի, ժամը 15.30ին
Ալեք Մանուկեան մշակութային կեդրոնին մէջ
118, rue de Courcelles — PARIS 17e
Tél. : 924-86-71 ou 227-12-26

Կը բանախօսէ
ՏՈՔԹ. ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ

Լուսապատկեր
Պատմուածքի բեմադրութիւն՝
Ն. Պշտիկեան եւ Ա. Ալթունեան

Քանոն՝ Էլմիրա Փէհլիվանեան

Մուտքը ազատ է

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մոնմորանսիի հանգստեան տան համար հիւանդապահուհի մը կ'ուզուի:
Դիմել Աղքատախնամի գրասենեակը,
77, Ռիւ Լաֆայէթ, 75009 Փարիզ
Հեռ. 878–02–99

GRAND GALA

de la Chorale SIPAN-KOMITAS

Diner - Spectacle

Samedi 4 Juin de 20 h. 30 à l'aube

Pré Catelan, Bois de Boulogne

Orchestre SEVAN et MELKON et le Duo VICKEN - HAROUT

Entrée seule 35 F. Billets : Maison de Culture Arménienne, 17, Rue Bleue
DINER 200 F. réservez vos tables auprès de M. Boghossian : 720-90-59 et 720-90-60

TENUE CORRECTE EXIGEE — PARKING

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

12 և 14, Ռիւ Սէն–Պազիլ

ՃՈՌ

Կիրակի, Մայիս 15, ժամը 13ին,
Վասպուրական սրահը:
Գեղարուեստական բաժին

Տեղերը նախօրօք ապահովել հեռաձայնելով.—

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ.— 50–15–09
Ժ. ՇԱԼՃԵԱՆ.— 66–18–80
Զ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ.— 90–90–10
Ա. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ.— 39–77–31

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

Ընկ. Կ. Պոլիկեանէ (Մարսէյլէն) յիսուն ֆր.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհիներ Տիկ. Արաքսի Հօթոյեանի եւ Տիկ. Սիրանոյշ Մարկոյեանի, իրենց վիճանաւընակ քրոջ Տիկ. Հեղինէ Յարութիւնեանի մահուան առթիւ:

Այս առթիւ, մասնաճիւղը «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրէ 50 ֆր.:

ԾԱԽՈՒ Է

Bail à céder

Մեկնումի պատճառով ծախու է արեւելեան ճաշարան մը, Փարիզի կեդրոնը, փուռով արեւելեան հաց պատրաստելու համար:

Հեռաձայն 770–24–43

BAIL A CEDER

Atelier de confection ou pour tout autre usage. 60 m2 plus appartement de 3 pièces, salle de bains, confort.

Noisy-le-Sec, 3 kms de l'Eglise de Pantin. Tél. : 872-95-58 de 9 h. à 14 h.

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԱՄԱՌՈՒԱՆ ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ

առթիւ կ'առաջարկուին հետեւեալ երկիրները այցելել մատչելի գինով 1210 ՖՐ.էն 1850 ՖՐ.

Լիբանան, Սուրիա

Յորդանան, Եգիպտոս

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԴԻՄԵԼ՝

ORIENTOURS

30, RUE M. LE PRINCE PARIS 6
Tél. : 326-92-26 — 329-49-00
Lic. A. 762

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մուրատ – Ռափայէլեան նախկին աշակերտաց Միութեան տարեկան դաշտահանդէսը՝

ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի պարտէզներուն մէջ:

RESTAURANT EREVAN

ՃԱՇԱՏՈՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ կարսի տէօնէր
Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի–քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու–պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:
ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ARMENIE 77

du 11 Juin au 25 Juin	du 1er Octobre au 15 Octobre
du 13 Juillet au 25 Juillet	du 22 Octobre au 5 Novembre
du 5 Août au 19 Août	du 23 Décembre au 6 Janvier 78

du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :

mondotours

2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages

50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS

POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

PRIX PAR PERSONNE 3150 F

Au départ de MARSEILLE
DU 10 AU 23 JUIN
DU 1er AU 14 JUILLET
15 JUILLET — 28 JUILLET
05 — AOUT (circuit spécial) 25 AOUT
19 AOUT — 01 SEPTEMBRE
02 SEPTEMBRE — 15 SEPTEMBRE

IMPORTANT
Inscription minimum un mois et demi avant la date de départ.
Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière 13001 MARSEILLE tél (91) 508912
et TOUTES AGENCES HAVAS VOYAGES Org Lic 97

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
8
DIMANCHE
8 MAI
1977

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ	Վեցամսեայ	110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.852
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.852

ՏԻԿԻ՞ՆՍ... ԹԷ ԿԻ՞ՆՍ

Ստ. Մալխասեանցի բառարանին մէջ՝ այսպէս բացատրուած է կին բառը, «կին=գ. Զափահաս մարդ իգական սեռի»։

Աճառեան, իր «Հայերէն Արմատական Բառարան»ի մէջ, երկու մեծադիր էջեր յատկացուցած է կին բառին, որուն ստուգաբանութիւնը տալով՝ կ'ըսէ թէ կին բառը «իր երկու արմատականներով եւ հոլովձեւերով հարազատօրէն պահում է հնդեւրոպական նախալեզուի վիճակը.— կին ծագում է հնդեւրոպական նախալեզու gwen (կուէն) կամ gwèn (կուէն) ձեւից։

Այս նո՛յն արմատէն, յունարէն բարդութի ձեւով, եւրոպական բազմաթիւ լեզուներու մէջ՝ մտած է gynécologie (ժինեքոլոժի) բառը (բժշկութեան այն ճիւղը որ կը վերաբերի կանացի հիւանդութիւններու)։

Իսկ տիկին բառը, ըստ Մալխասեանցի, կը նշանակէ, «Տիկին=տի եւ կին, մեծ տաց կին։ Ընդհանրապէս ամուսնացած կին»։

Նպատակս չէ այստեղ լեզուագիտական պրպտումներով զբաղիլ, այլ պարզապէս անդրադառնալ շատ մը Հայերու տարօրինակ մէկ սովորութեան որ ընդհանրանալով՝ այլեւս դարձած է տեսակ մը պարտաւորիչ շողոքորթութիւն եւ չինծու մեծարանք հայ իգական սեռին հանդէպ։

Գրեց՝ **ԵՆՈՎՔ ԼԱԶԻՆԵԱՆ**

Կին. Ֆրանսերէն թարգմանութիւնն է femme (ֆամ)։ Տիկին. Ֆրանսերէն թարգմանութիւնն է madame (մատամ)։

Ֆրանսացի մը չըսեր ma dame (մա տամ), այլ, կ'ըսէ ma femme (մա ֆամ)։

Մինչ բազմաթիւ Հայեր կ'ըսեն տիկինս, փոխանակ ըսելու կինս, արար աշխարհ կը գործածէ ուղիղ ձեւը, ինչպէս ցոյց կուտան հետեւեալ օրինակները.

Անգլիացին կ'ըսէ մայ ուայֆ, եւ ո՛չ մայ միսըս։ Իտալացին կ'ըսէ միա մո՛յլիէ, եւ ո՛չ միա սինեորա։ Սպանացին կ'ըսէ մի էսփո՛սա, եւ ո՛չ մի սենեո՛րա։ Արաբը կ'ըսէ զառ՛ւճաթի, եւ ո՛չ սեյի՛տաթի։ Ցոյնը կ'ըսէ ի սի՛զիղոսմու, եւ ո՛չ ի ֆիրի՛ամու։ Պարսիկը կ'ըսէ զանամ, եւ ո՛չ պանու ը ման։ Ռումանացին կ'ըսէ սոցի՛ա միա, եւ ո՛չ տուոմնը միա։ Ռուսը կ'ըսէ մայա ժենա, եւ ո՛չ մայա կասպաժա։

Ուրեմն, հարց կուտամ, ինչո՞ւ Հայը իր կողակիցին մասին խօսելով կ'ըսէ տիկինս, փոխանակ ըսելու կինս։ Արդեօք ո՞րն է պատճառը։ Թերեւս ակնածանքի արտայայտութիւն մըն է։ Գուցէ նրբօրէն կնոջ քթին խնդալ է։ Ի՛նչ որ ալ ըլլայ, սխալ է։

Որքան որ գիտեմ, կանոնը հետեւեալն ըլլալու է։ Երբ խնդրոյ առարկայ անձի մը մասին կը խօսուի իբրեւ այր մարդու մը կողակիցը, պէտք է գործածել կին բառը։ Օրինակի համար, — «Նափոլէոնի առաջին կնոջ անունը Ժոզեֆին էր»։

Իսկ տիկին բառը տիտղոս մըն է որ կը տրուի ամուսնացած կնոջ։ Կը գործածուի առանձին, կամ ալ իբրեւ մակդիր՝ կնոջ մը անունին կամ մականունին հետ։ Այսպէս՝ պէտք է ըսել, — «Կապոյտ Խաչի տիկինները եւ օրիորդները ազգօգուտ գործ կը տեսնեն»։ Աւելի կուռ ոճով, նախընտրելի կ'ըլլայ ըսել ի հարկէ, «Կապոյտ Խաչի անդամուհիները... եւայլն»։ Ո՞վ չի յիշեր «Տիկնայք փափկասունք հայոց աշխարհին խոտաբուտ կենօք...»։

Ուրիշ օրինակներ ալ կարելի է տալ։ «Տիկին Խաչխաթուն գիւղին ամէն անցուդարձէն տեղեակ է»։ «Տիկին, ձեր պատրաստած ապուխտը համով էր»։

Ինչո՞ւ ըսենք տիկինս, քանի որ չենք ըսեր օրիորդս, այլ կ'ըսենք աղջիկս։ Կին մը, իր զուգակիցին մասին խօսելով՝ չըսեր պարոնս, այլ կ'ըսէ ամուսինս («ամուսին. կնոջ մարդը կամ մարդու կինը» Հր. Աճառեան)։

Ոմանք կ'ըսեն կնիկս (կին – իկ)։ Ուրիշներ մեր տիկինը կ'ըսեն։ Ձեռ գիտեր թէ մեր (Ա. դէմք ստացական յոգնակի դերանուն) կը գործածուի արքայական մեր իմաստով, կամ ալ հաւաքական ապրանքի մը իմաստով։ Տարիներ առաջ, Տիթրոյիթ՝ Դուրացի մը կը ճանչնայի (Սեբաստիայի գիւղերէն). իր կնոջ մասին խօսելով, միշտ կ'ըսէր, — «Խօսքս ամօթ, մեր կնիկը»։ Մինչեւ այսօր չեմ հասկցած թէ այս քիչ մը տարօրինակ բացատրութիւնը լոկ տեղական բարբառ էր, թէ անհատի մը անձնական տեսակէտը։

Երկուստեք՝ սակայն կը գործածուին նուաստացուցիչ բացատրութիւններ կողակիցի մը հասցէին։ Եթէ տղամարդիկ կ'ըսեն «մեր կնիկը», իրենց կարգին՝ իգական սեռի անհատներու բերնէն յաճախ լսած եմ «էրիկս» բացատրութիւնը (այրիկ բառն է)։ Երբեմն կը գործածեն նաեւ «մեր մարդը» բացատրութիւնը, կարծես ըսելու պէս... «մեր էշը»։

Քանի այս նիւթին մասին է խօսքը, արժէ մատնանշել թէ Հայերս ուրիշ սխալ բացատրութիւն մը կը գործածենք։ Օրինակի համար, կ'ըսենք — եւ կը գրենք — «Տէր եւ Տիկին Մախսաքալեաններ»։ Այս յոգնակի ձեւը կարելի է գործածել երբ նոյն մականունը կրող՝ մէկէ աւելի ամոլներու մասին է խօսքը։ Այլապէս՝ պէտք է ըսել, — «Տէր եւ Տիկին Մախսաքալեան»։

×

Հ. Արսէն Ղազիկեան, կուսակրօն վարդապետ ըլլալով, բնականաբար ամուսնացած չէր։ Եթէ ամուսնացած ըլլար, անտարակոյս՝ պիտի յորդորէր... «Մի՛ գրէք տիկինս, այլ գրեցէ՛ք կինս»։

Բայց ի վերջոյ ամէն մարդ ազատ է, եւ կրնայ իր ուզածին պէս որակել իր կեանքի ընկերը։ Ինչ կ'ուզէ թող ըսէ։ կինս կ'ըսէ, տիկինս կ'ըսէ կնիկս կ'ըսէ, մեր կնիկը կ'ըսէ, եւ կամ ուրիշ գոյական — կամ ածական — կը գործածէ, ի՛ր գիտնալիք բանն է։

ՍԱՐՈՒԽԱՆ

Ի՛Ր ՏԵՂԸ ՀԱՅ ԵՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԳԻԾԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ծիծաղը եւ երգիծանկարչութիւնը (*) հաւանաբար մեռնին այն օրը, երբ իրենց պաշտօնը եւ դերը կատարելու խոր ազդակները վերնան այս աշխարհին մէջ։ Այսինքն, երբ մեր մոլորակին վրայ դադրին բոլոր բռնութիւնները, երբ բոլոր կուրքերը տապալին, երբ ընկերութեան ծոցին մէջ սրբուին բոլոր անարդարութիւնները, երբ կեղծիքը, խաբեբայութիւնը, աւելորդապաշտութիւնը վերնան սիրտերէ եւ միտքերէ, երբ աշխարհ դառնայ եդեմ մը, եւ մարդիկ՝ տեսակ մը հրեշտակներ։ Այդ տեսակ աշխարհի մը եւ ընկերութեան մը արեւածագը դիմաւորելու յոյսը չունինք վաղը, երբ մանաւանդ `այսօր՝ մարդկութիւնը սրարշաւ կը դիմէ դէպի խաւար, դէպի ետ՝ քարայրի կեանքը։ Ցայտնի է, ուրեմն, որ ծիծաղի աստուածը պիտի ապրի եւ գոյակցի մարդկութեան հետ դեռ երկար ժամանակներ, չըսելու համար՝ ցկեանս։

Բայց ո՛վ է այն էակը, որ կը կոչուի մեծ երգիծանկարիչ, եւ որ ունի յաճախ ծանր առաքելութիւն մը՝ ընկերութեան մէջ։ Երբ այսօր կը խօսուի Սարուխանի վաստակին մասին, իր մահուան առթիւ, անհրաժեշտ կը գտնենք դնել հարցումը.— Ո՞վ է երգիծանկարիչը։

Ան նախ, եւ մանաւա՛նդ, է ուշադիր, սո՛ւր դիտող մը, որպէսզի կարենայ վայրկեանը վայրկեանին տեսնել ու պահել ամէն ինչ՝ որ իր շուրջ կը թուի ըլլալ յատկանշական, իւրայատուկ, ու նաեւ՝ որպէսզի իր ներկայացուցած անձերը, դէպքերը ունենան այժմէութեան տարազ, կենդանի նկարագիր։ Երգիծանկարիչը պէտք է ըլլայ հոգեբան, որպէսզի կարենայ պեղել եւ ճանչնալ իր հերոսներու մերկ հոգին։ Ան պէտք է ըլլայ նաեւ հետաքրքիր եւ աննախապաշար քննադատ, ազատ մտածող, որովհետեւ միշտ պիտի

Գրեց՝ **ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ**

քննէ, շօշափէ նիւթ մը, ցոյց տայ երեւոյթ մը եւ տայ իր կարծիքը՝ այդ մասին։ Հետեւաբար երգիծանկարիչը, ի՛նք պէտք է ունենայ խորք, ընկերային եւ փիլիսոփայական անձնական հայեացքներ, դի՛րք, դէպքերը եւ անցքերը դիտելու ուրո՛յն եղանակ։ Ուրեմն ըլլայ առաւելագոյնս զարգացած, տէր՝ մտաւորական պաշարի, որուն պէտք է միանայ նրբազգացութիւնը, թաքթը, որպէսզի չիյնայ դիւրութիւններու եւ գռեհկութիւններու մէջ, ու ժողովրդական դառնալու սիրոյն՝ չդառնայ հասարակ։ Ու վերջապէս ըլլայ սրամիտ, որ դիւրին չէ։ Մարդ պէտք է տաղանդով օժտուած ըլլայ կեանքին մէջ, որ կարենայ ըսել թեթեւօրէն այնքան ծանր ճշմարտութիւններ։ Երբ այս անվիճելի յատկութիւնները կը պահանջուին երգիծանկարիչէ մը, զարմանալի պիտի չթուի, ուրեմն, եթէ միջազգային երգիծանկարիչներու թիւը այդքան քիչ ըլլայ եւ եթէ երբեք, հարիւր նկարիչի դէմ գտնուի մէկ երգիծանկարիչ՝ իշխանական դիրքով մը։

Երկու հարցումներ դրուած են մեր առջեւ.— Ո՞ւր է Ալեքսանդր Սարուխանի տեղը հայ եւ միջազգային երգիծանկարչութեան մէջ։

Սարուխանի տեղը մեր մէջ բնորոշելը շատ դիւրին է, ու ասիկա՝ ձեւով մը՝ դժբախտաբար։ Աւելի քան դար մը անցած է այն օրէն, երբ երգիծանկարչութիւնը մուտք գործեց մեր մէջ։ Մինչեւ Սարուխանի երեւումը կարելի ըլլայ թերեւս շարել քանեակ մը անուններ, որոնք երեւցած են մեր մամուլին մէջ։ Այդ անուններուն մէջ տաղանդաւորները՝ աստղային կեանք մը ունեցած են միայն, չեն իսկ կատարելագործուած, իսկ մնացեալներու գործերը արժէքէ զուրկ են, առնուազն արուեստի տեսակէտէն (**)։ Այսօր իսկ շատ փայլուն չէ կացութիւնը։ Հայաստանի մէջ պատկերը հեռու է գոհացուցիչ ըլլալէ։ Քսանեւհինգ տարիներէ ի վեր կը հրատարակուի Ոզնի երգիծաթերթը, ուր սակայն դերիշխող, մեծ երգիծանկարիչ մը չէ երեւցած։ Եարալեան, Արուտչեան, Թադէոսեան, Խանճեան գծագրիչներ եւ նկարիչներ են, որոնք սրամտութիւնները կը վերածեն պատկերի։ Անոնց չի պակսիր յատկութիւններ եւ շնորհ, սակայն չեն լրացներ ամբողջական երգիծանկարիչ կոչուելու պայմանները։ Զունին տիրական, անձնական դրոշմ, խառնուածքի չեշտեալ ինքնութիւն, զգացուած ներկայութիւն որոնք միասնաբար դէմք կը պարտադրեն շրջանակին։ Երգիծանկարչութիւնը, Երեւանի մէջ, կը բոլորէ ծնունդի եւ աճումի իր առաջին շրջանը։

Այդ կողմով աւելի բախտաւոր է արտասահմանը։ Կարելի է առնուազն հոս թուել մեզի ծանօթ երեք անուններ — Ռումանիոյ մէջ՝ Զիք Տամատեան, Ֆրանսայի մէջ՝ Քիրազ եւ Լիբանանի մէջ՝ Տիրան։

Զիքը տաղանդաւոր երգիծանկարիչ մըն է, որուն սրամտութիւնը եւ գիծերը ունին յաճախ նետի մը սրութիւնը։ Սակայն Զիք Տամատեան հայ մըն է, որուն գործը չի ճոխացներ ուղղակիօրէն հայ գանձարանը։ Որքա՛ն հայ գրականութիւնը ճոխացած է, օրինակ, Ուիլըմ Սարոեանով մը։ Ֆրանսայի Քիրազը՝ «ամէնէն փարիզեանը՝ փարիզեաններուն մէջ» — ինչպէս սովոր են կոչել, ազնուական հիւ-

մորխմ մըն է եւ Նուրբ արուեստագէտ մը, բայց իր գործերը օտար են հայկական կեանքին: Լիբանանի թիւ մէկ երգիծանկարիչը՝ Տիրան Աճէմեանն է: Անոր պարագային մեր միտքը կը պատէ չփոթ մը: Ահաւասիկ մէկը, որ իր տաղանդին եւ արուեստագիտութեան առընթեր՝ ունի առաւելութիւնը մեր կեանքը լաւ ճանչնալու եւ ապրելու հայկական հոծ գաղութի մը ծոցը՝ որպէս հայ: Բայց Տիրան կը լռէ, գրեթէ միշտ լռած է, գոնէ զինք ճանչցայ երկար տարիներու շրջանիս: Իր պատճառները որքան ալ ըլլան բացատրելի՝ կ'ունենան ժխտական արդիւնք մը հայ երգիծանկարչութեան համար: Մեր ակնկալութիւնը իրմէ կը մնայ միշտ վառ: Սփոփարար է, իր պարագային, տեսնել վերջապէս թէ ան պատկերազարդած է Յ. Թումանեանի «Քաջ Նազար»ը, որուն տպագրութիւնը, կը մաղթենք, որ չուշանար այլեւս:

Սարուխան մեր երգիծանկարչութեան պատմութեան պիտի անցնի որպէս անոր առաջին մեծ հիմնադիրը: Ան մեր Աբովեանն է եւ Րաֆֆին, մեր Օտեանը եւ Պարոնեանը, մանաւանդ այս վերջինը՝ իր խառնուածքով: Միջազգային մշակոյթի պատմութեան մէջ շատ քիչ է թիւը այն կատակերգակներուն, երգիծաբաններուն որոնք իրենց կեանքին ամբողջ տեւողութեան դուրս չեն ելած (չեն կրցած ելլել) իրենց կալուածէն: Ծնած են երգիծաբան, ապրած այդպէս ու մեռած՝ երգիծանքը շրթունքին: Անոնք զտարիւն երգիծաբաններն են: Այդպէս էր Մոլիէր՝ ֆրանսական գրականութեան մէջ, այդպէս էր Պարոնեան մեր մէջ, եւ այդ՝ բացառիկ խառնուածքի տէր է նաեւ Սարուխան: Այսինքն՝ ծնած է երգիծանկարիչ: Հետեւաբար մեր կեանքի բոլոր երեւոյթները իր բովէն անցնելով վերածուած են երգիծանկարի: Ամէն ոք ներկայ է հոն — կրքոտ կուսակցականը, անորոշ չէզոքը, շաղակրատ տանտիրուհին, դարավերջիկ հարուստը, սնոտի անհատը, հայ պարզ մարդը: Ամէն ինչ պատկերուած է հոն — մեր անմիջական անցեալը, մեր ներկան, մեր ընկերային ու քաղաքական միտքը յուզող հարցերը: Ազգային ամէնէն թաքուն հոգեվիճակներ վերածուած են զուարճալի պատկերի: Ահաւասիկ, օրինակ, սպիտակամօրուս, տկարակազմ ծերունի մը, հողաթափերով, տունը բազկաթոռի մը վրայ կորաքամակ նստած, անտեսանելիօրէն պպզած աչքերով, որ սակայն կ'ըսէ .— Ո՛չ տղաս, ես այս երկիրը շատ մնալու միտք չունիմ, երբ ծննդավայրս վերադառնամ՝ հոն է որ ծրագիրներս գլուխ պիտի հանեմ. ի՛նչ ծրագիրներ ունիմ... Այս պատկերը՝ իր մի քանի տողերովը կը խտացնէ հայ տարաբախտ կեանքի երկար ողբականը: Սարուխան ազգային գետնի վրայ եղաւ ան՝ ինչ որ եղան Հոկարդ, Կիլրէ, Ռոլանտսըն Անգլիոյ մէջ կամ Ֆիլիբոն եւ Տոմիէ Ֆրանսայի մէջ: Այս բաղդատականը պէտք է առնել խորհրդանշականօրէն: Մենք թագաւորութիւն մը չունէինք եւ ոչ ալ արքայ մը՝ գահընկէց ընելու:

Սարուխանը ունեցանք շուրջ դար մը ուշացումով՝ բաղդատմամբ եւրոպական մեծատաղանդ երգիծանկարիչներու, սակայն ան եկաւ իր գործերուն մէջ ամփոփել մեր դար մը երգիծանքը, որպէս գիրքեր պատկերազարդող, բարքերու նկարիչ եւ քաղաքական երգիծաբան: Սարուխանով կը սկսի մեր դասական երգիծանկարչութիւնը, որուն գագաթն է ան իր կշիռով, ոճով եւ բեղունութեամբ:

Խօսիլ Սարուխանի միջազգային արժէքին մասին ուրիշ բան չէ դարձեալ՝ քան խօսիլ անոր ազգային արժէքին մասին: Բայց, նախ, ո՛վ կրնայ անջատել ազգային հզօր տաղանդ մը միջազգայինէն: Անհնար է յստակ սահմանագծումներ ընել երկուքին միջեւ: Եթէ նոյնիսկ պահ մը մոռացութեան տանք կէս դարու վրայ երկարող արաբական մամուլին բերած իր մեծակշիռ մասնակցութիւնը եւ գրաւած առանձնաշնորհեալ դիրքը Եգիպտոսի մէջ (Սարուխան նոյնքան մաս կը կազմէ Եգիպտոսի երգիծանկարչութեան պատմութեան՝ իր պատուոյ աթոռով), Սարուխանի արժէքը նուազում պիտի չկրէր: Ան մեծ է՝ նախ իր «Ընկեր Փանջունի»ով եւ «Ընկեր Խոֆունի»ով, մեծարժէք ըլլալով նաեւ երանգաւոր «Աբիսողոմ աղայով»ով: Երկու դարէ ի վեր, սկսեալ անգլիացի Հոկարթէն, երգիծանկարիչներ գիրքեր կը պատկերազարդեն, բայց Սարուխան շնորհալի կամ տաղանդաւոր պատկերազարդող մը չէ լոկ, ան մեծատաղանդ վերստեղծագործող մըն է, որ թափանցած է ընկեր Փանջունիի ոգիին, խորասուզուած է մինչեւ հոն՝ ուրկէ ինքը, Երուանդ Օտեան, քաղած է Փանջունիի տիպարը: Նոյն հարազատ բնատիպարի երկու տարբեր արտայայտութիւններն են Օտեանի եւ Սարուխանի հերոսները, մէկը՝ գիրով, միւսը՝ գիծով, բայց նոյն ուժգնութեամբ:

Սարուխանի Փանջունին, սերտօրէն առնչուած ըլլալով հանդերձ Օտեանի տիպարին, ունի առանձին, անկախ կեանք մը: Այնքան հիւթեղ, կենդանի, ցայտուն, ամբողջական է ան՝ որ պէտք չունի բնագիրի մը նեցուկին իր լրիւ արտայայտութեանը համար: Կշռադատելով մեր խօսքերը՝ կարելի է վկայել թէ պատկերազարդումի կալուածին մէջ ցարդ իրագործուած միջազգային երգիծական գլուխ-գործոցներու շարքին կը պատկանի Սարուխանի «Ընկեր Փանջունի»ն, իր մեկնաբանութեամբ թէ արուեստի հզօր առկայութեամբ, որ տոմիէական բարձրագոյն արտայայտապաշտութեամբ դրսեւորուած է:

Սարուխան ստեղծած է նաեւ «Ընկեր Խոֆունի»ն, որ Փանջունիի մէկ յառաջացեալ տիպարն է, սոր պէս արեւելահայերէն խօսող:

Տիպար մը կը ստեղծուի ներկայացնելով ժողովուրդի մը հոգեբանական կազմախօսութիւնը կամ ընկերութեան մը հանրային – քաղաքական մէկ երեսը: «Ընկեր Խոֆունի»ն կը պատկանի այս վերջին արտայայտութեան:

Հարց պիտի չարծարծենք, այժմ, թէ երգիծանկարիչը ո՛վ կամ որո՛նք նկատի ունէր իր միտքին մէջ: Երբ տիպարը ստեղծուած է միս ու ոսկորով, եւ ունի կեանքին բոլոր բաղկացուցիչ տարրերը՝ կը դառնայ ինքնաբաւ, եւ կը վերածուի խորհրդանիշի, կը ներկայացնէ դիմագիր մտայնութիւն մը: Կոտրելով «չինեցի» ըողները անպայման ձախակողմեան գաղափարաբանութեամբ փանջունիներ չեն, ոչ ալ քաղաքական ցնորքը՝ աջին կամ ձախին մենաշնորհը: Իսկ երբ այսօր կը խօսինք Ընկեր Խոֆունիի մասին, մեր մեկնակէտն է, արուեստի գծով, խորաչափել Սարուխանի գործին տարողութիւնը եւ երկարաձգումը ժամանակի մէջ: Ի վերջոյ, պատմութեան հոլովոյթով բոլոր իրաւակարգերը եւ կուսակցութիւնները պիտի փոխեն գործելակերպ, դիմագիծ եւ շապիկ, եթէ ոչ՝ անուն: Բայց արուեստի մարզին մէջ քանդակուած տիպար մը պիտի ունենայ յաւիտենական կեանք, որպէս խորհրդանիշ մտայնութեան մը: Այս պատճառով, երբ կը դիմենք շուրջ մէկ ու կէս դար առաջ Տոմիէի գծած Օրէնսդրական մարմնի մրափող անդամներուն՝ չենք հարցներ այլեւս թէ անոնք ո՛ր իրաւակարգի կը պատկանէին: Անոնք կը պատկանին այն բոլոր իրաւակարգերուն, որոնք թոյլ կուտան մուտքը խորհրդարանի մէջ յղփացած, գառամած, յօրանջող անձերու: Եւ «Ընկեր Խոֆունի»ն ունի տիպարային այն ուժը, ինչ որ աշխարհահռչակ երգիծանկարիչները տուած են իրենց հերոսներուն: Եթէ Մոնիէի Բրիւտոմը կը ներկայացնէ հասարակ տեղիք միտքեր արտայայտող տիպարը, Թրավիէի Մայէօն՝ ամէն մոլութեան տէր չնական անձը, Տոմիէի Ռոպէր Մաքէրը՝ կեղծաւոր խաբեբան, Կավարնիի Թոմաս Վիրըլոքը՝ թափառաշրջիկ մուրացիկը, Սարուխանի Ընկեր Խոֆունին կը ներկայացնէ (եւ պիտի ներկայացնէ) քաղաքական անիրատես եւ պատեհապաշտ տիպարը մեր մէջ, որ ընտանեկան ընդլայնումով մը — խոֆանոյշ եւխոֆունիկ — կը տարածուի կազմակերպեալ ընտանիքի մը — հաւաքականութեան մը — վրայ: Աւելին, ինչպէս որ Ֆիլիբոնի Տանձը խորհրդանիշն էր Լուի - Ֆիլիփ արքային, նոյնպէս՝ հայ խմբագրի մը դժբախտ մէկ արտայայտութեամբը՝ հեծանիւը - պի - սիքլէթը - դարձաւ ոգեկոչումը Ընկեր Խոֆունիին: Սարուխանի շնորհիւ պայթած եւ պայթող - անիւով հեծանիւը մաս կը կազմէ այլեւս մեր ֆոլքլորին:

Սարուխան կը գծէ ազատ շարժումներով, աւելի ճիշդը՝ իր երգիծանկարները ամբողջական եւ նկարչագեղ կտաւներ են, մելանով գծուած, ուր ամէն անկիւն վրձինը պտըտած է, յարգելով հաւասարակշռութեան եւ յօրինումի բոլոր օրէնքները: Իր գծագրութիւնները չունին մտահոգութիւնը գիծերու խնայողութեան: Անոնք աշխատցուած են, ծաւալ եւ խորութիւն ստացած՝ գիծ-գիծ խաւով (աշիւրէ): Իր այլազան տիպարները դէմքեր են ուսումնասիրուած, բնական, իրենց արտայայտիչ նկարագրով եւ մարմնի համապատասխան կենդանի շարժումով: Նոյնիսկ աւելի իրաւունքին տալու համար, կը պատահի որ Սարուխան ինքզինքն ալ գծէ երգիծանկարին մէջ եւ ինքզինքին խօսք տայ: Իր երգիծանկարներուն յատկանիշն են աշխոյժ, յորդուն նկարագիրը:

Ինչ որ ցարդ վեր առնուեցաւ որպէս Սարուխանի վաստակը ազգային կալուածէն ներս, առէք այդ բոլորը եւ նոյն կշիռով զետեղեցէք երեսուն միլիոն ժողովուրդով Եգիպտոսի մէջ: Եգիպտացիներուն Սարուխանը դարձեալ կը կոչուի Սարուխան: Երկու տաղանդ՝ մէկ անունով ներկայացուած: Նեղոսի ափերուն առաջին մեծ երգիծանկարիչը դարձաւ ինք՝ Սարուխան, որ քաջալերեց եւ փթթեցուց նոր տաղանդներ: Ստեղծեց տիպար մը՝ Խավաժա էֆէնտի, որ Եգիպտոս հաստատուած եւ եգիպտական կեանքը իւրացուցած օտարականն է: Սարուխան հայրն է մանաւանդ հռչակաւոր Մսրի էֆէնտիին, բարեմիտ այլ ուշիմ, առողջ զգայարանքի տէր եւ սրամիտ միջին եգիպտացի տիպարին, որ արագօրէն ընդհանրացաւ արաբական մամուլին մէջ եւ 1930էն մինչեւ 1955 արտայայտեց ժողովրդական միջին խաւի կարծիքը: Եգիպտական յեղա-թեամբ, դարձաւ «Աբաք էֆէնտի»: Միմիայն հագուստ-կապուստի փոփոխութեամբ, դարձաւ «Արաբ էֆէնտի»: Մինչեւ կեանքին վերջ Սարուխան ծառայեց Եգիպտոսի եւ եգիպտական արուեստին: Արդարօրէն ակնկալելի է, որ եգիպտացի արուեստի քննադատ մը կամ ուսումնասիրող մը, լուրջ աշխատասիրութեամբ մը արդարութիւն ընէ Սարուխանի մեծակշիռ վաստակին: Ասիկա պիտի ըլլար բազմաթիւ արտայայտութիւններէն գեթ միայն մէկը Եգիպտացիներուն յապաղած երախտագիտական զգացումին՝ հանդէպ իրենց (եւս) ազգային Սարուխանին:

Սարուխանին վաստակը ինչպէս դուրս կ'ելլէ մեր հայկական կալուածէն, նմանապէս վեր կը բարձրանայ եգիպտական շրջանակէն: Որեւէ մեծ երգիծանկարիչ, մանաւանդ երբ ան ապրած է յեղափոխական եւ պատերազմական տարիներ, իր մեծագոյն խօսքը ունեցած կ'ըլլայ: Դեռ բոլորին միտքին մէջն են այն երգիծանկարները, որոնք ամփոփուեցան «Այս պատերազմը» խորագրեալ հատորին մէջ, եւ ուր Հիթլէր կ'ունենար միշտ բոցավառ քամակ մը: Այդ անստոյգ շրջանին, իր խիզախ երգիծանկարները բոլորին ներշնչեցին արիութիւն, վստահութիւն, կորով, վտանգելով հեղինակին ֆիզիքական ապահովութիւնը: Բնական հետեւողութիւնն է, ուրեմն արտայայտուած այն միտքը՝ թէ երկրորդ աշխարհամարտին մասնակցող հայ բազմաթիւ զօրավարներէն մէկը կը կոչուէր Զօրավար Սարուխան:

Պատերազմի դէմ աննկուն պայքարողը կը ստանայ խաղաղութեան մրցանակ: 1960ին ամերիկեան փիփըլ թու փիփըլ փրոկրըմի (ժողովուրդէ ժողովուրդ յայտագիր) մէջ, որ ամերիկեան երգիծանկարիչներու հաստատած մրցանակն է խաղաղութեան եւ իրերհասկացողութեան համար պայքարող երգիծանկարիչներուն յատկացուած, Սարուխան կ'արժանանայ շքանշանի աշխարհահռչակ տասնըչորս ուրիշներու հետ: Այս ընտրութիւնը նուիրագործումը կ'ըլլայ միջազգային իր համբաւին:

Սարուխան այն ռահվիրան է որ բարձր բռնեց արեւմտահայ երգիծանքին բոցավառ ջահը իրեն փոխանցուած՝ Պարոնեանի եւ Օտեանի կողմէ: Պարոնեան իրեն փոխանցած է նաեւ սէրը ճշմարտախօսութեան, ինչպէս նաեւ անվախութիւն, խիզախութիւն եւ շողոմանքէ խորշանք: Ան նոյն ատեն բաց սիրտ մը եւ միտք մըն էր բոլորին դիմաց:

Սարուխանի վաստակը դարձած է իր ձեւով՝ ուսանելի մեր դասականը, իսկ իր խորքով՝ վաւերագրային տոկուն արժէք մը: Ով որ, օր մը, ուզէ ունենալ գաղափար մը մեր ժամանակակից կեանքին մասին, պիտի դիմէ Սարուխանի որպէս խտացեալ, պատկերազարդ ալբոմ՝ մեր ազգային պատմութեան եւ շրջանի քաղաքական իրադարձութիւններուն:

ԳՐ. ՔԻՕՍԷԵԱՆ

(*) Այս բառին գլխաւոր դարբինն է Սարուխան, որ արդարօրէն սխալ, անհամապատասխան կը գտնէր «ծաղրանկարչութիւն» որակումը՝ քարիքաթիւրին:

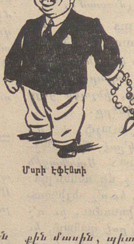
(**) Երբ հայ երգիծանկարչութեան ծընունդէն ասդին անցած են շուրջ հարիւր տասը տարիներ, ակնկալելի է որ հատոր մը անոր պատկերը երեւնայ մեզի, իր յատկանշական գիծերով, առնուազն մինչեւ 1920ի գործերը: Մեր դատումը թէ անցեալին չենք ունեցած անզուգելի պոռթկումով մը եւ ինքնատիպ ճախրանքով մը գործեր՝ որոնցմով երգիծանկար մը կը դառնայ խորհրդանիշ՝ ոչինչով կը փոխէ մեր ակնկալութիւնը ալբոմի մը հրատարակութեան ի խնդիր: Լաւ է որ, ճանչնանք, մենք մեզ ու մեր անցեալը ճանչնանք պատկերով, որ տպաւորելու լաւագոյն եղանակն է:

Ընկեր Փանջունի

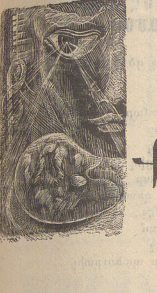

Ընկեր Սարաֆունի

Ընկեր Խոֆունի

Աբիսողոմ աղա

Մսրի էֆէնտի

Արաբ էֆէնտի

ԲԱԼԷ-ԹՈՍ-ԲՈՖ

արուեստասէրի մը օրագրէն

Գրեց՝ Գ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

«Որպէսզի չվհատին, շարունակեն, տոկան...»

Նարժումի մը պատասխանատուն երաշխաւորն է անոր։ Պարտաւոր է շարունակել, եթէ մանաւանդ իր սկզբնական ...ղջանին մէջ փորձին տարազը կը կրէ ան։ Երեւոյթը բաւարար չէ։ Սկսուածը հարկ է տեւականացնել, ընդլայնել, ընդհանրացնել։ Արդիւնքը ամէնունը դարձնել։ Օգտագործել լաւը միայն։ Փորձը ինքնին գրաւ մըն է արդէն։ Եթէ յաջողի կրնայ ...աւորութեան ալ մղել։ Կ'ընդունիմ գրաւը։ Ի՞նչպէս սակայն, եւ ի՞նչու։

Նման հալած լոյսի շերտերու որ հեռաւոր նաւուն լուսարձակը յանկարծ կը ...ոպէ քանի մը րոպէ մութ ծովեզրին վրայ, ուր՝ պատահմամբ կը գտնուիս, Քաթրայի Փառատօնը տասուկի մը արագութեամբ լուսաւորեց գետին մը սփիւռքի վրայ, ու գնա՞ց կորսուիլ անջրպետին մէջ։ Լոյսերը խաւարին են յանձնուած։ Լաւագոյն պահն է ինքնափուփման։

Չեմ կրնար առարկայօրէն յիշել լրիւ անոր թողած տպաւորութիւնները հոգւոյս ...։ Այդ օրերուն ուրիշ էին մտահոգութիւնները, մխրճուած հեւքոտ առօրեային մէջ։ Բայց գիտեմ թէ ուժեղ էին։ Գիտեմ նաեւ թէ ոգին նոյնը մնաց սկիզբէն մինչեւ վերջին վայրկեանը։ Յարգուեցան էական առաջադրութիւնները։ Ծուինք կարելին։ Քսանեւչորս ժամեր բաժնուած չորս օրերու վրայ՝ բիւրեղացնելու համար հինգ տարիներու աշխատանքին զանազան երեսակները։ Ծնունդ տալու համար նոր բջիջներու, նոր առաջադրութիւններու, նոր աշխատութեան ...երու։ Նոր երեսակներ խրախուսնելու ձգտումով, ուր՝ հինը նորին պիտի ծառայէ։

Որպէսզի յամառութիւնը չկորսնցնէ իր ...ական ժանիքները տեղի տուի մեծ վա...ով սրտիս մէջ լուռ արձագանգող իղձին՝ արուեստի փառատօնի մը։ Խոստովանիմ՝ շունչի ընդհանուրին վստահութիւնը. ոչ իսկ բոլոր խորհրդատուներուս համաձայնութիւնը։

Հիմա որ իր աւարտին է հասած, կարծե՞ր թէ ոչ այս նշմարելի ճիգը։ Զունիմ պատասխան։ Կարեւորութիւնէ զուրկ է այ... ան։ Փորձ մըն էր փառատօնը եւս։ ...նոր ազդեցութեան կապուած պիտի մը...յ բուն պատասխանը։ Փորձել։ Դիտել, ...ատել՝ յղանալ եւ փորձել։ Այդ էր մի...ն որ ըրաւ Քաթրա հինգ տարի, մերթ ... մերթ ընդհանրացնելով յաջող փոր...։ Հոդ եղաւ նաեւ իր յարաբերական ...ողութեան գաղտնիքը։ Ստեղծուած ...կլիմային, առօրեայ աշխատանքի կշռոյ...թին, հարցերու մերձեցումին եւ նամա...աւանդ իր փնտռած յարաբերութիւններուն մէջ։

Յարաբերութիւններ՝ Հայաստան եւ Սփիւռքի միջեւ հաստատ կապեր ստեղծող։ Յարաբերութիւններ՝ Հայն ու օտարին միջեւ հասկացողութեան կապեր դիւրացնող։ Յարաբերութիւններ՝ որոնք նաեւ ծանօթացնէին հայ երգահանը մեկնաբանին, հայ մեկնաբանը՝ օտարին. երիտասարդը՝ միջին սերունդին, պատրաստուած ունկնդիրը պատահական սիրողին։ Գետին պատրաստել։ Որպէսզի հասկնան զիրար, ճանչնան ու սիրեն զիրար։ Արդիւնքը եղաւ ճշմարիտ հալոց մը տպաւորիչ, ուր՝ կրցինք գէթ նախնական չափերով բայց համագործակցային դրօշմով աշխատանք մը պարտադրել Սփիւռքին։

Երաժշտութիւնը եղաւ նախ անոր առաջին մեծին յայտարարը, ըլլալով ան բոլորին ծանօթ ամենահեշտ վերացական լեզուն։ Բայց կան նաեւ բազմաթիւ կոյս ուղիներ։ Նոյն մօտեցումով ի՞նչու չփորձել զանոնք։ Ահաւասիկ երկրորդ ուղի մը որ առջօրէն փորձուեցաւ փառատօնի օրերուն՝ կերպարուեստը։ Եւ յաջող դուրս եկաւ։ Բաւ պիտի ըլլայ ընդարձկել զայն։

Հարցում՝ տասար թիւը «ալէրժիքներու» այս կարգի շարժման մը հանդէպ, կրնա՞յ կաղացնել անոր գնացքը։ Այո՛, որոշապէս։ Բարեբախտաբար վարակիչ բնոյթ ունեցող շարժում մըն է։ Աւելի նաեւ ժողովրդականութիւն իսկ կրնայ վայելել։ Ուստի ալէրժիքները պարտին հետըզհետէ նկատի առնել զայն։ Հեղինական դուսաններ են անոնք որ հայապահպանման հանապազօրեայ տխուր մեղեդի մը կը մուլտան։

Հետաքրքրուած կը թուին ըլլալ միայն ու միայն հայկական «երրորդութեամբ» մը, զոր յաջողած են անցընել Սփիւռքի պատմութեան «Եկեղեցի, դպրոց, դատ» տարազով։

Մշակոյթ բառը, չորրորդը՝ յաճախ դունաւոր դրօշակի մը դերը կը կատարէ չփոթուելով մայրենի լեզուին հետ։ Խօսուլուտուքի ծառայող լաւագոյն պատրուակը։ Ոմանք չեն ուզեր հասկնալ թէ ուրիշ ուղի մը՝ տարբեր մերձեցումով, կրնայ եւս հանդիսանալ, մանաւանդ նոր սերունդներուն համար առանին լրացուցիչը ծանօթ երրորդութեան։ Մոռնալով թէ արուեստ եւ մշակոյթի ուղին երբեմն աւելի ազդեցիկ իսկ միջոց մը կրնայ ըլլալ սփիւռքի գոյատեւման ծառայող, պայմանաւ որ՝ ոգի, ուժ եւ գիտակցութեամբ կիրարկուի ան՝ տրուած ըլլալով թէ նախնական ազդակը հոս կ'ենթադրէ տեսակարար բարձրագոյն որակ եւ համագաղութային միջոցներով աշխատող մասնագիտական անձնակազմ։

Հոդ, այդ կէտին շուրջ է որ կը կորսուին կարծէք հայապահպանում որոնող միտքերը։

Յառաջիկայ տարիներու ընթացքին Քաթրայի ամենամեծ դժուարութիւնը ուրեմն կը կայանայ մեր նոր ամիրաները՝ որոնցմէ շատերը ազգային գործիչներ՝ տարհամոզելու մէջ թէ, իրենց ընդգրկած ուղին միակն է։ Ի՞նչպէս իմացնել իրենց թէ կան զանազան ուղիներ։ Որ հարկ է ընդլուզել եւ ժողովրդականացնել։ Մամուլ, արուեստագէտներ, մտաւորական դաս՝ Քաթրայի լաւագոյն դեսպանները՝ կրնան բազմապատկեալ չափերով օգտակար հանդիսանալ իբրեւ պատգամաւոր այս յանդուգն ձեռնարկը գլուխ հանելու համար։ Եթէ յաջողինք հաւատացնել թէ մշակոյթ եւ արուեստի ուղիով կրնանք դիւրաւ վերադառնալ տալ կարգ մը կորսուած ազգային թէ անհատական հաւասարակշռութիւններ հայ տղուն, առանց դոյզն հոգեկան բարդոյթի ծնունդ տալու, այն ատեն հայոց սփիւռքի ամիրաները պիտի դադրին ունենալէ խորամանկ կամ ամուլ դիրքաւորումներ։ Ու պիտի հանդուրժեն որ ուրիշ փորձեր ալ յաջողութեամբ պսակուին եւ մանաւանդ կարող կ'ըլլան դուցէ սիրելու ինչ որ իրենց սահմանափակ շրջանակէն դուրս կը գտնուի եւ կը պատկանի բոլորին։

Ի՞նչ ընել հողը աւելի յուռթի դարձնելու համար։ Երբ կ'ըսեն՝ ինչո՞ւ վաճառականական հիմքերու մասին չէք խորհիր։ Ի՞նչ պատասխանել, եթէ ոչ իրաւունք տալ իրենց։ Դիտել տալով սակայն թէ այդ կարգի հիմքեր խորերն են թաղուած ու մենք մեր ասեղնարձին վրայ մախաթ իսկ չունէինք կերտելու համար Քաթրան։ Ասեղով պեղեցինք հիմք դետեղելու համար. ասեղով նաեւ շինեցինք, քանի մը ընկերներ, անոր առաջին տարազը։ Չեն ուզեր գիտնալ։ Լաւագոյն պարագային հասկնալ կը ձեւացնեն։ Քմծիծաղով կը շնորհաւորեն ու կը հեռանան։ Հայ նոր ամիրաները մինակ մարդիկ են։ Խորհրդատուի ալ պէտք չունին։ Գիտեն չինել։ Ունին նաեւ իրենց յատուկ տալու ձեւը։ Բայց չեն հաւատար տարբեր կարգի ինքնատիպ ճիգերու գոյութեան։ Լայնախոհ ըլլալ, քանի՝ նկարը ջրաներկ է, արեւի ճառագայթներէն կ'աղդուի։

Ամենակարեւորը՝ գետին պատրաստել։ Զանազան ուղղութիւններով։ Միանգամայն։ Առանց մոռնալու, ժամանակը՝ նախապատուութիւններու շարքը։ Ու հո՛դ որքան 'զգալի է վերին հեղինակաւոր մարմնի մը չգոյութիւնը։ Ունենալով աւելի յապաղում իրաւ մշակոյթի եւ արուեստի գետիններուն վրայ, բաղդատմամբ քաղաքակիրթ համայնքներու, հայ սփիւռքը պարտի գտնել «հնարքներու շաւիղը», պաշտպանելու համար էականը։ Եւ կորսնցնելիք ոչ իսկ մէկ օր՝ մտածելու, յղանալու, քննելու եւ անմիջապէս աշխատելու նոր ծրագիրներու վրայ։ Որոնք եթէ ուշադրութեան արժանանան անկասկած կրնան իրագործուիլ։

Նիւթական գոյութեան պէտք է միանայ ոգեկանը ապահովող ցեղին ներհուն հըմտութիւնը։

Այդ էր նաեւ նպատակներէն մին Քաթրայի փառատօնին։ Յաջողեցա՞ւ։ Ո՛չ։ Որովհետեւ չկարողացաւ պատռել անտարբերութեան շղարշը, պատնէշէն անդին անցընել բուն հարցերը, հակառակ երեւութական քաջալերանքին, կազդուրիչ շնորհաւորութեանց ու ստեղծուած բացառիկ հետաքրքրութեան մը հաղորդական կլիմային։

Լաւագոյն պահե՞րը այդ քսանեւչորս ժամերուն։ Հո՛ն էին ուր կը զգայինք ստեղծագործ նոր շունչի մը փոխանցումի բեմէն սրահ։ Երբ Շուշանիկ Միլտոնեանի տաւիղը Տէպիւսի կ'երգեր։ Երբ Ֆիլիփ Միւլլէր իւրայատուկ հնչիւններով կը խօսեցնէր իր թաւջութակը, տալով առաջին ունկնդրութիւն մը Եդուարդ Միրզոեանէ, հասցնելով մեզ իրեն հետ անտեսանելիին սահմաններուն։

Երբ պարուհիներ Մորիս Ռավէլի վալսը կը մարմնաւորէին, կամ Պէթհովէնի վեցերորդը ըմբռնել կուտային մեզի, Հիւկօ Նիպելինկի կախարդ քամերային մեղսակցութեամբ։ Երբ Հրեղէն Ջիեր կը գահավիժէին վհուկի մը անձնատուր՝ Սարգիս Պարաճանոֆի զգլխիչ բեմադրութեամբ։ Երբ չարչարուած, պղծուած հոգիներ խնկարկու եւ շղթայաւոր դուրս կ'ելլէին եկեղեցիէն։

Երբ կը զգայինք թէ բռնաբարուողը նաեւ մենք ենք։ Երբ պլպլուն կայծ մը մէջդ կը հետեւիս... անոր։ Գուցէ Աստուած։ Բանի ստեղծագործ երեւակայութեան մը կանչն է լածդ։ Տրամադրելի ես դուն քու մէջ ամէն զոհողութեան պատրաստ։ Հո՛դ էին լաւագոյն պահերը փառատօնին։ Նաեւ երբ Առնօ Բաբաջանեան եւ Ալէքսանդր Յարութիւնեան սիրտերը ցուցնելու չափ հզօր ալիքներով կուգային պոռթկալ իրենց հայկական ռափսոտին եւ ժայթքել իրենց տօնականը։ Այդ պահերուն տեսնուածը, լսուածը աւելի հրաշուխ էր քան զուտ նուագ. բայց ինչ բոյթ, այդ պահերուն մենք եւ անոնք հաղորդուած էինք՝ նոյն հալոցին մէջ հրկիզուած։ Եւ երբ հետեւեալ գիշեր Մանուկ Բարիկեան կուտար Պախի փարթիթա մը անաղարտ ամէն չարիքէ։ Պիտի մոռնայի, երբ Անժէլ Կարապետեան հայ մեղեդիներու հարազատ փունջ մը կը հըրամցնէր պարզութեամբ։ Հո՛դ էին լաւագոյն պահերը։ Ու տակաւին բոլոր անոնց մէջ, ուր՝ առաջին ունկնդրութիւններու տեղատարափին տակ յօրինող մեկնաբան զոյգեր կը ջանային հինգ գծիկներուն ընդմէջէն իրաւն ու գեղեցիկը գտնել։ Րաֆֆի Պետրոսեան, Շառլ Ռընօ, Այտա Մուրատեան, Ռուպինա Սեթխանեան, ապրեցուցին մեզի այդպէսի հեշտալուր վայրկեաններ։

Եւ որքան հոգեպարար էր զգալ, յիսնամեակի մը առթիւ վաստակաւոր ուսուցչուհիի մը սրտին համաչափ զարկերը իր նախկին սաներուն հետ։ Անի Աճէմեան, Անի Ղազարեան, Սեդա Դանիէլ տըւած էին իրենց կատարեալ արուեստագէտներ հասցուցած ըլլալու հոգեկան վերին գոհունակութիւնը։ Աշխէն Գավաֆեան խորհրդանշանը հանդիսացաւ փակման օր փառատօնի ոգիին։ Իմանալ եւ սիրել։

Մեկնած են բոլորը, մարելէ ետք լոյսերը։ Հասած են առաջին նամակները։ Ի՞նչ ընել։ Վերսկսիլ։

Ի՞նչ մնաց։ Ափ մը առաջին ունկնդրութիւններ տարածուելու պատրաստ։ Այդքան մըն ալ ցուցադրութիւններ։ Անվերապահ գնահատանքը օտարներուն։ Լուրջ կարելիութիւններու հեռապատկերը մեր չորս հիւր հայրենի երգահաններուն համար։ Նոր երիտասարդ ուժերու երեւումը։ Նկարիչ թէ երաժիշտ։

Ի՞նչ մեծ ուրախութիւն էր հաստատել թէ՝ փորագրութիւնը զոր Գաղանճեանի ձեռքով փառատօնի առթիւ էր պատրաստուած՝ արժանացած է ամենախիստ արուեստագէտներու գնահատանքին, նաեւ Անժէլ Կարապետեանի երեւումը ուր իր առաջին ելոյթով իսկ հմուտ քննադատ Ժաք Լոնչանի ուշադրութիւնը կը գրաւէր։

Այսքանն ալ բաւարար չէ՞ արդարացնելու համար Հայ Արուեստի Զարգացման Միութեան մը գոյութիւնը։ Մինչեւ իսկ փառատօն մը։

Վերսկսիլ։ Թերի կողմերը վերյիշելով աւելի քան լաւերը խրախուսիչ, որպէսզի պրկուած զսպանակի մը վերածուի այն փոքր արուեստի բջիջը զոր Քաթրա կոչեցինք հինգ տարիներ առաջ։

Ա՛յդ օրերուն շեշտը տրուած էր սիրտին վրայ։ Այսօր՝ մկրատել միտքը։

Վերսկսիլ։ Որպէսզի ան կարենայ չվհատիլ, շարունակել եւ... գուցէ տոկալ։

13 Ապրիլ 1977

ԱՆԻՇԽԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՆՀԵԹԵԹԸ

Jacques Prévert

Եթէ տաղնապը բանաստեղծութեան հրատարակութեան ու վաճառքին օրէնքը կը կազմէ, Փրեվերի հատորները այդ օրէնքին դրեթէ աննախընթաց բացառութիւններն են: Նախապէս ձեռքէ ձեռք շրջող, յետոյ ակամայ՝ հատորի մը մէջ ամփոփուած Փրեվերի գրութիւնները ալպաքանակի մրցանիշը կը կոտրեն եւ բանաստեղծութիւնը կը մտցնեն «գրպանի» աժան ու ժողովրդական մատենաշարներուն մէջ: Ո՞վ չի գիտեր սա անունները· Paroles (1946), Spectacle (1951), La Pluie et le Beau Temps (1955), Histoires (1963), Arbres (1976).

Այս երեւոյթը կը բացատրէ մասամբ թէ ի՞նչու Փրեվերի անունը, որոշ հասարակութեան մը համար, համարժէք է բանաստեղծութեան, այնպէս ինչպէս, նոյն

Գրեց՝ **Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ**

հասարակութեան համար, Տիկին Սականի վէպերը խորհրդանիշն են ֆրանսական արդի վէպին:
Իմ Մոնթանի բերնէն հոսող Մեռած Տերեւները *կամ* Սիրահարները *անուշիկ, զգայնոտ ու տխրաժպիտ երգեր են, այնքան լաւ փակած ու փարած իրենց ժամանակին, յետ - պատերազմեան տարիներու յոգնութեան, զրկանքին, յուսաբեկու - թեան ու այլազան մեծ ու փոքր հաւաքական տառապանքներուն:*

Աւելցուցէ՛ք Փրեվերի քանի մը քերթուածներուն մուտքը դասագիրքերէ ներս: Օրինակ՝

> «Երկու առաւել երկու՝ չորս
> Չորս առաւել չորս՝ ութ
> Ութ առաւել ութ՝ տասնըվեց
> Կրկնեցէ՛ք...»:

Եւ կը կրկնէիք: Նման դրութիւններ կը խեղդէին ձեր ուղեղը իրենց անհեթեթ թռչունի էջ մը դասով: Կը պատահէր, որ վանդակ մը գծէիք եւ թռչունը դնէիք հոն, բանտարկէիք ձեր երեւակայութիւնը: Ձեզ կ'օրօրէին մանկութիւնն ու յիշատակները: Չէիք ուզեր մեծնալ: Տակաւին ձեր պատանութիւնը երգեց վերլենեան սա երգը·

> «Թռչուններու շուկան գացի
> Եւ թռչուններ գնեցի
> Քեզի համար
> Իմ սէր
> Ծաղիկներու շուկան գացի
> Եւ ծաղիկներ գնեցի
> Քեզի համար
> Իմ սէր...»

Եւ այսպէս կէս քաղքենի, կէս մթին - պատանութիւն՝ անորոշութիւններ, դըպրոցէ վերջուան վիպապաշտութիւն ու փարիզեան երազներ, որոնք ձեզի իրաւ ապրումներու համն ու պատրանքը կուտային: Չէիք գիտեր ո՞ւր կը սկսէր եւ ո՞ւր կը վերջանար այս հեղնանքը: Կարեւորը այն էր, որ նման սէրեր կային, թռչուն, ծաղիկը ու պահարան, ձեզի բերող բանաստեղծութեան անմիջականու - թիւնը: Ձեմ չակերտեր: Եւ սէրերը դըպրոցի վերածուեցան ուրիշ տեղ, տարածուեցան, բրնափոշի եղան կամ բեղնա - փոշի: Դուն գիտես ընթերցող, թէ ինչի կ'ակնարկեմ:

Բայց այս բոլորը չեմ գրեր Փրեվերի արտադրութիւնը իր ըեղծումով դատապարտելու համար: Բնաւ: Այլ ի յայտ բերել կ'ուզեմ այն ծածկումը, որուն ենթարկուեցան պայթուցիկ հեգնանքով, խարանումով, վայրենութեամբ լեցուն էջեր: Կ'արժէ կարդալ իր Tentative de Description d'un Dîner à Paris, 1931*ին տպուած «ընթրիքի մը նկարագրութեան փորձը», ճիփ-ճիշդ այս դալուկի ճաշերու նկարագրութիւնը: Անիկա կուգայ ուղղակիօրէն գերիրապաշտութենէն, հակառակ անոր որ Փրեվեր իր կապերը խզած էր արդէն 1928ին: Քերականական կապերու խախտումը, բառախաղերը,* (« ceux qui croient croire / ceux qui croa croa ») *անսպասելի հակադրութիւնները, երեւութական անտրամաբանութիւնը գրութիւնը կը մօտեցնեն գերիրապաշտ արտադրու - թիւններու· բայց հոն կը յայտնուի նաեւ ու մանաւանդ սուր քննադատութիւնը իրողութեան, թելադրուած՝ քաղաքական բացայայտ ու ստանձնուած դիրքորոշումէ: Այս գրութիւնը կը պատրաստէ Փրեվերի դեռ անտիպ թատրոնը, ժողովրդական թատրոնը, որուն գլխաւոր գործաւորներէն մէկն է ան, «Ժողովրդական Ճակատի» յաղթանակի տարիներուն:*

1931*ին*, 1936*ին*, 1939*ին Փրեվերի գըրութիւնը թափանցիկ է առօրեային, սովորականին ու անկարելի իրականու - թեան: Կը գրէ անոնց համար որոնց «առօրեայ հացը յարաբերաբար շաբաթական է», անոնց համար որոնք «նկուղ - ներու մէջ գրիչ կը շինեն, որով ուրիշներ բացօթեայ վայրերու մէջ կը գրեն թէ ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ...»: Ամէն օրուան ու բոլորին բառերով, քիչէի մօտեցող նախադասութիւններով, ժողովրդական երգերու նմանող յանկերգնե - րով գրութիւնը կը փորձէ ըսել մահը «նախկին արեւուն», նախկին իմաստին·*

> «Եւ բնանկարը կիսաշէն կիսաքանդ
> Կէս քուն կէս արթուն
> Կը փլչի պատերազմին, դժբախտու-
> թեան ու մոռացման մէջ
> Կը վերսկսի
> Կը կառուցուի կրկին մութին մէջ
> Դրամագլուխը կը ժպտի
> Բայց օր մը պիտի իրաւ արեւ մը գայ
> Իրաւ արեւ մը կարծր որ կակուղ
> բնանկարը կ'արթնցընէ
> Եւ աշխատաւորները պիտի ելլեն
> Պիտի արեւը տեսնեն
> Իրաւ ու կարծր ու կարմիր արեւը
> յեղափոխութեան...»

Այսօր քիչ մը դիւրին եւ անհետեւանք կը թուի այս խօսումը, անջատուած իր շրջապատէն, «Ժողովրդական Ճակատ»ի տօնական ու վտանգաւոր շրջագրութե - նէն ուր գրութիւնը կը միջամտէր: Նոյն օրերուն, ըսել կ'ուզեմ նոյն գրութեան հետ կը գրուի իշխանութեան խնդրականացումը: Ծանօթ է Փրեվերի La Crosse en l'Air *քերթուածը եւ անոր բառային կազմածը որ կ'երթայ իշխանութեանց իշխանութեան, սար խորհրդանիշ՝ Հռոմին ու Պապին դէմ: Հոն կարելի է կարդալ Փրեվերի գրութեան բոլոր հը - նարքները, քաղաքական քննադատութենէն մինչեւ քմծիծաղն ու բառախաղը, բառախաղը, որ, հեռաւոր բառերու ձայնամանութեամբ, կը սպաննէ առարկան ու կը քօղազերծէ իշխանաւորին պաշտօնը·*

> « Hélas, hélas
> la pipe au papa du pape Pie pue »

Փրեվեր նկատի ունի բոլոր գլուխներն ու պետերը, իշխանապետն ու կրօնապետը, դրամատէրն ու գաղափարը, քերականագէտն ու գեղագէտը: Տեսակ մը ընդհանրացեալ անիշխանութիւն մը կը փորձէ հաստատել, առանց որ անիկա դըրողականօրէն քանդէ տիրապետողի լեզուն: Գլուխներէն անդին՝ Փրեվեր կը ձգտի բռնել այն բոլոր պզտիկ, սովորական բաները, որոնց «բնականութիւն» անունը կուտան մարդիկ· թռչունը, ծառը, մանուկն ու սէրը: Կարծէք ասոնք ըլլային իշխանութեան հակադիր ու իշխանութենէն փրկուած տարրեր: Գիտէ՞ր արդեօք որ պարզութիւններով չազատագրեր ոչ «պրոլետարը», ոչ ալ գրութիւնը չահագործողի իշխանութենէն:

Քերթուածի մը մէջ, որուն խորագիրը Փարոսի պահապանը թռչունները շատ կը սիրէ *ինքնին յատկանշական է, գրուած է հետեւեալը·*

> «Թռչուններ հազարներով դէպի կրակ-
> ները կը դիմեն
> Հազարներով կ'իյնան հազարներով կը
> զարնուին
> Հազարներով կը մեռնին...»

Այս մահուան մէջ թռչունները իրենց սահմանը կը թուին գտնել, իրենց մրումը: Կը յայտնուի անհեթեթը, տեսակ մը պարզ, աղուոր, արամէ ու վտանգէ զուրկ, ընտանի անհեթեթ մը, որ կրնայ պահ մը անհանգստացնել քաղքենին ու «պրոլետարը», բայց նաեւ կ'ապրեցնէ զանոնք իշխանութեան մէջ: Այնքա՛ն տակուն ու գրական ամբարտաւանութիւն - «Հայր մեր որ յերկինս ես / հոն ալ մնա» ըսող՝ կը հաստատէ իր անվտանգ երկըմիութիւնը:

SANG ET PLUMES

> Alouette du souvenir
> c'est ton sang qui coule
> et non pas le mien
> Alouette du souvenir
> j'ai serré mon poing
> Alouette du souvenir
> oiseau mort joli
> tu n'aurais pas dû venir
> manger dans ma main
> les graines de l'oubli.

ԱՐԻՒՆ ԵՒ ՓԵՏՈՒՐ

> Յիշատակի արտոյտ
> Քու արիւնդ է որ կը հոսի
> Եւ ոչ թէ իմինս
> Յիշատակի արտոյտ
> Ես բռունցքս սեղմեցի
> Յիշատակի արտոյտ
> Մեռած աղուոր թռչուն
> Պէտք չէ գայիր
> Ափիս մէջ ուտելու
> Հատիկները մոռացման

Թարգ՝ «ՅԱՌԱՋ»

ԵՐԳ ԽՂՈՒՆՋՆԵՐՈՒ՝ ՈՐՈՆՔ ԹԱՂՈՒՄԻ Կ'ԵՐԹԱՆ

> Մեռած տերեւի մը թաղման
> Երկու խղունջ ելած կ'երթան
> Իրենց սեւ սեւ խեցիներով
> Եղջիւրին շուրջ սուգի կապով
> Մութին մէջը ելած կ'երթան
> Շատ գեղեցիկ գիշեր մ'աշնան
> Երբ կը հասնին սակայն աւա՜ղ
> Արդէն գարուն է անյապաղ
> Տերեւները որ էին մեռած
> Յարութիւն են ամէնքն առած
> Եւ մեր խղունջները երկու
> Յուսախաբ են չափազանց բայց
> Ահաւասիկ արեւը մեծ
> Արեւը որ կ'ըսէ իրենց
> Խնդրեմ խնդրեմ հրամմեցէք
> Հրամմեցէք ու նստեցէք
> Պատիւ ըրէք գարեջուր է
> Թէ ձեր սրտին փափաքն այդ է
> Առէք խնդրեմ եթէ կ'ուզէք
> Հանրակառքն ու Փարիզ գացէք
> Այս իրիկուն պիտի մեկնի
> Ի՜նչ երկիրներ տեսնէք պիտի
> Չըլլայ բայց սուգ բռնէք երբեք
> Խօսքս ականջի օղ ըրէք
> Սուգ բռնող մարդս կ'աւրէ
> Ճերմակն աչքին կը սեւցնէ
> Դագաղին շուրջ ինչ խօսք որ կայ
> Գարշելի ու տխուր կ'ըլլայ
> Վերստացէք ձեր գոյնը հին
> Գոյնը կեանքին
> Այն ատեն ինչ որ կենդանի
> Ինչ որ ծառ կայ ու ծաղկտի
> Յանկարծ կ'երգեն լիահագագ
> Ճշմարիտ երգը կենսունակ
> Երգը ամրան
> Ամէնքն ամէնքը կ'արբենան
> Եւ կը զարնեն բաժակ բաժկի
> Գիշերն է քաղցր ու եզակի
> Ամրան գիշեր սքանչելի
> Մինչ մեր խղունջները երկու
> Ետ տուներնին կ'երթան հեռու
> Կ'երթան հեռու այնպէ՜ս յուզուած
> Կ'երթան այնպէ՜ս երջանկացած
> Ու քանի որ շատ են կոնծած
> Կ'երերտկան քիչ մ'անկասկած
> Բայց վերը հոն երկինքին մէջ
> Լուսնկան կը հսկէ իրենց:

ԹՌՉՈՒՆԻ ՄԸ ՆԿԱՐԸ ԳԾԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

> Նախ եւ առաջ գծել վանդակ մը
> դուռը բաց
> Գծել ապա
> թռչունին համար
> բան մ'աղուոր
> բան մը պարզ
> բան մը գեղեցիկ
> բան մ'օգտակար
> յետոյ նկարը զետեղել ծառի մը դէմ
> պարտէզին մէջ
> պուրակին կամ
> անտառին մէջ
> ծառին ետեւը պահուըտիլ
> անխօս
> անշարժ...
> Թռչունն յաճախ շուտով կու գայ
> բայց եւ կրնայ երկար երկար տարիներով
> սպասցնել
> չվհատիլ
> եւ սպասել
> եւ սպասել ի հարկին դեռ տարիներով
> արագ և կամ թռչունին դանդաղ
> ժամանումը
> եւ ոչ մէկ կապ ունենալով
> յաջողութեան հետ նկարին
> երբ թռչունը գայ
> եթէ գայ
> լռութիւն մը պահել խորունկ
> եւ սպասել որ թռչունը վանդակ մտնէ
> երբոր մտաւ
> վրձինովը կամացուկ մը դուռը գոցել
> ապա
> մէկ մէկ ճաղիկները ջնջել բոլոր
> ջանադիր որ ձեռք չզարնես թռչունին
> ոչ մէկ փետուրին
> Յետոյ գծել ծառին նկարն
> իր ճիւղերուն լաւագոյնները ընտրելով
> թռչունին համար
> գծել նաեւ կանաչութիւնը սաղարթին
> եւ զովութիւնը քամիին
> արեգակին ոսկեփոշին
> եւ աղմուկը միջատներուն ամրան տօթին
> եւ սպասել որ թռչունը երգել ուզէ
> եթէ չերգէ
> գէշ նշան է
> նշան թէ պատկերը գէշ է
> բայց թէ երգէ
> լաւ նշան է
> նշան թէ ստորագրել կրնաս
> եւ այն ատեն կամացուկ մը կը փրցնես
> մին թռչունի փետուրներէն
> եւ անունդ կը գրես հոն նկարին մէկ
> անկիւնին մէջ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» 83 rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
10
MARDI
10 MAI
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ.	Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.853

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.853

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ԳԼԽԱՒՈՐ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

———o———

Լոնտոն հաւաքուած եօթը «մեծերը» (Ամերիկա, Ֆրանսա, Անգլիա, Ճափոն, Արեւմտեան Գերմանիա, Քանատա, Իտալիա) վերջացուցին իրենց ժողովը ակրգ–րնքով համաձայնութիւն գոյացնելով իրենց միջեւ: Նախ որոշեցին փոխանակել իրենց փորձառութիւնները եւ գաղափարները, աշխատանքներ ստեղծելու համար երիտասարդներուն: Եօթները տրամադ–րութիւն յայտնեցին նաեւ նոր զարկ մը տալ «Թոքիօ ռաունտ»ին բազմակողմանի առեւտրական բանակցութիւններուն հա–մար: Հեռանկարն է, կը ճշդէ միացեալ յայտարարութիւնը, պզալի յառաջդիմու–թիւններ գլուխ հանել 1977ին, կարգ մը կարեւոր մարզերու մէջ: Եօթները համա–ձայնած են նաեւ որ պէտք է աւելցնել հիւլէական ուժանիւթի բաժինը գոհացում տալու համար համաշխարհային կարիք–ներուն: Բայց միաժամանակ պէտք է զեղչել հիւլէական տարածման վտանգը:

Եօթները որոշած են նաեւ ամէն ինչ ընել յաջողցնելու համար հիւսիս–հարաւ զրոյցը եւ յանձնառու եղած են շարու–նակելու շինարար խօսակցութիւնները զարգացման ճամբուն վրայ եղող երկիր–ներուն հետ: Կ'ուզեն նաեւ աւելցնել օժ–նութիւնը վերոյիշեալ երկիրներուն եւ կը հրաւիրեն Քոմեքոնի երկիրները, որ նոյնն ընեն: Կողմնակից են նաեւ համաշխար–հային Դրամատան եկամուտները աւել–ցնելու, որպէսզի, եր կարգին, կարենայ աւելցնել իր փոխատուութիւնները զար–գացման ճամբուն վրայ եղող երկիրնե–րուն: Եօթները կը խորհին նաեւ որ մի–ջազգային Հիմնադրամը պէտք է շատ կարեւոր դեր մը խաղայ դիւրացնելու հա–մար տնտեսական աճին հեռանկարները եւ ապահովելու կայունութեան քաղաքա–կանութեանց յաջողութիւնը:

Պետական բոլոր ղեկավարները ուզած են լաւատես մնալ հակառակ անոր, որ գլխաւոր եւ մտահոգիչ կէտն է՝ գործա–զրկութիւնը: Շատեր սակայն յուսախաբ են այս ժողովէն, որ նորութիւն չէ բերած եւ ընկերվարական պարագլուխ Միթե–րան կը խորհի որ Լոնտոնի այս ժողովը չի կրնար դարմանել այն վնասները զորս Միացեալ Նահանգները բերած են Հասա–րակաց Շուկային:

Քանի մը տողով

ՃԻՊՈՒԹԻ 98 առ հարիւր ձայներու հա–մեմատութեամբ է որ որոշեց անկախ ըլ–լալ, այսինքն հեռանալ Ֆրանսայէն: Ճի–պութի մայրաքաղաքն էր Սոմալիներու երբեմնի ֆրանսական ծովափի համայն–քին: Եղած է առեւտրական մեծ կեդրոն մը:

ՊՈԼՍԷՆ կը հաղորդեն որ Մայիս մէկի արիւնալի դէպքերուն առթիւ ձերբակալ–ուած 480 կասկածելիներու մէջ 17 հոգի կային որ զէնքով բռնուած են եւ այդ յանցանքով ալ ամբաստանութեան տակ առնուած են: 60 ուրիշ ձերբակալուածներ ալ դեռ հարցաքննութեան տակ են:

ՄԻՆՍԿԻ (Բելօռուսիա) մօտ երկաթու–ղիի արկած մը պատահած է Մայիս 2ին եւ 19 մեռեալ կայ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԺԻՍՔԱՐ յայտարարած է Էքսփրես շաբաթաթերթին որ եթէ Պառ Բ ծրագիրը վաւերացուած չըլլար Ազգ. Ժողովին կողմէ, Խորհրդարանը լուծած կ'ըլլար: Հաստատած է նաեւ որ Պառն է որ պիտի առաջնորդէ մեծամասնութիւնը մինչեւ 78ի ընտրութիւնները:

ՀԱՐՈՒՆ ԹԱՐԶԻԷՖԻ համաձայն եթէ երկրաշարժ պատահի Քոթ տ'Ազիւրի վը–րայ, զոհերու թիւը շատ մեծ կ'ըլլայ, որովհետեւ շինութիւնները ապահովու–թեան պէտք եղած յատկութիւնները չու–նին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Արմէնփրէս, Մայիս 3-5

ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Հունգարիոյ Շոպրոն քաղաքին մէջ պի–տի կառուցուի հայ – հունգար ժողո–վուրդներու բարեկամութիւնը խորհրդա–նշող յուշարձան մը, որուն հեղինակն է քանդակագործ Սերգէյ Բաղդասարեան: Վերջերս արուեստագէտը գացած է Հուն–գարիա, ուր յուշարձանի համար քանի մը էսքիզներ պատրաստած է, որոնցմէ լաւագոյնը նկատուած է Հայուհին եւ Հունգարուհին պատկերացնող շարադրան–քը: Յուշարձանին բացումը կը կատար–ուի Շոպրոն քաղաքի «Երեւան» կոչուող շրջանին մէջ, յառաջիկայ Հոկտեմբերին: Յուշարձանը հինգ մեթր բարձրութիւն կ'ունենայ եւ կը շինուի տեղական մար–մարէ:

×

ԲԱԶՄԱԲԻՒՐԵՂ ԱԼՄԱՍՏՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանի «Ալմաստ» գործատունը ար–տադրած է նոր տեսակներ, որոնք լայնօ–րէն կը կիրարկուին տուֆի, գրանիտի, մարմարի զանազան տեսակներ մշակելու ատեն: Գործատունը մասնագիտացած է գրեթէ բոլոր մակնիշներու ալմաստներու եւ անոնց հիման վրայ պատրաստուած տարբեր գործիքներու արտադրութեան գծով: Բազմաբիւրեղ ալմաստներու ար–տադրութեան նոր թեքնոլոժիի շնորհիւ անոնց քանակը մէկուկէս անգամով կ'ա–ւելնայ:

×

«ԳԻՏԵԼԻՔ» ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱ–ԹԵՐԹԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՒԱՃՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Համամիութենական «Գիտելիք» ըն–կերութեան պաշտօնաթերթը լայն տեղ տրամադրած է Հայաստանի Գիտութիւն–ներու Ակադեմիայի գործունէութեան: Ամերիկացի գրող եւ նկարիչ Ռոքուէլ Քէնթի այն խօսքը, թէ «Եթէ ինծի հար–ցնեն, մեր մոլորակի վրայ ո՞ւր կարելի է հանդիպիլ աւելի շատ հրաշքներու, ես առաջին հերթին կ'ըսեմ Հայաստանի մէջ», իբեւ բնաբան առնելով թերթին յատուկ թղթակիցը գրած է. «Կիրակի էր: Էջմիածնի մէջ՝ հայ լուսաւորչական ե–կեղեցւոյ հնագոյն կեդրոնը, կը նշուէր միւռոնօրհնութեան աւանդական տօնը»: Այնուհետեւ թղթակիցը վերլուծած է հանդիսաւոր ծիսակատարութեան առըն–չուող գիտական վարկածները: Ամսագրին մէջ նկարագրուած է Հոկտեմբեր 4ին Բիւրականի աստղադիտարանին մէջ տե–ղի ունեցած «2,5 մեթրնոց աստղադի–տակ»ի պաշտօնական բացումը եւ տըր–ուած է այդ առթիւ Ակադ. Վիկտոր Համ–բարձումեանի արտասանած ճառը: Թեր–թը արձագանգած է նաեւ Ս. Բակունցի, Գալուստ Գալոյեանի, Հրաչեայ Բու–նիաթեանի, Բաբկէն Առաքելեանի եւ Սա–հակ Կարապետեանի միտքերուն՝ գիտա–կան այլազան հարցերու մասին:

×

ՀԱՅԿ. ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳՆԵՐԸ ԼԵՆԻՆԳՐԱԴԻ ՄԷՋ

Լենինգրադի ֆիլհարմոնիայի դահլիճին մէջ երեք համերգ տուած է Հայաստանի «Արամ Տէր – Յովհաննիսեան» երգչա–խումբը, որուն մեկնաբանած ռուսական եւ հայկական դասական եւ ժամանակա–կից հեղինակներու գործերը մեծ տպա–ւորութիւն գործած են: Բարձր գնահա–տանքի արժանացած են երգչախումբին գեղարուեստական ղեկավար Է. Ծատուր–եան, խմբավարներ Ա. Կարապետեան, Հ. Միրզոյեան, Գ. Նաջարեան:

×

ԳՈՒՍԱՆ ԱՇՈՏԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 70ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հայկական գուսանական արուեստի բազմադարեան ժառանգութեան մէջ իր յատուկ տեղը ունի գուսան Աշոտ (Աշոտ Դաղալեան): Շուրջ կէս դար է որ հայ–րենի բնութեան ու սիրոյ երգիչի գործերը դարձած են արհեստավարժ խումբերու, անուանի արուեստագէտներու երգացան–կերուն զարդը: Հաւասիի եւ Շահէնի հետ գուսան Աշոտ կը գլխաւորէ խորհրդահայ գուսանական դպրոցը: Գուսան Աշոտի գործերը արժանացած են բարձր գնա–հատանքի: Իր ծննդեան 70ամեակին առ–թիւ Հայաստանի հեռատեսիլն ու ձայնա–սփիւռը կազմակերպած են երեկոյթ մը, որ տեղի ունեցած է Երեւանի Հայֆիլ–հարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ: Երեկոյ–թի ընթացքին հնչած են գուսանի տաս–նեակ գործերը՝ հեղինակի եւ անուանի արուեստագէտներու եւ խումբերու մեկ–նաբանութեամբ:

×

ՀՆԱԴԱՐԵԱՆ ԱՍՏՂԱԲԱՇԽՆԵՐԸ

Հայկական լեռնաշխարհի բնակիչները աստղաբաշխութեան մասին բաւական լայն ծանօթութիւններ ունեցած են շատ հին ժամանակներուն: Այդ մասին կը վը–կայեն Հայաստանի լեռներուն մէջ յայտ–նաբերուած ժայռապատկերները, որոնց տարիքը 7–8 հազարը կ'անցնի: Այդ ժայ–ռապատկերներուն վրայ նկարուած են կարիճի, ցուլի, աղեղնաւորի, առիւծի, օձի եւ այլ համաստեղութիւններ, որոնք զարմանալի կերպով կը նմանին Ժէ. դա–րու լեհ անուանի աստղագէտ Եան Գեւե–լիի գիրքին մէջ ցոյց տրուած պատկեր–ներուն: Այս առթիւ Երեւանցի հնա–գէտ, Փրոֆ. Յարութիւն Մարտիրոսեան ըսած է որ Հայաստանի հնադարեան բնա–կիչները՝ համաստեղծութիւններու ծա–նօթութեան լոյսին տակ, ստեղծած են «լուսնի – արեւի» օրացոյցներ, թուաբա–նական դրութեան մէջ ի մի բերելով ա–րեւի եւ լուսինի շարժման օրինաչափու–թիւնները, որոնք կարելիութիւն տուած են հասնելու այն կարծիքին, որ տարին բաղկացած է 364 օրէ: Քարագիր օրա–ցոյցները բաղկացած են երկնային մար–միններու կամ անոնց մասնիկներու պատ–կերներէ, որոնցմէ ամէն մէկը կը համա–պատասխանէ օրուան, շաբթուան, ամ–սուան եւ տարուան այլ եւ այլ տեւողու–թիւններուն: Մասնագէտներու ենթադ–րութեամբ աստղային երկինքի ծանօթու–թիւնը տեսակ մը ուղեցոյց եղած է տար–բեր երկիրներ «բեռներ փոխադրող կա–րաւաններու համար: Հնագիտական յայտնագործութիւնները կը հաստատեն աշխարհի շատ մը գիտնականներու այն կարծիքը, որ Հայաստան մէկն է այն եր–կիրներէն, ուր հին անցեալին ծնունդ ա–ռած եւ զարգացած է աստղաբաշխութիւ–նը: Ասոր լաւագոյն փաստը այն հնագոյն աստղադիտարանն է, որ քանի մը տարի առաջ յայտնաբերուեցաւ Սեւ Սար լերան լանջին:

×

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Այս տարի Հայաստանի գիւղատնտե–սական հիմնարկութիւնը կ'աւարտեն 300է աւելի մասնագէտներ: 150 երիտասարդ գիւղատնտեսներ, տնտեսագէտներ ղըր–կուած են Հայաստանի այլ եւ այլ շրջան–ները: Հիմնական մասնագիտութիւններու գծով ուսուցումը բարձրագոյն ուսումնա–կան հաստատութեան ուսանողներու հա–մար կը կատարուի հանրային մասնագի–տութիւններու ճիւղի դասաւանդութեանց հետ: Ապագայ գիւղատնտեսները, ճար–տարագէտները, տնտեսագէտները, գինե–գործները հոն կը ստանան նաեւ բեմադ–րութեան, լրագրութեան եւ գրադարա–նային աշխատանքի մասնագիտութիւն–ներ: Հանրային մասնագիտութիւններու ճիւղին մէջ, որ երկուքէն երեք տար–ուան դասընթացք ունի, կը դասաւանդեն Հայաստանի մշակոյթի անուանի դէմքեր, այլ եւ այլ ուսումնական հաստատութիւն–ներու դասախօսներ: Հանրային մասնա–գիտութիւններու ճիւղը՝ իր գոյութեան տասը տարուան ընթացքին, տուած է հա–զար շրջանաւարտներ:

ՏԽՐՈՒՆԻ.– ԶԱՐՈՒՀԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք, որ Ուրբաթ, Մայիս 6ին, իր մահկանացուն կնքած է Զարուհի Թորոսեան, երիցագոյնը՝ Թորոսեան քոյ–րերու, որ ամիսներէ ի վեր հիւանդանոցն էր, յետ արկածի:

Ամիսէն քիչ մը աւելի է միայն որ իր մահկանացուն կնքած էր Հայկանոյշ Թո–րոսեան եւ ահա կը մեռնի նաեւ ընտա–նիքին վերջին անդամը, ան որ տարիներ շարունակ եղած էր տան պահապանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի, Մայիս 11, ժամը 14.15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե–ղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Փէր–Լաշէզի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Պատասխան Ժան Սավարի

Ինթէրնեշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւնի Մա–յիս 6ի թիւին «Նամականի»ի բաժնին մէջ Լիտցէն (Անգլիա) Արմէն Վարդեան կը պատասխանէ Ժան Սավարի նամակին, զոր այս վերջինը գրած էր, իր կարգին ի պատասխան Սալցպըրկըրի յօդուածին (Հէրըլտ՝ Ապրիլ 29, Յառաջ՝ Ապրիլ 30):

Վարդեան կը գրէ որ Սավար ծիծաղելի է իր տգիտութեամբ Հայկ. ցեղասպա–նութեան պատմութեան մասին ու կա–տարելէ ետք կարգ մը հակիրճ վերյի–շումներ, կ'անդրադառնայ Սալցպըրկըրի յօդուածին, իր կողմէ ալ շեշտելու հա–մար թէ ահաբեկչութիւնը իմաստ զուրկ կը գտնէ:

ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԵԾԱՆՈՒՆ ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԻ

Ականաւոր հայագէտ, կովկասագէտ, արեւելագէտ, արուեստաբան, գիտական աշխատանքների տաղանդաւոր կազմակերպիչ եւ ղեկավար Յովսէփ Օրբելին ապրեց 75 տարի, գործեց ինչպէս Լենինգրադում, նոյնպէս եւ Հայաստանում:

Յովսէփ Օրբելու պապը՝ նոյնպէս Յովսէփ Օրբելի, հոգեւորական էր, հայրը՝ իրաւաբան: Ստանալով միջնակարգ կրթութիւնը Թիֆլիսում, նա 1904 թուականին ընդունւում է Պետերբուրգի համալսարանի պատմա-բանասիրական ֆակուլտետի դասական բաժինը, իսկ 1907ից սկսած յաճախում է նաեւ արեւելեան լեզուների ֆակուլտետի հայ-վրացական-պարսկական բաժնի պարապմունքներին՝ աշակերտելով Նիկողայոս Մառին եւ այլ նշանաւոր գիտնականների:

Դեռեւս ուսանող Օրբելին 1906 թուականից սկսած մասնակից է դառնում Անիի պեղումներին: Այստեղ էլ դրսեւորւում է նրա տաղանդը: Նա արդէն ձեւաւորուած գիտնական էր, Անիի պեղումների արդիւնքներին նուիրուած ու այլ մի քանի աշխատութիւնների հեղինակ, երբ 1911 թուականին աւարտեց Պետերբուրգի համալսարանը:

1911 – 1912 թուականներին նա գիտահետազօտական եռանդուն աշխատանք կատարեց Արեւմտեան Հայաստանում, որտեղից վերադարձաւ հնագիտական, ազգագրական եւ բանահիւսական առատ նիւթերով:

Յ. Օրբելին Անիի պեղումներին մասնակցեց երկար տարիներ՝ լինելով աշխատանքների ղեկավար Ն. Մառի աջ թեւը: Հնագիտական պեղումներին զուգընթաց, նա հաւաքեց Անիի, նրա շրջակայքի եւ այլ վայրերի հայերէն վիմագիր արձանագրութիւնները, որոնց մի մասը լոյս ընծայեց:

1916 թուականին Ռուսական Հնագիտական ընկերութիւնը հնագիտական արշաւախումբ է ուղարկում Վան՝ Ն. Մառի գլխաւորութեամբ. Օրբելին նրա տեղակալն էր եւ ինքնուրոյն պեղումներ է կատարում Վանայ ժայռի երկու խորշերում: Նրանցից մէկում յայտնաբերում է ուրարտական սեպագրութեան խոշորագոյն յուշարձաններից մէկը՝ Սարդուր Բ.ի 265 տող կազմող տարեգրութիւնը:

Յովսէփ Օրբելի բազմակողմանի եւ եռանդուն մասնակցութիւն է ցուցաբերում Ռուսաստանի երիտասարդ խորհրդային Հանրապետութեան գիտական եւ մշակութային շինարարութեան գործին: 1918–1920 թուականներին եղել է Պետրոգրադի Հնագիտական Ինստիտուտի դասախօս, պետական Հնագիտական յանձնաժողովի անդամ, Մոսկուայի Լազարեան Ինստիտուտի պրոֆեսոր՝ Առաջաւոր Արեւելքի պատմութեան գծով, Լուսժողկոմատի Թանգարանային գործերի կոլեգիայի գիտական քարտուղար, Արուեստի Ինստիտուտի փրոֆեսոր, Պետրոգրադի Համալսարանի դասախօս՝ Արեւելքի պատմութեան եւ արուեստի գծով, նիւթական մշակոյթի ակադեմիայի անդամ, նոյն ակադեմիայի հայկական եւ վրացական հնագիտութեան եւ արուեստի բաժնի վարիչ: 1924ին նա ընտրւում է Խորհ. Միութեան Գիտութիւնների Ակադեմիայի թղթակից-անդամ, իսկ 1935ին՝ ակադեմիկոս:

Օրբելու գիտա-կազմակերպական գործունէութեան մէջ բացառիկ տեղ է գրաւում աշխատանքը աշխարհի խոշորագոյն թանգարաններից մէկում՝ Լենինգրադի պետական Էրմիտաժում: Այստեղ աշխատանքի անցնելով 1920 թուականին եւ մեծ ջանքերի գնով հարուստ նիւթեր կենտրոնացնելով՝ նա 1926 թուականին ստեղծում է Էրմիտաժի Արեւելեան բաժինը եւ ստանձնում նրա վարիչի պաշտօնը, իսկ 1934 թուականին հաստատւում է Էրմիտաժի տնօրէնի պաշտօնում եւ վարում է այն մինչեւ 1951 թուականը:

Իրանագէտ Յովսէփ Օրբելին իբրեւ խորհրդային պատգամաւոր 1930 թուականին մեկնում է Լոնտոն՝ մասնակցելու իրանական արուեստի 2րդ միջազգային համագումարին: 1934 թուականին նա գլխաւորում է Ֆիրդուսիի ծննդեան 1000-ամեակին նուիրուած հանդիսութիւնների կազմակերպումը, իսկ 1935ին՝ իրանական հնագիտութեանը եւ արուեստին նուիրուած 3րդ համագումարի աշխատանքները՝ Լենինգրադի մէջ: Այս առիթներով Յովսէփ Օրբելին գրել եւ հրատարակել է իրանագիտական մի շարք արժէքաւոր աշխատութիւններ:

1938ին, երբ նշւում էր Վրաց հանճարեղ բանաստեղծ Շոթա Ռուսթավելիի ծննդեան 750ամեակը, Օրբելին կազմակերպեց Ռուսթավելիի դարաշրջանին նուիրուած փառահեղ ցուցահանդէս Էրմիտաժում եւ հրատարակեց նոյն շրջանի յուշարձաններին նուիրուած մի ժողովածու, ուր զետեղուած էր նրա ութ յօդուածների մեծարժէք շարքը:

Դժուար է մանրամասնելով վերարտադրել, թէ նա ինչպիսի խանդավառութեամբ մասնակցեց Սասունցի Դաւիթ դիւցազնավէպի 1000ամեայ յոբելեանին՝ ցուցաբերելով կազմակերպական մեծ շնորհք, եռանդ եւ գործի իմացութիւն:

Անգնահատելի են ակադեմիկոս Յովսէփ Օրբելու ծառայութիւններն ու վաստակը մեր ժողովրդի գիտութեան եւ մշակոյթի բնագաւառներում: Երբ այլեւս անհնարին էր շարունակել Անիի պեղումները, նա 1936ին ձեռնարկեց Բագրատունեաց մայրաքաղաքի հետ սերտօրէն կապուած Ամբերդի պեղումները: 1938ին նա ընտրուեց Խորհ. Միութեան Գիտութիւնների Ակադեմիայի Հայկական մասնաճիւղի նախագահի պաշտօնում եւ մեծ հեռատեսութեամբ գլխաւորեց գիտութեան տարբեր ճիւղերի զարգացումը Հայաստանում, հիմնադրեց գիտական նորանոր հաստատութիւններ եւ մեծապէս նպաստեց նրանց աճին, ամրապնդմանը:

Երբ բռնկուեց պատերազմը, Օրբելին մնաց Լենինգրադում եւ կազմակերպեց ոչ միայն Էրմիտաժի, այլ եւ ակադեմական հաստատութիւնների թանգարանային եւ գրադարանային արժէքների պահպանութեան եւ երկրի խորքերը փոխադրելու գործը: Ծաւալեց յաղթանակի հաւատով լի հայրենասիրական մեծ աշխատանք զօրամասերում եւ ռազմանաւերի վրայ:

Լենինգրադի պաշարման ճեղքումից յետոյ Օրբելին եկաւ Հայաստան: 1943 թուականին հիմնադրուեց Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիան: Մեծանուն գիտնականը այդ գործի կազմակերպիչներից մէկն էր եւ ընտրուեց Հայաստանի Ակադեմիայի առաջին նախագահը: Նրա ղեկավարութեամբ Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիան դարձաւ խոշոր գիտական կենտրոն եւ Խորհ. Միութեան ազգային առաջին նշանաւոր ակադեմիաներից մէկը:

Դժուար է համատեղել ակադեմիայի եւ Էրմիտաժի ղեկավարութիւնը, եւ 1947ին, իր խնդրանքով, նա ազատուեց ակադեմիայի նախագահի պարտականութիւններից:

1951–1955 թուականներին ակադեմիկոս Օրբելին զբաղուած էր թերի մնացած իր գիտական աշխատութիւններն աւարտի հասցնելու եւ հրատարակելու գործով: Սակայն գիտակազմակերպական աշխատանքի մեծ շնորհք ու տաղանդ ունեցող գիտնականին չէին կարող հանգիստ թողնել, եւ 1955ին նա նշանակուեց Լենինգրադի Համալսարանի Արեւելեան ֆակուլտետի ղեկավար, 1956ին ընտրուեց նոյն ֆակուլտետի Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի ամբիոնի վարիչ ու փրոֆեսոր: Նոյն՝ 1956 թուականից մինչեւ կեանքի վերջը (Փետր. 2, 1961) նա միաժամանակ, իբրեւ տնօրէն, ղեկավարում էր Խորհ. Միութեան Գիտութիւնների Ակադեմիայի Արեւելագիտական հիմնարկութեան Լենինգրադի բաժանմունքի աշխատանքները:

Բազմակողմանի և մեծարժէք է Յովսէփ Օրբելու գիտական ժառանգութիւնը.— Առանձին գրքերով եւ յօդուածներով հրատարակուած նրա աշխատութիւնների թիւը հասնում է 85ի, իսկ զգալի թւով աշխատութիւններ մնում են չհրատարակուած:

Ակադեմիկոս Օրբելու հայագիտական աշխատութիւնները նուիրուած են Անիին եւ նրա պեղումներին («Անւոյ աւերակները», «Ուղեցոյց Անի քաղաքի», «Անիի հնութիւնների թանգարանի կատալոգ»), հայկական ճարտարապետութեանը եւ արուեստին, «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնավէպին, հայկական միջնադարեան առակներին, հայկական ժողովրդական բանահիւսութեանը: Իր ուսուցիչ Ն. Մառի հետ միասին նա ծրագրել էր հրատարակել միջնադարեան հայերէն արձանագրութիւնների համահաւաք ժողովածուն՝ Դիւանը: Այդ գործն այժմ իրականացնում է Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիայի Հնագիտութեան եւ Ազգագրութեան հիմնարկութիւնը: Դիւանի առաջին հատորում, որը լոյս տեսաւ 1966ին, ամփոփուեցին Անիի արձանագրութիւնները, որոնք Յ. Օրբելին հաւաքել էր Անիի հնագիտական պեղումների տարիներին:

Գիտնականի կովկասագիտական աշխատութիւնները վերաբերում են Վրաստանի, Աղուանքի եւ Դաղստանի հնագիտական եւ արուեստի յուշարձաններին, ինչպէս եւ Վրաց միջնադարեան գրականութեանը:

Արեւելագէտ Օրբելու աշխատութիւնները վերաբերում են Մերձաւոր Արեւելքի, մասնաւորապէս, Իրանի մշակոյթին եւ արուեստին: Սասանեան եւ վաղ խալիֆական գեղարուեստական մետաղագործութեանը նուիրուած նրա աշխատութիւնները հրատարակուել են ինչպէս առանձին գրքով, նոյնպէս եւ «Իրանական արուեստի ուրուագիծ» կոչուող անգլերէն բազմահատոր միջազգային հրատարակութեան մէջ, որի խմբագիրներից մէկն էր նա: Ֆերդուսիին եւ նրա անմահ «Շահնամէ»ին նուիրուած աշխատութիւնները լոյս են տեսել ժողովածուներում եւ ամսագրերում:

1963ին Երեւանում լոյս տեսաւ Յովսէփ Օրբելու ընտիր երկերի ծաւալուն հատորը, որի մէջ ի մի բերուեցին առանձին գրքոյկներով եւ տարբեր ամսագրերում տպագրուած նրա աշխատութիւնները, թէեւ ոչ բոլորը: 1968ին Լենինգրադում լոյս ընծայուեց Յ. Օրբելու անտիպ երկերի մի հատորը, որն ամփոփում է հեղինակի մեծածաւալ մենագրութիւնները Աղթամարի տաճարի ու նրա քանդակների եւ միջնադարեան հայկական առակների վերաբերեալ: Երկրորդ հատորում զետեղուելու են Մոկաց բանահիւսութեանը եւ բարբառին, ինչպէս եւ Մոկսում բնակուող Քրդերի բանահիւսութեանը եւ քրդերէնին վերաբերող ուսումնասիրութիւններն ու բառարանները:

Հնագիտական կամ արուեստի առարկաները, ժողովրդական վէպը, առակը կամ բանահիւսութեան նիւթը Օրբելին դիտում էր իբրեւ պատմական կարեւոր յուշարձան եւ վերլուծում էր բազմակողմանի ու խորը գիտական քննութեամբ՝

ՉԱՐԵՆՑԻ ԵՕԹ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ...

Մեր խնդրից դուրս է այս հարցի մանրամասն քննութիւնը: Ասենք միայն, որ ակնյայտ են Խորենացու եւ Նարեկացու ոճական, անգամ իմաստային որոշ նմանութիւններ Չարենցի հետ: Բացի այդ, միջնադարեան բանաստեղծութիւնը, եթէ կարելի է այսպէս ասել, ամբողջութեան մէջ մի զարմանալի կենդանի զրոյց է բնութեան, գարնան, վարդի ու սոխակի, կեանքի ու մահուան, սիրոյ ու մերժման, բախտի մասին: Այս բանաստեղծութիւնը երբեմն զարմանալի ու վճիտ ու անադարտ, երբեմն խորունկ ու բարդ խօսակցութիւն է, հոգեշահ բան՝ Աստծու աշխարհի շուրջ, սիրոյ տարփագին զգացում, խորհուրդ ու խրատ, կենսական ու հոգեւոր պատգամ՝ ուղղուած մարդկանց:

Միջնադարի բանաստեղծութեան մէջ շատ բան կարելի է տեսնել... Նարեկացու խռովեալ ոգին, Ֆրիկի դառն բողոքն ու մռայլ խրատականը ճակատագրի մասին, Երզնկացու կենսական պատգամները, կարելի է գտնել սիրուց խենթացած Թլկուրանցու սանձազերծ բացատրութիւնը սիրոյ եւ երջանկութեան մասին: Ուրիշ խօսքով՝ դարաշրջանի կրօնական կապանքներից ազատագրուած մարդը բազմաթիւ տաղեր է հիւսում, խրատներ ու պատգամներ թողնում յետնորդներին, յատկապէս եկուորներին: Յիշենք տասնեակ բանաստեղծութիւններ՝ լաւ ու վատի, տգեղի ու գեղեցկի, ապրողների ու մեռեալների, հոգու եւ մարմնի, բախտի ու դժբախտութեան, ճամբորդների ու պանդուխտների մասին, որոնք ունեն նաեւ մեծ, կրթիչ նպատակ:

Չարենցը ինչ-որ կողմերով դառնում է դէպի անցեալ, երբեմն չեղուելով իր գրքի կոնցեպցիայից, խօսում է նաեւ մարդու բնոյթի, կենցաղի, բարոյական նկարագրի, հիւանդութեան ու երազների, մարդու եւ բնութեան առնչութեան, յիշատակի եւ գործի, խիզախութեան եւ բարու մասին, հիւսում տաղեր մարդկային հոգու, կեանքի, գալիքի մասին: Ուրիշ խօսքով, նա իր սրբազան պարտքն է համարում հոգեշահ զրոյց բացել, նուիրական խօսք ասել գանգրահեր տղաներին, ապագայի պատանիներին, եկուորներին, խիզախ ճանապարհորդին, ապագայի ընթերցողներին: Նա բացում է կեանքի, երազների ու կարօտների մի անծայր հորիզոն, իր բախտի դժուար պահին սիրոյ, ուժի եւ գեղեցկութեան զգացումներ սերմանելով գալիք սերունդներին:

Թէեւ գալիս էք դուք ալիքների նման
եւ աստղերի
Ձեր ճանապարհին, ձեր կոչումին,
ձեր ընթացքին՝ անգէտ, —
Բայց լինելու է ձեր երթը այս դժնի
ու լուրթ ափերին
Արեւներից, աստղերից աւելի ուրոյն
ու բարձրականթեղ:

Եկուորների հետ խօսելիս, հաւատարիմ իր բանաստեղծական եւ քաղաքացիական սկզբունքին, Չարենցը շատ անկեղծ է, նա բաց սրտով գալիքին ներկայացնում է իր դարի պատկերը, չմոռանալով կեանքի ծանրանիստ ընթացքը, հակասութիւնները, բարդութիւնները, մարդկանց անկարելի խոյանքը եւ տքնութիւնը՝ հինաւուրց աշխարհը երջանիկ դարձնելու համար: «Մեր տունը», «մեր հինաւուրց պարտէզը», ուր ամէն վայրկեան մտնում են նորերը, դեռ բազմաթիւ անբեր ճիւղեր ունի: Այս պարտէզին բնաւ էլ երկնային ցօղը չի իջնում իբրեւ խնդութիւն, նա դեռ խառն է ու ցրիւ, ամէն բարիք եւ գեղեցկութիւն ստեղծւում է մարդկային աշխատանքով ու լարումով:

Արեամբ ու դժնութեամբ է, որ
իւրաքանչիւր ճիւղը
Ցառնում է խաւարից եւ նայում
լուսաբացին՝
Ընծայելով կաթիլ առ կաթիլ իր
դառնագին հաճոյքը:

Չարենցը գալիքի դէմ դիմաց դնում է ներկայի իրական պատկերը, ընդգծում անցնող սերունդների գործի պատմական նշանակութիւնը, էպիկականութիւնը, հասարակութեան հոգեբանական-բարոյական լարումը՝ գալիք սերնդի եւ երջանկութեան համար:

Գործի այս տիտանական ընկալման շնորհիւ էլ նա պայծառ է նայում գալիքին եւ անեզրական երջանկութիւն գուշակում երկրի գալիքի համար:

ՀՐԱՆՏ ԹԱՄՐԱԶԵԱՆ

(Շար. – 6)

ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐՈՒ ՆԵՐԳԱՂԹԸ

—o—

Իտալիոյ պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով հայրենիք վերադարձող Իտալացիները աւելի մեծ թիւ կը ներկայացնեն, քան հոնկէ մեկնողները: Վերջին վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան, թէ 1975էն մեկնող – վերադարձող հաշուեկշիռի մէջ վերջինը 30.000ի առաւելութիւն ունի:

Համաձայն պատասխանատու պաշտօնատարներու՝ երկիր վերադարձողներէն ոմանք պարզապէս չեն յաջողած յարմարիլ արտասահմանի պայմաններուն: Սակայն առաւելաբար տնտեսական տագնապի հետեւանքով է, որ ետ կը վերադառնան, իսկ մեկնիլ փափաքողներն ալ կը տատամսին:

Միլիոնաւոր Իտալացիներ, աշխատանք ճարելու մտահոգութեամբ, հեռացած են երկրէն ԺԹ. դարու սկիզբէն ի վեր, երբ արտագաղթի հոսանք մը ծայր տուաւ:

Գաղթողներու մեծամասնութիւնը, յատկապէս անոնք, որոնք եւրոպական երկիրներ կը հաստատուէին, միշտ կ'երազէին օր մը հայրենիք վերադառնալ եւ շինել իրենց տունը իրենց ծննդավայրի մէջ, փոքր գործի ձեռնարկել կամ ձեռք ձգած մասնագիտութիւնը օգտագործել: Այս երազով ամէն տարի իրենց խնայողութիւնները կամ շահերը կը ղրկեն երկիր: Միայն անցեալ տարի մէկ միլիառ տոլարի համարժէք գումար արտասահմանէ Իտալիա փոխանցուած է:

Հիմա, սակայն, շատեր պատրանաթափ երազներով ետ կը վերադառնան:

Տնտեսական տագնապի հետեւանքով եւրոպական բազմաթիւ երկիրներ աշխատանքէ կ'արձակեն օտարականներ կամ ալ չեն նորոգեր պայմանագրութիւնները: Օրինակ, Գերմանիա 77.000 Իտալացիներ աշխատանքէ արձակած է 1974էն 1975: Մեծամասնութիւնը վերադարձած է: Զուիցերացիք եղանակէ եղանակ աշխատողներու թիւը կրճատած են: Տասնեակ հազարաւոր պայմանագիրներ չեն նորոգած գիւղատնտեսութեան, շինարարութեան, սննդարդիւնաբերութեան, հիւսուածեղէնի եւ ժամագործութեան ճիւղերէ ներս: Ասոնց մէջ կարեւոր թիւ կը ներկայացնէին Իտալացիները:

Վերադարձողները վեց ամիս անգործութեան թոշակ կը ստանան, չնչին գումար մը: Անկէ ետք կը խտացնեն շարքերը աւելի քան մէկ միլիոն անգործներու: Շատեր աշխատանքի այսպէս կոչուած «սեւ շուկան» կը դիմեն: Երկու-քուկէս միլիոն կը նկատուի թիւը այն աշխատաւորներուն, որոնք առանց օրինական պայմանագրութեան կ'աշխատին եւ, հետեւաբար, զուրկ են ընկերային ապահովութիւններէ ու չեն արձանագրուած Աշխատանքի Գրասենեակը:

Վերադարձողները անակնկալ մրցակիցներու կը հանդիպին, քանի 1970ական թուականներէ ի վեր հարիւր հազարաւոր Եթովպացիներ, Սոմալիցիներ եւ փորթուկալեան նախկին գաղթավայրերէ գաղթականներ եկած հաստատուած են Իտալիա:

1975ին օտար երկիրներէ վերադարձած Իտալացիներու թիւը 120.000 եղած է, մեծաւ մասամբ եւրոպական երկիրներէ: Այս հոլովոյթը ակներեւ կերպով կը շարունակուի:

Անցեալ տարուան վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան, թէ վերջին երեք տասնամեակներու ընթացքին առաջին անգամ ըլլալով արտագաղթողներու թիւը հարիւր հազարը չէ անցած:

Թ. Ա. Թ.

...աւեալ դարաշրջանի սոցիալ – տնտեսական, պատմա – քաղաքական, գաղափարական եւ հոգեւոր – մշակութային զարգացման լայն հիմքի վրայ: Նա խօսքի ...ծ վարպետ էր, փայլուն եւ հմայիչ ...րատասան, միաժամանակ զօրեղ գրչի ...էր:

Ակադեմիկոս Օրբելին ունեցած է մեծ թիւով աշակերտներ, հետեւորդներ եւ ... նրա վաստակի կարեւոր ոլորտներից ...է:

Ակադեմիկոս Յովսէփ Օրբելին լայն ճանաչում եւ ժողովրդականութիւն էր վայելում ոչ միայն Խորհ. Միութեան մէջ, այլեւ նրա սահմաններից դուրս: Թեհրանի համալսարանի պատուոյ փրոֆեսոր էր, Իրանի ակադեմիայի պատուոյ անդամ, Հնագէտների լոնտոնեան ընկերութեան անդամ, Հնագիտութեան եւ արուեստի ամերիկեան հիմնարկութեան անդամ:

Խորհրդային կառավարութիւնը բարձր գնահատելով նրա ծառայութիւնները, պարգեւատրել է նրան Լենինի երկու, «Կարմիր Դրօշ»ի երկու շքանշաններով եւ մետալներով:

Իր տաղանդի ուժով, բուռն եւ փոթորկոտ բնաւորութեամբ տարբերւում էր շատերից: Նա ապրեց եւ գործեց բացառիկ թափ ու եռանդով, ունեցաւ գիտական եւ գիտա – կազմակերպական մեծ վաստակ, թողեց գիտական մեծարժէք ժառանգութիւն եւ անմոռաց անուն:

Ակադ. ԲԱԲԿԷՆ ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

«Հայրենիքի Ձայն»

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆ

Լիբանանի Հայութիւնը թէեւ երկրին ներկայ պայմաններու բերումով չէ կրցած քարոզչական մեծ ու համախումբ ձեռնարկով մը ներկայանալ լիբանանեան հանրային կարծիքին, այդուհանդերձ՝ եկեղեցական յատուկ արարողութիւններով, ոգեկոչումի հանդիսութիւններով ամբողջ երկու օր ապրած է իր նահատակներու յիշատակին հետ:

Այսպէս, Ապրիլ 23ին, Շաբաթ օր հայկական վարժարաններու մէջ կատարուած են ապրիլեան հանդէսներ:

Ապրիլ 24ին, Կիրակի առաւօտեան հայկական բոլոր եկեղեցիներուն մէջ յատուկ արարողութեամբ ոգեկոչուած է Ապրիլեան նահատակներու յիշատակը: Անթիլիասի կաթողիկոսարանին մէջ բազմութիւնը հետեւած է պատարագին՝ Նահատակաց մատուռին առջեւ: Յաւարտ պատարագի կատարուած է հոգեհանգստեան պաշտօն, որմէ ետք Խորէն կաթողիկոս օրուան խորհուրդն ու պատգամը փոխանցած է ներկայ բազմութեան:

Եկեղեցական արարողութեանց աւարտին, զանազան կուսակցութեանց եւ միութեանց երիտասարդական պատուիրակութիւնները ծաղկեպսակներ զետեղած են Նահատակաց մատուռին առջեւ:

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՌԱԼԼԻ – ՄԻԹԻՆԿ

Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ուսանողական միութեան եւ Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Երիտասարդական Միութեան կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած է Ռալլի – միթինկ մը Պուրճ Համուտի Գերմանիկ շարժանկարի սրահին մէջ, 3000 երիտասարդներու համախմբումով: Բացումը կատարուած է «Մեր հայրենիք» խմբերգով, որուն յաջորդած է Դշխուհի Գալայճեանի բացման խօսքը: Ձեռնարկին ատենավարը՝ Կարօ Յովսէփեան, հրաւիրած է ներկայ երիտասարդութիւնը, որպէսզի ձեռնամբարձ ու հաւաքաբար կատարէ օրուան իր ուխտը: Այնուհետեւ խօսք առած են Յակոբ Բագրատունի՝ Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Երիտասարդական Միութեան կողմէ եւ Դերենիկ Թերճանեան՝ որ անդրադարձած է Հայ Դատի աշխատանքներուն, 1965էն ասդին: Ցուցադրուած է ժապաւէն մը՝ անցեալ տարիներու ընթացքին կատարուած բողոքի երիտասարդական ելոյթներուն շուրջ: «Զաւարեան» ուսանողական միութեան կողմէ խօսք առնելով Կարօ Յովհաննէսեան շեշտը դրած է Հայ Դատի հետապնդման յառաջիկայ հանգրուանը յուզող գաղափարական հարցերու վրայ, որմէ ետք ցուցադրուած է երկրորդ ժապաւէն մը՝ Միացեալ Նահանգներու մէջ պատրաստուած, որ կը ներկայացնէր օտար հանրային կարծիքին մօտ տարուած քարոզչական աշխատանքները:

Միթինկին փակման խօսքը արտասանած է Լոլա Անթունեան:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Հայկական այլ կուսակցութեանց երիտասարդական – ուսանողական շարժումները եւս ունեցած են իրենց յատուկ ելոյթները:

Ապրիլ 24ի առաւօտեան «Թէքէեան» վարժարանի սրահին մէջ, Ռ. Ա. Կ.ի «Մ. Փորթուգալեան» ակումբը ունեցած է երիտասարդական հաւաքոյթ մը, ոգեկոչելու համար Ապրիլ 24ի խորհուրդը: Կէսօրէ ետք, Ապրիլեան նահատակներուն նուիրուած յուշահանդէս մը տեղի ունեցած է «Կարմիրեան» վարժարանի սրահին մէջ (Անթիլիաս): Խօսք առած են Արամ Սէփէթճեան, Ջաւէն Մարլեան, Արտաւազդ Մելքիսէթեան (արաբերէն): Փակման խօսքը արտասանած է Գնէլ արքեպիսկոպոս:

Նոյն օրը, կէսօրէ ետք Ռիվոլիերա շարժանկարի սրահին մէջ կատարուած է ոգեկոչումի հանդիսութիւն, նախաձեռնութեամբ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան Երիտասարդական Շարժումի: Հանդիսութեան բացումը ըրած է Կարօ Պաղսարեան: Բանախօսած է Մանուէլ Ադամեան եւ երիտասարդներու անունով ուղերձ մը կարդացած է Անի Եթարեան: Հանդիսութեան փակման խօսքը արտասանած է Պեպօ Սիմոնեան:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՀԱՄԱՅՆՔԷՆ ՆԵՐՍ

Ապրիլ 24ին, Նահատակաց յուշատօնին նուիրուած պատարագ մատուցուած է Էշրէֆիէի Հայ Կաթողիկէ պատրիարքարանի մատրան մէջ, Գերպ. Զանթայեանի կողմէ: Յաւարտ պատարագի, Հ. Վարդան Աշգարեան խօսած է ազգային ներշնչումով ճառ մը, վեր առնելով յիշատակը նահատակներուն: Ապա թափօրով մը, քահանայից դասը առաջնորդութեամբ Հմայեակ Կէտիկեան Կաթողիկոս-Պատրիարքին, ուղղուած է պատրիարքարանի բակին մէջ գտնուող յուշարձանը, ուր հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է:

Ժամը 10ին, ծաղկեպսակով մը յուշարձան այցելած են Էշրէֆիէի Ազատամարտ ակումբի երիտասարդներն ու սկաուտարենոյշները:

Նոր Մարաշի Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագած է Անդրէաս Եպիսկ. Պետօղլեան եւ քարոզած՝ ոգեկոչելով Ապրիլեան նահատակներու յիշատակը: Յաւարտ պատարագի, պատուիրակութիւն մը մեկնած է Էշրէֆիէի պատրիարքարանը, ծաղկեպսակ զետեղելու համար Եղեռնի Յուշարձանին: Նոյն ատեն ուրիշ պատուիրակութիւն մը գացած է Անթիլիասի կաթողիկոսարանը, ծաղկեպսակով մը յարգանք մատուցանելու Եղեռնի Յուշարձանին:

Միւս կողմէ, Հայ Կաթողիկէ երեք վարժարաններու բարձրագոյն կարգերու աշակերտներուն մասնակցութեամբ, Եղեռնի նուիրուած ցուցահանդէս – մրցում մը կատարուած է Պուրճ Համուտի Հ. Կ. Մ.ի սրահին մէջ:

Ի դէպ, Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Երիտասարդական Միութիւնն ալ կազմակերպած է ցուցահանդէս – մրցում մը նուիրուած Ապրիլեան Եղեռնի:

×

Լիբանանի Հայութեան Ապրիլեան այս ձեռնարկներուն արձագանգած են երկրին ֆրանսական երկու թերթերը՝ Լ'Օրիան – Լը Ժուռ եւ Ռէվէյ:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (337)

ՀՌԱՇԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ
ԿՈՅՍԸ

— Մօտեցիր, աղջիկս, ըսաւ Արաթիմոս Փերինան քովը կանչելով: Այս մանկամարդ օրիորդը տեսա՞ր, զայն քու հըրակողութեանդ կը յանձնեմ: Քանի ան մեր տանը մէջ մնայ, պէտք է քրոջ մը աչքով նայիս անոր: Գնա աղջիկս...:

Այս տեսարանը անսովորական բան մը ունէր իր մէջ: Թէպէտ Արաթիմոսի խօսքերը անկեղծ էին, բայց Պեմպօ միշտ այնպէս կը կարծէր որ բանաստեղծը դերասանութիւն կը կատարէր:

Փերինա շնորհալի ժպիտով մը Պիանքայի մօտեցաւ:

Պիանքա, որ ամբողջ գիշերը յուզումներու մէջ ապրած էր, Փերինայի այդ ժպիտը տեսնելով չկրցաւ արցունքները զսպել:

— Խեղճ օրիորդ, կմկմաց Փերինա անոյշ ձայնով մը: Եկէք, եկէք, քանի եւ ձեր քովը ըլլամ, վախնալու որեւէ պատճառ պիտի չունենաք:

Պիանքա ջղայնական յուզումով մը Փերինայի ձեռքը սեղմելէ յետոյ ոտքի ելլելով՝ Արաթիմոսուհիին կռթնած՝ դուրս ելաւ, իսկ Պեմպօ անկուշտ աչքերով անոր ետեւէն նայեցաւ:

.

Մենք գիտենք թէ Պիանքա ինչ պայմաններու մէջ հարկադրուած էր Պեմպոյի հետ Վենետիկ գալու:

Խեղճ աղջիկը ի՞նչ պիտի ընէր այժմ: Մօրը տունը վերադառնալը անկարելի դարձած էր իրեն համար:

Վենետիկ հասնելուն պէս Պեմպօ սա խօսքերը ըսած էր իրեն.

— Ահա Վենետիկ հասանք, օրիորդ: Վերջին անգամ մըն ալ գիս մտիկ ըրէք եւ անկէ անդին այլեւս ձեզ ազատ պիտի ձգեմ: Ձեզի իմս ըլլալ առաջարկեցի, չընդունեցաք... Թող ատանկ ըլլայ: Ինչ կը խորհիք, այդ ալ թող ատանկ ըլլայ: Բայց երդում կ'ընեմ որ թող պիտի չտամ որ ուրիշի հետ ամուսնանաք: Քիչ մը առաջ ձեզի ըսի թէ եթէ իմս չըլլաք, ձեր մայրը կորստեան պիտի մատնեմ, բայց եթէ հաւանիք ցոյց տուած մարդոցս քով մնալ, բան մը պիտի չընեմ իրեն: Սակայն գիտցած եղէք որ եթէ օր մը այդ տունէն փախչելու փորձ ընէք ժան Տավիլայի մարդասպանը եղող Էմփերիան անմիջապէս պիտի ձերբակալուի ու պիտի դատուի: Հիմա կ'ուզէք ինծի հետեւեցէք կ'ուզէք գացէք, ազատ էք:

Պիանքա այս խօսքին վրայ պահ մը մտածելէ յետոյ Պեմպոյի հետեւեցաւ:

Ի՞նչ ծրագրած էր արդեօք մանկամարդ աղջիկը... տակաւ միայն ինքը գիտէր:

Ահա այսպէս Արաթիմոսի պալատը հասան:

.

Երբ Պիանքա Փերինայի կռթնած դուրս ելաւ ճաշասրահէն եւ երբ դուռը իր վրայէն գոցուեցաւ, Պեմպօ եւ Արաթիմոս առանձին մնացած ըլլալով իրարու երես նայեցան:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խընամակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 15, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ վարժարանի հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, խնամակալուհիներուն, տնօրէններուն, ուսուցիչներուն եւ սանուհիներու:

Այս առթիւ Ամերիկայի Մ. Նահանգներէն Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Վերտանեան 100 տոլար կը նուիրեն Դպրոցասէր վարժարանին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ վարչութեանս անդամներէն Պ. Միսաք Աւտոյեանի, Տէր եւ Տիկ. Սիմոն Աւտոյեանի, Տէր եւ Տիկ. Յակոբ Աւտոյեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Աւետիս (Նոէլ) Թիֆթիկճեանի, Պ. Վահրամ Սաղըրլեանի, Պ. Պետրոս Սարաճեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Վարդգէս, Պօղոս Հիւսեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկ. Երուանդ Թորոսեանի եւ զաւակներուն, Պ. Գարեգին Պաքըրճեանին եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց սիրելի կնոջ, եղբօր կնոջ, հօրեղբօր կնոջ, ազգականին, բարեկամին Զապէլ Աւտոյեանի (ծնեալ Սաղըրլեան) մահուան առթիւ որ պատահեցաւ Ապրիլ 17ին, թաղումը կատարուեցաւ Ապրիլ 19ին:

×

Այս տխուր առիթով փոխան ծաղկեպսակի Միութիւնս ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Վ. Պանտիկեան 150, Պ. Ալեքսան Պապայեան 100, Միսաք Աւտոյեան եւ Վ. Սաղըրլեան 100, Պ. Բ. Բարսեղեան (Վիէն) 50, Պ. Վ. Կամպերեան 20: Միութիւնս «Վասպուրական սըրահ»ին կը նուիրէ 200 Ֆր.:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Մշակ. Միութեան կողմէ:

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ՝

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԵԱՑՔՈՎ,
ԱԲՈՒ ԼԱԼԱ ՄԱՀԱՐԻ
քանաստեղծութիւնը

Դասախօս՝ Ֆրանսայի ծանօթ պատմաբան եւ շարք մը հրատարակութեանց հեղինակ Պ. ՌՈՊԷՐ ՏԵԶԷԼԻՒՍ:

Ուրբաթ, Մայիս 13, ժամը ճիշդ 20.30ին Ֆրանս. Մշակ. Միութիւն - ժաֆ կեդրոնատեղին՝
6, Սիթէ Վօխսօլ, Փարիզ 10րդ
Մեթրօ Ռեփիւպլիք

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Զապէլ Թէվէքէլեան, Տէր եւ Տիկին Արշակ Թէվէքէլեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին անձամբ կամ գրաւոր իրենց թոռան եւ զաւկին՝

ՖԻԼԻՓ ԹԷՎԷՔԷԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ԺՈՂՈՎ ՏԵՂԵԿՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՈՒՍՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ուրբաթ Մայիս 13, ժամը 21ին, կազմակերպութեամբ Իսսի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» մշակութային կեդրոնին մէջ՝

6 Ավընիւ Պուրկէն Մեթրօ Մէրի տ'Իսի:

ԽՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
Կը կազմակերպէ
Արեւմտահայ գիւղագրութիւնը եւ Յակոբ Մնձուրի
ԻՐ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մայիս 15, Կիրակի, ժամը 15.30ին Ալեք Մանուկեան մշակութային կեդրոնին մէջ
118, rue de Courcelles — PARIS 17e
Tél. : 924-86-71 ou 227-12-26

Կը բանախօսէ
ՏՈՔԹ. ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ
Լուսապատկեր
Պատմուածքի բեմադրութիւն՝
Ն. Պշտիկեան եւ Ա. Ալթունեան

Քանոն՝ Էլմիրա Փէհլիվանեան

Մուտքը ազատ է

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
12 և 14, Ռիւ Սէն–Պազիլ

ՃԱՇ

Կիրակի, Մայիս 15, ժամը 13ին, Վասպուրական սրահը:
Գեղարուեստական բաժին

Տեղերը նախօրօք ապահովել հեռաձայնելով.—

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ.— 50-15-09
Ժ. ՇԱԼՃԵԱՆ.— 66-18-80
Զ. ՄԽԼՏՈՆԵԱՆ.— 90-90-10
Ա. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ.— 39-77-31

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, Մայիս 13, ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՆՈՒԷՐ

Օր. Հայկանոյշ Թորոսեանի մահուան առիթով, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Մոմճեան եկեղեցւոյ պայծառութեան նուիրած են 500 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս ծանօթ է մեր ազնիւ ժողովուրդին, Փրատոյի Ս. Սահակ - Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ կողքին կառուցուող եպիսկոպոսարանի եւ մշակոյթի տան արդէն կարեւոր մէկ մասը աւարտած է:

Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի ձեռամբ հիմերու օրհնութիւնը կատարուելէ ետք, մերազն ժողովուրդի պատուական զաւակներուն այս ուրախ լուրը հաղորդելով կը ծանուցանենք միեւնոյն ժամանակ, թէ սկսած է նաեւ ժողովրդական հանգանակութիւնը, որուն կազմակերպութեան համար լիազօրուած է եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ Գարեգին Վրդ. Պէքճեան: Հայր Սուրբը անցնելով թաղէ թաղ պիտի խնդրէ նուիրատու հոգիներուն նիւթական օժանդակութիւնը այս կարեւոր հաստատութեան կառուցումը վերջացնել կարենալու համար: Իւրաքանչիւր նուիրատու պիտի ստանայ եկեղեցւոյս անունով տպուած չինարարական յանձնախումբի յատուկ ստացագիրը:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

A la suite des manifestations du 24 Avril le Comité de Défense de la Cause Arménienne organise UN GRAND MEETING, LE MARDI, 17 MAI A 20 H. 30 à la salle de la Mutualité 24 rue St Victor, Mo Maubert Mutualité (présentation d'un film documentaire sur les événements de 1915 et participation de personnalités politiques)

U.G.A.B.
Présente
Les Dragées
pièce en deux actes
écrite et mise en scène par
EDGAR DAVIDIAN
avec Hermine Gumuchguerdanian, Arthur Mouradian, Christian Minas
Michel Pazoumian
Musique : Harouth Bezdjian
Assistance technique :
Berdj Koutan
Jeudi 12, Vendredi 13 et Samedi 14 Mai à 21 heures.
Participation aux frais : 15 F.
Etudiants : 10 F.
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17

ԱՂԹԱՄԱՐ
AKHTAMAR
Cabaret Arménien
24, Rue Rodier — 75009 PARIS

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇ —
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳ

Réservation. — Tél. : 236-91-10
Բաց է ամէն օր
Ouvert tous les jours

MAISON de la CULTURE ARMÉNIENNE de MARSEILLE
12-14 rue St. Bazile
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ
Նուիրուած
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ
(ծննդեան 80 եւ մահուան 400ամեակին առիթով)

Ուրբաթ, Մայիս 20 ժամը 21ին
Վասպուրական սրահին մէջ
Կը նախագահէ
ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ
Կը խօսին
ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Նուագ – Երգ – Արտասանութիւն
Ե. ՉԱՐԵՆՑԷՆ

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՆ–ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ
28, 29 եւ 30 Մայիս

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԾՈՎԵԶԵՐԵԱՅ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ
14 Սէնթ–Օնորին–տէ–Փէրթ
ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ՄԸ

MONT ST. MICHEL
VILLEDIEU-LES-POELES
(ville du cuivre)
OMAHA BEACH

եւ Նորմանտիի ցամաքահանման տեսարժան վայրերը

Կարմիր Խաչուհիներու սովորական հիւրասիրութիւն:

Օթօքարը որ Կարմիր Խաչի անդամներու տրամադրութեան տակ պիտի գտնուի երեք օրուան ընթացքին, կը մեկնի ժամը 7.30ին Սքուար Մոնթոլոն, Մեթրօ Քատէ:

Վերադարձ Երկուշաբթի ժամը 22-23:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել

Պերճուհի Սաղաթլըեան 738-35-74

Ռոզին Նաւասարդեան 985-36-53

Les Productions et le Restaurant
LA CAPPADOCE
3, rue Marivaux (derrière l'Opéra-Comique, Mº Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

vous présentent le premier 33 tours « ARMENIA IMMORTAL »
de MARTEN YORGANTZ
avec Bernard DEDEDJIAN
en vente à :
— LA CAPPADOCE 3 rue Marivaux, Paris 2e 742-83-65
— LIBRAIRIE PALOUYAN 9 rue de Trévise, Paris 9e 523-24-97
— TELE-CONDORCET (KAPIKIAN) Clamart (92)
— SUPER-MARCHE BAHADOURIAN 20 rue Villeroy, Lyon 60-32-10
— DISCO-MATIC 11 rue Pasteur, 26000 Valence

LE RESTAURANT **LA CAPPADOCE**
EST OUVERT TOUS LES JOURS
MIDI et SOIR
SAUF LE LUNDI

GRAND GALA
de la Chorale SIPAN-KOMITAS
Diner - Spectacle
Samedi 4 Juin de 20 h. 30 à l'aube
Pré Catelan, Bois de Boulogne
Orchestre SEVAN et MELKON et le Duo VICKEN - HAROUT
Entrée seule 35 F. Billets : Maison de Culture Arménienne, 17, Rue Bleue
DINER 200 F. réservez vos tables auprès de M. Boghossian : 720-90-59 et 720-90-60
TENUE CORRECTE EXIGEE — PARKING

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
11
MERCREDI
11 MAI
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C.C.P. Paris 15069-82 571027317 A R.C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

ԾԲՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.854
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.854

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵՐԿՐԱԳՈՒՆԴԻ ՋՈՒՐԸ

Մար Տէլ-Փլաթա, Արժանթին, Մարտ 14էն 25 տեղի ունեցաւ ՄԱԿի խորհրդաժողովը երկրագունդի ջուրի մասին: 1976ին էր, որ Վանքուվըր գումարուած բնակայրի խորհրդաժողովին, երբեւ գըլխաւոր յանձնարարութիւն անհրաժեշտ նկատուեցաւ յատուկ ծրագիրներու կիրարկումը, կառավարութիւններու կողմէ, որպէսզի 1990էն թէ' քաղաքաբնակ, թէ' գիւղաբնակ բնակչութիւնը ապահովուի պէտք եղած լաւորակ ջուրով:

Բոլոր երկիրներուն համար ալ անխտիր, ըլլան անոնք ճարտարարուեստականացած թէ թերաճ, չոր, ցամաքային, բարեխառն կամ խոնաւ, ջուրի հարցը օրուան գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկը կը դառնայ: Տեղ մը ջուրը հազուագիւտ է, այլ տեղ՝ առատ: Բայց գրեթէ ամէնուր ջուրը ապականած է, աւելին՝ անհաշիւ կերպով կը գործածուի:

Ճակատագրական նկատուած բնական աղբիւր մըն է ջուրը, որուն գործածութիւնը այլ բնական աղբիւրներու նման չէ: Կ'անցնի կենդանի օրկաններէ, կ'երթայ հողին եւ ընդերքին, աշխատանոցներն ու գործատունները: Ամէնուր կ'ապականի՝ գործածութենէ դուրս հանուելէ եւ վերստին օգտագործուելէ առաջ:

Ջուրը՝ այլ յատկանիշով մը եւս տարբեր է միւս բնական աղբիւրներէ, քանի իր պաշարը ընդերքի մէջ գրեթէ մնայուն կերպով անփոփոխ կը մնայ: Ի տարբերութիւն հանքերու, որոնք երկրաբանական դարաշրջաններու կուտակուած են հոս ու հոն եւ, շահագործման հետեւանքով, պիտի սպառին ուշ կամ կանուխ, ջուրին ամբողջութիւնը անվերջ շրջաբերութեան մէջ է ովկիանոսէն անցնելով մթնոլորտ, դառնալով ամպ եւ ապա իբրեւ անձրեւի ջուր թափելով գետերը, ջրելով հողը, հոսելով ընդերքն ի վար, ստորերկրեայ ուղիներու վրայ եւ անասուններու ու մարդոց ճամբով ուշ կամ կանուխ վերստին վերադառնալով ծով:

Երկրագունդը մօտաւորապէս մէկ միլիառ 400 միլիոն խորանարդ քիլոմեթր ջուր ունի: Սակայն ասոր 97,3 տոկոսը, այսինքն՝ մէկ միլիառ 362.200 խորանարդ քիլոմեթրը, աղի է, կը ներկայացնէ ովկիանոսի ջուրը: Կը հետեւի ուրեմն, թէ անոյշ ջուրին տարողութիւնը 37.800.000 խորանարդ քիլոմեթր է: Բայց այս ալ ճշգրիտ պատկերը չի ներկայացներ, քանի ասոր մեծ մասը՝ 99,6 տոկոսը, անմիջական գործածութեան շրջանակէն դուրս կը գտնուի (29.181.600 խ. ք.), այլ խօսքով «սառած» է բեւեռային գաւառներու եւ սառնակոյտներու մէջ, իսկ 8.467.000 խ. ք. ալ ջուր թաղուած է հողի եւ ընդերքի տակ (որուն երկու երրորդը անհասանելի կը մնայ, քանի աւելի քան 750 մեթր խորութեան մէջ կը գտնուի):

Ի վերջոյ, գործածելի կը մնայ անոյշ ջուրին 0,36 տոկոսը միայն՝ 132.300 խորանարդ քիլոմեթր լիճերու եւ ճահիճներու, 15.120 խորանարդ քիլոմեթր մթնոլորտի եւ 3.780 խորանարդ քիլոմեթր ջրային հոսանքներու մէջ: Ընդհանուր գումար՝ 151.200 խ. ք., ինչպէս ըսուեցաւ, անոյշ ջուրին 0,36, իսկ երկրագունդի ամբողջ ջուրին 0,009 առ հարիւրը կը ներկայացնէ:

Աղբիւրներն ու պահանջները շատ տարբեր են, համաձայն շրջաններու: Անապատներ եւ անջրդի գօտիներ կան (30 տոկոսը վերացուած հողերու), որոնք քիչ կամ բնաւ ջուր չունին: Կան նաեւ հասարակածային եւ արեւադարձային որոշ գօտիներ, ուր ամէն տարի քանի մը մեթր տարողութեամբ անձրեւ կը տեղայ: Թերաճ երկիրներ կան, ուր անձ գլուխ սպառումը քառասուն լիթրը չանցնիր բոլոր տեսակ գործածութիւնները հաշուի առնելով: Բայց ճարտարարուեստականացած երկիրներ կան, ուր օրուան սպառումը անձ գլուխ հաշուով կը հասնի բազմահազար լիթրերու, եթէ իրարու վրայ գումարենք կենցաղի, հողատնտեսութեան եւ ճարտարարուեստի պահանջները: Տեղ մը բնակչութիւնը, յատկապէս կիներն ու երախաները, բռնադատուած են քիլոմեթրներ փոխադրելու տրամադրելի քանի մը լիթր ջուրը՝ խմելու և կենցաղի պահանջները բաւարարելու համար: Այլ տեղեր ճարտարարուեստի կառոյցները միլիոնաւոր թոններու հասնող ջուր կը մսխեն, երբ միջոցներ կան ջուրի խնայողաբար գործածելու:

Անհրաժեշտ քանակութեամբ ջուրն ալ հարցը չի լուծեր: Պէտք է նաեւ, որ այս ջուրը լաւորակ ըլլայ: Ճարտարարուեստականացած երկիրներու մէջ շրջանառութեան դրուած ջուրը տարրալուծուած է: Զի պարունակեր, ի բաց առեալ արկածի, ախտաբանական սերմեր: Սակայն կրնայ անգործածելի դառնալ ոչ միայն կենցաղի, այլեւ բոլոր մարզերու մէջ քիմիական անհաշիւ արտադրութիւններու թափօններու հետեւանքով (ջուր թափուած կամ հողի մակերեսէն ծծուած): Միւս կողմէ դեռ քիչ, նոյնիսկ անծանօթ կը մնան մօտաւոր կամ հեռաւոր անդրադարձները քիմիական ապականութեանց:

Թերաճ երկիրներու մէջ կացութիւնը եղերական է: Ջուրը գրեթէ ամէնուր գարհուրելի տարածիչն է ծանր հիւանդութիւններու: Եւ կը հասնինք յարակարծ կացութեան մը, երբ նոր ջրհորներու բացումը կամ ոռոգման ցանցերու ընդլայնումը, որոնք սահմանուած են բարելաւելու տեղացիներու ապրելակերպի մակարդակը, պատճառ կը դառնան մահերու կամ հիւանդութիւններու յաւելումի: Առողջապահութեան Համաշխարհային Կազմակերպութիւնը (Օ. Էմ. Սէ.) կը գտնէ, որ թերաճ երկիրներու բնակչութեան երկու երրորդը «ապահով» ջուր չունի: Կացութիւնը աղետալի է յատկապէս գիւղական շրջանները: Համաձայն վերոյիշեալ կազմակերպութեան, գիւղերը ապրող մէկ միլիառ 419 միլիոն անձերէն 313 միլիոնը միայն «ապահով» ջուր ունի: Խօսքը միշտ թերաճ երկիրներու մասին է:

Մալարիան մինակը կը սպառնայ 343 միլիոն անձի, ամէն տարի 150 միլիոն հոգի կը հիւանդացնէ եւ, միայն Ափրիկէի մէջ, կը մեռցնէ մէկ միլիոն երախայ, 14 տարեկանէ վար: Զանազան տեսակի որդնախտներ (ֆիլարիոզ) կը մաշեցնեն 250 միլիոն հոգի: Պիլհարզիոզը կ'անդրադառնայ 200 միլիոն մարդոց: Ափրիկեան գիւղեր կան, ուր արական բնակչութեան կէսը կուրցած է օնքոսերքոզի հետեւանքով: Այս գլխաւոր պատուհասներուն վրայ պէտք է դեռ աւելցնել հնտախտը, դեղին ջերմը, ժանտատենդը, փարաթիֆոյիտը, ուղեղատապերը, թանչքը եւն., որոնք կը մեռցնեն կամ կ'արգիլեն աշխատանքը հողամշակութեամբ զբաղող եւ արդէն յաճախ լաւ չսնանող բնակչութեան:

Թէեւ գիւղական շրջաններն են, որ աւելի վտանգուած են, այսուհանդերձ նիւթական յատկացումները՝ «ապահով» ջուրի բաշխումին, ինչպէս նաեւ առողջապահական անհրաժեշտ կառոյցներու շինութեան համար, նուազ են բաղդատմամբ քաղաքներուն: Առողջապահութեան Համաշխարհային Կազմակերպութիւնը կը գտնէ, որ 1971էն 1975, թերաճ երկիրները 13.250.000 տոլար յատկացուցած են, որուն միայն 2.250.000ը գիւղական շրջանները:

«Ապահով» ջուրի անհրաժեշտ քանակը ձեռք ձգելու եւ առողջապահական անթերի կառոյցներ հաստատելու համար, — երկուքն ալ սերտ կապ ունին իրարու հետ, — անհրաժեշտ կը նկատուի յաջորդական 13 տարիներուն եւ ամէն տարի չորունակ 9 միլիոն տոլար (45 միլիոն ֆրանք) յատկացնել: Այս գումարը կրնայ արտակարգ թուիլ, սակայն կը ներկայացնէ տարեկան 15 ֆրանքի ծախք մը՝ անձ գլուխ հաշուով, թերաճ երկիրներուն: Եւ, ծիծաղելի կ'երեւայ, — մանաւանդ, երբ նկատի առնուի օգտակարութիւնը, — եթէ զայն բաղդատենք այն 300 միլիառ տոլարներուն հետ, որոնք, ըստ Սթոքհոլմի Խաղաղութեան Հետազօտութեան միջազգային հիմնարկութեան, կը ծախսուին ամէն տարի զինարշաւի համար:

Բազմաթիւ բաներ պէտք են, եթէ կ'ուզենք, որ ապրելակերպի մակարդակը փոփոխութեան ենթարկուի թերաճ երկիրներու մէջ: Համոզել տեղացիները, թէ շատ կարեւոր են «ապահով» ջուրն ու առողջապահական կառոյցները, ապա զիրենք մասնակից դարձնել աշխատանքներու. ըսել, թէ պէտք է գործածեն տեղական պարզ միջոցներ, փոխանակ ճարտարարուեստականացած երկիրներէ իւրացնելու բարդ թեքնոլոժիներ: Ձեռքով փորուած հոր մը, որ կափարիչով կամ խուփով կը պաշտպանուի անասուններու եւ մարդոց աղտեղութիւններէ ու փոշիէ, ոչ միայն իրականալի է գիւղացիներու ձեռքով, այլ եւ առաւել գործնական է: Արդարեւ, մեծ ծրագիրները, եթէ նոյնիսկ զանոնք իրագործելու անհրաժեշտ գումարները գտնուին, յաճախ աղետալի կը դառնան: Նոյնպէս աւելի դիւրին է եւ աժան ջուրի փոքր պահեստներու ապահովումը այն շրջանները, ուր երաշտի եղանակը երկար կը տեւէ:

Թ. Ա. Թ.

ԻՎ ԹԵՐՆՈՆԻ ԳԻՐՔԸ
ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԳԻՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

—o—

Իվ Թեռնոնի այնքան շահեկան «Հայերը, ցեղասպանութեան մը պատմութիւնը» հատորին առթիւ բազմաթիւ գրախօսականներ լոյս տեսնել սկսան: Այլապէս շահեկան էր Շաբաթ օրուան (Մայիս 7) Ֆիկառօի լոյս ընծայած յօդուածը, զոր ստորագրած էր Ֆիլիփ Էրլանժէ, մանաւանդ երբ նկատի առնենք թէ Ֆիկառօ ընդհանրապէս ժլատ է երբ հարցը վերաբերի Հայկ. ցեղասպանութեան:

«Թրիպիւն տը Ժընեւ»ն ալ Ապրիլ 27ին յօդուած մը հրատարակած էր Ժորժ Պրաթզքիի ստորագրութեամբ, ուր հեղինակը անդրադառնալէ ետք Ապրիլ 24ի տեղական (Ժընեւ) ոգեկոչումներուն, կը ծանրանայ Իվ Թեռնոնի հատորին վրայ, գնահատելով անոր առարկայական մօտեցումը եւ ուսումնասիրական խոր աշխատանքը:

Այս գրութիւններուն կ'անդրադառնանք առանձին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՐԹԸՐ - ԱՍԱՏ՝ ԼԱՒԱՏԵՍ

—o—

Միացեալ Նահանգներու եւ Սուրիոյ Նախագահներու հանդիպումը Ժընեւի մէջ, որոշ լաւատեսութեան մը ծնունդ տուած է ինչ կը վերաբերի Միջին Արեւելքի գլխաւորաբար պաղեստինեան հարցի կարգադրութեան: Այս տեսակցութեան առթիւ, Նախագահ Քարթըրի յատուկ խորհրդատուն՝ Պրզեզինսկի յայտարարած է, որ հանդիպումը «բարեկամական, յստակ եւ շատ օգտակար» եղած է: Պարզ է որ հարցերը հիմնովին չեն լուծուած, բայց Դամասկոս-Ուաշինկթըն մերձեցումը երեւութապէս ժամուան ընթացքին կարեւոր քայլ մըն է այս ուղղութեամբ եւ «իրական յառաջդիմութիւն» կատարուած է խաղաղութեան ճամբուն վրայ: Ժընեւի ժողովին գումարումն ալ շատ աւելի հաւանական կը նկատուի նոյնիսկ եթէ աճապարանքէ հարկ ըլլայ խուսափիլ:

Քարթըր եւ Ասատ խօսած են նաեւ սահմանային հարցերու եւ ապազինեալ գօտիներու մասին: Միւս կողմէ Ուաշինկթընէն հասած լուրերու համաձայն, Արաֆաթ ընդունած է Իսրայէլի Պետութիւնը ճանչնալու ՊԱԿի (Պաղեստինեան Ազատագրական Կազմակերպութիւն) ճանաչման փոխարէն: Սկզբունքով ընդունուած է նաեւ պաղեստինեան «հայրենիք»ի մը գաղափարը: Գալով ՊԱԿի մասնակցութեան Ժընեւի ժողովին, ատիկա կրնայ ըլլալ կամ առանձին (եթէ Իսրայէլ հաւանի) կամ արաբական ընդհանուր պատուիրակութեան մը ծոցը:

Քանի մը տողով

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընկերային մթնոլորտը շատ ծանր է կրկին եւ Չորեքշաբթի օր թղթատարի զուռմի սպասարկութիւնները գործադուլի մէջ են: Անկէ զատ Սէ. Ժէ. Թէ. եւ Սէ. Էֆ. Տէ. Թէ կը սպասէին Էֆ. Օ.ի նիստին, ճշդելու համար Ազգ. Ընդհ. գործադուլի թուականը, որ Մայիսի վերջին օրերէն կամ Յունիսի առաջին օրերէն մէկը պիտի ըլլայ: Կ'ըսուի թէ վերջին քսան տարիներու ամէնէն «կարծրը» պիտի ըլլայ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ բնակիչներու թիւն էր 1977 Յունուար 1ին 257 միլիոն 900 հազար, այսինքն նախորդ տարուան վրայ երկու միլիոն 200 հազարի յաւելում մը արձանագրուած է: Կարեւորագոյն քաղաքներն են Մոսկուա (7.819.000), Լենինգրադ (4.425.000), Կիեւ (2.079.000) եւ Տաշքենթ (1.689.000): Մէկ միլիոնէն աւելի բնակիչ ունեցող միւս քաղաքներն են Բաքու, Գորկի, Մինսք, Կույբիշեւ, Նովոսիբիրսկ, Օդեսա, Օմսկ, Թիֆլիզ, Սվերդլովսկ, Խարքով, Չելիաբինսկ: 2000ին Խորհ. Միութեան բնակչութիւնը պէտք է 320 միլիոն ըլլայ ըստ մասնագէտներու:

ՎԵՐՅԻՇՈՒՄՆԵՐ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

Զարմանալի զուգադիպութեամբ 1972 Մայիսի սկիզբները հանդիպեցայ Շահան Շահնուրին, Փարիզ, «Յառաջ»ի խմբագրատան մէջ. միասին էին՝ Նիկողոս Սարաֆեանի հետ. երկու անուանի գրագէտներ. Սարաֆեան՝ լուռ եւ մռայլ, Շահան՝ զուարթ եւ խօսուն:

Շահան գոհ էր Սէն-Ռաֆայէլի հայկական պատսպարանին մէջ, առանձին սենեակ եւ սպասարկութիւն ունէր. գոհ չէր ռուս մուժիկներէն՝ որ այդ հայկական տան մէջ հիւրաբար կը ծերանային:

— Արփիկ, ըսաւ պաղատագին, ես այլեւս Հայաստան չեմ կրնար երթալ. կը սարսափիմ ճամբորդութենէ. քրոջ պէս բռնէ ձեռքէս, տէր Վենետիկ Ս. Ղազար առաջնորդէ. ինծի համար փոքրիկ Հայաստան մըն է:

Շահան Շահնուր 1974 Օգոստոսի վերջերը վախճանեցաւ Սէն-Ռաֆայէլ, երազին չհասած:

Իր թաղումին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին լեցուն էր բազմութեամբ. եկած էին Ֆրանսացիներ՝ Արմէն Լիւպէնը թաղելու. եկած էին Հայեր՝ իրենց տաղանդաւոր զաւակը Շահան Շահնուրը թաղելու, եւ տարին Շաւարշ Միսաքեանի կողքին հողը դրին Փեր Լաշէզի գերեզմանատան մէջ:

Ի՞նչ նշանակութիւն ունի ճշդել թէ քանի՛ տարեկան էր երբ աշխարհս լքեց. ծնաւ Պոլիս եւ վախճանեցաւ Ֆրանսա, թաղուեցաւ Փարիզ. բայց մնաց յաւիտենական Շահան Շահնուրը:

Իր մանկութիւնը Պոլսոյ մէջ անցուց. գրագէտ ընտանիքի մը մէջ, Թէոդիկի շուքին տակ, Վոսփորի եւ կղզիներու ոսկեզօծ գեղեցկութեան մէջ: Տեսաւ «հաջողը վառ» Թրքուհիներ, իր հոգին ու միտքը զարգացուց յաւիտենական Արեւելքին, եւ երբ 1922ին Փարիզ անցաւ՝ ան արդէն մարդ էր եւ գեղեցկութիւններ ստեղծելու կարող գրագէտ մը:

Շահան Արեւելքէն հետը Փարիզ կը տանէր Թղթածրար մը՝ լեցուն արեւելեան երեւակայութեամբ. կարմիր երկինքներ, հայ. Թրքական պատկերներ, հէքեաթ ու երազ: Այնպիսի ներշնչումներով տոգորուած էր, որոնք ապագային Փարիզի մայթերուն վրայ պիտի փոխուէին «Նահանջը առանց երգի», քիչ մը յանդուգն բայց գրականապէս յաջող երկին:

Անշուշտ չէր բաւեր Պոլսոյ Պէրպէրեան վարժարանին մէջ իր սորված գրականութիւնը. հայերէնը, ֆրանսերէնը եւ թըւաբանութիւնը: Ան ուշիմ էր. մայթերու ազդերն ալ կարդալով կրնար զարգանալ. բայց ան կարդացող էր. մարդերու, կիներու երեսները կը կարդար, մտիկ կ'ընէր անոնց խօսած ֆրանսերէնը. աւելի ինքնոյս քան թէ խոնարհ աշակերտ բառ բառի վրայ կը դնէր եւ երկու լեզու իր մայրենի հայերէնը եւ ֆրանսերէնը հաւասար քայլերով առաջ կը տանէր:

Շահնուր Քերեսթէճեանը փոխեց Շահան Շահնուրի. ուզեց նոր մարդ դառնալ եւրոպական հագուստ հագուիլ. Պոլիսը գեղեցիկ քաղաք էր. իր սիրելի ծննդավայրն էր, բայց իր բարքերը ծանր կուգային իր ուսերուն. Թրքավարի աշխարհ մը եկած էր աշխարհիս ամէնէն նրբացած մայրաքաղաքը. շատ բան կար սորվելիք, աչքերը պէտք էին լեցուիլ թէ՛ արուեստի եւ թէ մարդկային գեղեցկութիւններով, ամէն քայլափոխին պիտի հանդիպէր նրբացած դէմքերու, գունաւոր պատկերներու, նկարներու եւ երաժշտական հանդէսներու, մանաւանդ օտարալեզու գիրքերու՝ որոնք իր առօրեայ սնունդն եղան:

Տակաւին Փարիզ Հայերուն համար չէր լուսաւորուած, ապրուստը դժուար էր ամէնուն համար. գաղթական էին, գաղթական էր Շահան. գործ պէտք էր, աշխատանք պէտք էր. ան մինակ էր, նետուած կեանքի դժուար թեւերուն մէջ: Նահանջը առանց երգի հատորը հասոյն պտուղներ չտուաւ. ո՞ր Հայը դրամ ունէր գիրք գնելու, ժամանակ չունէր գիրքի մը երեսը նայելու:

Շահան չյուսահատեցաւ. դարձեալ գրեց վիպակներ, թերթօններ, պատկերներ, պատմուածքներ. գեղեցիկը գեղեցիկին վրայ դրաւ եւ 1933ին Նորեկ հատորի մը մէջ լոյս ընծայեց Յարալէզներուն դաւաճանութիւնը խորագրով:

Եօթը պատմուածքներ էին, նիւթերը հայկական էին, ոճը եւ վերնագրեալը շքեղ համդերձանք էին. Շահան հայ միտքն արդէն ֆրանսական լոյսերով կը ներկայացնէր: Հարուստ է մեր ժողովուրդն իր ցեղական հոգիով, վառ երեւակայութիւն ունի. ամէն մէկ զաւակին շողի նշոյլ մը կուտայ եւ ապա պանդխտութեան կը հանէ:

Կարելի չէ առանց զմայլանքի եւ խոր յուզումի կարդալ Պճեղ մը անոյշ սիրտ պատմուածքը. արձակ բանաստեղծութիւն մըն է եւ սիրերգ մը Եպրաքսէ հայ մայրիկին անոյշ սրտին:

Քանի մը տարի առաջ (1970) Յարալէզներուն դաւաճանութիւնը երկրորդ տըպագրութիւնն ունեցաւ. արդէն շատ ուշացած էր:

Կարծես թէ հէք երիտասարդը սեւ աստղի մը տակ ծնած ըլլար. առողջութեամբ տկար էր, ապրուստի հոգը վրան կը բռնանար, պատառ մը հացի փոխարէն պէտք էր ծանր աշխատանքներ կատարել. Նիկողոս Սարաֆեան ուժեղ կազմ ունէր եւ դիւրաշարժութեամբ բանաստեղծութիւն կը գրէր՝ ինչպէս Եղիշէ Չարենցը. բայց Շահան փափկակազմ էր, նիհար ծաղիկ մըն էր. մայրական բարի ձեռք մը պէտք էր զինք խնամելու համար, մինակ էր, անհաւոր կերպով մինակ էր:

Անտէր մարդուն ճամբաները փշոտ կ'ըլլան: Շահան 1939ին սկսաւ իր ճանապարհ խաչին. ծանր ոսկրախտ մը զինքը կը տանջէր. ո՞ւր ապաստանիլ, ո՞ւր դիմել խնամուելու համար: Երկրորդ պատերազմը սկսած էր. քաղաքներէն, գիւղերէն մարդիկ ընտանիքով փախուստ կուտային. գիւղերը կը լեցուէին ու կը պարպուէին. եւ Շահան հիւանդ էր, օգնական չունէր. մինչեւ 1959 թուականը թափառեցաւ հիւանդանոցէ հիւանդանոց, ապաքինարանէ ապաքինարան. վայելեց ֆրանսական ազնիւ Պետութեան հոգը եւ հայ ժողովուրդին կարելիութիւնները:

Փարիզի եւ նահանգային Ֆրանսայի մէջ Հայերը հիւանդանոց չունէին եւ տակաւին չունին. ո՞վ կրնար հոգալ աղքատ հիւանդը:

Շահնուր վշտացաւ եւ չչարեցաւ իր ազգին դէմ. Շահան Շահնուրը Արմէն Լիւպէնի փոխուեցաւ: Այդ շրջանին վեց հատոր գիրքեր հանեց ֆրանսերէն լեզուով, ոմանք մրցանակներ ալ ստացան, վաճառուեցան ազգին անդին: Նոյն տագնապն էր ինչպէս հայ գիրքերուն մէջ. մանաւանդ թէ հայ հոգին եւրոպական լոյսին տակ տարօրինակ բան մըն էր Ֆրանսացի ընթերցողին համար: Այս ձեւով հայ երգն ալ առաւ եւրոպական շունչ:

Շուրջ քսան տարի, 1939 – 1959, Շահան մեզի համար ստուեր մըն էր. կար ու չկար. Արմէն Լիւպէն էր: Կ'ապրէր ինքն իր մէջ կծկուած, կը զգար թէ լաւ է փոքր ազգի մը մեծ զաւակն ըլլալ, քան մեծ ազգի մը փոքր զաւակը: Քիչուոր բարեկամներու կը յայտնէր իր ցաւը: Թերեւս կրկին ու կը կրկին կը կարդար Պճեղ մը անոյշ սիրտը, յուսալով թէ զինքն ալ հոգալու գար Եպրաքսէ հայ մայրիկը:

Վերջապէս Իրօի նպաստներով շինուեցան հայկական հանգստեան տուներ. Հայերն ալ թափեցին իրենց առատասիրտ նպաստը եւ Սէն – Ռաֆայէլի հանգստեան Տան մէջ Շահան Շահնուր գտաւ բնակարան, սնունդ ու կրկին գրեց:

Նիւթերը քաղեց երբեմն հայկական աշխարհէն. բայց աւելի ընկերային կեանքէն: Իր կորուկ ոճը պահած էր, նոյն Շահանն էր. վիպակներու, համառօտ պատմուածքներուն հեղինակը Թերթիս կիրակնօրեայ թիւը (1958), Զոյգ մը կարմիր տետրակներ (1968), Ազատն կոմիտաս (1970), Բաց տոմարը (1971), Կրակը կողքիս (1973):

Եկան այս անունները մեր արդի գրականութիւնը ճոխացնելու համար. ի՛նչ լաւ պիտի ըլլար եթէ ֆրանսերէն գրածներն ալ թարգմանուէին, ըլլա՛յ արձակ, ըլլա՛յ քերթուած. պիտի ամբողջանար Շահնուրեան գրականութիւնը:

Շահնուրի ոսկեղէն հունձքը համահայկական է. ո՛չ սփիւռքի հայ, ոչ ալ խորհրդային է. ինծի համար եղբայր են Գուրգէն Մահարի, Խաչիկ Դաշտենց, Ակսել Բակունց, Շահնուր կամ ուեւէ հայ տաղանդաւոր գրող՝ սահմանէն անդին կամ անդին:

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

«Հայ Ընտանիք» (Վենետիկ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Այլապէս գնահատելի եւ, միաժամանակ, օրինակելի է այն աշխատանքը, որուն լծուած է 1964էն ցայսօր «Պատմական Յուշարձաններու Պահպանութեան Հայկ. Ընկերութիւնը», որուն երրորդ համագումարը տեղի ունեցած է Մարտ 29: Նախորդը՝ 1970 Մարտ 5ին:

Երկրորդ համագումարին արդէն գոհունակութեամբ դիտել տրուած էր, թէ տարիներու ընթացքին վերաշինուած էին, օրինակ, Սանահինի, Հաղպատի, Տեղերի, Մարմաշէնի, Սեւանի, Կեչառիսի համալիրները, ինչպէս նաեւ Արուճի, Բղինի տաճարները. միեւնոյն ատեն բարեկարգուած էին Զուարթնոցի, Աշտարակի եւ Պաղնիի յուշարձաններու շրջակայքը եւայլն: Աւելցնենք, որ 1965ին վերաշինուած էին Գօշավանքը, հայկական ճարտարապետութեան անուանի համալիրներէն մէկը, ինչպէս նաեւ Աշտարակի ծիրանաւոր եռանաւ հոյակապ պազիլիքը, Ագարակի միանաւ եկեղեցին եւ դեռ ուրիշներ:

Զեկուցաբերը՝ Ընկերութեան Խորհուրդի նախագահի տեղակալը՝ Ի. Էլլարեան նախ դիտել տուած է, թէ ներկայիս Հանրապետութեան քաղաքներու եւ շրջաններու մէջ կը գործեն 46 խորհուրդներ: Շուրջ 1850 մասնաճիւղեր կամ խումբեր կ'ընդգրկեն աւելի քան 358.000 օժանդակ անդամներ եւ 3140 այսպէս կոչուած հաւաքական, այսինքն՝ իրաւական հիմունքներով անդամներ: Ի դէպ, անդամներու թիւերու կարեւոր տարբերութիւն մը նըկատելի էր. Էլլարեանի պաշտօնական զեկուցումին եւ իր մէկ յօդուածին միջեւ, լոյս տեսած « Սով. Հայաստան » օրաթերթի անցեալ տարուան Յուլիս 10ի թիւով: Խորհուրդի նախագահին տեղակալը «Առանձին հոգատարութիւն կուլտուրայի յուշարձաններին» խորագիրով իր յօդուածով անդամներու թիւ ցոյց տուած էր համապատասխան կարգով աւելի քան 400.000 եւ 3860: Կա՛մ այն է, որ վերջին ինը ամիսներուն օժանդակ անդամներու թիւը շուրջ 50 հազարի, իսկ իրաւական անդամներունը 700է աւելիով նուազած է կա՛մ ալ՝ Էլլարեան յօդուածին մէջ չափազանցուած թիւեր պարզած է:

1971է ցայսօր Ընկերութիւնը գլխաւոր աշխատանք կատարած է յուշարձաններու վերանորոգութեան եւ վերակառուցման ուղղութեամբ: Վերանորոգուած են Եղէգնաձոր շրջանի Արենիի, Ալայազի, Սուրբ Կարապետ, Զորաց, Աշտարակ

ՉԱՐԵՆՑԻ ԵՕԹ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ...

Ուշադրութիւն դարձրէք էութեանը. Չարենցը, առհասարակ, մարդկային բընոյթի գեղեցկութիւնը տեսնում է գալիքի նկատմամբ դրսեւորուող անձնազոհութեան, գործի եւ յիշատակի մէջ, մի տեսակ հոգեբանական շղթայ ստեղծելով անցեալի, ներկայի եւ գալիքի միջեւ: Դա երեւում է մինչեւ իսկ մեռեալներին նըւիրուած տաղի մէջ: Մի զարմանալի սրտամօտ թախիծով նա երգում է անդարձ հեռացողներին, որոնք մնալու են «տիեզերքի զարկին անհաղորդ», չեն ճաշակելու բոյրեր, չեն լսելու ձայներ: Անշուշտ, նոյնն է մարդկանց բախտը, յաւերժ այս տխրութիւնը: Բայց այս թախծոտ տողերի մէջ կրկին յառնում է յիշատակը, գործը, որը տարբեր է բոլորի մէջ: Բանաստեղծական ազդեցիկ տողերի մէջ ձեւաւորւում են տիեզերական օրէնքն ու կորուստների տխրութիւնը.

Ա՜խ, մոխրանում են օրերը, մոխրանում
են աստղերը, արեւներն են
Կապոյտ երկնքներում հանգչում
յաւերժաբար եւ մոխրանում.
Մոխրանում է գարո՛ւնը, մոխրանում են
կանաչ տերեւները,
Մոխրանում են ծիլե՛րը դեռ չծլած, եւ
վարդերը վառման,
Եւ ծաղիկնե՛րն անգամ տխրանում...:

Չարենցը ստեղծում է թախծի եւ կորստեան ցաւի համամարդկային հոգեբանութեան մթոլորտ, որի մէջ զգում ես նաեւ բանաստեղծի անձնական տխրութեան շունչը... Բայց այս մթնոլորտի մէջ առաջ է մղում չափազանց անձնական եւ համամարդկային իր խոհը յիշատակի մասին: Որտեղի՞ց է սերում յիշատակը, արդեօք, լոյսերի՞ց, հուրերի՞ց անշէջ.

Յիշատակը սերում է գործերից.—
յիշատակը մշուշ է,
Որ բարձրանում է եփուող ջրերից,
բայց մնում է ինքն անմեռ:

Բայց այդ յիշատակը, այդ անցեալը, մարդու գործն ու տքնութիւնը կապուած են գալիքի հետ:

Յիշատակը մեր անցած օրերի արձագանգն
է ու ցոլքը, ո՛վ հեռացողներ,
Նա ծլում է յաւեժ մեր անցած
ճանապարհի փոշոտ եզրերին,
Ելնելով մեր շոգ կէսօրին՝ նա իջնում է
յետոյ, ինչպէս ցօղը,
Բայց ուրի՛շ վարդերի վրայ, ուրիշ
պարգեւ վերին...

Այս իմաստուն, թախծոտ եւ պայծառ գրոյցի մէջ բարձրանում է գալիք քաղաքացին՝ իր գործի մեծութեան գեղեցկութեամբ եւ անանձնական երջանկութեան զգացումով:

Յիշատակը մեզ չի պատկանում, ինչպէս
որ տողերն իմ յանդուգն.
Օ՛, ինձ չեն պատկանում, թէեւ ելնում են
ահա իմ գրչից...
Այդպէս էլ շողն է արեւի ու ցոլքը մեռած
աստղերի.—
Հասնում է լոյսը նրանց մեզ, բայց
վաղուց մոխրացած են նրանք:

Այսպէս, ահա Չարենցը ամփոփում է իր խոհերը՝ ապրած կեանքի, ժամանակի, դարաշրջանի քաղաքացու եւ գալիքի մարդու մասին, ստեղծում իր սերնդի պայծառ գործի, հոգու եւ երազների պատմութիւնը, իր հոգու պատմութիւնը՝ ցօղ դնելով ուրիշ վարդերի, հեռաւոր ժամանակների վրայ: Ես այստեղ տեսնում եմ անհատի բացառիկ մեծութիւնը, խորքի եւ բացառիկ ընդգծման տիտանական ուժը:

Ոչ մի մռայլ խօսք, դառնութեան ոչ մի կաթիլ: Բոլոր տողերը ողողուած են արեւով, լուսաւոր զգացումով եւ լաւատեսութեամբ, թէեւ ինքը դառնութեան մէջ էր, թէեւ անվերջ հարուածներ էր կրում: Չէ՞ որ նա վերջին, գրեթէ վերջին խօսքն էր ասում հայրենի սերունդներին, բաժանման խօսքը, իսկ այդ հանգամանքը ինքնին բանաստեղծին տալիս է անանձնական վսեմութիւն, այլասիրութեան բացառիկ ուժ:

ՀՐԱՆՏ ԹԱՄՐԱԶԵԱՆ

(Շար. – 7)

շրջանի Ամբերդի, Նոյեմբերեան շրջանի Ոսկեպարի, Դիլիջանի Ջուխտակ վանքի մեծ ու փոքր յուշարձանները. վերանորոգուելու վրայ են Հրազդան շրջանի Մաքրավանքի մեծ թէ փոքր եկեղեցի–ները եւ այլ յուշարձաններ:

Ընկերութիւնը որոշ աշխատանք կատարած է նաեւ Հայաստանի սահմաններէ դուրս գտնուող Հայկ. յուշարձանները գտաւորելու, ուսումնասիրելու, վերանորոգելու եւ պահպանելու ուղղութեամբ: Վերանորոգուած են Դոնի – Ռոստովի Ս. Խաչ վանքը, Թէոդեսիայի, Կամենեց – Պոդոլսկի յուշարձաններու խումբերը, Լվովի, Եալթայի, Արմաւիրի եւ այլ քաղաքներու հայկական պատմական յուշարձանները: Նկատելի է, որ այս անգամ եւս, ինչպէս տասնամեակներէ ի վեր, նորոգման ոչ մէկ խօսք եղած է Ղարաբաղի, Նախիջեւանի եւ շրջակայքի հայկական յուշարձաններու մասին:

Օրինակելի աշխատանքներու կարգին պէտք է դասել անպայման այն բոլոր դատախօսութիւնները (3400է աւելի), այցելութիւնները (1900) եւ ցուցահանդէսները (900), ինչպէս նաեւ ժապաւէններու ցուցադրութիւնները, որոնց միակ նպատակն է եղած ժողովրդական լայն խաւերու հետաքրքրութիւնը առթել պատմական յուշարձաններու պահպանութեան կարեւոր գործին մէջ:

Այս աշխատանքին կարեւորութիւնն ու օգտակարութիւնը ընդգծելու համար գիտել տանք, թէ դժբախտաբար դեռ մինչեւ այսօր յուշարձաններ աւերելու, քանդելու եւ եղծանելու դէպքեր կ'արձանագրուին բաւական թիւով: Ի. Էլչարեան իր թղթուածքին մէջ յիշած էր շրջաններ՝ Եղեգնաձոր, Նայիրի, Թումանեան, Սիսիան, ուր «չարամիտ մարդիկ գանձագողութեան նպատակով քանդում եւ աւերում են յուշարձանները, փշացնում խաչքարերը, գողանում սրբատաշ քարերը»: Այս կապակցութեամբ գործնական առաջարկ մըն ալ հրապարակ դրած էր՝ գործատուներ եւ համայնական տնտեսութիւններ պահպանման պարտականութիւն ստանձնեն իրենց վայրի յուշարձաններուն: Նոյնիսկ հայրենագիտական նիւթով 10–15 ժամուան դասընթացքներ հաստատուին դպրոցները:

Վերջին քանի մը տարիներուն հայերէն եւ ռուսերէն հրատարակուած են Էջմիածինի, Գառնի – Գեղարդի, Աղաւնոյ, Հովհաննի, Գանձասարի, Դադիվանքի եւ Լեռնային Ղարաբաղի պատմական – ճարտարապետական կառոյցներու մասին գիրքեր ու քարտէս – ուղեցոյցներ:

Վերջին տասը տարիներուն միայն ընկերութեան անդամներու անդամավճարներով նորոգուած եւ վերաշինուած է մօտ քսան յուշարձան:

Ժ. Մ.

ՍՊԱՆԻՈՅ ՏԱՐԱԳԻՐ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Խոսէ Մալտոնատօ, 76 տարեկան նախագահը Սպանիոյ տարագիր Հանրապետութեան, վերջերս Մեքսիքա գնաց, որպէսզի պաշտօնապէս «ջնջուին» դիւանագիտական յարաբերութիւնները երկու Հանրապետութիւններու միջեւ: Մեքսիքա միակ Պետութիւնն էր, որ 38 տարիէ ի վեր կը ճանչնար Սպանական Հանրապետական կառավարութիւնը: Այս ձեւով ճամբայ կը հարթուի դիւանագիտական յարաբերութիւններու հաստատման Մեքսիքայի եւ Մատրիտի միջեւ: Միւս կողմէ սակայն, սպանական Հանրապետութիւնը վերջին եւ միակը եղող իր դեսպանատունը, որ բաց կը մնար 1945էն ցայսօր, կը հարկադրուի փակել:

Մալտոնատօ մեկնաբանելով այս քայլը նկատել կուտայ, թէ սոյն «երկու սիրահարներու խզում» մըն է միայն, բայց թէ ոչինչ կը փոխէ գոյավիճակէն: «Մենք է, որ կը ներկայացնենք մեր ժողովուրդը իր օրինական վիճակով, քանի 1936ին, Փետրուարին, Սպանացիք վերջին անգամ ըլլալով հնարաւորութիւն ունեցան իրենց ազատ կամքը արտայայտելու: Պիտի շարունակենք պայքարը, ցորչափ ազատութիւնն ու ժողովրդավարութիւնը չեն հաստատուած Սպանիա»:

Սպանական Հանրապետութիւնը հռչակուեցաւ 1931ին, երբ գահընկէց եղաւ Ալֆոնսօ ԺԳ.: Գոյատեւեց միայն ութ տարի, մինչեւ որ պարտուեցաւ Զօր. Ֆրանքոյի ուժերու կողմէ: Քաղաքացիական պատերազմները ծայր տուած էին 1936 Յուլիսին: Պարտութենէ ցայսօր Հանրապետութիւնը տարագիր կը գտնուի Փարիզ:

Հանրապետութեան նախագահին համաձայն պիտի շարունակեն գոյատեւել այնքան ատեն, որ Սպանիոյ մէջ օրինաւոր եւ պատուաբեր ընտրութիւններ չկատարուին, այնպէս, ինչպէս տեղի կ'ունենան Հասարակաց Շուկայի երկիրները, աշխարհաքաղաքական գօտին, որուն կը պատկանին Սպանացիք: Երբ այդպիսի քուէարկութիւն կատարուի՝ «պիտի յարգենք ժողովուրդին կամքը՝ ի նպաստ մեզի կամ ոչ»:

Սպանացի Հանրապետականները իրենց քաղաքական կազմակերպութիւնը ունին՝ Աքսիոնէ Ռեփուպլիքանայ Տեմոկրատիկա Էսփանոլա, հիմնուած 1959ին, տարագրութեան մէջ, միացումովը Հանրապետական երեք կուսակցութիւններու: Կազմակերպութեան ներկայ ձգտումն է օրինականացուիլ Մատրիտի կողմէ:

Տարագիր Հանրապետութեան վարչապետն է Ֆերնանտօ Վալերա: Մալտոնատոյի ժամանակակից: Դահլիճը յարաբերաբար «երիտասարդ տարրերէ» կազմուած է, շուրջ 40ի մէջ:

Սպանիա, Լատին Ամերիկա թէ այլուր հաստատուած հանրապետականներ իրենց նիւթական օժանդակութիւնը կ'ապահովեն տարագիր կառավարութեան կեդրոնատեղիին (Փարիզի Պուլոնեը արուարձանը) յանձնմամբ, ինչպէս նաեւ երկու օրաթերթերու հրատարակութեան համար: Մէկը Մեքսիքա, ուր քաղաքացիական պատերազմէ ետք 25.000 հանրապետականներ քաղաքական ապաստան գտան, միւսը՝ Փարիզ:

Թ. Ա. Թ.

Անգլիացիներու նոր նկարագիրը

Հանրային կարծիքի քննութիւն մը ցոյց կուտայ, թէ Անգլիացիները դարձած են անփոյթ, ծոյլ եւ յոռետես:

Այս եզրակացութեան կարելի է հասնիլ կարդալով «Նիւ Սոսայիթի» հանդէսի վերջին թիւը, ուր հրապարակուած են Հանրային Կարծիքի Կեդրոնի հայթայթած տուեալները Անգլիացիներու նկարագրին մասին:

Վաթսուն տոկոսը հարցաքննուած 1081 չափահասներու, Անգլիոյ բոլոր անկիւնները, յայտարարած է, թէ կ'ուզէ վաստկիլ այնքան, որքան պէտք է «հաճելի կեանք» վարելու համար: Միայն 32 տոկոսը կ'ուզէ կարելի եղածին չափ շատ դրամ շահիլ:

«Նիւ Սոսայիթի» եզրակացութիւնն այն է, թէ Անգլիացին առանձնայատուկ տիպար մըն է: Անոնք երբեւ կերպով փառասէր չէ նիւթական իմաստով եւ շատ քիչերն են, որ անկեղծօրէն հարստանալ կ'ուզեն: Նոյնիսկ եթէ կարելիութիւն ունենան աւելի շահելու, տրամադիր չեն մեծաւ մասամբ առաւել աշխատելու: Հարցաքննուողներու մեծ մասը կը մտածէ, թէ պէտք է աշխատիլ այնքան, որքան պէտք է հաճելի կեանք մը վարելու համար:

Խթանը միայն Սկովտիոյ մէջ նկատելի է, մասամբ տեղական ազգայնականութեան, մասամբ նոր յայտնաբերուած քարիւղահանքերուն պատճառով, Հիւսիսային ծով: Արդարեւ, 80 տոկոսը հարցաքննուած Սկովտացիներու կ'ակնկալէ ապրուստի պայմաններու բարելաւում յառաջիկայ հինգ տարիներուն, շնորհիւ Հիւսիսի քարիւղին:

Անգլիոյ մէջ յիսուն տոկոսը հարցաքննուողներու կ'ակնկալէ ապրուստի մակարդակի նուազում:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲՐՈՆԶԻ ԿԷՍ ՀԱՏԻԿԻ ՉԱՓ ԽԵՑԻԻ ՎՐԱՅ ՓՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Նկարիչ Արամ Ցարութիւնեան բրինձի կէս հատիկի չափով խեցիի մը վրայ փորագրած է «Ձմեռնային պալատի գրոհը» շարադրանքը, որ կը պատկերացնէ 1917ի դէպքերը, երբ զինեալ բանուորական ջոկատներ գրաւեցին Պետրոգրադի Ձմեռնային պալատը: Երեւանցի ինքնուս նկարիչի գործերէն ուշագրաւ է նաեւ Սայաթ – Նովայի պատկերը, որ փորագրուած է մազի վրայ: Հետաքրքրական է նաեւ խեցիէ պատրաստուած պզտիկ ջութակը, որուն երկարութիւնը երկու սանթիմեթր է, իսկ լայնութիւնը 8 միլիմեթր. ճշգրտութեամբ մը վերարտադրուած են նուագարանի բոլոր մանրամասնութիւնները: Ջութակին վրայ պատկերացուած են Երեւանի օփերայի շէնքը եւ Ալ. Սպենդիարեանի դիմանկարը: Ա. Ցարութիւնեանի տան մէջ շարուած են արձանիկներ, նկարներ, փայտի, քարի եւ ոսկորի վրայ կատարուած փորագրութիւններ, սակայն անոնց մէջ ամէնէն ուշագրաւը մանրանկարներն են՝ որոնց թիւը կը հասնի հարիւրի: Արուեստագէտին գործերը ցուցադրուած են Մոսկուայի ժողովրդական տնտեսութեան նուաճումներու ցուցահանդէսին եւ արժանացած պարգեւներու: Արամ Ցարութիւնեան մտադրած է մէկ քառակուսի սանթիմեթրնոց գունաւոր քարերէն սարքել Խորհ. Միութեան քարտէսը:

ՊՈՒՏՄ ԺՊԻՏ

— Ալլօ, ալլօ, Ջանիկս, դո՞ւն ես:
= Ոչ, Ջանիկը չէ, սպասուհին է:
— Ահ, սպասուհին է, վնաս չունի: Տիկինը հոդ չէ՞:
= Ոչ, գնումի ելած է:
— Շուտով կուգա՞յ:
= Չեմ գիտեր:
— Լաւ, ամէն պարագայի մէջ, կարեւորութիւն չունի, իրեն կ'ըսէք պարզապէս, թէ հակառակ ըսածիս, այս իրիկուն տուն կուգամ պառկելու:
= Լա՛ւ, պարոն:
— Հասկցա՞ք:
= Այո՛:
— Կրկնեցէ՛ք:
= Հակառակ ձեր ըսածին, այս իրիկուն կուգաք տուն պառկելու:
— Շատ լաւ, ցը՛:
= Հէյ, պարոն, կեցէ՛ք, ո՞վ էք...::

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (338)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԿՈՅՍԸ

— Քեզի մանկամարդ աղջկան մը վրայ խօսած էի, ահա այս է, խօսք առաւ Պեմպօ:
— Ի՞նչ պիտի ըլլայ սակայն:
— Աչքը պիտի բանաս քիչ մը, այսինքն անմօթութիւն պիտի սորվեցնես... կըմկմաց ծերունաւորը պաղարիւնութեամբ: Արաթիմոս գլուխը խոնարհեցնելով մտածել սկսաւ:
— Ինչո՞ւ կը վարանիս, հարցուց Պեմպօ սպառնական եղանակով մը:
— Այս աղջիկը ո՞վ է, հարցուց Արաթիմոս:
— Անգամ մը ըսի արդէն, պերճաշխ էմփերիայի աղջիկն է, պատասխանեց Պեմպօ: Իր երակներուն մէջ ալ պոռնիկի արիւն կայ, միայն քիչ մը վարժեցնելու է զինքը...: Կը հասկնա՞ս...:
— Մեղք, մեղք, թոթովեց Արաթիմոս:
— Հը, հասկցայ, քու կարեկցական հառաչանքներդ ոսկիով խեղդել պէտք պիտի ըլլայ, շարունակեց Պեմպօ: Սա գործիքներդ տուր նայիմ, սա կեղտոտ մելանդ ու թունաւոր գրիչդ տուր նայիմ որ զանոնք ոսկիի փոխեմ..: Ի նպաստ քեզի, Վենետիկի պետական գանձին նըշդրակ մը եւս զարնել պէտք պիտի ըլլայ կարծեմ: Ուզածդ կարծեմ թէ հինգ հարիւր հազարն է, չէ՞, սիրելի բանաստեղծս: Սա գրիչդ, մելանդ եւ կտոր մըն ալ թուղթ տուր որ քու հառաչանքներդ ոսկիով ծածկեմ:
— Այդքան մի աճապարեր, բանաստեղծի մը հառաչանքները դրամով չեն խեղդուիր:
— Ի՞նչ, ի՞նչ, դո՞ւն ես այդ խօսքերը ըսողը, մռմնջեց Պեմպօ զարմանահար:
— Այո, բարեկամս: Ոսկիդ ալ քեզի ըլլայ, ղուրուշդ ալ:
— Իրա՞ւ կ'ըսես, իրա՞ւ...:
— Այո, բարեկամս, իրաւ կ'ըսեմ ..: Ես, բանաստեղծ Փեթրոս Արաթիմոս, կը մերժեմ ընդունիլ քու տալիք հինգ հարիւր հազար ղուրուշի մուրհակդ:

Պեմպօ առանց բերանը բանալու գնաց գրասեղանին վրայէն կաղամարը եւ գրիչը առաւ, յետոյ թուղթի կտոր մը առնելով բաներ մը գրեց որուն տակը իր ստորագրութիւնը դրաւ եւ ապա զայն Արաթիմոսի երկարելով ըսաւ.
— Առ սա, սիրելի բանաստեղծս, առ, վերջը կը զղջաս:
— Ոչ, չեմ ընդունիր, մռմնջեց Արաթիմոս:

Բայց աչքը հինգ հարիւր հազար ղուրուշը բովանդակող մուրհակին վրայէն չկրցաւ հեռացնել:

Պեմպօ ոտքի ելաւ, Արաթիմոսի մօտեցաւ եւ ականջին ի վար մըլտաց.
— Եթէ չես ուզեր կարգ մը գաղտնիքներ երեւան հանելս, սըւիկա առ եւ լռելուս համար շնորհակալութիւն յայտնէ:
— Ես որեւէ գաղտնիք չունիմ, թոթովեց Արաթիմոս մուրհակը ետ հրելով: Չեմ կրնար դրամի փոխարէն ատանկ անմեղ ու առաքինի աղջիկի մը մեղքը մըտնել...:
— Գաղտնիք չունի՞ս...: Վենետիկի դուքսին կողմէ երբեւ պատգամաւոր ժանտը Մետիչիսի ղրկուիլդ չմոռնանք... հէ՞ ... Հրաշալի կատակերգութիւն մըն էր որուն բոլոր թելերը ձեռքս են...: Ի՞նչ կ'ըսես, կ'ուզե՞ս որ թելերը քակեմ...:
— Բայց... կմկմաց Արաթիմոս ահ ու սարսափի մատնուած:
— Հապա Մետիչիսի սպանութի՞ւնը...: Ի՞նչ ըսիր սօր, հէ՞, կը կարծես որ ես հոս կը քնանա՞մ, աւելցուց Պեմպօ սպառնական եղանակով մը:

Բայց իրականութեան մէջ Պեմպօ ոչ մէկ բանէ տեղեկութիւն ունէր: Իր ունեցածը պարզապէս կասկած մըն էր, այդ գործին մէջ Արաթիմոսի բռնած ընթացքին վրայ կասկածած էր, եւ այժմ, ըստ բախտի պարապ նետելով լեցուն բռնել կ'ուզէր...: Բայց Արաթիմոս այնպէս կարծեց թէ ծերունաւորը ամէն բան գիտէր, որով եթէ անոր առաջարկը մերժելու ըլլար, մատնուելու վտանգին մէջ պիտի գտնուէր:

Կացութիւնը փափուկ ու վտանգաւոր էր... պէտք էր կամ Պեմպոյի առաջարկը ընդունիլ եւ կամ Վենետիկի նկուղներուն մէջ փտիլ:
— Էհ, իրար հասկցա՞նք, սիրելի բանաստեղծս, խօսք առաւ Պեմպօ:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ հայկ. պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի Սեւրանի Սէն Մարթէն փրանս. եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Մայիս 15, ժամը 12ին:

Կը պատարագէ Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան, մասնակցութեամբ Առնուվիլ լէ Կոնէսի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ երգչախումբին:

Յետ արարողութեան, Կապ. Խաչի վարչութիւնը հոգեճաշի կը հրաւիրէ իր ներնջեցեալ բոլոր ընկերուհիներու, ինչպէս նաեւ շրջանին մէջ մահացած հայ ծնողքներու յիշատակը յարգողները:

Մահացած Կապ. Խաչի (Սեւրան) անդամներ.— Տէր եւ Տիկ. Դատաւորեան, Գապիկ Գապիկեան, Երանոս Մանուտեան, Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէսեան, Պր. Իզմիրլեան, Տիկ. Քէօսէեան Անոյշ, Պր. Կիւլեան Սեպուհ, Տէր եւ Տիկ. Սանթիկեան Արթին, Պր. Զափեան, Օր. Հովագեան Արմենուհի:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խնամակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 15, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ վարժարանի հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, խնամակալուհիներուն, տնօրէններուն, ուսուցիչներուն եւ սանուհիներու:

Այս առթիւ Ամերիկայի Մ. Նահանգներէն Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Վերտանեան 100 տոլար կը նուիրեն Դպրոցասէր վարժարանին:

MARDI-FRANCE EXPORT

Recherchons fabricant de sous vêtements d'enfants.

Revendeur s'abstenir.

Contacter

Anne MARDIGUIAN

tél. 503 10 50

MAISON
DES ETUDIANTS ARMENIENS
DE LA C.I.U.P.
57, Bd. Jourdan — Paris 14e

Comité des Etudiants
Activités Culturelles

SAMEDI 14 Mai, à partir de 21 heures Soirée dansante

DIMANCHE 15 Mai : le C.R.D.A. présente un film documentaire « 12 jours en Arménie ».

Une introduction sera faite par le Père Grigoris BOUNIATIAN, sur l'origine, la préparation et la bénédiction du Saint Chrême.

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Ֆրանսահայ Մշակ. Միութեան կողմէ:

ԱԻԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ՝

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԵԱՑՔՈՎ,
ԱԲՈՒ ԼԱԼԱ ՄԱՀԱՐԻ
բանաստեղծութիւնը

Դասախօս՝ Ֆրանսացի ծանօթ պատմաբան եւ շարք մը հրատարակութեանց հեղինակ Պ. ՌՈՊԷՐ ՏԵԶԷԼԻՒՍ:

Ուրբաթ, Մայիս 13, ժամը ճիշդ 20.30ին Ֆրանս. Մշակ. Միութիւն — Ժաֆ կեդրոնատեղին՝

6, Սիթէ Վօժսոլ, Փարիզ 10րդ
Մեթրօ Ռեփիւպլիք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Սերաստիոյ Դաւրայի Հայր. Միութեան խնջոյքը Մայիս 22ին, Իսիի Հայոց եկեղեցիի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, Մայիս 13, ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին:

ԺՈՂՈՎ ՏԵՂԵԿՈՒԹԵԱՆ
ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՈՒՍՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ուրբաթ Մայիս 13, ժամը 21ին, կազմակերպութեամբ Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ «Նուրհան Ֆրէնկեան» մշակութային կեդրոնին մէջ՝

6 Ավընիւ Պուրկէն Մեթրօ Մէրի տ'Իսի:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Ցուցահանդէս

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՅՆԵՐ

ժամանակակից
Խորհրդահայ 12 գեղանկարիչներու
Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ
Մայիս 13–28

EXPOSITION
Pour la première fois en France
Couleurs d'Arménie
12 peintres contemporains
d'Arménie Soviétique
Salle U.G.A.B.
du 13 au 28 Mai
33, Cours Pierre Puget Marseille 6e

ԼԻՈՆԻ

ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1977 – 1978

Յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկսած են: Վարժարանին նպատակն է Ֆրանսայի դպրոցական յայտագրին առընթեր ջամբել աշակերտներուն քրիստոնէական եւ հայեցի կրթութիւն մը:

Նարեկեան վարժարանը ունի նաեւ մանկապարտէզ մը, յանձնուած Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու հոգածութեան:

× Յուլիս 3–26, հայ պատանիներու համար տարեկան կազդուրման կայանը Հռոմի շրջակայքի օդափոխութեան լաւագոյն վայրերէն մէկուն Գաթինոյի մէջ:

Արձանագրութեանց եւ լուսաբանութեանց համար դիմել Նարեկեան վարժարանի տնօրէնութեան.

38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or (Lyon)
Tél. : (78) 47-28-65

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

12 և 14, Ռիւ Սէն–Պազիլ

ՃԱՇ

Կիրակի, Մայիս 15, ժամը 13ին, Վասպուրական սրահը:

Գեղարուեստական բաժին

Տեղերը նախօրօք ապահովել հեռաձայնելով.—

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ.— 50–15–09
Ժ. ՇԱԼՃԵԱՆ.— 66–18–80
Զ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ.— 90–90–10
Ա. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ.— 39–77–31

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. Վարչութեան կողմէ մասնակցութեամբ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերուն ի նպաստ կայանի նոր շէնքին

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par le comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France

Samedi 14 Mai 1977 de 20 h. à l'aube
dans les Salons de l'Hotel GEORGE V

MARTEN YORGANTZ
ORCHESTRE BERNARD DÉDÉDJIAN — AMBIANCE

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
848-68-01 660-13-26 878-27-35

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
կը կազմակերպէ

Արեւմտահայ գիւղագրութիւնը եւ Յակոբ Մնձուրի

ԻՐ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մայիս 15, Կիրակի, ժամը 15.30ին Ալեք Մանուկեան մշակութային կեդրոնին մէջ

118, rue de Courcelles — PARIS 17e
Tél. : 924-86-71 ou 227-12-26

Կը բանախօսէ
ՏՈՔԹ. ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ

Ընթերցում՝ Ա. Պետրոսեան, Ա. Տէվրէնեան, Ա. Ալթունեան:

Լուսապատկեր

Պատմուածքի բեմադրութիւն՝ Ն. Պշտիկեան եւ Ա. Ալթունեան

Քանոն՝ Էլմիրա Փէհլիվանեան

Մուտքը ազատ է

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
14, Սէնթ–Օնորին–տէ–Փէրթ

Ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Յուլ. 2ին 6–14 տարեկան մանուկներու համար: Արձանագրութիւններու համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի գրասենեակը, Պարոյր Սեւակ գրադարան, Երկուշաբթի օրերը ժամը 15էն 17, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ 75009 Փարիզ կամ հեռաձայնել 935–36–53

U.G.A.B.
Présente
Les Dragées
pièce en deux actes
écrite et mise en scène par
EDGAR DAVIDIAN
avec Hermine Gumuchguerdanian, Arthur Mouradian, Christian Minas Michel Pazoumian
Musique : Harouth Bezdjian
Assistance technique :
Berdj Koutan
Jeudi 12, Vendredi 13 et Samedi 14 Mai à 21 heures.
Participation aux frais : 15 F.
Etudiants : 10 F.
Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles Paris 17

GRAND GALA
de la Chorale SIPAN-KOMITAS

Diner - Spectacle

Samedi 4 Juin de 20 h. 30 à l'aube
Pré Catelan, Bois de Boulogne
Orchestre SEVAN et MELKON et le Duo VICKEN - HAROUT

Entrée seule 35 F. Billets : Maison de Culture Arménienne, 17, Rue Bleue
DINER 200 F. réservez vos tables auprès de M. Boghossian : 720-90-59 et 720-90-60

TENUE CORRECTE EXIGEE — PARKING

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժեռոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան խումբը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Փոքրիկն Գագիկ Շալճեանի ծննդեան առթիւ ընկ. Կ. Ճանիկեան եւ Պ. Ժիրայր Շալճեան 100ական Ֆր., ընկ. Միսաք Աւտոյեան իր կնոջ մահուան տխուր առթիւ 100:

×

Շաւիլի Հ. Յ. Դ. Արզութեան խումբը իր յիսնամեակին առթիւ 50 Ֆր. ստացած է Օր. Մանիկ Մեծամատուրեանէ:

×

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը 50 Ֆ. ստացած է Օր. Մ. Մեծատուրեանէ նոյն առթիւ:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երիտասարդ Հայուհի մը, տրամադիր է երախաներով զբաղելու, բնակութիւն եւ սնունդ միասին: Դիմել՝ Աղքատախնամին. հեռաձայն 878:02–99,

77, Rue Lafayette, Paris 9e

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները կ'ողբան մահը ընկերուհի Նուարդ Պետիկեանի եւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին («Յառաջ»էն):

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
12
JEUDI
12 MAI
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.855
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.855

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՁԱԽԸ

ԿԱՄ ԵՐԲ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ Կ'ՈՒԶԵՆ ՆԵՂԸ ԴՆԵԼ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

———o———

Հինգշաբթի օրուան Պառ – Միթերան «Դէմ-դիմաց»ին նախօրեակին համայնավարները նեղը կը դնեն ընկերվարականները հրատարակելով Հասարակաց Ծրագրին արժէքն ու ժամանակացոյցը (Իւմանիթէի եւ Էքոնոմի է Փոլիթիքի մէջ): Նման բան մըն ալ ըրած էին Միթերան – Ժիսքառ հանդիպումի նախօրեակին: Արդարեւ համայնավարներուն ըրածը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ լաւ «նուէր» մը զոր ըրին Պառի, որու համար լաւ պատրաստութիւն մըն է առաջարկուած բարեփոխումներու արժէքը:

Պառ – Միթերան հանդիպումը աննախընթաց է իր տեսակին մէջ, քանի պատահած չէ որ ընտրապայքարէ դուրս կառավարութեան պետ մը հանդիպի ընդդիմութեան պարագլուխի մը: Նախարարապետը հաւանաբար ծանրանայ Հասարակաց Ծրագրին վրայ, թիւերով եւ թէքնոքրաթի մօտեցումով ցոյց տայ անոր թերիները: Բայց Պառի «դատը» վաղուան դատ է եւ տկար ճմլիչ մը որ միայն «եթէ...»ներով ճամբայ կ'ելլէ մինչ իր ընդդիմախօսը պիտի խօսի ներկայի մասին եւ կրնայ ըսել «որովհետեւ...», այլ խօսքով մինչ Պառի խօսքը պիտի ըլլայ «դէշ կ'ըլլայ կացութիւնը եթէ իշխանութեան գլուխ գաք» Միթերան կրնայ ըսել անշուշտ «դէշ է, որովհետեւ իշխանութեան գլուխ էք»:

×

Բանուորական Ուժը (Էֆ. Օ. – ընկերվարական) որոշեց ինք ալ մասնակցիլ Մայիս 24ի ազգային գործադուլին ինչ որ չի նշանակեր որ կը միանայ շարժումին ոչ ալ օրուան ցոյցերուն ճշդեց Պերժըրոն:

Քանի մը տողով

ՃՈՆ ՔՐԱՖՈՐՏ շարժանկարի ամէնէն փայլուն աստղերէն մէկը, Հոլիվուտի թագուհիներէն, մեռաւ առջի օր, 69 տարեկանին, սրտի տագնապէ:

ԹԵՐՆՈՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Երեքշաբթի ցերեկ, ինչպէս «Յառաջ» յայտարարած էր, Ֆրանս – Քիւլթիւր կայանէն « Փարթի – Փրի » բաժնին մէջ Իվ Թերնոն առիթն ունեցաւ խօսելու Հայկ. Ցեղասպանութեան մասին, իր գիրքին հրապարակ ելլելուն առթիւ: Ֆրանսացի պատմաբանին կը հակաճառէր ... Թուրք մը (ի վերջոյ միայն Հայերուն չէ վերապահուած Թրքացած պատուղներ ունենալու մենաշնորհը..) Երասխմով անունով, որ փորձեց « պաշտպանել » իր թէզը: Շատ յայտնի ալ չեղաւ թէ ի՞նչ կ'ուզէ ըսել եւ ի՞նչ տեսակէտ պաշտպանել քանի Տոքթ. Թերնոն, որ լաւ «մարսած» է իր թղթածրարը իր միջամտութիւններով եւ ջախջախիչ փաստերով լռեցուց Թուրքերու «փաստաբանը»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Արմէնփրէս, Մայիս 3-5

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԽԻԹԱՐ ՍԵԲԱՍՏԱՑԻԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 300ԱՄԵԱԿԻՆ

———o———

Երեւանի Մատենադարանի նիստերու դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է գիտական նստաշրջան մը, որուն մասնակցած են գիտնականներ, բանասէրներ, պատմաբաններ, երաժիշտներ, բառարանագէտներ եւ բազմաթիւ ուսանողներ: Նստաշրջանը նուիրուած է Մխիթարեան Միաբանութեան հիմնադիր Մխիթար Սեբաստացիի ծննդեան 300ամեակին: Բացումը ըրած է Ակադ. Գէորգ Ջահուկեան, ըսելով՝ որքան կը հեռանանք Մխիթար Սեբաստացիի ժամանակներէն եւ որքան կը խորանանք այդ ժամանակներուն մէջ՝ անցեալի պատմութեան արդարախօս քննութեան եւ գնահատութեան դիրքերէ, այնքան դիւցազնական կը դառնայ Մխիթար Սեբաստացիի կերպարը: «Մխիթար Սեբաստացիի կեանքն ու գործը» նիւթին շուրջ զեկուցում կարդացած է Դոկտ. Շուշանիկ Նազարեան, որ բնութագրելէ ետք ԺԸ. դարը, իբրեւ Մխիթարի ապրած ժամանակաշրջան, տուած է պատկերը գաղութահայ կեանքի եւ պարսկական եւ թրքական բռնակալութեան տակ ապրող Հայութեան ստրկական վիճակի: Այդպիսի կացութեան մէջ էր ահա որ Մխիթար Սեբաստացի ապարէզ կ'իջնէր հայ ժողովուրդը բնաջնջումէ փրկելու վճռակամութեամբ, իբրեւ փրկութեան ուղի դաւանելով մայրենի լեզուն, գիր ու գրականութիւնը: Ան կը տենչար «մշտընջենաւոր միաբանութիւն մը հաստատել, ստեղծել ընկերութիւն մը, որու խորհուրդը ըլլար հոգալ ազգին թէ՛ հոգեւոր եւ թէ իմացական կարիքները» եւ մինչեւ իր կեանքին վերջը ան չդաւաճանեց իր հաւատամքին: Տակաւին պատանի, Մխիթար Սեբաստացի շուրջ քառորդ դար պայքարած է խաւարին դէմ, նետուած է կրակի, փոթորիկներու մէջ, ենթարկուած՝ վայրագութիւններու, հալածանքներու, երկիցս հրաշքով փրկուած թրքական ոստիկանութեան դատաստանէն: Վերջապէս, 42 տարեկանին կը յաջողէր Վենետիկի Ս. Ղազար կղզիին մէջ հիմնադրել իր երազած «մշտնջենական հաստատութիւնը»՝ Մխիթարեան Միաբանութիւնը: Ան իր նմանը չունեցող ազգային հաստատութիւն մըն էր, ծրագրային դպրոց մը՝ որուն նշանաբանը եղաւ հայկական դպրութեան վերակենդանացումը:

Մխիթար Սեբաստացիի բազմարդիւն կեանքը, իր առասպելական անհատականութիւնը մեծ ազդեցութիւն ունեցած են սերունդներուն վրայ: Իր դպրոցէն ելած են աւելի քան հարիւր անուանի գիտնականներ եւ գրողներ: Մխիթարեան հրատարակութեամբ հայագիտական գրադարանը հարստացած է հազարաւոր գործերով: Մխիթարեանները առաջինը եղան որ Հայութեան սեփականութիւնը դարձուցին յունա – հռոմէական, եւրոպական եւ ռուս անուանի գրողներու ընտիր երկերը: Վենետիկի եւ Փարիզի Մխիթարեան վարժարաններուն մէջ իրենց կրթութիւնը ստացած են Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, Գրիգոր Զոհրապ, Դանիէլ Վարուժան, Մինաս Չերազ, Վահրամ Փափազեան եւ շատ ուրիշ անուանի դէմքեր: Մխիթարեան Միաբանութեան կղզին այցելած եւ ստեղծագործական ներշնչումներ ունեցած են Յովհաննէս Այվազովսկի, Պետրոս Ադամեան, Կոմիտաս, Աւետիք Իսահակեան, Եղիշէ Չարենց եւ Լորտ Պայրըն:

Ս. Ղազարի Միաբանութիւնն այսօր ունի 45 միաբաններ, որոնք անուանի հայագէտ Պօղոս վարդապետ Անանեանի առաջնորդութեամբ կը շարունակեն մնալ Հայ՝ դարաւոր մշակոյթի տուն Արեւմըտեան Եւրոպայի մէջ: Ս. Ղազարի վանքը ունի 4000 ընտիր ձեռագիր մատեաններու հաւաքածոյ մը, 35 հազար հայագիտական, եւրոպական, արեւելագիտական հազուագիւտ գիրքերու գրադարան, 70 հազար ամբողջական փաստաթուղթերու դիւանատուն, հարուստ պատկերասրահներ, գիտութեան, արուեստի, հնագոյն իրերու թանգարան եւ առաջնակարգ տպարան: Միաբանութիւնը կենդանի կապի մէջ է մայր հայրենիքի հետ, միշտ արձագանգ կ'ըլլայ անոր գրական եւ գիտական նուաճումներուն եւ կարեւոր նպաստ կը բերէ սփիւռքի Հայութեան կրթական-մշակութային եւ հայագիտութեան զարգացման:

Գիտական Նստաշրջանին կարդացուած են Մխիթար Սեբաստացիի կեանքի եւ գործունէութեան տարբեր երեսներուն վերաբերող 9 զեկուցումներ: Մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած են Դոկտ. Գասպար Գասպարեանի « Մխիթար Սեբաստացին բառարանագիր », Պարոյր Մուրադեանի « Հայագիտութիւնը եւ Մխիթար Սեբաստացին », Երուանդ Մելքոնեանի « Սեբաստացիի քերականական աշխատութիւնները », Սուրէն Շտիկեանի « Սեբաստացիի յաջորդները » եւ Նիկողոս Թահմիզեանի « Սեբաստացին երաժիշտ » զեկուցումները:

Նստաշրջանը կազմակերպած են Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Հրաչեայ Աճառեան լեզուաբանութեան հիմնարկութիւնը, Երեւանի Մատենադարանը եւ պետական Համալսարանի հայագիտական կեդրոնը:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Խորհրդային Ֆութպոլի 40րդ ախոյենութեան խաղերու շարքին, Նեֆթչի – Արարատ հանդիպումը որ տեղի չունեցաւ Մայիս 2ին, յետաձգուած է Յունիս 18ին, Բաքու:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Թուրք երկու դեսպանները սպանող երեք Հայերը ձերբակալուեր են, մէկն ալ՝ սպաննուեր

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

———o———

Մայիս 7ի Հիւրրիէթը կը գրէ.—

«Ցիւրիխ.— Հայ չորս անիշխանականներէն երեքը, որոնք 1975ին, երեք օրուան ընդհատումով մահացուցած էին Վիէննայի եւ Փարիզի Թուրք մեծ դեսպանները եւ այս ամբաստանութիւնով կը փնտռուէին, ողջամբ ձերբակալուեցան գերման եւ զուիցերական ոստիկանութիւններուն կողմէ: Անիշխանականներէն մէկը սպաննուեցաւ Լէօրրախ քաղաքին մօտերը, գերման ոստիկանութեան հետ ունեցած զինեալ բախումի ընթացքին:

« 1975 Հոկտեմբեր 22ին, Վիէննայի դեսպան Տանիշ Թունալըկըլ մահափորձի ենթարկուեցաւ անծանօթներու կողմէ, երեք օր վերջ ալ՝ Փարիզի դեսպան Իսմայիլ Էրէզ: Վերջերս եղած լրատուութեանց հիման վրայ, Զուիցերիոյ ոստիկանութիւնը Ժընեւի մէջ ձերբակալեց Անդրանիկ Թուլումպաճեան անուն Հայ մը, մեր դեսպաններուն սպանութեան վերաբերեալ փաստերով միասին: Թուլումպաճեանի ձերբակալումէն վերջ, զուիցերական ոստիկանութիւնը բռնեց Հայ մը, որուն անունը գաղտնի կը պահուի, բայց սկզբնատառերն են՝ Ն. Ս.:

« Հետապնդումները շարունակուեցան գերման եւ զուիցերական ոստիկանութիւնները տարբեր լրատուութիւններու յենելով՝ Լէօրախի շրջակայքը գտան եւ շղթայի տակ առին երկու հայ ահաբեկիչներ եւս որոնցմէ մին մերժեց անձնատուր ըլլալ եւ սպաննուեցաւ իսկ միւսը յաջողեցաւ փախչիլ: Չորս օր վերջ այս փախստականն ալ ձերբակալուեցաւ Սէն Կալլէնի մէջ: Ոստիկանութիւնը ոչ մէկ տեղեկութիւն կուտայ այս Հայերուն ինքնութեան մասին, ոչ ալ անոնց լուսանկարները կը քաշէ: Կը յայտնէ թէ անոնց դատավարութիւնը Հոկտեմբերին կրնայ սկսիլ: Մինչ այդ, Զուիցերիոյ հայկական միութիւնները մեծ ճնշում մը կը բանեցնեն, Թուրք դեսպաններուն ըսպաննիչները ազատ արձակելու համար »:

×

ԽՄԲ.— Անկորդ է ըսել թէ վերոյիշեալ լուրերը կուտանք վերապահութեամբ, առ այժմ իբրեւ աղբիւր ունենալով միայն թրքական մամուլը:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆԴԷՍԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուայի «Մշակոյթ եւ կեանք» հանդէսը, որ կը հրատարակուի ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, սպաներէն եւ գերմաներէն լեզուներով, Մարտ ամսուան թիւը նուիրած է Հայաստանի կրթական, գիտական եւ մշակութային զարգացման եւ նուաճումներուն: Հանդէսին մէջ ստորագրած իր յօդուածով, Հայաստանի Մշակոյթի փոխ-նախարար Մարատ Խարազեան անդրադարձած է գեղագիտական եւ մշակութային դաստիարակութեան մարզէն ներս տարուած աշխատանքներուն, որոնք Հայաստանի սահմանէն դուրս իսկ կը տարածուին, ինչպէս Պուլկարիա, Մոնկոլիա, Շուէտ, Դանիա, Հոլանտա, Միացեալ Նահանգներ եւ այլ երկիրներ: Լայն տեղ յատկացուած է նաեւ Երեւանի Մատենադարանին եւ անոր ունեցած դերին հայ պատմագիտութեան, գրականութեան, լեզուաբանութեան եւ բնական գիտութիւններու զարգացման մարզերէն ներս:

×

ՖԻՆԼԱՆՏԱՅԻ ՀԻՒՐԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ֆինլանտայի Առողջապահութեան եւ Ընկերային Ապահովութեան նախարարութեանց պատուիրակութիւնը, որ Խորհ. Միութեան կառավարութեան հրաւէրով Մոսկուա կը գտնուէր, Երեւան գացած է եւ այցելած առողջապահութեան եւ հիւանդութիւններու գիտա – հետազօտական հիմնարկութիւնը եւ ծանօթացած՝ բժշկական այլ հիմնարկութիւններու գործունէութեան:

- ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ -
ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԻԳՆԱ(ՏԻՈՍ) ՍԱՐԸԱՍԼԱՆ (1945)

Ա.

Մանկանալու, կատակելու, հեգնելու եւ ծիծաղելու հակում մը ունին նորագոյնները, — անոնք որ քերթողութեան մէջ խորտակել կ'ընդունին խորքի թանձր յուզականութիւնը ու ձեւի պաճուճանքը, եւ կը միտին ժպիտով մը արտայայտել իրենց լացը:

Նորարութեան, արդիականութեան եւ նոր ժամանակներու ո'ր «նոր»ութեան անունով ալ որ խօսին մարդիկ՝ բոմանթիզմն է իրենց հոգիին խորունկը. ինչ վերադիր ալ որ տան անոր՝ նո'յնն է ան: Խարկանք է հաւատալ որ մարդկային էութիւնը, իսկութիւնը, կարելի է փոխել: Գրականութեան սուտը՝ զանազան անուններու տակ պարտկուած այն կեղծիքն է, որով կը յատկանշուին տեղատարափ «շպրոց»ները, սահեցնելու համար այն պատրանքը թէ տարբեր են իրենք, անկախութիւն մը ունին, կրկնութիւնը չեն հինին, ինքնածին հօսումով մը կ'ագատագրուին անցեալէն:

Ձեւի'ն փոփոխութիւնն է միայն իրական: Իսկ ձեւը մնայուն չէ, տեւականութիւն չունի: Գնայուն է, ժամանակաւոր: Գրագէտը կամ բանաստեղծը իրենց ինքնատիրութիւնն է որ կը փայփայեն, երբ արտայայտութեան կամ կերպարանումի իրենց ինքնատպութիւնը կը պտտեն, յաճախ գիտակցելով հանդերձ որ սերունդ մը եաք կրնան նոյնիսկ ծանակ դառնալ նորեկներուն:

Դասականներու մեծութիւնն ու յաւիտենականութիւնը կը կայանայ այն իրողութեան մէջ՝ որ չպատմուած, չխուզարկուած, չըսուած եւ չվկայուած բան չեն թողուցած մարդուն էութեան եւ կեանքի կատակերգութեան մասին — չըսելու համար ողբերգութեան: Ինչ որ «նոր»ութեան էութիւնը կը կազմէ՝ ըսելու տարբեր կերպ մըն է, սեւեռելու տարբեր եղանակ մը, կեանքը ընդունելու եւ ապրելու տարբեր ոճ մը. եւ այս ձգտումը յաճախ այնքան չեչտուած է՝ որ կը յանգի յեղափոխութեան: — Գրագէտն ու քերթողը խորքին մէջ բարդոյթներէ տառապող մարդիկ են, սակայն քիչ անգամ կ'ուզեն խոստովանիլ ասիկա: Ինքնապարծութիւնը ունին իրե'նք ըլլալու, — Նոր տպագրութիւնը մարդուն. աննախորդ, ուրիշ, միակ (unique).

Կ'ընենք կողմնակի, անկապ եւ արագ այս հաստատումները՝ ո'չ թէ ժխտելու համար նորութեան պահանջը, այլ ընդգծելու համար մեր այն խորունկ համոզումը թէ գրականութեան մարդուն մնացող ամէնէն անսպառ ժառանգութիւնը դասականութիւնն է, դասական կարենալ ըլլալու այն ներուժութիւնը, զոր կը բերեն արուեստի գործերը՝ իրենց հետ: Կը մնան ու կը տեւեն արուեստի այն ստեղծումները՝ որոնք իրենց ուրոյն ինքնութեան հետ մարդկայնական էութիւն մը ունին. չեն վերջանար իրենցմով՝ այլ կը շարունակուին իրենց յետնորդներուն կեանքի հոլովոյթով:

Նորագոյններու ցայտուն գիծերէն մէ — կը — կ'ըսէինք — մանկանալու, կատակելու, հեգնելու եւ ծիծաղելու հակումն է. եղերականութենէ խուսափելու եւ լացը ժպիտով մը քօղարկելու ձգտումը: Խորքին մէջ ռոմանթիզմն է, դարձեալ, որ կը մղէ գրագէտը կամ քերթողը՝ ապաւէն փնտռելու արտայայտութեան այնպիսի կերպերու մէջ, որոնք նոր դարու մարդուն զէնքերը կրնան ըլլալ հինը ըլլալու եւ մնալու ճակատագրին դէմ: Հին թէ նոր՝ բոլո'րն ալ կեանքի նոյն դեռէն կ'անցնին, պայքարի նոյն կոչումով կը սպառեն ժամանակը, նոյն կիրքերով ու երազներով կը մաքառին, կը մնան դերակատարներն ու հանդիսատեսները նո'յն արարներուն. սակայն տարբեր ըլլալու կոչում մը կը զգան՝ որովհետեւ նուաստութիւն կը գտնեն ընդօրինակութիւն մը ըլլալու փաստին մէջ: Որքան կարենան իրենք վիրենք ըլլալ գոնէ վկայելու տաքելութեան ճամբով, ա'յնքան աւելի իրաւունք կը զգան հպարտանալու:

Նոր մարդուն ամէնէն անխուսելի ապաւէններէն մէկը — առօրեայի թէ ար — ուեստի մէջ — նրբախոհութիւնն է (հիւմըր). հասուն հոգիներու իմաստութեան ճառագայթումը՝ որ մասնաւորաբար գրականութեան մէջ կը փրկէ զինք պատմելու, պարզելու, հաղորդուելու, պարպուելու ճապաղ կերպերէն. ծամուած, մաշած, սպառած, չատախօսական ձեւերէն. ու թելադրականութեան ուղղակի եւ զօրեղ ալիքով մը՝ բառերը, պատկերները, մտածումն ու տեսիլքները կը վերածէ պայթուցիկ բջիջներու: Մեր մէջ ամէնէն աւելի Կոստան Զարեանը կը յիշենք՝ այս արժանիքով սպառազէն: Մարդոց նանրամտութեան ու կեանքի խաղերուն հանդէպ իրենց յուսաբեկումները եւ հիասթափութիւնները պատմելու մղումին մէջ՝ նաե'ւ նորեր ու կարգ մը նորագոյններ նրբախոհութեան կ'ապաստանին (Նշան Պէշիկթաշլեան, Զահրատ, Արամ Հայկազ), սակայն հարկ է յստակ զանազանութիւն մը դնել անոնց արհամարհոտ, հեգնոտ, ծաղրածու, չար, եւ՝ մարդկային կարեկից, սիրագորով ու բարի ժպիտներուն միջեւ: Որքան ազնուական է հեգնանքը՝ ա'յնքան հարազատ է արուեստին: Որքան մարդկայնական աղբիւր ունի՝ այնքան աւելի հաշտ է կեանքին հետ, որովհետեւ հիւմըրը հակաթոյնն է հասարակին, տգեղին, տմարդիին:

Արդար է ըմանց այն հաստատումը, որ երգիծանքը ամէնէն լպրծուն սեռն է գրականութեան մէջ, ամէնէն վտանգաւոր ուղին՝ որովհետեւ նրբախոհութիւնը նաե'ւ մտածական եւ լեզուական արտակարգ կարողականութեան մը կը կարօտի: Մեր կողմէ քիչ առաջ յիշատակուած անունները անխոցելի չեն այս տեսակէտով. ու գիտե'նք, բոլորս ալ, որ իրենց անվրէպ գործերուն առընթեր՝ առաւել չափով վրիպած էջեր ունին անոնք: — Հիւմըրը բարձր ձայնով չի խօսիր, կոպիտ բառերը կ'ատէ, ինքզինք չի պոռար, կը միտի թափանցել՝ այլ երբեք ապտակել:

×

Գիտակցօրէն կատարեցինք շեղումը, սեւեռելու համար գործին պոլսահայ կլասերագոյն քերթող բժիշկ Իգնա(տիոս) Սարըասլանի՝ որուն քերթողական առաջինեկ ու միակ գործը, «Լօ» (1974) կ'ամփոփէ 1961 — 1973 տարիներու իր ստեղծագործութիւններէն 122 քերթուածներ:

«Լօ»ն կրնաք նկատել « Լորա »ն, «Լոբիկ»ը, «Լոլա»ն..., որ մտաւորապէս կնոջ, մասնաւորաբար սիրային խորք ունեցող իր ստեղծումներուն: Եթէ այդ անունով կը մէկտեղուին իր բոլոր քերթուածները, ապա ուրեմն քիչ մը աւելի անդին կրնանք երթալ, կեանքին հանդէպ իր կեցուածքը եւ առհասարակ մտածական եւ զգացական բոլոր հեղումները տեսնելու համար մղումին տակ «Լօ»ով ըմբռնելի տրամադրութիւններու, սեւեռումներու եւ որոշ չափով նաեւ իմացական յածումներու: Ամէն պարագայի տակ, Իգնա Սարըասլան հակամէտ չէ պեղելու, մտածական տարրը իր ստեղծումներուն առանցք դարձնելու: Նոյնիսկ իր այն էջերուն մէջ՝ ուր անէծք ունի չարաչահուած, անտեսուած, տառապած մարդոց հանդէպ անտարբեր աշխարհի հասցէին, կը խուսափի խորունկը իջնելէ: Ընկերային տագնապանքը իմաստաբանելէ աւելի՝ կը հպի մարդկային ցաւին ու կ'անցնի:

Քերթողական իր հատորը կը յատկանշուի բացառապէս մտերմութեան եւ ընտանութեան զգացումով մը՝ հանդէպ մոռցուած, արհամարհուած, չարչարագին կեանքով մը ծանրաբեռն մարդոց. մանկունակ ու միամիտ ըլլալու չափ անկեղծ, պարզ բայց հաղորդական վկայութիւններով՝ մեր առօրեայէն, մեր մէջ, մեզի հետ ու մեր շուրջ թաւալող կեանքէն. զրնգախաղի տպաւորութիւն գործող սեւեռումներով՝ կեանքի հակադրութիւններուն, բարի ու չար կատակներուն վրայ. սակայն առաւելապէս արտայայտութեան եւ ձեւի արձակունակ պատկերով մը՝ զոր նուիրագործած են նորագոյններէ շատեր:

Ոմանք «նոր»ութեամբ, «անկախութեամբ», չափի ու յանգի «ազատագրումէ» կը բացատրեն արդի քերթողութեան այս արձակունակութիւնը: Եւ ճի'շդ է՝ որ նորագոյններ ու սահմանափակ թիւ մը ազատագրուա'ծ է խակապէս, — անտեսելով աւանդութիւնները սակայն հարազատ մնալով քերթողական արուեստի էութենական պահանջներուն (յատկապէս թելադրական ներուժութեան): Սակայն հարկ է թերեւս ըսել այստեղ, թէ «արդի»ականութիւնը շատերու համար պատրուակ դարձած է քերթուածին ու բանաստեղծութեան իրենց անատակութիւնը պարտկելու... «ազատութեան» անբովանդակ մականիշի մը (մարք տեփոզէ) եանւ:

Իգնա Սարըասլան տաղանդ ունի անկասկած. արիւն ունին իր քերթուածները եւ մտածական թէ զգացական տարրը կը հասնի ինքզինք պարտադրելու ուժին. սակայն քիչ անգամ թելադրական ներգործութեամբ կը ծաւալին անմիջական հաղորդութեան մակարդակէ մը անդին: Ապրումը կա'յ, — կը տեսնես որ հարուստ հոգի մը, խորացումի ընդունակ ուղեղ մը, տեսնելու եւ ծծելու պատրաստ էութիւն մը կեցած է տրուածին եաեւ, սակայն ընթերցողին փոխանցուածը ամբողջը չէ տակաւին, որովհետեւ լեզուն կը դաւաճանէ կարծես, արտայայտութեան թեքնիքը իր մէջ չառներ ապրումին լիութիւնը:

Որքան կոշտ են ձեռքերս
Շոյելու համար ձեր վէրքերը

Որքան կոյր են աչքերս
Տեսնելու համար ձեր ցաւերը

Որքան խուլ են ականջներս
Լսելու համար ձեր հեծկլտուքը

Մինչ որքան անսահման է սիրտս
Սիրելու համար ձեզ բոլորդ

(«ՈՐՔԱՆ»)

Կամ՝

Ձեր կոշկոռը չշոյող
Բոլոր ձեռքերը թող փշրին

Ձեր տառապանքը չտեսնող
Բոլոր աչքերը թող կուրնան

Ձեր արիւն – քրտինքը չհամբուրող
Բոլոր շրթները թող թառամին

ԶԱՐԵՆՑԻ
ԵՕԹ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ...

×

Այս պահին, բոլոր տաղերի ու խորհուրդների մէջ, որոնք, ի դէպ՝ ստեղծուել են գերազանցապէս 1933 թ. Յունուար եւ Փետրուար ամիսներին, մեզ հետաքրքրում է յատկապէս մէկը՝ «Եօթ խորհուրդ գալիքի սերմնացաններին» բանաստեղծութիւնը: Ինչո՞ւ: Թւում է այս բանաստեղծութեան մէջ Զարենցը երեւում է բուն հայեացքներով, ոգու բովանդակ էութեամբ, քաղաքական ըմբռնումներով եւ գալիքի հետ խօսելու բացառիկ ձիրքով: Այստեղ երեւում են մարդը, քաղաքացին, երազողը, յեղափոխականն ու Հայը, այստեղ երեւ են բարձրանում բոլոր ներքին ալեկոծումները: «Եօթ խորհուրդը» մի իմաստալի գրոյց է, խորին խորհուրդ...

Սերմնացանների կերպարին, ինչպէս յայտնի է, որոշ սիմվոլիկ երանգաւորումով, Զարենցը անդրադարձել է դեռ 1915 թ. «Կապուտաչեայ հայրենիքում»: Պոէմի այդ պատկերը մի տագնապալի սպասում է հնձի գնացած, բայց դեռ հեռուներում գտնուող սերմնացաններին՝ երկրի տէրերի եւ ստեղծողների համար: Դըրան հետեւել է «Եօթ խորհուրդը»... Ապա չորս ամիս յետոյ գրել է «Համայնական դաշտի սերմնացանները» լիրիկական ընդարձակ ներբողը՝ երկրի նորագոյն մըշակների, հողի աշխատաւորների մասին:

Զարենցն անմիջապէս դիմում է ժողովրդի մտածողութեան օգնութեանը... եօթ խորհուրդ, եօթ բուռ ցորեն եւ ուրիշ երանգներ... քիչ հանդիպող երեւոյթ, հազուադէպ Զարենցի ստեղծագործութեան մէջ: Ըստ երեւոյթին, դա շատ յարմար էր գալիս նիւթին եւ հաւաքական հերոսին, սերմնացանին, հողի աշխատաւորին: Բայց ժողովրդական ոճաւորման հետ բանաստեղծութիւնը անհատական եւ հասարակական բնոյթի ամենաթանձր խտացումներից մէկն է՝ քաղաքական եւ հոգեբանական հարուստ բովանդակութեամբ: Բանաստեղծութեան մուտքը մի ներբող է «կարմիր մեր օրերին» եւ դիմում՝ հասցէագրուած գալիքի սերմնացաններին, հեռու եղբօր դիմումը՝ գալիքի ընթացքին մասին: Իսկ ըստ էութեան՝ ամբողջ բանաստեղծութիւնը՝ եօթ խորհուրդներով, մի ծանր, լուրջ, բարդ գըրոյց է անցեալի, ներկայի եւ գալիքի մասին: Այս հանգամանքը մեզ ստիպում է քննել բոլոր եօթ խորհուրդները:

Առաջին խորհրդի մէջ Զարենցը ժողովրդական ոճի ու ձեւի հետ միասին ժամանակակից շեշտ է հաղորդում տողերին: Անեղրական սերմի առաջին բուռը պէտք է փռել հայրենի դաշտերի վրայ: Իբրեւ ցնորք, իբրեւ բարիք՝ երկրի թռչուններին ու հովերին...

Փռէք իբրեւ բարիք, որ անհատնում է,
Մեր երկրի թռչուններին ու հովերին, –
Թող անսահման լինի նրանց խնդութիւնը,
Անսահման էր, ինչպէս, տառապանքը
մեր հին:

Կարմիր օրերի քաղաքացին յանկարծ մի տողի մէջ խտացնում է երկրի պատմութիւնը, — Անսահման էր, ինչպէս տառապանքը մեր հին: — Տողն իր վրայ է վերցնում հասարակական ու հոգեբանական ծանրութիւն եւ իմաստ:

Զարենցը գրեթէ բոլոր դէպքերում, մինչեւ անգամ ամենաբոցաշունչ յեղափոխական բանաստեղծութեան մէջ, չի մոռանում երկրի անսահման տառապանքը: Յիշենք « Ողջակիզուող կրակի » մի շարք բանաստեղծութիւններ, յիշենք եւ «Խմբագիրները», ուր իր արտակարգ լարուածութիւնը, թափը եւ խանդը որոշ իմաստով Զարենցը կապում է նաեւ Նայիրի երկրի մեծ տառապանքի հետ, ուրիշ խօսքով, հայ ժողովրդական ողբերգութիւնը նա համարում է յեղափոխական ոգեւորութեան հոգեբանական մեծ ազդակներից մէկը:

Իր խորհուրդների մէջ էլ Զարենցը հաւատարիմ է մնում պատմական առողջ հայեացքին: Նա անմիջապէս անցնում է յեղափոխութեան եւ ազգային բախտի խնդրին, տալով իր երկրորդ խորհուրդը՝

Դէպի հիւսիս յղէք ձեր շնորհը երկրորդ,
Դէպի տափաստաններն ընդարձակ,
Ուր բռնկած կարմիր ուրագանը մի օր
Այս հեքեցեալ երկրում եւ ամէնուր
Գարնան անձրեւ դարձաւ:

ՀՐԱՆՏ ԹԱՄՐԱԶԵԱՆ

(Շար. – 8)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

—o—

«Հայաստանի Արդիւնաբերութիւն» ամսաթերթի թղթակիցներու հարցումներուն պատասխանելով Ակադ. Վ. Համբարձումեան, վերջերս, կարգ մը կարեւոր աշխատանքներու բնոյթին է պարզած, միաժամանակ նշելով գիտական առաջադրութիւններ, ինչպէս նաեւ թերիներ:

Խօսելով Բիւրականի մէջ կատարուած աշխատանքներուն մասին, ան հիմնական նուաճումը նկատած է հետազօտութեան առարկայ դարձած այն երկու ճիւղերը, որոնք կապ ունին բռնկող աստղերու, իբրեւ ծիրկաթինի երիտասարդ տարրեր, ինչպէս նաեւ հեռաւոր ծիրկաթիններու հետ: Շօշափելի արդիւնքն է եղած հարիւրաւոր նոր բռնկող աստղերու յայտնագործութիւնը, տիեզերական մարմիններու հոլովոյթին մէջ անոնց կարգավիճակի առաւել ամբողջական պատկերացումը, ինչպէս նաեւ աստղերու բռնկումներու կարգ մը օրինաչափութիւններու որոշումը:

Յաջող անցած են նաեւ միւս ճիւղի աշխատանքները, քանի յայտնաբերուած են Մարգարեանի հարիւրաւոր նոր ծիրկաթիններ:

Խօսելով Բիւրականի սարքերու մասին, Վ. Համբարձումեան դիտել տուած է, թէ իրենց սարքերու կարելիութիւնները տիեզերքի համակարգերու աւելի խոր եւ մանրամասն հետազօտութեան համար մինչեւ հիմա սահմանափակ եղած էին: Այժմ, 2,6 մեթր տրամագիծով հայելի ունեցող նոր մեծ աստղադիտակին շնորհիւ աշխատողները հնարաւորութիւն ձեռք ձգած են առաւել մանրամասն ուսումնասիրելու հետաքրքրական մարմիններ, ինչպէս Մարգարեանի ծիրկաթինները, բռնկող աստղերը, գիսաստղային միգամածութիւնները եւայլն: Այս աստղադիտակին արժէքը, որ Եւրոպայի մեծագոյններէն մէկն է, դժուար է գերագնահատել: Արդարեւ, ինչպէս բացատրած է ակադեմականը, թեքնիք առանձնայատկութիւններ ունի, որով՝ «յուսով ենք, որ տիեզերական նոր օպտիկական ապարատուրայի տեղակայումը ստեղծագործական վերելք կը յառաջացնի Բիւրականի աստղադիտարանի աշխատողներու մէջ»:

Ակադեմականը պատասխանելով այն հարցումին, թէ գործունէութեան ո՞ր երեսները առաւել կարեւոր կը համարէ ներկայ փուլի մէջ, յատակ ճշդած է զայն՝ տեսաբանական հետազօտութիւններու զուգակցումը կեանքի յառաջ մղած հարցերու հետ: Գիտութեան եւ տնտեսութեան կապը, դիտել տուած է ան, Գիտութիւններու Ակադեմիայի հիմնական հարցը դարձած է, ինչպէս նաեւ՝ հոգը: Թեքնիք մեծ յայտնագործութիւններու արմատները միշտ գտնուած են գիտական խոր հիմնական հետազօտութիւններու շրջանակի մէջ: Աւելի արժէք կը ներկայացնեն այն հիմնական գաղափարները, որոնք կրնան անմիջական ազդեցութիւն ունենալ տնտեսութեան այն ճիւղերու վրայ, որոնք զարգանալու մեծ մղում ցոյց կուտան: Այս գետնի վրայ սակայն, աշխատանքները իրենց ամբողջութեանը մէջ էական թերութիւններ ունին: «Տեսական շատ հետազօտութիւններ չեն հասցւում մինչեւ փորձնական արտադրութեան փուլը, որը բաւականին կը հեշտացնէր գիտական կարեւոր արդիւնքների կիրառումը»: Անուանի գիտնականը իբրեւ օրինակ թուած է, թէ հայ գիտնականները բազմաթիւ արժէքաւոր եւ հազուագիւտ հանքանիւթերու գոյութիւնը հաստատած են Հայաստանի մէջ, բայց գործնական գետնի վրայ, անոնք մինչեւ հիմա դեռ չեն օգտագործուած: Քիմիական դեղագործութեան տարրալուծարանները նոյնպէս չեն օգտագործած բուժիչ նոր դեղերը, հակառակ այն իրողութեան, որ անոնք դրական արդիւնքներ տուած են թէ՛ Գիտութիւններու Ակադեմիայի համապատասխան բաժիններուն, թէ՛ հիւանդանոցներուն մէջ:

«Միւս թերութիւնն այն է, որ մեր գիտնականները, հսկայական աշխատանք տանելով կենտրոնական կազմակերպութիւնների կողմից պայմանագրային կարգով առաջ քաշած եւ ֆինանսաւորուած գործնական պրոբլեմների լուծման ուղղութեամբ, հազուադէպ են նման կապ հաստատում Հանրապետութեան արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնների հետ»: Ակադեմականին ըսածը պարզ եւ հասկնալի է՝ կ'ուզէ, որ Հայաստանի գիտնականները առաւել ուշադրութիւն դարձնեն Հանրապետութեան հարցերուն:

Յառաջիկայ տասնամեակներուն գիտութեան ո՞ր բնագաւառներն են, որ ամէնէն յատկանշական զարգացումը պիտի արձանագրեն:

Այս հարցումին պատասխանելով Վ. Համբարձումեան մատնանշած է երկու ճիւղ՝ կենսաբանութիւնն ու աստղագիտութիւնը:

Ձեր հեծկլտուքը չլսող
Բոլոր ականջները թող խուլնան

Ձեր գողգոթան չերգող
Բոլոր գրիչները թող կոտրին

Եւ ձեզ չսիրող
Բոլոր սիրտերը թող ճմլուին

Դուք որ կը տառապիք
Ձեզմով եմ լեցուն

Եւ դուք որ կ'արհամարհուիք
Ես ձեզմով եմ հզօր:

(«ԱՆԷԾՔ»)

«Քերթուած»ը ա՛ն է՝ որ ԻՐ ՄԷՋ խտացած է իր թելադրած ապրումին, գաղափարին, վիճակին ամբողջական ծաւալը, — էութիւնը՝ լրիւ: Կը փոխանցէ կարելի առաւելագոյն ժուժկալութեամբը խօսքին, բառին, սակայն առաւելագոյն լրութեամբը խտութեան: Եւ այս փոխանցումը կը կատարէ արուեստո՛վ մը, որ քերթողէն դէպի ընթերցող հետզհետէ կրնայ ծաւալիլ, խորունկնալ, համակել:

Անշուշտ ընկալչութեան ատակութիւնը նոյնը չէ անձէ անձ. նոյն մշակոյթը չունին մտքերն ու հոգիները: Մեր խօսքը անոնց մասին է, որ հաղորդուելու ներքին պատրաստութիւնը ունին եւ բանաստեղծութեան ու բացատրական խօսքին միջեւ անջրպետ մը տեսնելու չափ ընտանի են արուեստին:

Իգնա Սարըասալան կեանքի վէպ մը ունի իր այս երկու քերթուածներուն մէջ՝ որոնք նո՛յն ակունքէն կը բխին, ձեւով մը զիրար կը լրացնեն. սակայն այդ վէպը պատկերացուած ու պատմուած է աւելի՝ քան քերթուած:

Անցնինք կեանքին ու գործի տարբեր երեսներուն:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(33)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը
ՎԻԷՆԻ ԵՒ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ («Յառաջ»).— Հայ Ազգային Միութեան նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Եղեռնի 62րդ տարեդարձի ոգեկոչումը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 24ին: Կիրակի առաւօտեան պատարագեց եւ քարոզեց Գալուստ Քհնյ. Թեւեան (Նիսէն), Ս. Անտրէ լը 0 եկեղեցին: Պատարագի աւարտին՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ, որմէ ետք բազմութիւնը թափօր կազմած, ուղղուեցաւ դէպի Ապրիլ 24 փողոցը, ուր ծաղկեպսակ մը զետեղուեցաւ:

Կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Վիէնի քաղաքապետարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ ոգեկոչման հանդիսութիւնը: Բացման խօսքը արտասանեց Արման Ուլուսուզեան: Մ. Ալթունեան հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ յարգել յիշատակը նահատակներուն:

Առաջին խօսք առնողը եղաւ քաղաքապետ - երեսփոխան Լուի Մերմազի ներկայացուցիչը՝ Ժեռալտ Իւտլին, եւ ըսաւ. «Այսօր, նոյն ատեն, ինչպէս Հայութեան այնպէս ալ Ֆրանսացիներուն համար Տարագիրներու Ազգային Օրն է, որ իրարու կը զուգադիպի: Ուրախ եմ որ Հայերը ամէն տարի՝ Ապրիլ ամսուն, առանց մոռնալու իրենց նահատակները, ոգեկոչումի հանդէսներ կը սարքեն: Հայերը 1915ին, առաջին աշխարհամարտին զոհերը եղան Թուրք կառավարութեան կողմէ կազմակերպուած աննախընթաց ոճիրին»:

Օրուան երկրորդ բանախօսն էր Վեր. Ց. Հելվաճեան, որ անդրադառնալով Հայկական Եղեռնին դիտել տուաւ, որ Թուրքը 1915ին, կանխամտածուած ձեւով կազմակերպեց Եղեռնը եւ առաջին առթիւ մտաւորականութեան ընտրանին ձերբակալեց եւ սպաննեց, աւելի քան մէկուկէս միլիոն Հայեր զոհ գացին Թրքական վայրագութեանց, նոյն գազանին զոհերը եղան այսօր Կիպրոսի Յոյները»: Այնուհետեւ բանախօսը անդրադարձաւ հողային պահանջներուն եւ կոչ ըրաւ ներկաներուն տէր կանգնիլ մեր պապենական հողերուն:

Պերճ Մարտիրոսեան իր խօսքին մէջ (ֆրանսերէն) շեշտը դրաւ Թուրք կառավարութեան վերաբերումին վրայ դէպի հայկական քաղաքակրթութիւնը (յուշարձան, եկեղեցի), միւս կողմէ վեր առնելով Հայաստանի եւ Իրանի մէջ ցոյց տրուած հոգածութիւնը եւ հայկ. յուշարձաններու վերահաստատման աշխատանքները: Հայկական յուշարձանները Թուրքերու կողմէ կը քանդուին, քար առ քար, վերածուելու համար ախոռներու: Հետեւաբար, Հայերը պէտք է բողոքեն միջազգային ատեաններու առջեւ, յատկապէս Իւնեսքոյի, որուն առաջնահերթ պարտականութիւնն է հսկել անցեալի քաղաքակրթութեան պահպանման վրայ:

Բանախօսը իր խօսքի վերջաւորութեան դիտել տուաւ որ Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբը աշխատանքի լայն ծրագրով մը կը շարունակէ պատրաստել դիւանը այն անհերքելի փաստերուն, որոնք ցոյց կուտան Թուրքերու քանդիչ վերաբերումը հայկական յուշարձաններու նկատմամբ:

Օրուան առթիւ պատրաստուած գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք, ոգեկոչման հանդիսութիւնը վերջ գտաւ Տէր Հօր պահպանիչով:

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Ապրիլեան Եղեռնի 62րդ տարեդարձին առթիւ Կիրակի, Ապրիլ 24ի առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին, շուրջ 1500 Հայեր՝ թափօր կազմած, Մեզոն տը Թուրիզմին առջեւէն ուղղուեցան դէպի Մեռեալներու յուշարձանը, ուր վայրկեան մը լռութենէ ետք՝ ծաղկեպսակ մը զետեղուեցաւ: Յուշարձանին մօտ խօսք առաւ (ֆրանսերէն) Ժաք Գոճիկեան, ապա Նարեկ Քահանան խօսեցաւ (հայերէն) հայկական Ջարդերու եւ հայ նահատակներու մասին:

Ժամը 17·30ին ոգեկոչման հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ պետական թատրոնին մէջ, ուր հաւաքուած էր 650 հոգի: Բացման խօսքը արտասանեց Հայ Ազգային Միութեան նախագահ Տոքթ. Գոհարեան, որմէ ետք Գէորգ Վրդ. Զապպարեան ոգեկոչեց հայ նահատակներուն յիշատակը: Օրուան բանախօսը՝ Բիւզանդ Վաղինակ, իր խօսքին մէջ ներկայացուց հայկական ցեղասպանութիւնը, յիշատակեց հայ նահատակները եւ կոչ ըրաւ տէր կանգնելու հայկական պահանջներուն:

Գործադրուեցաւ նաեւ գեղարուեստական յայտագիր մը՝ մասնակցութեամբ հայ երիտասարդաց երգչախումբին, ղեկավարութեամբ Հայրապետ Օհանեանի:

ՆԱՀԱՊԵՏ ՓՈՅԱՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (339)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ԿՈՅՍԸ

— Ինչո՞ւ չհասկնանք, սիրելի ծերանուրս, ինչո՞ւ չհասկնանք, հասկցանք եւ քիչ մըն ալ անդին անցանք, վերջացուց Արաթիմոս:

— Բայց միթէ ես մարդ չե՞մ, ինչո՞ւ սիրելու եւ կեանքը վայելելու իրաւունք չունենամ, շարունակեց Պեմպօ: Այո, ինչո՞ւ կը խղճաս այդ պոռնիկի աղջկան վրայ, միթէ ինէ աւելի լաւի՞ն հետ պիտի կենակցէր:

Արաթիմոս առանց բերանը բանալու անոր երեսը նայեցաւ:

— Հիմակուհիմա մնաս բարով, սիրելիս, վերջացուց Պեմպօ: Ըսածս չմոռնաս, յոյսս Արաթիմոսի եւ Արաթիմոսուհիներուն վրայ դրած եմ...:

Փեթրոս զայն դուրս առաջնորդեց, անոր աներեւութանալը դիտեց եւ վերադառնալով թիկնաթոռի մը մէջ նետուեցաւ ու սկսաւ մտածել:

Շատ չանցած ակռաներուն տակէն սա խօսքերը մըլտաց.

— Սիրային արկածախնդրութեան մը վրայ ամէն աւելի մտածելը անմտութիւն է: Վրաս տաքութիւն ու տենդ բերելու միտք չունիմ...: Մենք սանկ բաներ շատ տեսած ենք ժան տը Մետիչիի վրանին տակ: Ինչո՞ւ պէտք, Պիանքան մօրը պէս պոռնիկ է եղեր, Վենետիկի պատրիարքը անբարոյականութիւն գործեր ու զայն ըկեր է, ինէ՞ կը հարցնեն: Պարապ տեղը քնատ մնացի, առտու եղեր է: Խերը անիծած, բանաստեղծ ըլլալը որքա՛ն դժուար բան է եղեր... Հանրային բարոյականը պաշտպանելու համար քուն պիտի չքնանաս:

Եւ ննջասենեակը մտնելով սկսաւ պոռչտալ:

— Փաոլինա, Քիարա, Փերինա, Մարկարիթա, ո՞ւր էք, դժոխքի շուներ...: Ինչո՞ւ անկողինս չէք տաքցուցեր, ծոյլ արարածներ: Կրակարանին մէջ փայտ չկայ: Կը քնանա՞ք, բոզոտ կատուներ, ես աւանակներու պէս մինչեւ առտուները ձեզի համար աշխատիմ, իսկ դուք չորս ոտքերնիդ տնկելով եւ պորտերնիդ ուռեցնելով հանգիստ մը խռկացէք, հէ՞, անիծեալ արարածներ...: Կեցէք, կեցէք որ ես հիմա ձեզ գաւազանի հարուածներով արթնցնեմ:

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ԾԻՐԱՆԱՒՈՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Երբ ծիրանաւոր Պեմպօ իր պալատը վերադարձաւ, լոյսը ծագած էր արդէն:

Պատրիարքին սենեկապանը մտահոգուած տիրոջը բացակայութենէն, դրան առջեւ իրեն կը սպասէր եւ երբ զայն նշմարեց, քովը վազելով ըսաւ.

— Ով, ամենապատիւ տէր, սարսափելի գիշեր մը անցուցինք, տուներնիս տակնուվրայ եղաւ:

— Լռութիւն, ըսաւ Պեմպօ նշմարելով որ հետաքրքիր անցորդներ հոն կանգ առնելով զիրենք մտիկ ընել կը սկսէին: Ինչ որ ալ պատահած ըլլայ զգուշացիր որ գայթակղութեան պատճառ չդառնաս: Անգամ մը ներս մտնենք, յետոյ կը պատմես:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ հայկ. պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի Սեւրանի Սէն Մարթէն փրանս. եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Մայիս 15, ժամը 12ին:

Կը պատարագէ Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան, մասնակցութեամբ Առնուվիլ լէ Կոնէսի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ երգչախումբին:

Յետ արարողութեան, Կապ. Խաչի վարչութիւնը հոգեճաշի կը հրաւիրէ իր ներկայ բոլոր ընկերուհիները, ինչպէս նաեւ շրջանին մէջ մահացած հայ ծնողքներու յիշատակը յարգողները:

Մահացած Կապ. Խաչի (Սեւրան) անդամներ.— Տէր եւ Տիկ. Դաւտւորեան, Պապիկ Պապիկեան, Երանոս Մանուտեան, Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէսեան, Պր. Իզմիրլեան, Տիկ. Քէօսէեան Անոյշ, Պր. Կիւլեան Սեպուհ, Տէր եւ Տիկ. Սանթիկեան Արթին, Պր. Զափեան, Օր. Հովագեան Արմենուհի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՄԷՕՏԷՆԷՆ Պ. Սեդրակ Դաւուտեան իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Արամ Սողոմանցեանցի եւ ընտանիքին Արամ Սողոմոնեանցի կսկծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 250 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

×

Նոյն տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Ստեփան Էլչիբեկօֆ, ցաւակցութիւն յայտնելով ողբացեալին ընտանիքին 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Միսաք Աւտոյեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, Վասպուրականի Հայր. Միութեան, եւ բոլոր անոնց որոնք նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, իրենց ներկայութեամբ մասնակից եղան իր սուգին, իր կնոջ՝

ԶԱՊԷԼ ԱՒՏՈՅԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

MAISON
DES ETUDIANTS ARMENIENS
DE LA C.I.U.P.
57, Bd. Jourdan — Paris 14e

Comité des Etudiants
Activités Culturelles

SAMEDI 14 Mai, à partir de 21 heures Soirée dansante

DIMANCHE 15 Mai : le C.R.D.A. présente un film documentaire « 12 jours en Arménie ».

Une introduction sera faite par le Père Grigoris BOUNIATIAN, sur l'origine, la préparation et la bénédiction du Saint Chrême.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

ՓՕ.— Տիկին Սիրազարդ Պետիկեան 200 Ֆր. կը նուիրէ Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին Արամ Սողոմանեանցի մահուան առթիւ (ստանալ «Յառաջ»էն):

SALLE CHOPIN - PLEYEL

Jeudi 12 Mai à 21 h.

Huguette AGEDERIAN

BEETHOVEN, Sonate Pathétique — CHOPIN, Sonate opus 58

LISZT, Sonate en si mineur

Piano STEINWAY

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, Մայիս 13, ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն Մօրիսի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Կիրակի, Մայիս 15, կէսօրէ ետք ժամը 15ին ընկերուհի Մարգրիտ Մխցեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն անպայման ներկայ գտնուիլ:

ԽՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
Կը կազմակերպէ

Արեւմտահայ գիւղագրութիւնը եւ Յակոբ Մնձուրի

ԻՐ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մայիս 15, Կիրակի, ժամը 15.30ին Ալեք Մանուկեան մշակութային կեդրոնին մէջ
118, rue de Courcelles — PARIS 17e
Tél. : 924-86-71 ou 227-12-26

Կը բանախօսէ
ՏՈՔԹ. ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ

Ընթերցում՝ Ա. Պետրոսեան, Ա. Տէվրէնեան, Ա. Ալթունեան:
Լուսապատկեր
Պատմուածքի բեմադրութիւն՝
Ն. Պչտիկեան եւ Ա. Ալթունեան
Քանոն՝ Էլմիրա Փէհլիվանեան
Մուտքը ազատ է

ԿՈՐՍՈՒԱԾ Է

Տիկին Գեղուհի Վասիլեան Ապրիլ 16ին, կեդրոնականցիներու երեկոյթին (Սալ Կավօ) կորսնցուցած է սեւ պայուսակ մը, ուր ապարանջան մը կար: Գտնողէն կը խնդրուի դիմել՝ 10 Ռիւ Շօտրոն, Փարիզ 10րդ:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Հայկազ Պետրոսեան 200 Ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայանին Տիկին Անայիս Արապեանի մահուան 7րդ տարելիցին առթիւ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մեքանիսէններ եւ տունը աշխատող գործաւորուհիներ քոնֆեքսիոնի համար: Դիմել՝ ՍԵԻՄԱՆի (Իսի լէ Մուլինօ) Հեռ. 736-00-21

Ձեր յաջորդ արձակուրդներուն համար կը թելադրենք այցելել՝

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

18 օրուան ծրագրով
Մեկնում եւ վերադարձ Փարիզ
Գին՝ 3790 փրանք

Յաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու համար դիմեցէք.—

ORIENTOURS
30, RUE M. LE PRINCE PARIS 6
Tél. : 326-92-26 — 329-49-00
Lic. A. 762

ՊՏՈՅՏ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը պտոյտ մը կազմակերպած է մանուկներու համար օթոքարով, Հինգշաբթի, Մայիս 19, դէպի Լա Վալէ տը Փօ Ռուժ (Ֆլէօրին), ուր կը մասնակցին իր դպրոցի պարախումբին եւ խաչուհիներու երախաները: Երթուդարձ ձրի:

Հաւաքուիլ Իսիի Մշակոյթի Տունը: Մեկնում ժամը 10.30ին: Վերադարձ ժամը 18ի առենները:

Արձանագրուիլ խաչուհիներու մօտ: Ճաշը Կապ. Խաչի կողմէ:

ՖՐԱՆՍԱ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ամէն ամսու Ա. եւ Գ. Երկուշաբթի օրերը ժամը 20.45ին Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ

Յաջորդ դասախօսութիւնը Մայիս 16ին «Ֆէոտալական շարժումները Արեւմտեան Հայաստանի մէջ եւ անոնց դրդապատճառները»:

Դասախօս ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

Խօսք կը տրուի ներկաներուն:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. Վարչութեան կողմէ մասնակցութեամբ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերուն ի նպաստ կայանի նոր շէնքին

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par le Comité Central de la Croix Bleue des Arméniens de France

Samedi 14 Mai 1977 de 20 h. à l'aube
dans les Salons de l'Hotel GEORGE V

MARTEN YORGANTZ
ORCHESTRE BERNARD DÉDÉDJIAN — AMBIANCE

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
848-68-01 660-13-26 878-27-35

cet été visitez l'Arménie

calendrier des départs

Du 09 au 23 Juillet	Du 10 au 24 Septembre
Du 23 Juillet au 06 Août	Du 01 au 15 Octobre
Du 06 au 20 Août	Du 22 Octobre au 05 Novembre

Du 23 Décembre au 06 Janvier

PARIS/PARIS TOUT COMPRIS SANS AUCUN SUPPLEMENT 3350 F.

(Transports aériens, transferts, hôtel 1ère classe en pension complète, toutes les excursions y compris Garni, Kéghart, Sardarabad, Sevan, toutes les taxes et frais de visa)

SPECIAL SEJOUR JEUNES ARMENIENS
de 16 à 35 ans

OPTIMA TOURS se donne pour objectif de nouer un lien permanent entre la jeunesse Arménienne de la diaspora et la jeunesse Arménienne d'Arménie. Des cours d'arménien sont prévus durant ce séjours.

PARIS/PARIS TOUT COMPRIS 2950 FR.

Dates des départs

Du 09 au 23 Juillet — Du 23 Juillet au 06 Août
Du 24 Août au 07 Septembre

Pour les prix et renseignements s'adresser à :

OPTIMA Tours
Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67 (licence A 946

A LYON
MAGUY KALOUSTIAN
OPERATOURS, 45 Rue Edouard Herriot, 69002 Lyon, Tél. : 42-10-24

GRAND GALA

de la Chorale SIPAN-KOMITAS

Diner - Spectacle

Samedi 4 Juin de 20 h. 30 à l'aube

Pré Catelan, Bois de Boulogne

Orchestre SEVAN et MELKON et le Duo VICKEN - HAROUT

Entrée seule 35 F. Billets : Maison de Culture Arménienne, 17, Rue Bleue
DINER 200 F. réservez vos tables auprès de M. Boghossian : 720-90-59 et 720-90-60

TENUE CORRECTE EXIGEE — PARKING

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
13
VENDREDI
13 MAI
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13·856

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 200 Ֆ	Վեցամսեայ	110 Ֆ·
Արտասահման	Տար· 230 Ֆ·	Հատը	1 Ֆ· 30

52e ANNÉE — N° 13.856

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ – ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Քաղաքական բանտարկեալներու առուծախ

—o—

Ոմանք կը խորհին, թէ Վոլֆկանկ Ֆոկել, Արեւելեան – գերման փաստաբան, մարդկային միս եւ թշուառութիւն կը ծախէ: Բայց Ֆոկել կը պնդէ, թէ «մարդասիրական բնոյթի ծառայութիւն մըն է որ կ'ընէ, եւ որմէ կ'օգտուին բոլորը»:

Ֆոկել Արեւելեան – գերման քաղաքական բանտարկեալներ կը ծախէ Արեւմտեան Գերմաններու:

Ծանրաբեռնուած տարեշրջանի մը իր տրամադրութեան տակ կ'ունենայ 1·200 բանտարկեալ, փրկագինը անձ գլուխ կըրնայ մինչեւ 180·000 մարքի (75·000 տոլար) հասնիլ:

Երկուստեք կը դժկամակին խօսիլ այս հարցի մասին, թէեւ առեւտուրը կը տեւէ 13 տարիէ ի վեր:

Բայց Արեւելեան Գերմանիոյ համայնավար վարչակարգը կը գնահատէ Ֆոկելի ծառայութիւնը եւ մեծ չափով, քանի որ 18 ամիս առաջ անոր շնորհեց երկրին երկրորդ մեծ շքանշանը՝ Հայրենեաց Արժանեաց Կարգը, Առաջին Դասի:

Ֆոկել հարուստ է: 52 տարեկան է եւ կը վայելէ ապրուստի այնպիսի մակարդակ մը, որուն կրնան հասնիլ միայն Արեւելեան Գերմանիոյ մեծ ձեռնարկութիւններու վարիչները: Իր տրամադրութեան տակ ունի երկրէն դուրս ելլելու մնայուն վիզա, ինչ որ ապացոյց է համայնավար իշխանութիւններու մօտ իր վայելած լայն վստահութեան:

Բանտարկեալներու առեւտուրը ծայր կուտայ 1964ին: Երկու Գերմանիաները համաձայն չեն կէտի մը շուրջ՝ ո՞վ առաջարկեց վաճառքը առաջին անգամ: Ֆոկել կը պնդէ, թէ Արեւմտեան Գերմանները էին: Էրիք Մենտէ, Արեւմտեան Գերմանիոյ այդ շրջանի համա – գերման հարցերու նախարարը, որու վիճակուեցաւ առաջին գնումը կատարել, կ'ըսէ, թէ Արեւելեան Գերմանները առաջարկեցին:

– Արեւելեան Պերլին կը գտնուէի 1964ին, կ'ըսէ Մենտէ, երբ Արեւելեան գերման գործակալ մը առաջարկեց 650 քաղաքական բանտարկեալ ծախել հընչուն դրամի փոխարէն: Միտքը յայտնեցի Լուտվիկ Էրհարտի, քրիստոնեայ – դեմոկրատ, որ այդ ժամանակ վարչապետ էր: Մերժեց կտրուկ կերպով, դիտել տալով, թէ իր կառավարութիւնը դրամ չի յատկացներ քաղաքական բանտարկեալներու ազատ արձակման համար: Այսուհանդերձ, համաձայնեցանք իբրեւ փրկագին նկատի ունենալ հում նիւթեր՝ բովուած սուրճ, կարագ, նարինջ, կիտրոն եւ որոշ մեքենաներ: Միաժամանակ խնդրեցինք քաղաքական կուսակցութիւններէ, Կարմիր Խաչէն, ինչպէս նաեւ կրօնական մարմիններէ մեզի ներկայացնել իրենց ծանօթ քաղաքական բանտարկեալներու ցանկերը, որպէսզի քրէական յանցաւորներ չգնենք: Երբ ցանկերը պատրաստուեցան, տեսանք, որ Արեւելեան Գերմանիա ոչ թէ 650, այլ գրեթէ 4000 քաղաքական բանտարկեալ ունէր: Ընդհանուրին համար վճարեցինք 189 միլիոն մարք (79 միլիոն տոլար) արժողութեամբ հում նիւթ եւ ապրանք:

Ընկերվարական, դեմոկրատ Վիլլի Պրանտ 1969ին կազմեց իր առաջին կառավարութիւնը: Վարչապետին «Արեւելեան քաղաքականութիւնը» կը նախատեսէ գաղտնի չարունակել առուծախը: Սակայն գնումները այնպիսի տարողութիւն կը ստանան, որ այլեւս գաղտնիքը երեւան կ'ելլէ: Էկոն Ֆրանքէ, որ Մենտէի պաշտօնը ստանձնած էր, 1975ին պաշտօնապէս կ'ընդունի եղելութիւնը:

Ընկերվարական – դեմոկրատներու իշխանութեան առաջին չորսուկէս տարիներուն, Արեւմտեան Գերմանիա շուրջ 5000 քաղաքական բանտարկեալ կը գնէ: Ասոնցմէ 35ը ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած էին:

Առուծախի սակարկութիւնները կը շարունակուին գաղտնի: Անոնք, որոնք տեղեակ են աշխատանքի եղանակէն, կ'ըսեն, թէ երկուստեք կը պատրաստեն ցանկեր: Ֆոկելինը կը բովանդակէ Արեւելեան Գերմանիոյ ծախել ուզածները, իսկ Շթանկէինը՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ գնել ուզածները:

Պարբերաբար երկուքը կը հանդիպին սակարկութեան համար: Փրկագինները կախում ունին զանազան պարագաներէ: Ամբաստանութեան տարողութիւնն ու ատեանին վճիռը դեռ նկատի կ'առնուին: Արեւելեան Գերմանիա առաւել պատիժ կը սահմանէ անոր, որ սահմանը բռնաբարել փորձած է, քան անոր, որ, օրինակ, գործատան մէջ աղմուկ յարուցանած է: Փրկագինը կը բարձրանայ, երբ Արեւմտեան Գերմանիա կ'ուզէ ոչ միայն բանտարկեալը ազատել, այլ նաեւ անոր ընտանիքը: Սակայն բանտարկեալին մասնագիտութիւնն է, որ կշիռ կը ներկայացնէ առաւելաբար: Արեւելեան Գերմանիա կ'ուզէ ապահովել իր ծախքը: Այսպէս, բժիշկ մը աւելի կ'արժէ, քան դաստիարակ մը, որ, իր կարգին, աւելի կ'արժէ, քան բանուորը: Առաւելագոյն փրկագինը կը սահմանուի երիտասարդ բժիշկի համար, քանի դեռ չէ աշխատած եւ, որով, չէ կրցած հատուցանել իր պարտքը Պետութեան: Կ'ըսուի, թէ բժիշկի մը փրկագինը 150·000էն 180·000 մարք է, այսինքն՝ 62·000 տոլարէն 75·000: Ուսուցիչները կ'արժեն 40էն 50·000 մարք (16·750էն 21·000 տոլար): Որակեալ բանուոր մը՝ շուրջ 30·000 մարք (12·500 տոլար):

Անգամ մը որ պայմանագրութիւնը ճշդուած է, բանտարկեալները կը բերուին Կարլ Մարքս մարզադաշտը եւ հանրակառքերով կը յանձնուին Շթանկէի: Երբեմն այս վերջինը տեղւոյն վրայ կը վճարէ, երբեմն ալ Ֆոկել կ'ընկերանայ անոնց եւ ճշդուած վայրի մէջ կը ստանայ փոխարժէքը կա՛մ հնչուն դրամով, կամ մուրհակով համապատասխան ապրանքի:

Աւելցնենք, որ ատենէ մը ի վեր Պոն հնչուն դրամով ալ փրկագին կը վճարէ:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

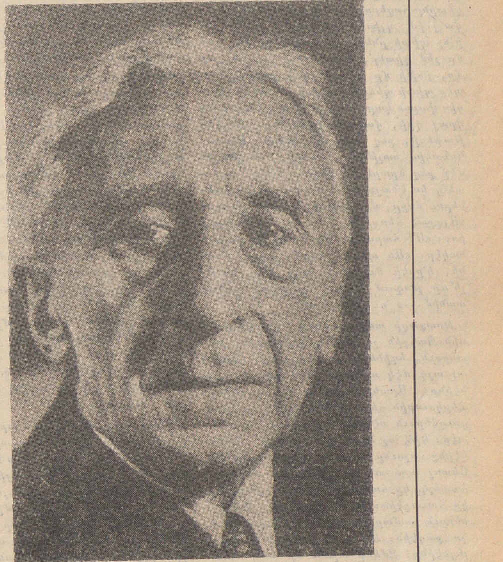
ՆԱԽ՝ ԱԶԳ. ԲԱՆԱԿ ՄԸ ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏԵԼ

Լիբանանի Արտաքին Նախարարը Ֆուատ Պութրոս տեսակցութիւն մը շնորհած է Մոնտի եւ առաջին առթիւ ճշդած է որ այնքան ալ գոհ չէ ժընեւի Քարթըր–Ասատ տեսակցութենէն : « Լաւատեսութիւնը կ'արդարանայ, կ'ըսէ Պութրոս, բայց կարելի չէ հաստատել որ պաղեստինեան տագնապին նման բարդ հարց մը կարելի ըլլայ կարգադրել այդքան կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ: Եթէ մինչեւ տարւոյն վերջ ժընեւի ժողովը գումարուի, արդէն մեծ յաջողութիւն է բայց ինծի կը թուի թէ դժուար է եթէ ոչ անկարելի, որ ընթացիկ տարուան մէջ Մերձաւոր Արեւելքի տագնապը իր վերջնական լուծումը գտնէ »:

Արտաքին Նախարարին համար, Լիբանանը ուզէ թէ չուզէ կապուած է Մերձաւոր Արեւելքի տագնապին եւ առաւելաբար շահագրգռուած է խաղաղ եւ արդար լուծումէ մը: Պութրոս չուզեր սակայն ընդունիլ որ Լիբանան կախում ունենայ միայն պաղեստինեան հարցէն, այլապէս ատիկա պիտի նշանակէր որ եթէ այդ հարցը չկարգադրուի, Լիբանան ալ ապագայ չէր ունենար: Նախարարը կը խորհի նաեւ թէ ազգային միացեալ բանակի մը վերահաստատումը կարեւորագոյն հարցն է ներկայիս եւ ան կրնայ դիւրացնել ազգային համերաշխութիւնը: Պութրոս չի գտներ որ սուրիական ներկայութիւնը «ծանր կը կշռէ» եւ կը շեշտէ նոյնիսկ.— «Երբեք նկատած չեմ որեւէ միջամտութիւն Դամասկոսի իշխանութեանց կողմէ մեր ներքին հարցերուն: Արդէն առանց սուրիական ներկայութեան լիբանանեան Պետութիւնը գոյութիւն ունենալէ կը դադրէր»:

Այս պայմաններուն մէջ, բնական է, Արտաքին Նախարարին համար որ «երբ երկիր մը ձեզի 30 հազար զինուոր ղրկէ ձեր ապահովութեան հսկելու համար, նըւազագոյնը զոր կրնաք ընել արգելք հանդիսանալ է որ հազար արտաքին հոսանքներու հնազանդող մամուլի մը ընդմէջէն, պայքար տարուի անոր զօրքերուն դէմ ձեր իսկ հողին վրայ: Գրաքննութիւնը հետզհետէ կը թեթեւնայ: Լուծումը՝ զայն ջնջելը չէ այլ բարելաւել»:

Պութրոս կը խօսի նաեւ Լիբանանի մասնատումին մասին եւ կ'ըսէ «ձախող պիտի ըլլար ըսել թէ Լիբանանի մէջ չկայ, բարոյական գետնի վրայ, մասնատումի որոշ ձեւ մը: Բայց ատիկա տագնապէն մնացած հետք մըն է եւ անհետանալու վրայ է: Բայց ասոր դէմ, վարչական ապակեդրոնացման գաղափարը, որ դժբախտաբար փակւ, որոշ մտքերու մէջ, մասնատումի յետին մտքի մը, իմ կարծիքովս բոլորովին ընդունելի է եւ դուցէ նոյնիսկ օգտակար, պայմանաւ որ չվըտանգէ երկրին քաղաքական միասնականութիւնը»: Ամէն պարագայի մէջ, Պութրոս կը մերժէ «դաշնակցութիւն» կամ «համադաշնակցութիւն» բառերը գործածել, վասնզի անոնք կրնան առաջնորդել «աւելորդ բարդութիւններու»:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

(որու ի յարգանս հանդիսութիւն մը տեղի կ'ունենայ այս կիրակի)

Քանի մը տողով

ՔՈՆՔՈՐՏ առժամապէս դատը շահեցաւ եւ 16 ամսուան փորձի շրջանի մը համար, կրնայ իջնել Նիւ Եորքի օդակայանը:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ մէջ մթնոլորտը բաւական ծանր է ըստ Ֆիկառօի որ Հինդշաբթի օր կ'անդրադառնար վերջին շրջանին պատահած դէպքերուն: Թերթը կը խօսի «Եղեռնափորձ, մաքրագործում, հակա – բռնար ձերբակալութիւններ» ու կը թուէ երկու տարիէ իվեր յաջորդող դէպքերը:

ԻՍՐԱՅԵԼԱՑԻ 54 վայրաշուններ մեռած են Թռանի մը արկածէն Երիքովի մօտ (Այսրյորդանան):

ԱՌՋԻՆԵԿ

Գրեց՝ Յ. ՄՆՋՈՒՐԻ

Մայրս միշտ կ'ըսէր ու կ'ըսէր. «Ախ քեզի... Քիչ մըն ալ համբերէիր չէ՞ր ըլլար... իրիկունը տուն գայիր, տունը ծնէիր չէ՞ր ըլլար»:

Ես կը խնդայի, «Ի՞նչպէս, ի՞նչպէս» կը բացագանչէի... «Ի՞նչպէսը կայ... գետինը հողերուն վրայ աշխարհ եկար... վա՛յ իմ գլխուս պոռացի, հիմա ես ի՞նչ պիտի ընեմ, իր աղջինեկս ես, բան մը չեմ գիտեր, խանձարուր չունիմ, չոր մը, լաթի մը կտոր չկայ քովս, ի՞նչպէս պիտի պեճերեմ», ըսի ես ինծի: «Հայցիս վալան կար: Թաց թաց քեզ խոտերուն վրայ դրի, վազեցի վալային: Հացերը թափեցի, քեզ մէջը փաթթեցի: Ձեղաւ: Կռնակիս սալթան հանեցի, սալթային մէջ քեզ ծրարեցի: Ձեղաւ: Տե՞ղ, ուր — տե՞ղ ես ծնայ»: «Լեռը կապոյտ կապաններու ձորը, մեր արտին տակը» կ'ըսէր: «Այդքան հեռուէն, ի՞նչպէս տուն բերիր իս»: «Մի հարցներ» կ'ըսէր ու կը շարունակէր. «Ախ պիտի չապրի, պիտի մեռնի, կ'ըսէի մտքովս, բայց ի՞նչ ընեմ, լե՞ռը թողում... ինչ ալ ըլլայ պիտի տանիմ...» ու կը պատմէր:

Խոտքաղի ամսուն ծնար: Վարդավառին Պահքին շաբթուն: Հերկերուն, խոտերուն, եգիններուն ամիսը: Այս երեքն ալ այդ մէկ ամսուան մէջ պէտք է ընէինք: Արտերը պէտք է հերկէինք: Հերկուորին հետ մէկն ալ ըլլալու էր որ գուղձերուն սէզերը մաքրէր, դուրս նետէր: Եթէ ոչ նորէն կը բուսնէին: Զհերկէինք աշունը ինտո՞ր պիտի ցանէինք: Ցետոյ ատ ամսուն լեռներու, ձորերուն խոտերը կը հասուննան: Եթէ չքաղէինք, կը հաւաքէին: Խոտ չէր մնար: Ուրիշներուն համար արդէն աւելի լաւ: Անոնք կը քաղէին: Մենք մարագը ի՞նչ պիտի լեցնէինք: Ձմեռը ախոռ մը անասուններուն ի՞նչ պիտի կերցնէինք: Զորս ամիս պիտի ուտէին: Հապա էգինե՞րը: Ամէն օր էգինները մարդ ըլլալու էր: Մէկ հոգին ալ չէր բաւեր: Ո՞ր մէկը պիտի ընէր: Թութերուն ծառերը թօթվելու չէին սպասեր: Կը հասուննային կը թափէին գետին: Նոր թութեր կը բուսնէին: Այնչափ ծառերուն թութերը չժողվէի՞նք, թողէի՞նք: Լոլաները, դալաեղները, լոբիկները փրել կ'ուզէր: Ու բոպկընալ, ջուրը կապել ջրել այնչափ ծառերը, այնչափ խաղողները, մաշըրաները: Առանց ջուրի կը չորնային:

Ամէն օրուան պէս քու ծնած օրդ ալ առտուն կանուխ պարպուեցաւ տունը: Տաղրս ու հայրդ հերկը գացին: Ներոջս մեծ աղջիկը, տալրս անոնց հետ գացին: Պապդ, ներըս, տղաքը էգինները գացին:

Դուն ալ օրը մտքերնուս չէր անցներ թէ պիտի ծնիս: Ի՞նչպէս պիտի գիտնայինք: «Հարս, ըսաւ մամս, Դպրենք Մերերոնք խոտ քաղելու կ'երթան լեռը: Քեզ ղրկեմ դուն ալ անոնց հետ գնա: Կապուտ կապանիս մեր արտին ձորին ու լերանը խոտերը քաղէ: Արտին խոտերը մի քաղեր: Երբ ըլլայ կը քաղենք: Անոնք մերն են: Ձորն ու լեռը մերը չէն: Ով ըսես կ'երթայ կը քաղէ: Մէկը չգացած դուն գնա: Ամէնքէն առաջ մենք երթանք: Հաց առ, մանգաղդ առ ճամբայ ելիր: Ես ցերեկէն ետքը էշը կը բերեմ կը բեռնանք կուգանք»: «Կ'ըլլայ, կ'երթամ» ըսի:

Քեզմով յղի էի, վերջին շաբաթներս էին: «Ինչպէս ըլլայ ետքի օրերդ չէն, ըսաւ մամդ, այսօրուան վաղուան չես, շաբաթ մը, շաբաթէն աւելի օր ունիս»: Իմ հաշիւովս ես ալ անանկ գիտէի:

Հաց առի, մանգաղն առի, գացի Դըպրենց: Մերերոնց հասայ: Լեռը իրարմէ զատուեցանք: Արտին խոտերուն չդպայ: Ձորը իջայ, սկսայ քաղել: Ձորին հողը կասկարմիր էր, աւազ էր: Երկու կողմին կողերը անանկ ալ դարվարի էին, բայց աղէկութիւն մը կար որ ոտքերս կը բռնէին, չէի սահեր: Առուոյտ ու խոլորձ էին խոտերը: Ջրարփիներուն երկայն առուոյտներէն չէին: Լեցուն առուոյտ էին, զատ զատ թուփերու պէս բուսեր էին: Մանգաղիս բերնին անանկ աղուոր կուգային որ ամէն մանգաղ պարնելուս բուռս կը լեցուէր խոտով: Քաղածներս իրարու վրայ կը դիզէի, խուրձ կ'ընէի: Ձորին երկու կողմը երեքականէն վեց խուրձ շարեցի: Վանդակ մը եղաւ ըսել է: Բեռին մէկ կողմը ցերեկ ըլլալուն շատ կար: «Ալ ձորն ի վար չեմ իջնար, ըսի մտքով, մէկալ վանդակս լեռնէն կը քաղեմ»: Ետքն ալ կը նստիմ մինչեւ տունէն էշը գայ»:

Լեռը ելայ: Ցերեկվէմի արեւէն աչքերս խողտեցան: Մինչեւ գագաթը յոտոցիկ էր: Ցաներ էին կ'ըսես: Մեր Ակլին Ձորին, Առւլուն վրայի դեղին յոտոցիկներէն չէին միայն: Գոյն-գոյն, գոյն-գոյն: Ճերմակ, կանաչ, դեղին, կաս-կարմիր: Շատեր կարմիր էին, նախըշ բաներ էին լերան երեսը կ'ըսես: Քիչ մըն ալ աղուէսի-պոչիկ կային: Փունջերը անանկ քնքուշիկ կուգային մատներուդ որ կաքաւի աղուամազերուն պէս ապրշումի պէս էին: Կ'իջնային ու կ'ելլէին ծաղիկներու վըրայ, Բզզ-բզզզ... լեռը կը բզզար մեղուներէ:

Խուրձ մը քաղեցի: Մէկալ խուրձիս մէջքիս ցաւերը սկսան: Կ'անցնի ըսի ես ինծի: «Երէկ ալ ցաւեցաւ, ետքը անցաւ, կուգայ ու կ'երթայ»: Զանցաւ: Քաղը չշարունակեցի: Մանգաղը ձգեցի: Նստայ: Ձեղաւ: Ոտքի ելայ: Դպրենց նայեցայ: Մերերոնց նայեցայ: Անոնք ալ չկային: Լերան միւս երեսը դարձեր են մտածեցի: Ցաւերս սաստկացան: Շունչ չէի կրնար առնել: «Վարը ձորը իջնամ» մտածեցի:

Իջայ: Դիմացս, գագաթը կախմխցի էին, թերթացի էին, Քրդերուն կնիկներուն կանչեմ ըսի: Քիչ մըն ալ համբերեմ ըսի: Աչքերս մթնցան: Ձորը մթնեց: «Ինչ կ'ըլլայ, ի՛նչ կ'ըլլամ» ըսի: Ու դուն աշխարհ եկար: Պորտակապդ փրթաւ: Դուն զատուեցար ինձմէ:

«Ալ ի՞նչ ընեմ, ալ ո՞ւր երթամ» բացագանչեցի: «Մինակս հիմա ի՞նչ պիտի ընեմ» ըսի: «Աս պիտի չապրի, պիտի մեռնի» ըսի: Խուրձիս առջեւը հողերուն, խիճերուն, խոտերուն վրայ էիր: Վախցայ քեզի նայելու: Կ'ըսես իմ մարմինէս չես, ինը ամիս քեզ իմ մէջս չեմ պահած, զաւակս չես, խըլէ-պըլէ մըն ես:

Ի՞նչ ընեմ քեզ: Հողին վրայ էիր: Չոր մը, լաթի կտոր մը չկայ, չունիմ քեզ մէջը փաթթեմ: «Պիտի չապրի, պիտի մեռնի» ըսի նորէն մտքովս: Ոտքի ելայ: Քեզ թողի: Հայցին վալային գացի: Մէջի հացը, Վարդավառի պահք էր, աղի բեմկի ու ընկոյզ առեր էի, թափեցի գետինը: Վալան բերի քեզ մէջը փաթթեցի: «Վէ...» մը ըրիր, պոռացիր: «Մեռած չէ... ողջ է» ըսի մտքովս:

Նորէն չեղաւ: Կռնակիս սալթան հանեցի, քեզ մէջը ծրարեցի: Վըրաս ալ ուժ չմնաց: Ես որ քարի պէս մարմին մը ունէի, լեցուն պարկ մը ցորենը գրկելուս պէս լեռ կը բռնայի, թեւերս կախուեցան:

«Վէ...» ըրիր նորէն, ճչացիր: «Պիտի չապրի, պիտի մեռնի» ըսի նորէն մըտքովս: «Մեռնի ալ նը աս հո՞ս պիտի ձըգեմ, առնեմ տուն տանիմ, մամդ ինչ գիտեմ երբ պիտի գայ»:

Գետնէն վեր առի: Գրկեցի: Ճամբայ ելայ: Քենէ յոյս չունէի: Նորէն ալ քալեցի: Աղջի՞կ էիր, տղա՞յ էիր, վախցայ բանալու նայելու:

Ձիաւոր մը անցաւ քովէս: Գլուխը ճերմակ ապրշումէ փուշիով մը: Հասունտանցի՞ էր, Լճացի՞ էր:

Երկու Թեղուտցիներ տեսայ որ կուգային: Երկու էշ առաջքնին: Կուժեր բեռցեր էին: Դէմի Կէչէն գիւղերը ծախելու կը տանէին: Շիտակ ճամբով չգացի, չհանդիպելու համար անոնց:

Բլուրն ի վեր Երկու Քարուկի ուղղութիւնը բռնեցի: Զուղեցի որ մարդ տեսնէ զիս: Իջայ ու իջայ: Քալեցի ու քալեցի: Մարմինս թաց արիւններու մէջ:

Թեւերս ուժ չմնաց: Նստայ: «Ախ Աստուած, ախ Մարիամ Մար, դուն ուժ տուր ինծի» ըսի: Ծրարին մէջէն ձայն չհանեցիր: «Մեռա՞ւ, ի՞նչ եղաւ» ըսի: Նորէն վախցայ, բանալու նայելու:

Նորէն ոտքի ելայ:«Հոգիս բերանս գայ, ինչ ալ ըլլամ պիտի քալեմ» ըսի: Երկու Քարուկի ուղղութիւնը բռնեցի: Հոնկէ Տէրվիշի Կողերը, Փարախները, Փոսուն Բուրը, հոնկէ հովիտը, կալերը, Տեմուրճենց Մեծ ընկոյզին ծառը, հոնկէ Ոչխարին Կալը, բակը, տան դուռը:

Գոց էր: Քովի Մերերոնց Թեղուղցինէն տեսաւ զիս:

— Հարս մերերուն հետ խոտ քաղել չգացի՞ր դուն, հարցուց:

— Գացի ըսի: Մեր արտը անցայ: Անոնցմէ զատուեցայ: Քաղս կէս ձգեցի: Զլիկս եղաւ: Զլիկս առի ու բերի: Կը վախնամ նայելու: Մեռա՞ւ, ո՞ղջ է»:

Այլայլեցաւ: Վազեց ինծի: «Աղջի ի՞նչ կ'ըսես» պոռաց: Զլիկին ծրարը գրկեց, իս իրենցը տարաւ: «Հայտի, հայտի, շուտ ընենք» ըսաւ: Նստեցուց իս: Զուլ փռեց գետինը: Սաւան անցուց վրան: Երեխի աւազ տաքցուց, տարածեց վրան: Իս հանուեցուց: Մարմինս արիւններու մէջ իս պառկեցուց տաք աւազին վրայ, ծածկեց ամէն կողմս: Ալ անկէ ետքը ինչ եղայ չեմ գիտեր:

Ցերեկն որ կ'անցնի մամդ էշը բակը կը հանէ: «Մինչեւ հիմա հըլպէթ քաղեց: Էշը տանիմ, բեռնանք ու գանք» կ'ըսէ ինքնիրեն: Ճամբայ կ'ելլէ:

Ծեր է: Կրնա՞յ հեծնել: Էշը առաջքը ինք ետեւէն կ'երթան: Էշն որ չհեծնես, մոտուլովդ չմոտուլես, ինք իր քէյֆին ձգես, էշ ըսեր են անոր, կը քալէ՞: Երկու ոտք կ'երթայ կը կայնի: Կամ ճամբան խոտ մը, բոյս մը տեսնէ անոր կը մօտենայ: Իշու ակռաներովը բերան մը, երկու բերան պիտի խածնէ, բրցնէ, պիտի ուտէ: Աչքը երկու կողմն է, ուրիշ բոյս մը, չողան մը, քուշմաթ մը, մկանակուկ մը, եղան-ճակտիկ մը, ինչ կ'ուզէ ըլլայ ան ալ չփրցնէ, չծամէ, չկլլէ, ոտք առաջ կը նետէ՞: Մինչեւ որ քամակին ծեծ մը չուտէ, պոչին տակը չարիւնես, չմըռմռցնես, դուն որքան բարձր ձայնով «չօ» պոռաս, գիտէ որ իրեն կ'ուղղես, չըսել կը ձեւացնէ:

Իշու ոտքովը, իր ոտքը վերջապէս ալ կը հասնի: Կը զարմանայ: Ես չկամ: Ձորը կ'իջնայ: Վեց խուրձ քաղուեր է, մարդ չկայ: Լեռը կը նայի, խուրձ մը քաղուեր է, հոն ալ մարդ չկայ: Մանգաղը կը տեսնէ: Զգուեր է գետինը: Վալային հացերը, բեմկիները, ընկոյզները թափուեր են խոտերուն մէջ: Վալան չկայ: Կը մտմտայ: «Ըճէր փորձանք մը եկաւ գլխուն» կ'ըսէ ինքնիրեն:

Դպրենց, Մերորենք կ'երթայ, կը հարցնէ.

— Մեր հարսը ի՞նչ եղաւ, գիտէ՞ք:

— Խոտ կը քաղէր, կ'ըսեն, պահ մը լերան մէկալ երեսը գացինք, նորէն եկանք չերեւցաւ, «նորէն ձորը իջաւ, ձորը կը քաղէ դըհար» ըսինք մենք մեզի:

— Ըճէր փորձա՞նք մը եկաւ գլխուն:

— Չէ փորձանք մը ըլլար, մենք պիտի չգիտնայի՞նք կ'ըսեն:

Գագաթի Քրդուն կնիկներուն կ'երթայ կը հարցնէ:

— Ձորը խոտ կը քաղէր, ետքն չիմտենք ինչ եղաւ, կ'ըսեն:

Էշը առաջքը մամդ նորէն ետ կը դառնայ: Ճամբան թէ կը քալէ, թէ կը մտմըտայ: «Վալան չկայ: Միջի հացը, ընկուզները ինչո՞ւ թափէ գետինը», կ'ըսէ ինքնիրեն: Վալան առաւ գնաց, ո՞ւր գնաց: Տուն դարձաւ ըսենք, ճամբան

ՉԱՐԵՆՑԻ ԵՕԹ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ...

Այսպէս նա խրար է միացնում անցեալն ու ներկան, ազգայինն ու համամարդկայինը, ողբերգութիւնը եւ քաղաքական – սոցիալական մեծագոյն շրջադարձը, որ ծաւալուեց ռուսական հողի վրայ, ռուսական տափաստաններում, եւ ինչպէս գեղեցիկ պատկերն է իմաստաւորում՝ հերձեցեալ երկրի եւ ամէնքի համար եղաւ գարնան անձրեւ:

Ժողովուրդների պատմական երթի եւ առընչութիւնների, ազգային կեանքի փոփոխութեան այս ըմբռնումը ուժեղ ազդեցիկ է դրսեւորուել նաեւ նոյն շըրջանում գրած « Նորք » լիրիկական-խոհական պոէմում: Հայրենի բարդին՝ տեւրեւաթափ ու միայնակ, որին սպասում է կացնի վերջին հարուածը, հայրենի երգը՝ տխուր, յողնաբեկ ու չնչահատ... Եւ յանկարծ հիւսիսից եկած հողմերը ալեկոծում են կեանքը, փրկւում են բարդին, մեռնող երկիրը, երգը, Հայոց ոգին առաջին անգամ թեւաբաց ծաւալւում է աշխարհով մէկ: Հետեւաբար գալիք սերունդը, տառապանքի հետ միասին, պէտք է յիշի փրկութիւնը, յեղափոխութիւնը, որպէս իր գոյութեան եւ ոգու հիմնական կռուաններից մէկը:

Չարենցը ծաւալում է, սերունդների հետ զրոյց բացելով նաեւ ուրիշ սրբազան երեւոյթների եւ նուիրական անունների շուրջը, փորձելով ընդգծել դարերի գոյութեան համար անհրաժեշտ գործօնները: Ահա եւ երկրորդ խորհուրդը, ուր պէտք է նետել երկրորդ բուռը, այսինքն՝ ի՞նչ յիշել, ի՞նչ պահպանել: Ազգային խառնուածքը գրեթէ չի բաժանւում այն երեւոյթներից, որոնք ուղեկցել են ժողովրդին, չի բաժանւում դարերում ձեւաւորուած սիմվոլներից, մինչեւ անգամ անդառնալի կորուստներից: Այսպիսի խորին խորհուրդներից է Մասիսը, որպէս ժողովրդի գոյութեան առհաւատչեայ, որպէս բնական, աշխարհագրական եւ քաղաքական սիմվոլ: Չարենցի ստեղծագործութեան մէջ Մասիսը երեւան է եկել շատ զուգահեռներում, որպէս անհաս փառքի ճամբայ, որպէս լեառը վսեմ, որ ժողովուրդը համարել է յաւէտ իր գոյութեան խորհուրդը: Մինչեւ իսկ «Գանգրահեր տղայի» մէջ անցնում է Մասիսին նուիրուած իմաստալից տողը, որպէս քաղաքական խոհ: — Ոլորապտոյտ ձըգւում է չոսէն նոր Երեւանից դէպի Արարատ, որքա՞ն են, արդեօք, տարիներ հոսել, մինչ գարնանային այս օրը գուարթ: Ուրոյն երազ, տանջագին եւ նուիրական երազ, որ այստեղ հնչում է ջերմին, մըտերմական, հարազատ շեշտով...:

Իսկ երրորդ բուռը ձեր անհատնելի սերմի
Դէպի լեառը Մասիս սերմանեցէք, —
Թող թանձրացեալ թուչի, իբրեւ ցնորք
ջերմին
Դէպի կուրծքը նրա ձիւնածեծ:

Ահա սրբազան աւանդներից, նուիրական խորհուրդներից մէկը, որը իմաստ ունի ժողովրդի համար, յաւերժ նստած է նրա ներաշխարհում: Բանաստեղծը չի վարանում, նրա դրիչը ընդունակ չէ վերցնելու կեղծ երանգներ ու խորթ հնչիւններ, մանաւանդ հասուն շրջանում, մանաւանդ գալիք սերունդների հետ խօսելու պահին: Մասիսին միանում է Նորքը, Հայոց հինաւուրց աւանը, ուր ձեւաւորուել է հայ կեանքը, ուր ծլարձակել են երգի բողբոջները, հայրենի աւանը, քաղաքամայրը, հայրենի օջախներից մէկը եւ արդէն ամենանշանաւորը:

Ապա մի բուռ ցրեցէք կամ ցնորք,
Ձեր խոհերի նման լուսափայլ ու ազնիւ
Սերմանեցէ՛ք դէպի այս հին աւանը Նորք,
Որ այնտեղ նոր երգի մը նոր բողբոջ
հասնի:

Այս պահին Չարենցը անցնում է ոգու եւ երգի խնդրին: Գալիքի երազանքով բռնուած բանաստեղծը իր տողերի մէջ դառնում է հէնց երազանքի ակունքներին, ազգային ոգուն, հաւատին, ներշնչմանը, լաւատեսութեանը, լարմանը ու իր շնորհիւ էլ ծնւում է վեհ երազանքը, անծիր երգը.

Հինգերորդ բուռը ձեր անհատնելի գանձի
Սերմանեցէք ոգուն մեր ի նուէր,
Որ օրերում հեռու երկնից այս երգն
անծիր,
Այս երազանքը վեհ:

Թւում է ամէն ինչ ասուած է: Հայրենի տարերքը, դաշտերն ու բնութիւնը, հայրենի տառապանքը, սոցիալիստական յեղափոխութիւնը՝ որպէս բարեբեր անձրեւ, անհասանելի ու ձիւնածեծ հարազատը՝ Մասիսը, հայրենի հինաւուրց օջախը՝ Նորքը, հայրենի ոգին ու երգը, — այն սրբութիւնները, որոնք պէտք է յիշի հեռաւոր սերունդը, իր հողու եւ հերկի բաժինը հանի ապրող երեւոյթների ու յիշատակների համար:

(Շար. - 9) ՀՐԱՆՏ ԹԱՄՐԱԶԵԱՆ

ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ ԳԻՒՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ 90ԱՄԵԱՅ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԸ

—o—

«1886ին, երբ իմ մայրս ինծմով յղի, իմ գիւղիս կալի Լեռը կալ հանելու ելաւ, լեռը վրան վիլաւ, ենթարիին մէկ փէշը դուրսը մնաց. եթէ չնշմարէին, անմիջապէս չքաշէին դուրս, չնչահեղձ պիտի ըլլար եւ ես աշխարհ պիտի չգայի»:

Այսպէս կը պատմէ իր ծնունդը Յակոբ Մնձուրի (Տէմիրճեան), արեւմտահայ գիւղագրութեան վերջին կարեւոր ներկայացուցիչը:

1886 Հոկտեմբեր 16ին ուրեմն, Երզնկայի Փոքր Արմտան գիւղը կը ծնի: Տէրսիմի, ուրիշ բառով Մնձուրի լեռներուն դիմացը: Ուրկէ՝ իր մականունը:

Նախակրթութիւնը կը ստանայ իր գիւղին դպրոցը, որմէ յետոյ 1897ին հօրը հետ կուգայ Պոլիս: Հիսար կը փոխադրուին ու կը դառնան փռապան:

Մի քանի տարի կը յաճախէ Ռոպերթ գոլէճ: 1905ին սակայն, առանց Ֆրէշմէնի քննութիւնները անցընելու, գոլէժը կը թողու եւ կը դառնայ հացագործ: Որպէս յամառ ընթերցող, կապը չի խզեր սակայն գոլէժի գրադարանին հետ ու կը կարդայ հայ, ռուս թէ եւրոպական գրականութեան լաւագոյն նմոյշները:

1907ին գիւղ կը վերադառնայ ու ամբողջ եօթը տարի գաւառը կը մնայ, գաւառով կը լեցուի: Ձմեռները ուսուցչութիւն կ'ընէ. իսկ ամառները, ամէն գիւղացիի պէս արտ կը ցանէ, արտ կը վարէ, խոտ կը քաղէ, փայտ կը բերէ՝ միշտ շարունակելով իր ընթերցումները:

1914ին ճակատագրական դէպք մը տեղի կ'ունենայ իր կեանքին մէջ. Նշիկները բորբոքած ըլլալով, կը ստիպուի գործողութեան համար Պոլիս երթալ: Հազիւ ոտքը Պոլիս դրած սակայն, զօրաշարժ, զօրակոչ կը յայտարարուի: Պատերազմ ու տեղահանութիւն: Աղէտին պատճառաւ կը մնայ Պոլիս եւ կը դառնայ հացագործ վինոտր: Ու կը փրկուի:

Եղեռնէն յետոյ, երբ այլեւս քարտէսէն սրբուած, ընդմիշտ պատմութեան խառնուած է իր հայրենի աշխարհը, երբ այլեւս գոյութիւն չունին իր գիւղի ու գաւառի մարդիկը, Մնձուրի, մեծ նաւաբեկութենէն փրկուած, սակայն առանձին ու վշտոտ, կը փորձէ ապրիլ, գոյատեւել՝ կերպաւաճառութենէ մինչեւ հացագործութիւն զանազան արհեստներ ընելով: Կ'ամուսնանայ, զաւակներ ալ կ'ունենայ:

Ու կը գրէ: Կը գրէ ինքզինք, կը գրէ կը պատմէ իր եւ հարեւան գիւղը, հայրենի աշխարհը: Կը վերակենդանացնէ զայն իր գրականութեամբ: Կը փրկէ զայն այսպէսով կորուստէ, մոռացումէ:

225 պատմուածք, 75 ժամանակագրութիւն, 26 հայրենական գիւղանկար, 12 հէքեաթ կը գրէ: Ընդամէնը՝ 333, որոնց 94ը ամփոփուած են երեք հատորներու մէջ. «Կապոյտ լոյս» 1958ին, «Արմտան» 1966ին, «Կռունկ, ուստի՞ կուգաս» 1974:

Արկածով, նախախնամութեան մէկ շընորհով ծնաւ Մնձուրին ու դարձաւ կորսուած աշխարհի մը եւ մարդկութեան մը երգիչը: Եղաւ շարունակողը Խրիմեանով, Սրուանձտեանցով սկսող, Մշոյ Գեղամով, Թլկատինցիով, Զարդարեանով, Օշականով շարունակուող եւ մինչեւ Համաստեղ հասնող շարժումի մը, որ կոչուեցաւ Գաւառական Գրականութիւն կամ Գիւղագրութիւն:

Այսօր ալ, հակառակ իր 90 տարիներու եւ եօթը ամիսներու բեռան, Մնձուրին կը մնայ գրիչը ձեռքին, գոյատեւելու եւ ստեղծագործելու կամքով լեցուն Հայութեան մը որպէս խորհրդանիշ: Եւ քիչ է դեռ այն յարգանքն ու մեծարանքը, որ Պոլիսէն մինչեւ Հայաստան, այսօր ալ՝ Փարիզ, կ'ընծայուի իրեն:

Առողջ կեանք, ստեղծագործական աւիւն, սէր եւ համբոյր՝ մեր ալեհեր վարպետին:

ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻԻ ՄԱՍԻՆ

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐՈՒ ԾՆՆԴԵԱՆ 90ԱՄԵԱԿԸ

Յարգելի Յակոբ Մնձուրի,

Հայաստանի Գրողների Միութեան վարչութեան Քարտուղարութիւնը ջերմօրէն շնորհաւորում է ձեր 90ամեակը:

Դուք Սփիւռքահայ գրականութեան հիմնադիրներից էք եւ ամենասիրուած անուններից մէկը մայր հայրենիքում: Շարունակելով արեւմտահայ գրականութեան կենսունակ աւանդները, դուք ստեղծեցիք բարձրարուեստ գործեր, գեղարուեստական անվիճելի արժէքներ, որոնք մնայուն տեղ ունեն մեր բազմադարեան մշակոյթի գանձարանում:

Սփիւռքում ստեղծագործող հայ մտաւորականի ձեր դժուարին կենսագրութիւնը ձեր գրչի տակ վերածուել է մարդկայնութեան մի ռէալիստական վաւերաթղթի եւ ձեր «Կապոյտ Լոյս», «Արմտան», «Կռունկ, ուստի՞ կուգաս» գրքերը ըստ արժանւոյն գնահատուել են գրական հասարակութեան կողմից: Մայր հայրենիքում 1968 թուականին տպագրուած ձեր ընտրանին՝ «Կապոյտ լոյս» ընդհանուր խորագրով, ջերմ ընդունելութիւն գտաւ ընթերցողների շրջանում եւ դուք դարձաք սիրելի ու փնտռուած գրող:

Յարգելի Յակոբ Մնձուրի, ցանկանում ենք ձեզ քաջառողջութիւն, ստեղծագործական նորանոր նուաճումներ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒԹԻՒՆ

«Գրական թերթ»
12-11-1976, Երեւան

×

Կուգայ Գեղապաշտներու շրջանէն: Իր սկզբնական փորձերուն մէջ իսկ կը գոհացնէր «Մեհեան»ի խմբակին ու «Բարձրաւանք»ի հրատարակիչներուն արուեստի եւ գրականութեան պահանջները: Իր աշխարհը գիւղն էր ու հայ գիւղը, որուն պատկերներն ու բարքերը տուաւ այնքան հարազատութեամբ:

... Տպաւորապաշտ գրող մըն էր, առաւելապէս խորհրդածութիւններու տրամադիր: ... Լռակեաց, ինքն իր մէջ կորսուած, գիւղին կարօտը միտքի վերածած իր հոգիին մէջ, Մնձուրի աւելի տառապեցաւ քան ստեղծեց: Պոլսոյ միջավայրը չփրկեց, որովհետեւ 1922էն ետք գրական միջավայր մը ըլլալէ դադրած էր:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

«Դար մը գրականութիւն»

×

... Մեր գրականութիւնը վաղուց փակեց այն շրջանը, որ մեր ժողովուրդին բնատոհմիկ նուիրումը կ'արտայայտէր. Խրիմեան Հայրիկ՝ իր «Պապիկ և Թոռնիկ»ով, Թլկատինցի՝ իր անպաճոյճ ներշնչումին փոփոխակներով, Ռուբէն Զարդարեան՝ իր կարօտագին հէքեաթներով, Մելքոն Կիւրճեան՝ իր «Պանդուխտի երգեր»ով, Յակոբ Օշական՝ իր «Խոնարհներ»ով, Գեղամ Տէր-Կարապետեան՝ իր տարօնաշունչ ոգեկոչումներով եւ վերջապէս Համաստեղ իր այնքան ինքնատիպ ստեղծումներով եւ թափանցումներով:

Յակոբ Մնձուրին այն սրտառուչ ճրագն է, որ մշտավառ կը մնայ այդ դեռ պլպլացող համաստեղութեան մէջ:

ԵԴՈՒԱՐԴ ՍԻՄՔԷՇԵԱՆ

«Մարմարա»
11-12-1976, Պոլիս

×

... Ինչո՞վ է արժէքաւոր Մնձուրին: Ինքնաթիռը մեզ համար դարձել է կենցաղ, ինքնաթիռից նետուած հայեացքը՝ դիտման միակ ձեւ: Մնձուրին ինքնաթիռաւոր չէ, ձիաւոր չէ: Տոտիկ տոտիկ առաջանալով, նա իր Ակնի ու Արմտանի արահետների հետ կեռւում է, ձորերի հետ իջնում է, դարաւանդների հետ սանդխւում, բլուրների հետ բարձրանում, ջրող առուի պէս, որ գնում է խարխափելով ու ընկրկելով: Այդպէս՝ բնաշխարհը ներծծւում է հոգուդ մէջ: Արտաքուստ անյաւակնոտ, ազգագրութեան չափ մանրամասն, նրա պատմուածքները կարծես միայն քարտէզագրում են Եփրատի ձախ ափը. այնինչ ընթերցանութեան վերջում պարզւում է որ կարդացածդ «Հոգսը» վերնագրով մի գունեղ, լիարիւն վէպ էր:

ՀՐԱՆՏ ՄԱԹԷՒՈՍԵԱՆ

«Գրական թերթ»
27-1-1967, Երեւան

×

Ճիշդ իննիսուն տարի առաջ, 1886 Հոկտեմբեր 16ին ծնաւ Մնձուրին, Յակոբ Տէմիրճեանը:

... Արուեստագէտ ծնած էր Արմտանի տղան: Ան ծնած չէր հողագործութիւն ընելու, լեռ ելլելու, փայտ կամ խոտ հաւաքելու, բերք քաղելու, աւելի վերջ քաղաքներու փուռերուն մէջ աշխատելու, աշկերտութիւն ընելու կամ եկեղեցիներու մէջ քարտուղար դառնալու: Այս բոլորը ըրաւ թէեւ, բայց ըրաւ՝ գրականութիւն ընելու պէս: Գրականութիւն կ'ընէր երբ լեռ կ'ելլէր, երբ արտ կը հնձէր կամ խոտ կը հաւաքէր: Գրականութեան համար ծնած էր, իր գիւղը անմահացնելու համար աշխարհ եկած էր: Գիւղի աղբիւրին լեղի համը իր շրթներուն վրայ է տակաւին այսօր ալ: Չկրցաւ հաշտուիլ քաղաքի ամէնէն ընտիր ջուրերուն հետ:

... Կ'երազէ, առանց ինքզինք կրկնելու: Նոյնիսկ երբ նոյն պատմութիւնը անգամ մըն ալ կը յիշեցնէ իր ընթերցողներուն, փոխուած համ մը կը դնէ անոր մէջ, պատմելու նոր դրդապատճառ մը կը գտնէ:

Յաճախանքը, որուն երբեմն կը հանդիպինք իր գործին մէջ եւ որուն կարելի չէ կրկնութիւն անունը տալ, ազդակ մըն է, որուն շնորհիւ Մնձուրիի հերոսներն ու դէպքերը գրական կալուածէն դուրս կ'ելլեն եւ կը դառնան պատմական, առանց դադրելու նաեւ փառաւորապէս գրական մնալէ: Այս ազդակին շնորհիւ է որ Մնձուրիի հաւատարիմ ընթերցողը կը կարծէ թէ մեր գիւղագիրը չի հնարեր, այլ կը պատմէ լոկ իր տեսածը, իր ապրածը: Մինչդեռ, որքան որ հաստատ է Մնձուրիի յիշողութիւնը, նոյնքան ուժեղ է նաեւ անոր երեւակայութիւնը, որուն երկաթեայ սալին վրայ անվերջ իրարու կը ձուլուին գիւղէն վերցուած անհամար տարրեր եւ անոնցմով կը հնարուին նորանոր տարրեր: Չէ կշտացած Մնձուրի այս աղբիւրէն: Չէ սպառած իր ըսելիքները, իր պատմելիքը՝ գիւղէն թէ քաղաքէն: Իննիսուն տարեկան, բայց անվհատ, բազկաթոռին մէջ բազմած, կը շարունակէ շրջիլ այն տեղերը ուր եղեր է, Եփրատի ձախ ափէն մինչեւ Պէշիկթաշ, Ղալաթիա, Հիսար կամ Բերա: Բայց քաղաքը, հակառակ երեւութային ներկայութեան, բացակայ է խորքով: Որովհետեւ գիւղացին չդադրեցաւ գիւղացի ըլլալէ, որովհետեւ Հիսարի բարձունքէն ալ երբ վար նայեցաւ, ան կարծեց տեսնել Եփրատի ձախ ափը եւ այդ ափին ապրող իր համագիւղացիները:

Այո, փունջ մը ծաղիկ եւ համբոյր՝ մեր ալեհեր գրագէտին իննիսուներորդ տարւոյն սեմին վրայ: Արեւը անպակաս ըլլայ իր օրերուն վրայէն, գրիչը վար չիյնայ իր ձեռքէն:

ՌՈՊԷՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ

«Մարմարա»
16-10-1976, Պոլիս

×

... Մնձուրիի լեզուն բոլորովին իւրայատուկ է. իր նմանը չունինք մենք այսօր: Ինչպէս Մնձուրիի գրականութիւնը, նոյնպէս եւ լեզուն, հակառակ վաթսուն տարիներու ճնշումին, քաղաքը չէ կըրցած զայն իր ուզածին պէս յղկել, տաշել, զարդարել, մէկ խօսքով՝ «քաղաքակրթել»:

Մնձուրիի լեզուն պահած է գիւղական ամբողջ իր համն ու հոտը եւ եթէ այդպէս չըլլար, անոր գրականութենէն շատ բան կորսուած պիտի ըլլար: Իր լեզուն ու ոճը, իր անունն ու մականունն են: Հազարաւոր հատուածներու մէջէն անսխալ կարելի է ճանչնալ Մնձուրիի գրչին արգասիքը:

... Մնձուրիի իւրաքանչիւր պատումի վրայ կարելի է կանգ առնել երկարօրէն մեկնաբանել, խորհրդածել, բայց ըմբոշխնել կարելի է միայն զայն կարդալով, ինչպէս մեղրին համը կարելի է վայելել միայն զայն ճաշակելով:

Ա. ԵԱՓՈՒՃԵԱՆ

«Արեւ»
15-1-1976, Եգիպտոս

...իմ դէմս պիտի ելլէր: Մէջէն չելլուելիք բան»:

Խաչի Դար կուգայ, Խնկենց Արխանը կը տեսնէ իրենց բակլայի արտը:

— Արխան մեր հարսը տեսա՞ր, եկաւ անցա՞ւ ասկէ, կը հարցնէ:

— Չէ՛... կ'ըսէ, առտուն անցաւ խոտ քաղել կ'երթային ձերերուն հետ: Տեսայ: Աս դիտեմ, ի՞նչ կայ: Ինչո՞ւ կը փնտռես: Բա՞ն մը եղաւ:

— Կնիկ մարդ, առտուն ղրկեցի խոտին դարը, կապոյտ կապուճը խոտ քաղելու: Ես ալ ցերեկէն ետքը էշը կ'առնեմ կուգամ, կը բեռնանք տուն կը բերենք: Հիմա գացի ոչ արտին տակի ձորը, ոչ վրայի լեռը հարս չկայ: Խոտը քաղեր է, վեց եօթը խուրձ մը ըրեր է, մանգաղը կայ, գետինը, ընկուզները, հացերը արտը թափեր է, ինք անյայտ եղեր է: Աս ո՞ւր գնաց կ'ըսես: Միտքս հազար դի կ'երթայ:

— Ըմը հարս մը ըլլալու էր, մէկը ցերեկին էր Փոսուն Բուռէն եկաւ. հոնկէ կալերը, հոնկէ հովիտը իջաւ: Տեմուրճենց Ընկուզին տակէն: Ոչխարին Կալէն գեղ մտաւ: Ըճեր ձեր հարսն էր կ'ըսես:

— Մերինը ըլլալու չէ, մեր հարսը Կապոյտ Կապոն ղրկեցի: Փոսուն Բուռը ինչո՞ւ գայ: Ետ դարձաւ ըսենք ճամբան ինծի պիտի հանդիպէր:

Մամդ գիւղ կը մտնէ, տուն կուգայ ու կ'իմանայ քու ծնիլդ, ամէնքը որ պատահեր է:

Խեղճ մայրս երկու օր աչքերը չէ բացեր: Մեր տունն ալ չեն կրցեր բերել: Մերերոնց տունը պառկեր է: Շունչ մը կ'ելլէ ու կ'իջնայ: Վախցեր են թէ կը մեռնի: Ինծի գրեթէ չեն նայեր: «Աման թող մայրը աղէկնայ, ոտքի ելլէ, տղան ալ մեռնի նը ինչ ընենք. առջինեկ է, թող մայրը նորէն ուրիշ մը բերէ» ըսեր են, ամէնքը: Երկու օր ես Դպրենց հարսը, մէկ ալ Մերերոնց հարսը եկեր ծծցուցեր են: Ես ալ ուտող եմ եղեր: Առաջին վայրկեանէն, ի՞նչ կ'ըսէք: Ո՞վ բերանս կոխեր է ծիծը, փակեր եմ, կուռթ-կուռթ ծծեր եմ:

Երրորդ օրը մայրս կ'իմանայ որ չեմ մեռեր ողջ եմ, աղջիկ չեմ, տղայ եմ:

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԵՒ Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՆՈՒԷՐ

Քէօսէեան եւ Ցակոբեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Աղքատախնամ ընկերութեան, Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին, Անկէնի Մինխինիփալ նուագախումբի եւ Տէօյ-լա-Պառի Սերքլը - Սէնֆոնիքի վարչութիւններուն ինչպէս նաեւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ թէ գրաւոր կամ ծաղկե - պսակով մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ԱԼԻՍ ՔԷՕՍԷԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Այս առթիւ, ըստ ողբացեալին փափաքին, ամուսինը՝ Նշան Քէօսէեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.—

Աղքատախնամին 100 Ֆր., Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ 100, Կապ. Խաչին 100, Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին 100, Կարմիր Խաչին 100, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանին 100, Դպրոցասէրին 100, Եսայեան Սանուց Միութեան 100 (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 «Յառաջ»ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պ. Մկրտիչ Քէօլէեան իր կնոջ մահուան Բ. տարելիցին առթիւ 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը Տէսինի եւ Վիէնի մասնաճիւղերով ցաւակցութիւն կը յայտնէ Օր. Վալանթին Մարգարեանի, քրոջը եւ եղբօր եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրելի մօր եւ ազգականին, Միութեան հիմնադիրներէն

Տիգրան Մարգարեանի

մահուան առթիւ եւ այս տխուր առիթով փոխան ծաղկեպսակի Միութիւնս Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան նուիրած է 50:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ հայկ. պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի Սեւրանի Սէն Մարթէն Ֆրանս. եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Մայիս 15, ժամը 12ին:

Կը պատարագէ Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան, մասնակցութեամբ Առնուվիլ լէ Կոնէսի Ս. Խաչ եկեղեցւոյ երգչախումբին:

Յետ արարողութեան, Կապ. Խաչի վարչութիւնը հոգեճաշի կը հրաւիրէ իր ննջեցեալ բոլոր ընկերուհիներու, ինչպէս նաեւ շրջանին մէջ մահացած հայ ծնողքներու յիշատակը յարգողները:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խնամակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 15, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ վարժարանի հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, խնամակալուհիներուն, տնօրէններուն, ուսուցիչներուն եւ սանուհիներու:

OPERA DE MARSEILLE

Samedi 21 Mai, à 21 heures

arménia

Présente l'ensemble Folklorique

Navasart

chants et danses arméniens

50 participants sur scène

Location jusqu'au 17 Mai inclus, chez Jacques Chélélékian et fils, 87 La Canebière, Tél. 50-89-12.

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ — ՄԱՐՍԷՅԼ

12 - 14, Ռիւ Սէն-Պազիլ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Մայիս 22, ժամը 21ին

ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ Պլանշ Տըլէօյի

Յայտագիր.— Փէզիէօլօ, Փերկոլեզի, Մոցարթ, Ռավէլ, Տուրեան, Մաքսանեի, Սէն-Սանս, Վերտի, Կոմիտաս, Կանաչեան, Ալան Յովհաննէս, Գալանթարեան, Գրիգորեան, Տիգրանեան, Է. Յովհաննիսեան:

Մուտք 30 ֆր. ուսանող 20 ֆր.

Տոմսերը ապահովել.— Մշակոյթի Տունը եւ Տիկին Շահմիրեան, 175 Պուլ. տը լա Լիպերասիոն, Մարսէյլ 1, — Հեռ. 62-11-18

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն Մօրիսի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Կիրակի, Մայիս 15, կէսօրէ ետք ժամը 15ին ընկերուհի Մարգրիտ Մխչեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ընկերուհիներէն անպայման ներկայ գտնուիլ:

×

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, ընդհ. անդամական ժողովի, այս Չորեքշաբթի (Մայիս 18), իրիկուան ժամը 9ին Վալանսի Հ. Բ. Ը. Միութեան «Ե. Հիւսիսեան» սրահի առաջին յարկը, 6, Ռիւ Ֆավանթին, Վալանս: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ

Արեւմտահայ գիւղագրութիւնը եւ Յակոբ Մնձուրի

ԻՐ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մայիս 15, Կիրակի, ժամը 15.30ին Ալեք Մանուկեան մշակութային կեդրոնին մէջ

118, rue de Courcelles — PARIS 17e

Tél. : 924-86-71 ou 227-12-26

Կը բանախօսէ

ՏՈՔԹ. ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ

Ընթերցում՝ Ա. Պետրոսեան, Ա. Տէվրէնեան, Ա. Ալբուճեան:

Լուսապատկեր

Պատմուածքի բեմադրութիւն՝

Ն. Պշտիկեան եւ Ա. Ալթունեան

Քանոն՝ Էլմիրա Փէհլիվանեան

Մուտքը ազատ է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Լէոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մանթարեանէ 100 Ֆր. իրենց մօր եւ մեծմօր Վերժին Գըրգեաշարեանի (ծնեալ Պայրամեան) մահուան քառասունքին առթիւ:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Հ. Յ. Դ.

ԱՌՆՈՒՎԻԼ - ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ, Մայիս 13, ժամը 20.30ին սովորական հաւաքատեղին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Եւգինէ Պօղոսեան եւ զաւակները Տիկին Ագնիւ Տամլամեանի մահուան առթիւ 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկ. Կարպիս Ջրբաշեան Օր. Հայկանոյշ Թորոսեանի մահուան առթիւ 500 Ֆր., Տոքթ եւ Նորա Տէր-Յակոբեան Օր. Հայկանոյշ Թորոսեանի մահուան առթիւ՝ 250 Ֆր եւ Տոքթ. Յ. Խուպէսէրեանի մահուան առթիւ 250 Ֆր.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մեքենիստներ եւ տունը աշխատող գործաւորուհիներ քոնֆեքսիոնի համար: Դիմել՝ ՍԵՒԱՆԻ (Իսի լէ Մուլինօ)

Հեռ. 736-00-21

ՊՏՈՅՏ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը պտոյտ մը կազմակերպած է մանուկներու համար օթոքառով, Հինգշաբթի, Մայիս 19, դէպի Լա Վալէ տը Ֆօ Ռուժ (Ֆլէօրին), ուր կը մասնակցին իր դպրոցի պարախումբին եւ խաչուհիներու երախաները: Երթուդարձ ձրի:

Հաւաքուիլ Իսիի Մշակոյթի Տունը: Մեկնում ժամը 10.30ին: Վերադարձ ժամը 18ի ատենները:

Արձանագրուիլ խաչուհիներու մօտ: Ճաշը Կապ. Խաչի կողմէ:

ՖՐԱՆՍԱ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ամէն ամսու Ա. եւ Գ. Երկուշաբթի օրերը ժամը 20.45ին Պարոյր Սեւակ գրադարան, 32, Ռիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ 9րդ

Յաջորդ դասախօսութիւնը Մայիս 16ին «Ֆէոդալական շարժումները Արեւմտեան Հայաստանի մէջ եւ անոնց դրդապատճառները»:

Դասախօս ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆ

Խօսք կը տրուի ներկաներուն:

Première Campagne de Travail en Arménie Perse

JUILLET - SEPTEMBRE 1977

STATION PRINCIPALE. — Monastère de SAINT-THADE (IRAN du Nord)

- Restauration de chapelles rurales
- Plantations
- Exploration et recherches documentaires
- Préparation de projets d'exploitation agricole

RECRUTEMENT D'UN EFFECTIF COMPLEMENTAIRE DE TRENTE CINQ PERSONNES

CONDITIONS AVANTAGEUSES

Informations détaillées
H. KEVORKIAN : 883-29-36 (après-midi)
K. KEVONIAN : 702-99-45 (soir)

RENDEZ-VOUS UTILES

participez cet été à la réalisation d'un projet concret

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջ. Վարչութեան կողմէ մասնակցութեամբ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերուն ի նպաստ կայանի նոր շէնքին

GRANDE SOIRÉE DANSANTE organisée par le Comité central de la Croix Bleue des Arméniens de France

Samedi 14 Mai 1977 de 20 h. à l'aube
dans les Salons de l'Hotel GEORGE V

MARTEN YORGANTZ

ORCHESTRE BERNARD DÉDÉDJIAN — AMBIANCE

Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով՝
848-68-01 660-13-26 878-27-35

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
14-15
SAMEDI-DIMANCHE
14-15 MAI
1977

LE NUMERO 1,30 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ	Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	Հատը 1 Ֆ. 30

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.857
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.857

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՍԱՀԱՐԱՅԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

———o———

Երբեմնի Սպանական Սահարայի ալեւոր լեգէոնականներ կը սիրեն խօսիլ իրենց անցեալի մասին: Կը պատմեն դրուագներ, ի՛նչ փոյթ եթէ ճիշդ կամ սխալ են, կամ ալ չափազանցուած: Վերջին հաշուով իրականութեան մը նշոյլը կայ: Եւ այսօր կը պարզէ քոչուոր բնոյթի պատերազմը, որ ծայր առած է Թափառաշրջիկ արձակազէններու եւ մարոքեան ու մաւրիտանեան կանոնաւոր ուժերու միջեւ:

— Փոքր օդանաւի վարորդը եւ ես, կ՚ըսէ մէկը անոնցմէ, վայրէջք կատարեցինք անապատը, որպէսզի օդանաւին շուքին տակ ճաշենք: Այդ պահուն կարաւան մը անցաւ մեր քովէն: Առաջնորդը մօտեցաւ եւ իր տարօրինակ հայեացքը նետեց օդանաւին վրայ: Օդանաւորդը հարցուց, թէ ո՛րքան ժամանակ պիտի տեւէ ուղտերու եւ այծերու կարաւանը հասնելու համար Սեմարա, հոն, ուր պիտի երթային: Կարաւանին առաջնորդը պատասխանեց.— շուրջ երեք կամ չորս օր: Օդանաւորդը խնդաց ըսելով, թէ ինք Սեմարա կը հասնի միայն երկու ժամէն: Կարաւանապետը անմոռանալի պատասխան մը տուաւ ըսելով՝ բայց ի՞նչ պիտի ընես յաւելեալ ժամերուդ:

Այս համբերատար ոգին է՝ անապատի նկարագիրը, որ հաւանաբար պիտի ճշդէ Սահարայի պատերազմին ելքը:

Արագաշարժ արձակազէնները, որոնք կը զինուին Ալժերացիներու կողմէ եւ, ըստ երեւոյթին, կ՚օգտուին նաեւ Լիբիացիներու օժանդակութենէ, համբերատար ռազմավարութեան հետամուտ են՝ յուսալով արիւնաքամ դարձնել իրենց թշնամիները:

Արձակազէնները կը պատկանին Փոլիզարիօ շարժումին, որու կեդրոնատեղին կը գտնուի Թինտուֆի մօտերը, Ալժերիա: Շարժման ղեկավարները կ՚ընդունին, թէ պատերազմը, որ իրենց համար ազատագրական բնոյթ ունի, երկար պիտի տեւէ:

Վերջերս, գործունէութեան թատերաբեմ դարձուցին հարաւային ճակատը, այն, որ Մաւրիտանիոյ կողմէ գրաւուած է, որովհետեւ ամէնէն տկարն է: Հոն եւս տարիներ պէտք են, որպէսզի թշնամին հիւծի, ինչպէս կ՚ընդունի Փոլիզարիոյի զինուորական ղեկավարը Իպրահիմ Ղալի:

Մարոքցիները, որոնց կեդրոնատեղին է Լ՚Աայուն, այն որ սպանական շրջանին կը կոչուէր Էլ Այուն, 30.000 զինուորէ կազմուած, շատ լաւ սպառազինուած ու բանակատեղի պաշտպանելու համար լաւ մարզուած ուժ կը ներկայացնեն: Անոնց ռազմավարութիւնը, — ըստ երեւոյթին իրացուած Սէն Սիր, ուր յաճախած են Մարոքցի աւագ սպաներն եւ հրամանատարները, — կը կայմէ ամուր պաշտպանուած ովասիս – քաղաքներէ յանկարծական թռիչքներով ճզմել արձակազէններու այս կամ այն խումբը:

— Մարոք տէրն է կացութեան եւ թագաւորը որոշած է ամէն զինով պաշտպանել երկրին հողերը, կ՚ըսէ մարոքցի հրամանատար մը: Հարաւի թեւը տկար է, բայց մեր զինուորական օժանդակութեան շնորհիւ կը տոկայ: Երկու ճակատներուն ալ ամուր կեցած ենք:

Այսպէս, ուրեմն, մարդ ո՛ր կողմէ ալ դիտէ ճակատը, նոյն եզրակացութեան կը յանգի: Երկուստեք պատրաստ են կռուիլ երկար ժամանակ: Թերեւս մինչեւ այդ քաղաքական լուծում մը հնարաւոր դառնայ, կամ մի գուցէ պատերազմ մը ծայր տայ Մարոքի եւ Ալժերիոյ միջեւ: Մաւրիտանիա մեծ կշիռ չի ներկայացներ երկու պարագաներու ալ, քանի ողբալի տնտեսութիւն ունի, իսկ բանակն ալ, 12.000 զինուոր, հազիւ ի վիճակի է տոկալու կռուի:

Պատերազմը շատ հաւանական է, որ շուքի մէջ մնայ: Նախ այն պատճառով, որ տեղի կ՚ունենայ շրջանի մը մէջ, ուր մարդոց ոտքի հետքերը քիչ են եւ շուտով կ՚անհետանան. ապա որովհետեւ կողմերէն ոչ մէկը ճշգրիտ տեղեկութիւններ կը հաղորդէ: Մարոքցիք, օրինակ, կը մերժեն ընդունիլ, թէ կը կռուին Արեւմտեան Սահարայի մէջ, հակառակ այն իրողութեան, որ գրեթէ ամէն օր տեղեկութիւններ ձեռք կը ձգուին Փոլիզարիոյի այս կամ այն յարձակման մասին: Առօրեայ իրադարձութիւններ են յարձակումները Ֆոսֆաթի փոխադրակառքերու վրայ, Պուքրայի հանքերու մօտ, Լ՚Աայունէ 120 քիլոմեթր հեռու:

Շրջանի կառավարիչը՝ Սալիտ Ուսսու կ՚ըսէ, թէ 74.000 բնակիչները հանդարտ են եւ, կամաց – կամաց ինքնաղեկավարման կը վարժուին: Կ՚ըսէ, նոյնպէս, թէ 18.000 Սահրաուիները, որոնք ովասիս կը գտնուին, արձանագրուած են քաղաքապետական յառաջիկայ ընտրութիւններու համար: Միւս կողմէ սակայն, փորձառու լրագրողները վերապահ դիրքով դիտել կուտան, թէ առնուազն 60.000 տեղացիներ կամ ինչպէս կ՚ըսուի Սահրաուիներ, քոչուոր բոլորն ալ, Փոլիզարիոյի գաղթակայանները ապաստանած են, Ալժերիա:

Լ՚Աայուն, որ համաձայն մարոքցի կառավարիչին 33.000 բնակիչ ունի, բաղկացած է տեղացիներէ, մինչդեռ, իրականութեան մէջ հազիւ 20.000 բնակիչ կայ հոն եւ որուն միայն 3.000ը՝ մեծամասնութեամբ ծեր այրեր, կիներ եւ երախաներ, տեղացի է: Մնացեալը Մարոքէն բերուած թափառաշրջիկներ են:

Երկուստեք անհաւատալի լուրեր կը տարածեն: Փոլիզարիօ, օրինակ, անցեալ Հոկտեմբերէն ցայսօր միայն 12 հոգի կորսնցուցած է, երկուքը՝ արկածի զոհ, մինչ ինք 14.000 Մարոքցի եւ Մաւրիտանացի սպաննած է:

Մէկ բան ճիշդ է: Արեւմտեան Սահարայի պատերազմը կը շարունակուի եւ պիտի տեւէ երկար ժամանակ:

Ուղտի յամառութիւն եւ համբերութիւն՝ այս է շրջանի ռազմավարութիւնը:

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՊԱՌ - ՄԻԹԵՐԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՎԱՐ ԵՒ ԱՆՀԱՄ ԶՐՈՅՑ ՄԸ

———o———

Օրերէ ի վեր կը սպասուէր այս «մենամարտին» բայց կարելի է ըսել որ լեռը մուկ մը ծնաւ, արդարեւ եթէ մեծ յոյս չկար Պառէն իբրեւ մասնագէտ բանավէճի, գոնէ այդ ուղղութեամբ կարելի էր ակնկալութիւններ ունենալ Միթերանէն, որ քաղաքագէտ է: Երկու ժամ տեւեց զրոյցը, որ խուսափողական «դէմ–դի–մաց»ի մը ձեւն առաւ: Այն տպաւորութիւնը կը ստեղծուէր թէ երկուքն ալ ջանք կը թափեն զիրար չվիրաւորելու ինչպէս 16րդ Թաղամասի երկու կիներ պիտի խօսէին բաժակ մը թէյի շուրջ: Պառ որոշած էր քիչ խօսիլ եւ հարցումներու տակ նեղը դնել ընկերվարական պարագլուխը, տեսակ մը «հարցազրոյցի» վերածելով խօսակցութիւնը: Այս ուղղութեամբ արդէն համայնավարները բաւական օգտակար եղած էին Նախարարատէին ծանր հաշուեցոյց մը հրապարակելով Հասարակաց Ծրագրի արժողութեան մասին: Միթերանի տեսակէտն այն էր այս առթիւ, որ այդ հաշուեցոյցը համայնավարներու ծրագրին ծախքերը կը ներկայացնէ եւ ոչ՝ Հասարակաց Ծրագրին եւ ինք բնաւ միտք չունի իւրացնելու համայնավար ծրագիրը: Ինք ալ իր կարգին հարցում մը ուղղելով Պառի ուզեց գիտնալ «Ի՞նչ վիճակի մէջ մեզի պիտի ձգէք Ֆրանսան» բայց Նախարարապետը նախ ճշդեց թէ պէտք չէ արջին մորթը ծախել նախքան զայն սպաննելը եւ թէ «ապահով չէ թէ ձեզի պիտի ձգեմ...»: Ու երկու ժամ, հանդարտ եւ մինչեւ իսկ տափակ երեւոյթ մը առաւ այս զրոյցը, ուր եթէ Պառ ժպտուն, պաղարիւն շեշտով կը ներկայանար իբրեւ տնտեսագէտ եւ մատակարար, Միթերան յոգնած, յուսալքուած, աշխարհէն զզուած տպաւորութիւն մը թողուց, որ յուսադրիչ չէր ձախին համար: Ցաճախ ընդունեցաւ Պառի ըսածները, նոյնիսկ համաձայն գտնուեցաւ որ Ապրիլին արտաքին առեւտուրի բացին նուազումը, լաւ նշան է: Պառ 12 – 13 վայրկեան «յապաղում» ունէր զրոյցին ընթացքին քանի ճիգ կը թափէր աւելի խօսեցնելու քան խօսելու բայց Նախարարապետը, որու կ՚իյնար վիճակով եզրակացութիւնը, ամբողջ կորսնցուցած վայրկեանները մէկ անգամէն օգտագործեց:

Ի՞նչ նորութիւն բերաւ այս զրոյցը: Միթերան կրկնեց թէ Պառ ծրագիրը ձախողած է եւ թէ Պառ «անգործներու առաջին միլիոնատէրն է»: Միթերան, երբ (կամ եթէ) իշխանութեան գլուխ գայ, նախ եւ առաջ պիտի ծառայէ մարդուն վասնզի որեւէ քաղաքականութեան մեկնակէտը՝ մարդն է: Պառ ուզեց համոզել խօսակիցը եւ մանաւանդ Ֆրանսան որ ըստ Կամիւի երկու տեսակ արդիւնաւէտութիւն կայ. մէկը՝ մրրիկի, միւսը՝ աւիշի: Առաջինը (մրրիկ) Հասարակաց Ծրագիրն է, երկրորդը՝ ի՛րը: Ձախին ծրագիրը պիտի տապալէ կամ արմատախիլ ընէ ծառը, աւիշի արդիւնաւէտութիւնը կը նախընտրէ, ան յարատեւ, յամառ, համբերատար աշխատանքի արդիւնաւէտութիւնն է:

×

Երբ ամէն ինչ վերջացած է Պառ գոհունակ է եղեր, մինչ Միթերան՝ ոչ, հաւանաբար նաեւ լսած ըլլալով իր մէկ ընկերոջ կարծիքը «Այսօր, Ֆրանսուան լաւ չէր»:

ՏԽՐՈՒՆԻ.-
ՅՈՎՀ. Տ. Վ. ՋՈՒՀԱՃԵԱՆ

Վերջին պահուն կ՚իմանանք, որ Հինգշաբթի իրիկուն, Մարսէյլի մէջ վախճանած է Յովհաննէս Ծ. Վ. Թ. Ջուհաճեան, Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Նախկին առաջնորդը:

Ողբացեալը ծնած էր Պրուսա 1893ին եւ Հռոմ ղրկուած փիլիսոփայական եւ աստուածաբանական ուսումը կատարելու: Քահանայ ձեռնադրուած է 1917ին, ապա Թուրքիա վերադարձած եւ 1919ին կարգուած Քէօթահիայի հայ կաթողիկէ համայնքին ժողովրդապետ: Տեղահանութեան շրջանին բաժնած է իր հօտին ճակատագիրը, ապա հասած Հալէպ: 1924ին վերջնապէս կը հաստատուէր Մարսէյլ, նախ օգնականը կ՚ըլլար Գերպ. Պահապանի, ապա 1926էն ետք կ՚ապահովէր կաթողիկէ համայնքին ժողովրդապետութիւնը, պաշտօն մը զոր կը վարէր ձեռնհասութեամբ:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՆՈՐ ԿՌԻՒՆԵՐ

Հարաւային Լիբանանի մէջ կռիւներ եղած են աջ ուժերու եւ Պաղեստինցիներու միջեւ եւ չորս մեռեալ կայ ու եօթը՝ վիրաւոր:

Միւս կողմէ մարոնի գլխաւոր ուժերու զինուորական համախմբման հրամանատարը՝ Պէշիր Ճեմայէլ շատ յոռետես է եւ չէ վարանած իսկ յայտարարելէ, ուսանողներու առջեւ խօսած ճառի մը ընթացքին «Կը վախնանք, որ մեր պետերը մեզի հրահանգեն խրամատները վերադառնալ արագօրէն: Պէտք է վերաբանանք մարզումի կայանները, զարգացնենք քաղաքագօրքերը եւ ամրապնդենք զինուորական մեքենան, համագործակցութեամբ բանակին հետ»: Պէշիր Ճեմայէլ հրաւիրելով ուսանողները, որ քանի մը օրէն ներկայ ըլլան Փիէր–Ճեմայէլ միջազգային օդակայանի բացման (Համա, Պէյրութի հիւսիսը) ըսած է նաեւ «Մեր շրջաններուն մէջ կեդրոնական դրամատուն մը կ՚ուզենք, նաւահանգիստներ: Միշտ պատրաստ եղէ՛ք, Արեւմուտքի հետ ամուր կամուրջներ ալ կ՚ուզենք, շուքի կառավարութիւն մը ունինք»:

Պէշիր Ճեմայէլ շաբաթ մը առաջ յայտարարած էր թէ Լիբանանի մէջ «մասնատումէ մը աւելին պիտի ըլլայ» եթէ Պաղեստինցիներու ապազինումը չիրականանայ:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԻՆ ԹԱՓԱԾ ԱՐԻՒՆԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐԸ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Աջ եւ ձախ, մէկը միւսին վրայ կը թողու Մայիս մէկի արիւնալի բախումներու պատասխանատուութիւնը, մինչ մթնոլորտը աւելի հանդարտ է երկրին մէջ: Էճէվիթ ընտրական հաւաքոյթներ ունեցած է Իզմիր, Անթալիա եւ ոչ մէկ միջադէպ պատահած է:

Առիթէն օգտուելով Հալքի պետը Պոլսոյ դէպքերուն իբրեւ պատասխանատու ամբաստանած է Պետութեան Ապահովութեան Սպասարկութիւնը: Քաղաքական սպանութիւնները սակայն կը շարունակուին: Տէմիրէլ կ՚ըսէ թէ Պոլսոյ միջադէպերուն պատասխանատուները համայնավարներն են որ Թագսիմի հրապարակը ուզեցին Կարմիր Հրապարակի վերածել: Տէմիրէլ(?) համար (սենտիքան) պատահածը ՍԷ. Ի. Ա.ին գործն է, Թիւրքէշ կ՚ըսէ թէ «ՍԷ.Ի.Ա.ն յղացած է եւ մաոյականներն ալ գործադրած»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՄՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ» ՅԻՍՆԱՄԵԱՅ

ԽՄԲ.— Պէյրութի «Մասիս» շաբաթաթերթի 1977 Ապրիլ 17ի թիւին մէջ լոյս տեսած է Հրաչ Քաջարենցի այս յօդուածը «Յառաջ 50»ի մասին ինչպէս նաեւ Մատենաքաղ մը նոյն խորագրով:

Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթը հրատարակած է ստուարածաւալ հատոր մը, հիմնադրութեան յիսնամեակին առթիւ: Կը բաղկանայ աւելի քան չորս հարիւր էջերէ: Ընտիր ծաղկեփունջ մը, երախտագիտական տուրք մը՝ հանդէպ հիմնադրին, Շաւարշ Միսաքեանի, որ 1925էն մինչեւ իր վախճանը մահը, (1957), երեսուն տարի անդադար հրատարակած էր օրաթերթը, լոյս եւ արիութիւն ներշնչելով ոչ միայն ֆրանսահայ գաղութին, այլեւ գաղութէ գաղութ, սփիւռքի բոլոր ազգակիցներուն:

Իր նուիրական գործը արժանաւորապէս շարունակած է եւ կը շարունակէ դուստրը, Արփիկ Միսաքեան, վայելելով աջակցութիւնը, իր հօր վաղեմի աշխատակիցներուն, աշակերտներուն եւ բարեկամներուն:

Հատորը տեսնելէ առաջ՝ մենք հրատարակած էինք, «Մասիս»ի մէջ, հակիրճ գնահատական մը, «Յառաջ»ի յիսնամեակին առթիւ:

Այժմ ձեռքի տակ ունինք յոբելենական հատորը, զոր կարդացինք ծայրէ ծայր, հետաքրքրութեամբ եւ յուզումով:

Հետաքրքրութեամբ, որովհետեւ մնայուն արժէք կը ներկայացնեն ընտրուած գրութիւնները: Յուզումով, որովհետեւ զանոնք ստորագրողները գրեթէ բոլորն ալ մեզի ծանօթ, անհետացած, սիրելի դէմքեր են: Ոմանց լուսանկարներն ալ կան:

Զանազան նիւթեր կը շօշափեն այդ գրութիւնները,— գրական, գեղարուեստական, գիտական: Անմոռանալի են այն գրութիւնները՝ որոնք ճարտարօրէն կը նկարեն ու կը շրջանակեն Շաւարշ Միսաքեանի դէմքը, ու նաեւ դէմքերը՝ Շահան Շահնուրի, Նիկողոս Սարաֆեանի, Կոմիտաս վարդապետի, Մխիթար Աբբահօր, Շահխաթունիի, դէպքը, դէպքերը՝ որոնք կը հանդիսադրեն «Յառաջ»ի հիմնադրութիւնը, տեղափոխութիւնները, նացիական տիրապետութեան օրերուն իբրատեսական դադարումը, դաշնակիցներու յաղթանակէն ետք՝ վերերեւումը, սկզբնական շրջանի խանդով գաղափարական առաքելութեան շարունակութիւնը:

Ինկալպէս յուզիչ է Արփիկ Միսաքեանի վերջին ուղեւորութիւնը՝ Շահան Շահնուրի հետ, դէպի Փեր-Լաշէզ: Ռամպրանդի մը վրձինը կրնար զայն փոխակերպել զգայացունց նկարի մը:

Արփիկ Միսաքեան հարազատ քրոջ մը վերաբերմունքը ցոյց տուած է տարաբախտ գրողին հանդէպ: Եւ իր նկարագրութեամբ յայտնաբերած՝ գրողի հոգեկան սեւ՝ Նորհէք:

Առջեւի եւ ետեւի կողքերուն գծանկարը զուռնացուր ձեռագործն է նկարիչ Գառզուի: Հայկական եկեղեցին ֆրանսական եկեղեցիին հետ զօդուած է: Կողմնակի սիւներուն վրայ թառած են թռչուններ (աքլորնե՞ր արդեօք). մէկը՝ մէկ սիւնին վրայ, միւսը՝ միւս սիւնին: Կը կոչեն կախօրրանի նմանող ճերմակ պաստառ մը, որուն վրայ գրուած է «ՅԱՌԱՋ»:

ՀՐԱՉ ՔԱՋԱՐԵՆՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան 24րդ համագումարի (1971) որոշումով կուսակցականներու անդամատետրերու կամ, ինչպէս կ'ըսուի հոն՝ կուսփաստաթուղթերու փոխանակումը հիներու տեղ նորերով, առաջին առթիւ կը ձգտէր մաքրել շարքերը անբարեյոյս տարրերու հեռացումով: 25րդ համագումարին (1976) Բրեժնեւ կը յայտարարէր, թէ այդ փոխանակութեանց ընթացքին շարքերէ դուրս ձգուած են 347.000 կուսակցականներ:

Հայաստանի կուսակցական պատկերն եւս օրինակելի չէր, քանի «կուսակցական եւ պետական կարգապահութեան ցածր մակարդակը, անբաւարար պահանջկոտութիւնը կադրերի եւ, ամէնից առաջ, ղեկավար կադրերի նկատմամբ, յանձնարարուած գործի համար պատշաճ պատասխանատուութեան բացակայութիւնը, ադմինիստրացիայի գործունէութեան նկատմամբ կուսակցական վերահսկողութեան թուլացումը, մի շարք ղեկավար աշխատողների կողմից իրենց գործողութիւնների բարոյա-քաղաքական հետեւանքների թերըմբռնումը, իսկ մի շարք դէպքերում՝ նաեւ բացայայտ անտեսումը, անպատժելիութեան իրադրութիւնը, որի հետեւանքով կոպիտ կերպով խախտւում էին կուսակցական կեանքի նորմերը, բնորոշ էին փոխանակման սկզբին Հանրապետութիւնում ստեղծուած իրավիճակին» («Լենինեան Ուղիով», Ապրիլ, 1975):

Այսպէս կոչուած կուսակցութեան շարքերու որակի բարելաւման ուղղութեամբ որոշ աշխատանք կատարուած է 1975էն ցայսօր: Սակայն, ինչպէս դիտել տուած է Հ. Ոսկանեան, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարը, Կեդր. Կոմիտէի վերջին լիակատար նիստին, Ապրիլ 26-27 (*), թերիները դեռ շատ են: Այժմու առաջնահերթութիւնն է ուժ տալ որակին, քան՝ քանակին, նախապատուութեան կարգով ուշադրութիւն դարձնելով, որ մարդիկ կուսակցութեան անդամագրուին «ո՛չ թէ որեւէ շահ, արտօնութիւններ ստանալու, այլ առաջին գծում պայքարելու, յանուն կոմունիզմի անձնուիրաբար աշխատելու համար»:

Պէտք է ի մտի ունենալ, թէ ամէնուր, Խորհ. Միութեան սահմաններէ ներս թէ դուրս, անձնական շահերու հետամուտ կուսակցականներու երեւոյթը ընդհանրացած է, սակայն, սակայն, առաւել չեշտուած է այն կուսակցականներու մօտ, որոնք իշխանութեան գլուխ կը գտնուին: Անժխտելի իրողութիւն է, որ Խորհ. Միութեան մէջ բարձր, պատասխանատու եւ նաեւ արտօնեալ դիրքերու հասնելու նախապայման է կուսակցական անդամատետրը՝ բանուորականէ մինչեւ գիտական, մտաւորական շրջանակներ: Ասոր օրինակը, անուղղակի կերպով, մատնանշած է զեկուցաբերը յայտարարելով, թէ 1976 թուականին կուսակցութեան անդամութեան թեկնածու ընդունուած 2.936 բանուորներու մօտ 20 տոկոսը «աշխատանքային երբեք տարուանից պակաս ստաժ է ունեցել, իսկ ոմանք էլ մէկ տարուանից հազիւ աւելի: Աւելին՝ երբեմն կուսակցութեան շարքերն են ընդունւում այնպիսի մարդիկ, ովքեր բանուոր են դառնում սոսկ կուսակցութեան մէջ անցնելու համար, նպատակ ունենալով ստանալ ինչ-որ շահ, ինչ-որ արտօնութիւն»:

Զեկուցաբերին հայթայթած տուեալներով 1976ին շարքերը մուտք գործած են 4.501 հոգի, ապահովելով յաւելումի 3,1 տոկոս: Ներկայիս կուսակցականներու թիւն է 147.460, ցրուած 5.052 խումբերու մէջ:

Շարքայիններու անցեալ տարուան յաւելումը աւելի քան կրկնապատիկն է նախանցեալ տարուան թիւին, բայց անհամեմատ նուազ առոր նախորդող տարիներուն:

Հիմնական առաջադրութիւններէն գըլխաւորը կը մնայ կուսակցութեան դասակարգային նկարագրին հաստատումը: Բրեժնեւ 25րդ համագումարին կը յիշեցնէր, թէ իր էութեամբ «ՍՄԿԿն եղել է եւ մնում է բանուոր դասակարգի կուսակցութիւն»: Արդ, տարիներէ ի վեր լայն ճիգ կը տարուի, որպէսզի կուսակցութեան անդամագրուողներու մէջ առաւելագոյն տոկոսը բանուորները ներկայացնեն: 1975 - 1976 թուականներուն Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան շարքերը մտնողներու 59,1 տոկոսը բանուոր եղած է, ինչ որ մէկ տոկոս աւելի է Խորհ. Միութեան միջինէն: Կատարուած աշխատանքին շնորհիւ, ըսած է Հ. Ոսկանեան, «Բանուորների թիւը Հանրապետութեան կուսկազմակերպութեան մէջ 1976ին, 1974 թուականի համեմատութեամբ, աճել եւ ներկայումս կազմում է 30,4 տոկոս»:

ՀԿԿ Կենտկոմի կուսակցական միասնական տոմսի եւ վիճակագրութեան սեկտորի վարիչ Ա. Զալինեան առ 1976 Յունուար 1, բանուորներու տոկոս ներկայացուցած էր 36, գիւղացիներ՝ 20,6, պաշտօնեայ եւ այլ՝ 43,4 («Լենինեան Ուղիով» 1976, թիւ 1):

Ոսկանեանի եւ Զալինեանի տոկոսները բանուորներու առընչութեամբ տարբեր են: Առաջինին ներկայացուցած տոկոսի նուազումին բացատրութիւնը հաւանաբար կարելի ըլլայ գտնել անոր սա հաստատումին մէջ, թէ «Նախորդ տարուայ համեմատութեամբ բանուոր - կոմունիստների տոկոսը 1976 թուականին կրճատուել է շրջանային ու քաղաքային 17 կուսկազմակերպութիւններում: Մի շարք արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններում, շինարարական կազմակերպութիւններում կոմունիստների մէջ բանուորները կէսն էլ չեն կազմում»:

Ցամենայն դէպս՝ 30,4 թէ 36, երկու պարագաներուն ալ հաստատելի կէտը կը մնայ այն, թէ Համայնավար կուսակցութիւնը դեռ չի կրնար բանուորական կուսակցութիւն նկատուիլ, մասնաւորաբար երբ աչքի առջեւ ունենանք, որ պաշտօնեաներն եւ այլ ասպարէզի անձեր, առանձինն 43,4 տոկոսը կը կազմեն կուսակցականներու:

Մտահոգութիւն պատճառող երեւոյթներէն է, ըստ զեկուցաբերին, կոլտնտեսականներու թիւի նուազումը կուսակցութեան մէջ, կարգ մը շրջաններ: «Հանրապետութեան որոշ շրջաններում կոմունիստների թիւը սովխոզներում վերջին տարիներս կրճատուել է: Եւ դա այն դէպքում, երբ սովխոզների քանակը զգալիօրէն մեծացել է»:

Նուազումի տարողութիւնը մեծ է, քանի յիշուած քանի մը շրջաններու մէջ, ինչպէս Արթիկ, Ապարան 12է 16 տոկոսի կը հասնի:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Սով. Հայաստան, Ապրիլ 30:

ՉԱՐԵՆՑԻ ԵՕԹ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ...

Այս ամէնը միանում, իրար են գալիս մի զարմանալի մտերիմ ձայնի, ապրումի եւ սիրոյ շնորհիւ, որ տածում է բանաստեղծը դէպի իր երկրի գալիքը, լուսաւոր սերունդները, հեռաւոր եղբայրների գըտարթ ու թեթեւաքայլ ընթացքը: Բայց ո՛չ, ինչ-որ բան դեռ մնում է, էական բան: Ո՞րն է միւս յիշատակը, սրբազան եւ յաւիտենական յուշը, որ պէտք է հաղորդել Հայոց գալիքին՝ թափած արիւնը, նահատակների յիշատակը, զոհերով եւ չարչարանքի տեսիլներով հարուստ անցեալը, հերձեցեալ երկրի զաւակների ոսկորները: Եւ ահա քաւատեսութեամբ շնչող բանաստեղծական խորհրդին ու գալիքի երազին խառնուելու է գալիս անցեալ կեանքի ողբերգական երանգը:

Իսկ վեցերորդ ձեր բուռը, ով
սերմնացաններ,
Ցղեցէք անցեալի ոսկորներին,—
Եւ կը լսէք յանկարծ հառաչանքի ձայներ
Մեր երկրի բոլոր խորքերից:—

Անցեալի այս ընկալումը, տառապանքի եւ կորուստների իմաստաւորումը բընաւ էլ ետ չեն հրում պատկերը եւ չըրջում բանաստեղծի տեսողութիւնը: Պատկերը՝ մտքի եւ ժողովրդական ոգու ընկալման համապարփակ բնոյթի շնորհիւ, շատ աւելի մեծ լոյս ու հաւատ է ծնում գալիքի քաղաքացու, գալիքի սերմնացանների, աշխատանքի, խղճի եւ ոգու նկատմամբ: Չարենցը անկեղծ էր ե՛ւ անցեալի, ե՛ւ գալիքի առջեւ:

Բայց մենք կարծես մոռանում ենք ներկան: Չէ՞ որ բանաստեղծութիւնը ծնւում է ներկայի հոգեբանական խառնարանում, բնականաբար ինչ-որ կարեւոր բան է պահում հէնց ներկայի համար: Ի՞նչ խօսք, Չարենցը նախ նկատի է ունեցել ներկան, ապրած օրերը, ժամանակակից մարդուն: Նա բարոյական բացառիկ պատասխանատուութիւն էր զգում իր ապրած ժամանակի եւ սերունդի համար, իրեն յատուկ խիզախութեամբ մարդկանց յուշում այն ամէնը, ինչ ժամանակաւորապէս մոռացուել էր, իսկ ոմանց կողմից դիտւում էր որպէս ազանդաւորութեան պէս մի բան: Ազգային ոգու, պատմութեան, խառնուածքի, երգերի, օջախների ու սիմվոլների, անցեալի ոսկորների, երկրի բոլոր կողմերից լսուող հառաչանքների մասին յիշեցում - ները, խոր հաւատը Հայոց ապագայի նըկատմամբ, յեղափոխութեան եւ ազգային բախտի ըմբռնումները՝ այս ամէնը ուղղուած էին նիհիլիզմի եւ ջարդարարների դէմ, պատմութեան արժէքաւոր աւանդների, ազգային հազարամեայ հոգեբանութեան եւ գեղեցկութեան այդ յամառ թշնամիների դէմ: Ի դէպ, Չարենցը գրել է երեք խորհուրդ, ուղղուած սերմնացաններին, քաղաք կառուցողներին եւ երգասաններին, ուրիշ խօսքով, նա ցոյց է բացել հողի, քաղաքի եւ հոգեւոր արժէքի՝ երգի ստեղծման շուրջը, խօսքն ուղղել հողի աշխատաւորին, շինարարին, բանաստեղծին՝ ազգային ամբողջութեանը, ժամանակակիցներին եւ եկուորներին թողնելով ամենակարեւորը՝ ժողովրդական յիշողութիւնը:

«Եօթը խորհուրդ գալիքի երգասաններին» բանաստեղծութեան մէջ Չարենցը ընդգծում է մի էական միտք՝ երգը երկրից է աճում, ոչ թէ ձայներից կամ բառերից: Դրա շնորհիւ էլ դառնում է երկարակեաց ու յաւերժական, թէկուզ դարն է ծնում եւ երկիրն է տալիս երգին շունչ ու ոգի, բայց երգը երկրից ու դարից միշտ երկար է տեւում:

Չարենցը միշտ էլ խորշել է սնամէջ գեղեցկութիւնից, այսինքն՝ խօսքերի պաճուճապատանքից, ճրագի ոգեւորութեան փուչ սերմերից, որոնելով կեանքի եւ դարի, մարդու եւ հասարակութեան հոգեբանութեան, ներքին մղումների գըսպանակներն ու գաղտնիքները: Նրա տողերի մէջ, զգացումների բնական մթնոլորտում, միշտ էլ հիւթաւորուել է միտքը, ծանրացել է խոհը, որն, ինչ խօսք, ընկերանում է ե՛ւ ներկայի, ե՛ւ գալիքի հետ, որպէս բարեբեր անձրեւ իջնելով մարդկանց հոգուն, դառնալով ե՛ւ բարիք, ե՛ւ շնորհ անանձնական: Բայց այս ամէնը կարող է ստեղծել միայն այն անհատը, որ ճաշակել է իմաստութեան դառնապատիր պտուղը եւ ներքին բարձր հասակի շնորհիւ, ամուր կանգնած ներկայի հողին, «անցեալին նայում ապագայի նժոյգ նստած», ինչ-որ կողմերով բարձրանում է նաեւ ժամանակակիցներից ու ժամանակից:

Այսպէս, ահա, Չարենցը հայ ժողովրդի հազարամեայ յիշողութեան արգասիքները ջերմութեամբ ու խնամքով յանձնում է ժամանակակիցներին եւ գալիք սերունդներին, կենդանի շունչ ու թարմութիւն հաղորդելով այդ հարստութեանը, դառնալով թարգման, եւ միջնորդ, բայց միշտ մնալով նաեւ ստեղծողի եւ զօրացնողի դերում:

(10 եւ վերջ)

ՀՐԱՆՏ ԹԱՄՐԱԶԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԱԹԷՆՔ

Ապրիլ 24ին, առաւօտեան Աթէնքի «Ալֆք»ի սրահին մէջ տեղի ունեցած է Ապրիլեան ոգեկոչումը խուռներամ բազմութեան մը ներկայութեամբ: Պաշտօնական հիւրերու կարգին ներկայ եղած են յունական, կիպրական, ուսանողական բաղմաթիւ միութիւններու ներկայացուցիչներ, զինուորականներ, քաղաքագէտներ, քաղաքապետներ եւայլն: Բացման խօսքը արտասանած է Գեղամ Եաղճեան: Բանախօսութիւն մը կարդացած է Սելանիկի համալսարանի մէջին եւ նորագոյն պատմութեան դասախօս՝ Փրոֆ. Եուաննիս Խասիոթիս, «Հայկական Հարցը եւ Մեծ Ուժերը» նիւթին շուրջ, որմէ ետք յաջորդաբար խօսք առած են հելլէն կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներ: «Նէա Տիմօքրաթիա» կուսակցութեան կողմէ խօսած է երեսփոխան Խարիս Գարածա, է. Տ. Ի. Ք.ի կողմէ՝ երեսփոխան Կոստաս Ալավանոս, ՓԱՍՕՔի կողմէ՝ երեսփոխան Ափոսթոլոս Գաքլամանիս, «Փրոթովուլա»ի կողմէ՝ երեսփոխան Եէօրղիոս Ալեքսանտրոս Մակաքիս, ԷՏԱի կողմէ՝ Անտրէաս Լէնտաքիս: Խօսք առնողները անդրադարձած են Հայկական Ցեղասպանութեան եւ խոստացած զօրավիգ կենալ Հայկական Դատին: Ապա հայերէն բանախօսած է Յովսէփ Պարազեան անդրադառնալով Ապրիլ 24ը քաղաքական եւ ազգային իրաւունքի պահանջի օրուան վերածելու անհրաժեշտութեան:

Այնուհետեւ Յունաստանի Կիպրական Միութիւնը իր նախագահի՝ Գալոքասիտիսի միջոցով, ողջոյնի խօսք ուղղած է, իսկ «Հելլէնեւհայ պայքարի յանձնախումբ»ի կողմէ է. Լիաքովիուլոս յայտնած է թէ մօտերս՝ միացեալ զեկոյցով մը յանձնախումբը պիտի հրապարակէ իր գաղափարներն ու ծրագիրները: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է Հ. Յ. Դ. Երիտասարդաց կողմէ Գրիգոր Իրջէնեանի ողջոյնի խօսքերով (յունարէն):

×

Ոգեկոչման հանդիսութենէն ետք, բազմութիւնը երկար թափոր կազմած, գացած է Սինտաղմա հրապարակը՝ յունարէն, հայերէն եւ անգլերէն գրութեամբ ցուցատախտակներով եւ ծաղկեպսակ զետեղած Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին:

×

ՍԵԼԱՆԻԿ

Ապրիլ 24ին, առաւօտեան պատարագ մատուցուած եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Ապրիլեան Նահատակներու յիշատակին: Ներկայ եղած են Սելանիկի նահանգապետը, երեսփոխաններ, մետրոպոլիտը, փրոֆեսէօրներ եւ բարձրաստիճան հիւրեր: Երեկոյեան, ոգեկոչման հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է, որուն նախագահած է Վահէ Աւետիսեան: Բանախօսած է Արտաքի Աբելեան:

Յունական երկու կուսակցութիւններու երիտասարդ ներկայացուցիչներ ողջոյնի խօսք արտասանած են:

Երեկոյեան ժամը 8ին, Նէա Զմիռնիի «Խաթիա»ի կեդրոնը՝ հայ ուսանողական «Մեսրոպ Մաշտոց» միութեան նախաձեռնութեամբ, հայկական ջարդերու վերաբերեալ հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է, որու ընթացքին խօսք առած են գրողներ եւ արուեստագէտներ: Տեղի ունեցած է նաեւ ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են պատկերներ՝ Հայկական Ցեղասպանութենէ:

×

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Ապրիլեան ոգեկոչման Աթէնքի հանդիսութեան եւ Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին ծաղկեպսակի զետեղման անդրադարձած են հելլէն եւ օտար լրատու կեդրոններ: Արձագանգած են Պի. Պի. Սի.ի կայանները, անգլիական Վիս Նիւզ հեռատեսիլի կայանը, հելլէն հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի ԷՐԹ եւ ԻԷՆԷՏ կայանները:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

ԹԵՀՐԱՆ

Ապրիլ 21ին, Թեհրանի հայկական վարժարաններու աշակերտները իրենց ուսուցիչներուն առաջնորդութեամբ, համախմբուած են Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ բակին մէջ գտնուող Նահատակաց Յուշարձանին առջեւ եւ ծաղկեպսակներ զետեղած: Ապա, աշակերտութեան կողմէ ուղերձներ կարդացուած են Ապրիլ 24ի մասին:

×

Ապրիլ 23ի երեկոյեան ժամը 7ին, Թեհրանի հայկական կազմակերպութիւններու եւ միութիւններու վարչութեան անդամները եւ բազմաթիւ միութենականներ հաւաքուած են Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ Նահատակաց Յուշարձանին առջեւ, ուր, Նորայր Էլսայեանի բացման խօսքէն ետք, բոլոր միութեան ներկայացուցիչները ծաղկեպսակներ զետեղած են: Յանուն իրանահայ միութիւններու խօսք առած է

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

Ամերիկացի առեւտրական մը գիշեր ատեն կը հասնի Ալապամայի փոքրիկ գիւղերէն մէկուն մէջ: Բայց բոլոր պանդոկները լեցուն են եւ սենեակ մը կրնայ գտնել միայն պանդոկին մը մէջ որ սեւամորթներու վերապահուած է:

Առեւտրականը կը խորհի:

— Ի՞նչ ընեմ, փողոցը պառկելիք չեմ:

Եւ դէմքը մուրով կը ներկէ եւ աւելի սեւ կը դառնայ քան սեւամորթ մը: Այն ատեն կը յաջողի սենեակ մը ապահովել այդ պանդոկին մէջ: Սենեակ բարձրանալէ առաջ սպասեակին կը պատուիրէ.

— Մի մոռնար առտուան ժամը վեցին զիս արթնցնել, շոգեկառքի պիտի հասնիմ:

Առաւօտուն սպասեակը ճիշդ ժամուն դուռը կը զարնէ: Մարդը տարտը կը հագնի առանց դէմքը լուալու, բայց հազիւ թէ իր տեղը կը գրաւէ վակոնին մէջ, տոմսակի քննիչը կ'առարկէ:

— Շուտով պէտք է վար իջնէք, այս շոգեկառքը սպիտակներուն յատկացուած է:

— Օ՛, կ'ըսէ մարդը, վայրկեան մը սպասեցէք, անակնկալ մը ունիմ: Պիտի տեսնէք որ ես ձեզմէ աւելի սպիտակ եմ:

Գրպանէն թաշկինակ մը կը հանէ եւ կը սկսի ամբողջ ուժովը սրբել երեսը: Բայց անօգուտ: Դէմքը չի մաքրուիր, աւելի սեւ է քան երբեք: Կը ջղայնանայ, ուր որ մորթը պիտի պատռէ, բայց գոյնը չի բացուիր: Ըսելիք բան չկայ... որովհետեւ սպասեակը առաւօտուն սխալ սենեակի մը դուռը զարկած էր:

Տիկին Մերի Պետրոսեան, որմէ ետք հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է: Արարողութեան աւարտին, թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան ոգեշունչ ճառ մը խօսած է այս առթիւ:

×

Ապրիլ 24ին, առաւօտեան ժամը 9ին, Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է: Արարողութիւնը բարձրախօսներով ձայնասփռուած է՝ եկեղեցւոյ շրջաբակին մէջ խռնուած բազմահազար հայութիւնը հաղորդելու համար օրուան խորհուրդին հետ: Պատարագած է Արտակ Արք. Մանուկեան:

Պատարագի աւարտին, եկեղեցականներու թափորը ուղղուած է դէպի Նահատակաց Յուշարձանը, ուր հոգեհանգստեան արարողութենէն ետք՝ Արտակ Արք. խօսած է Ապրիլեան Եղեռնի մասին, պատմական տուեալներու հիման վրայ եւ անդրադարձած է կատարուելիք աշխատանքներուն:

×

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 7ին, Հայ մշակութային Արարատ կազմակերպութեան մարզաւանի սրահին մէջ, տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, կազմակերպութեամբ Թեմական Խորհուրդին: Ներկայ եղած են 2500 Հայեր: Բացման խօսքը արտասանած է Նորայր Էլսայեան: Առաջին բանախօսը՝ իրաւաբան Ալպէր Պեռնարտի, անդրադարձած է Հայ Դատի հետապնդման աշխատանքներուն: Սամուէլ Սարուխանեան ներկայացուցած է միջազգային քաղաքականութեան ներկայ վիճակը եւ անոր լոյսին տակ Հայ Դատի հետապնդման կարելիութիւնները: Երրորդ բանախօսը՝ Արսէն Դանիէլեան, իր խօսքին մէջ պայքարի կոչ ըրած է երիտասարդութեան: Փակման խօսքը արտասանած է Արտակ արքեպիսկոպոս:

×

ՀՐԵԱՅ

Իսաք հին գոհարեղէններու մէջէն շատ գեղեցիկ ապարանջան մը գնած է: Իր բարեկամը Սամուէլ, պատահմամբ կը տեսնէ այդ ապարանջանը եւ կը հարցնէ.

— Քանիի՞ գնեցիր:

— Հազար ֆրանք:

— Ես երկու հազար կու տամ ասոր:

Իսաք կ'ընդունի, բայց երբ միւսը կը մեկնի, կը սկսի մտածել.— Սամուէլ անպիտան խորամանկ մըն է, կ'ըսէ ինքնիրեն, եթէ այդ ապարանջանին երկու հազար տուաւ, կը նշանակէ թէ աւելի կ'արժէ: Այս մտածումով, յաջորդ օր կ'երթայ Սամուէլին եւ հազար ֆրանք աւելի վճարելով ապարանջանը ետ կ'առնէ: Իրիկունը Սամուէլ կը խորհի թէ սխալ ըրած էր ապարանջանը ետ տալով: «Քանի որ այսքան շուտ եկաւ ետ առնելու, կը նշանակէ թէ աւելի սուղ գնող յաճախորդ մը գտաւ» կ'ըսէ ինքնիրեն եւ փութալով Իսաքին քով, չորս հազար ֆրանքի անգամ մըն ալ կը գնէ ապարանջանը:

Այս երթեւեկը այսպէս կը շարունակուի եւ ամէն օր երկու բարեկամները իրարմէ ետ կ'առնեն այդ նշանաւոր ապարանջանը, ամէն անգամ հազար ֆրանք մը աւելի վճարելով: Բայց առաւօտ մը, երբ Սամուէլ Իսաքին մօտ կուգայ եւ ապարանջանը կը պահանջէ, Իսաք կը պատասխանէ.

— Կարելի չէ, ապարանջանը ծախեցի:

— Ի՞նչ: Ծախեցի՞ր: Քանիի՞:

— Քսան հազար ֆրանքի:

— Բայց որո՞ւ ծախեցիր:

— Օտարականի մը, չեմ ճանչնար:

Սամուէլ կը կատղի բարկութենէն.

— Քեզի սրիկայ տխմար մարդ, կեղծ եղբայր, եւ ի վերայ ամենայնի, ապերախտ: Ի՞նչպէս ձեռքէ կը հանես ապարանջան մը որ մեզմէ իւրաքանչիւրին ամէն օր հազար կը շահեցնէր...:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (340)

ՀՐԱՇԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՏԻՐԱՆԱՒՈՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Սենեկապանը խոնարհաբար գլուխը ծռելով տիրոջը հետեւեցաւ:

Պեմպօ իր աշխատութեան սենեակը մտնելուն պէս նախ ձեռքի վէրքերը կապել տուաւ ու յետոյ խօսքը սենեկապանին ուղղելով ըսաւ.

— Հիմա պատմէ նայիմ ի՛նչ պատահեցաւ... բայց շատ մի երկարեր...:

— Ամենապատիւ տէր, այս գիշեր պալատնիս պաշարելով ներս մտան, խօսք տուաւ սենեկապանը:

— Նե՞րս մտան, բացագանչեց Պեմպօ յօնքերը պռստելով: Գողե՞ր էին:

— Ոչ տէր իմ, դուրս եղած ատեննին հետերնին բան մը չտարին:

Պեմպօ դեփ-դեղին կտրեցաւ, իսկ սենեկապանը շարունակեց.

— Առտուան ժամը երկուքին, տէր իմ, պալատին սպասաւորները քնացած էին, բայց ես ձեր տուած հրահանգին համաձայն չէի քնացած: Յանկարծ մեծ դուռը զարնուեցաւ: Տեսնելով որ դրան զարնուելու եղանակը ձերինին բնաւ չէր նմաներ, չբացի: Դարձեալ զարնուեցաւ: Լռութիւն պահեցի: Բայց շատ չանցած լսեցի որ երկաթէ ձողերով դրան տախտակները կը կոտրէին: Սկսայ պոռչտալ: Սպասաւորները վազեցին եկան: Բայց ահա այդ միջոցին դուռը բացուեցաւ եւ սատանաներու ջոկիր մը ներս խուժեց պալատէն:

«Սատանաներէն մի քանին մեր սպասաւորները բռնեցին կապեցին եւ քանի մը հատն ալ լոյսերը վառեցին: Անոնցմէ մին, որ հաւանաբար իրենց պետն էր, հարցուց թէ ո՞վ էր Վենետիկի պատրիարքին սենեկապետը: «Ես եմ» ըսի: Ասոր վրայ տարճանակը քաշելով վրաս քալեց եւ զէնքը քիթիս փակցնելով հրամայեց՝ «Տէրդ ո՞ւր է»: «Ժամորդութեան մէջ է» պատասխանեցի: «Սուտ ես», ըսաւ: «Կ'երդնում որ իրաւ եմ», պատասխանեցի»:

«Պալատին ծակն ու ծուկը աչքէ պիտի անցընեմ, առջեւս անցիր նայիմ», հրամայեց: Եւ բոլոր սենեակները աչքէ անցընելով խուզարկեցին եւ ձեզ չգտնելով, մեզի առանց գէշութիւն ընելու, ձգեցին գացին:

— Ռոլանն է, փսփսաց Պեմպօ անլսելի ձայնով մը:

Եւ աւելի բարձր ձայնով աւելցուց.

— Աղէկ, աղէկ, զիս առանձին ձգէ, հանգիստի պէտք ունիմ: Երեք ժամէն զիս արթնցուր:

— Շատ լաւ ամենապատիւ տէր:

— Բոլոր դռները գոցել եւ կղպել տուր, շարունակեց Պեմպօ: Ապա ինքդ անձամբ ուղղակի ոստիկանատուն գնա եւ ոստիկանապետ Կիտօ Ճենարօն գտիր եւ իմ կողմէս պատմէ իրեն գիշերուան անցուդարձը: Խնդրէ իրմէն որ գայ զիս գտնէ եւ հիմակուհիմա ալ քանի հոգի թող ղրկէ պալատը պաշտպանելու համար: Ատեններ գէշ են, պատրիարքներու տունն անգամ գողեր կը մտնեն: Գնա...:

Սենեկապանը տիրոջը հրամանները գործադրութեան դնելու համար դուրս ելաւ, իսկ Պեմպօ առանձին մնալուն պէս այսպէս սկսաւ մտածել.

— Ռոլանը իմ ետեւէս ինկած է: Այո, առանց բռնուելու եւ անտեսանելի դարձած, Վենետիկի մէջ կը դեգերի: Քաղաքին լրտեսներն ու ոստիկանները պարապ տեղը շարժման մէջ դրուեցան զայն փնտռելու համար: Ռոլան ծուղակը իյնալիք մարդ չէ, ամէնուն ձեռքէն ալ կը փախի, բայց ես պիտի չկրնամ իր ձեռքէն փախչիլ եթէ անշարժ կենամ: Շուրջիս պարանը օրէ օր նեղնալու եւ սեղմուելու վրայ է: Այո, պէտք է փախչիլ, մինչեւ իսկ շատ ուշ մնացի...: Վայրկեան մը իսկ կորսնցնել չըլլար, վաղը, վաղը առտու իսկ Պիանքայի հետ Վենետիկէն փախչելու եմ:

Այս որոշումը տալէ վերջ գնաց քնացաւ:

Երբ առտուան ժամը իննին արթնցաւ, սենեկապանը դուռը զարնելէ յետոյ ներս մտնելով ոստիկանապետ Կիտօ Ճենարոյի եկած ըլլալը ծանուցանեց:

Ծիրանաւորը ժպտուն դէմքով դիմաւորեց ոստիկանապետը, աթոռ մը ցոյց տուաւ եւ հրաման տուաւ որ քարտուղարը ներս մտնէ:

— Թոյլ կու տա՞ք որ քարտուղարս ալ ներկայ գտնուի, պարոն ոստիկանապետ, ըսաւ պատրիարքը սիրալիր եղանակով մը:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Մարսէյլի հայ կաթողիկէ Ս. Գր. Լուսաւորիչ ժողովրդապետութիւնը ի ցաւ սրտի կը հաղորդէ

ԳԵՐՊ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՋՈՒՀԱՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահած է Մայիս 12, Հինգշաբթի իրիկուն։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Մայիս 16, ժամը 8.15-ին, Սէնթ – Թէրէզ տ'Ավիլա եկեղեցին, Պուլվար Տահտա։

Մահազդ զրկուած չըլլալով, կը խընդրուի նկատել իբրեւ այդ ձեռքին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկին Հայկ Զրուանդեանի այրի Տիկին Սողոմոնցեանցի իրենց փեսային եւ ամուսնոյն Արամ Սողոմոնեանցի մահուան առթիւ։

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրի Տիկ. Սողոմոնեանցի եւ զաւակներուն, այրի Տիկ. Զրուանդեանի եւ Տէր եւ Տիկ. Յակոբեանի, ողբացեալ Հայկ Սողոմոնեանցի կսկծալի մահուան առթիւ։ Վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ նաեւ Տէր եւ Տիկ. Նալպանտեանի ողբացեալ ընկերուհի Նուարդ Նալպանտեանի մահուան առթիւ։

×

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին բոլոր ընկեր եւ ընկերուհիները իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկ. Կարապետ Սապունճեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց քրոջ եւ հօրաքրոջ այրի Տիկին Աւագեանի մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ Պէյրութ։ Նոյն տխուր առթիւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղն ալ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Կարապետ Սապունճեանի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպսակի, Տոքթ. Յակոբ Խուլէսէրեանի կսկծալի մահուան առթիւ.—

Պ. Հ. Կ. 300 Ֆր., Տիկիններ Նորա, Գէորգեան, Մատաթ Զաքըճեան, Սապակ, Պիւթէ, ոմն 100ական, Ակլականեան, Կիւլպէնկեան եւ Պարթեւեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Վահէ Չիլինկիրեան 250 Ֆր. իրենց եղբօր յիշատակին։ Տիկին Ա. Պալեան 100 Ֆր. իր ամուսնոյն յիշատակին։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԻԿԻՐԽԷՆ Պ. Յակոբ Ազարեան 270 ֆրանք կը նուիրէ։

×

ՓՕԷՆ Տիկին Սիրազարդ Պետիկեան 100 ֆրանք կը նուիրէ։

×

ՎԱԼԱՆՍԷՆ ընկ. Յակոբ Կօշկակարեան 80 Ֆր.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը սիրով կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները, ընդհ. անդամական ժողովի, այս Չորեքշաբթի (Մայիս 18), իրիկուան ժամը 9ին Վալանսի Հ. Բ. Ը. Միութեան «Ե. Հիւսիսեան» սրահի առաջին յարկը, 6, Ռիւ Ցավանթին, Վալանս։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԱՂԹԱՄԱՐ
AKHTAMAR
Cabaret Arménien
24, Rue Rodier — 75009 PARIS
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇ —
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳ
Réservation. — Tél. : 236-91-10
Բաց է ամէն օր
Ouvert tous les jours

MAISON de la CULTURE
ARMÉNIENNE de MARSEILLE
12-14 rue St. Bazile
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ
Նուիրուած
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ
(ծննդեան 80 եւ մահուան 40ամեակին առիթով)
Ուրբաթ, Մայիս 20 ժամը 21ին
Վասպուրական սրահին մէջ
Կը նախագահէ
ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ
Կը խօսին
ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Նուագ – Երգ – Արտասանութիւն
Ե. ՉԱՐԵՆՑԷՆ

ԿՈՉ

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ինչպէս արդէն Փարիզի հայ մամուլը հաղորդեց, հայ զինուորին եւ Ֆրանսայի ազատութեան համար նահատակուած զոհերուն նուիրուած յուշարձանին առաջին հիմնաքարին զետեղելու հանդիսաւոր արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ Փէր-Լաշէզի գերեզմանատան մէջ, Կիրակի, Մայիս 29, 1977 ժամը 16ին, բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին՝ Պր. Վ. Ժիսքար տ'Էսթէնի։

Ներկայ պիտի ըլլան Ֆրանսացի եւ օտար բարձր անձնաւորութիւններ ինչպէս նաեւ՝ Ֆր. բանակէն Ֆրանսացի եւ օտար նախկին ռազմիկներու միութեանց պատուիրակները՝ իրենց դրօշակներով։

Կը հրաւիրենք մեր բոլոր հայրենակիցները ներկայ գտնուիլ անխտիր եւ խուռներամ, արտակարգ փայլ մը տալու համար այս հանդիսաւոր արարողութեան, որ պիտի նկարուի Ֆրանսական հեռատեսիլի կողմէ։

Պատուոյ նախագահ Ն. ՖՐԷՆԿԵԱՆ
Նախագահ Գ. ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ

Յ. Գ.— Մուտք Փեր-Լաշէզի գերեզմանատուն, Կամպէթայի դուռնէն, Մէթրօ Կամպէթա։

ՓԱՐԻԶ
Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի, Մայիս 19, տօն է Համբարձմանն Քրիստոսի։

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ։ Նոյն օրը յատկացուած է նաեւ հայ մանուկներու հաղորդութեան։

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մեր մանուկներն եւ ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ հաղորդութեան։

ՄԱՅԻՍ 28

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան ենթակոմիտէին Յունիս 4ին։ Մանրամասնութիւնները յետագային։

Հ. Բ. Ը. Մ.
Ցուցահանդէս
Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՅՆԵՐ
Ժամանակակից
Խորհրդահայ 12 գեղանկարիչներու
Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ
Մայիս 13–28
EXPOSITION
Pour la première fois en France
Couleurs d'Arménie
12 peintres contemporains
d'Arménie Soviétique
Salle U.G.A.B.
du 13 au 28 Mai
33, Cours Pierre Puget Marseille 6e

ՊՏՈՅՏ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը պտոյտ մը կազմակերպած է մանուկներու համար օթոքառով, Հինգշաբթի, Մայիս 19, դէպի Լա Վալէ տը Ֆօ Ռուժ (Ֆլէօրին), որու կը մասնակցին իր դպրոցի պարախումբին եւ խաչուհիներու երախաները։ Երթուդարձ ձրի։

Հաւաքուիլ Իսիի Մշակոյթի Տունը։ Մեկնում ժամը 10.30ին։ Վերադարձ ժամը 18ի առեւները։

Արձանագրուիլ խաչուհիներու մօտ։ Ճաշը Կապ. Խաչի կողմէ։

MEETING de PROTESTATION
ORGANISE PAR LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE
MARDI 17 MAI A 20 H. 30
Salle de la Mutualité, 24 Rue St-Victor, Paris 5e — Métro Maubert Mutualité
Prendront la parole
JEAN POPEREN
(Député, membre du Bureau Exécutif et du Comité Directeur du Parti Socialiste)
ARA KRIKORIAN
(Membre du Bureau du C.D.C.A.)
GRAND FILM
Projection pour la première fois à Paris du nouveau film préparé par le C.D.C.A.
Documents inédits

ARMENIE *77*
du 11 Juin au 25 Juin — du 1er Octobre au 15 Octobre
du 13 Juillet au 25 Juillet — du 22 Octobre au 5 Novembre
du 5 Août au 19 Août — du 23 Décembre au 6 Janvier 78
du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)
Renseignements et inscriptions :
mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64
sevan voyages
50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66
Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS
POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des
VOYAGES EN ARMENIE
PRIX PAR PERSONNE 3150 F
Au départ de MARSEILLE
DU 10 AU 23 JUIN
DU 1er AU 14 JUILLET
15 JUILLET — 28 JUILLET
05 — AOUT (circuit spécial) 25 AOUT
19 AOUT — 01 SEPTEMBRE
02 SEPTEMBRE — 15 SEPTEMBRE
IMPORTANT
Inscription minimum un mois et demi avant la date de départ.
Renseignements et Inscriptions
Jacques CHELELEKIAN VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière 13001 MARSEILLE tél (91) 508912
et TOUTES AGENCES HAVAS VOYAGES Org Lic 97

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
17
MARDI
17 MAI
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ	Վեցամսեայ	110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	Հատը	1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.858

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.858

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵԶԻ ՀԱՄԱՐ ԿԵՆՍԱԿԱՆ Է ՉՍԽԱԼԻԼ

Ապրիլ մը եւս անցաւ։ Աղօթք, հոգւոց, ճառ, պաստառ, ցոյց ու վերջակէտ։ Առանցմէ ոչ մէկը աւելորդ է անշուշտ ու կասկած չկայ թէ նոյնիսկ եթէ Ապրիլէ Ապրիլ չենք հասած հիմնական լուծումի մը, յաջողած ենք առնուազն դուրս եւլել մեր պատեանէն ու օտար հրապարակներու վրայ, մեր գոյութիւնը զգացնել։ Հոս, երկու ֆրանսերէն հատորներ (Ժ. Մ. Գառզու եւ Թերնոն) կարեւոր նպաստ մը բերին այդ ուղղութեամբ։

Մեր կացութիւնը չփոխուեցաւ սակայն։ Մեր Արարատը մնաց գերի, Անիի դեռ կանգուն եկեղեցիները դարձան տեսարժան վայրեր օտար հետաքրքիր զբօսաշրջիկներու համար ու մեր հայրենիքը մնաց խեղդուած, միշտ զրկուած իր ներքին թէ արտաքին հողերէն։

Ապրիլեան սերունդին յաջորդեցին երկու սերունդներ, ու վերջինը, երեւութական հակասութեամբ մը, դարձած է այսօր կատաղօրէն Հայ, անծանօթ ըլլալով հանդերձ իր լեզուին ու յաճախ նաեւ իր պատմութեան։ Համաշխարհային ընդհանուր մթնոլորտը, փոքրամասնութեանց վերազարթնումը, անկասկած նպաստեցին այս կացութեան եւ եթէ այսօր ունինք երիտասարդներ, որոնք Հայ են աւելի քաղաքականօրէն քան ազգային կամ մշակութային դաստիարակութեամբ, իրենք յանցաւոր չեն ատոր համար։ Ու ոչ ոք պէտք է դատապարտէ զիրենք։

Այսօր, արեւմտեան պողոտաներուն վրայ ունինք հրաշալի տղաք, անկեղծ ու մաքուր, արդարօրէն յուսահատ, որոնք չեն հաւնիր հիներուն ու նոր ճամբաներ կ'որոնեն։ Իրաւունք ունին։ Երիտասարդին կոչումն իսկ է չհաւնիլ հինին, առնուազն յառաջդիմելու համար։ Ու կրնայ նաեւ անարդար ըլլալ իր դատողութեան մէջ, ու անտեսել որ եթէ իր հայրերն ու մեծ-հայրերը ուշ զբաղեցան Հայ Դատով, պատճառներ ունէին։ Անոնց համար հայ դատ էր՝ նախ եւ առաջ պատառ մը չոր հաց ճարել, օտար լեզուի մը ընտելանալու պարտադրութեամբ, ապա խորաններ բարձրացնել հայերէն խօսելու համար Աստուծոյ հետ, դպրոց շինել, մամուլ ստեղծել, կուսակցութիւններ ապրեցնել, պահպանելու համար տարագիր բազմութեանց քաղաքական դիմագիծը, բարեսիրական թէ այլ միութիւններու ծնունդ տալ։ Ու ի վերջոյ պէտք չէ ուրանալ թէ այս բոլորին շնորհիւ է որ այսօր հասած է իր Հայութեան գիտակից երիտասարդութիւն մը։

Տարիներու երկայնքին, տեղաւորուեցանք, առանց երբեք կորսնցնելու տեղահանուածի մեր գիտակցութիւնը։ Գոռացինք թէ մեր դատը արդար է, չուզելով տեսնել թէ քարիւղը աւելի կարեւոր է քան դատի մը արդարութիւնը։ Ու այսօր պէտք չէ երբեք զարմանանք երբ կը տեսնենք թէ ունինք երիտասարդներ, որոնք պատրաստ են ծայրայեղութեանց դիմելու, ոչ միայն խօսքով կամ մամուլով այլեւ գործով։ Այպանելի չեն։ Յուսահատ են ու յուսահատութիւնը կրնայ յաճախ լաւ խորհրդատու չըլլալ ու ցորչափ բոլորս անճրկած ենք գտնելու համար այն փանաքէն, այն հրաշք լուծումը, որ ճամբայ մը բանայ մեր առջեւ, տարբեր չի կրնար ըլլալ երիտասարդներու հոգեվիճակը։ Հարկ է սակայն որ չսխալինք։ Մեր պատմութիւնն ու մեր դատը կարելի չէ ոչ բաղդատել ուրիշներու հետ, ոչ ալ մանաւա՛նդ շփոթել։ Մենք շատ իրաւունքներ ունինք, բայց կայ հատ մը, զոր այլեւս չունինք՝ սխալելու իրաւունքը։

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԵՐՎԱՆ - ՇՐԷՊԵՐ ՅԱՂԹԵՑ ՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ ԱՐՄԱՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ

———O———

Էտկար Ֆօռի դէմ էր որ Սերվան Շրէպէր տարաւ յաղթանակը, 465 ձայնով ընտրուելով Ընկերվարական – Արմատական կուսակցութեան Նախագահ, 340 ձայնի դէմ։ Խորքին մէջ տարուած յաղթանակը Շիրաքի դէմ յաղթանակ մը կը նկատուէր քանի Ֆօռ անոր «մարդն էր»։ Ընտրուելէն անմիջապէս ետք, Նանսիի երեսփոխանը կը յայտարարէր.— «Քսան տարի, կը բաւէ։ Այս պիտի ըլլայ ասկէ ետք մեր պայքարին թեման։ Հիմա, պէտք է որ, մնացած տասը ամիսներու ընթացքին, չարունակենք փոփոխութեան նոր ճամբան բանալու կոչուած արմատականներու ճիգը։ Որոշումս է աւելի հեռու եւ աւելի զօրաւոր ըլլալ բարեփոխման մէջ»։ Գալով Էտկար Ֆօրի, արդիւնքէն ետք կը յայտարարէր.— «Կ'ուզէի առաջնորդութիւն մը առաջարկել Արմատական կուսակցութեան։ Եղած քուէարկութիւնը չհաստատեց այս կարելիութիւնը։ Առանց դառնութեան կ'արձանագրեմ։ Հարկ է հիմա վերահաստատել ձախ կեդրոն մը, որ կը պակսի Ֆրանսական քաղաքական կեանքին»։ Մնաց որ իրեն քուէարկող կոմիտէները որոշած են կուսակցութենէն ներս ստեղծել գործի եւ ուսումնասիրութեան մարմին մը Էտկար Ֆօռի ծրագրին վրայ հիմնուած։

Ցիշենք որ այս համագումարին իր ամբողջ լեզին թափած էր Տիկին Ֆրանսուազ Ժիրու, կիրքով ու վրէժխնդրութեամբ «հաշիւը մաքրելով» Շիրաքի, որու համար հիմներ է «Շիրաքի դէմ դիմադրութեան մեթալը»։

Արմատական կուսակցութեան ներկայ նախագահն էր Կապրիէլ Փերոնէ։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 6–12)

ՃԱՐՏ. ՄԱՐԿ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

Ճարտ. Մարկ Գրիգորեանի 50ամեայ գործունէութեան նուիրուած անհատական ցուցահանդէս մը բացուած է Երեւանի մէջ։ Վարպետին յղացումն է Հայաստանի պետական պատկերասրահի բարձր շէնքին կառուցումը։ Մասնագէտներու կարծիքով, Հայաստանի ճարտարապետական «տարեգրութիւնը» կարելի չէ պատկերացնել առանց այն փայլուն էջերուն, զորս կէս դարու ընթացքին Մարկ Գրիգորեան գրած է այդ տարեգրութեան մէջ։ Իր ստեղծագործութիւնները ազգային աւանդութիւններու եւ արդի քաղաքաշինական գիտութեան նուաճումներու խոր բաղադրութեան նմոյշներ են։ 77ամեայ Մարկ Գրիգորեան կը նկատուի Երեւանի ճարտարապետութեան «հայրերէն» մէկը։ Հայաստանի մայրաքաղաքի առաջին գլխաւոր յատակագիծի հեղինակ Ալեքսանդր Թամանեանի եւ Նիկողայոս Բունիաթեանի հետ ան մասնակցած է օփերայի շէնքի, կառավարական տան, աշխատանքի պալատի եւ այլ շէնքերու նախագիծերու պատրաստութեան։ Ըլլալով մայրաքաղաքի գլխաւոր ճարտարապետը, Մարկ Գրիգորեան քաղաքաշինութեան հարցերու ճշգրիտ լուծման համար արժանացած է կառավարական բարձրագոյն պարգեւի՝ Լենինի շքանշանի։ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի, Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութեան, Մատենադարանի եւ Երեւանի Կեդրոնական Հրապարակի համոյթի շէնքերու նախագիծերուն համար իրեն շնորհուած են Խորհ. Միութեան եւ Հայաստանի պետական մրցանակներու դափնեկիրի կոչումներ։ Վարպետին նախագիծերով կառուցուած են նաեւ բնակելի շէնքեր, դպրոցներ, հիւանդանոցներ, կամուրջներ խորհրդային այլ երկիրներու մէջ։ Քառորդ դարէ ի վեր Մարկ Գրիգորեան կը ղեկավարէ Հայաստանի նախագծային հիմնարկութիւններէն մէկը՝ «Հայարդնախագիծ» հիմնարկութիւնը։

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ ԴԷՄ

ԾԱՆՐ ՎՆԱՍՆԵՐ

պատասխանատուութիւնը կը պահանջէ «հայկ. նոր դիմադրութիւնը»

Ջայնասփիւռը, պետական թէ ոչ, կիրակի վաղ առաւօտեան կը հաղորդէր որ եղեռնափորձ մը կատարուած էր առաւօտեան 3ին Շան զ'Էլիզէի Թրքական Զբօսաշրջիկութեան գրասենեակին վրայ։ Կը հաստատուէր թէ վնասները մեծ էին ու պահապանն ալ վիրաւորուած է։ Կը պարզուէր նաեւ թէ այս եղեռնափորձին պատասխանատուութիւնը պահանջուած էր, տեղի ունենալէն առաջ իսկ, «Հայկական Նոր Դիմադրութեան» կողմէ ապա, կատարուելէն ետք, ֆրանսական ծայրայեղ աջ «Երիտասարդութիւն» շարժումին կողմէ։ Երկուշաբթի առտու փարիզեան մամուլին տուած արձագանգները հետեւեալներն էին.—

ՔՈԹԻՏԻԷՆ ՏԸ ՓԱՐԻ (էջ 6).— ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ՓԱՐԻԶԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԴԷՄ

Պայթուցիկով կատարուած եղեռնափորձը, Շաբաթէն Կիրակի լուսնալիք գիշերը ժամը 3ին Փարիզի Թրքական Զբօսաշրջիկութեան գրասենեակին առջեւ, կը թուի թէ մէկ թեթեւ վիրաւոր ըրած է՝ շէնքին պահապանը, բայց վնասները կարեւոր են։ Եղեռնափորձին պատասխանատուութիւնը պահանջուած էր կատարուելէն առաջ Հայկ. Նոր Դիմադրութեան կողմէ ապա «Երիտասարդութիւն» խմբակցութեան։

ՕՌՈՌ (էջ 18).— ՀԱԿԱԹՈՒՐՔ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ

Շաբաթէն Կիրակի լուսնալիք գիշերը, ժամը 3ին, Փարիզի Թրքական Զբօսաշրջիկութեան գրասենեակին առջեւ (118 Շան զ'Էլիզէ) կատարուած եղեռնափորձը միայն մէկ թեթեւ վիրաւոր ըրած է բայց վնասները կարեւոր են։

Որո՞ւ վերագրել եղեռնափորձը։ Ոստիկանութիւնը շատ շփոթած է։ Արդարեւ պայթումէն առաջ եւ քանի մը վայրկեան ետք, Ֆրանս – Փրէս գործակալութիւնը հեռաձայն կը ստանար։ Առաջինը կուգար «Հայկ. Նոր Դիմադրութիւն» կոչուած շարժումէ մը եւ կը յայտարարէր պայթումը։ Երկրորդը կը պահանջէր եղեռնափորձին հեղինակութիւնը յանուն «Խմբակցութիւն Գործունէութիւն Երիտասարդութիւն» շարժումին պայքարի մէջ «զօրավիգ կենալու հայ ժողովուրդին»։ Ամէն պարագայի մէջ, ո՛վ որ ալ ըլլան գլուխները, եղեռնափորձը Թուրքերուն դէմ էր (խմբ. Օռոռ սրամիտ գտած է երեւի նման բառախաղ մը...)։

ՓԱՐԻԶԻԷՆ – ԼԻՊԵՌԷ (էջ 11).— ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԶԲՕՍԱՇՐՋԻԿՈՒԹԵԱՆ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ ԴԷՄ

Պայթուցիկով եղեռնափորձը որ պատահեցաւ ժամը 3ին Շաբաթէն Կիրակի լուսնալիք գիշերը Փարիզի Թրքական Զբօսաշրջիկութեան գրասենեակին առջեւ, կը թուի թէ միայն մէկ թեթեւ վիրաւոր պատճառած է։ Վնասները կարեւոր են։

Ֆրանսական Մամուլի գործակալութիւնը երկու հեռաձայն ստացած էր, առաջ եւ քանի մը վայրկեան յետոյ եղեռնափորձէն որ կատարուած էր Թրքական Զբօսաշրջիկութեան գրասենեակին առջեւ, որ կը գտնուի գետնայարկը շէնքի մը, ուր են նաեւ Թուրքիոյ դեսպանատան գրասենեակները։ Այս հեռաձայներէն մէկուն հեղինակն էր «Հայկ. Նոր Դիմադրութիւնը» միւսը «Երիտասարդութիւն» խմբակցութիւնը։

ՌՈՒԺ (էջ 9).— ՖԱՇԻՍՏ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ

Շաբաթէն Կիրակիի գիշերը Աֆփի հասած հեռաձայն մը կը յայտարարէր «Հայկական Նոր Դիմադրութեան» անունով որ պայթում մը պիտի պատահէր 118 Շան զ'Էլիզէ։ 3ի ատեններ, Թրքական Զբօսաշրջիկութեան գրասենեակը օդը կ'ելլէր։ Պահապանը վիրաւորուած էր։ Քիչ ետք Ժէ. Ա. Ժ.ին (Կռուփ Աքսիոն Ժէօնէս) կը հեռաձայնէր Ա. Էֆ. Փէ.ին պահանջելու համար եղեռնափորձին պատասխանատուութիւնը։

×

Կիրակի ժամը մէկին, հեռատեսիլի Թէ. Էֆ. 1 կայանը կը հաստատէր թէ վնասները դուրսը չեն երեւիր — ինչ որ արդէն մենք ալ հաստատած էինք Կիրակի առտու — մինչ շատ մեծ են ներսը, բայց կը յիշէր միայն Ժէօնէս ծայրայեղ աջ շարժումին անունը, չակնարկելով իսկ որեւէ հայ անունի։ Աւելի ոչ պետական ձայնասփիւռն էր որ կը յիշէր «Հայ Դիմադրութիւնը»։ Կը թուի թէ ֆրանսական պաշտօնական շրջանակները կը նախընտրեն անգիտանալ երբ հայ անունը կը խառնուի նման եղեռնափորձերու բացայայտ պատճառներով։

Աւելցնենք որ եղեռնափորձին որեւէ արձագանգ չէին տուած (գոնէ մեր տեսած թիւերուն մէջ).—

Ֆիկառօ, Լը Մաթէն տը Փարի, Իւմանիթէ, Ինթերնեշընըլ հերըլտ Թրիպիւն եւ Լիպերասիոն։

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ

ԺԱՆ - ԺԱՔ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՀԵՏ

Ա.

Իր սերունդին ամէնէն ներկայացուցչական դէմքերէն մէկն է այսօր Ժան–Ժաք Վարուժան (Ուզունեան) ու մնայուն ներկայութիւն մը՝ ֆրանսական թատերական կեանքին մէջ: Ունի հինգ բեմադրուած թատերախաղեր, իսկ ուրիշներ՝ ձայնասփիւռէն եւ հեռատեսիլէն ներկայացուած: Իր կեանքը հոմանիշ է թատրոնին: Իր սրտին առաջին զարկերը սկսած են, հաւանաբար, բեմին վրայ երբ իր մայրը զինք կը կրէր, երկու ամսու, ներկայացումներու ընթացքին իր դերասան հօրը ղեկավարութեամբ: Իր հօրը աւանդութիւնը երկարաձգուած է մինչեւ այսօր հայկական բնագաւառէն ներս, երբ թատերագիրը ֆրանսերէնի վերածած է Լեւոն Շանթի «Հին Աստուածները»: Հայրը իրեն ըսած էր.— «Ինծի ուրախութիւն պիտի պատճառես եթէ թարգմանես այս թատերախաղը ֆրանսական մեծ թատերախումբէ մը ներկայացնելու համար»: Այս տարի ան գրած է նաեւ ուրիշ թատերախաղ մը՝ Սողոմոն Թեհլիրեանի դատավարութեան արձանագրութեան հիման վրայ. «Դատավարութիւն Պերլինի մէջ», որ կը ծրագրուի ներկայացնել վերամուտին:

Ժան–Ժաք Վարուժանի վերջին թատերախաղին — «Որո՞ւ են այս թեւերը» («De qui sont-ce les manches?») ներկայացման առթիւ տեղի ունեցաւ այս հարցազրոյցը:

Հ.— Ձեր վերջին թատրախաղը ունեցած է որպէս մեկնակէտ կամ ներշնչման աղբիւր 17րդ դարու նափոնական զոյգ մը հողմարգելներ (*փարաւան*) որոնք կը գտնուին Կիմէ թանգարանին մէջ: Ի՞նչ–պէս:

ՊԱՏ.— *Նիւթը չէ որ կը բխի անոնցմէ այլ ձեւաւորումը, կառուցուածքը: Նիւթը ունէի արդէն պատրաստ: Այդ հողմարգելները ունին վեց փեղկեր զորս կարելի է ձեւաւորել բազմաթիւ եղանակներով ըստ իրենց ծալքերուն տրուած խորութեան, ուղղութեան եւ դասաւորումին: Այդ վեց փեղկերուն վրայ անփութօրէն նետուած են այր եւ կնոջ զգեստներ, հագուստներ՝ իրարու խառնուած: Կարելի է տեսնել զգեստի մաս մը որ ծածկուած է հագուստով: Դուրս ելլող օձիք մը՝ որ յայտնի չէ թէ կնոջ հագուստի՞ն թէ մարդուն շապիկին կը պատկանի: Կախուող թեւեր՝ որոնց պատկանելիութիւնը յստակ չէ: Հողմարգելը կ'անուանուի «Որո՞ւ են այս թեւերը»:*

ՀԱՐՑ.— Մարդ մը եւ կին մը կ'ունենան սիրային «շանթահարում» մը, Միւնիխի Բարեկենդանի օր մը, երբ պատահմամբ իրարու կը հանդիպին, այնքան՝ որ «որ նոյնիսկ կայծակի հարուած մը զիրենք պիտի չկրնար բաժնել»: Իրարու կը կապեն իրենց բախտը: Յաջորդ օրը, սակայն, իրարմէ կը բաժնուին, որովհետեւ մինչ այդ իրենց Բարեկենդանի դիմակները վար դրած էին: Կինը այլեւս «Կղէոպատրա»ն չէր: Ի՞նչ եզրակացնել:

ՊԱՏ.— *Հանդիսականներէն ոմանք կարծեցին տեսնել զոյգի մը հարցերը: Այդպէս չէ: Այդ խնդիրները զիս չեն հետաքրքրեր թատերական մակարդակի վրայ: Ուրիշներ՝ տաղանդաւորներ՝ գրեթէ ամէն ինչ ըսած են այդ մասին, եւ լա՛ւ ձեւով: «Թեւերը» ինքնութեան ճանաչումի թատերախաղ մըն է: Կը նպատակադրէ ահազանգել եւ հանդիսատեսին գիտակցութիւնը զարթեցնել՝ թէ իր ապրածը կեանքի քովընտի մասն է եւ ոչ թէ իսկակա՛ն կեանքը: Այսօր չենք գիտեր թէ ինչ որ կ'ընենք, կը խօսինք, կը մտածենք ճի՞շդ է թէ ոչ, կամ արդեօք անոնք արդիւնքը չե՞ն, դրոշմը չե՞ն կրեր այն բոլորին որ կուգայ մեր ծնողքէն, ընկերութենէն, դաստիարակութենէն, քաղաքակրթութենէն: Ո՞ւր է մեր անձը այս բոլորին մէջ:*

Ստիպուած ենք ապրիլ ձեւով մը որ չարտօներ ամբողջովին ապրիլ այն ինչ որ ենք: Երբ մեռնինք՝ կը մեռնինք հարիւր տոկոսով, բայց չենք ապրիր նոյն համեմատութեամբ մեր ինքնութիւնը: Սկզբնական միտքս այն էր որ պէտք չէ գոհանանք այն վիճակին մէջ զոր կ'ընենք ամէն օր մեռնելով քիչ մը:

Նոյն պատճառով նաեւ կը գրեմ: Գրած պահերուս կը գտնեմ ուրիշ Վարուժաններ: Երբ կը գրէի «Լա քավեռն տ'Ալիլամ»ը, յանկարծ իմ մէջս գտայ բաներ որոնց կասկածը չունէի, որովհետեւ ժամանակը չէի ունեցած մտածելու անոնց մասին:

ՀԱՐՑ.— Դուք ձե՞զ կը խուզարկէք:

ՊԱՏ.— *Հաւանաբար. ատոր համար է որ միշտ փափաքը ունիմ գրելու եւ գրելու իւրաքանչիւր անգամ՝ տարբեր բաներ: Ու ամէն անգամ կը նայիմ մէջս տեսնելու համար թէ տարբեր անձեր եւս գոյութիւն չունի՞ն հոն: Անձեր որոնք ըլլալու համարձակութիւնը չեմ ունեցած: Պատահած է ինծի, ինչպէս «Բավեռն»ի պարագային — կը թուի թէ բաւական իրարանցում պատճառած է այս թատերախաղը — մարդիկ ինծի մօտենան զարմացած հարց տալով թէ՝ ի՛նչպէս այդքան «ահաւոր» բան մը կը գրէի երբ այդքան «ազնիւ» էի: Ձեւով մը՝ պաշտելի մէկը որ ծնունդ կուտայ հրէշներու: Բայց թերեւս ես այդքան ալ ազնիւ անձ մը չեմ. կեանքը կրնայ այնպէս պայմանաւորած ըլլալ որ այդպէս երեւիմ: «Պաշտելի» մը չեմ եւ ոչ ալ էակներս՝ «հրէշ»ներ են: Բայց իսկապէս գիտե՞նք թէ ո՛վ ենք մենք, ի՛նչ կ'ընենք, ո՛ւր կ'երթանք: Ատոր համար է նաեւ որ կը գրեմ: Այս է վերջին թատերախաղիս պարագան:*

ՀԱՐՑ.— Ձեր ուրուատեսական ցնորքներուն ազատ ընթացք կուտա՞ք երբ կը հետամտիք ձեր էութիւնը խորազննել:

ՊԱՏ.— *Այդ կարգի ցնորքներ չունիմ: Ինչ որ գրեմ մտածուած եւ զգացուած են հարիւր տոկոսով: Երբեք չէ պատահած, մանաւանդ վերջին շրջանին, նախադասութիւն մը՝ որ գրուած ըլլայ ինքնահաճոյութեան համար, կամ գեղեցկութեան սիրոյն: Այն վայրկեանին որ կը գրեմ՝ կը զգամ:*

ՀԱՐՑ.— Իսկ ինչ կը վերաբերի «Թեւեր»ուն...

ՊԱՏ.— *Հարցը այն է թէ մենք մեր անձին եւ մտածողութեան ո՞ր տոկոսովը գործելու ազատ ենք: Այս թատերախաղը կ'ըսէ.— «Ուշադրութի՛ւն, դուք իրաւազրկուած էք, կեանքը ձեզ իրաւազրկած է, այնպէս իրողութեան մը վերածած է ձեզ՝ որպէս այր եւ կին՝ որ դուք ոչ մէկ հասարակական կէտ ունիք այն այր եւ կնոջ հետ զորս պիտի ըլլայիք: Դուք իրարու ծանօթացաք եւ սիրեցիք բացառիկ պայմաններու մէջ, Միւնիխի Բարնավալի մը ընթացքին: Բացառիկ սէր մը: Սակայն բացառիկ սէր չկայ, ինչպէս բացառիկ ճշմարտութիւն չկայ: Կայ կամ ոչ՝ ճշմարտութիւնը, կայ կամ ոչ՝ սէրը»:*

ՀԱՐՑ.— Ու ատոր համար անհրաժեշտ կը գտնէք ճշմարտութիւնը, հարազատութիւնը:

ՊԱՏ.— *Իմ անձերուս սէրը ունի սխալ մեկնակէտ մը, որ խաբուսիկ երեւոյթն է, դիմակն է: Դիմակաւոր անձ մը ինքնութիւն չունի: Ու երբ պահը կուգայ դիմակները վար առնելու, այրը եւ կինը կը դառնան օտարականներ, որոնք զիրար սիրելու համար թերեւս չէին ստեղծուած:*

ՀԱՐՑ.— Հակառակ այս բոլորին սակայն, այս զոյգը կը շարունակէ զիրար սիրել:

ՊԱՏ.— *Այո: Ձեւով մը բախտը իրենց լաւ նուէր մը տուած ըլլալու է: Ան ըսել կ'ուզէ կարծէք — «Ես ձեզ իրարու դէմ հանեցի որ սիրահարիք: Ձեզի անցուցած եմ աչակապ մը եւ դուք դատապարտուած էք զիրար սիրելու: Ու պիտի յաջողիք, եթէ վար առնէք դիմակները: Մինչ այդ պիտի անցնիք դժուարութիւններէ, պիտի հանդիպիք յաղթահարելիք արգելքներու»:*

ՀԱՐՑ.— Այլ խօսքով, դիմակները կ'օգնեն որ այր եւ կին մը անմիջապէս իրարու մերձենան: Սրտի եւ մարմնի մերկութիւնը հակառա՞կ արդիւնքներու կը հասնի:

ՊԱՏ.— *Եթէ կ'ուզուի սիրել շատ արագ, շատ ուժգին եւ անմիջապէս, այն ատեն լաւագոյն է ճշմարտութիւնը չճանչնալ, թերեւս երբեք զիրար չճանչնալ: Մերօրեայ երիտասարդութեան սէրը ա՛յս է հիմա: Ան կ'աճապարէ, ժամանակ չունի: Տղայ եւ աղջիկ կը ծանօթանան իրարու, գրեթէ անմիջապէս կը սիրաբանին իրարու հետ, եւ «ցը՝ շնորհակալ եմ» ու ամէն ոք կը շարունակէ իր անջատ ճանապարհը: Բայց եթէ կ'ուզուի ճանչնալ սէրը, որուն մեկնակէտը իր անձին խոր գիտակցութիւնն է եւ դիմացինին լաւ ճանաչումը, այդ պարագային կեանք մը անբաւարար է զիրար սիրելու:*

ՀԱՐՑ.— Կատարեա՞լ սիրոյ հասնելու համար...:

ՊԱՏ.— *Կատարեալ սիրոյ եթէ հասնին, արդէն սէրը կը մեռնի: Այս պատճառով ըսի որ կեանքը ինքնին կարճ է անոր վերջնականապէս հասնելու համար: Սէրը կը կայանայ չգիտնալու մէջ թէ ինչ է սէրը: Ան հանդարտեցուցիչ մը չէ, ոչ ալ վստահեցնող զգացում մը, եւ ոչ ալ վերջնական ճանաչողութիւն: Որոնում մըն է, եւ զայն միշտ պէտք է հրահրել:*

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԵՒԱՆՆ ՈՒ ԻՐ ՀԱՐՑԵՐԸ

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն եւ Նախարարներու Խորհուրդը յատուկ նիստի մը ընթացքին լուրջ քննութեան առարկայ դարձուցած են Սեւանի բնական աղբիւրները պահպանելու եւ զանոնք հաւասարակշռուած ձեւով օգտագործելու հրատապ եւ, միաժամանակ, խիստ կարեւոր հարցերը:

Ժողովը ընդունելով հանդերձ, թէ վերջին տարիներուն յատուկ աշխատանքներ կատարուած են այս ուղղութեամբ, օրինակ, աւարտելու վրայ է Արփի – Սեւան ջրատարի շինութիւնը, որու միջոցով Արփի գետի ջուրին մէկ մասը Սեւան պիտի հասի, արձանագրելով հանդերձ, թէ չահագործման յանձնուած են ջրամբարներ, որոնց շնորհիւ ջուրի սպառումը կը նուազի եւ, վերջապէս ելեկտրուժի արտադրութեան ծառայող ջուրը կրճատուած է, այսուհանդերձ, «խոշոր թերութիւններ եւ վրիպումներ» *նկատած է արծարծուած հարցին մէջ:*

Արձանագրուած հիմնական թերիները հետեւեալներն են.

— Պատշաճ ուշադրութիւն չի դարձուիր լիճին ջուրը խնայութեամբ օգտագործելու համար: Հանրապետութեան գիւղատնտեսական կազմակերպութիւնները չեն մշակեր եւ չեն իրագործեր ոռոգումի ծառայող ջուրը կրճատելու ծրագիրներ եւ ոչ ալ համապատասխան միջոցներու կը դիմեն:

— Արարատեան դաշտի համայնական տնտեսութիւնները կը մսխեն Սեւան – Հրազդան ոռոգումի ցանցին ջուրը:

— Լիճը եզերող բնակավայրերու աղտոտ ջուրերը կը հոսին լիճ: Զայն արգիլելու սահմանուած պայքարը թոյլ է:

— Սեւանի աւազանի ձկնային տնտեսութեան պահպանութեան վարչութեան եւ Ներքին Նախարարութեան տեղական մարմիններու թոյլ հսկողութեան հետեւանքով մեծ համեմատութեան հասած է ապօրինի ձկնորսութիւնը, կամ «որսագողութիւնը», *ինչպէս կ'անուանուի Հայաստան:*

Հիմնական թերիները մատնանշումէն ետք Կեդր. Կոմիտէն եւ Նախարարներու Խորհուրդը գործնական որոշումներ առած են:

Համապատասխան նախարարութիւններու եւ մարմիններու պարտականութիւն յանձնուած է մինչեւ 1985 վերանորոգել ոռոգման դրութեան մաս կազմող բոլոր ցանցերը, իսկ 1977էն 1980 ապահովել ոռոգման նոր թեքնոլոժի՝ Սեւան – Հրազդան գօտիի շրջագիծին մէջ՝ իրականացնելով մշակութիւններու 24 ժամուան ոռոգումը:

Այլ համապատասխան մարմիններու պարտականութիւն տրուած է նախագիծեր պատրաստել եւ զանոնք Նախարարներու Խորհուրդին ներկայացնել: Այս նախագիծերն ու ծրագիրները պէտք է առաջադրեն հետեւեալ կէտերը.— կարգ մը գետերու ջուրին մէկ մասը Սեւան հոսեցնել. Արաքս, Սեւ Ջուր, Քասախ գետերու ազատ հոսքերը կուտակել նորաստեղծ ջրամբարներու մէջ. Արարատեան դաշտի ստորերկրեայ ջուրերու առաւել արդիւնաւէտ օգտագործումի համար հիմնական ծրագիր մշակել նկատի առնելով խորունկ ջրհորներու տեղաբաշխումը գիտական հիմունքներով: Հրազդան գետի վրայ մինչեւ 1982 շինել 70 միլիոն խորանարդ մեթր տարողութեամբ ջրամբար: Ելեկտրուժի արտադրութեան համար առաւել եւս խնայողութեամբ գործածել ջուրը:

Մեծ ուշադրութիւն դարձնելով Սեւանի ջուրի մաքրութեան հարցին, երկու կարեւոր առաջադրութիւններ սահմանուած են: Առաջինը՝ փութացնել շինութիւնը կոյուղիներու զտիչ – հաւաքիչ կայաններու, երկրորդը՝ աշխատանքի յատուկ եղանակի մը մշակումով թոյլ չտալ, որ լիճը ապականի պարարտանիւթերու հետեւանքով:

Անտառային տնտեսութեան պետական կոմիտէին պարտականութիւն տրուած է 1977էն 1980 ծառեր տնկել լիճը եզերող հողերու վրայ՝ 550 հեկտար տարածութեամբ եւ այժմէն ապագայի ծրագիրներ մշակել:

Սեւանի մէջ իշխան ձուկի արուեստական բուծումը աւելցնելու եւ զարգացնելու համար պէտք է կարճ ժամանակի մէջ աւարտին ձկնաբուծարաններու շինութիւնները, ինչպէս նաեւ գտնուին արուեստական բուծման առաւել արդիւնաւէտ եղանակներ: Միւս կողմէ պատկան մարմինները անյապաղ միջոցներ պէտք է ձեռք առնեն ձկնագողութեան դէմ՝ յանցաւորները պատժելով:

Ձկան պաշարները պահպանելու եւ աւելցնելու մտօք կ'արգիլուի մարզական թէ անհատական ձկնորսութիւնը: Ծըշդենք, թէ որոշումը նոր չէ, այլ վերահաստատում մըն է:

Ժողովը անհրաժեշտ համարած է ազգային զբօսայգիի մը ստեղծումը Սեւանի գօտիին մէջ:

Տրուած որոշումներու գործադրութիւնը ապահովելու համար յատուկ յանձնախումբ մը կեանքի կոչուած է՝ նախագահութեամբ վարչապետ Ֆ. Սարգսեանի:

ԱՅՑ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԵՒ ՀԱՄԵՐԳ ՊՈՒՏԱՓԵՇՏԻ ՄԷՋ

ՎԻԵՆՆԱ (Յատուկ) — Փարիզի «Յառաջ» եւ Պոլսոյ «Մարմարա» օրաթերթերը Մարտ 8 եւ 9 իրենց թիւերուն մէջ անդրադարձած էին Պուտափեշտի մէջ բացուած հայկական հին գործերու ցուցահանդէսի մասին՝ Պետական Թանգարանի տնօրէն Պր. Քարոյ Կոմպոշի նախաձեռնութեամբ:

Երկու օրաթերթերու այդ շահեկան տեղեկատուութիւնը պատճառ ու խայծ եղաւ Վիեննայի Աւստրեւհայկական Մշակութային Ընկերութեան՝ կազմակերպելու Հայ Ուսանողական եւ Երիտասարդական Միութեան հետ պտոյտ մը դէպի Պուտափեշտ երկու նպատակով.— Այց՝ հայկ. հին գործերու ցուցահանդէսին եւ հայ երաժշտական երեկոյթ Պուտափեշտի մէջ, կրկնելով Մարտ 7ին Վիեննա տրուած համերգը:

Մարտ 26ի առաւօտ կանուխ՝ հանգըստաւէտ «օթոպիւս» մը կը սպասէր Վիեննայի Ս. Հռիփսիմէ եկեղեցւոյն դրան առջեւ՝ փոխադրելու 50 հոգինոց կազմուած հայ «ուխտաւոր»ներու խումբը:

Խումբին մաս կազմած էին նաեւ Վիեննայի Մխիթարեան Աբբահայրը, հայ համայնքի ծանօթ դէմքեր:

×

Համնելով Պուտափեշտ անմիջապէս առաջնորդուեցանք՝ Պր. Կոմպոշի յանձնարարութեամբ մեզ դիմաւորող օրիորդի մը կողմէ քաղաքին արուարձանը գտնուող դղեակի թանգարանը, որուն գետնայարկի յարակից սրահներուն մէջ ցուցադրուած էին հայկ. հին մինչապակերպ գործերը եւ կարգ մը հայկ. ձեռագործներ:

Պատասխանատու տնօրէն Պր. Ք. Կոմպոշ բարի գալուստի իր սրտառուչ մաղթանքներէն յետոյ՝ հակիրճ պատմութիւն ըրաւ Հունգարիոյ հայ գաղութին եւ հայ գործարուեստին, յիշելով որ ցուցադրուած գործերէն շատերը Անիի հայ գաղթականներէն մնացած էին, որոնք ցուցահանդէսի այս վեց ամսուան շրջանին Եւրոպայի զանազան քաղաքներէն այցելած շատ մը մասնագէտ գործավաճառներու հիացմունքի առարկան եղած էին եւ Հունգարիոյ մամուլին մէջ մեծ արձագանգ գտած:

Մէկ ժամ հետաքրքրութեամբ դիտելէ եւ բացատրութիւնները լսելէ ետք՝ առաջնորդուեցանք կողմնակի դահլիճ մը, ուր յարգելի հայասէր տնօրէնը — որ ինքզինքը մեծապէս պատուուած կը զգար 50 հոգինոց մեր հայկ. խումբէն շրջապատուած ըլլալով — մեզ հիւրասիրեց հունգարական խմիչքով եւ անուշեղէններով:

Այս առթիւ եղան փոխադարձ գնահատական արտայայտութիւններ եւ ջերմ մաղթանքներ Պր. Կոմպոշի եւ խումբին անունով՝ Պր. Աստուածատուրեանի միջեւ:

×

Երեկոյեան ժամը վեցն էր արդէն, երբ բարձրացանք երկրորդ յարկի կոկիկ դահլիճ մը, ուր տեղի պիտի ունենար մեր համերգը: Սրահը բերնէ բերան լի էր հունգար երաժշտասէր ժողովուրդով, որ եկած էր ունկնդրելու մեր համերգը կանխող՝ տեղական ուրիշ համերգ մը: Կանխաւ տեղեկացած ըլլալով մեր համերգի մասին, շարունակեցին մնալ իրենց աթոռներուն վրայ՝ երկու ժամ եւս արբենալու հայ երաժշտութեամբ:

Մեր ուսանողական երգչախումբը, ինչպէս նաեւ մենակատարները գիտակից իրենց պատասխանատու դերին՝ մրցակցութեան հոգիէ մը կարծես մղուած իրենց լաւագոյնը տուին, գոհացնելով երաժշտասէր գիտակից հասարակութիւն մը:

Համերգը չսկսած՝ Պր. Ք. Ոմպոշ հակիրճ բացատրութիւններ տուաւ հայ երգի եւ արուեստագէտներու մասին, ծանօթացնելով Վիեննահայ Ուսանողական Երգչախումբը եւ անոր Պուտափեշտ այցելելու գլխաւոր նպատակը: Ապա սկսաւ գործադրութիւնը յայտագրին, որ հունգարերէն լեզուով տպուած ըլլալով՝ բաժնուեցաւ ներկաներուն:

×

Երգչախումբի մենակատարներէն Օր. Հերմինէ Երիցեան բացումն ըրաւ իր հաղորդական քնարաշունչ ձայնով՝ Վ. Կոտոյեանի Երեւան, Ա. Սաթեանի Աղբիւրի մօտ եւ Ա. Այվազեանի Հայաստան դիւթիչ երգերով, դաշնակի ճարտար եւ անթերի ընկերակցութեամբ Օր. Մետիզ Աստուրեանի: Խանդավառ ծափողջիւններով դիմաւորուեցաւ Օր. Երիցեան, որ կրցաւ հայրենական երգերու սրտառուչ կանչով թափանցել օտար ունկնդիրներու հոգիներէն ներս:

Ապա՝ Վիեննայի Ակադեմիայէն Օր. Մ. Աստուրեան՝ դաշնակի վրայ մենակատարեց Ա. Բաբաջանեանի Սուիտին 4րդ Շարժումը եւ Ա. Խաչատրեանի հայրենաշունչ ու հրավառ Թոքքաթան, արժանի ծափեր խլելով իր ինքնավստահ եւ փայլուն նուագումով:

Յաջորդ մեներգչուհին՝ Տիկ. Լոնա Գավալճեանն էր (Վիեննայի Լիտի եւ Օփերայի բաժինէն վկայուած) որ Աւօ Գույումճեանի դաշնակի վարժ ընկերակցութեամբ երգեց՝ Տ. Չուհաճեանի Կարինէ օփերայէն ռոմանս մը, Ռ. Մելիքեանի Վարդը եւ Էտկար Յովհաննէսեանի Գարունը: Ինչպէս միշտ այս անգամ ալ ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ երգչուհին, որ ունկնդիրներու կրկնակի պահանջին վրայ՝ հրամցուց գողտրիկ զըւարթ երգ մը՝ Մոցարթէն:

Յայտագրի այս առջին մասին անմիջապէս կցուեցաւ երկրորդ մասը, որ սկըսաւ պատանի դաշնակահար Աւօ Գույումճեանի մենակատարումով: Յաջորդաբար նուագեց Ա. Բաբաջանեանի Վաղարշապատի պարը, Ա. Սպենդիարեանի Երեւանի էթիւտները եւ Հ. Գր. Հէպոյեանի հայկական մոթիւով Քանոն մը եւ Յաւիտենական Շարժումը, խանդավառելով ունկնդիրները իր կրակոտ թափով:

Մենակատարներու բաժինը լրացաւ՝ Վիեննայի բեմերուն ծանօթ վկայեալ երգչուհի Այտա Բաղրամեանի մասնակցութեամբ, որ այնքան յաջող մեկնաբանեց Կոմիտաս վարդապետի Չինար եսը, Վ. Տիգրանեանի Հարսանիք օփերայէն արիա մը եւ Ա. Խաչատրեանի Գարուն Երեւանը: Իր հնչեղ, յստակ ու թարմ ձայնով Այտա տասը վայրկեան մագնիսացուց օտար ունկնդիրները, որոնք համակրական երկար ծափերով յայտնեցին իրենց գնահատանքը: Գոհացնելու համար ունկնդիրներու բուռն պահանջքը, Այտա երգեց յայտագրէն դուրս՝ Բ. Կանաչեանի սիրուն ու կայտառ Պճինկօն: Դաշնակով իրեն կ'ընկերանար նոյնպէս Աւօ Գույումճեան:

Վերջապէս հասաւ յայտագրի վերջին եւ ամէնէն տպաւորիչ մասը՝ երգչախումբը, որ իր երիտասարդ բծախնդիր ղեկավար Գուրգէն Մովսէսեանի կորովի ջանքերուն շնորհիւ գնահատելի մակարդակի մը բարձրացած է: Ան կրցաւ առինքնել աւելի քան քառորդ ժամ հունգար ժողովուրդը՝ հայ ժողովրդական երգերու հմայքով:

Հինգ երգեր իրարու յաջորդեցին. Մ. Եկմալեանէն՝ Բաղեր կանաչեցէք, Կոմիտասէն եռաձայն փունջ մը՝ Սարերի վրով գնաց, Էս գիշեր լուսը տեսայ, Մեր Թագւորին եւ Է. Յովհաննէսեանի ռազմաշունչ Սարդարապատը: Այս հինգ երգերն ալ իրենց անթերի մեկնաբանութեամբ եւ խոր զգայնութեամբ արժանացան բուռն եւ անվերապահ ծափերու: Գնահատանքի արդար բաժին մը կ'իյնայ պոլսահայ դաշնակահարուհի Օր. Ժպիտ Մարգարեանի, որ այնքան ճշգրտութեամբ եւ եռանդուն թափով ընկերացաւ բոլոր խմբերգներուն:

Համերգէն անմիջապէս ետք տեղական երգչախումբի վարիչն ու անդամները իրենց գոհունակութիւնը յայտնելով յատուկէն շնորհաւորեցին խմբավար Պր. Գ. Մովսէսեանն ու իր վարած երգչախումբը: Հունգար խմբավարը այնքան հմայնուած էր հայ ժողովրդական երգերով, որ անոնցմէ քանի մը հատին կրկնօրինակը խնդրեց իր երգչախումբին համար, ինչ որ սիրով տրամադրուեցաւ մեր կողմէ:

Մինչ ժողովուրդը՝ Մարտ 26ի Շաբաթ երեկոյ կը բաժնուէր հայկ. գեղարուեստական ընտիր երեկոյթի մը քաղցր յիշատակը հետը տանելով, մեր խումբն ալ կը հաւաքուէր Պուտափեշտի Պէքէ պանդոկին շքեղ ճաշասրահը, անցընելու ընթրիքի հաճելի մթնոլորտ մը՝ հունգարական ազգային երաժշտութեան հմայքին ներքեւ:

×

Յաջորդ օրը՝ Կիրակի Մարտ 27, վերապահուած էր շրջապտոյտի մը Պուտափեշտի տեսարժան վայրերուն, որոնցմէ ամէնէն աւելի մեր սրտին խօսողն էր՝ Հայկ. Մշակութային Տունը իր ճոխ թանգարանով եւ նորակերտ՝ բայց թերաւարտ մատուռով:

Այս հայկ. կեդրոնին հիմնադիրն ու հոգին է՝ վիեննական Մխիթարեան վարդապետը Հ. Անտոն Վ. Կատար, որ աւելի քան քսան տարուան յամառ աշխատանքներէ յետոյ՝ գործը ի գլուխ հանած է եւ կը վարէ միայնակ:

Շէնքը կը գտնուի քաղաքին լաւագոյն թաղերէն մէկուն մէջ, հռչակաւոր Կէլլէրթ պանդոկին մօտ եւ տակաւին հիմնական նորոգութեան մէջ է դուրսի կողմէն: Երկրորդ յարկը՝ իր չորս սենեակներով եւ նախագաւիթով վերածուած է թանգարանի, ուր Հ. Անտոն տարիներու ընթացքին ժրաջանօրէն հաւաքած է Հայոց պատմութեան, ազգագրութեան, հայրենագիտութեան, գրականութեան, ձեռարուեստի ու նկարչութեան հայող ամէն նիւթ եւ ճաշակաւոր կերպով ցուցադրած է ապակեայ փեղկով պահարաններու մէջ — նուէր՝ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկի:

Իսկ առաջին յարկը Հ. Անտոնի բնակարանն է եւ հիւրասենեակը, ուր կը վարէ միաժամանակ Պուտափեշտի 400ի հասնող Հայերու հոգեւոր առաջնորդի պաշտօնը, ջանալով անոնց մէջ միշտ վառ պահելու Հայու հոգին: Թանգարանի պաշտօնական բացումը տակաւին չէ կատարուած, ու մինչ Հ. Անտոն խմիչքով եւ խմորեղէնով կը հիւրասիրէ մեզ, կը խոստանայ անոր բացումին հրաւիրել մեր երգչախումբը:

Փոխադարձ ջերմ մաղթանքներով եւ խոր յուզումով կը բաժնուինք Մխիթարեան վարդապետէն՝ հրաշքի հաւասար Հայ Մշակոյթի այս տունէն... ու արդէն ժամանակը յառաջացած ըլլալով՝ ժամը 17ին կը բռնենք Վիեննայի ճամբան, լուռ խորհելով, թէ միայնակ Հայու մը անդուլ կամքը՝ ի՛նչ հրաշքներ կրնայ գործել...:

×

Աւստրեւհայկական Մշակութային Ընկերութեան եւ Վիեննահայ Ուսանողական եւ Երիտասարդական Միութեան գործակցութեան այս հոգին արժանի է ամէն քաջալերանքի: Ջերմօրէն կը շնորհաւորենք զիրենք եւ կը մաղթենք նորանոր յաջող ձեռնարկներ ամէն մարզի մէջ:

Հ. ԳՐ. ՀԷՊՈՅԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆ (341)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ԾԻՐԱՆԱՒՈՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

— Ձեր հրամաններուն տակն եմ, ամենապատիւ տէր, պատասխանեց Ճենարօ:

Պատրիարքը քարտուղարը ներս կանչելէ յետոյ ունկնդրութեանց ցուցակը պահանջեց իրմէ: Ապա քարտուղարին ըսաւ.

— Բոլորին ալ ըսէ որ այսօր չեմ կըրնար ընդունիլ զիրենք, ունկնդրութիւնը վաղը տեղի պիտի ունենայ: Հռոմի Ս. Հրեշտակապետ եկեղեցիին աւագերէցին ալ դրէ որ Կիրակի օրը պատարագէն յետոյ իրեն հետ պիտի ճաշեմ, իսկ Վենետիկի աւագերէցներուն ալ հաղորդէ որ յառաջիկայ շաբաթ ծխական պտոյտ մը պիտի կատարեմ. Երեքշաբթի պիտի սկըսիմ որպէսզի Հինգշաբթի վերջանայ. Թող աղերսագիրներն պատրաստեն: Մի մոռնար նաեւ որ յառաջիկայ Հինգշաբթի օրը բարձրապատիւ դուքսին ներկայութեանը քարոզ պիտի խօսիմ: Դուքսին եւ իր հետեւորդներուն թիկնաթոռները կարգի դնելու է եւ եթէ պէտք կայ նորոգել տալու չմոռնաս:

Քարտուղարը տիրոջը ըսածները մէկիկ մէկիկ արձանագրեց տետրակին մէջ:

Պեմպօ ճամբեց զայն:

— Ամենապատիւ տէր, կ'երեւի թէ յառաջիկայ շաբաթ շատ գործ պիտի ունենանք, խօսք առաւ Կիտօ Ճենարօ ժպտելով:

Պեմպօ սարսռաց եւ ոստիկանապետին երեսը նայելով նշմարեց որ ան իր նայուածքը վիրաւորեալ ձեռքին ուղղած էր: Առանց յայտնի ընելու ձեռքը պահեց եւ սա պատասխանը տուաւ.

— Այո, պարոն, գործերս շատ են այս միջոցին, մանաւանդ տասնըհինգ օրէն աւելի պիտի շատնան: Բայց բնաւ դժգոհ չեմ: Իմ իշխանութեանս օրով պէտք է եկեղեցիին բոլոր գործերը անթերի կերպով կատարուին: Այդպէս ըլլալով հանդերձ կը տեսնեմ որ գայլերը հովիւին վրայ յարձակելու կը պատրաստուին:

— Այս գիշեր ձեր պալատին դէմ տեղի ունեցող յարձակման մասի՞ն է որ կ'ակնարկէք, ամենապատիւ տէր:

— Այո: Ի՞նչ կ'ըսէք այս գործին: Այս մասին ձեր կարծիքը առնելու համար է որ կանչել տուի ձեզ:

— Ամենապատիւ տէր, կարծեմ թէ այս դէպքը այս գիշեր տեղի ունեցող ուրիշ դէպքի մը հետ կապ ունի եւ ահա ատոր համար է որ աւելի ծանրակշիռ հանգամանք մը կը ստանայ, պատասխանեց Ճենարօ միշտ իր շարաշուք ժպիտը շըրթունքներուն վրայ: Եւ եթէ չեմ սխալիր, դեռ ուրիշ կարգ մը դէպքեր պիտի պատահին որոնք եւս կապ պիտի ունենան ձեր պալատին խուզարկութեան դէպքին հետ...:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, թոթովեց Պեմպօ մտահոգութեամբ:

— Նախ թոյլ տուէք որ երկու բառով այս գիշերուան դէպքը պատմեմ: Հոս գալէս կէս ժամ առաջ ջրանցքին մէջէն երկու դիակներ գտնուեցան որոնք սեղմ կերպով իրարու փաթթուած էին եւ զորս մահն անգամ իրարմէ չէր կրցած բաժնել: Այս դիակներէն մին այր մարդու մը դիակն էր, իսկ միւսը՝ կնոջ մը: Կինը ճանչցուեցաւ, անունը Ճուանա է եղեր: Ձերդ ամենապատուութիւնը արդեօք այդ կինը կը ճանչնա՞յ:

— Ոչ, պատասխանեց Պեմպօ զարմանահար:

— Մենք տակէ տարիներ առաջ հսկողութեան տակ առած էինք այդ կինը, բայց օր մըն ալ կորսնցուցինք զինքը: Ատոր վրայ այն համոզումը գոյացուցինք թէ այդ կինը գաղտնի կերպով Նախկին դուքսին զաւկին հետ յարաբերութեան մէջ մտած՝ Պետութեան դէմ կը դաւադրէր:

— Ռոլան Քանտիանոյի՞ հետ, բացագանչեց Պեմպօ խեղդուկ կերպով:

— Այո, ամենապատիւ տէր, նոյն ինքը: Անշուշտ գիտէք թէ Ռոլան Քանտիանօն հօրը կորսնցուցած գահին տնկած է իր աչքը եւ ամէն ջանք ի գործ կը դնէ դըքսութեան գահը ձեռք անցընելու համար ... Գալով այր մարդուն դիակին, զայն եւս ճանչցանք: Նախկին աւազակի մը դիակն էր, աւազակ մը որ չեմ գիտեր որ Թոփին գաւազանին հարուածովը մէկ օրէն միւսը զօրավար Ալթիէրիի բանակին մէջ սպայ կարգուեցաւ:

— Սանտրիկօն, բացագանչեց ծիրանաւորը:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի Մայիս 22, առաւօտեան ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ նահատակ հերոսներու անմահ յիշատակին համար

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԽՆՋՈՅՔ

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ տեղւոյն Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, մասնակցութեամբ Սայաթ – Նովա նուագախումբին, Կիրակի, Մայիս 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն սկսեալ, Սէն Մօրիսի քաղաքապետարանի սրահը:

Ձոխ պիւֆէ, արեւելեան համադամ աղանդերներ, շամփուրով խորոված:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՓԱՐԻԶ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Հինգշաբթի, Մայիս 19, տօն է Համբարձմանն Քրիստոսի:

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին, կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Նոյն օրը յատկացուած է նաեւ հայ մանուկներու հաղորդութեան:

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներուն աշակերտներն ու հաղորդութեան համար պատրաստուած մեր մանուկներն եւ ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ հաղորդութեան:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Գրիգոր Եպսկ. Կապրոյեան եւ Հայ Կաթողիկէ Նուիրապետութիւնը կ'ողբան ՅՈՎՀ. Ծ. Վ. ՋՈՒՀԱՃԵԱՆԻ վախճանումը:

MAISON de la CULTURE ARMÉNIENNE de MARSEILLE
12-14 rue St. Bazile

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ
Նուիրուած

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ

(ծննդեան 80 եւ մահուան 40ամեակին առիթով)

Ուրբաթ, Մայիս 20 ժամը 21ին
Վասպուրական սրահին մէջ
Կը նախագահէ
ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ
Կը խօսին
ՋՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ
Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ
Նուագ – Երգ – Արտասանութիւն
Ե. ՉԱՐԵՆՑԷՆ

ՊՏՈՅՏ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը պտոյտ մը կազմակերպած է մանուկներու համար օթոքառով, Հինգշաբթի, Մայիս 19, դէպի Լա Վալէ տը Փօ Ռուժ (Ֆլէօրին), որու կը մասնակցին իր դպրոցի պարախումբին եւ խաչուհիներու երախաները: Երթուդարձ ձրի:

Հաւաքուիլ Իսիի Մշակոյթի Տունը: Մեկնում ժամը 10.30ին: Վերադարձ ժամը 18ի առեններ:

Արձանագրուիլ խաչուհիներու մօտ: Ճաշը Կապ. Խաչի կողմէ:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՕՐԸ

Հովանաւորութեամբ՝
ՏՈՔԹ. Խ. ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ
Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ Ւ ՄԱՐՔ ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆԻ
Կիրակի Մայիս 22

11ին հոգեհանգստեան պատարագ, մեր զոհերու յիշատակին համար, Փարիզի Հայոց մայր եկեղեցւոյ մէջ

13ին աւանդական ճաշ, Հ. Բ. Ը. Մ.ի «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնը
118 Ռիւ տը Քուրսէլ

Կը նախագահէ
Պ. ՄԻՀՐԱՆ ԵՓՐԵՄԵԱՆ
Կը բանախօսէ
Պ. ՅԱԿՈԲ – ԳՐԻԳՈՐ

16ին գունաւոր ֆիլմի ցուցադրութիւն, մեր հայրենակիցներու Հայաստան եւ Նոր Կեսարիա այցելութեան ընթացքին՝ իրագործուած Պր. Գրիգորի կողմէ
Ծախքերու մասնակցութիւն

Տեղերը ապահովելու համար
հեռաձայն 242-14-81 եւ 887-99-06

OPÉRA DE MARSEILLE

Samedi 21 Mai, à 21 heures

GRAND GALA

arménia

Présente l'ensemble Folklorique

Navasart

chants et danses arméniens

50 participants sur scène

avec le chanteur

NORAIR

et

Bernard DEDEDJIAN

Location jusqu'au 17 Mai inclus, chez Jacques Chélélékian et fils, 87 La Canebière, Tél. 50-89-12.

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՓՈՌ ՏԸ ՊՈՒՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. Նախաձեռնութեամբ նախկին Մարտիկներու եւ Դիմադրականներու Բարեկամական Միութեան ընկերահամակրական ուխտագնացութիւն մը կազմակերպուած է, Կիրակի, Մայիս 22, ամբողջ օրը, դիմադրական հերոս Միսաք Մանուշեանի եւ իր 22 ընկերներուն յիշատակը ոգեկոչող «Ամբնիւ Կռուի Մանուշեան» մկրտութեան առաջին տարեդարձին առթիւ, նախագահութեամբ քաղաքապետ – երեսփոխան Ռիկօպոնի:

Ծաղկեպսակի զետեղում յուշատախտակին եւ մեռեալներու յուշարձանին, ժամը 10ին:

Կէսօրին՝ գինեձօն, քաղաքապետութեան կողմէ Կակարին սրահին մէջ: Կէսօրէ ետք ժամը 13ին ճաշ Վիքթոր Հիւկօ սրահը: Գեղարուեստական բաժին եւ ժապաւէնի ցուցադրութիւն Ս. Աղաճանեանի կողմէ:

Մարսէյլէն երթուդարձ եւ ճաշ՝ 50 Ֆ.:

Տեղերը ապահովել.— Ֆօթօ Եէնս, Վ. Աւագեան (քաղաքը) Շեհիրեան (Սէն Ժեռոմ) Պապոյեան (Սէն Թ'Անթուան), Ծղնաւորեան (Պօմոն), Մսրլեան (Սէն-Լու):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Արմենուհի Գեւոնեանի Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն Հոկտեմբեր 15ին, Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Սալ Տրպիւսի:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱՑԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կազմակերպած է

ԽՆՋՈՅՔ ՄԸ

Մայիս 22ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին Իսիի Հայոց եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 6, Ավընիւ Պուրկէն

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ Պետիկ Պետիկեանի:

Անակնկալներ, երգ, արտասանութիւն, կերուխում հայկական ճաշակով

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

MEETING de PROTESTATION

ORGANISE PAR LE COMITE DE DEFENSE DE LA CAUSE ARMENIENNE

MARDI 17 MAI A 20 H. 30

Salle de la Mutualité, 24 Rue St-Victor, Paris 5e — Métro Maubert Mutualité.

Prendront la parole

JEAN POPEREN

(Député, membre du Bureau Exécutif et du Comité Directeur du Parti Socialiste)

ARA KRIKORIAN

(Membre du Bureau du C.D.C.A.)

GRAND FILM

Projection pour la première fois à Paris du nouveau film préparé par le C.D.C.A.
Documents inédits

Samedi 21 Mai de 15 h. à 19 h.
et Dimanche 22 Mai de 10 à 18 h.
Salle des Fêtes de Vienne

EXPOSITION ARMENIENNE

Organisée par le Nor-Séround
— Cartes et nombreux panneaux sur l'histoire, la religion, l'architecture et le problème arménien.
— Vente de livres, disques, tee-shirts, sacs, porte-clefs, etc...

Entrée gratuite

SURPRISE PARIE
du Nor - Séround
Samedi 21 Mai à partir de 21 heures,
dans la Salle Gaspard Ipékian
40, Rue Victor-Faugier, Vienne

cet été visitez l'Arménie

calendrier des départs

Du 09 au 23 Juillet	Du 10 au 24 Septembre
Du 23 Juillet au 06 Août	Du 01 au 15 Octobre
Du 06 au 20 Août	Du 22 Octobre au 05 Novembre

Du 23 Décembre au 06 Janvier

PARIS/PARIS TOUT COMPRIS SANS AUCUN SUPPLEMENT 3350 F.

(Transports aériens, transferts, hôtel 1ère classe en pension complète, toutes les excursions y compris Garni, Kéghart, Sardarabad, Sevan, toutes les taxes et frais de visa)

SPECIAL SEJOUR JEUNES ARMENIENS
de 16 à 35 ans

OPTIMA TOURS se donne pour objectif de nouer un lien permanent entre la jeunesse Arménienne de la diaspora et la jeunesse Arménienne d'Arménie. Des cours d'arménien sont prévus durant ce séjours.

PARIS/PARIS TOUT COMPRIS 2950 FR.

Dates des départs

Du 09 au 23 Juillet — Du 23 Juillet au 06 Août
Du 24 Août au 07 Septembre

Pour les prix et renseignements s'adresser à :

OPTIMA Tours

Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67 (licence A 946

A LYON
MAGUY KALOUSTIAN
OPERATOURS, 45 Rue Edouard Herriot, 69002 Lyon, Tél. : 42-10-24

pour vos vacances d'été 77

Varoujan SARKISSIAN
sevan voyages lyon

VOUS PROPOSE : ses voyages pour toutes destinations à des prix très étudiés

Beyrouth Liban
Départs en groupes de Lyon
Juillet et Août
Prix intéressants
Nous consulter

Voyages aux Etats-Unis
Tous les mois
Pour deux, trois, quatre ou cinq semaines
A partir de 1.750 FR

Arménie
Départs chaque mois
Prix à partir de 2.980 FR
Groupe du 05 au 19 Août :
accompagné
par Varoujan SARKISSIAN

Catalogues à votre disposition sur demandes pour toutes destinations

RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS :

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — 69 Lyon — Tél. : 60-13-66
Licence Br 72 056 — Téléphone 60-13-66 — Télex 900287
Licence organisatrice : A 529

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
18
MERCREDI
18 MAI
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.859
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.859

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀԻՄԱ ԱԼ՝ ՍՈՒՐԻԱՑԻ ԵՒ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ԿԸ ԿՌՈՒԻՆ

Հաւանաբար ոչ մէկ կռիւի ատեն այսքան փոխուած են հակամարտ ուժերու ճակատները որքան Լիբանանի մէջ։ Կռուած են Քէթայէպ (քրիստոնեայ Փաղանժ) եւ պաղեստինցի, որու զօրավիգ էին Սուրիացիք, ապա կռուեցան պաղեստինցի – ձախ լիբանանցի մէկ կողմէ ու միւսը Սուրիա պահպանողական ուժերու կողքին, կռուեցան նաեւ պաղեստինեան տարբեր հոսանքներ իրարու դէմ (ՖԱԹ եւ Սայքա), կռուեցան քրիստոնեայ տարբեր հոսանքներ իրարու դէմ (Շամունական եւ Ճէմայէլական), կռուեցան սուրիացի եւ ձախ-լիբանանցի, կռուեցան քրիստոնեայ եւ պաղեստինցի որոնց զօրավիգ եղան այս անգամ Սայքան, այսինքն սուրիամէտ պաղեստինեան շարժումը։ Այսօր ալ կը թուի թէ կարգը եկած է Սուրիացիներուն եւ քրիստոնեաներուն։ Արդարեւ Փաղանժի պատուիրակութիւն մը ստիպողաբար Դամասկոս գացած է, երկու օրուան (Շաբաթ – Կիրակի) ծանր բախումներէ ետք քրիստոնեաներու եւ սուրիական խաղաղապահ ուժերու միջեւ։ Փաղանժի բանբեր մը կ'ըսէ թէ այս հանդիպումին նպատակն է առաջքն առնել կռիւներու տարածման։ Բախումները պատահած են Հիւսիսային Լիբանան Պեշարէի շուրջ եւ մամուլի աղբիւրներու համաձայն 17 սուրիացի զինուոր սպաննուած է Շաբաթ եւ Կիրակի։ Սուրիացիք հրասայլ գործածած են, պարտութեան մատնելու համար ինչ որ զինուորական զեկոյց մը կը նկարագրէ իբրեւ «զինեալ կանկ» մը որ յարձակած է սուրիական պահակախումբի մը վրայ եւ սպաննած երկու զինուոր եւ վիրաւորած երեք ուրիշներ։ Ամէնէն ծանր բախումն է սուրիական խաղաղապահ ուժերու եւ քրիստոնեաներու միջեւ, առաջիններուն հաստատուելէն ի վեր (վեց ամիսէ)։ Փաղանժի բանբերը կ'ըսէ թէ Դամասկոս գացած իր պատուիրակութիւնը ուզած է ապահովութիւն ունենալ որ բարեկամական յարաբերութիւնները պիտի շարունակուին Սուրիոյ հետ։ Քրիստոնեայ քաղաքական դէմք մը, որ չէ ուզած որ յայտնուի ով ըլլալը, ըսած է.— «Սեւկա կրնայ սկիզբն ըլլալ խակական տագնապի մը Սուրիացիներուն եւ քրիստոնեաներուն միջեւ» եւ աւելցուցած. «Պեշարէի նման միջադէպ մը եւս եւ քրիստոնեայ – սուրիացի իրական բախումը ծայր կուտայ»։

Քանի մը տողով

ՍՈՒՏԱՆԻ նախագահը Ջօր. Նիմէյրի Ֆրանսայի հիւրն է։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ կացութիւնը յանկարծ ծանրացած է երբ յունական Սամոս կղզիէն թնդանօթաձգութիւնը սկսած է թրքական նաւու մը վրայ, որ յունական ջուրերը մտած էր, յունական ձկնորսական նաւ մը հետապնդելու համար։ Թուրքը քաշուած է առանց փոխադարձելու։

ՊԱՌ մերժեց Մառշէի առաջարկած «գրոյցը», ըսելով որ նման հանդիպում մը զինքը չի հետաքրքրեր։ Առանձին նամակով մըն ալ Մառշէ կը պահանջէ Նախարարապետէն հեռատեսիլի «դէմ-դիմաց» մը մինչ Պառի մերժումը Իւմաքիւէի խմբագրին համար կը նշանակէ որ «Պառ քաջ է բայց ոչ մինչեւ ծայրը...»։

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ մթնոլորտը շատ ծանր է եւ եղեռնափորձերը կը շարունակուին։ Հռոմի մէջ ոստիկան մը սպաննուած էր առջի օր, մարդասպանը (պրոլետարեան զինեալ բջիջներ) ձերբակալուած է։ Նաեւ Հռոմի մէջ սպաննուած էր երիտասարդ աղջիկ մը, որ թաղուեցաւ Երկուշաբթի։

ՍՊԱՆԻՈՅ մէջ, մանաւանդ Պասք գաւառին մէջ կացութիւնը չի բարելաւուիր։ Գործադուլը ամբողջական էր եւ անկէ ետք ալ եղեռնափորձերը չեն դադրած։ Մատրիտ վերադարձաւ Փասիոնարիան, 82 տարեկան համայնավար պարագլուխը, որ Ֆրանքիզմի հաստատուելէն ի վեր աքսորեալ կեանք մը կ'ապրէր Մոսկուա։ Կը թուի սակայն թէ տարակարծութիւններ կան իր եւ Սպանիոյ Համայնավար կուսակցութեան պետին միջեւ։ Թեկնածու պիտի ըլլայ երեսփոխանական յառաջիկայ ընտրութեանց։

ԵՐԵՒԱՆ <=> ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 6–12)

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁ ԵՈՒՐԻ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԻՇԸ

Լենինականցի ծանրաբարձ, Եուրի Վարդանեան, Խորհ. Միութեան առաջնութեան մրցումներուն, որոնք տեղի ունեցած են Դոնի Ռոստովի մէջ, համաշխարհային նոր մրցանիշ մը հաստատած է՝ միջին ծանրութեան մէջ 157,5 քիլօ վերցնելով, ինչ որ 2,5 քիլօ աւելի է երկու ամիս առաջ իր իսկ հաստատած նախորդ մրցանիշէն։ Երիտասարդ մարզիկը անցեալ Դեկտեմբերին, Խորհ. Միութեան բաժակի մրցումներուն յաղթական հանդիսացած էր համաշխարհային երկու մրցանիշներ հաստատելով։ Ներկայիս ան կը մարզուի կարենալ մասնակցելու համար «Մոսկուա–80» ողիմպիականին։

×

ՆՈՐ ՑՈՒՑԱՐՁԱՆԻ ՄԸ ԲԱՑՈՒՄԸ ՑԱՂԹԱՆԱԿԻ ԶԲՕՍԱՅԳԻԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի «Ցաղթանակի զբօսայգի»ին մէջ, Մայիս 7ին, տեղի ունեցած է խաղաղութեան յուշարձանի բացումը։ Այդ առթիւ կազմակերպուած հաւաքոյթին ընթացքին խօսք առած են՝ Երեւանի քաղաքապետը Մ. Մուրադեան, Հայաստանի նկարիչներու Միութեան նախագահ Ս. Սաֆարեան եւ պաշտօնական այլ անձեր։ Հաւաքոյթի վերջաւորութեան ծաղիկներ դրուած են յուշարձանին առջեւ։ Յուշարձանին վրայ հայերէն եւ ռուսերէն փորագրուած է՝ «Թող երբեք պատերազմ չլինի, թող ոչ ոք որդի չկորցնի»։ Քանդակին հեղինակն է Վահան Խաչիկեան, ճարտարապետը՝ Ֆ. Զարդարեան։ Յուշարձանի բացման ներկայ եղած են Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Կարլէն Դալլաքեան, Լ. Ներսիսեան, Ս. Աւետիսեան, Մշակոյթի նախարար Ռ. Պարսամեան։ Մայիս 9ին յուշարձանին ծաղիկ դրած են Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար Կարէն Դեմիրճեան, Նախագահ Բաբկէն Սարկիսով եւ վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան։

×

ՋԵԽՈՍԼՈՎԱՔԵԱՆ ԳԻՐՔԻ ՏԱՍՆՕՐԵԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ բացուած է «Ջեխոսլովաքիոյ գիրքի տասնօրեակ» ցուցահանդէսը։ Ջեխոսլովաք գրողներու արձակ եւ չափածոյ գործերէն շատերը թարգմանուած են հայերէնի եւ առանձին հատորներով հրատարակուած, կարելիութիւն ընծայելով հայ ընթերցողին ծանօթանալու չեխոսլովաքեան գրական արուեստին։ Ջեխոսլովաք հեղինակներու գիրքերը Հայաստանի մէջ լոյս տեսած են 36 անգամ, աւելի քան 400 հազար տպաքանակով։

×

ՀԱՅԿ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԸ ՊՈՒՏԱՓԵՇՏ

Հունգարեւխորհրդային Բարեկամութեան Ընկերութեան հրաւէրով Պուտափեշտ գացած է Ընկերութեան Հայկ. բաժնի պատուիրակութիւնը, գլխաւորութեամբ Հայաստանի Եկմտական նախարար Ջանիկ Ջանոյեանի։

ՇԱՆ Զ'ԷԼԻԶԷԻ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԸ ԹՐՔ. ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ ԴԷՄ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԸ

Երեքշաբթի Մայիս 17ի թրքական կարգ մը թերթեր կ'անդրադառնան Կիրակի վաղ առաւօտեան Փարիզի թրքական գրասենեակին դէմ կատարուած եղեռնափորձին։

Այսպէս Թէրճիւմանը «Հայոց ամբար Լ սաւան յարձակումը բողոք կը ստեղծէ» խորագրին տակ կը գրէ.—

«Փարիզի կեդրոնը գտնուող Թուրք Զբօսաշրջիկութեան գրասենեակը եւ նոյն շէնքին երկրորդ յարկը գտնուող դեսպանատունը նետուած ռումբը նիւթական մեծ վնասներ պատճառեց։ Հայկ. Դիմադրական Կազմակերպութիւնը պահանջած ըլլալով դէպքին պատասխանատուութիւնը՝ ֆրանսական ոստիկանութիւնը իր հետապնդումը կ'ընէ Հայերու մօտ։ Փարիզի ձայնասփիւռն ալ Հայերու վերագրած է։ Փարիզի մեր դեսպանին՝ Իսմայիլ Էրէզի սպանութենէն ետք, Ֆրանսայի մեր հաստատութիւններու եւ ներկայացուցիչներու ապահովութեան համար ձեռք առնուած խիստ միջոցներէն ետք այս դէպքին առիթով, Արտաքին նախարարութիւնը՝ խիստ լեզուով, ֆրանսական իշխանութեանց ուշադրութեան յանձնած է Թուրք դեսպանատան ապահովութեան հարցը եւ պահանջած՝ ամէնէն կարճ ժամանակուան մէջ ձերբակալել յանցաւորները եւ Թուրք հաստատութիւնները աւելի խիստ հսկողութեան տակ առնել»։

Թերթը կ'ըսէ որ ռումբին պայթումէն ետք մեծ թիւով Թուրք բանուորներ դիմեր են իր խմբագրութեան բողոքելու համար եւ փափաք յայտնած բողոքի ցոյց մը ընել...։

×

Միւս կողմէ ՄԻԼԼԻԷԹի Փարիզի թղթակիցը, անդրադառնալով դէպքին, մանրամասնութիւններ կուտայ շէնքի կրած վնասներու շուրջ ու կը գրէ.—

«Գրասենեակի մուտքին եւ շէնքի խանութներուն կարեւոր վնասներ պատճառած ռումբի պայթումի ընթացքին թեթեւ վիրաւորուած է Ֆրանսացի երիտասարդ գիշերապահը։ Զբօսաշրջիկութեան գրասենեակի դուրսի դրան մօտ գտնուող պատին առջեւ դրուած ռումբը, ձախ կողմը ամբողջութեամբ քանդած է. գրասենեակին շէնքին մուտքի սրահի առաստաղը քանդուած եւ մօտակայ կօշիկի եւ շաքարեղէնի վաճառատուներու ապակիները ջուրդ ու փշուր եղած են։ Ռումբին պայթումը աւրած է նոյնիսկ շէնքին վերելակը։ Ֆրանսական ոստիկանութիւնը երկրորդ յարկը բարձրանալով դուռը կոտրած եւ ներս մտած է ստուգելու համար թէ հոն ալ դրուա՞ծ է։

«Ռումբի պայթումէն քանի մը վայրկեան առաջ, ոստիկանութեան հեռաձայնած է «Հայկ. Նոր Դիմադրութիւն» անունով խմբակ մը եւ յայտնած թէ թիւ 118 շէնքին ռումբ դրած է։ Ոստիկանութիւնը շփոթեր է (գրասենեակը թիւ 102 շէնքին մէջ կը գտնուի)։ Եղեռնափորձէն ետք «Խմբակցութիւն Գործունէութիւն Երիտասարդութիւն» կազմակերպութիւնը ֆրանսական լրատու գործակալութեան հեռաձայնելով պահանջած է դէպքին պատասխանատուութիւնը»։

×

ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

Երկուշաբթի իրիկուն (Մայիս 17ի թիւ) Մոնտ եւս իր վերջին էջին վրայ կ'անդրադառնար եղեռնափորձին եւ տեղական թերթերու ամէնէն լայն (34 տող) տեղը կուտար։ Յիշելէ ետք դէպքը եւ անոր պատասխանատուութիւնը պահանջող շարժումները։ Մոնտ նաեւ մէջբերում մը կ'ընէ «Հայկ. Նոր Դիմադրութեան» թերթերուն ղրկած (նաեւ «Յառաջ»ին) զեկոյցէն։ Այս զեկոյցը կ'ըսէ.—

«Զինեալ քարոզչութեան այս արարքով, Հայկ. Նոր Դիմադրութիւնը կը հաստատէ որ պիտի պայքարի Թուրք Ֆաշիստ Պետութեան դէմ ցորչափ Հայերը, զոհ 20րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան, քշուած իրենց հողերէն, չվայելեն իրենց ազգային օրինաւոր իրաւունքները։ Մեր ժողովուրդին կ'ըսենք որ միայն զինեալ եւ երկարատեւ ժողովրդական պայքար մը, արձանագրուած հակաշխարհակալական յեղափոխական հոլովոյթին մէջ, անցնելով շրջանէն, Թուրքիոյ եւ Անդրկովկասի ժողովուրդներու կողքին, թոյլ պիտի տայ մեր գրաւեալ հողերու ազատագրումը եւ կառուցումը վերամիացած անկախ եւ ընկերվարական Հայաստանի մը»։

Այս զեկոյցը, ինչպէս ըսինք, ստորագրուած է «Հայկ. Նոր Դիմադրութիւն» եւ կը կրէ 15 Մայիս 1977 ժամը 01, թուականը։ Լը Մոնտ, հաղորդագրութեան միայն վերջին պարբերութիւնը (սկսեալ՝ մեր ժողովուրդին կ'ըսենք...) հրատարակած է, այսինքն այն մասը ուր կ'ըսուի թէ ի՛նչ կ'ուզեն ընել առանց յիշելու այն մասը ուր կ'ըսուի թէ ինչո՞ւ կ'ուզեն ընել։

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ

ԺԱՆ - ԺԱՔ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հ.— Թատերախաղին եօթը պատկերներուն իւրաքանչիւրը ունի իր մասնաւորութիւնը, կը ներկայացնէ անձին մէկ մասը, բոլորը մէկ՝ ամբողջութիւն մը կազմելով հանդերձ: Կարելի է իւրաքանչիւր պատկեր ներկայացնել անջատաբար որպէս մէկ արարով թատերախաղ: Բեմավարը հինգ հազար մեկնութիւններու կարելիութիւնը ունէր իւրաքանչիւր անգամ փոխելով պատկերներուն յաջորդականութեան շարքը: Արդ, իր մեկնաբանութեամբ թատերախաղը ունեցած է վար-դագոյն վախճան մը, մինչ առաջին եւ վերջին պատկերները շրջելով արդիւնքը պիտի ըլլար հակառակը: Համակարծի՞ք էք իր բեմադրութեան:

Պ.— Գլխաւոր միակ վերապահութիւնս, պիտի ըսէի՝ անհամաձայնութիւնս բեմավարին հետ կը կայանայ այս կէտին մէջ, հակառակ անոր որ, ի վերջոյ, իմ յօժարութեամբ է որ բեմադրեց: Ըստ բեմադրիչին թատերախաղին «բանալին» եօթներորդ պատկերն էր, եւ զայն անշարժ պահեց վերջաւորութեան, ինչ որ թատերախաղին տարբեր կարելիութիւն մը 2×3×4×5×6 հաւասար դարձուց 720 մեկնութիւններու: Բեմադիրը առաջ-նորդուեցաւ հէփի էնտի գործնական մտայնութենէն: Պէտք էր հանդիսականին տալ, առնուազն, լուծումի մը հեռապատկերը: Ես ոչ լուծում ունէի, ոչ ալ պատգամ: Նպատակս միայն — ինչ որ անշուշտ ինքնին շատ մեծ է — ուշադրութիւնը հրաւիրելն էր հանդիսականին որ իր ներկայ ապրելակերպովը չմեռնի:

Հ.— Արտակարգ կարողութիւնը ունիք երկախօսութիւններու, որոնք կը բխին ակի մը նման: Բառերու ձեռնածու մըն էք: Կը յառաջանաք նաեւ կիսատ նախադասութիւններով, երկդիմի բառերով, կէտ-երանգով, կէտադրութեամբ: Դաշտը լայն կը բանաք բեմադիրին, դերասանին ու նաեւ, հանդիսականին երեւակայութեան առջեւ: Ձեր նպատակը չէ՞ շահիմանաւորել ձեր միտքերը եւ դուռը լայն բանալ զանազան մեկնաբանութիւններու առաջ, որոնցմէ իւրաքանչիւրը կրնայիք գտնել ճիշդ, ձեզի հարազատ...

Պ.— ... Հետաքրքրական եւ շահեկան հարցում: Մեծ գիծերով ըսեմ թէ ինչ կը վերաբերի երկախօսութիւններուն, նախամտածուած, մասնաւորաբար ուղ-ղուած ձեւ մը չունիմ գրելու: Կը գրեմ այն ձեւով որ փափաքը ունիմ գրելու, կը տարբերեմ քիչ մը գրելակերպս անձերուն եւ իրենց միջավայրին համապատասխան ձեւով: Երբ կը գրէի «Բաղաքը՝ բլուրին բարձունքին վրայ» ողբերգութիւնը, անմիջապէս զգացի որ անիկա տարբեր ձեւով պէտք է գրէի: Սակայն անիկա մասնաւոր տրամաբանութեան մը, մտածողութեան մը արդիւնքը չէր: Հարցը երկախօսութեան բնազդը ունենալու կամ չունենալու մէջ կը կայանայ:

Հ.— Իսկ ձեր գրութեան լոյս-ստուե՛րը...:

Պ.— Անիկա թատրոնին մաս կը կազմէ: Երբ կը գրէի «Գիշահաւի մը մահը», անմիջապէս գիտցայ թէ անիկա պէտք է գրուէր չարտայայտուող երկախօսութիւններով: Պատճառը իր նիւթն է.— Հօրը տարեդարձը տօնելու պահուն, երբ մոմերուն վրայ պիտի փչեն, հայրը կը բարձրանայ սենեակը, կը վերադառնայ հրացանով մը ու կը սպաննէ իր որդին: Մարդ չի գիտեր թէ ինչո՛ւ: Ես ոչինչ կը հնարեմ. թերթի մը լրատուութեան բաժնին չորս տողերն են ասոնք: Ու ամէն ոք շուարած է, «անկարելի» համարելով նման դէպք մը: Դրացիները առաջինն են զարմացողը: Ի վերջոյ, ընտանիքը ունէր համեստ արտաքին մը, իսկ հայրը, զոր տեսած էին դեռ երէկ, ուրախ արտայայտութիւն մը ցոյց կուտար: Ահաւասիկ նիւթը. բայց ես չըսի «անկարելի» է: Մարդը պէտք է ունեցած ըլլար շատ խոր պատճառ մը իր կեանքին մէջ, իր գոյութեան խորքերը սակայն պատճառը ես ալ չէի գիտեր: Ի՞նչպէս կ'ուզէք որ զայն գիտնամ երբ ես այդ մարդը չեմ: Ուզեցի պատկերել մարդուն ամբողջ կեանքը եւ ցոյց տալ թէ ան, յարատեւօրէն, ունէր փոքր պատճառներ, որոնց իւրաքանչիւրը, անջատաբար, երբեք չէր արդարացներ նման արարք մը, բայց որ բոլորին կուտակումը ամբողջութիւն մը կ'ընէր: Չէի կրնար չեշտել այս կամ այն մասնաւոր պատճառը, ու ասոր համար ամէն անգամ որ երկախօսութեան մէջ բան մը պիտի ճշդուէր՝ կը կասեցնէի զայն կէտադրութիւններով, որպէսզի չտամ լուծումին բանալին զոր չունիմ...

Հոս է որ բեմադիրը կը միջամտէ իր մասնակցութիւնը բերելու՝ պատճառներու որոնումին մէջ եւ տալու ուղղութիւն մը՝ թատերախաղին: Նոյնպէս նաեւ դերասանները:

Հ.— Բեմավար եւ դերասան կուգան թատերախաղին նոր ջուր դնելու, ինչ որ սակայն կրնայ ձեզ անակնկալներու առջեւ բերել, որպէս հեղինակ:

Պ.— Անշուշտ: Բայց ես միշտ հոն եմ փորձերու ընթացքին: Երբ տեսնեմ թէ մեկնաբանութիւն մը բնաւ չի համապատասխաներ գաղափարիս, կուտամ ան-հրաժեշտ լուսաբանութիւնները: Սակայն միշտ շահեկան է որ բեմավար եւ դերասան իրենց խորքէն դուրս բերեն ճշմարտութիւններ, որոնց ես ծանօթ չեմ: Այս պատճառով ես չեմ ուզեր բեմադրել իմ թատերախաղերս: Ես գիտեմ ի՛նչպէս զանոնք բեմադրել, ինչ որ հետաքրքրական չէ: Հարց է թէ ի՛նչ տարբեր ձեւերով կարելի է բեմադրել եւ մեկնաբանել զանոնք:

Հ.— Ձեր երկախօսութիւններուն մէջ նշմարած եմ երաժշտական օրէնքներու կիրարկումը: Կը փոխէք չափը եւ կը պահէք *մոթիֆը*, այսինքն՝ բառը, միտքը: Կ'արագացնէք միայն կշռոյթը ու, կրկնութիւններով, կը ստեղծէք ձգտեալ, պայթուցիկ մթնոլորտ: Հետեւա՞ծ էք երաժշտութեան:

Պ.— Այո... անշուշտ երազս էր, ինչպէս կ'ըսէ թատերախաղիս անձը, ըլլալ խմբավար, դաշնակահար: Սակայն երաժշտութիւն շատ ուշ սկսայ, ընտանեկան պայմաններուս հետեւանքով: Քիչ մը դաշնակի դասեր առի ու յետոյ առանձին շարունակեցի (հիւրասենեակին մէջ կը գտնուէր դաշնամուր մը): Շատ կը սիրեմ երաժշտութիւնը, սակայն ինչ կը վերաբերի անոր օրինաչափութեան՝ գրութիւններուս մէջ՝ գիտակից կամքի մը արդիւնքը չէ ան: Կը զգամ թէ այդպէ՛ս պէտք է գրեմ, թէեւ որպէս արդիւնք կ'ունենամ ձեր մատնանշումը:

Հ.— Առիւծական կո՞ղմը կը կազմէ ձեր թատերական այս զգայարանքը:

Պ.— Հաւանաբար գրելու զգայարանքս — թէ այսպէս պէտք է գրեմ եւ ոչ թէ՝ այնպէս — եկած է հօրմէս որ հայ դերասան մըն էր: Հրաշալի բախտը ունեցած եմ թատերական զգայարանքը ունենալու իմ ծնունդէս, իմ ծագումէս:

Հ.— Եթէ խօսէիք ձեր յիշատակներուն մասին...

Պ.— Հայրս դերասան էր — «դերասան Ռուբէնեան»: (խնդում): Խարբերդցի էր ան, իսկ մայրս՝ Գոնիացի: Ամուսնացած են Պէյրութի մէջ: Բեմի հետ իր առաջին շփումը հայրս ունեցած է Միացեալ Նահանգներու մէջ, երբ պայմանները զինք հոն նետած են: Մարսէյլի մէջ, ուր ծնած եմ, կը ստեղծէ թատերախումբ մը իր հայ բարեկամներով: Յիշատակներ ունիմ միայն երբ եկաւ Ալֆորվիլ եւ հաստատեց տեսակ մը թատերասրահ, զոր կը կոչէին «Թէնէքէ Փալաս»: Առաջին թատերական երեւումներս ունեցած եմ հոն երբ հայրս զիս կը ծպտէր, իսկ ես կ'երգէի: Պատկերներ ունիմ այդ բոլորէն: Կը յիշեմ իր Օթէլլօ խաղը, «լինել թէ չլինել» (հայերէնով՝ այս բառերը): Այն ատեն հաւատացած էի թէ Շէյքսփիր հայ էր: Հայրս անդադար տունը կ'արտասանէր հայերէն թատերախաղէն մասեր, հետեւաբար ինծի երբեք հարց չէր ծագած թէ ի՛նչ պիտի ընեմ կեանքիս մէջ: Գիտէի թէ պիտի պատկանէի թատրոնին, առանց կարենալ ճշդելու դերս անոր մէջ:

Հ.— Ի՞նչպէս յաջողեցաք գայն ճշդել:

Պ.— Հիմա կը մտածեմ թէ ըրի այնպէս ինչպէս «Թեւերուն» տիպարը: Ես ինծի հարց տուի թէ ի՛նչ պիտի ըլլամ — դերասա՞ն, բեմավա՞ր, բեմայարդա՞ր: Պէտք է սկսէի բանով մը: Եղայ նախ դերասան. հետեւեցայ դասընթացքներու, բեմ ելայ: Ապա փորձեցի բեմավարութիւնը: Վերջը եղայ թեքնիսիէն եւ բեմի տնօրէն: Ունեցայ մեծ բախտաւորութիւնը Փիէր Ֆրէնէի հետ աշխատելու: Ինչպէս որ այս բոլորը ըրի, նոյնպէս եւ սկսայ գրել, միշտ թատերախաղիս անձին պէս որ կը փորձէ ըլլալ երաժշտական խմբավար մը, լուսանկարիչ մը, մարդակապիկ մը, եւայլն: Փիէր Ֆրէնէ գտաւ տպարս որպէս թատերական հեղինակ: Իսկ հիմա թատրոնի մարդիկ, երբ կը բեմադրեն թատերախաղերս, կը դարմանամ որ հեղինակ մը այդքա՛ն թատերական գիտութիւն ունի: Պատճառը յստակ է՝ իմ պարագայիս:

Հ.— Ձեր գործերը կը կրե՞ն ինքնա-կենսագրական բնոյթ:

Պ.— Ո՛չ: Սակայն անձնական յիշատակներ, հին եւ նոր, միշտ մուտք կը գործեն:

Հ.— Եթէ փորձ մը ընէիք ձեզ յառաջապահ դպրոցի մը կամ ուղղութեան մը կապելու...

Պ.— Եթէ կ'ուզէք ինծի հաճոյք պատճառել, եւ յարգելու համար ազատութիւնս, աւելի լաւ կ'ըլլայ չփորձել ինծի մակդիր մը տալ: Երբ կը «տեղադրէք» հեղինակ մը, զայն ալիէնէ կ'ընէք: Բարեբախտաբար չունիմ ոչ մէկ նախընտրած հեղինակ: Որքան յառաջանամ նոյնքան շահագրգռութենէ կը դադրիմ միւս հեղինակներու հանդէպ: Պահպանելու համար ստեղծագործական այս ազատութիւնս, պէտք է որ ամբողջովին անջատուիմ միւսներէն, որոնք ինծի օգտակար էին երբ դեռ հեղինակ չէի եւ երբ ցոյց կուտային՝ ի՛նչպէս զայն ըլլալ: Իմ նախընտրութիւններս Սթէյնպէքին, Տոսթոեւսքիին, Սարոյեանին՝ թերեւս օգտակար եղան ինծի, կրնայ ըլլալ նաեւ նոյնքան եւս վնասակար, ուշացնելով ինքնատպութեան մը կազմաւորումը: Մեծ հեղինակներ են Վէնկարթըն եւ Տիպիյար. որոշ ձեւի, որոշ արտայայտութեան Տիպիյար մը: Սակայն ոչ մէկ կապ ունիմ անոնց հետ:

Հ.— Պէտք է զգուշանամ, ուրեմն, որեւէ ակնարկութիւն ընելու ապսուրտ թատրոնի մասին, ու ամէն երեւոյթի որ յատկանիշն է — նաեւ — ձեր թատրոնին — արտաքին երեւութական տրամաբանութիւն մը եւ երազայինի յատուկ ամբողջ արտառոցութիւնը, տարօրինակը, երկախօսութեան անյարիր ձեւ մը, եւն.:

Պ.— Բայց ա՛յս իսկ է թատրոնը: Եթէ անձերը պէտք է ներկայացնել այնպէս ինչպէս որ են՝ պէտք չկայ թատրոն երթալու, անոնք ձեր աչքին առջեւն են: Թատրոնը կը ծառայէ ինքզինք բացայայտելու, անծօթ դառնալու, գտնելու՝ այն «հրէշ»ները որոնք մեր մէջն են: Պէտք է ազնիւ երեւցող անձերը դրդել, գրգռել, զանոնք խենթեցնել՝ հասկնալու համար թէ անոնք ի՛նչ են իրականութեան մէջ:

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

ԻՇԽԱՆԻՆ, ԻՇԽԱՆԱՎԱՅԵԼ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1.

Անցեալում Սեւանայ իշխանի անհաւատալի առատութեան պայմաններից գլխաւորը ջրի լեռնային, սառնորակ, քաղցրահամ, զուլալ ու թթուածնով հարուստ լինելն էր: Իշխանավայել միջավայր ասելով մենք առաջին հերթին այդ նկատի ունենք:

Ներկայումս իշխանն ապրում է իր գոյութեան ամբողջ պատմութեան ընթացքում ամենաաննպաստ պայմաններում: Իշխանի ցեղերից մէկը գեղարքունի է կոչւում: Շքեղ եւ իրեն վայել անուն, որ թերեւս նշանակում է գեղանի արքունական, գեղեցիկ պալատական... Իսկ մի՞թէ արքունի գեղուհուն արժանի միջավայր էր այն, ինչ ես տեսայ այս ամառ Սեւանում: Ո՛ւր էր չքացել ուրարտական բերդի եւ Բեալլամինարի բարձունքներից տեսածս պայծառ յատակութիւնը: Լիճը ծայրէ ծայր պատած էր ջրիմուռների ապականութեամբ: Այրիվանքի դիմաց, ուր փորձեցի ձուկ որսալ, քանի տարի սրանից առաջ յատակը երեւում էր մինչեւ այն խորութիւնները, ուր առհասարակ պարզ ջրում թափանցում է արեւի լոյսը՝ 18–20 մետր: Հիմա նոյնիսկ մէկ մետր խորութեամբ յատակը չի երեւում...

Այդ օրը ոչ մի ձուկ չմօտեցաւ մեր կարթերին: Ո՞ւր կորան, ախր, Գաւառագետի դիմացի այս ծոցը միշտ էլ առատ է եղել իշխանով: Հէնց մի շաբաթ առաջ չէ՞ր, որ մենք յաջող որս արինք այստեղ: Պա՛րզ է... այն օրերին այստեղ ջուրը մի քիչ պարզաւուն էր: Ցեւոյ փչել է «մաղրա» կոչուող արեւելեան քամին եւ բերել, այս լճածոցը լցրել մեծ Սեւանի կանաչ ապականութիւնը: Ու իշխանի վտառները սարսափահար փախել են այս դժոխքից դէպի լճի այն մասերը, ուր ջուրը համեմատաբար տանելի է: Մեր նաւակը լողում է կանաչաւուն լորձաջրի միջով... Դրան գումարած այն, որ Սեւանի ջրում աղը աւելացել է տասը անգամ (1000 տոկոսով), իսկ թթուածինը պակասել տասնապատիկ չափով (թուերը կլորացուած են): Այսպիսի ջրում իշխանը կ'ապրի՞:

Ծանր է բնասէրի համար մեր Սեւանը տեսնել այսպիսի ողբերգական վիճակում: Այն ճնշիչ տպաւորութիւնն ստացայ, ինչ կը ստանայ մարդ, երբ իր պաշտած գեղեցկուհուն տեսնի բորոտութիւն կոչուող անբուժելի հիւանդութեամբ վարակուած, գեղանի դէմքն ու հոլանի մարմինն այլանդակուած... Այո, մեր չքնաղ Սեւանը վարակուել է, իրօք, անբուժելի հիւանդութեամբ, եւ սա չափազանցութիւն չէ: Աշխարհի այդ ո՞ր լիճն է ազատուել ջրիմուռների ահռելի աճող զանգուածներից, որ Սեւանն ազատուի: Եւ երբ մենք մամուլում ահազանգում էինք այդ վտանգի առթիւ, մեզ լռեցնում էին, թէ այդ մասին մտածողներ կան, պետական պլան կայ, պլանային առաջադրանքներ կան: Ահա եւ մեր անխոհեմ ու անմտածուած ձեռնարկումների արդիւնքը: Մենք վարուել ենք այն ագահ այգեգործի նման, ով նոյն տարին առատ բերք ստանալու, անուն հանելու, մրցանակ շահելու համար խաղողի վազը երկար է էտում, իւրաքանչիւր ճիւղին թողնելով 12–15 բերքատու աչք: Իրօք, այդ տարի բերքն առատ է ստացւում, բայց՝ վազի առողջութեան հաշուին, նրա կեանքի հաշուին, որովհետեւ այդպիսի վազը յետագայ տարիներին թուլանում է, հրաժարւում բերք տալ, յաճախ էլ մահանում է:

Որքան կարելի է այսօր Սեւանի հիւթեր քամելով երկրի արդիւնաբերութեան եւ գիւղատնտեսութեան զարգացման համար, մինչ չենք մտածել նրա վաղուայ օրուայ մասին:

Բուռն շինարարութիւն ծաւալելով նրա ափերին, կառուցելով հիւրանոցներ, պանսիոնատներ, հանգստեան տներ, տուրիստական բազաներ, չենք մտածել, որ այդ ամէնում հազարաւոր մարդիկ են ապրելու եւ նրանց աղբն ու զուգարաններ ապականելու են մեր ջինջ Սեւանը, փոխելու են նրա անապական ջրերի բաղադրութիւնը, սնունդ են տալու այն վնասակար բոյսերին, որոնք զարգանալով՝ խեղդելու են մեր ձկների թագուհուն: Այդպիսով, շատ կարճ ժամանակում մեզ յաջողուեց հիանալի Սեւանը հասցնել Շուէյցարիայի, ԱՄՆի եւ այլ երկրների կործանուող լճերին:

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար. – 1)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԻՏԱԼԻԱ

ՄԻԼԱՆ

ՄԻԼԱՆՕ (Յառաջ).— Կիրակի Ապրիլ 24, ողջ Հայութիւնը՝ հայրենիք թէ սփիւռք՝ աղօթքի, վրէժի, պահանջի ձայն կը բարձրացնէ: Միլանի հայ գաղութը նոյնպէս կուգայ իր համեստ լուման դնելու: Օրը կը սկսի պատարագով, Քառասուն Մանկանց եկեղեցւոյ մէջ, որուն կը հետեւի հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն: Պատարագին հրաւիրուած էին եւ ներկայ գտնուեցան Միլանոյի ծիրանաւորին՝ կարդինալ Գոլոմպոյի ներկայացուցիչ՝ Գերպ. Պիծծակալի, ինչպէս նաեւ ռումէն օրթոտոքս եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Հ. Թրայանոս իր փոքրաթիւ գաղութի անդամներով, որ յաւուր պատշաճի քարոզով նոյնպէս ելոյթ ունեցաւ:

Ոգեկոչումը կը շարունակուի Ապրիլ 28ին, Հայ Տան մէջ ուր երիտասարդ ուժերու օժանդակութեամբ կազմակերպուած էր հանդէսը: Օրուան նշանախօսքը՝ Այսքան չարիք թէ մոռանան մեր որդիք, թող ողջ աշխարհ Հայուն կարդայ նախատինք:

Հ. Բամպակեան իր բացման խօսքով կը հրաւիրէ ներկայ հասարակութիւնը յոտնկայս մէկ վայրկեան յարգելու յիշատակը մեր նահատակներուն որոնք չունեցան Նիւրէմպէրկ մը, բայց ունեցան իրենց հոգին խաղաղեցնող վրիժառու բազուկներ յանձին Թէհլիրեաններու, Թորլաքեաններու, Շիրակեաններու: Հանդէսը սկիզբ կ'առնէ Շարլ Ազնաւուրի «Իլ սոն թոմպէ» երգին ունկնդրութեամբ, որու ընթացքին մինչ լուսարձակով կը ցուցադրուէին Արմին Վէկնէրի լուսանկարած Ջարդի տեսարաններէն՝ Ա. Ալեքսանեան կը կարդար երգին բառերուն հայերէն թարգմանութիւնը: Կը հետեւին արտասանութիւններ. Սարգիս Քէօսէմանուկեան խոր ապրումով արտասանեց Ա. Ահարոնեանի «Ցարդանք քեզ»ը, իսկ պատանի Հայկ Ալեքսանեան՝ կ'ընթեռնու Սիամանթոյի բանաստեղծութիւններէն հատուած մը իտալերէն թարգմանութեամբ:

Ապա ելոյթ կ'ունենայ իտալերէն լեզուով՝ Փրոֆ. Յակոբ Մանուկեան, որ շատ փափկանկատութեամբ կը ներկայացնէ այսօրուան Հայուն քաղաքական եւ բարոյական դիրքը, զայն բաժնելով գլխաւոր երեք մասերու: Բեմ կը հրաւիրուի օրուան բանախօսը՝ Մուրատ Ոսկանեան որ մեզի կը ներկայացնէ թէ՝ ինչպէս սկսած եւ ինչպէս կատարուած են հայկական Ջարդերը Թուրք օսմանեան կառավարութեան կողմէ:

Դարձեալ բեմ կը հրաւիրուի Փրոֆ. Յակոբ Մանուկեան, տեղի տալու համար գաղափարներու փոխանակութեան մը, որու ընթացքին իւրաքանչիւրը իր կարծիքը եւ մօտեցումը կ'արտայայտէ այսօրուան Հայութիւնը յուզող խնդիրներու, կացութեան եւ դիրքին շուրջ: Այստեղ յիշատակութեան արժանի է հետեւեալ կէտը որ, հանդէսին ներկայ էր Տոքթ. Ֆէլիչէ Բիզոսթրի, որ մեզի կը ներկայացնէ անհատի եւ ժողովուրդի մը ունեցած իրաւունքները միջազգային դետնի վրայ, շահեկան մօտեցումներով լուսաբանելով մեր միտքերը, մեր ազգային դատի շահերուն վերաբերեալ:

Հուսկ՝ Հայ Տան երգչախումբին կատարմամբ կ'ունկնդրուի նահատակաց ոգերգը «Անոնց համար որ ինկան», երաժշտութիւն Գէորգ Կառվարենցի, բանաստեղծութիւն Վ. Թէքէեանի որու տողերը, դաշնամուրի մեղմ ընկերակցութեամբ յուզումով կ'արտասանէ Ժան Անսըլեան: Հանդէսը վերջ կը գտնէ հոգեւոր հովիւ Ժիրայր Վրդ. Թաշճեանի փակման խօսքով եւ պահպանիչով:

ՍԱՐԳԻՍ ՍԱՐԿ.

×

ՅՈՐԴԱՆԱՆ

ԱՄՄԱՆ

ԱՄՄԱՆ (Յառաջ).— Կիրակի, Ապրիլ 24ին մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը ոգեկոչուեցաւ Ամմանի մէջ, համահայկական ձեւով: Հովանաւորութեամբ Երուսաղէմի Հայոց պատրիարքին, Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանի, նախագահութեամբ Ամմանի Հայ Առաք. եւ Կաթողիկէ հոգեւոր պետերուն եւ նախաձեռնութեամբ երեք հայ միութիւններուն՝ Հ.Մ.Ը.Մ.ի, ՀՕՄի եւ Ա.Մ.Մ.ի:

Օրուան յայտագիրը կը կազմուէր երկու մասերէ.— Ա. առաւօտեան պատարագ եւ հոգեհանգիստ, Բ. երեկոյեան յիշատակի երեկոյթ:

Առաւօտեան, անտեսելով օրուան տեղատարափ անձրեւը, հայ հաւատացեալները փութացած էին Ս. Թադէոս Հայ Առաք. եկեղեցին, ներկայ գտնուելու համար հանդիսաւոր պատարագին եւ հոգեհանգստեան պաշտօնին, ի յիշատակ մեր բիւրաւոր նահատակներուն: Պատարագը, որ ձայնասփռուեցաւ Ամմանի ռատիոկայանէն սկսաւ ժամը 9ին, պատարագիչն էր Ասպետ Արղ. Պալեան, որ մասնաւոր ժամանած էր Երուսաղէմէն խումբ մը դպիրներով, իրենց մասնակցութիւնը բերելու համար արարողութեան:

Քարոզեց Ամմանի Հայ Առաք. հովիւը Անուշաւան Ծ. Վ. Զղջանեան,: Ան վերյիշեց մեր ազգայինները որոնք նահատակուեցան վասն կրօնի եւ հայրենեաց: Ապա տեղի ունեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօնը, որուն նախագահեց Ամմանի Հայ Կաթողիկէ հովիւը Սահակ Վրդ. Պարիչեան:

Երեկոյեան ժամը 8.15ին Ամմանի Նորակառոյց ակումբին մէջ տեղի ունեցաւ յուշատօնը: Սրահը լեցուած էր հանդիսականներով, որոնք եկած էին Յորդանանի բոլոր մասերէն: Նախքան յայտագրին գործադրութիւնը, ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգեցին մեր նահատակներու յիշատակը: Յետոյ բացման խօսքը կարդաց Պր. Արտաշէս Ասատուրեան: Արտասանութիւններ, մեներգներ եւ նուագ իրարու յաջորդեցին, որոնցմէ կը բաղկանար երեկոյեան պատշաճ յայտագիրը:

Օրուան բանախօսն էր Պր. Տիգրան Ծինպաշեան, որ մասնաւոր կերպով հրաւիրուած էր Պէյրութէն, իր մասնակցութիւնը բերելու համար յուշատօնին. բանախօսը բացատրեց օրուան իմաստը, մանաւանդ շեշտելով միասնականութեան շուրջ եւ խոր տպաւորութիւն թողելով ներկաներուն վրայ: Հանդէսը փակուեցաւ պահպանիչով եւ Հայր Մերով:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹԱԼԱԹԻՆԵԱՆ

համար թէ ինչեր կան թաքնուած իրենց մէջ: Ու օգտագործել այս բոլորը:

Այս պատճառով է որ թատերախաղի անձերս կ'ուզեն չափազանցել, կ'աշխատին իրենք իրենց համար ստեղծել խնդիրներ, որպէսզի ինքզինքնին ճանչնան մերկապարանոց: «Քաւերն»ի անձերս պարզ մարդիկ են, բայց ի՞նչ կ'ընեն — կարգելափակուին իրենց տան մէջ եւ իրենց դուռը ամրափակ կը պահեն արտաքին աշխարհին դիմաց: Հայրս կ'ըսէր, այլ ձեւով, նոյն բանը երբ դպրոցէն տուն կը վերադառնայի. կ'ըսէր.— Հոս, այս տան մէջ հայերէն պիտի խօսիս, միա՛յն հայերէն, այլապէս՝ դո՛ւրս»: Երբ արտաքին աշխարհին դիմաց դուռները կը փակուին, «Քաւերն»ի անձերը կը ստեղծեն աշխարհ մը, որ նոյնը չի կրնար ըլլալ, այլ պիտի ըլլայ իրենց նկարագիրէն, հոգիէն, էութենէն:

Հ.— Մարդուն խառն ընդերքը լոյսի հանելով որոշ տխրութիւն մըն է որ կը պատէ մեզ: Կարելի չէ՞ ձեզ յոռետես հեղինակ նկատել:

Պ.— Երբե՛ք: Ընդհակառակն: Այնքան ատեն որ ես իրենց կ'ըսեմ — փնտռեցէք դուք ձեր խորերը, ճանչցէք դուք ձեզ, եւ փախուստը զոր կուտաք՝ ստուէն չէ, ոչ ալ կեղծիքէն այլ դուք ձեզմէ, եղէք գիտակից ու սիրեցէք ըստ այնմ, — լաւատեսութիւն մը յայտնած կ'ըլլամ: Նոյնպէս «Քաւերն»ի մէջ երբ երկու զաւակները կը ձգեն տունը եւ կը փախին այդ մթնոլորտէն՝ լաւատես վերջաւորութիւն մըն է: Սակայն հարցը չի կայանար ոչ լաւատեսութեան եւ ոչ ալ յոռետեսութեան մէջ: Խնդիրը այն է թէ թատրոնը կենդանարա՞ր է թէ՝ ոչ: Ու քանի որ կը միտի մարդիկը ցնցել, սթափեցնել՝ իրենց մահացու թմբիրէն, կը դառնայ դրական: Թատրոնը այս է. զգացնել թէ կենդանի ենք, պատասխանատու ենք նախ մեր անձին ուրիշներուն ըլլալէ առաջ, եւ թէ մենք մեզ պէտք է վերակառուցանենք:

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՓՈԽ – ՆԱԽԱԳԱՀ

—o—

Ֆրանսայի Ազգային Ժողովը, գարնան նստաշրջանին ընտրած է իր դիւանը, որու փոխ-նախագահ ընտրուած է Ալֆորվիլի քաղաքապետ – երեսփոխան Ժ. Ֆրանչեսքի: Ազգ. Ժողովին դիւանը կ'ընտրուի մէկ տարուան համար: Իբրեւ փոխ նախագահ, Ժ. Ֆրանչեսքի իր գործօն մասնակցութիւնը պիտի բերէ Ազգ. Ժողովի աշխատանքներու ծրագրի կազմութեան. պիտի վարէ նաեւ նիստեր: Ալֆորվիլի եւ ընդհանրապէս Փարիզի Հայութիւնը գոհունակութեամբ արձանագրեց այս ընտրութիւնը, քանի Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի հայասէր այն ընկերվարական երեսփոխանն է, որ միշտ խօսքէն գործի անցած է իր համակրանքը արտայայտելու համար մեր համայնքին նկատմամբ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԻՏԱԼԻԱ

ՄԻԼԱՆ

Մայիս 1էն 2, առիթէն օգտուելով, Իտալէն անցնելու ժամանակ, արժանթինահայ նկարիչ՝ Մանուէլ Կէրիկեան, Հայ Տան մէջ ցուցադրութիւն մը ունեցաւ, ուրտեղ ներկայացուեցան յայտնի նկարիչին գեղարուեստական իւրայատուկ հայկական նկարները, որոնք արժանացան այցելուներու հետաքրքրութեան եւ գնահատանքին:

×

Մայիս 6ին, դարձեալ Հայ Տան մէջ, տեղի ունեցաւ Տոքիոյ տուոյ ամպրոզիանօ քառեակի տարեկան ելոյթը: Յայտագրին մէջ՝ Պեթհովէն, Մոցարթ, Ռոսսինի, Տանիծէթի, Մենտէլսոն, Գրայսլէր: Կատարումները արժանացան հանդիսականներու քաջալեր ծափահարութիւններուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (342)

ՀԱՌԱՋԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՏԻՐԱՆԱՒՈՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Պիտի ուրախանար իր հակառակորդին մէջտեղէն վերնալուն վրայ, բայց ուրախութիւնը փոքր մնաց, որովհետեւ կռահեց թէ զայն սպաննել տուողը Ռոլան Քանտիանոյէ ուրիշ ոչ ոք կրնար ըլլալ: Ոհ, քանի որ Սանտրիկօ սպաննուած էր, այլեւս կասկած չկար որ կարգը իրեն եկած էր:

— Ձերդ ամենապատուութիւնը Սանտրիկօն կը ճանչնա՞ր, հարցուց ոստիկանապետը միշտ ժպտելով:

— Այո, ես միայն գիտեմ թէ մեծ ծառայութիւններ մատուցած է եկեղեցիին եւ Պետութեան, կմկմաց Պեմպօ: Ըսել է սպաննուեցա՞ւ, Սանտրիկօն սպաննուեցա՞ւ:

— Ես ատանկ բան չըսի ձերդ ամենապատուութեան, տէր իմ, բայց ձեր յատակատեսութիւնը լաւագոյնս գուշակեց, շարունակեց ոստիկանապետը: Տեղակալին կուրծքին վրայէն դաշոյն մը գտանք... զինքը սպաննող ձեռքը դաշոյնը մինչեւ կոթը սրտին մխած էր...:

— Այդ մասին ի՞նչ է ձեր կարծիքը, ո՞վ սպաննած կրնայ ըլլալ զայն, թոթովեց ծերունաւորը սարսռալով:

— Իբրեւ արհեստիս մարդը, այնպէս կ'ենթադրեմ թէ Ծուանա կոչուած կինը Սանտրիկոյի առջեւ թակարդ մը լարելով զայն բաց ծովը հանած է եւ Ռոլան Քանտիանո զայն սպաննած է հոն:

— Այդ պարագային ինչո՞ւ Ծուանա ալ մեռած գտնուի:

— Կ'երեւի թէ վախնալով որ իր գաղտնիքը երեւան կ'ելլէ, Ռոլան զայն եւս ծով նետելով խեղդամահ ըրած է:

— Անուն Հօր եւ Որդւոյ...:

— Բայց ամենապատիւ տէր, կը տեսնեմ թէ այս պատմութիւնը ձեր վրայ գէշ տպաւորութիւն մը թողուց... կ'ուզէ՞ք որ վերջացնեմ...:

— Յանուն Սուրբ Երրորդութեան... մարմինս փուշ - փուշ եղաւ... ի՜նչ քստմնելի ոճիր: Բայց խնդրեմ, շարունակեցէք, շարունակեցէք:

— Այո, ամենապատիւ տէր, իրաւունք ունիք, ես ալ չափէն աւելի ազդուած եմ այս կրկնակ ոճիրներէն...:

— Բայց քիչ մը առաջ ուրիշ դէպքի մը մասին...

— Պիտի ըսեմ, ամենապատիւ տէր, ան ալ պիտի պատմեմ: Ինչպէս որ քիչ առաջ ըսի, երկու դիակները ջրանցքէն գտնուեցան: Այդ երկու դիակներուն գտնուած տեղէն քիչ մը անդին գեղեցիկ արքայական տափանաւ մըն ալ գտնուեցաւ:

— Կ'երեւի թէ իրենց տափանաւն էր...

— Թերեւս: Բայց ես այդ տափանաւը անմիջապէս ճանչցայ: Այդ տափանաւը այնպիսի կնոջ մը կը պատկանի որուն անունը չեմ կրնար արտասանել ձեր առջեւ առանց կարմրելու...: Եւ թերեւս ձերդ ամենապատուութիւնը այդ կինը ճանչնայ...:

— Ե՞ս, թոթովեց Պեմպօ:

— Այո, ամենապատիւ տէր: Պերճաղիճ Էմփերիայի տափանաւն էր:

— Ի՞նչ, ի՞նչ, ա՞ն ալ սպաննած են, ա՞ն ալ, գոչեց Պեմպօ մէկէն ի մէկ ցցուելով:

– Ոչ, ամենապատիւ տէր, այդ կինը ողջ առողջ է, ըսաւ ոստիկանապետը հանդարտութեամբ: Նախ այնպէս կարծելով որ Սանտրիկօն սպաննողը այդ կինն էր, գաղտնի քննութիւն մը բացի, բայց յետոյ համոզուեցայ որ այդ կրկնակ ոճիրներուն մէջ Էմփերիա ոչ մէկ բանով յանցաւոր էր: Այսպէս ըլլալով հանդերձ, վստահ եմ որ այդ կինն ալ այս գործին մէջ վախի պատճառ մը պիտի ունենայ, որովհետեւ ճամբորդելու պատրաստութեան վրայ է: Ամէնէն ուշը վաղը, պերճաղիճ Էմփերիան Վենետիկը ձգելով Հռոմ պիտի մեկնի:

— Սանտրիկոյի մահը եւ Էմփերիայի մեկնումը ի՞նչ կապակցութիւն կրնան ունենալ սակայն իմ տունիս դէմ գործուած յարձակման հետ, ահա այդ է որ չկրցայ հասկնալ:

— Տէր իմ, եթէ կապակցութիւն չունին, գոնէ իրարու հետ զուգադիպութիւն ունին եւ այս զուգադիպութիւնը իմ հետաքրքրութիւնս շարժած է: Բայց չի՞ կրնար ըլլալ որ Սանտրիկօն սպաննող եւ Էմփերիայի Վենետիկէն փախչելուն պատճառ եղող մարդիկը ձեր պալատին դէմ յարձակում գործող չարագործները եղած ըլլան:

— Բայց ի՞նչ նպատակով պալատս խուզարկեն:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Տար.)

Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Սալերեան եւ զաւակը, Տիկին Վիրժինի Սալերեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Ռէիզեան, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Ռէիզեան, Տէր եւ Տիկին Հաճինլեան, Տէր եւ Տիկին Ղ. Ղազերեան, Տէր եւ Տիկին Գույումճեան՝ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ-հօր, փեսային, քենեկալին՝

ԹՈՐՈՍ ՍԱԼԵՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 15ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մայիս 20, ժամը 10.30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Վենսէնի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Իր ընկերները եւ բարեկամները ցաւով կը ծանուցանեն

ԱԲՐԱՀԱՄ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 14, Սեւրանի հիւանդանոցը, 71 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մայիս 20, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՎԱԼԱՆՍ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՀԱՅ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութիւնը սիրով կը հրաւիրէ ազգային անձնաւորութիւններ եւ գաղութիս հասարակութիւնը ընդհանուր ժողովի, որ երկրորդ անգամ տեղի պիտի ունենայ Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահը, Մայիս 24, Երեքշաբթի երեկոյեան: Կարեւոր օրակարգ գաղութիս պատկանեալ, ապա ընտրութիւն նոր շրջանի: Անհրաժեշտ է բոլորին ներկայութիւնը:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Ցուցահանդէս

Առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՅՆԵՐ

ժամանակակից Խորհրդահայ 12 գեղանկարիչներու Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահին մէջ Մայիս 13–28

EXPOSITION

Pour la première fois en France

Couleurs d'Arménie

12 peintres contemporains d'Arménie Soviétique

Salle U.G.A.B.

du 13 au 28 Mai

33, Cours Pierre Puget Marseille 6e

ԱՌՆՈՒՎԻԼ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Կիրակի, Մայիս 22, ժամը 10.30ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եկեղեցւոյս մէջ: Երգեցողութիւնք տեղի կ'ունենան Իսի լէ Մուլինոյի «Անի» երգչախումբին կողմէ քառաձայն, առաջնորդութեամբ Հ. Աճէմեանի:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Մարգարեան Վալանթին, Վարսենիկ եւ Վարուժան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց սիրելի հօր եւ ազգականին՝

ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, նաեւ իրենց մօրը

ՄԱՐԻՆԷ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

հոգիին համար:

Մայիս 22, Մարսէյլի Ս. Թարգմանչաց մայր եկեղեցին, 339 Ավընիւ Տիւ Փրատօ:

Ի գիտութիւն հանգուցեալներու յիշատակը յարգողներուն:

×

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Միշէլ Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Էտուար Յարութիւնեան եւ զաւակները, Պ. Ռոպէր Յարութիւնեան նաեւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Մայիս 19, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին իրենց հօր, մեծ-հօր եւ ազգականին՝

ԳԱՍՊԱՐ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ ինչպէս նաեւ իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

ԱՆՈՅՇ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

(ծնեալ Պահատուրեան)

մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

×

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի Մայիս 22, առաւօտեան

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ նահատակ հերոսներու անմահ յիշատակին համար

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ որ Միութեան տարեկան պատգամաւորական ժողովը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Մայիս 21, առաւօտեան ժամը 9ին, Վիէն, Իզերի նահանգ, Աբովեան սրահը, Քէ Փաժօ: Փափաքող պատգամաւորները, տեղեկացնելու են տեղւոյն մասնաճիւղին կայարան իրենց ժա -

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Շաբաթ, Մայիս 21, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Մշակոյթի Տունը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:
մանումը:

Ա Ղ Թ Ա Մ Ա Ր

AKHTAMAR

Cabaret Arménien

24, Rue Rodier — 75009 PARIS

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇ —
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳ

Réservation. — Tél. : 236-91-10

Բաց է ամէն օր

Ouvert tous les jours

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկ. Շաթաֆեան, այրի Տիկին Զուլարեան շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակցեցան իրենց սուգին

ԳՐԻԳՈՐ ՇԱԹԱՖԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

Ա. ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ

ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒՆԵՑՈՂ ՄԱՐԴԻԿ

×

Մամուլի տակ է եւ ի մօտոյ լոյս կը տեսնէ ֆրանսերէն թարգմանութիւնը

Des hommes sans enfance

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՕՐԸ

Հովանաւորութեամբ՝

ՏՈՔԹ. Խ. ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ

Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ և ՄԱՐՔ ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆԻ

Կիրակի Մայիս 22

11ին հոգեհանգստեան պատարագ, մեր զոհերու յիշատակին համար, Փարիզի Հայոց մայր եկեղեցւոյ մէջ

13ին աւանդական ճաշ, Հ. Բ. Ը. Մ.ի «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնը

118 Ռիւ տը Քուրսէլ

Կը նախագահէ

Պ. ՄԻՀՐԱՆ ԵՓՐԵՄԵԱՆ

Կը բանախօսէ

Պ. ՅԱԿՈԲ - ԳՐԻԳՈՐ

16ին գունաւոր ֆիլմի ցուցադրութիւն, մեր հայրենակիցներու Հայաստան եւ Նոր Կեսարիա այցելութեան ընթացքին՝ իրագործուած Պր. Գրիգորի կողմէ

Ծախքերու մասնակցութիւն

Տեղերը ապահովելու համար

հեռաձայն 242–14–81 եւ 887–99–06

Ձեր յաջորդ արձակուրդներուն համար կը թելադրենք այցելել՝

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

18 օրուան ծրագրով
Մեկնում եւ վերադարձ Փարիզ
Գին՝ 3790 ֆրանք

Յաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու համար դիմեցէք.—

ORIENTOURS

30, RUE M. LE PRINCE PARIS 6

Tél. : 326-92-26 — 329-49-00

Lic. A. 762

OPÉRA DE MARSEILLE

Samedi 21 Mai, à 21 heures

GRAND GALA

arménia

Présente l'ensemble Folklorique

Navasart

chants et danses arméniens

50 participants sur scène

avec le chanteur

NORAIR

et

Bernard DEDEDJIAN

Location : Opéra de Marseille

Tél. : 33-03-358

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱՅԻ

ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

կազմակերպած է

ԽՆՋՈՅՔ ՄԸ

Մայիս 22ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին Իսիի Հայոց եկեղեցւոյ սրահին մէջ, 6, Ավընիւ Պուրկէն

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ Պետիկ Պետիկեանի:
Անակնկալներ, երգ, արտասանութիւն, կերուխում հայկական ճաշակով

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

Samedi 21 Mai de 15 h. à 19 h.
et Dimanche 22 Mai de 10 à 18 h.
Salle des Fêtes de Vienne

EXPOSITION ARMENIENNE

Organisée par le Nor-Séround

— Cartes et nombreux panneaux sur l'histoire, la religion, l'architecture et le problème arménien.

— Vente de livres, disques, tee-shirts, sacs, porte-clefs, etc...

Entrée gratuite

SURPRISE PARIE
du Nor - Séround
Samedi 21 Mai à partir de 21 heures,
dans la Salle Gaspard Ipékian
40, Rue Victor-Faugier, Vienne

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԽՆՋՈՅՔ

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ տեղւոյն Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, մասնակցութեամբ Սայաթ – Նովա նուագախումբին, Կիրակի, Մայիս 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն սկսեալ, Սէն Մօրիսի քաղաքապետարանի սրահը:

Ճոխ պիւֆէ, արեւելեան համադամ աղանդերներ, շամփուրով խորոված:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ — ՄԱՐՍԷՅԼ

12 - 14, Ռիւ Սէն-Պազիլ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Մայիս 22, ժամը 21ին

ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ

Ընկերակցութեամբ Պլանշ Տըլէօյի

Յայտագիր.— Փէղիէօլօ, Փերկոլեզի, Մոցարթ, Ռավէլ, Տուրեան, Մաքսքանեի, Սէն-Սանս, Վերտի, Կոմիտաս, Կանաչեան, Ալան Յովհաննէս, Գալանթարեան, Գրիգորեան, Տիգրանեան, է. Յովհաննիսեան:

Մուտք 30 ֆր. ուսանող 20 ֆր.

Տոմսերը ապահովել.— Մշակոյթի Տունը եւ Տիկին Շահմիրեան, 175 Պուլվ. տը լա Լիպերասիոն, Մարսէյլ 1, — Հեռ. 62–11–18

Première Campagne de Travail en Arménie Perse

JUILLET - SEPTEMBRE 1977

STATION PRINCIPALE.— Monastère de SAINT-THADEE (IRAN du Nord)

— Restauration de chapelles rurales
— Plantations
— Exploration et recherches documentaires
— Préparation de projets d'exploitation agricole

RECRUTEMENT D'UN EFFECTIF COMPLEMENTAIRE DE TRENTE CINQ PERSONNES

CONDITIONS AVANTAGEUSES

Informations détaillées
H. KEVORKIAN : 883-29-36 (après-midi)
K. KEVONIAN : 702-99-45 (soir)

RENDEZ-VOUS UTILES

participez cet été à la réalisation d'un projet concret

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
19
JEUDI
19 MAI
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻԻ 13.860 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.860

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼ

ԵՐԵՍՈՒՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵՆԷ ԵՏՔ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ

—o—

Չորեքշաբթի առտու կը պարզուէր որ Իսրայէլի ընտրութիւնները շահած են ազգայնական աջերը, այլ խօսքով Լիքուտ (Համախմբում) կուսակցութիւնը որ կը գլխաւորէ Մենահէմ Պեկին, պարտութեան մատնելով Փերէսի Աշխատաւորական կուսակցութիւնը, որ 29 տարիէ կը վարէր Իսրայէլի ճակատագիրը: Կը թուի թէ այս արդիւնքը հետեւանքն է վերջին շրջանի միջազգային քաղաքական հոլովոյթին եւ թէ ժողովուրդը մտահոգուած էր որ ի վերջոյ կառավարութիւնը պիտի համաձայնի պաղեստինեան պետութեան մը ստեղծման: Այս կրնայ ըլլալ գլխաւոր պատճառը պատահած յեղաշրջման, Իսրայէլացիք յոյս ունին, երեւի, որ ազգայնական աջ դահլիճ մը նուազ «տեղի կուտայ»: Իսրայէլի ընտրութիւններուն կուսակցական 22 ցանկ կար բայց երեք կուսակցութիւններ են, որ կենսական դեր կը խաղան երկրին մէջ: Ասոնք են՝ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը, Լիքուտը եւ նորաստեղծ ուրիշ մը՝ Դեմոկրատ Շարժումը փոփոխութեան համար: Քուէարկողներու թիւն է 500 հազար:

Չորեքշաբթի առտու եթէ նոյնիսկ կը հաստատուէր աջին յաղթանակը, վերջնական թիւերը դեռ ծանօթ չէին: Ամէն պարագայի եթէ նոյնիսկ ժողովուրդը կ'ակնկալէ որ վաղուան իր կառավարութիւնը աւելի «կարծր» ըլլայ ու շատ չկրէ Միացեալ Նահանգներու ազդեցութիւնը, պէտք չէ նաեւ անտեսէ որ Իսրայէլ այն եզակի երկիրն է որու ընդհանուր պիւտճէին 42 առ հարիւրը կը կազմէ պատերազմական պիւտճէն եւ իրաց նման կացութեան մը մէջ, դժուար թէ Իսրայէլ կարենայ շատ գլուխ բռնել Ուաշինկթընի:

Վերջին լուրերու համաձայն Պեկինի Լիքուտը 42 աթոռ ապահոված է ընդդէմ 32 աթոռի աշխատաւորականներուն:

Պեկին կոչ ըրած է միւս կուսակցութիւններուն միասնաբար դահլիճ մը կազմել, ապա նաեւ առաջին ելոյթով մը հրաւիրած Սուրիոյ, Յորդանանի եւ Եգիպտոսի ղեկավարները չորսերու ժողովի մը, Իսրայէլի հետ:

Քանի մը տողով

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ 193 բարձրաստիճան սպաներ հրաժարած են ինչ որ սպաներու թիւին 20 առ հարիւրը կը ներկայացնէ: Ասիկա կատարուած է բանակին վերակազմութեան ծիրին մէջ:

ԵԹՈՎՊԻՈՅ մէջ 182 հոգի սպաննուած են «ժողովրդական քաղաքագօրք»ին կողմէ անցեալ շաբթու: Մայիսի սկիզբէն ի վեր 700ի կը հասնի «հակայեղափոխական» «յետադիմական» տարրերու հիմնական մաքրագործումը:

ՖՐԱՆՍԱ 15 Պերլիէ հանրակառք նուիրեց Լիբանանի: Ընդհանուր ձեւով 50 հատ պիտի տայ:

ՈՒԿԱՆՏԱՅԻ մէջ, վեց տարուան մէջ 80էն 120 հազար հոգի սպաննուած է ըստ իրաւագէտներու Միջազգային Յանձնախումբին:

ՄԱԼԻԻ նախկին նախագահը Մոտիպօ Քայթա մեռած է: Տապալած էր 1968ին պետական հարուածով մը:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱԽԻ երեք պարագլուխները ժողով գումարեցին Երեքշաբթի օր եւ որոշեցին կարճ ժամանակի մէջ այժմէականացնել Հասարակաց Ծրագիրը: Երեք կուսակցութիւնները պարզած են իրենց տեսակէտները եւ Միթերան վճռական մնացած է իր դիրքերուն վրայ: Ոչ մէկ յայտարարութիւն ալ ըրաւ Մաշէ, սակայն պատասխանած էր լրագրողներու հարցումներուն, ժպիտով: Ի մօտոյ, ուրեմն հրապարակ պիտի ելլէ նոր գրքոյկ մը Հասարակաց Ծրագրի եւ այդ առթիւ ժաք Ֆեզանի ծաղրանկարը (Ֆիկառօ՝ Չորեքշաբթի) անգամ մը եւս կը փաստէ արուեստագէտին սուր հիւմուրը երբ կը ներկայացնէ Մաշէն, որ կ'առաջարկէ Միթերանի եւ Ֆոռի, այդ նոր հրատարակութեան առթիւ.— «Եւ աւելի ուժ տալու համար ընտրական արդիւնաւորութեան, կ'առաջարկեմ որ մուտքերը դրուին հին ֆրանքով եւ ծախքերը՝ նոր»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 6–12)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԻՏԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ ԽՈՐՀ. ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Այս տարի, Նոյեմբերին, Լոս Անճելըսի մէջ պիտի բացուի Խորհ. Միութեան առեւտուրի – արդիւնաբերութեան ցուցահանդէսը, որուն պիտի մասնակցին Ուկրանիա եւ Հայաստան առանձին բաժիններով: Հայաստան ցուցահանդէսին պիտի գրաւէ հազար քառակուսի մեթր տարածութիւն մը, ուր պիտի ներկայացուին 450 ցուցանմոյշներ: Հայկական ճեններաթէօրներու, թրանսֆորմաթէօրներու, լուսամփոփներու, ալմաստներու, գորգերու, բիւրեղապակիէ, յախճապակիէ իրերու, շինանիւթերու կողքին պիտի ցուցադրուին նաեւ խաչքարեր, հաղուագիւտ ձեռագրեր, խոյակներ, արուեստի գործեր, որոնց շարքին Մարտիրոս Սարեանի 15 նկարները: Նոյեմբերի վերջաւորութեան ցուցահանդէսին մէջ տեղի պիտի ունենայ Հայաստանի նուիրուած Ազգային Օր:

Համաշխարհային ցուցահանդէսներու մէջ ներկայացուող նմոյշները կարեւորութիւն կուտան այցելուներուն գաղափար մը կազմելու հայ ժողովուրդի ստեղծագործ ոգիի մասին: Առաջին ցուցահանդէսը Լիոնի տօնավաճառն էր (1923) ուրուն մասնակցած էր Հայաստան՝ Խորհ. Միութեան կողքին եւ ուր ներկայացուած էին հայկական ազգային գորգեր: 1928 Մայիսին Փարիզի միջազգային տօնավաճառին, Խորհ. Միութեան տաղաւարին մէջ ցուցադրուած էին նաեւ արթիկ տուֆի նմոյշներ, իսկ հայկական ձեռագործ գորգերը Փարիզի (1937) եւ Նիւ-Եորքի (1939) Համաշխարհային ցուցահանդէսներուն մէջ արժանացած էին ոսկէ մետալներու: Յետագայ տարիներուն արտասահմանի երկիրներուն մէջ կազմակերպուած խորհրդային բոլոր ցուցահանդէսներուն Հայաստան ներկայացուցած է իր արտադրութիւնը: Վերջին քառասուն տարիներու ընթացքին արտասահմանի երկիրներուն մէջ կազմակերպուած Խորհ. Միութեան ցուցահանդէս – տօնավաճառներուն Հայաստան ցուցադրած է շուրջ տասը հազար արտադրական նմոյշներ: Աշխարհի 50 քաղաքներուն մէջ՝ Սոֆիա, Պելկրատ, Վիէննա, Թեհրան, Լայպցիկ, Պրիւսէլ եւայլն, այցելուներ դիտած են Հայաստանի մէջ արտադրուած ելեկտրոնիք հաշուիչ մեքենաները, հաստոցներ, ճշգրիտ սարքեր, ժամացոյցներ, գիրքեր եւայլն: Թեհրանի, Դամասկոսի, Պաղտատի խորհրդային առեւտուրի-արդիւնաբերութեան ցուցահանդէսներուն, յատուկ բաժիններ յատկացուած են Հայաստանի նուաճումներուն՝ տնտեսական եւ մշակութային մարզերէ ներս:

Մոնրէալի «Էքսփօ–67» ցուցահանդէսի միլիոնաւոր այցելուները դիտեցին հայկական տաղաւարին մէջ ցուցադրուած գորգերը, խեցեղէնը, արծաթէ իրերը, Մ. Սարեանի, Երուանդ Քոչարի, Գրիգոր Խանջեանի, Մինաս Աւետիսեանի եւ այլ նկարիչներու եւ քանդակագործներու կտաւներն ու քանդակները: Արժանթինի 1976ի ցուցահանդէսին Հայաստան 12 ցուցասրահներու մէջ ներկայացուցած էր բազմաթիւ արտադրութիւններ եւ արուեստի գործեր:

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՀԱՆՐԱԺՈՂՈՎԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երեքշաբթի իրիկուն, Մուտիւալիթէի սրահը փութացած էին բազմահարիւր Հայեր ներկայ ըլլալու համար Հայ Դատի Յանձնախումբին կազմակերպած հանրաժողովին, որ առաւելաբար բողոքի բնոյթ ունէր ֆրանսական իշխանութեանց դէմ, բողոք՝ Ապրիլ 24ին Փարիզի պատահած միջադէպերուն համար:

Հանրաժողովին բացումը ըրաւ Հրայր Թորոսեան՝ որ Հայ Դատի Յանձնախումբի անունով անդրադարձաւ Յանձնախումբի աշխատանքներուն եւ զանոնք այժմէականացնելու նպատակին, նշելով՝ որ Յանձնախումբը այսուհետեւ պիտի կազմակերպէ ցոյցեր, ձեռնարկէ փաստանկարներու եւ ժապաւէններու պատրաստութեան եւ ցուցադրութեան, որոնք պիտի ներկայացնեն Հայկ. Ցեղասպանութիւնը եւ պահանջեն հայ ժողովուրդի ամբողջական իրաւունքները:

Ապա ցուցադրուեցաւ փաստանկար մը՝ որ կը ներկայացնէր Կիպրոսի Արտաքին նախարարի, 1965ին ՄԱԿի մէկ նիստին՝ Հայ Դատի ի նպաստ խօսած ճառը: Ապա կրկին խօսք առնելով Հրայր Թորոսեան անդրադարձաւ հանրաժողովի նպատակին, որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ բողոքի ձայն բարձրացնել ֆրանսական իշխանութեանց դէմ, որոնք հակառակ նախապէս արտօնած ըլլալուն, արգիլեք հանդիսացան Ապրիլ 24ին, Փարիզի ցոյցին:

Ապա ներկայացուեցաւ, Փարիզի մէջ առաջին անգամ ըլլալով, ցեղասպանութեան նուիրուած յաջող փաստանկար մը, որու անդրադարձած էր արդէն «Յառաջ», անոր Մարսէյլ ցուցադրութեան առթիւ, Ապրիլ 22ին:

Ի բացակայութիւն ժան Փոփերէնի, Ընկերվարական կուսակցութիւնը զայն փոխարինած էր Ալֆորվիլի քաղաքապետ-երեսփոխան՝ ժոզէֆ Ֆրանչեսքիով:

Ֆրանչեսքի յայտնելէ ետք թէ երեսուն տարիէ կը ճանչնայ Հայերը, գիտէ թէ ի՛նչպէս կ'ապրին եւ ի՛նչ կ'ուզեն անոնք, ըսաւ որ այդ իրիկուն սրահին մէջ կը գտնուի իբրեւ մարդ եւ իբրեւ ընկերվարական: Ապա շարունակեց. «Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութիւնը զօրավիգ կը կենայ բոլոր անոնց՝ որոնք զոհն են անարդարութեան: Ինչ որ պատահեցաւ Ապրիլ 24ի ցոյցին, ընդվզեցուցիչ է: Յանուն Ընկերվարական կուսակցութեան կը յայտարարեմ՝ ձեր կողքին ենք եւ մենք ալ կը բողոքենք կառավարութեան դէմ իր վերաբերումին համար: Կառավարութիւն մը որ ինքզինք ազատութեան պաշտպան կը դաւանի, ի՞նչպէս կրնայ Հայութեան պահանջներուն հակառակ դիրքի մէջ գտնուիլ, և այս՝ իբրեւ թէ քաղաքական կամ Ֆրանքօ-Թուրք յարաբերութիւններու ի հաշիւ: Ժողովուրդի ցեղասպանութենէն ետք կը շարունակուի մշակութային ցեղասպանութիւնը. Անի մայրաքաղաքը աւերակ վիճակի մէջ է, եկեղեցիները ախոռի կը վերածուին, յուշարձանները կը քանդուին: Միջազգային ատեաններ, կազմակերպութիւններ՝ որոնք կը պաշտպանեն պաղեստինեան, Սահարայի, հեռաւոր եւ մերձաւոր արեւելեան, ինչպէս նաեւ աշխարհի բոլոր ժողովուրդներու դատերը, ինչո՞ւ կը լռեն Հայութեան պարագային: Ֆրանսայի Ընկերվարական կուսակցութիւնը կը ճանչնայ եւ զօրավիգ կը կենայ Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբին եւ անոր պահանջին՝ Հայկ. ցեղասպանութեան դատապարտում եւ հողերու պահանջ: Կը պահանջենք նաեւ Իւնեսքօյէն, որ առաջքն առնէ մշակութային ցեղասպանութեան եւ ձեռնարկէ Հայկ. յուշարձաններու վերահաստատման: Աւելի քան երբեք ուշադիր պիտի ըլլանք դէպքերու հոլովոյթին, երբ իշխանութեան գլուխ գանք՝ ամէն ինչ պիտի ընենք որպէսզի Հայերը հասնին իրենց նպատակին»: Ֆրանչեսքի իր խօսքին մէջ յայտնեց նաեւ թէ Ազգային ժողովին առաջարկած է որ Ֆրանսայի մէջ տարին մէկ օր՝ Ապրիլ 24, Յիշատակի Օր հռչակուի: Ընկերվարական քաղաքապետին ճառը մեծ խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ ներկաներու կողմէ:

Վերջին խօսողն էր Արա Գրիգորեան, որ անդրադարձաւ Ապրիլ 24ի ցոյցին առթիւ ֆրանսական ոստիկանութեան վերաբերումին, զայն գտնելով ընդվզեցուցիչ: Նշելէ ետք Թուրքիոյ Հայոց դժուարութիւնները հայկական ինքնութիւնը պահպանելու համար, ինչպէս նաեւ Արեւմտեան Հայաստանի պատմական յուշարձաններու քանդումը, Հայ Դատի Յանձնախումբին ներկայացուցիչը պահանջեց Ֆրանսայէ որ փոխէ իր վերաբերումը, մեծ Պետութիւնները դադրին ամէն ինչ շահու վրայ հիմնելէ եւ իր խօսքը վերջացուց ըսելով որ մեր յոյսն է ի վերջոյ տեսնել իրականացումը հայ ժողովուրդի բաղձանքներուն:

Հանրաժողովը վերջ գտաւ կէս գիշերին, ընթերցումովը բողոքի նամակի մը, ուղղուած Նախագահ Ժիսքար տ'Էսթէնի:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին.—

Սմբատ Եպիսկ. Լափաճեան, Առաջնորդ Գալիֆորնիոյ Կիլիկեան թեմին, ընկերակցութեամբ հոգեւոր հովիւներ՝ Հայր Եփրեմի եւ Հայր Եղիշէի, Լոս Անճելըսէն Պէյրութ իրենց ճամբուն վրայ, ուր կ'երթան մասնակցելու աթոռակիցի ընտրութեան, Մայիս 22ին:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԹԵՄԸ

—o—

1.— ՎԱՒԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հարաւային Ֆրանսան, կեդրոն ունենալով Մարսէյլը, տասնամեակէ մը ի վեր եկեղեցական գետնի վրայ կը ներկայացնէ խռովայոյզ վիճակ մը, ուր կը տիրեն երկպառակութիւնն ու պառակտումը:

Բացասական այս երեւոյթը յառաջացուցած է ճակատներ որոնց խրամատը տարիներու գամարումով առաւել բացուած եւ ստացած է տագնապեցուցիչ ծաւալ: Այն աստիճան որ այսօր եկեղեցին է որ կը բաժնէ ժողովուրդը, մինչ իր կոչումն ու առաքելութիւնն է առաջորդել իր հօտը միշտ դէպի համերաշխութիւն, սէր, խաղաղութիւն եւ միաբանութիւն:

Պատճառներ, ղրդապատճառներ, դերակատարներ կան որոնք ստեղծած ու սատարած են այս տխուր կացութեան:

Առաջին առիթով չենք ուզեր պատասխանատուութիւններու հաշուեկշիռ մը ներկայացնել, հակառակ անոր որ մեր ձեռքը ունինք բոլոր տուեալները, այլ պարզապէս, ի լուսաբանութիւն ժողովուրդին, մէկ անգամ ընդմիշտ անառարկելի կերպով ապացուցանել որ Հարաւային Ֆրանսայի մէջ վաւերական կերպով գոյութիւն ունի թեմ մը եւ հրապարակաւ յայտարարել որ ոչ ոք կրնայ զայն անգիտանալ, անտեսել, մղուած ինչ-ինչ շահերէ, փառքերէ եւ քմահաճոյքներէ:

Հայրապետական կոնդակը որ կը հաստատէ թեմն Հայոց Հարաւային Ֆրանսայի, կը գտնուի Ազգային Առաջնորդարանի արխիւներուն մէջ, որ այս առթիւ թղթատեցինք:

Ուստի, ահաւասիկ վերոյիշեալ սրբատառ կոնդակին էական բաժինը ուղղուած «Հայկազուն հարազատ զաւակաց մերոց բնակելոց ի Մարսէյլ քաղաքի եւ ի շրջակայս նորին»՝

Եւ ընդ Տիրապարգեւ ողջունիս եւ Հայրապետական օրհնութեանս ծանուցանեմք սիրելեաց առ ի մէնջ որդւոցդ, եթէ երջանկայիշատակ նախորդն Մեր պահէր զմիասնականութիւն թեմին Հայոց Եւրոպիոյ, զոր եւ ցանկութիւն Մեր էր: Սակայն առեալ առ ի յարգանս զբաղձանաց ժողովրդեան Մերոյ սիրելւոյ, մեք ԱՅՍՈՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿԱՒՍ ՀԱՍՏԱՏԵՄՔ ԵՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐԵՄՔ ԶԱՌԱՆՁԻՆ ԹԵՄՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԻՈՅ, ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԵԱՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼ ՔԱՂԱՔԻ: Այլ եւ հաստատեմք եւ կարգեմք ի պաշտաման ընդհանուր հոգեւոր հովուի նորոգ հաստատեալ թեմին զհոգեշնորհ զՏ. Գարեգին եպիսկոպոս Խաչատրեան եւ առաքեմ առ ձեզ, վասն քարոզելոյ զբանն կենաց Փրկչին Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եւ յայտ առնելոյ զխորհուրդս սրտից մերոց վասն ձեր, որք հայիք ի խաղաղութիւն, ի սէր եւ ի միաբանութիւն եւ մանաւանդ վասն հրաւիրելոյ զթեմական համագումար ժողով ըստ կարգաց եւ կանոնաց Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ, առ ի ընտրել ի նմին իսկ համագումարի զթեմակալ Առաջնորդ եւ զանդամս Թեմական խորհրդոյ, զի ընդ ձեռն նոցին ամրասցի եւ հաստատեսցի մայրենի եկեղեցին մեր յօտարութեան եւ նովաւ ի մի շաղկապեսցին տարագիր զաւակունք մեր սիրելիք եւ եղիցին մի հօտ եւ մի հովիւ ընդ հովանեաւ Մայր Աթոռոյս Սրբոյ Էջմիածնի:

ԽՈՐԷՆ Ա.
Ծայրագոյն Պատրիարք եւ
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

յ30ն Մայիսի 1936 ամի
ըստ Տոմարիս ՌՅՁԵ
ի հայրապետութեան Մերում Դ. ամի
յԱյրարատեան Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի
ի Վաղարշապատ
Թ. 725

Հոս աւելցնենք որ Հարաւային Ֆրանսան որպէս թեմ արդէն նախապէս կազմակերպուած էր 1927ին Տ. Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեանի ջանքերով: Տ. Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեան, Գէորգ Ե. կաթողիկոսի կողմէ 1925 Փետրուար 20 եւ Թ. 79 կոնդակով նշանակուած էր Եւրոպիոյ պատուիրակ, Եւրոպիոյ թեմը վերակազմելու առաքելութեամբ: Երկու տարի շրջելէ յետոյ Եւրոպայի զանազան երկիրներն ու քաղաքները, իր առաքելութիւնը սահմանափակած է Հարաւային Ֆրանսայի մէջ: 1927ին տեղի ունեցած են թեմական ընտրութիւնները եւ թեմը այդ թուականէն սկսեալ սկսած է գործել իր ամբողջ կառոյցով՝ երեսփոխանական ժողով, Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւն, Առաջնորդ, զանազան խորհուրդներ, թաղական խորհուրդներ եւն.: 1927էն 1936 կան նամակներ, կոնդակներ ուղղուած Հարաւային Ֆրանսայի թեմին եւ Առաջնորդին: Սակայն ինչպէս կը հաստատենք պաշտօնական վաւերացումը թեմին հայրապետական կոնդակով եղած է 1936ին: Այս պարագան կարելի է բացատրել կամ վերագրել գուցէ ժամանակի քաղաքական պայմաններուն, հաղորդակցութեան միջոցներուն եւայլն:

Արդ, այս կոնդակը Հարաւային Ֆրանսան որպէս առանձին թեմ, այսինքն անկախ Եւրոպայի թեմէն, ուղղակի կը կապէ Ս. Էջմիածնայ Աթոռին, տալով անոր թեմական բոլոր իրաւունքներն ու պարտաւորութիւնները ըստ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ կանոններուն եւ օրէնքներուն որոնց ոգին եւ ուղեգիծը կը մնայ մեր ազգային Սահմանադրութիւնը:

Այս կոնդակին բովանդակութիւնը բանավէճ չի վերցներ:

Հիմնովին սխալ են այն բոլոր կամայ թէ ակամայ յայտարարութիւններն ու արտայայտութիւնները որոնք կը միտին անտեսել այս տնօրինումը, ստեղծելով շփոթ ժողովուրդին մէջ եւ ապա պառակտումը գաղութին:

Հետեւաբար, Հարաւային Ֆրանսան որպէս թեմ, ընդ հովանեաւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի, ունի իր ներքին եւ արտաքին կառոյցը, իր գաղութային եկեղեցական ինքնուրոյն կեանքով եւ իր համայնական իրաւունքներու վաւերական ճանաչումով երկրի իշխանութեանց կողմէ:

Այս թեմական կառոյցի ամուր կազմակերպումը եւ օրինաւոր ընթացքը հիմնական ազդակներ են գաղութին ազգային առողջ դիմագիծի մը երաշխաւորման:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Շար. – 1)

ՍՏԱԼԻՆ Կ՚ՈՒԶԷ՞Ր ՆԱԽԱՁԵՌՆԵԼ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՆՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԸ

—o—

Չեխոսլովաքիոյ Համայնավար կուսակցութեան նախկին պարագլուխներէն Քարէլ Քափլան, որ ներկայիս Միւնիխ կը գտնուի, Փանորամա *իտալական շաբաթաթերթին մէջ յօդուածաշարք մը լոյս ընծայեց:*

Բայց նախ ներկայացնենք հեղինակը: Կեդր. Կոմիտէի նախկին անդամ Քափլան ժամանակակից պատմութեան մասնագէտ է եւ 1963ին առիթ կ՚ունենայ կուսակցութեան թղթածրարները ուսումնասիրելու: Սակայն միայն մասնակի, քանի այդ թուականի Ընդհ. Քարտուղարը Նովոթնի կ՚ուզէր հարցի մը ներքին ծալքերը երեւան հանել: Հարցը կը վերաբերէր սլովաք ազգայնականներու դատավարութեան: Քննիչ յանձնախումբը, որուն մաս կը կազմէր Քափլան, կը յաջողի հաստատել գլխաւոր ամբաստանեալին անմեղութիւնը: Խնդրոյ առարկայ անձն էր Հանրապետութեան այժմու նախագահը՝ Հուսաք:

1968 Ապրիլն է, որ Քափլան արտօնութիւն կը ստանայ քննելու կուսակցութեան բոլոր թղթածրարները: Միայն մէկ պայման կը դրուի՝ ոչ մէկ փաստաթուղթ դիւանատունէ դուրս պիտի հանուի կամ ալ պատճէնահանուի: Զորս ամիս շարունակ, օրական 10–12 ժամուան հաշուով, Քափլան եւ իր գործակիցները կը քննեն հազարաւոր անտիպ փաստաթուղթեր: Միեւնոյն ատեն, մինչեւ 1969 Ապրիլ, այսինքն իր պաշտօնազրկութեան թուականը, կարելիութիւն կ՚ունենայ հարցաքննելու մեծ մաքրագործումներու ժամանակաշրջանի գլխաւոր դերակատարները, որոնց շարքին Նովոթնի, Զօր. Չեփիչկա, Պաշտպանութեան նախարարը՝ 1950 – 1956: Արդիւնքը կ՚ըլլայ 300 էջերէ կազմուած թղթածրարի մը պատրաստութիւնը նուիրուած քաղաք. դատավարութեանց: Ասոր միայն լայն գիծերով մաքրագրուած (խորհրդային պահանջին վրայ իր կողմէ) պարզաբանութիւնն է, որ լոյս կը տեսնէ Եւրոպա, Փրակայի Գարունէն ետք:

1972 Յունուար 30ին, ոստիկանութիւնը կը գրաւէ նոթագրութիւններու չորս հաստափոր տետրակներ եւ Չեխոսլովաքիայէ մեկնելու ատեն, ասկէ քանի մը ամիս առաջ, բծախնդիր ուշադրութեամբ քննութեան կ՚առնուին իր պայուսակները: Սակայն շուրջ 6000 էջ, խնամքով անկիւն մը դրուած, Միւնիխ իր հասցէին կ՚ուղարկուի:

Քափլանի առաջին յօդուածը կը պարզէ Ստալինի ծրագիրը: Այս վերջինը, համաձայն յօդուածագիրին, պատերազմէ անմիջապէս ետք այն համոզումը կը գոյացնէ, թէ կրնայ տէր դառնալ ամբողջ Եւրոպայի, առանց զէնքի դիմելու: Կրեմլինի մէջ երկու տեսութիւններ շրջան կ՚ընեն այդ ուղղութեամբ. մէկը՝ Մոլոթովինը, աւելի կարծր, միւսը՝ Ստալինինը: Երկու տեսակէտները իրարմէ այնքան ալ տարբեր չէին, առնուազն այն աստիճանի, որ Ստալին ըստ իր սովորութեան տարակարծիք եղողները կը մաքրագործէր: Ինք եւս աստիճանաբար դիրք կը փոխէ տեսնելով, որ Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի համայնավարները իշխանութենէ կը մեկուսացուին, թէ Թրումէն վճռական կը մնայ եւ, վերջապէս, Մարշալի ծրագիրը յաջողութիւն կ՚արձանագրէ: Առաւելագոյնի կը հասցնէ խորհրդային հակակշիռը Արեւելեան Եւրոպա, առանց, սակայն, հրաժարելու իր պաշտպանողական ըմբռնումէն:

Տեսակէտի յեղակարծ փոփոխութիւնը 1947է ետք տեղի կ՚ունենայ: 1948 Սեպտեմբերին, Կոթվալտի հետ տեսակցելով, Ստալին այն միտքը կը յայտնէ, թէ վերջին հաշուով խորհրդային բանակը ոչ թէ Գերմանացիներու (ինչպէս միշտ կը հաւատար նախապէս) այլ Ամերիկացիներու հետ բախում պիտի ունենայ: Այսուհանդերձ, մինչեւ 1949 աւելի պաշտպանողական քան թէ յարձակողական ըմբռնում մըն էր այս, կը գրէ Քափլան: Որովհետեւ Ստալին կը կարծէր, թէ բախումի պարագային Եւրոպայի ժողովրդական զանգուածները Միացեալ Նահանգներու դէմ պիտի ցցուին եւ թէ համայնավարները Կարմիր Բանակի օգնութեամբ քիչ ժամանակէ իշխանութիւնը ձեռք պիտի անցընեն:

Անտեսելով հիւլէական զէնքը՝ Ստալին եւ իր գործակիցները այն եզրակացութեան կուգան, թէ պէտք է օգտուիլ Խորհրդային Միութեան գերակշիռ դիրքէն, Եւրոպա, նախայարձակ ըլլալու համար: 1951 Յունուարին, Մոլոտով խիստ գաղտնի ժողովի կը հրաւիրէ յիսունի մօտ հրամանատար Կարմիր Բանակէ, ինչպէս

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

ԻՇԽԱՆԻՆ, ԻՇԽԱՆԱՎԱՅԵԼ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1.

Հիմա Շուէյցարիան հսկայական ջանքեր ու միջոցներ է գործադրել թէկուզ միայն Բազէլի լիճը փրկելու համար, բայց՝ ապարդիւն: Այդ լճի կործանման նշաններից մէկն էլ այն է, որ մեր իշխանին ցեղակից Փորելի քանակութիւնն այնտեղ հարիւրից իջել է երկու տոկոսի… Արդեօք, դա Սեւանի վաղուայ օրը չէ՞: Այն ապականուած եւ թթուածնազրկուած ջուրը, որ այժմ ունի Սեւանը, ամենաաննպաստ միջավայրն է իշխանի ցեղերի համար: Առափնեայ ձկնաբուծարանները ամէն տարի բուծում եւ լիճ են բաց թողնում միլիոնաւոր ձկնիկներ: Ի՞նչ օգուտ դրանից, երբ այդ ձկնիկները խեղդւում են ջրիմուռների լորձունքի մէջ: Որքան կ՚ուզես, մեծացրու ձկնաբուծարանների արտադրութիւնը, աղտոտ, թթուածնի նուազագոյն քանակ ունեցող այս կեղտաջրում իշխանը ի՞նչպէս կարող է զարգանալ:

Ուրեմն, իշխանը փրկելու առաջին պայմանը նրա գոյութեան միջավայրը բարելաւելն է: Թթուածնով հարուստ յստակ ջուր՝ *ահա գլխաւորը: Իսկ ինչպէ՞ս հասնել դրան, երբ լիճը ծայրէ ծայր վարակուած է: Այդ նպատակի համար կոմպլեքս միջոցառումներ են հարկաւոր, որոնցից մի քանիսը արդէն ձեռնարկել է կառավարութիւնը, մի քանիսն էլ Սեւանի երկրպագուներն են առաջարկում մամուլում (Պրոֆ. Մէշկովան, գրող Բաղիչ Յովսէփեանը, մինիստր Գր. Բաղրամեանը եւ ուրիշներ): Այդ միջոցառումներին մենք կ՚աւելացնէինք մեր առաջարկները, որ հերթով կը շարադրենք այս ակնարկում: Ըստ որում, մեր ելակէտը ոչ միայն Սեւանի տնտեսական դերն է լինելու, այլեւ գլխաւորապէս* իշխանի պահպանման շահը: *Մի ձկնատեսակի, որ թէեւ, ըստ Մարկո Պոլոյի, լաւագոյնն է աշխարհում, ըստ ձկնաբանների՝ միակը երկրագնդի վրայ, այնուամենայնիւ, արագութեամբ վերանում է մեր աչքի առաջ, մեր անխոհեմ ու անմտածուած գործունէութեան պատճառով:*

2.

Իշխանին՝ իշխանավայել պայմաններ՝ *կը նշանակէ առաջին հերթին հնարաւորին չափ վերականգնել այն յստակութիւնը, որ ունէր Սեւանը եւ որը հանդիսանում է բոլոր Փորելների առաջին կենսապայմանը: Այդ նպատակով լայն պայքար պիտի ձեռնարկել իշխանին խեղդամահ անող այն միաբջիջ բոյսերի դէմ, որոնց գրական լեզուով անուանում են* փամփիշտուկ *կամ՝* ծովասէգ, *իսկ ժողովուրդը՝ ուղղակի* ջրիմուռ: *Դա ահռելի դժուարութեան գործ է, որովհետեւ, ինչպէս ասացինք, մեր մեղքով ամբողջ Սեւանը ծայրէ ծայր «ծաղկել» է: Այդ աղէտի դէմ պայքարելու միջոցներ կան, որոնք կը թուեմ քիչ յետոյ: Իսկ մինչ այդ, իմ ուշադրութիւնը գրաւել է վերջերս «Իզվեստիայում» հրապարակուած մի փոքրիկ լուր, որը կարող է բանալի հանդիսանալ Սեւանի սկսուող ծերութիւնը երկարաձգելու համար: Ռուսաստանում մի գիտական հիմնարկ զբաղուած է մօտակայ լճից ծովասէգ ստանալու գործով: Լճում Փորել չկայ, եւ նպատակը ձկների միջավայրը բարելաւելը չէ, այլ պարարտանիւթ եւ անասնակեր ստանալը: Հրապարակուած են տուեալներ, թէ այդ հիմնարկը ինչ քանակութեամբ ծովասէգի ալիւր է տուել հարեւան տնտեսութիւններին:*

Կայ տեղեկութիւն նաեւ այն մասին, որ ջրիմուռի զանգուածները հիանալի օրգանական պարարտանիւթ են: Բայց մեզ ուրիշ հարց է հետաքրքրում. ինչպէ՞ս են ջուրն ազատել ջրիմուռներից: Եւ, առհասարակ, հնարաւո՞ր է դա: Պարզւում է, որոշ չափով հնարաւոր է: Յատուկ մեքենաներ են դնում լճի մէջ, գործի գցում ելեկտրականութեամբ, եւ մեքենան զտում է ջուրն այնպէս, ինչպէս, ասենք, քամհարն է հատիկը առանձնացնում յարդից: Ուրեմն, ջրիմուռներով վարակուած լորձունքոտ ջուրը, որ կապտականաչաւուն գոյն ունի, մտնում է մեքենայի մէջ եւ նրանից դուրս յորդում մաքրուած ու յստակ:

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար. – 2)

նաեւ երկուական ներկայացուցիչ (կուսակցութեան քարտուղարն ու Պաշտպանութեան նախարարը) խորհրդային ճամբարի երկիրներէ՝ Արեւելեան Գերմանիա, Լեհաստան, Հունգարիա, Պուլկարիա, Ռումանիա եւ Չեխոսլովաքիա։

Ստալին կը պարզէ իր միտքը՝ առաւելագոյնը երեք կամ չորս տարիէն պէտք է կազմ ու պատրաստ ըլլայ պատերազմելու, թոյլ չտալով, որ Ամերիկացիք նոր կայաններու հաստատումով իրենց հիւլէական ռմբաձիգ օդանաւերով փոտնցի ենթարկեն Մոսկուան։ Մէկ անձի դրոշում չէր, կ՚ըսէ Քափլան, հիմ առնելով չեխոսլովաք փաստաթուղթերը։ Եւրոպական ցամաքամասի եւ, թերեւս, նաեւ ամբողջ մարդկութեան ճակատագիրը փոխելու սահմանուած այս պատմական հանդիպումին մասնակիցները, բոլորն ալ անխտիր, կը համոզուին, թէ Ստալինի հաշիւները ճիշդ էին եւ թէ Եւրոպա կրնայ շուտով ընկերվարական դիմագիծ առնել։

Քափլան խորհ. ճակատի տնտեսական տագնապին (առաւելապէս ի հետեւանք զինուորական յարաճուն ծախքերու) կը վերագրէ Ստալինի ծրագիրին ձախողութիւնը։ Արդէն բռնատէրը կը մեռնի 1953 Մարտ 5ին։

Ցարդ պատմաբանները լուրջ տուեալներ ձեռքի տակ չունէին պնդելու համար, թէ Ստալին համաշխարհային նոր պատերազմի նախաձեռնարկ կ՚ուզէր ըլլալ։ Ճիշդ է, որ Արեւմուտք 1948էն մինչեւ 1950–51, այլ խօսքով Փրակայի հարուածէն մինչեւ Քորէայի պատերազմի ծայր տալն ու տարածումը, յաճախ նման հաւանականութիւն նախատեսած էր։ Առարկայական փաստերու ապաւինելով ըսենք, թէ պէտք եղաւ սպասել մինչեւ Խրուշչեւ, որպէսզի Խորհ. Միութիւն պաշտօնապէս հրաժարի այն վարդապետութենէն, ըստ որու «անխուսափելի» է պատերազմը դրամատէր եւ ընկերվարական աշխարհներու միջեւ։ Ճիշդ է նաեւ, որ բռնատէրին վերջին տարիներուն Արեւելեան Եւրոպայի երկիրները պատերազմական վիճակի մէջ կը գտնուէին։

Այսուհանդերձ «Ասիոյ խաղաղութեան համագումարը», Փեքին 1952ին, ի տարբերութիւն իր նախորդներուն, ոչ մէկ յիշատակութիւն կատարեց զինուած պայքարի մասին եւ Ստալին յայտարարեց, իր վերջին յօդուածով, նոյն տարուան Սեպտեմբերին. «Տնտեսական ընկերվարական հարցեր» խորագիրին տակ, թէ «ի հեճուկս կարգ մը ընկերներու տեսակէտներուն պատերազմները անխուսափելի են դրամատէր երկիրներու միջեւ», ինչ որ մտածել տուաւ շատերու, թէ պատերազմը խուսափելի է ուրեմն Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ։

ՔԱՂՀԱՆ

LES ARMENIENS
Histoire d'un Génocide
եւ ֆրանսագիր մամուլը

—o—

Տոքթ. Իվ Թեռնոնի հատորը լայն արձագանգ գտաւ եւրոպական մամուլին մէջ եւ առիթ տուաւ որ արծարծուի ցեղասպանութիւն մը, զոր շատեր կ՚ուզեն մոռացութեան տալ։ Ստորեւ հատուածներ քանի մը յօդուածներէ.—

ՖԻԿԱՌՕ (Մայիս 6)

... Իվ Թեռնոն ձեռնարկած է դատապարտելու լռութեան այս դաւը։ Թղթատած ըլլալով տրամադրելի փաստաթուղթերը, եզրակացուցած է որ «Ցեղասպանութեան առասպելը չի կայանար պատերազմի արարքներու եւ անոր հետեւանքներուն ձուլումին ցեղասպանութեան ոճիրին մէջ։ Թեռնոն ատիկա մեզի կը փաստէ խիտ, համոզիչ, հրաշալի կերպով փաստարկուած գիրքով մը, ուր կը վերակոչէ Հայոց արիւնալի պատմութիւնը 8րդ դարէն Ն. Ք., ժամանակաշրջան մը, ուր Վոսփորը անցան եւ տեղաւորուեցան Փռիւգիա։

... 1915ին Երիտասարդ Թուրքերը Գերմանիոյ կողքին էին եւ ծանր պարտութիւն մը կրած ցարին զօրքերէն։ Որոշեցին բնաջնջել Հայերը։ Թեռնոն բծախնդրօրէն կը նկարագրէ տեղահանութեանց եւ սպանութեանց սարսափելի մեքենայութիւնը, որուն հետեւանքով մեռան շուրջ մէկուկէս միլիոն Հայեր (հոս Ֆիկառօ տպագրական սխալի մը հետեւանքով 15 հազար գրած է)։

ՖԻԼԻՓ ԷՐԼԱՆԺԷ

×

ՆՈՒՎԷԼ ԼԻԹԵՌԷՐ (Ապրիլ 14–21)

... «Հայերը երկու անգամ սպաննուած են։ Առաջինը՝ սուրով։ Երկրորդը՝ անկէ ի վեր բախելով լռութեան պատին եւ արեւմտեան «դեմոկրատներուն» վատութեան։ Զարդին ծագում կուտայ՝ Իթթիհատի ազգայնականութեան մոլեռանդութիւնը։ Բանալով ցեղասպանութեան այս թղթածրարը, Իվ Թեռնոն կրկին կը դնէ «Ազգ. հարց»ի խնդիրը։

... Շատոնց է որ ամէնէն սարսափելի պատկերները այլեւս չեն մտահոգեր մարդասէրի մեր ստամոքսներուն մարսողութիւնը։ Բայց յաւիտենապէս պարապ տեղը կարելի չէ դիտերաշրջիկի դեր խաղալ։ Ցանկարծակի զարթումներ կան փոքր պաստառին աժգոյն լոյսին մէջ եւ ինչպէս կ՚ըսէ Իվ Թեռնոն.— «Ընդունելով մարդկութեան դէմ ոճիրը, մարդկութիւնն է որ ինքզինքը կը դատապարտէ առանց վերաքննութեան, ուշ կամ կանուխ»։

ՓԱՍՔԱԼ ՏԻՒՓՈՆ

×

ԹՐԻՊԻՒՆ ՏԸ ԺԸՆԵՒ (Ապրիլ 27)

...Իր եղերական նկարագրութեան վերջաւորութեան, Իվ Թեռնոն կը խորհրդանշէ այս ժողովուրդին հոգեվարքը տասը տարու մանչուկի մը պատմութեամբ, պահուըտած աւազին մէջ, մահուան կայաններուն մօտ։ Երբ տեղահաններու կարաւանը կ՚անցնէր, դուրս կ՚ելլէր իր ծակէն լուր տալու համար անոնց, որ պէտք է փախին ջարդէն ազատելու համար։ Ձեռքի շարժումներով կը հասկցնէր, Թուրքերը լեզուն կտրած ըլլալով։ Ցետոյ կրկին կը թաղուէր իր ծակը, սպասելով յաջորդ կարաւանին։ Այս մանուկը, կ՚եզրակացնէ հեղինակը, միշտ կը ներկայացնէ Հայաստանը։ Ցեղասպանութենէն ի վեր, կոչ կ՚ընէ աշխարհին, որ կը մերժէ զինքը լսել։ Բայց ի վերջոյ տեղեակ, աւելի լաւ կարելի կ՚ըլլայ հասկնալ արտասահման ապաստանած Հայերու նայուածքին տարօրինկութիւնը։

ԺՈՐԺ ՊՐԱԹՍՔԻ

ՔԱԹՐԱՅԻ ԱՆԿԻՒՆԷՆ

ԱՆԺԵԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ ԵՒ ԷԼՄԻՐԱ ՓԵՀԼԻՒԱՆԵԱՆ

—o—

Մարտ 26ին, Քաթրայի կազմակերպած հայկ. արուեստի փառատօնին, երգչուհի Անժէլ Կարապետեան իր առաջին իսկ ելոյթով գրաւած էր Փարիզի արուեստասէր հանրութիւնը եւ արժանապէս գնահատուած արուեստի քննադատներու կողմէ։ Այդ յաջողութիւնն էր անկասկած՝ որ դարձեալ առիթ կուտար մեզի, հազիւ ամիս մը անցած, ունկնդրելու հայ երգչուհին՝ Ուրբաթ, Ապրիլ 29ին, Կիմէ թանգարանի սրահին մէջ։

Անժէլ Կարապետեան կը ներկայանար նոր երգացանկով մը։ Մոցարթ, Շուպերթ, Ֆօրէ եւ Ռավէլ կը գրաւէին առաջին բաժինը, իսկ Կոմիտաս, Կանաչեան եւ Ալէմշահ՝ երկրորդը։ Եւրոպական դասական երգերու ընտրութեանց մէջ իսկ երեւան կուգար արուեստագիտուհիին ճաշակն ու հետաքրքրութեանց հորիզոնը։ Արդարեւ, երգչուհին չորս տարբեր ոճերով եւ յղացումներով ստեղծագործուած երգերէն իւրաքանչիւրին տուաւ իրեն յատուկ մեկնաբանութիւնը։ Իւրաքանչիւր մեղեդի շնչաւորելու, անոր անհատականութիւն մը հաղորդելու արուեստը ունի, առանց որուն՝ երգահանդէս մը կրնայ միապաղաղ դառնալ։ Երգերու մեկնաբանութեան մէջ ապրումներու իր հոսանքը կատարելապէս բնական է. նախապատրաստութիւն կուտայ երաժշտականութեան, ինչ որ կարելիութիւն կ՚ընծայէ իրեն ձայնային բազմազան թեքումներ եւ երանգներու փոփոխութիւններ կատարելու։ Լաւ հակակշռուած շունչով մը ան արագ եւ ճշգրիտ մեկնաբանութեամբ մը կուտայ մեղեդիներու մէջ ձայնային խաղերը։

Անժէլ Կարապետեան հայկական երգերու մեկնաբանութեան մէջ ցոյց տուաւ՝ որ կրնայ երգել ամէն ուժգնութեամբ, փոխել ձայնին երանգը եւ իւրաքանչիւր մեղեդիի հոգի տալ ներքին ուժականութեամբ մը զոր կը գտնենք երգերու բառերու ետին թաքնուած արտայայտութեան չափին ու կշիռին մէջ։ Երգչուհին հաւասարապէս ինքզինք հանգիստ կը զգայ ինչպէս Մոցարթի, Շուպերթի, այնպէս ալ Կոմիտասի, Կանաչեանի եւ Ալէմշահի ստեղծագործութիւններու մեկնաբանութեանց մէջ։ Շնորհիւ թաւշահնչուն, նուրբ ու գունագեղ ձայնին պայծառ ու տաք հնչականութեան, ան գիտէ մերթ ուժական ըլլալ եւ մերթ ալ քնքշանալ երգի իւրաքանչիւր ձայնանիշին հետ։

Այստեղ տեղին է առաջարկ մը ընել Քաթրայի։ Այս տարի մահուան երեսունամեակն է սփիւռքի հայ տաղանդաւոր երաժիշտ Գուրգէն Մ. Ալէմշահի (մեռած՝ 1947 Դեկտ. 14ին, Տիթրօյթ) եւ նաեւ ծննդեան եօթանասունամեակը։ Մաղթելի է որ Քաթրա յիշատակի երեկոյթով մը նշէ այդ օրը, արժանի յարգանքը մատուցանելու համար անոր՝ որ իր ամբողջ տաղանդը ի սպաս դրաւ երաժշտական արուեստին եւ իր ստեղծագործութիւններով հարուստ նպաստը բերաւ հայ երաժշտութեան գանձարանին։ Երգի բաժինը օրուան յայտագրին՝ արդէն ապահովուած կարելի է նկատել, տրուած ըլլալով որ Անժէլ Կարապետեան լաւագոյն մեկնաբաններէն մէկն է Ալէմշահի գործերուն։ Կը մնայ հեղինակին նուագարանային ստեղծագործութիւններու բաժինը, այն ալ՝ Քաթրա գիտէ պարտն ու պատշաճը տնօրինել։

Ի դէպ, երգչուհիի մեկնաբանութիւններուն դաշնակով կ՚ընկերանար Այտա Մուրատեան։ Տաղանդաւոր դաշնակահարուհին իր ընկերակցութեան մէջ երեւան հանեց դաշնամուրային սքանչելի խառնուածք մը, հեռու՝ երկրորդական դերակատարութենէ մը։ Ան գիտէ իւրաքանչիւր հեղինակ յատկանշել իր ոճով եւ ներդաշնակ մեկնաբանութեամբ մը հետեւիլ երգչուհիի քայլերուն։ Մաղթելի է որ սալի ձեռնարկութիւններ կամ ինքը՝ Քաթրա, նախաձեռնեն երգչուհիի մեկնաբանութեամբ եւ Այտա Մուրատեանի ընկերակցութեամբ հայկական երգերու սալի մը պատրաստութեան։

Օրուան յայտագրի երկրորդ բաժնին՝ քանոնահար Էլմիրա Փեհլիվանեան նուագեց հայկական վեց մեղեդիներ՝ Սայաթ Նովայէ, Է. Յովհաննէսեանէ, Կոմիտասէ, Ծ. Համբարձումեանէ եւ Խ. Աւետիսեանէ։ Տաղանդաւոր արուեստագիտուհի մըն է Էլմիրա Փեհլիվանեան՝ որ մեղեդիներուն մէջ ի յայտ բերաւ սքանչելի ու հանգիստ մեկնաբանութիւն մը, տալով անոնցմէ իւրաքանչիւրին անհրաժեշտ քնարականութիւն մը։ Պայծառ, յստակ եւ ճշգրիտ մեկնաբանութեան առընթեր արուեստագիտուհին ցոյց կուտար նաեւ որոշ անհատականութիւն մը։ Առանց երկը առաջնորդելու դէպի դիւրին վիպապաշտութիւն ան մեղեդիներուն հոգի կուտար ազատութեամբ եւ բանաստեղծութեամբ լեցուն կեանքով մը, խիստ բայց ոչ պիրկ ոճով մը։ Ցատկութիւններ՝ որոնք ցոյց կուտան իր տաղանդն ու ինքնատիպ խառնուածքը։

Գեղարուեստական յիշատակելի երեկոյթ մը, արդարեւ։

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (343)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ԾԻՐԱՆԱՒՈՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

— Ես գիտե՞մ։ Չի՞ կրնար ըլլալ որ վրէժ առնել ուզեն։

— Այսինքն ըսել կ՚ուզէք թէ Ռոլան Փանթիանօն ինծի դէմ ո՞խ կապած է եւ ին՞չ վրէ՞ժ պիտի առնէ, գոչեց Պեմպօ մոլորագոյն կտրելով։

— Ատիկա լաւ մը չեմ գիտեր, ամենապատիւ տէր, բայց քանի մը օրէն իրականութիւնը երեւան պիտի հանեմ, ձեր պալատին վրայ ինչ նպատակաւ յարձակած ըլլալնին պիտի հասկնամ...։ Բայց մինչեւ այն օրը...։

— Շարունակեցէք, պարոն ոստիկանապետ։

— Մինչեւ այդ օրը ձերդ ամենապատուութիւնը լաւ կ՚ընէ եթէ այս պալատին մէջ չքնանայ։

— Այսի՞նքն...։

— Ամենապատիւ տէր, եթէ ես ձեր տեղը ըլլայի, գոնէ ամիս մը այս պալատէն կը հեռանայի։

— Կը սխալիք, պարոն ոստիկանապետ, ըսաւ Պեմպօ ծանրօրէն ոտքի ելլելով։ Պատրիարք մը իր պատրիարքարանէն դուրս չի կրնար ելլել։ Աստուած ինչպէս որ մինչեւ այսօր զիս պաշտպանեց ամէն չարիքներու դէմ, ասկէ ետքն ալ անշուշտ պիտի պաշտպանէ։ Ոչ այսօր, ոչ վաղը եւ ոչ ալ միւս օր դուրս պիտի ելլեմ պատրիարքարանէն։

— Կը զմայլիմ ձերդ ամենապատուութեան կորովին ու արիութեան վրայ, ըսաւ Կիտօ Ճենարօ այնպէս մը խոնարհելով պատրիարքին առջեւ որ, այս վերջինը չկրցաւ անոր դէմքին վրայի չարաշուք ժպիտը նշմարել։ Հովիւն քաջ դնէ զանձն իւր ի վերայ հօտին իւրոյ։ Բայց եւ այնպէս ես ալ ձեզ պաշտպանելու պարտականութեանս մէջ պիտի ջանամ չթերանալ։ Քսան զինեալ ոստիկան ղրկած եմ ձեր պալատին հսկողութեան համար։ Մինչեւ որ վտանգը հեռանայ, տեղերնէն պիտի չհեռան։

— Տեսէք, տար ըսելիք չունիմ, կ՚ընդունիմ, ըսաւ Պեմպօ։

Կիտօ Ճենարօ ծիրանաւորէն հրաժեշտ առնելով դուրս ելած ատենը ակռաներուն տակէն իւրովի անլսելի ձայնով մը մռլտաց.

— Հոգ մի ըներ, ամենապատիւ տիրուկս, ոստիկաններս պալատիդ վրայ լաւ պիտի հսկեն, այնպէս որ, կծիկը դնելէդ առաջ պիտի տեղեկանամ թէ դուն ալ Ալթիէրիի դաւադիրներու խումբին մէջ կա՞ս թէ չկաս։ Մինչեւ հիմա դեռ քու քաղաքական գոյնդ չենք հասկցած։ Ատիկա հասկնալը անհրաժեշտ է...։

Պեմպօ առանձին մնալուն պէս սկսաւ իր գոհարեղէնները հաւաքել...։ Մեծ հարստութիւն կը կազմէին անոնք... եկեղեցիներու սուրբերուն պատկերներուն վրայ կախուելու համար հաւատացեալներու կողմէ նուիրուած բոլոր թանկագին իրերն ու գոհարեղէնները ուղղակի կամ անուղղակի ճամբով պատրիարքին ձեռքը անցած էին։ Անոնցմէ զատ, ծիրանաւորը ատենէ մը ի վեր խոշոր անտաշ ադամանդներ գնած էր որոնք ուր որ ալ ըլլային իրենց գինը կը բռնէին։

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Արամ Սողոմոնեանցի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Քիւրքէճեան եւ Տիկին Թաթիկեան 50ական ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Ողբացեալ Նուարդ Պետիկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրուած Շաւիլի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ.— Ամերիկայէն Տիկին Սնար Պետիկեան 25 տոլար, Պ. Ժիրայր Պետիկեան 15 Տ. Պ., Ռիչար Պետիկեան 10 տ.։

Նոյն տխուր առթիւ Շաւիլէն այրի Տիկ. Շնորհիկ Փափազեան եւ զաւակները 50ական ֆր. Կապ. Խաչի մասնաճիւղին եւ «Յառաջ»ին, այրի Տիկ. Խօժէնի Սէխ։եան 30 ֆր. Կապ. Խաչի մասնաճիւղին, Պ. Յարութիւն Փափազեան Կապ. Խաչի մասնաճիւղին 30 ֆր.։

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը Մայիս 25, Չորեքշաբթի ժամը 19ին իր կեդրոնատեղին, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Մեթրօ Քատէ։

Օրակարգ.— Ներկայացում Մայիս 1976–Մայիս 1977 տարեշրջանի բարոյական եւ նիւթական տեղեկագրի. — Վաւերացումէ յետ քննութեան. — Ընտրութիւն նոր վարչութեան։

Կը հրաւիրուին Ընկերակցութեան բոլոր անդամները։

ՀԱՅԿ. ՊԱՐԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ ՆԻՍ

կազմակերպութեամբ

ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ

ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ (Փարիզ)

30 ՊԱՐՈՂ – ՊԱՐՈՒՀԻ

Մայիս 28, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21

SALLE DU CASINO CLUB

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Սէն Մօրիսի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ի նպաստ դպրոցին.— Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Ցովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկ. Վահէ Սիմոնեան 100ական ֆր. իրենց մօր Հայկանոյշ Վարդանեանի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ, Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Առաքելեան 50 ֆ. իրենց զաւկին ծննդեան ուրախ առիթով, Տիկ. Վարդուհի Զարուկեան 100 ֆր.։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽՄԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Ֆրանսայի շրջանի կեդր. Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ որ Միութեան տարեկան պատգամաւորական ժողովը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, Մայիս 21, առաւօտեան ժամը 9ին, Վիէն, Իզերի նահանգ, Արովեան սրահը, Քէ Փաժօ։ Փափաքող պատգամաւորները, տեղեկացնելու են տեղւոյն մասնաճիւղին կայարան իրենց ժա –

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Շաբաթ, Մայիս 21, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Մշակոյթի Տունը։ Կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։
մանումը։

ԱՌՆՈՒՎԻԼ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ

Կիրակի, Մայիս 22, ժամը 10.30ին հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի եկեղեցւոյս մէջ։ Երգեցողութիւնք տեղի կ'ունենան Իսի լէ Մուլինոյի «Անի» երգչախումբին կողմէ քառաձայն, առաջնորդութեամբ Հ. Աճէմեանի։

RECITAL

Hasmik SURMELIAN

(Pianiste)

Au programme :

J. S. BACH — W. A. MOZART R. SCHUMANN — K. GAZAROSSIAN — I. ALBENIZ — S. PROKOFIEV

Mercredi 25 Mai à 21 heures
Théâtre de l'Ecole Normale Supérieure, 45 rue d'Ulm, PARIS 5e
Prix des places 12 F. Etudiants 8 F.

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԽՆՋՈՅՔ

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ տեղւոյն Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, մասնակցութեամբ Սայաթ – Նովա նուագախումբին, Կիրակի, Մայիս 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն սկսեալ, Սէն Մօրիսի քաղաքապետարանի սրահը։

Ձոխ պիւֆէ, արեւելեան համադամ ազանդերներ, շամփուրով խորոված։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ուրբաթ իրիկուն, Մայիս 20, ժամը 20.30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանին վրայ՝ Սոնիա Նիկողոսեան կը մասնակցի Պարպլիէ տը Սէվիյի, Պերթայի դերին մէջ։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ — ՄԱՐՍԷՅԼ
12 – 14, Ռիւ Սէն–Պազիլ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
Կիրակի, Մայիս 22, ժամը 21ին

ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆ

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է

ԿԱՄՔԷ ԱՆԿԱԽ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐՈՎ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՓՈՌ ՏԸ ՊՈՒՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. Նախաձեռնութեամբ նախկին Մարտիկներու եւ Դիմադրականներու Բարեկամական Միութեան ընկերահամակրական ուխտագնացութիւն մը կազմակերպուած է, Կիրակի, Մայիս 22, ամբողջ օրը, դիմադրական հերոս Միսաք Մանուշեանի եւ իր 22 ընկերներուն յիշատակը ոգեկոչող «Ավրնիւ Կուսի Մանուշեան» մկրտութեան առաջին տարեդարձին առթիւ, նախագահութեամբ քաղաքապետ – երեսփոխան Ռիէօպոնի։

Ծաղկեպսակի զետեղում յուշատախտակին եւ մեռեալներու յուշարձանին, ժամը 10ին։

Կէսօրին՝ գինեձօն, քաղաքապետութեան կողմէ Կակարին սրահին մէջ։ Կէսօրէ ետք ժամը 13ին ճաշ Վիքթոր Հիւկօ սրահը։ Գեղարուեստական բաժին եւ ժապաւէնի ցուցադրութիւն Ս. Աղաճանեանի կողմէ։

Մարսէյլէն երթուդարձ եւ ճաշ՝ 50 ֆ.։

Տեղերը ապահովել.— Ֆօթօ Եէնս, Վ. Աւագեան (քաղաքը) Շեհիրեան (Սէն Ժեռոմ) Պապոյեան (Սէն Թ'Անթուան), Ծգնաւորեան (Պօմոն), Մսրլեան (Սէն-Լու)։

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՕՐԸ

Հովանաւորութեամբ՝

ՏՈՔԹ. Խ. ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ
Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ և ՄԱՐՔ ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆԻ

Կիրակի Մայիս 22

11ին հոգեհանգստեան պատարագ, մեր զոհերու յիշատակին համար, Փարիզի Հայոց մայր եկեղեցւոյ մէջ

13ին աւանդական ճաշ, Հ. Բ. Ը. Մ.ի «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնը
118 Ռիւ տը Քուրսէլ

Կը նախագահէ
Պ. ՄԻՀՐԱՆ ԵՓՐԵՄԵԱՆ

Կը բանախօսէ
Պ. ՅԱԿՈԲ – ԳՐԻԳՈՐ

16ին գունաւոր ֆիլմի ցուցադրութիւն, մեր հայրենակիցներու Հայաստան եւ Նոր Կեսարիա այցելութեան ընթացքին՝ իրագործուած Պր. Գրիգորի կողմէ

Ծախքերու մասնակցութիւն

Տեղերը ապահովելու համար
հեռաձայն 242–14–81 եւ 887–99–06

OPÉRA DE MARSEILLE

Samedi 21 Mai, à 21 heures

GRAND GALA

arménia

Présente l'ensemble Folklorique

Navasart

chants et danses arméniens

50 participants sur scène
avec le chanteur

NORAIR

et

Bernard DEDEDJIAN

Location : Opéra de Marseille
Tél. : 33-03-358

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱՅԻ

ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
կազմակերպած է

ԽՆՋՈՅՔ ՄԸ

Մայիս 22ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին Իսիի Հայոց եկեղեցւոյ սրահին մէջ,
6, Ավընիւ Պուրկէն

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ Պետիկ Պետիկեանի։
Անակնկալներ, երգ, արտասանութիւն, կերուխում հայկական ճաշակով

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Samedi 21 Mai de 15 h. à 19 h.
et Dimanche 22 Mai de 10 à 18 h.
Salle des Fêtes de Vienne

EXPOSITION ARMENIENNE

Organisée par le Nor-Séround
— Cartes et nombreux panneaux sur l'histoire, la religion, l'architecture et le problème arménien.
— Vente de livres, disques, tee-shirts, sacs, porte-clefs, etc...

Entrée gratuite

SURPRISE PARIE
du Nor - Séround
Samedi 21 Mai à partir de 21 heures, dans la Salle Gaspard Ipékian
40, Rue Victor-Faugier, Vienne

SUPER THOMLAC

PEINTURES • PAPIERS PEINTS • TAPIS • MOQUETTES

POSE PAR NOS SPÉCIALISTES DE TOUS REVÊTEMENTS SOLS ET MURS

DEVIS ET POSE GRATUITS • CRÉDIT DE 3 A 21 MOIS

Carrefour de l'Éléphant PALAISEAU

Parking : 3, avenue Jean-Jaurès tél. 928 00 98 - 928 03 88

CELIGNY

a le plaisir de vous annoncer la création d'un très BEAU FOULARD ARMENIEN
C'est le cadeau à offrir à ceux que vous aimez, à ceux que vous voulez honorer, et faites-vous plaisir en l'achetant pour vous-même.

Prix promotionnel du foulard en tergal

"Alphabet Arménien"

80 cm×80 cm, en 4 couleurs sur fond naturel, Fr. 75. — ttc.

Quantité limitée

Ce foulard est en vente à la LIBRAIRIE PALOUYAN
9, Rue de Trévise
75009 PARIS

et envoi contre-remboursement Fr.75 + Fr 7 frais d'envoi.
Vous pouvez nous écrire pour tout renseignement à
CELIGNY, BOITE POSTALE 9, 94130 NOGENT-SUR-MARNE

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
20
VENDREDI
20 MAI
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ	Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.861

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

52e ANNÉE — N° 13.861

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Քանի մը տողով

ԻՍՐԱՅԷԼԻ ընտրութիւններու արդիւնքը կը մտահոգէ Մերձաւոր Արեւելքը եւ ընդհանրապէս ամբողջ աշխարհը, որ կը յուսար լուծում մը գտնել այս տարի արաբ-իսրայէլեան տագնապին: Քնեսէթի (խորհրդարան) 120 երեսփոխաններուն վրայ Լիքուտը (աջ) կ'ապահովէ 42 աթոռ: Դահլիճ կազմելու համար Պեկին 61 ձայնի պէտք ունի, ուրեմն քանի մը լուծում ունի գործակցութեան: Աշխատաւորական կուսակցութիւնը կը կորսնցնէ 19 աթոռ 51էն 32 երեսփոխանի իջնելով:

ՕՐԻԱՆ – ԷՔՍՓՐԷՍ իր վերջին ճամբորդութիւնը ըրաւ առջի գիշեր 88 տարուան պատմութենէ մը ետք, վերջնապէս պարտուելով օդանաւէն: Փարիզէն Պոլիս երթալու համար երկաթուղիով, այլեւս հարկ պիտի ըլլայ Վենետիկ փոխել ու քանի մը ժամ սպասել:

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ եթէ ոչ լուսինը գոնէ երջանկութիւն խոստացաւ Ֆրանսացիներուն, Անթէն 2էն, ուր խօսեցաւ «Խաղաղութեան սեղանին վրայ» ըստ յայտագրին անունին: Մառշէ նախարարաց աթոռներուն մէկ երրորդը կ'ակնկալէ ձախ դաշինքի մը մէջ (չուրջ 7) եւ չի հասկնար թէ կարգ մը նախարարութիւններ կարենան մերժուիլ համայնավարներուն, ինչպէս Պաշտպանութիւնը, Ելմտականը, եւ այդ մարզին մէջ խտրականութիւն չընդունիր: Ամսական ամիճը 2200 պէտք է ըլլայ: Կրկնեց նաեւ թէ Խորհ. Միութիւնը ընկերվարական ընկերութեան մոդէլ մը չէ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Արեւմտեան Գերմանիոյ դեսպանատունը միջադէպեր պատահած են առջի օր երբ ծագումով գերման ութ խորհրդային քաղաքացիներ բռնի ներս մտած են: Ասոնք Կիրգիզիէն կուգային եւ կ'ուզէին Գերմանիա գաղթել: Իրենց ծնողքը հոն աքսորուած էին Ստալինեան շրջանին: Անմիջապէս որ դուրս կ'ելլէին դեսպանատունէն, կը ձերբակալուէին:

ՏԽՐՈՒՆԻ.-
ՀՐԱՆԴ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Մայիս 17ին իր մահկանացուն կնքած է Գ. Հրանդ Գույումճեան 76 տարեկանին: Ողբացեալը ծնած էր Իզմիրի շրջանի Պուռնապատ գիւղը եւ թշուառ մանկութենէ մը ետք, գերի եղած Իզմիրի դէպքին: Հրաշքով ազատած, քանի մը բախտակիցներու հետ, անցած է Կրետէ, ապա Աթէնք եւ վերջնապէս հաստատուած Ֆրանսա: Անդամ էր Իզմիրի Հայր. Միութեան, որուն քարտուղարութիւնը կը վարէր ինչպէս նաեւ Հայ Գրողներու Միութեան:

Հեղինակն է պատմուածքներու քանի մը հատորներու՝ Կեանքի ճանապարհին (1962), Վերադարձ (1966), Երեք սեղանդ (1970): Այս հատորներէն քաղուած պատմուածքներու հատոր մը լոյս տեսաւ Հայաստան՝ Քանի արեւ կայ:

Համեստ մտաւորական, ջերմ հայրենասէր, ողբացեալը կը պատկանէր սերունդի մը որ սփիւռքի մէջ ջանք չէ խնայած հայապահպանման ծառայելու համար:

Ֆրանսա պիտի վճարէ եղեր Թուրքերուն կրած վնասները

Շան զ'էլիզէի թրքական գրասենեակին եղեռնափորձին մասին, թուրք թերթերը կը գրեն.—

«ՀԻՒՐՐԻԷԹ» (Մայիս 18).— «Թուրքիոյ Արտաքին եւ Զբօսաշրջիկութեան նախարարութեանց հասած լուրերու համաձայն, Փարիզի Հայերը աւելի առաջ քանի մը անգամ սպառնացած են մեր գրասենեակին ռումբ դնել, բայց Ֆրանսական ոստիկանութեան առած խիստ քայլերուն եւ հսկողութեան հետեւանքով չեն կրցած իրագործել: Թուրք Զբօսաշրջիկութեան նախարարի զեկուցման համաձայն, Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութիւնը պայթումին պատճառած նիւթական վնասին հատուցում պիտի տայ»:

«ԹԵՐՃԻՒՄԱՆ» (Մայիս 18) մէկ միլիոն Թրքական ոսկի կը գնահատէ վնասները եւ կ'աւելցնէ. «Ֆրանսական իշխանութիւնները մեր դեսպանատունը երթալով ցաւ յայտնած են եղածին համար եւ խոստացած՝ վնասուց հատուցում ընել: Զբօսաշրջիկութեան գրասենեակին տնօրէնը՝ Պէյհան Լօզպէյ, յայտնեց ետք թէ գրասենեակին աշխատանքները կանոնաւոր կերպով կը շարունակուին, աւելցուցած է որ բազմաթիւ Ֆրանսացիներ հեռաձայնով եւ հեռագրով «անցյայ ըլլայ» ըսած են:

Փարիզի ոճրային ոստիկանութեան քննիչը՝ Օթոլլիոլա յայտարարած է. «Եղեռնափորձէն շատ ցաւ զգացինք: Ֆրանսական լրատու գործակալութեան՝ Հայկ. գաղտնի խմբակին կողմէ եղած հեռաձայնէն անմիջապէս ետք, ոստիկանական ուժեր ղրկեցինք Թուրք Զբօսաշրջիկութեան գրասենեակը, սակայն հոն չհասած՝ արդէն ռումբը պայթած էր: Ներկայիս երկու ուղղութեամբ հետապնդումներ կը կատարուին: Մէկ կողմէ կը հարցաքննուին դրացի բոլոր վաճառատուները աշխատող անձերը, միւս կողմէ՝ աւելի առաջ այս տեսակ ռումբ գործածած հաստատութիւնները յանպատրաստից խուզարկութեան կ'ենթարկուին:

Թերթին Փարիզի թղթակիցը անդրադառնալէ ետք եղեռնափորձին, դիտել կուտայ թէ «Ֆրանսայի Թուրք աշխատաւորները եւ կազմակերպութիւնները արդահատանքով դիմաւորեցին երեւոյթը: Փարիզ եւ շրջանները գտնուող շուրջ երեսուն Թուրք կազմակերպութիւններ Փարիզի Թրքական հիւպատոսարան դիմելով որոշած են լուռ ցոյց կատարել բողոքելու համար Թուրք դեսպանատան եւ անոր կապուած հաստատութիւններու դէմ եղեռնափորձեր կազմակերպող արիւնոտ ձեռքերով մարդոց դէմ: Եղեռնափորձէն ետք, «Փարիզի եւ արուարձաններու Թուրք աշխատաւորներու օգնութեան եւ մշակոյթի կեդրոն»ի ղեկավարը հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է. «Փարիզի Զբօսաշրջիկութեան մեր գրասենեակին ռումբ դնող ձեռքերը պէտք է կոտրուին: Եղեռնափորձը բոլորիս ալ ծայր աստիճան վիշտ պատճառեց: Ռումբը մեր տունը նետուած կը համարենք: Աստուած երկիրը պահպանէ այս սեւ ձեռքերէն: Մեր դեսպաններուն եւ հաստատութիւններուն ուղղուած այս եղեռնափորձերուն հեղինակներուն սեւ ձեռքերուն եւ գլուխներուն մէջ պիտի պայթին ռումբերը»:

ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ ԾԱՆՐ ՀԻՒԱՆԴ Է

Ապրիլ 24էն ի վեր, «Յառաջ»ի խմբագրական սիւնակէն կը բացակայի ընկեր Հրանտ – Սամուէլի ստորագրութիւնը:

Արդարեւ, մեր սիրելի խմբագիրը նոյն օրը հիւանդանոց փոխադրուեցաւ վիրաբուժական գործողութեան մը համար, զոր կարելի չեղաւ սակայն կատարել, օրէ օր իր վիճակի յանկարծակի վատթարացման հետեւանքով եւ բժիշկներն ալ մնացին վերապահ:

«Յառաջ»ի խմբագրութիւնը եւ իր ընտանիքը նախընտրեցին ցարդ չհրապարակել լուր մը, որ կոչուած էր կանխասօրէն յուզելու իր ընկերներն ու ընդհանրապէս Ֆրանսահայ եւ արտասահմանի մեր գաղութները, նկատի առնելով նաեւ, որ ամէն անգամ, երբ մեր սիրելի Հրանտ – Սամուէլը քիչ մը ուժ կ'ունենար խօսելու, առաջին առթիւ իր զաւակներէն «Յառաջ»ը կը պահանջէր:

Ընկ. Հրանտ – Սամուէլ իր առաջին անհանգստութիւնները զգաց Ապրիլ 15ի առտենները: Ապրիլ 20ին, ինչպէս ամէն օր, իրեն հետ կը խօսէինք հեռաձայնով: Կը տառապէր ու 39 աստիճան ջերմութիւն ունէր, բայց նաեւ մէկ մտահոգութիւն՝ հասցնել Ապրիլ 24ի խմբագրականը: Ու հասցուց:

Ցաւով պարտինք խոստովանիլ թէ ընկ. Հրանտ – Սամուէլի վիճակը ծանր է թէեւ այդ վիճակին մէջ իսկ, տէր կը մնայ իր մտային բոլոր կարողութեանց: Աւելորդ չենք նկատեր յայտնել, որ բնականաբար բոլոր այցելութիւնները բացարձակապէս արգիլուած են:

Հակառակ բոլոր յոռետես նախատեսութեանց, մենք դեռ կ'ուզենք հաւատալ, որ Ապրիլեան տարեդարձին նուիրուած իր խմբագրականը պիտի չըլլայ իր վերջինը:

ՏՈՄՍԵՐ

ՇՈՒԿԱՆ ԵՒ ՇՈՒԿԱՅԻԿԸ...

Ա.

Հայաստանի մէջ բառը շատ գէշ կը հնչէ: Մէկուն համար այնտեղ ըսել «առեւտուրով կը զբաղի», արհամարհական վերաբերում մըն է: Ու բնական է որ այդպէս ըլլայ: Երբ ամէն ինչ պետական է, անհատին կողմէ ձեռնարկուած որեւէ անձնական շահարկում՝ կը դառնայ ոտնձգութիւն մը իրեն չպատկանող կալուածէ մը ներս, զեղծում մը՝ հաւաքական ստացուածքէն: Թէ որքան կը յարգուի Պետութեան սեփականութիւնը, այլ հարց, զանց ընելով նաեւ հռչակաւոր «փափախները»: Կարեւորը՝ սկզբունքն է, եւ տիրապետող կարծիքը: «Առեւտուր է անում» — գող է ըսելու պէս բան մըն է այնտեղ:

Մեր մէջ, ընդհակառակն, պատուաբեր ասպարէզ մըն է առեւտուրը եւ առեւտրականը յարգելի անձնաւորութիւն մը: Բայց միր մօտ եւս վաճառականը եւ փերեզակը իրարու հետ շփոթողներ պակաս չեն, մասնաւորաբար ժողովրդային տգէտ խաւերու մէջ, հինէն մնացած նախապաշարումով մը: Անսովոր չէ լսել սա ձեւի հարց – պատասխաններ.

— Ի՞նչ է վաճառականութիւնը:

— Գողութիւն: Հինգով գնէ՛, տասի ծախէ՛ ու կ'ըլլաս վաճառական:

Իսկ յաջողած վաճառակա՞նը: Աւազակ մը պարզապէս, բոլոր անոնց աչքին որ... ձախողած են կեանքի մէջ: Որովհետեւ, ոմանց համար, յաջողելու երկու ձեւ կայ միայն: Հարուստին հարստութիւնը դիզուած է կա՛մ «գողութեամբ» կա՛մ «բախտով»: Վրիպածներուն համար մխիթարուելու ձեւ մը: Այրած սրտի... ձեւ.:

Իրողութիւնը այն է, որ ինչպէս կայ նկարչական ձիրք մը, երաժշտութեան ձիրք մը, գրական ձիրք մը, այնպէս ալ կայ չահելու ձիրք մը որ կապ չունի ո՛չ գողութեան հետ եւ ոչ ալ բախտին: Այս կէտն է որ չեն ըմբռներ մարդիկ: Նիւթը, դրամը այնքան հասարակ բաներ են, անոնց տիրացումին մէջ տաղանդ մը տեսնել՝ աներևդունելի է պարզապէս:

Դրամը — «ձեռքի կեղտ», ծանօթ ասացուածք է: Բայց դրամը, նաեւ, այդպէս խօսողներուն համար... այդպէս չէ: Ի՞նչ կեղտերու մէջ պիտի չուզէին մտնել ու ելլել, եթէ կարենային ձեռք բերել ձեռքի այդ «կեղտը»: Հրապարակաւ արհամարհուած բայց գաղտնօրէն տենչացուած այն գեղանի պոռնիկն է դրամը, որուն մօտ գիշերով գաղտնօրէն կը սպրդին (մարդ չտեսնէ՛...) բայց որուն երբ ցերեկը հանդիպին, կը զգուշանան բարեւելէ (ի՛նչ կ'ըսեն ծանօթները եթէ տեսնեն...):

Առեւտուրին շարժիչ լծակը եթէ դրամն է, շահու եւ տիրացումի խուլ պայքարը, շուկային մէջ տիրապետող անգիր օրէնքը սակայն... պարկեշտութիւնն է:

Շուկա՞յ եւ պարկեշտութի՞ւն...

Դժուար մարսելի խօսք մը անշուշտ, ածուխը ներմակ է ըսել մը բերնիմիայն վայելող: Բայց քիչ մը մօտէն դիտենք, ու թերեւս սեւ համարուածը այնքան ալ սեւ չթուի:

Հինգով գնած տասնո՞վ կ'ուզես ծախել: Կրնաս: Բայց... մէ՛կ անգամ: Քեզմէ տասի գնողը կրնայ տեսնել որ նոյն ապրանքը ուրիշ մը վեցի կը ծախէ: Այլեւս քեզի հետ գործ չունի: Իսկ դուն, սպասէ՛ որ յաճախորդ գայ: Ի վերջոյ խելքդ տուն եկաւ եւ դո՞ւն ալ կ'ուզես վեցով ծախել: Ջուր կը սպասես յաճախորդին: Ցուցահա՛տ հինգի առածդ կ'ուզես հինգով ալ ծախել ու ազատի՞լ, նոյնիսկ չորսո՞վ: Մօտեցող չկայ, որովհետեւ վստահութիւն չունին վրադ եւ դուն ալ այլեւս շուկային մէջ գործ չունիս: Բայց, սնանկութիւնդ հռչակելէ առաջ ամբողջ կեանքդ ժամանակ ունիս դեռ, յաջողածները բամբասելու...:

Անպարկեշտութիւնը, սուտը, խաբէութիւնը ո՛չ մէկ տեղ այնքան արդար իրենց պատիժը կը գտնեն, որքան շուկային մէջ: Շուկային երկաթեայ օրէնքը այնպէս է — եւ բարոյացուցի՛չ, մի՛ խնդաք — որ նոյնիսկ ընկարագրով անպարկեշտ մարդը ստիպուած է այդտեղ ուղղամիտ գործել, եթէ կ'ուզէ գործի վրայ մնալ ու շարունակել:

Տասը անձի տասը տեսակ սուտեր կը խօսիս՝ ու ոչ ոք երեսիդ կը պոռայ թէ ստախօս մըն ես: Լեզուն ոսկոր չունի — կ'ըսեն — եւ բերնին մէջ դառնալով-դառնալով՝ կրնայ սուտը իրաւի տեղ ծախել:

Բայց շուկային մէջ, ստորագրուած մուրհակդ մէ՛կ անգամ մի՛ վճարեր, ու պիտակը ճակտիդ փակած է արդէն: Մարդիկ՝ կը կլլեն: Շուկան՝ ոչ:

Շուկա՛ն: Բայց կ'արժէ որ անգամ մը մտածենք թէ ուրկէ՞ կուգայ թիւրիմացութիւնը:

ԱՐԵՒԵԼՔՑԻ

(Վերջը յաջորդով)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԹԵՄԸ

2․— ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՌՈՅՑ

Ազգային Սահմանադրութիւնը, որ լոյս տեսաւ 1863ին Պոլիս, կը բաղկանայ նախաբանէ մը 99 յօդուածներէ:

Կը բաւէ կարդալ միայն նախաբանը «Հիմնական սկզբունք» վերնագրով եւ վեց յօդուածներով, նկատելու եւ համոզուելու համար որ ան կառուցուած է ժողովրդավարական ամենալայն սկզբունքներու եւ հիմունքներու վրայ:

Այսօր, հարիւր եւ աւելի տարիներ յետոյ, եթէ կարգ մը տրամադրութիւններ կը կարօտին անհրաժեշտ պատշաճեցման եւ այժմէականացման, սակայն անկէ բըխող ժողովրդավարական համոզումներն ու ըմբռնումները երբեք չեն ժանգոտած ու այսօր եւս պէտք է ուղղեն մեր քայլերը:

Բայց ժողովուրդը ընդհանրապէս անտեղեակ է Ազգային Սահմանադրութեան ոգիին, անոր գոյութեան պատճառներուն եւ պայմաններուն: Այս ընդհանուր անգիտութենէն օգտուելով որոշ դասակարգեր «կ'իշխեն», յաճախ տեղի տալով թիւրիմացութիւններու եւ անկարգութիւններու, որոնք անտեղի կերպով կը փոթորկեն ազգային մեր ներքին կեանքը:

Հարաւային Ֆրանսայի Թեմը առաւելապէս զոհն է այս չփոթ կացութեան:

Թեմ մը բաղկացած է զանազան շըրջաններէ, ծուխերէ որոնք իրենց թիւի եւ կարեւորութեան համաձայն եւ ազգայիններու ազատ քուէարկութեամբ կու տան իրենց երեսփոխանները, որոնք կը կազմեն Թեմին Երեսփոխանական Ժողովը:

Երեսփոխանական Ժողովը գաղութի ներկայացուցչական ամենաբարձր մարմինն է:

Երեսփոխանական Ժողովը ունի իր դիւանը: Սոյն գերագոյն ժողովին պարտականութիւնն է ընտրել Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնը, որ իր կարգին կը կազմէ իր դիւանը: Երեսփոխանական Ժողովը կը կատարէ Առաջնորդի ընտրութիւնը գաղտնի քուէարկութեամբ եւ զայն կը հաղորդէ Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռին առ ի վաւերացում: Երեսփոխանական Ժողովը նաեւ կ'ընտրէ Կրօնական Ժողովը, բաղկացած հոգեւորականներէ, որուն նախագահութիւնը կը վարէ Թեմին Առաջնորդը: Նոյնպէս Երեսփոխանական Ժողովը եւ Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւնը կ'ընտրեն Դատաստանական Խորհուրդը: Զանազան շրջաններու, ծուխերու մէջ ազգայիններու ընտրութեամբ կը գործեն Թաղական խորհուրդներ: Թաղական խորհուրդներու ընտրութիւնը պէտք է վաւերացուի Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ:

Այս ազգային մարմիններու նիւթական աղբիւրներն են՝ ազգային տուրք, պաշտօնական վկայաթուղթերու տուրք, եկեղեցիներու տարեկան սակեր, նուէրներ, կտակներ, եւայլն:

Մեր այս ներկայացուցածը միայն կըմախքն է, շատ համառօտ պատկերն է Հարաւային Ֆրանսայի Թեմի ընդհանուր կառոյցին, կանոնագրին որ իրապէս պատրաստուած է Ազգային Սահմանադրութեան սկզբունքներուն եւ օրէնքներուն համաձայն: Կանոնագիրը Հարաւային Ֆրանսայի Թեմին մշակուած է Թեմական Երեսփոխանական Ժողովի 1928 Մայիս 10, 12, 17, 24 եւ Յուլիս 1 նիստերուն մէջ, վաւերացուած է 1929 Մարտ 3ի նիստին մէջ եւ անմիջապէս գործադրութեան դրուած: Նոյնպէս կանոնագիրը վաւերացուած է ֆրանսական տեղական իշխանութեան կողմէ եւ ծանուցուած ֆրանսական Հանրապետութեան Պաշտօնաթերթի 1929, Զորեքշաբթի Մայիս 15ի, թիւ 113ին մէջ:

Աւելցնենք որ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմին կը պատկանին ոչ միայն Մարսէյլ քաղաքը իր արուարձաններով, ոչ միայն մօտակայ հայաբնակ շրջանները ինչպէս՝ Կաստան, Էքս–Ան–Փրովանս, Լա Սիոթա, Մարթիկ, այլ Թեմը իր իշխանութիւնը կը տարածէ մինչեւ Ավինեօն, Պոլէն, Տրակինեան, Թուլոն, Նիս եւ Թուլուզ:

Երեսփոխանական Ժողովի, Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան, զանազան խորհուրդներու եւ առաջնորդի կեդրոնավայրը կը կոչուի Առաջնորդարան:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Շար. – 2)

ՔԱՓԼԱՆԻ (*) ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ ԱՌԹԻՒ

Պեռնար Փերօն անդրադառնալով Բօրել Քափլանի յօդուածին, դիտել կու տայ Մոնտի մէջ, թէ պէտք չէ թեթեւամտօրէն մօտենալ այս վերջնոյն հաստատումներուն, քանի չեն Համայնավար կուսակցութեան նախկին բարձր պաշտօնակատարը հնարաւորութիւն ունեցած է թղթատելու գաղտնի աղբիւրները իր կուսակցութեան: Անկասկած, Քափլանի աղբիւրները ամբողջական չեն: Երբ, օրինակ, կը պարզէ Խորհ. Միութեան 50ական թուականներու քաղաքականութեան կէտերը, ինք ալ չի գիտեր ապահովաբար, թէ Կրեմլինի վարիչները ի՛նչը յարմար դատած են հաղորդելու իրենց արբանեակներուն: Կը մնայ հաւկնալ նաեւ, թէ Ստալին ի՞սկապէս կը վստահէր Կոթվալտի, այն ատեն Ա. քարտուղարը չեխոսլովաք Համայնավար կուսակցութեան, հաղորդելու համար իր միտքերը, թէ ոչ պարզապէս պատմութիւններ կը յօրինէր իր փոքրիկ աշխարհը աւելի լաւ կերպով դարձնելու համար:

Յայտնութիւններէն մէկը, ըստ Փերոնի, պատասխանէ աւելի հարցումներու դուռ կը բանայ: 1951ի ատենները Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը մտածած է նախաձեռնարկ ըլլալ երրորդ համաշխարհային պատերազմի մը՝ երեք կամ չորս տարիէ տեւելագոյնը: Եթէ այս վարկածը հաստատուի օր մը, այլ մանաւանդ եթէ ճըշդուի, թէ Ստալին կը մտածէր այն ինչ որ կ'ըսէր, պատմաբանները պարտաւորուած պիտի ըլլան վերաքննութեան ենթարկելու իրենց դատումները խորհրդային արտաքին քաղաքականութեան մասին:

Այս վերջինները ցարդ այն եզրակացութեան յանգած էին, անշուշտ, ի նկատի առնելով անցեալի իրադարձութիւնները, թէ Ստալին կ'աշխատէր ընդարձակել իր կայսրութիւնը: Բայց ամէն անգամ յետ քայլ կ'ընէր, երբ ընդհանուր պատերազմի վտանգը կը զգար:

Պեռնար Փերոնի համար «ժողովուրդներու հայրը» ծայրայեղ կասկածամտութենէ մղուած յոռեգոյն ողբերգութիւնները սանձեց Խորհ. Միութենէ ներս, սակայն աչալուրջ եղաւ, որ որեւէ risk չառնէ արտաքին ճակատի վրայ: Ստորաղնահատեց նացիական վտանգը այն աստիճան, որ մերժեց ականջ կախել իր բարեկամներուն եւ գործակալներուն ազդարարութեանց՝ մօտալուտ յարձակումի մը մասին:

Իրադարձութեանց քննութիւնները նոյն ուղղութեամբ կ'ընթանան: Ստալին երկու անգամ պատերազմի ձեռնարկեց: 1939ին, Կարմիր Բանակը Լեհաստանի վըրայ դրկեց, ապա՝ Ֆինլանտայի: Կրնար այդ ժամանակ մտածել, թէ շնորհիւ գերման–խորհրդային ոչ–յարձակման համաձայնագիրին, որեւէ վտանգի չէր ենթարկուեր: 1945ին, Ճափոնի վրայ յարձակեցաւ, բայց գիտէր, թէ Ամերիկացիք արդէն պէտք եղածը ըրած էին ոտքի տակ առնելու համար Ծայրագոյն Արեւելքի հզօր ուժը: Իրեն կը մնար քաղել յաղթանակի պտուղները:

Միւս պարագաներուն, Ստալին յաջողեցաւ օգտուիլ այն իրադարձութիւններէն, որոնց նախաձեռնարկ չէր եղած: 1941ի պատերազմը իրեն պարտադրուեցաւ Հիթլէրի կողմէ: Թոյլ տուաւ իրեն, ժամանակիր փորձութենէ ետք, տէր դառնալու Կեդրոնական եւ Արեւելեան Եւրոպայի մեծ մասին: Չեխ համայնավարներու զօրավիգ կեցաւ, որպէսզի այս վերջինները 1948ին իշխանութիւնը ձեռք ձգեն: Բայց չէ՞ որ Չեխոսլովաքիա Եալթայի սակարկութիւններէն ետք խորհրդային ազդեցութեան գօտիի մաս կը կազմէր: Նոյն տարին, ընդհակառակն, զգուշացաւ զօրավիգ կենալէ Ֆին համայնավարներուն, որոնք, իրենց կարգին, կ'երազէին ձեռք առնել իշխանութիւնը: Ըմբռնեց, թէ «քաղքենիներն» ու ընկերվարական–դեմոկրատները որոշած են պահպանել իրենց չէզոքութիւնն ու ապրելակերպի ձեւը: Եւ թէ Ամերիկացիներու կազդուրիչ ապահովութիւնը կը վայելեն:

1940 Յունիս 20ին, Ստալին Պերլինի պաշարումը պարտադրեց: Տարի մը ետք, 1949 Մայիս 11ին, տեղի տուաւ Արեւմուտքցիներու վճռակամութեան առջեւ: Անոնք պաշարումը խորտակեցին օդային կամուրջէ մը հաստատումով: Նոյն շըրջանին, մեծ ծաւալի արշաւ մը կազմակերպեց Թիթոյի դէմ, բայց չփորձեց հերետիկոսը զգետնել ուժով, քանի անոր կողքին էր ժողովուրդին մեծամասնութիւնը. աւելին՝ Թիթօ որոշ երաշխաւորութիւններ ապահոված էր Արեւմուտքէ:

1950 Յունիս 25ին, Հիւսիսային Քորէա Ստալինի օրհնութեամբ պատերազմի մէջ մտաւ Հարաւային Քորէայի դէմ: Ստալին կրնար մտածել՝ կարդալէ ետք կարգ մը յայտարարութիւններ, թէ այս գօտին կենսական շրջան մը չէր Միացեալ Նահանգներու համար: Քիչ ետք Չինաստան մասնակից դարձաւ պատերազմին. [illegible] կը վերաբերի իրեն՝ երբեք մասնակցեցաւ կռուին:

Պեռնար Փերոն յիշել ետք Քափլանի այն հաստատումը, թէ Ստալին մինչեւ 1949 առաւելաբար կը մտածէր պաշտպանութեան, քան թէ յարձակման մասին, յիշել ետք նաեւ չեխ նախկին բարձր պաշտօնատարին այն յայտարարութիւնը, թէ 1951 Յունուարին խորհրդային ղեկավարութիւնը պաշտպանողական ռազմավարութեան ուղեգիծէն (պէտք է պատրաստուիլ անխուսափելի պատերազմին՝ գաղթատէրերու դէմ) անցած էր յարձակողական ըմբռնումի (պէտք է առաջքն առնել Ամերիկացիներու յաղթարշաւին) հարց կու տայ, թէ Կրեմլինի վարիչները ի՞նչ միջոցներու դիմեցին այդ ատեն: Մինչ Արեւմուտքցիք մտահոգ կը դիտէին Արեւելեան Եւրոպա կեդրոնացած մեծ ուժը, անդին Ստալին ապահովութեան երաշխիքներ կուտար: Արդեօք քնացնելո՞ւ կը ձգտէին այդ խօսքերը: Կամ թէ սկիզբէն մինչեւ վերջ Ստալին տոգորուած էր իր տեսակէտով, այն, որ քննադատուեցաւ Տրոցկիստներու կողմէ, — ընկերվարութիւնը մէկ երկրի մէջ, ապա հոն, ուր Խորհ. Միութեան տիրապետութեամբ հնարաւոր կը դառնայ:

ՔԱՂՀԱՆ

(*) Տե՛ս «Յառաջ»ի նախորդ թիւը:

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

ԻՇԽԱՆԻՆ, ԻՇԽԱՆԱՎԱՅԵԼ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

2.

Իսկ ջրիմուռնե՞րը: Նրանք կուտակւում են բունկերում, ինչպէս կոմբայնի բունկերում ցորենն է կուտակւում: Այդպիսով, այսօրուայ տեխնիկան հնարաւորութիւն է տալիս ջրիմուռներով վարակուած ջուրը զտելու: Այդ փորձը պէտք է կատարել Սեւանում, նրա ամէնից շատ վարակուած մասերում զտող մեքենաներ տեղադրելով: Արդիւնքը մի քանիսը կը լինի. թէ՛ ջուրը կը զտուի, թէ՛ կը ստանանք վիտամիններով ու սննդանիւթերով հարուստ անասնակեր եւ արժէքաւոր պարարտանիւթ: Սակայն այս միջոցառումը կարող է նաեւ վնասել Սեւանին, եթէ խելամտօրէն չօգտագործուի:

Բանն այն է, որ զտող մեքենաները ներծծում եւ ոչնչացնում են նաեւ ջրում եղած կենդանիներին: Ուրեմն պէտք է զտել ջրի միայն այն ճահճային ջրերը, որոնցից ձուկը հեռացել է, այլապէս ունքը շինելու փոխարէն կարող ենք աչքը հանել: Եւ քանի որ Սեւանը մեքենաներով ամբողջովին զտելը անհնարին է, ապա դրան զուգահեռ կարելի է գործադրել այն միջոցը, որ առաջարկում է Սեւանին գիտակ գրող Բաղիշ Յովսէփեանը «Սովետական գրականութեան» 1976 թ. 6րդ համարում. Սեւանի աւազանի անտառներն ու հողերը ոռոգել լճի աղտոտուած ջրով, իսկ լեռներից իջնող այն ջրերը, որոնք գործադրւում են ոռոգման նպատակով, ազատ եւ անարգել թափուեն Սեւան՝ լիճը հարստացնելով թթուածնով, ինչպէս դա եղել է հնում:

Ի հարկէ, պոմպերով լճից ջուրը լանջերն ի վեր տանելը նոյնպէս վիթխարի գործ է եւ կապուած է միջոցների ու մեծ ծախսերի հետ: Բայց յանուն Սեւանի պիտի կանգ չառնել ոչ մի ծախսի առաջ:

Վերջապէս, Սեւանի ջուրը կարող է որոշ չափով բարելաւուել եւ թթուածնով հարստանալ նրա մակարդակի բարձրացումով, միջոցառում, որով այժմ զբաղուած է Հանրապետութեան ղեկավարութիւնը: Այո, Արփայի ջրերը իրենց հետ թթուածին, քաղցր համ եւ զուլալութիւն կը ներմուծեն Սեւան: Նաեւ կը բարձրացնեն նրա մակարդակը: Այս վերջին հանգամանքը խիստ կարեւոր է: Բանն այն է, որ լճերը ծերանում ու մահանում են իրենց ներսում աճող բուսականութիւնից: Այդ բուսականութիւնը բռնում է ջրամբարի ամբողջ տարածութիւնը, խեղդում եւ աստիճանաբար վերածում ճահճուտի: Այդպէս են մահացել Հայաստանի բոլոր լեռնային լճակները, որոնց տեղը այժմ ճահիճներ ու մարգագետիններ են: Իսկ բուսականութիւնը ջրի մէջ աճեցնողն արեգակն է: Իջեցնելով Սեւանը, հսկայական տարածութիւններ՝ լճի մակերեսի կէսից աւելին, մենք մատչելի ենք դարձրել արեւի ճառագայթների համար մինչեւ յատակի աւազները: Այդ աւազները, որ իշխանի կերի եւ ձուադրավայրերն են, այժմ ծածկուել են ջրային բուսականութեամբ: Բարձրացնելով Սեւանի մակարդակը, մենք նրա «ներքին յարկը» որոշ չափով կարող ենք ազատել բուսականութիւնից: Միւս կողմից, լճի շրջապատում այնքան շատ են արժէքաւոր կառուցումները, որ նպատակայարմար չէ դրանք նորից թաղել ջրի մէջ: Ուստի, որոշուած է լճի մակարդակը բարձրացնել ոչ աւելի, քան վեց մետրով: Դա նոյնպէս որոշ չափով կ'օգնի իշխանի պահպանութեան գործին, որովհետեւ այդ վեց մետրի դըրսից ստացած զուլալ ու քաղցրահամ ջուր է լինելու:

Բայց այդ նուազագոյնն անգամ հնարաւոր չէ կատարել կարճ միջոցում. Արփայի ջրերը Սեւանի մակարդակը կարող են բարձրացնել տարեկան 10–12 սանտիմետրով: Գործին կ'օգնեն նաեւ այն ջրերը, որ Սեւան են բերուելու Հեր–Հերից (Ազիզբէկովի շրջան) եւ Գետիկից (Կրասնոսելսկի շրջան): Կը բերուի նաեւ Որոտանի վերին հոսանքի ջրի մի մասը:

Սակայն այդ ամէնը դարձեալ քիչ է: Դրանցից իւրաքանչիւրը թէեւ մի վիթխարի ձեռնարկում է, բայց բոլորը միասին Սեւանի մակարդակը կարող են բարձրացնել տարեկան շուրջ մէկ քառորդ մետրով, ոչ աւելի, որովհետեւ լճի մակերեսը լայնանալու հետեւանքով գոլորշիացումն էլ է աւելանալու:

Նշանակում է, այդ ծրագրուած գործերը բարեյաջող վերջանալու դէպքում անգամ 8–10 տարի կը պահանջուի Սեւանի մակարդակը նախատեսուած չափով բարձրացնելու համար:

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար. – 3)

ՅՈՒՇԱՔԱՐԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յատուկ)

Մարսէյլ քաղաք
ի երախտագիտութիւն ֆրանսական բանակի ծագումով հայ նախկին կամաւոր
ռազմիկներուն եւ Դիմադրականներուն
ինկած պատւոյ դաշտին վրայ
1914–1918 — 1939–1945
որպէսզի ապրի Ֆրանսան
եւ ի յիշատակ
երկու պատերազմներու տարագրուած
հայրենասէր նահատակներուն

Մարմարեայ քարի վրայ փորագրուած մեր կարծիքով քիչ մը երկար այս արձանագրութիւնը յատուկ հանդիսութեամբ մը, Շաբաթ Մայիս 14ին զետեղուեցաւ Մարսէյլի Մեռեալներու յուշարձանի պատուանդանին վրայ, Մոպիլի հրապարակը, ճիշդ Քանըպիէռ պողոտային սկիզբը:

Դրօշակիրներու, Ֆրանսական Նախկին Ռազմիկներու Միութիւններու ներկայացուցիչներ, Հայ նախկին ռազմիկներ եւ զինուորականներ, քաղաքապետի ներկայացուցիչը, անձնաւորութիւններ եւ հաւատարիմներու բազմութիւն մը երկիւղած վերացումով քօղազերծեցին յուշարձանը, զետեղելով նաեւ ծաղկեպսակ:

Այս յիշատակարանին առջեւ խօսք առաւ ծագումով Հայ, Ֆրանսական բանակի նախկին կամաւոր ռազմիկներու եւ զինուորականներու բարեկամութեան նախագահը՝ Կ. Տէրտէրեան բացատրելով հանդիսութեան իմաստը, վերյիշելով երկու պատերազմներու մասնակցած մեր հայրենակիցներու զոհողութիւնը Ֆրանսայի ազատութեան համար եւ կոչ ընելով բոլոր սերունդներուն որ յաւերժ մնայ յիշատակը անոնց որոնք ինկան յանուն ազատութեան եւ խաղաղութեան:

Այս պաշտօնական հանդիսութենէն յետոյ, բարեկամական ընդունելութիւն մը սարքուեցաւ Մշակոյթի Տան մէջ, ուր խօսք առաւ Պասթիէն Լեչիա՝ քաղաքապետին ներկայացուցիչը: Պ. Լեչիա ընդգծեց ծագումով Հայ զինուորներու բերած թանկագին եւ հայրենասիրական մասնակցութիւնը Ֆրանսայի բոլոր մարտադաշտերուն վրայ եւ յայտարարեց որ անոնք արժանի են Ֆրանսայի երախտագիտութեան: Ապա աւելի տարածուեցաւ հայ գաղութի ազգային յատկանիշներուն վրայ մանաւանդ որպէս ստեղծագործ եւ յոյժ կենդանի ներկայութիւն մը այս քաղաքին մէջ:

Անձնաւորութիւններու կարգէն յիշենք՝ Մէթր Էլիան Փեռաթօ եւ Ռ. Նազարեան՝ Քաղաքապետական Խորհուրդի անդամներ:

×

Չենք կրնար փակել այս թղթակցութիւնը առանց անդրադառնալու միջադէպի մը որ պատահեցաւ Ապրիլ ամսուան ընթացքին:

Այս յուշաքարը, որուն բացումը քանիցս յետաձգուեցաւ, տեղը հաստատուելէն քանի մը օր յետոյ մէջտեղէն կոտրած էր երկուքի, հետեւանք վանտալութեան արարքի մը կամ ցաւալի միջադէպի մը: Անմիջապէս պատասխանատու միութիւնը մամուլով (Լը Մերիտիոնալ Ապրիլ 19ի թիւ) կը յայտնէր իր զայրոյթը եւ կը պահանջէր տեղական իշխանութիւններէն որ դիմակազերծուին այս անորակելի արարքին հեղինակները:

Մենք, մեր կողմէ, չենք ուզեր հաւատալ այս կամ այն դիտումնաւոր, չէտուած կամ ոխակալ արարքի մը: Իսկ եթէ կը սխալինք, եւ կրնանք սխալիլ, հեղինակը կամ հեղինակները, ով որ ըլլան, պարզապէս արգահատելի եւ ողորմելի արարածներ են:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԻՏԱԼԻԱ

ՄԽԻԹԱՐԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ՝ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 8ին, Հռոմի Մխիթարեան ուսանողարանի վանքին մէջ կատարուեցաւ ոգեկոչումը երանաշնորհ Մխիթար Աբբայի:

Խնամուած յայտագիրին մէջ կային երգեր, արտասանութիւն եւ բանախօսութիւններ:

Հանդէսը բացաւ վանատան մեծաւոր Հայր Յովսէփ վարդապետ Պեհեանիլեան. իր համառօտ խօսքին մէջ՝ ան դրուատեց մեծ Սեբաստացիին ծնողաց արժանիքն ու առաքինութիւնները, որոնց պտուղը՝ աստուածահաճոյ եւ ազգանուէր, եղաւ Մեծ Սեբաստացին:

Մխիթարի նուիրուած քայլերգէն ետք, եղբայր Ղեւոնդ վերլուծեց երանաշնորհ Աբբային հոգեւոր վարդապետութիւնը եւ ապրումը՝ անոր գրութիւններէն եւ կեանքի դրուագներէն:

Երգչախումբը, դաշնակի ընկերակցութեամբ երգեց «Ննջեա որդեակ» եւ «Աստուածածին կոյս Մարիամ» տաղերը: Եղբայր Անդրէաս ապրումով արտասանեց Հ. Եղիա Փեչիկեանի մէկ քերթուածը՝ նուիրուած Մխիթարի: Եղբայր Գարեգին թիւերով եւ թուականներով նախ պարզեց Աբբահօր գրական եւ տպագրական աշխատանքը եւ ցոյց տուաւ թէ ինչպէս, երանաշնորհ հիմնադրին բոլոր գործունէութեան կէտ նպատակը եղած էր անթերի հայերէն լեզուով՝ դրօշմել եւ զարգացնել Հայոց քրիստոնէական ուղղափառ հաւատքը մեր Ս. Հայրապետներուն ոգիով:

«Արփի – Սեւան» խմբերգէն ետք, Կարապետ եպիսկոպոս Ամատունի՝ փակման խօսքն ըրաւ. «Աստուածսիրութիւնը, հոգեւոր կեանքի նուիրումը — ըսաւ ան — խօսքն ուղղելով ժառանգաւորներուն եւ հաւատաւոր քոյրերուն, աղբիւրն է ճշմարիտ եւ խոր ազգասիրութեան, որուն հորիզոնն ու տարածութիւնը աւելի ընդարձակ է քան որեւէ սովորական ազգասիրութիւն», «Եթէ մեր Ս. Թարգմանիչներն ու Մխիթար Աբբայ կատարեցին այնքան հսկայ գործեր ի նպաստ Հայուն կրօնական, մշակութային բարգաւաճման, զանոնք կը պարտինք այն մղիչ ուժին, որ աստուածսիրութիւն կը կոչուի»:

Հուսկ, իր խօսքը ուղղելով մանաւանդ ապագայ հոգեւորականներուն եւ կուսաններուն, Ամատունի Գերապայծառ յորդորեց զանոնք լեցուելու Աստուծոյ սիրով, որպէսզի անոնք եւս մօտ ապագային ըլլան ճշմարիտ եւ հերոսական նուիրումի պատրաստ հայասէր առաքեալներ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ԱՒՍՏՐԱԼԻԱ

(Յատուկ) — Սիտնէյի հայ գաղութը ինքզինք գտաւ իր հաստատման եւ կազմակերպչական աշխատանքին ընթացքին եղող նոր հանգրուանի մը առջեւ:

Շաբաթ, Փետրուար 5ին, 200է աւելի ընկերներ Հ. Յ. Դ. Դրօ կոմիտէութենէն, ընկերակցութեամբ Հայ Մշակութային Միութեան, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հայ Օգնութեան Միութեան վարչական անդամանդամուհիներու հաւաքուեցան բաժակ մը զովացուցիչի շուրջ: Վայրն էր այս քոյր միութիւններուն նոր գնած շէնքը Փէնշհըրսթ փողոցին վրայ, Սիտնիի հայաշատ Ուիլըպի արուարձանին մէջ:

Տասնըհինգ տարիներու կեանք մը ունեցող գաղութի մը համար հսկայական յառաջխաղացում մըն է այս: Իսկապէս Սիտնիի հայ գաղութը, բաղդատելով Աւստրալիա հաստատուած ազգ. խմբակցութիւններու՝ ցուցաբերած է անհամեմատ յառաջացում մը բոլոր այն անձնուրաց Հայերուն որոնք անհատապէս գտնուելով նիւթական դժուար պայմաններու մէջ՝ զոհողութիւններով կրցան ձեռնարկներ կազմակերպել, պէտք եղած գումարը գոյացնել ու կանխավճար մը դնել: Եւ այս շէնքը գնել: Հիմա կը մնայ 90.000 ամերիկեան տոլարնոց պարտք մը: Քոյր միութիւններուն եւ իրենց նշանակած շէնքի գնման յանձնախումբին առջեւ կայ նաեւ 30.000 տոլարնոց ծախք մը շէնքի կահաւորման համար: Նման մտքերով ալ արդէն այդ օրը արտայայտուեցաւ ընկեր Հայկ Աւագեան երբ քանի մը խօսքերով տուաւ կատարուած աշխատանքին պատկերը: Ընկերներ, որոնք զանազան արհեստներ ունին, արդէն սկսած են սիրայօժար կերպով եւ ձրի իրենց աշխատանքը տրամադրել եւ շուք մը եւս աւելցնել այս նորակերտ բոյնին:

Ներկաները կեցան մինչեւ գիշեր: Ոչ ոք կ'ուզէր բաժնուիլ: Տիկին Հիլտա Պօղոսեան իր գեղեցիկ ձայնով յուզեց ներկաները իր ազգասիրական երգերով: Կահաւորումէ զուրկ սրահը լեցուած էր Հայուն միայն պատկանող տարօրինակ բայց ազդու ջերմութեամբը: Հայուն համար ծանօթ էր պատկերը. — ծիծեռնակն էր կրկին, որ բոյն կը շինէր եւ կ'երգէր... իր հին — աշխարհին միւս կողմը գտնուող իր պատմական բոյնը կը յիշէր:

×

ՄԱՆՈՒԷԼԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Սիտնիի եւ Մէլպուռնի գաղութները արժանացան բացառիկ երեւոյթի մը երբ Փետր. ամսուան ընթացքին Հայ Մշակութային Միութեան հրաւէրով ծանօթ ու վաստակաւոր երգիչ դերասան Մանուէլ այցելեց Սիտնի: Մեծ թիւով հայրենակիցներ արդէն գացած էին Սիտնէյի օդակայանը դիմաւորելու համար Մանուէլը: Արդէն գաղութը ծանօթ էր Մանուէլին: Նախ իր երկու շարժապատկերներուն՝ Երջանկութեան արցունքներ եւ Սասունի զաւակներուն միջոցաւ, որոնք մեծ յաջողութիւն գտան հոս. ապա իր երգերուն միջոցաւ որոնք միշտ կը ձայնասփռուէին Սիտնէյի ռատիօկայանէն:

Փետր. 18ին ան ունեցաւ անգլերէն լեզուով հարցազրոյց մը էթնիք ռատիօկայանին վարիչին հետ, իսկ նոյն ամսուան 21ին Հայկ. ռատիօկայանի վարիչ՝ Պր. Ս. Գրգեաշարեանի հետ:

Մանուէլի հրջագայումը Աւստրալիոյ մէջ սակայն իր պսակը գտաւ Շաբաթ, Փետր. 19ին հազար երկու հարիւրէ աւելի խուռներամ բազմութիւն մը լեցուցած էր Քուրինկա Քոլէճի հանդիսասրահը: Օրուան բեմավարը Պր. Ս. Գրգեաշարեան հակիրճ ու պատշաճ կերպով ներկայացուց Մանուէլը. անոր բեմ ելլելէն վերջ 1200 հոգի հմայուեցան, կախարդուեցան բեմի այս տաղանդաւոր վարպետին ձայնով, արուեստով եւ իր զգացումներուն նրբութեամբ ու խորութեամբ:

Մանուէլի 2րդ ելոյթը տեղի ունեցաւ ամսուն 26ին Ուիլըպիի քաղաքապետարանի սրահին մէջ որ կրկին բերնէ բերան լեցուած էր: Յաջողութիւններու այս շարքը կրկնուեցաւ նաեւ Մելպուռնի մէջ:

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Հօթէլ Փլազային մէջ, Ապրիլ 24ին տեղի ունեցած է Ամերիկայի «Բանաստեղծութեան Ընկերակցութեան» 67րդ տարեկան ճաշը, որու ընթացքին Տայանա Տէր–Յովհաննէսեան պարգեւատրուած է Մէյրի Գարոլին Տէյվիս մըրցանակով՝ «Ունկնդրելով քեզի՝ երբ ուրիշին կը խօսիս» քնարական բանաստեղծութեան համար: Տէր–Յովհաննէսեանի գործերը հրատարակուած են ամերիկեան զանազան թերթերու եւ հանդէսներու մէջ: Վերջերս յատկացումներ ստացած է Գոլումպիա համալսարանէն եւ Փի. Ի. Էն. Թարգմանական Կեդրոնէն՝ շարունակելու համար հայ գրականութենէն իր թարգմանութիւնները:

×

ԳՈԼՈՒՄՊԻԱ համալսարանի հայկական ուսումնասիրութիւններու տնօրէն եւ Միջին–Արեւելեան լեզուներու բաժանմունքի վարիչ Փրոֆ. Նինա Կարսոյեանի ի պատիւ ընդունելութիւն մը սարքուած է Հայկական ուսումնասիրութիւններու Խորհրդատու Յանձնախումբին կողմէ, Ապրիլ 29ին: Այդ առթիւ, Գոլումպիա համալսարանը ձեռնարկած է երկու միլիոն տոլարի հանգանակութեան մը՝ որուն նպատակն է հիմնադրամով օժտել հայկ. ուսումնասիրութիւններու ամբիոնը եւ հաստատել դասախօսական մնայուն աթոռ մը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (344)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ԾԻՐԱՆԱՒՈՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Մէջքէն կաշիէ գօտի մը կապեց, գօտի մը որուն ներքին կողմը գաղտնի գրպաններ կային, եւ բոլոր գոհարեղէններն ու ադամանդները անոր մէջ տեղաւորեց: Վրայէն ճամբորդութեան զգեստները հագաւ, մէջքէն սուր մը կախեց եւ բան մը մոռցած չըլլալու համար աչքը չորս կողմը պտըտցուց:

Ապա, առանց Ճենարոյի լրտեսներուն երեւնալու, գաղտնի դռնէ մը պալատէն դուրս ելաւ:

Դուրսը լայն շունչ մը առաւ, ուղղակի մեծ Ջրանցքին եզերքը երթալով տափանաւի մը նաւավարին հետ երկար ատեն սակարկութիւն ըրաւ, դրամը կանխիկ վճարեց եւ ետ դառնալով Արաթիմոսի պալատին կողմը ուղղուեցաւ:

Այս միջոցին ժամը տասներկուքուկէսը կը զարնէր:

Երբ Արաթիմոս Պեմպօն տեսաւ, չզարմացաւ:

— Աղուոր աղջկան շուրջը կը դառնայ, մտածեց:

Եւ բարձրաձայն աւելցուց.

— Ես ալ այս գիշերուան յուզումս դարմանելու համար հիմա սեղան պիտի նստէի...: Շնորհակալ եմ որ ինծի սեղանակից ըլլալու եկած էք...: Կեցէք որ մէկը կանչեմ:

— Մարդ չկանչես: Հրաւէրդ կ'ընդունիմ, բայց չեմ ուզեր որ իմ հոս ըլլալս իմանան...:

— Ներս մտնելդ չտեսա՞ն:

— Միայն սպասաւորդ տեսաւ: Ջինքը մինչեւ վաղը առտու հոս կը բանտարկես... կը մնայ կ'երթայ:

— Ի՞նչ կայ որ... այս ինչ խորհրդաւոր այցելութիւն է:

— Նախ դուն իմ ըսածներս ըրէ... յետոյ ճաշի ատեն պէտք եղածը կը խօսինք:

Արաթիմոս սենեակէն դուրս ելլելէ առաջ մը վայրկեան յետոյ վերադառնալով ըսաւ.

— Սենեկապանս փոխանակ հոս բանտարկելու գործով Թրէվիզ ղրկեցի, ուրկէ հազիւ երկու օրէն պիտի վերադառնայ:

— Աղէկ ըրեր ես: Հիմա ճաշասեղանը այս սենեակին մէջ պատրաստել կուտաս եւ հրաման կուտաս որ մարդ ներս չմտնէ հոսկէ:

Այս ըսելով, Պեմպօ քովի սենեակներէն մին մտնելով պահուըտեցաւ, իսկ Արաթիմոս սեղանը պատրաստելու հրաման տուաւ:

Քանի մը վայրկեանի մէջ ճոխ սեղան մը պատրաստուեցաւ...: Գիտենք արդէն թէ Արաթիմոսի տան մէջ սեղան պատրաստելը տունին ամէնէն լուրջ գործերէն մին էր...: Ճաշասրահը, կ'ըսէր Արաթիմոս, տունի մը մայրաքաղաքն է:

Սեղանին պատրաստուելէն յետոյ Արաթիմոս դռները գոցեց եւ Պեմպոյի պահուըտած սենեակը մտնելով զայն դուրս կանչեց:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Այրի Տիկին Գէորգ Իշխանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Խաչատուրեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծհօր՝

ԳԷՈՐԳ ԻՇԽԱՆԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Մայիս 17ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ, Մայիս 21, ժամը 10·30ին Պայիի (78) եկեղեցին:

Կը խնդրուի ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ:

20, Rue de Maule, 78870 BAILLY

Տիկին Ա. Գալփաքճեան, Պ. Թադէոս Գույումճեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գասպարճեան, ընտանեկան բոլոր պարագաները եւ բարեկամները ցաւով կը ծանուցանեն

ՀՐԱՆԴ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 17ին, 76 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Մայիս 23, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անիէռի հին գերեզմանատունը (Ռիւ տիւ Մինէլ):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

×

Այս տխուր առթիւ Իզմիրի Հայր. Միութիւնը հետեւեալ նուէրները կ'ընէ ողբացեալին յիշատակին.—

350 ֆր. Սամուէլ – Մուրատ վարժարանին, 350 ֆր. Դպրոցասէրին, 100 ֆր. Անիէռ – Պուա Քոլոմպի հայկ. դպրոցին, 100 «Աշխարհ»ին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 ֆր. «Յառաջ»ին:

ՎԱԼԱՆՍ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ՀԱՅ ԱԶԳ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութիւնը սիրով կը հրաւիրէ ազգային անձնաւորութիւններ եւ գաղութիս հասարակութիւնը ընդհանուր ժողովի, որ երկրորդ անգամ տեղի պիտի ունենայ Հ. Բ. Ը. Միութեան սրահը, Մայիս 24, Երեքշաբթի երեկոյեան: Կարեւոր օրակարգ գաղութիս պատկանեալ, ապա ընտրութիւն նոր շրջանի: Անհրաժեշտ է բոլորին ներկայութիւնը:

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ՀՐԱՒԷՐ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան տարեկան ընդհ. ժողովը Մայիս 25, Չորեքշաբթի ժամը 19ին իր կեդրոնատեղին, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, Մեթրօ Քատէ:

Օրակարգ.— Ներկայացում Մայիս 1976–Մայիս 1977 տարեշրջանի բարոյական եւ նիւթական տեղեկագրի. — Վաւերացում յետ քննութեան. — Ընտրութիւն նոր վարչութեան:

Կը հրաւիրուին Ընկերակցութեան բոլոր անդամները:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները Շաբաթ, Մայիս 21, կէսօրէ վերջ ժամը 4ին, Մշակոյթի Տունը: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:
մանումը:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Բարձր հովանաւորութեամբ
Եւրոպայի Հայոց Հայր. Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ալեք Մանուկեան Մշակ կեդրոնին մէջ, Հինգշաբթի Մայիս 26, ժ. 21ին
118, rue de Courcelles Paris 17

Դասախօս՝
ԱՐՄԵՆԱԿ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Նիւթ՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի հիմնած եկեղեցին

Ա.— Արագ ակնարկ մը անոր պատմութեան վրայ: — Բ. Անոր բնոյթն ու դաւանանքը: — Գ. Աստուածաբանական ու ծիսական գլխաւոր տարբերութիւնները Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ եւ միւս քոյր եկեղեցիներուն միջեւ:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՕՐԸ

Հովանաւորութեամբ՝

ՏՈՔԹ. Խ. ՏԱՄԼԱՄԵԱՆԻ
Պ. ԱՐՏԱՇԷՍ և ՄԱՐՔ ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆԻ

Կիրակի Մայիս 22

11ին հոգեհանգստեան պատարագ, մեր զոհերու յիշատակին համար, Փարիզի Հայոց մայր եկեղեցւոյ մէջ

13ին աւանդական ճաշ, Հ. Բ. Ը. Մ.ի «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնը
118 Ռիւ տը Քուրսէլ

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայն 242–14–81 եւ 887–99–06

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Բացուած են 1977 – 1978 ուսումնական տարւոյն արձանագրութիւնները: Իրենց զաւակները արձանագրել փափաքող ծնողքները դիմեն վարժարանի Տեսչութեան՝

26 Rue Troyon — 92310 SEVRES
Tél. 027-68-28

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը, 1977 – 1978ի ուսումնական տարեշրջանէն սկսեալ կը բանայ նախակրթարանի ցերեկօթիկ բաժին երկսեռ աշակերտներու համար: Առանձին ինքնաշարժ մը պիտի ապահովէ փոխադրութիւնը աշակերտներու՝ իրենց տուները:

– ՄԱՅԻՍ 28 –

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ
ՀՌՉԱԿՄԱՆ 59ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ
Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21ին Մշակոյթի տան ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ սրահին մէջ
12–14, Ռիւ Սէն Պազիլ

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՄԱՍԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ

Կը խօսին

ՄԷթր ՄԻՇԷԼ ՓԸԶԷ (Քաղաքական Խորհուրդի անդամ)
Ընկեր ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Կը ցուցադրուի Հայկ. Դատի Յանձնախումբի ժապաւէնը՝
Ապրիլեան Եղեռնի 60ամեակը գաղութէ գաղութ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

OPÉRA DE MARSEILLE

Samedi 21 Mai, à 21 heures

GRAND GALA

arménia

Présente l'ensemble Folklorique

Navasart

chants et danses arméniens

50 participants sur scène
avec le chanteur

NORAIR

et

Bernard DEDEDJIAN

Location : Opéra de Marseille
Tél. : 33-03-358

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԴԱՒՐԱՑԻ

ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
կազմակերպած է

ԽՆՋՈՅՔ ՄԸ

Մայիս 22ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 5ին Իսիի Հայոց եկեղեցւոյ սրահին մէջ,
6, Ավընիւ Պուրկէն

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ Պետիկ Պետիկեանի:
Անակնկալներ, երգ, արտասանութիւն,
կերուխում հայկական ճաշակով

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

LES AMIS DE LA FONDATION
MARIE-NUBAR

Երկուշաբթի Մայիս 23էն 31
ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆիլիպ Խերպէքեանի

FONDATION MARIE-NUBAR
57 bd. Jourdan, M° Pte. d'Orléans

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԵՒ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԽՆՋՈՅՔ

ՍԷՆ ՄՕՐԻՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ տեղւոյն Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, մասնակցութեամբ Սայաթ – Նովա նուագախումբին, Կիրակի, Մայիս 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3էն սկսեալ, Սէն Մօրիսի քաղաքապետարանի սրահը:

Ճոխ պիւֆէ, արեւելեան համադամ ու ղանդերներ, շամփուրով խորոված:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ուրբաթ իրիկուն, Մայիս 20, ժամը 20·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանին վրայ Սոնիա Նիկողոսեան կը մասնակցի Պարպիէ տը Սէվիյի, Պերթայի դերին մէջ:

ՀԱՅԿ. ՊԱՐԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ
ՆԻՍ

կազմակերպութեամբ

ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ

ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ (Փարիզ)

30 ՊԱՐՈՂ – ՊԱՐՈՒՀԻ

Մայիս 28, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21

SALLE DU CASINO CLUB

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

JACQUES CHELELEKIAN vous propose des

VOYAGES EN ARMENIE

PRIX PAR PERSONNE 3150 F

Au départ de MARSEILLE
DU 10 AU 23 JUIN
DU 1er AU 14 JUILLET
15 JUILLET — 28 JUILLET
05 — AOUT (circuit spécial) 25 AOUT
19 AOUT — 01 SEPTEMBRE
02 SEPTEMBRE — 15 SEPTEMBRE

IMPORTANT
Inscription minimum un mois et demi avant la date de départ.
Renseignements et Inscriptions

Jacques CHELELEKIAN VOYAGES WASTEELS
87, La Canebière 13001 MARSEILLE tél (91) 508912
et TOUTES AGENCES HAVAS VOYAGES Org Lic 97

RESTAURANT EREVAN

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԵՐԵՒԱՆ

26, RUE BERGÈRE PARIS 9e Tél. 770 85 81

Հայկական մաքուր խոհանոց — Հայկական ջերմ մթնոլորտ
Մատչելի գիներ

Երկուշաբթի՝ Կարսի տէօնէր
Չորեքշաբթի իրիկուն՝ ձիթապուր — մանթը
Հինգշաբթի իրիկուն՝ պատուէրին վրայ լահմաճուն ու չի-քէօֆթէ
Ուրբաթ իրիկուն՝ Սու-պէօրէկ

Եւ ամէն Կիրակի առտու, պատուէրի վրայ՝ խաշ:

ՓԱԿ Է ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
21-22
SAMEDI-DIMANCHE
21-22 MAI
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.862
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.862

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԺԻՍՔԱՐԻ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆ ԱԼ ԱՆՈՒՆ ՓՈԽԵՑ ՈՒ ԴԱՐՁԱՒ՝

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համագումար մը որ գէշ սկսաւ Հինգշաբթի, Համբարձման օրը երբ սաստիկ փոթորիկ մը եւ հով մը տակնուվրայ ըրին Հարաւային Ֆրանսան եւ Ֆրէժիւսն ալ զերծ չմնաց աղէտէն ու Անկախ Հանրապետականներու տաղաւարը տակնուվրայ եղաւ դեռ չվերջացած:

Գէշ – աղէկ կարգադրութիւններով սակայն կարելի եղաւ ժողովը գումարել եւ Ժան – Փիէր Սուասոն ալ ընդհ. քարտուղար ընտրուեցաւ մինչ պատուոյ նախագահութիւնը կը պահէ Միշէլ Փոնիաթովսկի: Այս ժողովը ծառայեց նաեւ նոր անունով մը մկրտել կուսակցութիւնը, որ այլեւս կը կորսնցնէ իր անունին «անկախ» մասը եւ ասկէ ետք կը կոչուի միայն՝ Հանրապետական Կուսակցութիւն (նախապէս Անկախ – Հանրապետականներու կուսակցութիւնն էր): Համագումարին յաջորդաբար խօսք առած են Ֆրէժիւսի քաղաքապետը, Պերթրան տը Մեկրէ, Ռոժէ Շինօ, Ժաք Տոմինաթի: Ամէնէն կարեւոր ելոյթը կը նկատուէր սակայն Փոնիաթովսկիի ճառը: Նախկին նախարարը, որ «շրջուն դեսպան»ի պաշտօն մը ստացաւ վերջերս Նախագահին կողմէ, յայտարարեց թէ մեծամասնութեան անհրաժեշտ համերաշխութեան պատասխանատուն է Ռեմոն Պառ, որ կը դառնայ նաեւ մեծամասնութեան ընտրապայքարի ազգային պարագլուխը:

Քանի մը տողով

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՆ, փոթորիկէն եւ սաստիկ հովերէն ետք, տեղատարափ անձրեւներու տակ մնաց: Ողողումներն ալ հսկայ վնասներ բերին ոչ միայն նիւթական այլեւ մարդկային: Հինգ մեռեալ կայ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ. դեռ ձիւնհալն ալ կը մտահոգէ Փիրենեաններու շրջանը:

ԱՆԳԼԻՈՅ կառավարութիւնը բացարձակապէս չուզեր ընդունիլ Ամին Տատան, որ որոշած է սակայն անպայման ներկայ ըլլալ Հասարակապետութեան ժողովին եւ Թագուհիին յոբելենական (գահակալութեան 25ամեակն է) հանդիսութեանց: Վարչապետը յայտարարած է թէ ի հարկին ոյժով արգելք կը հանդիսանայ Ուկանտայի Նախագահին մուտքին:

ԻՒՄԱՆԻԹԷ – ՊԱՌ բանավէճ մը ծագած է այս վերջնոյն ամսականին շուրջ: Ժորժ Սեկի կը գրէ համայնավար պաշտօնաթերթին մէջ, որ առաջինը, ինքը Ռեմոն Պառ չի գործադրեր խստակեցութեան իր ծրագիրը քանի 80 հազար ամսական կ'առնէ (ութ միլիոն): Վարչապետութիւնը կը պատասխանէ որ Սեկի կը շփոթէ Պառի ամսականը եւ սպասարկութեան ամսական պիւտճէն: Պառի ամսականը 27.800 է եղեր միայն եւ յաւելում չէ կրեր պաշտօնի գլուխ անցնելէն ի վեր:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ նոր միջադէպեր պատահած են: Վարորդ մը սպաննուած է եւ երկու դասատու ալ ծանրօրէն վիրաւորուած են Տրապիզոն երբ հանրագիր կը փակցնէին պատերուն վրայ: Կարսի մէջ ալ, խորհրդային սահմանին մօտ, ուսանող մը մեռած է բախումներու ընթացքին: Տարուան սկիզբէն ի վեր 106 հոգի մեռած է:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մայիս 24ին, Ֆրանսա կէս քունի մէջ պիտի ըլլայ ազգ. ընդհ. գործադուլի առած տարածուն բնոյթէն: Օրաթերթերն ալ լոյս պիտի չտեսնեն, ոչ իսկ... Փարիզիէն – Լիպեռէն, քանի Ֆորս Ուվրիէռն ալ կը միանայ դիրքի Սէ. Ժէ. Թէ.ի բանուորներու գործադուլին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 13–17)

ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Դ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Գրականութեան եւ Արուեստի հիմնարկութիւնները միասին գիտական նստաշրջան մը ունեցած են Դ. Դեմիրճեանի ծննդեան 100ամեակին նուիրուած: Բացումը ըրած է Ռուբէն Զարեան: Դերենիկ Դեմիրճեանի գործին մասին զեկուցում մը կարդացած է Սուրէն Աղաբաբեան: Զ. Աւետիսեան խօսած է «Ժամանակը եւ տարածութիւնը Վարդանանքի մէջ» նիւթին շուրջ, Մայա Աւագեան դասախօսութիւն մը կարդացած է «Քաջ Նազար»ի ոճական յատկանիշներու մասին: Ուշադրութեան արժանացած են նաեւ Լեւոն Խալաթեանի զեկուցումը Դ. Դեմիրճեանի «Երկիր հայրենի» թատերախաղի բեմադրութեան մասին եւ Լեւոն Հախվերդեանի դասախօսութիւնը՝ «Դեմիրճեան դերասանական արուեստի մասին» նիւթին շուրջ:

×

«ԻՄ ՍԻՐՏԸ ԼԵՌՆԵՐՈՒՄ Է» ԺԱՊԱՒԷՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ուիլեըմ Սարոյեանի «Իմ սիրտը լեռներում է» թատերախաղը շարժանկարի վերածուած է «Հայֆիլմ» ձեռնարկութեան կողմէ եւ մօտ ատենէն պիտի ցուցադրուի Մոսկուայի հեռատեսիլէն: Մինչ այդ, սակայն, շարժանկարի առաջին ցուցադրութիւնը տեղի ունեցած է Երեւանի «Ռոսիա» շարժանկարի սրահին մէջ: Ժապաւէնին մէջ դերեր ունին Սօս Սարգսեան, Արուս Ասրեան, Գ. Սահակեան (10 տարեկան): Բեմադիրն է Լ. Գրիգորեան, սենարիօն գրած են Պ. Զէյթունցեան եւ Բ. Յովհաննիսեան, երաժշտութիւնը՝ Ա. Բաբաջանեանի:

×

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ»Ի ՆԿԱՐԱԶԱՐԴՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Մոսկուա լոյս տեսնող «Կնիժնոյէ Օբոզրենիէ» («Գրքերի տեսութիւն») շաբաթաթերթը, Դ. Դեմիրճեանի «Վարդանանք» պատմական վէպի ռուսերէն նոր հրատարակութեան առթիւ, յօդուածով մը անդրադարձած է գիրքին նկարազարդումներուն, որոնց հեղինակն է Եդուարդ Իսաբէկեան: Հայ ժողովուրդի պատմութեան ամէնէն ողբերգական եւ ճակատագրական դրուագներէն մէկը՝ Վարդանանց դիւցազներգութիւնը, շատոնց ներշնչման աղբիւր դարձած է Եդ. Իսաբէկեանի համար, կը գրէ յօդուածագիրը: Տակաւին ուսանողական շրջանին, Եղիշէի պատմութիւնը, այնուհետեւ՝ երկրորդ աշխարհամարտին, Դ. Դեմիրճեանի վէպը նոր ուժ ու եռանդ տուած են նկարիչի հայրենասիրական ձգտումներուն եւ մղած զինք ցոյց տալ հայ ժողովուրդի անվեհեր կերպարը, որ հակառակ սակաւաթիւ ըլլալուն, անվախ կռուի ելաւ ահեղ թըշնամիներու դէմ: Խորանալով պատմական նիւթին մէջ, նկարիչը կրցած է ընդգծել դէպքերու պատմա – փիլիսոփայական իմաստը, որ արտացոլուած է «Պատասխան Յազկերտին» գեղանկարչական մեծ կտաւին մէջ: Թերթը տպած է նաեւ Եդուարդ Իսաբէկեանի նկարազարդումներէն երեք հատը:

×

ՓՐԱԿԱՅԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Արտասահմանի երկիրներու հետ բարեկամութեան եւ մշակութային կապի հայկական ընկերութեան նախաձեռնութեամբ Երեւան գացած է Փրակայի երիտասարդական ակադեմական երգչախումբը եւ համերգ մը տուած՝ Հոկտեմբերեանի մշակոյթի տան մէջ, գիւղատնտեսական հիմնարկութեան ուսանողներու համար: Երգացանկին մաս կազմած են չեխական եւ սլովակեան ժողովրդական երգեր, Չեխոսլովակիոյ ժամանակակից երաժիշտներու գործեր: Հիւրերը այցելած են Գեղարդ, Գառնի, Էջմիածին, Սեւան:

×

ՓՐԱԿԱՅԻ ՀԱՅԿ. ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՓԱՌԱՏՕՆԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ Է

Փրակայի մէջ տեղի ունեցած հայկական երաժշտութեան փառատօնը վերջ գտած է: Այդ առթիւ հայ երաժիշտներու եւ մեկնաբաններու պատուիրակութիւն մը Եդ. Միրզոյեանի գլխաւորութեամբ Փրակա գացած էր: Փառատօնի առաջին երեկոյթին մեկնաբանուած են Ալեքսանդր Խաչատրեանի գործերը: Մեծ յաջողութիւն արձանագրած է փակման հանդէսը՝ որու ընթացքին մեկնաբանուած են Ալեքսանդր Յարութիւնեանի, Գրիգոր Եղիազարեանի, Տիգրան Մանսուրեանի, Գ. Հովունցի եւ Աւետ Տէրտէրեանի գործերը: Հանդէսին մասնակցած են երգչուհի Օլգա Գարայեան եւ դաշնակահարուհի Սվետլանա Նաւասարդեան: Սենֆոնիք նուագախումբը ղեկավարած են Ռաֆայէլ Մանգասարեան եւ Դաւիթ Խանջեան: Հայ երաժիշտներու պատուիրակութիւնը ընդունուած է Չեխոսլովաքիոյ Մշակոյթի նախարար Մ. Կլուսակի կողմէ: Փրակայի մամուլը լայն արձագանգ եղած է հայկական երաժշտութեան փառատօնի արձանագրած յաջողութեան:

ՏՈՄՍԵՐ

ՇՈՒԿԱՆ ԵՒ ՇՈՒԿԱՅԻԿԸ...

Բ.

Հին դարերէն ի վեր, առեւտուրը համարուած է մարդկային յարաբերութիւններու կենսական ազդակներէն մէկը, անկախ ծախողին շահադիտութենէն եւ գնողին տրուած առաւել կամ նուազ գոհացումէն: «Մատուցումի եւ պահանջ»ի օրէնքը, որ հիմնաքարն է տնտեսագիտութեան, ունի նաեւ ոչ – շահախնդրական երես մը, պիտի համարձակէի ըսել... մարդասիրական երանգ մը:

Այն գրիչը որով կը գրեմ այստեղ, գընած եմ խանութէ մը որ անշուշտ շահ մը ընելով ծախած է ինծի, ինչպէս խանութպանէն ալ շահած է գրիչներ արտադրող գործարանը, դեռ չխօսելով խանութին ու գործարանին միջեւ կանգնած մեծաքանակի մարդուն մասին: Ամէն տեղ շահ ուրեմն եւ շուկան ալ շահաստան: Բայց խնդիրը հոն է, որ ես այս գրիչին պէտք ունիմ, առանց որուն չեմ կրնար գրել եւ դուք ալ չէք կարդար... չգրածս:

Ուրեմն ինչո՞ւ վարկաբեկել շուկան, որ բոլորիս պէտք եղած բաները կը հայթայթէ մեզի իր վարձքը առնելով *շահ* անունին տակ, ինչպէս որ պարզ աշխատաւորը կը պահանջէ իր վարձատրութիւնը *իրաւունքի* անունով: Առեւտրականը, կամ Պոլսեցիին անկրկնելի բարբառով «չուկացին», պարկեշտ մարդ մըն է, ինչպէս Ֆրանսացիին *մարշանը*: Բայց անմիջապէս որ գոյականները ածականի վերածենք, երկու լեզուներուն մէջ ալ գլուխ կը ցցէ նուաստացուցիչ որակականը, որ հայերէնին *շուկայիկն* է եւ ֆրանսերէնին *մերքանթիլը*:

Ուրկէ՞ ուր այս նիւթը գրչիս տակ: Առջի օր, հեռատեսիլէն ներկայացուցին սքանչելի հարցազրոյց մը: Խումբ մը մարդիկ, որոնք Ֆրանսայի «փաթրոն»ները կը ներկայացնեն: Եւ ի՜նչ փաթրոններ: Մեծ շուկային մեծագոյն շանաձուկերը, դրամատիրական միջնաբերդին պահակագունդը վերջապէս, սկսած մեծանուն Ֆիլիփ տը Ռոչիլտէն մինչեւ Պարքլէզ պանքին տնօրէնը եւ նոյն տարողութեամբ ուրիշներ: Եթէ խօսնակը մէկիկ մէկիկ ծանօթացուցած չըլլար ներկաները իրենց անուններով եւ հանգամանքներով, հաւատացէք, պիտի կարծէի թէ... Կոնքուրներու Ակադեմին է որ նիստ կը գումարէ պզտիկ պաստառին առջեւ: Զրոյցը ի վերջոյ գրական – փիլիսոփայական բընոյթ առաւ, քան թէ տնտեսական:

Ահա՛ Ռոչիլտը որ կը խօսի 16րդ դարու գրագէտ Քրիստոֆըր Մարլոյին նուիրած իր ուսումնասիրութենէն, կամ ցոյց կուտայ թարգմանական հատոր մը իրմէ... Էլիզապէթեան շրջանի բանաստեղծներէն: Հատոր մըն ալ ունի մամուլի տակ: Ուրիշ մը, գործարանատէր, երկու վէպեր հրատարակած է արդէն, եւ... անտիպներ ալ ունի: Երրորդ մը կ'աշխատի... վերածնունդի նկարչութեան եւ արդիականներու միջեւ «զուգակշիռ» մը վրայ: Եւ այսպէս, ներկաներուն մեծ մասը:

Այս բոլորէն ի՞նչ դուրս կու գայ: Դուրս կու գայ այն, որ շուկայի մարդ ըլլալով հանդերձ կարելի է շուկայիկէն վեր մընալ, ինչպէս որ շուկայէն շատ աւելի վսեմ եւ էապէս բարոյական ասպարէզներու մէջ անկարելի չէ շուկայիկ հոգեբանութեամբ անձեր տեսնել...:

Ուրկէ՞ կու գայ ուրեմն շուկային հանդէպ այս նախապաշարումը, առեւտրականը փերեզակին հետ շփոթելու թիւրիմացութիւնը:

Իմ համեստ կարծիքովս, անուղղակի պատասխանատուն՝ Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոսն է, աղաւնի ծախողները եւ լումայափոխները տաճարէն դուրս վռնտող իր նշանաւոր զայրոյթով: Յիսուս ո՛չ թէ դէմ էր այդ մարդոց եւ անոնց ըրած գործին, այլ եկեղեցին շուկայի վերածած ըլլալնուն համար: (Երեւի աղմուկ շատ կար եւ իր քարոզը կը խանգարուէր: Ոչ մէկ քարոզիչ կամ բանախօս կրայ հանդուրժել նման վիճակի մը): Ի վերջոյ Ինքն ալ իր հագած շապիկը եւ կապած գօտին շուկայէ մը գնած պիտի ըլլար...

Եզրակացութիւն.— Շուկան, շուկային մէջ... շուկայիկ չէ: Շուկան մտաւորականին մէջ – ահա՛ շուկայիկը:

ԱՐԵՒԵԼՔՑԻ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԹԵՄԸ

3.— ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ, ԱՌԱՋՆՈՐԴՆԵՐ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

Եթէ ուսումնասիրենք Մարսէյլ – Լա Փրովանս եւ Հայերու պատմութիւնը առանց շատ հեռու երթալու, կը տեսնենք որ Հայերը արդէն ԺԹ. դարու վերջաւորութեան սկսած էին կազմակերպուիլ որպէս համայնք:

Առաջին եկեղեցին, կամ աւելի ճիշդ մատուռը՝ Սուրբ Յարութիւն, կը գտնուէր Ռիւ Օրմօ թիւ 13: Բացումը կատարուած է 1882 Յունուար 8ին: Առաջին հոգեւոր հովիւը եղած է Հայր Սահակ Իւթիւճեան:

Ուստի, երբ 1920–25 թուականներուն հայկական երկրորդ եւ այս անգամ զանգուածային գաղութ մը, հետեւանք 1915ի ջարդերուն, Հայրենահանութեան եւ Հայաստանի Հանրապետութեան անկումին, կը կազմուէր Միջերկրականի ափերը, արդէն գոյութիւն ունէր ազգային միութիւն մը որ կը վարէր հայկական դեռ համեմատաբար փոքր համայնքին գործերը եւ ի մասնաւորի եկեղեցական, հոգեւոր պաշտօնէութիւնները:

Այս թուականներուն, Մարսէյլի եւ շրջաններուն մէջ կայք հաստատած հայ գաղթականութեան բարեբախտ կարգադրութեամբ մը շրջանը գտնուեցաւ Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեան, որուն ներկայութիւնը եղաւ երկնային նախախնամական պարգեւ մը:

Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեանի ճիգերով եւ բարձր հովանաւորութեան ներքեւ տեղի ունեցան 1927ին առաջին ընտրութիւնները, այսինքն գաղութային թեմական կազմակերպութիւնը: Պալաքեան Սրբազանի մասին պիտի խօսինք առանձին:

Ուստի, Մարսէյլի Առաջնորդարանը հիմնուած է 1927ին, կեդրոն ունենալով Ռիւ Սթանիսլաս Թօռան ուր կը գտնուէր նաեւ մատուռ մը: Ապա դէպքերու բերումով եւ տարիներու ընթացքին Առաջնորդարանը փոխադրուեցաւ յաջորդաբար Ռիւ Վանքիւր, Ռիւ Թափիւ-Վեռ, Ռիւ տէ Գոնվալէսան: Այժմ Առաջնորդարանը կը գտնուի Ռիւ Սէն Տոմինիք թիւ 3, Մարսէյլի Ա. թաղամասին մէջ, ճանչցուած տեղական իշխանութիւններուն կողմէ որպէս «Փրելաթիւր տէ զ'Արմէնիէն տիւ Միտի տը լա Ֆրանս»:

Հայոց քաղաքային վիճակին վերաբերեալ կարգ մը գործողութիւններ կը կատարուին Առաջնորդարանի միջոցով: Ան կուտայ ամուսնութեան, մկրտութեան, մահուան եւ կամ այլ պարագաներու վերաբերեալ բոլոր տեսակի հաստատագրեր:

Առաջնորդարանը, Մարսէյլ եւ շրջակայքը բնակող ու ֆրանսահպատակ Հայերուն «Քարթ տը Ռեֆիւժիէ»ներուն համար կապուած է գաղթականներու եւ անհայրենիքներու Պաշտպանութեան Ֆրանսական Պաշտօնատան հետ: Այս իրաւունքը տրուած է Առաջնորդարանին պաշտօնապէս 1954ին: Լրիւ ըլլալու համար, ըսենք որ նախապէս Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութիւնը կը զբաղէր այս հարցերով: Անոր փակումէն յետոյ Պատուիրակութիւնը վերածուեցաւ «Գաղթականաց Պաշտօնատան» եւ ապա այս պաշտօնատան իրաւունքը փոխանցուեցաւ Առաջնորդարանին:

Հարաւային Ֆրանսայի թեմին առաջնորդի աթոռին տիրացած, կամ առաջնորդական փոխանորդի պաշտօնը վարած են հետեւեալ հոգեւորականները.

— Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեան 1927–1934, առաջնորդ:

— Կարապետ աւագ Քհնյ. Երեւանեան 1934–1936, առաջնորդական փոխանորդ:

— Գարեգին Արք. Խաչատրեան 1936–1938, առաջնորդ:

— Զգօն Վրդ. Տէր-Յակոբեան 1938–1940, առաջնորդական փոխանորդ:

— Գալուստ Մովսէսեան, Մեսրոպ Աւետեան, Եղիշէ Մխիթարեան, Սահակ Շամլեան, Պսակ Հայրապետեան քահանաներ 1940–1965 եղած են յաջորդաբար առաջնորդական փոխանորդ:

— Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան 1965–1970, առաջնորդ:

Աւելցնենք նաեւ որ առաջնորդի աթոռի թափուր օրերուն, թեմը ժամանած եւ որոշ ժամանակի համար յատուկ առաքելութեամբ զբաղած են կարգ մը հայրապետական պատուիրակներ եւ մասնաւորապէս Արտաւազդ Արք. Սիւրմէլեան:

Հոս, վերյիշենք պատուիրակի պաշտօնին բնորոշումը ըստ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ կանոններուն եւ կարգերուն: Պատուիրակը, թէ ան ըլլայ քահանայ, վարդապետ կամ եպիսկոպոս, կը ղրկուի որոշ թեմի մը կամ շրջանի մը մէջ որոշ առաքելութեան մը համար, որոշ ժամանակի մը համար: Իր ձեռնարկի աւարտին կը վերադառնայ: Պատուիրակութիւն մը միշտ ժամանակաւոր բնոյթ մը ունի:

Հարաւային Ֆրանսայի թեմական կեդրոն Մարսէյլի շրջանը կը բաղկանայ ութ եկեղեցիներէ, ծուխերէ — Մարսէյլ քաղաք՝ Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցի, Պօմոն՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի, Սէն-Ժերոմ՝ Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցի, Սէն-Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցի, Պլ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցի, Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս – Բարթողիմէոս եկեղեցի, Բամփաներ Ֆրէզի Ս. Կարապետ եկեղեցի, Սէնթ – Մարկրիթի Ս. Աստուածածին եկեղեցի:

Այս ութ եկեղեցիներէն դուրս մնացող Հայեր ալ կան ցրուած աստին – անդին, Մարսէյլի մէջ: Իսկ թեմին այլ շրջանները ինչպէս՝ Էքս-Ան-Փրովանս, Կաւտան, Լա Սիոթա, Թուլոն եւայլն ունին իրենց ծխատէր կամ այցելու հոգեւոր հովիւները որոնք տեղական կարգադրութեամբ կը կատարեն եկեղեցական, ծխական բոլոր սպասարկութիւնները:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Շար. – 3)

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ ԵՒ ՊԱՂԵՍՏԻՆ - ԻՍՐԱՅԷԼ ՀԱՐՑԸ

Քարթըրի հանդիպումը Սուրիոյ նախագահին հետ, Ժընեւ, Մայիս 9, «բարեկամական, յստակ եւ շատ օգտակար» նկատուեցաւ Քարթըրի յատուկ խորհրդատուին կողմէ: Այս վկայութիւնը, ապահովաբար, նոր դառնութիւն մը եւս ստեղծէ Թել Ավիվի համար: Նոր, որովհետեւ Ուաշինկթըն ատենէ մը ի վեր Իսրայէլի աննպաստ «ազդանշաններ» կ'արձակէ: Նախ վէթօ դրաւ իսրայելեան Քֆիր օդանաւերու առուծախին Էքուաթէօր, ապա պահանջեց առաւել խիստ հսկողութիւն Իսրայէլի արտածած այն զէնքերուն վրայ, որոնք ամերիկեան թեքնիքն ունին իբրեւ հիմնակէտ: Ուաշինկթըն մերժեց Իսրայէլի յանձնել «քննահարող ռումբեր», եւ, վերջապէս վերջինը՝ Արտաքին Նախարարութեան առաջարկը՝ ջնջել Իսրայէլը այն երկիրներու ցանկէն, որոնք նախապատուութեան կարգով ամերիկեան զէնք կը ստանան:

Այս «ազդանշանները» գաղափար մը կուտան Ուաշինկթընի ճնշումի կարելիութիւններու մասին, եթէ այս վերջինը գայ այն եզրակացութեան, թէ առաւել ճնշումներու ճամբով միայն կըրնայ զիջումներ ձեռք ձգել Թել Ավիվէ, շրջանի խաղաղութեան հաստատման համար: Արդ, Իսրայէլ՝ ընտրութիւններու սեմին, չի կրնար այլ բան ընել, քան՝ ժամանակ շահիլ: Այսպէս, Փերէզի համար, որ վարչապետ է ժամանակաւոր կերպով, դեռ «կանխահաս» է խօսիլ ապազինեալ գօտիներու մասին, իբրեւ նախաքայլ մնայուն խաղաղութեան հաստատման:

Բայց Քարթըր եւ իր խորհրդատուները ճիշդ այս հարցն է, որ լուրջ քննութեան կ'ենթարկեն եւ, Միացեալ Նահանգներու նախագահը իր միտքերը պարզեց Ասատի, վերջին հանդիպումի ընթացքին: Խօսիլ ապազինեալ գօտիներու մասին, կը նշանակէ առաջարկել սահմաններ, բան մը, որ ցարդ միշտ մերժած է ընել Թել Ավիվ:

Փերէզ «վերապահ» է նաեւ Ամերիկայի ներկայացուցած կամ ներկայացնելիք խաղաղութեան ծրագիրներու հանդէպ: Կը նախընտրէ, որ Ուաշինկթըն պարզապէս միջնորդի դեր ստանձնէ կողմերու միջեւ: Միւս կողմէ սակայն, երբ Իսրայէլ կը յամառի իր դիրքերուն վրայ մնալ, հարկ է, որ ուրիշ մը առաջարկներ ներկայացնէ: Արդ, ո՞վ աւելի նպաստաւորուած է այս դետնի վրայ, եթէ ոչ Ուաշինկթըն, քանի Միաց. Նահանգները Իսրայէլի զօրավիգ կեցող գլխաւոր պետութիւնն է եւ, միեւնոյն ժամանակ, արաբ աշխարհի ազդեցիկ երկիրներու մօտ հեղինակութիւն կը վայելէ:

Վերջին ամիսներու իսրայելեան քաղաքական ռազմավարութիւնը՝ յետաձգել տալու բանակցութիւններու վերսկսումը, Պաղեստինցիներու ներկայացուցչական հանգամանքով մասնակցութեան խնդիրն է եղած Ժընեւի խորհրդաժողովին: Այժմ, այս հարցը այլեւս հիմնական չէ, քանի արաբ երկիրները բաւական ճկուն կը թուին ըլլալ Պաղեստինցիներու մասնակցութեան կապակցութեամբ՝ միջոցներ եւ ձեւեր նախատեսելով: Գալով Պաղեստինեան Ազատագրական Կազմակերպութեան, ան եւս չափաւոր դառնալու հոլովոյթի մէջ կը գտնուի: Յայտնութիւնները, ըստ որոնց Արաֆաթ ըսած կ'ըլլայ Բրեժնեւի, թէ տրամադիր են ճանչնալու Իսրայելեան Պետութիւնը, եթէ այս վերջինը, իր կարգին, ընդունի պաղեստինեան հայրենիքի մը գոյութիւնը, անշուշտ այսօր-վաղը չէ, որ հրապարակաւ պիտի հաստատուի:

Իսրայէլի Համայնավար կուսակցութեան պարագլուխները, որոնք առիթ ունեցան հանդիպելու Պաղեստինեան Ազատագրական Կազմակերպութեան պատուիրակութեան մը հետ, Փրակա, վերջերս, այն տպաւորութիւնը ունեցած են, թէ Պաղեստինեան Պետութիւնը պիտի հիմնուի «Իսրայէլի կողքին» եւ ոչ թէ «անոր տեղ»: Այս երկդիմի լեզուն Պաղեստինեան Ազատագրական Կազմակերպութեան հիմնական տկարութիւններէն մէկն է, նոյնիսկ եթէ փորձենք ըմբռնել իրենց մտահոգութիւնը, այն է՝ կարենալ եղածին չափ ի պահ դնել իրենց գրեթէ վերջին խաղաթուղթը.— Իսրայէլի ճանաչումը:

Այս էր պատկերը, Իսրայէլի ընտրութիւններու նախօրեակին: Ամէն ինչ խնդրոյ առարկայ կը դառնայ սակայն, երբ Իսրայէլի իշխանութիւնը կ'անցնի կարծր հոսանքին ձեռքը:

Թ. Ա. Թ.

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

ԻՇԽԱՆԻՆ, ԻՇԽԱՆԱՎԱՅԵԼ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

2.

Իսկ այդ 8–10 տարուայ ընթացքում ինչ օր կ'ընկնի Սեւանը, հնարաւոր է պատկերացնել, որովհետեւ ամէն օր եւ ամէն ժամ աճելու է նրա ծոցում ծուարած սեփական թշնամին՝ բուսականութիւնը...:

Հարկ է, ուրեմն, լրացուցիչ ջրի աղբիւրներ գտնել Սեւանի համար: Ընկեր Գր. Բաղրամեանն, օրինակ, յոյս է յատնում, որ այդ գործին կ'օգնեն նոր կառուցուող ու կառուցուելիք ջրամբարները (Մարմարիկի, Բջնու), որ գիտնականները կը գտնեն Սեւանի վրայ տեղումները մեծացնելու հնարը:

Այդ ամէնը լաւ է, բայց մեծ յոյսեր ներշնչող միջոցներ չեն: Լճի վերականգնմանը որոշ չափով կ'օգնէր Որոտանի ամբողջ ջուրը, սկսած Բոխտովկայից, ուղղելը Կեչուտի ջրամբար, իսկ այնտեղից էլ Արփայի հետ միասին՝ Սեւան: Դա հեշտ գործ է, քանի որ Բազարչայից մինչեւ Բոխտովկայ հատուածը, ուր խիստ վարակում է Որոտանը, բարձր է Կեչուտի մակարդակից եւ լեռնամասը ճեղքող մի կարճ թունելով (կամ բաց ջրանցքով) կը գնայ կը միանայ Արփային, այնտեղից Սեւան:

Որոտանն ասած վայրում գրեթէ Արփայի չափ ջրառատ մի գետ է, որի ընթացքը շրջելով, մենք փաստօրէն երկու Արփայ կ'ուղղենք դէպի Սեւան: Ա՛յ, դա չօշափելի օգնութիւն կը լինէր Սեւանին: Բայց այստեղ մի մեծ խոչընդոտ կայ. իսկ Սպանդարեանի հիդրոկայա՞նը: Չէ՞ որ այդ կայանն աշխատելու է Որոտանի վերին հոսանքի ջրերով: Այստեղ է, որ մենք պնդում ենք տարիներ առաջ մեր արած առաջարկը. զոհել Սպանդարեան հէկը յանուն Սեւանի... Համարձակ եւ արտաքուստ արտառոց թուացող այս առաջարկը մերժուեց այն ժամանակ, երբ դեռ չէր սկսուել Սպանդարեանի հիդրոկայանի շինարարութիւնը: Բայց պլանները հաստատուած էին, արդէն գումարներ էին ծախսուել, ուստի, դժուար էր վերադառնալ կէս ճանապարհից: Անտեսուեց ժողովրդի իմաստուն խօսքը. «Վնասի կէսից ետ կանգնելը կէս օգուտ է...»:

Իսկ հիմա առաջ է գնում այդ հիդրոկայանի կառուցումը, յանցագործութիւն է այն զոհաբերելը՝ կը բացականչի ընթերցողը, որին մենք տալիս ենք հետեւեալ պատասխանը:

Խելացի մարդիկ նպատակայարմար են համարում առանց տատանուելու ետ կանգնել վնասի կէսից: Մի օրինակ, որ շատ նման է Սեւանի հարցին. Բայկալ լճի ափին քիմիական մեծ կոմբինատ էր կառուցւում: Արդէն 200 միլիոն ռուբլու գումար էր ծախսուել, երբ «Լիտերատուրնայա գազետա»յի թղթակիցը ահազանգ տուեց, թէ կոմբինատը թէեւ մեծ օգուտներ է բերելու երկրին, բայց ապականելու է լճի ջուրը եւ անտանելի պայմաններ է ստեղծելու Բայկալում ապրող ձկների համար: Վէճը բորբոքուեց թերթում, եւ կառավարութիւնը նպատակայարմար համարեց կասեցնել կոմբինատի շինարարութիւնը: Մեծ աշխատանք եւ մեծ գումարներ նետուեցին ջուրը, բայց չահեցին Բայկալն ու նրա ձկները: Լճի ոչ միայն այսօրը, այլեւ ապագան այդ էր պահանջում:

Ճիշդ նոյն ձեւով էլ Սեւանի այսօրը եւ նրա ապագան պահանջում են զոհաբերել մի հիդրոկայան:

Բայց արդեօ՞ք դա զոհաբերութիւն է: Քննենք այդ հարցը եւս:

Սպանդարեան հէկն աշխատեցնելուց յետոյ Որոտանը ռոգելու է Գորիսի շրջանի հողերը, որից յետոյ թափուելու է Հագարայ գետը: Այդ ռոգման համար Որոտանի վերին հոսանքի ջրերի միայն մի մասն է օգտագործուելու, այն էլ միայն ռոգման սեզոնի ընթացքում՝ 3-4 ամիս:

Տարուայ մնացած ամիսներին այդ ջրերը հիդրոկայաններն աշխատեցնելուց յետոյ ապարդիւն հոսելու են, այսինքն՝ կորչելու են: Իսկ Սեւանում դրանք կը կուտակուեն տասներկու ամիս:

Ռոգման շրջանում նախ կ'աշխատեցնեն Հրազդանի կասկադի հիդրոկայանները, ապա կը ծառայեն աւելի արդիւնաւէտ կուլտուրաների ռոգմանը, քան դա կ'անեն Զանգեզուրում:

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար. – 4)

ՅԱԿՈԲ ՄՆՁՈՒՐԻԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 90ԱՄԵԱԿԻՆ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Արեւմտահայ գիւղագրութեան ներկայացուցչական վերջին դէմքերէն Յակոբ Մնձուրիի ծննդեան 90ամեակին նուիրուած մեծարանքի հանդիսութիւնը՝ Փարիզի Խաւեան Սանուց Միութեան կազմակերպութեամբ, երախտագիտութեան արտայայտութեան առիթ մը եղաւ հանդէպ այն գրագէտին՝ որ իր գրիչով …ուած է եւ կը շարունակէ տալ հարազատ պատկերը հայ գիւղին:

Կիրակի, Մայիս 15, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Ալեք Մանուկեան մշակութային կեդրոնը լեցուած էր գրասէր հանրութեամբ:

Բացումը ըրաւ Տիգրան Պալեան եւ հրաւիրեց Հիլտա Գալֆայեանը խօսելու արեւմտահայ գիւղագրութեան մասին: Հ. Գալֆայեան նախ անդրադարձաւ Զարթօնքի շարժումին՝ ընդգծելով պատկերը քաղաքական, ընկերային եւ կրթական կեանքին: Գրական շարժումը արդիւնքն էր տիրող պայմաններուն եւ Եւրոպայէն ներմուծուած գաղափարական սկզբունքներու: Այնուհետեւ, անդրադառնալով գաւառական գրականութեան՝ տուաւ ընդհանուր պատկերը եւ անոր վարպետներուն նպաստը մշակներու՝ Մշոյ Գեղամի (Գեղամ Տէր-Կարապետեան), Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ), Թլկատինցիի գործերուն յատկանիշները: Հ. Գալֆայեան … ետք 1908ին «Հիւրրիէթ»ի հռչակման հետեւանքով արտասահմանէն Պոլիս վերադարձող հայ մտաւորականներն ու գրագէտները՝ անցաւ ժամանակակից գիւղագրութեան եւ անոր վարպետներուն՝ Համաստեղի, Բենիամին Նուրիկեանի, Վահէ Հայկի եւ Յակոբ Մնձուրիի, տալով իւրաքանչիւրի գրական յատկանիշները, լեզուն, ոճը եւ դերը՝ հայ գրականութեան մէջ:

Խնամուած եւ լրջօրէն պատրաստուած դասախօսութիւնը մեծ տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ:

Օրուան հանդիսավարն էր Սիմոն Պա[…]եան: Բեմ հրաւիրուեցան՝ Ա. Ալթունեան, Ա. Տէվրէնեան եւ Ա. Պետրոսեան, ընթերցումներ կատարելու հայ գիւղագիրներէ՝ Մշոյ Գեղամ, Թլկատինցի, Ռ. Զարդարեան եւ Համաստեղ: Յայտնութիւն մըն էր Տիկին Անահիտ Տէվրէնեան, որու ապրումով եւ յուզումով ընթերցումը (Թլկատինցիի «Գեղի նամակներ» եւ Համաստեղի «Փեսայ Օհան») խորապէս տպաւորեց ունկնդիրները:

Կարճ դադարէ մը ետք լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ ներկայացուեցաւ Յակոբ Մնձուրիի կեանքն ու գործը, որմէ ետք Հիլտա Գալֆայեան խօսեցաւ Մնձուրի գիւղագիրի մասին, դիտել տալով թէ կորսուած աշխարհ մըն է որ կը վերակենդանանայ Յակոբ Մնձուրիի գրականութեան մէջ, աշխարհ մը՝ որ մերն էր: «Գրականութիւնն ու ազգագրութիւնը ձուլուած են իրարու մէջ. ան կուտայ գիւղական կեանքի ընկերային կողմը, վարքն ու բարքը: Տուած է հայրենի աշխարհը իր տարբեր բնակիչներով՝ հայ, քիւրտ, Թուրք, ղզլպաշ եւն.: Իր գրականութեան ընդմէջէն մեր աչքերուն առջեւ կը բացուի աշխարհ մը՝ որ Հայու աշխարհն է, ուր կը փայլին հողատիրոջ ոգին եւ ըմբռնումը: Մնձուրիի գրականութիւնը հոյակապ եւ հարուստ նիւթ կը բովանդակէ օտար հետազօտողներու եւ ազգագրագէտներու համար: Հողի մը եւ պատմական ժամանակաշրջանի մը մահուան ցաւն է որ կ'երգէ Մնձուրի, իր ներշնչումը առնելով հողէն»: Հիլտա Գալֆայեան վերջացուց իր շահեկան դասախօսութիւնը Մնձուրիի լեզուի, ոճի վերլուծումով:

Ն. Պչտիկեանի կողմէ Յ. Մնձուրիի «Ըստամպոլ» պատմուածքի ընթերցումէն ետք, քանոնահար Էլմիրա Փեհլիվանեան – Յարութիւնեան մեկնաբանեց հայկական վեց մեղեդիներ, գոհունակութեան զգացումներ առթելով ունկնդիրներու մէջ:

Մեծարանքի հանդիսութիւնը վերջ գտաւ Յակոբ Մնձուրիի «Մեղրերը» պատմուածքի բեմադրութեամբ, զոր յաջող կերպով ներկայացուցին Ն. Պչտիկեան եւ Ա. Ալթունեան:

Խնամուած եւ ճաշակով պատրաստուած հանդիսութիւն մը՝ որ արժանի է գնահատանքի:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԻՐԷԼԼԱ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

ՍԵՐԻԿՐԱՖԻՆԵՐԸ

Եաճ'ց ակումբի մէջ, Մայիս 6ին, բացումը կատարուեցաւ լոնտոնաբնակ — ծագումով Լիբանահայ — գեղանկարչուհի Միրելլա Աբրահամեանի մետաքսատիպ (սերիկրաֆիք) գործերու ցուցահանդէսին: Ներկայացուած էին թիւով տասը ստեղծագործութիւններ՝ իրենց բազմապատիկներով (միւլթիփլ): Կային նաեւ հինգ ուրիշներ, հայկական տարազներ ներկայացնող:

Առաջին ակնարկ կէտը.— Միրելլա Աբրահամեան տէր է արուեստագիտութեան մը, որ ամէնէն էական մասը կը կազմէ մետակսատպութեան: Ան հետաքրքրուող, պրպտող միտք մըն է, իր կալուածին մէջ միշտ նոր արդիւնքներու հետամուտ փորձարկող մը. ու ասիկա՝ ամէն նոր գործի համար, ամէն պատկերի պարագային:

Երկրորդ կէտ, որ ձեւով մը կը բացատրէ իր անխոնջ կատարելագործումը մետաքսատպութեան արուեստին մէջ — ան կ'արտայայտուի միայն այս միջոցով, իր գեղանկարչուհիի ստեղծագործական դաշտը ամփոփուած է այս սահմաններս: Ու զարմանալի չէ այլեւս, որ իր գործերուն մէջ ան ուզէ խտացնել յատկանիշեր, որոնցմէ ոմանք ան այլապէս պիտի վերապահէր իր տարբեր կարգի աշխատանքներուն, եթէ ան աշխատէր, օրինակ, մատիտով, ջրաներկով կամ իւղաներկով:

Իր ստեղծագործութիւնները այս պատճառով, կը դառնան ճոխ գեղանկարներ: Եւ որովհետեւ իր գործերը նոյնքան նաեւ փորձարկումներ են, իւրաքանչիւրը անոնցմէ կ'առնէ տարբեր արտայայտութիւն, կը բխի տարբեր պահանջէ, ու կը հասնի տարբեր արդիւնքի: Կարելի է տեսնել գործեր, ուր զգալի է որոշ տպաւորապաշտութիւն մը, ուրիշներ՝ ուր «միամիտ», պարզունակ, նաիֆ գիծը կը տիրապետէ: Տեղ մը գոյներու ուժգնութիւնն է որ կը տիրէ, մինչ չորրորդի մը պարագային, ամէն ինչ աստիճանաւոր երանգաւորում մըն է, ծփուն մեղմութիւն մը՝ որ աւելի որոշ մթնոլորտի ըստեղծումի մը կը սպասարկէ:

Ներկայացուած տասը գործերը, միասնաբար, լայն պատկեր մըն է կարելիութիւններու: Իր պարագային դեռ հարց ըլլալ չի թուիր անձնական ցուցահանդէս մը օժտելու խնդիրը ձեւի, ոճի, մթնոլորտի նոյնութեամբ: Գոնէ դեռ պահանջքը չի զգար անոր: Ու այս պատճառով ներկայացուած գործերը իրարու զօդող կապը նեարդային ըլլալէ աւելի թեքնիք յաջող իրագործումներու գիծն է:

Կազմաւորուած նկարչուհի մը՝ յօրինումի ազատութիւններով՝ Միրելլա Աբրահամեան անխուսափելիօրէն պիտի հասնի եպրակացութեան մը, որուն հետեւանքով ցուցահանդէս մը՝ իրմէ՝ պիտի ըլլայ նաեւ բացայայտումը իր խառնուածքին, նկարագրին տիրական մէկ գիծին:

ԳՐ. ՔԷՕՍԷԵԱՆ

ԴՈՂՈՒԹԻՒ ԴՈՂՈՒԹ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱՏԻՕՀԱՂՈՐԴՈՒՄ

Յունիս 1976էն ի վեր Սիտնէի հայ գաղութը ունի հայկական հաղորդումներ ռատիոյի միջոցաւ:

Աւստրալիոյ բարեխնամ կառավարութիւնը, անդրադառնալով փոքրամասնութիւններու բերած օգուտին Աւստրալիոյ մշակոյթին, մէկուկէս տարիէ ի վեր հաստատած է ռատիոկայան մը որ այժմ կը ձայնասփռէ անգլերէնէ զատ 29 տարբեր լեզուներ որոնց կարգին ամէն Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 4էն 4.30 եւ ամէն Երեքշաբթի առաւօտեան ժամը 10էն 10.30 կը ձայնասփռուի հայերէն:

Այս հայկական բաժնին համադրիչ-պատասխանատուն է Պր. Ստեփան Գրգեաշարեան: Ան իր կողքին ունի օժանդակ մարմին մը որուն մաս կը կազմեն Պր. Յակոբ Ստեփանեան եւ Տիկիններ Արշալոյս Վարդուկեան ու Մատիանա Իվանեան: Բոլորն ալ կ'աշխատին կամաւոր՝ հոգեկան գոհունակութեան համար:

Թէեւ քիչ է ժամը, սակայն յայտագիրները կը ներկայացնեն բարձր մակարդակ մը: Ի միջի այլոց Պր. Գրգեաշարեան ցարդ հարցազրոյցներ ունեցած է ռատիոկայանի ալիքներու վրայով, Հայաստանի արուեստագէտներ Յովհաննէս Պատալեանի, Ռուբէն Մաթեւոսեանի, ինչպէս նաեւ ամերիկահայ երգիչ – դերասան Մանուէլի հետ: Կանոնաւորապէս կը ձայնասփռուին միջազգային, տեղական, հայրենիքի եւ սփիւռքի Հայութեան լուրերը: Յայտագիրները եղած են հետաքրքրական, իսկ լուրերը միշտ անկողմնակալ ու անաչառ, ամբողջացնելով բոլոր հոսանքներու ցանկութիւնները: Այսպէսով Սիտնէի հայկական ռատիոհաղորդումները սիրուած են ամբողջ գաղութին կողմէ:

ՄԱՍՍԱՉՈՒՍԵՑԻ (Միացեալ Նահանգներ) Հանրային Առողջապահութեան Ընկերակցութեան 86րդ տարեկան ժողովին, որ տեղի ունեցած է Ապրիլ 21ին, Ընկերակցութեան նախագահ ընտրուած է Տոքթ. Մայրըն Ալլըզեան: Հանրային Առողջապահութեան Ընկերակցութիւնը Մ. Նահանգներու ամէնէն հին առողջապահական ընկերակցութիւններէ մէկն է եւ իր տեսակի մեծագոյն կազմակերպութիւնն է Մասաչուսեցի մէջ: Տոքթ. Ալլըզեան համայնական առամնախնամութեան յատուկ գրասենեակի տնօրէնն է եւ Պոսթընի Առողջապահութեան բաժանմունքի օգնական փոխ – գործակատարը: Մաս կը կազմէ Հարվարտ, Թաֆց եւ Պոսթըն համալսարաններու ատամնաբուժական բաժիններու ուսուցչական կազմերուն: 38ամեայ Տոքթ. Ալլըզեան առաջին Հայն է, որ նախագահ կը դառնայ Ընկերակցութեան:

ԱԹԷՆՔԻ համալսարանի հովանաւորած «Ժողովուրդի Բարեկամներու Ընկերութեան» կարգադրութեամբ, Ապրիլ 29ին, երգահանդէս մը տուած է յունահայ երգչուհի Մարիկ Գազանճեան: Երգացանկը բաղկացած է Սքարլաթիի, Պրամսի, Կոմիտասի, Մեհրապեանի, Խաչատուրեանի գործերէն: Երկրորդ մասին մէջ երգչուհին մեկնաբանած է օփերայի երգեր:

ՍԵԼԱՆԻԿԻ մէջ, Ապրիլ 25ին, երգահանդէս մը տուած է պարսկահայ երգչուհի Հերմինէ Երիցեան: Երգացանկին մաս կազմած են Կոմիտասի, Աշոտ Սաթեանի, Վ. Կոտոյեանի, Ռոմանոս Մելիքեանի եւ Ա. Այվազեանի երգերը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (345)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՏԻՐԱՆԱՒՈՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Երկու մարդիկը լուռ ու մունջ ճաշել սկսան, երկուքն ալ մտազբաղ կ'երեւէին: Արաթիմոս ջղային անհամբերութիւն մը ցոյց կուտար, քանի մը անգամ ծերունիը խօսեցնելու փորձ ըրաւ, բայց այս վերջինը միավանկ բառերով պատասխանեց միայն:

Երբ ճաշը աւարտեցաւ, Պեմպօ կրակին քովը թիկնաթոռի մը մէջ ընկողմանելով սկսաւ մրափել:

— Վայ խերը անիծածս, մռլտաց Արաթիմոս ակռաներուն տակէն իւրովի: Այս մարդը իր բազմոցը փռեց: Հոս տեղը իր տո՞ւնը կարծեց արդեօք որ ասանկ խուկալ կը սկսի:

Բայց Պեմպօ ոչ թէ կը քնանար, այլ կը մտածէր: Մութը կոխելուն կը սպասէր Վենետիկէն դուրս ելլելու համար... միայն Պիանքան համոզելը կը մնար:

Արաթիմոս անկիւն մը քաշուելով սեղանի մը առջեւ անցաւ եւ սկսաւ գրել:

Այսպէս, օրը իրիկուն եղաւ: Մութը կոխեց:

Եւ երբ միջոց մը Արաթիմոս գլուխը անդին դարձնելով Պեմպոյի գրաւած թիկնաթոռին կողմը նայեցաւ, տեսաւ որ սենեակին մէջ իրմէ ուրիշ ոչ ոք մնացած էր:

Սարսռաց...: Ջերմոցին կրակը մարած էր եւ սենեակը մթնցած:

Բանաստեղծը մռլտալով քանի մը հայհոյանք արձակեց... ոտքի ելաւ կրակարանին քով գնաց եւ մոմ մը վառել փորձեց: Բայց այս միջոցին ձեռք մը դպաւ իր ուսին եւ խեղդուկ ձայն մը լսուեցաւ որ կ'ըսէր.

— Լոյս մի վառեր:

— Ինչո՞ւ, հարցուց Արաթիմոս սարսռալով:

— Լոյսի պէտք չունինք: Այստեղ նստէ եւ գիս մտիկ ըրէ, պատասխանեց Պեմպոյի ձայնը:

Արդեօք լոյսին առաքեալը ինչո՞ւ մութին մէջ մնալ կ'ուզէր: Իր ոճրապարտ մտածումները լոյսին յանձնելու կը վախնա՞ր արդեօք:

Արաթիմոս նստաւ:

Պեմպօ այսպէս խօսք առաւ.

— Քեզմէ երկու բան պահանջած էի, առաջինը սա էր որ Պիանքան տասնըհինգ օր քու քովդ պիտի պահէիր եւ Արաթիմոսուհիներուդ միջոցաւ անամօթութեան դաս պիտի տայիր իրեն:

— Այո, ատիկա խոստացայ, բայց երդում կ'ընեմ որ եթէ առաջուընէ վճարած չըլլայիր...:

— Լաւ, մրմնջեց Պեմպօ անոր խօսքը կտրելով: Ատկէ զատ խոստացած էիր նաեւ որ Պիանքան Վենետիկէն դուրս պիտի հանէիր:

— Ատ ալ ճիշդ է:

— Այս ծառայութիւններուն փոխարժէքը քեզի կանխիկ վճարած էի... այնպէս չէ՞:

— Այո.. եւ եթէ կ'ուզէք...:

— Սպասէ եւ նախ տես թէ ի՞նչ պիտի ըսեմ: Այսօր եկած եմ այդ խոստումներէն քեզ զերծ կացուցանելու...:

— Այսինքն վճարած դրամդ ե՞տ կ'ուզես... Թոթովեց Արաթիմոս տեղէն վեր ցատքելով:

— Այո, ետ պիտի ուզէի, բայց նկատելով որ ուրիշ ծառայութիւն մը կրնաս մատուցանել ինծի...:

— Ըսէք, ամենապատիւ տէր, ըսէք, ի՞նչ կ'ուզէք որ ընեմ, կ'ուզէ՞ք որ բոլոր Արաթիմոսուհիներս ձեր տունը ղրկեմ:

— Ոչ: Ուզածս ատ չէ:

— Հապա՞:

— Մտիկ ըրէ որ ըսեմ: Ես այս գիշեր Վենետիկէն պիտի մեկնիմ: Պարապ տեղը բացատրութիւններ մի արձակեր, անօգուտ է... որոշումս որոշում է. պիտի մեկնիմ... եւ Պիանքան ալ հետս պիտի տանիմ: Տափանաւը պատրաստած եմ, պալատէդ քանի մը քայլ անդին ինծի կը սպասէ: Անգամ որ տափանաւ մտնեմ, ազատած եմ:

— Ազատա՞ծ, ի՞նչ ըսել կ'ուզէք սակայն: Վտանգի մէ՞ջ էք որ...:

— Չէ, ըսել կ'ուզէի որ տափանաւ մտնելէ յետոյ ճամբորդութիւնը կը դիւրանայ:

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Օր. Անահիտ Վարդանեան, Օր. Սոնիա Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Վարդանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդան Եղիշէեան, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Վահան Եղիշէեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Իսկուհի Նիկողոսեան եւ զաւակները (Երեւան), այրի Տիկին Անոյշ Եղիշէեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Տէր–Ներսէսեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Օտէթ Միքայէլեան ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, ազգականին եւ խնամիին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԼԻՍԻՆ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Եղիշէեան)

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ յետ անողոք հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Մայիս 23, ժամը 10.45ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին:

Ընտանիքը ցաւակցական այցելութիւն չընդունիր:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Վարդան Եղիշէեանի եւ ոգբացեալին ընտանեկան պարագաներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Ռայշէլ եւ զաւակունք՝ Լօզան, ու համայն պարագաները կը ծանուցանեն թէ Կիրակի, Մայիս 29, Ժընեւի Ս. Յակոբ Հայաստանեայց եկեղեցիին մէջ, յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ իրենց մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆԻ

ազգային գործիչ, վաստակաւոր հրապարակագիր եւ յայտնի մտաւորական:

Իր յիշատակը յարգող բոլոր ազգայիններէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

×

ԼԻՈՆ — Կ. Քէլէկեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կողակցին, մօր եւ ազգականին՝

ԱԶԱՏՈՒՀԻ ՔԷԼԷԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Ճնկտրեան)

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ, Կիրակի, Մայիս 29ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Բարձր հովանաւորութեամբ
Եւրոպայի Հայոց Հայր. Պատուիրակ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ, Հինգշաբթի Մայիս 26, ժ. 21ին
118, rue de Courcelles Paris 17

Դասախօս՝
ԱՐՄԵՆԱԿ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ
Նիւթ՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի հիմնած եկեղեցին

Ա. — Արագ ակնարկ մը անոր պատմութեան վրայ: — Բ. Անոր բնոյթն ու դաւանանքը: — Գ. Աստուածաբանական ու ծիսական գլխաւոր տարբերութիւնները Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ եւ միւս քոյր եկեղեցիներուն միջեւ:

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔԱՄՓ. ՖՐԷԶ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ

Տարիներ առաջ, Մարսէյլի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. վարչութիւնը, Հոգեգալուստի օրը նշանակեց եկեղեցւոյ Ուխտի Օր: Ուխտս դիք եւ կատարեցէք: Այս խորհուրդին իմաստ տալով ամէն տարի հարիւրաւոր հաւատացեալներ յաղթական հաւատքով զօրացած կը բարձրանան Քամփ. Ֆրէզի ժայռերուն վրայ կառուցուած Ս. Կարապետ եկեղեցին եւ իրենց ներկայութեամբ ու նուէրներով կը կատարեն իրենց ուխտը:

Այս տարի ուխտի օրը կրկնակի ուրախութեան առիթ մըն է եթէ նկատի ունենանք թէ վերջերս իբրեւ հետեւանք տարուած խորհրդակցութիւններուն Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ համայնքին պատկանող բոլոր շրջաններու ներկայացուցիչներու բարեացակամ եւ գիտակից վերաբերմունքին իբրեւ արդիւնք Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը վերակազմուեցաւ եւ դարձաւ համայնական վարչական խորհուրդ:

Ուստի այս տարի Հոգեգալուստի օրը Մայիս 29, Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան Նորակազմ վարչական խորհուրդը կը պատրաստուի տօնել եկեղեցւոյ ուխտի օրը եւ այս առթիւ կոչ կ'ուղղէ ժողովուրդին խուռներամ մասնակցելու եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագին եւ ապա ժողովրդական ուխտի սեղանին:

– ՄԱՅԻՍ 28 –

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ
ՀՌՉԱԿՄԱՆ 59ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ
Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21ին Մշակոյթի տան ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ սրահին մէջ
12–14, Ռիւ Սէն Պազիլ

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՄԱՍԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ

Կը խօսին
Մէթր ՄԻՇԷԼ ՓԸՁԷ (Քաղաքական Խորհուրդի անդամ)
Ընկեր ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Կը ցուցադրուի Հայկ. Դատի Յանձնախումբի ժապաւէնը՝
Ապրիլեան Եղեռնի 60ամեակը գաղութէ գաղութ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ ԵՒ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ՑԵՐԵԿԵԱՑ ԻՒ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ
1977 – 1978

Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ Ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը: Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր:

Օտար երկիրներէ եկող աշակերտները ֆրանսերէն լեզուին փութով վարժեցնելու համար մասնաւոր դասընթացքներ հաստատուած են:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ECOLE TEBROTZASSERE

INTERNAT ET EXTERNAT
CLASSES PRIMAIRES
ET SECONDAIRES (1er Cycle)

Préparation au B.E.P.C.
Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes

DIRECTION

S'adresser à :
Direction de l'Ecole Tebrotzassère
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY
(FRANCE)

Tél. : 927-01-72

RECITAL

Hasmik SURMELIAN

(Pianiste)

Au programme :

J. S. BACH — W. A. MOZART
R. SCHUMANN — K. GAZAROSSIAN — I. ALBENIZ — S. PROKOFIEV

Mercredi 25 Mai à 21 heures
Théâtre de l'Ecole Normale Supérieure, 45 rue d'Ulm, PARIS 5e
Prix des places 12 F. Etudiants 8 F.

LES AMIS DE LA FONDATION MARIE-NUBAR

Երկուշաբթի Մայիս 23էն 31
ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆիլիպ Խերպէքեանի

FONDATION MARIE-NUBAR
57 bd. Jourdan, M° Pte. d'Orléans

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԿՈՉ

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Ինչպէս արդէն Փարիզի հայ մամուլը հաղորդեց, հայ զինուորին եւ Ֆրանսայի ազատութեան համար նահատակուած զոհերուն նուիրուած յուշարձանին առաջին հիմնաքարին զետեղելու հանդիսաւոր արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ Փէր-Լաշէզի գերեզմանատուն մէջ, Կիրակի, Մայիս 29, 1977 ժամը 16ին, բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին՝ Պր. Վ. Ժիսքար տ'Էսթէնի:

Ներկայ պիտի ըլլան Ֆրանսացի եւ օտար բարձր անձնաւորութիւններ ինչպէս նաեւ՝ Ֆր. բանակէն Ֆրանսացի եւ օտար նախկին ռազմիկներու միութեանց պատուիրակները՝ իրենց դրօշակներով:

Կը հրաւիրենք մեր բոլոր հայրենակիցները ներկայ գտնուիլ անխտիր եւ խուռներամ, արտակարգ փայլ մը տալու համար այս հանդիսաւոր արարողութեան, որ պիտի նկարուի Ֆրանսական հեռատեսիլի կողմէ:

Պատուոյ նախագահ Ն. ՖՐԷՆԿԵԱՆ
Նախագահ Գ. ՊԱԳԸՐՃԵԱՆ

Յ. Գ. — Մուտք Փէր-Լաշէզի գերեզմանատուն, Կամպէթայի դուռնէն, Մէթրօ Կամպէթա:

ԱՄԱՌՈՒԱՆ ՁԵՐ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐՈՒՆ

առթիւ կ'առաջարկուին հետեւեալ երկիրները այցելել մատչելի գիներով 1210 Ֆր.էն 1850 Ֆր.

Լիբանան, Սուրիա
Յորդանան Եգիպտոս

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԴԻՄԵԼ՝

ORIENTOURS
30, RUE M. LE PRINCE PARIS 6
Tél. : 326-92-26 — 329-49-00
Lic. A. 762

ԼԻՈՆԻ ՆԱՐԵԿԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1977 – 1978

Յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւնները սկըսած են: Վարժարանին նպատակն է Ֆրանսայի դպրոցական յայտագրին առընթեր ջամբել աշակերտներուն քրիստոնէական եւ հայեցի կրթութիւն մը:

Նարեկեան վարժարանը ունի նաեւ մանկապարտէզ մը, յանձնուած Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու հոգածութեան:

× Յուլիս 3–26, հայ պատանիներու համար տարեկան կազդուրման կայանը Հռոմի շրջակայքի օդափոխութեան լաւագոյն վայրերէն մէկուն Գաթինոյի մէջ:

Արձանագրութեանց եւ լուսաբանութեանց համար դիմել Նարեկեան վարժարանի տնօրէնութեան.

38, Route de Collonges
69450 St. Cyr au Mont d'Or (Lyon)
Tél. : (78) 47-28-65

HAGOP KHOUBESSERIAN

DESSINS

SIMON CHAYE
TAPISSERIES

7, Quai Saint-Etienne
HONFLEUR

28 Mai - 18 Juin
11 h. - 12 h. 30 — 15 h. - 19 h.

ARMENIE 77

du 11 Juin au 25 Juin
du 13 Juillet au 25 Juillet
du 5 Août au 19 Août

du 1er Octobre au 15 Octobre
du 22 Octobre au 5 Novembre
du 23 Décembre au 6 Janvier 78

du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :

mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages
50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS
POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

ԵՐԵՔՇ.-ՉՈՐԵՔՇ.
ՄԱՅԻՍ
24-25
MARDI-MERCREDI
24-25 MAI
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ	Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

52ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.863 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.863

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻԻ ԸՆԴՀ. ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

1964էն ի վեր առաջին անգամն է որ բոլոր սենտիքաները միաձայն տուին 24 ժամուան ընդհ. գործադուլի հրահանգը Երեքշաբթի Մայիս 24ի համար: Օրը նախատեսուած է իբրեւ մեռած օր մը, որ կեանք կ'առնէ միայն կազմակերպուած երթով Նասիոնէն Կառ տը Լ'էսթ:

Այս գործադուլին գլխաւոր դրդապատճառն է Պառ Ծրագիրը, որուն դէմ է բողոքը: Սենտիքաները կը պահանջեն որ վերջ դրուի Նախարարապետին տնտեսական տրամադրութեանց (օրինակ Պառ Ծրագիրը չարտօներ տարեկան հարիւրին 6,50էն աւելի յաւելում աշխատավարձքի) եւ կրկին կիրարկուի պայմանադրական քաղաքականութիւնը:

Քանի մը տողով

ԻՆԹԵՐՆԷՇԸՆԸԼ ՀԵՐԸԼՏ ԹՐԻՊԻՒՆ 16 էջնոց յաւելեալ բացառիկ մը կցած է Երկուշաբթի օրուան իր թիւին, նուիրուած Թուրքիոյ:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ երկու յոյն-կիպրացի եղբայրներ, քոյր մը եւ եղբայր մը մեռած են հողին տակ զետեղուած պայթուցիկէ մը երբ կը խաղային սահմանագծին վրայ:

Ֆ. ՄԻԹԵՐԱՆ հերքեց և նոյնիսկ ծաղրեց ամերիկեան Պիզնըս Ուիք շաբաթաթերթին այն լուրը ըստ որուն ծանր հիւանդ է (Հոճքինի հիւանդութիւն), Քլամսիի մէջ ուր կը խօսէր ընկերվարական շրջերուն առջեւ: «Թողունք, ըսաւ Միթերան, Մոլիէրի բժիշկները որ իրենց ախտաճանաչումն ընեն: Այս հիւանդութիւնները այնքան խորհրդաւոր են, որ ես անգամ լուր չունէի»:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ պանդոկ մը կրակ առաւ Շաբաթ գիշեր — Տիւք տը Պրապան — 15 մեռեալ կայ եւ աւելի քան 30 վիրաւոր:

ՍՊԱՆԻՈՅ Պասք գաւառը քիչ մը հանդարտեցնելու համար, իշխանութիւնները ազատ արձակեցին եւ Պրիւսէլ աքսորեցին հինգ պասք մահապարտներ: Միւս կողմէ Փասիոնարիան ճառ մը խօսեցաւ Կիրակի օր, Պիլպաօ, ուր համայնավար համաժողովին մօտ 50 հազար հոգի կը մասնակցէր: Իր ելոյթին մէջ, ըսաւ որ 40 տարի հեռացած է հայրենի հողէն, բայց իր պասք հայրենիքը միշտ իր սրտին մօտը եղած է: Երախտագիտութիւն յայտնած է նաեւ Խորհ. Միութեան «որ ցոյց տուած է առաջին անգամ ըլլալով մարդկութեան, որ կրնար ապրիլ առանց դրամատիրութեան»: Ճիշդ է որ Խորհ. Միութիւնը ցոյց տուաւ որ կարելի է առանց շատ մը ուրիշ բաներու ալ ապրիլ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վաղուան վարչապետը՝ Պեկին տեսակցութիւն մը տուած է ամերիկեան հեռատեսիլի Էյ. Պի. Սի. կայանին եւ յայտնած թէ պաղեստինեան Պետութիւն չի կրնար գոյութիւն ունենալ Յորդանան գետի աջ ափին, այդ հողերը «ազատագրուած» են Իսրայէլի կողմէ ոչ թէ «գրաւուած»...

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Մայիս 13–17)

Դ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹԸ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Թիֆլիսի պետական թատրոնին մէջ Մայիս 13ին, տեղի ունեցած է Դ. Դեմիրճեանի ծննդեան հարիւրամեակին նուիրուած յոբելենական երեկոյթը: Բացման խօսքը արտասանած է Վրաստանի փոխ-վարչապետը՝ Օ. Զերքէզիա: Դ. Դեմիրճեանի կեանքի եւ գործի մասին զեկուցում մը կարդացած է Վրաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղար Գ. Ցիցիշվիլի: Երեկոյթին ներկայ եղած է նաեւ Հայաստանէն պատուիրակութիւն մը, փոխ-վարչապետ Ռեմա Սվետլովայի գլխաւորութեամբ: Ռ. Սվետլովա շնորհակալութիւն յայտնած է Վրաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի, կառավարութեան, Գրողներու Միութեան, Դ. Դեմիրճեանի յոբելեանի կազմակերպման եւ անոր հանդէպ ցոյց տրուած յարգանքի արտայայտութեան համար: Այնուհետեւ, Վրաստանի թատերական ընկերութեան նախագահ Դ. Ալեքսիձէ, գրագէտ Վ. Ճելիձէ, Վրաստանի Գրողներու Միութեան հայկական բաժնի նախագահ Բ. Սէյրանեան, Լ. Հախվերդեան խօսած են Դ. Դեմիրճեանի ստեղծագործական ժառանգութեան մասին: Երեկոյթը վերջ գտած է համերգով՝ որուն մասնակցած են Վրաստանի եւ Հայաստանի արուեստագէտները:

×

Ախալքալաքի մշակոյթի եւ հանգստի կեդրոնական զբօսայգիին մէջ, Դերենիկ Դեմիրճեանի յուշարձանին մօտ, հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է՝ որուն մասնակցած են հայ գրողներու պատուիրակութիւնը, դրացի շրջաններէն եկած ներկայացուցիչներ եւ վրացի գրողներ: Դեմիրճեանի գործին մասին խօսած են Ս. Խանզադեան, Ն. Գուրեշիձէ եւ Ախալքալաքի «Դ. Դեմիրճեան» դպրոցէն ուսուցիչ մը: Յարգանքի արտայայտութիւններէն ետք ներկաները գացած են շրջանի հայրենագիտական թանգարանին մէջ բացուած ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են Դեմիրճեանի կեանքին ու գործին վերաբերող նիւթեր: Ապա այցելած են գրագէտին անունը կրող դպրոցը, ուր կատարուած է Դեմիրճեանի կիսանդրիի բացումը: Ի դէպ, Ախալքալաքը ծննդավայրն է Դ. Դեմիրճեանի:

×

ՀԱՅԿ. ՄՇԱԿՈՅԹՆ ՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԲԵՄԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մոսկուայի մէջ, Խորհ. Միութեան Արուեստի կեդրոնական տան կազմակերպութեամբ տեղի ունեցած են խորհրդային Հանրապետութիւններու նուիրուած երեկոյթներ: Մոսկուայի բեմերուն վրայ հանդէս եկած են հայ երգչուհիներ՝ Էլէանորա Մելքոնեան, Արաքսեայ Դաւթեան, Օլգա Զաքարեան, թաւջութակահար Վարուժան Բարտիկեան: Ցուցադրուած են Ալեքսանդր Գրիգորեանի, Հենրիկ Մամեանի գործերը, Թղթակից Պետրոս Պետրոսեանի լուսանկարները եւ հայկական ժապաւէններ: Հայաստանի մշակոյթին եւ արուեստին նուիրուած երեկոյթները վերջ գտած են ճոխ համերգով մը:

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ԱԹՈՌԱԿԻՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՆԵՐԿԱՅ ԵՂԱՒ ՅԱՆՈՒՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Ինչպէս ծանօթ է, Մայիս 22ին, Անթիլիասի մէջ կը կատարուէր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ աթոռակից կաթողիկոսի ընտրութիւնը:

Ուրեմն, Կիրակի օր, աթոռակից կաթողիկոս ընտրուած է Գարեգին Արք. առաջնորդ Միացեալ Նահանգներու արեւելեան թեմի:

Ծնած 1932ին, Քեսապ, Գարեգին Արք. 1946ին մտած է Անթիլիասի դպրեվանքը, 1949ին ձեռնադրուած սարկաւագ եւ ուսման աւարտին 1952ին ձեռնադրուած կուսակրօն քահանայ: Իր վարդապետական աւարտաճառը եղած է «Հայց. Եկեղեցւոյ աստուածաբանութիւնը ըստ հայ շարականներու»: 1956 – 1957 եղած է տեսուչ Անթիլիասի դպրեվանքին, 1957–59 Օքսֆորտի համալսարանը պատրաստած է «Քաղկեդոնի Ժողովը եւ Հայց. Եկեղեցին» թէզը, ապա 1960էն 1967 կրկին վարած է դպրեվանքի տեսչութիւնը, ուր կը դասաւանդէր նաեւ — տեսական աստուածաբանութիւն, հովուական աստուածաբանութիւն, ընդհանուր ձեւով հայ եկեղեցւոյ պատմութիւն: 1964ին եպիսկոպոս ձեռնադրուած է ձեռամբ Խորէն Կաթողիկոսի: Դասաւանդած է նաեւ Համազգայինի Նշան Փալանճեան ճեմարանը (հայ մատենագրութիւն եւ Հայց. Եկեղեցւոյ պատմութիւն) ինչպէս նաեւ Պէյրութի ամերիկեան համալսարանը, (անգլերէն, Հայոց պատմութիւն եւ հայկ. մշակոյթ): Եղած է խմբագիր Հասկի (պաշտօնաթերթ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան): 1971–1972 իբրեւ – Հնդկաստանի թեմի նախ Հայրապետական Պատուիրակ, ապա Առաջնորդ եղած է: Յետագային ընտրուած Միացեալ Նահանգներու Կիլիկեան թեմի Առաջնորդի պաշտօնին, անցած է Նիւ-Եորք, ուրկէ Ուրբաթ օր, Փարիզի ճամբով, անցաւ Պէյրութ:

Գարեգին Արք. նաեւ փոխ – նախագահն է Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին: Մասնակցած է եւ կը մասնակցի համաշխարհային եկեղեցական բոլոր ժողովներուն ուր միշտ բացառիկ ուշադրութեան արժանացած է իր զեկուցումներով եւ ընդհանրապէս բոլոր ելոյթներով:

Գարեգին Արք. հեղինակն է նաեւ հայերէն թէ ֆրանսերէն կարգ մը կարեւոր հրատարակութիւններու Հայ Եկեղեցւոյ պատմութեան ու նաեւ մշակոյթին նուիրուած:

Հմուտ միտք, խոր զարգացման տէր, Գարեգին Արք. ժամանակակից Հայ Եկեղեցւոյ ամէնէն աչքառու դէմքերէն մէկն է, օժտուած նաեւ գրական շնորհով:

«Յառաջ»ի եւ ընդհանրապէս հայ մամուլի մէջ լոյս տեսած իր յօդուածները կամ ճառերը կը վկայեն իր լեզուի ու ոճի ինքնատիպ գեղեցկութիւնը:

×

Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Ուրբաթ ցերեկ մեկնեցաւ Պէյրութ, ուր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը ներկայացնէր Մայիս 22ի ընտրութեան: Իրեն կ'ընկերակցէր Լոնտոնի առաջնորդը՝ Ներսէս Եպիսկ. Պոզապալեան: Սերովբէ Արք. կը մնայ նաեւ օծման արարողութեան, որ կը կատարուի Մայիս 29ին եւ Փարիզ կը վերադառնայ Յունիս 6ի առտուները: Այս առթիւ Մայր Աթոռի հրապարակած հաղորդագրութիւնը, զոր ստացանք Երկուշաբթի առտու, կուտանք մեր յաջորդ թիւով:

×

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԸ ԿԻԵՒԻ ՄԷՋ

Հայաստանի պետական ճաշի եւ պարի խումբերը, սենեկային նուագախումբը եւ խումբ մը արուեստագէտներ Կիեւ գացած են եւ համերգներ տուած՝ «Ուքրանիա» մշակոյթի պալատին մէջ:

×

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԽՈՒՄԲԸ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Ալ. Սպենդիարեան օփերայի խումբ մը արուեստագէտներ Լեհաստան գացած են՝ Գդանսկ քաղաքին մէջ մասնակցելու համար կարգ մը օփերաներու ներկայացման: Խումբին մաս կը կազմեն Գոհար Գասպարեան, Նար Յովհաննիսեան, Միհրան Երկաթ, Վիլէն Գալստեան, Արամ Քաթանեան, Յակոբ Ոսկանեան եւ այլ արուեստագէտներ: Բացի ներկայացումներէ, Գոհար Գասպարեան կուտայ երգահանդէս մը, Արամ Քաթանեան երկու անգամ կը ղեկավարէ Գդանսկի սենֆոնիք նուագախումբը:

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ ՍՏԱՑԱԾ Է «ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ»Ի ԿԱՐԳ ՄԸ ՀԱՄԱՐՆԵՐԸ

Երեւանի Մատենադարանը ստացած է Ստեփան Ոսկանի հրատարակած «Արեւմուտք» պարբերաթերթի այն թիւերը, որոնք կը պակսէին հաւաքածոյէն: Վիէննայէն ուսանող Վարդգէս Աղամանուկեան իրեն հետ տարած է Երեւան եւ Մատենադարանին յանձնած՝ «Արեւմուտք»ի 1864ի 1–5, 7 թիւերու մանրաժապաւէններ:

×

ԿԱԹԻ ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՏԱՆ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Ախուրեանի մէջ կառուցուելու վրայ է 50 թոն կարողութեամբ կաթի գործատուն մը, որ իր տեսակին մէջ երկրորդը պիտի ըլլայ Հայաստանի մէջ: Գործատունը Շիրակի բարձրաւանդակի շրջաններէն ստանալով հում նիւթը եւ թարմ կաթի մթերքը պիտի ապահովէ Լենինականի եւ շրջանային կեդրոններու բնակչութեան պահանջը: Կառուցումը վերջ կը գտնէ գալ տարի:

«Յառաջ» ինչպէս տեղական օրաթերթերը վաղը լոյս չի տեսներ

Մայիս 24ի ազգ. ընդհ. գործադուլին հետեւանքով, Երեքշաբթի օր օրաթերթերը լոյս չեն տեսներ, որոնց կարգին «Յառաջ» (Չորեքշաբթիի թիւ):

PAS DE QUOTIDIENS DEMAIN

Aucun quotidien ne paraîtra demain mardi, tant à Paris qu'en province, en raison de la grève des ouvriers du Livre C. G. T., qui se sont associés aux mots d'ordre donnés pour le 24 Mai par les centrales syndicales.

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ԴԷՄՔԵՐ

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(1901 – 1976)

Բանասէր եւ հնագէտ Յ. Քիւրտեան ոչ եւս է: 1976 Նոյեմբեր 30ին, կէսօրէ ետք, յաւէտ կը փակէ ան իր աչքերը, Ուիչիթայի (Քանզաս, Ա.Մ.Ն.) իր խաղաղ բնակարանին մէջ, յետ երկար տառապանքի, անբուժելի հիւանդութեան մը դէմ պայքարելով գիտակցօրէն:

Այդ օրերուն կը զուգադիպէր Նիւ Եորքի հանդէսը՝ ի պատիւ Մխիթար Աբբահօր ծննդեան 300ամեակին, որուն առիթով՝ կը գտնուէի Ամերիկա. անդրանիկ պարտականութիւնս նկատեցի, տակաւին անգիտակ կորուստին, հեռաձայնել Ուիչիթա, իմանալու համար առողջական պայմանները մեր բարեկամին:

Գոյժը ցնցեց զիս. արցունքով հաղորդեցի Վենետիկ, Ս. Ղազարի հայրերուն՝ թէ մեր վաղեմի պատուական բարեկամը ոչ եւս է...:

Ամերիկա այցելութեանս առիթով, անպատճառ ուզեցի հակիրճ դադար մը առնել Ուիչիթա, ուր վայելեցի հանգուցեալին զաւակներուն ջերմ հիւրամեծարութիւնը:

Եւ օր մըն ալ ուխտի գացի Յարութիւնի բնակարանին, որ քաղաքին արուարձանային բաժնի մը մէջ՝ կանաչութեամբ շրջապատուած գրեթէ ճգնարան մըն է: Երկիւղած զգացումներով մտայ ներս, ցանկալով ողջ գտնել մեր սիրելի բարեկամը: Հոն էին իր գիրքերը, թերթերու հաւաքածոները, հայագիտական աշխատանքի նիւթերը: Մերկ պատերուն առջեւ դեռ կը լռէր՝ կարծէք՝ շրխկոցը իր մատնագիր մեքենային, որուն վրայ հակած՝ շուրջ 50տարի անդուլ աշխատած էր Յ. Քիւրտեան, անվերջ ուսումնասիրելով հարիւրաւոր ձեռագիրներ, հայկական գորգեր, ձեռագործներ, Կուտինայի յախճապակիներ, արծաթեղէններ, եւայլն...

Իր զաւակները խնամքով զատաւորած են ամէն ինչ ու թուարկած. կը փոխադրեն այլուր, աւելի ապահով տեղ, լաւագոյն պայմաններու մէջ: Եւ Յարութիւնի հոգին կը հսկէ անոնց վրայ:

Իսկ 350 ձեռագիրնե՞րը... Հանգուցեալին ողջութեան վերջին շրջանին՝ արդէն 150 հատը փոխադրուած էին Վենետիկ, Ս. Ղազար. այժմ մնացեալներն ալ, մասնաւոր խնամքով եւ զգուշութեամբ ծրարուած, օդային ճամբով ղրկուած են միւսներուն քով. այս է սրբազան կտակը հանգուցեալին, որուն աճիւններն ալ շուտով պիտի փոխադրուին Վենետիկ, իր սիրելի Մխիթարեան հայրերուն շիրիմներուն մօտիկ հանգչելու յաւէտ:

Յ. Քիւրտեան Ս. Ղազարի Մխիթարեան թանգարանին կտակած է նաեւ իր հայկական միւս հնութիւնները, որոնց մէկ մաս մը (արծաթներ եւ պղնձեղէն անօթներ) արդէն իսկ իր ողջութեան առաքած էր Ս. Ղազար, ուր՝ իր եւ իր ընտանիքին անունով պիտի ցուցադրուին, մասնաւոր ապակեփեղկերու տակ:

×

Յարութիւն Քիւրտեան, բնիկ Երզնկացի, ծնած է Սիլիստրա (այն ատեն Ռումանիա) 1901 Օգոստոս 9ին: 1909ին, ծնողքին հետ, Իպրիլի վրայով կ'անցնի Երզնկա եւ հուսկ՝ Պոլիս, ուր Յարութիւն կը յաճախէ նախ Սկիւտարի Ս. Խաչ վարժարանը, ապա՝ Պէրպէրեան կ'անցնի: Եւրոպական պատերազմի շրջանին՝ ծնողքին հետ կ'երթայ Պուլկարիա, Ֆիլիպէ: Պատերազմը լրանալուն՝ կը դառնան Պոլիս: Յարութիւն հոն կը մասնակցի «Շանթ»ի խմբագրութեան անդրանիկ յօդուածով մը՝ Յարութիւն Քհնյ. Շմաւոնեանի մասին (1919 Մայիս 24, Դ. տարի, նոր շրջան, թիւ 30):

1923ին, Յ. Քիւրտեան կը հաստատուի Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Քանզաս նահանգի Ուիչիթա քաղաքը: Կ'ամուսնանայ. կ'ունենայ երկու զաւակներ:

Այնուհետեւ ան, իր անձնական գործին առընթեր, կը նուիրուի հայ հնագիտութեան եւ գեղարուեստի պատմութեան, անընդհատ ընթերցումներով եւ մշտատեւ պրպտումներով:

Իր բազմաթիւ ուղեւորութիւններուն շնորհիւ, անսպառ նիւթեր հաւաքած է ու բարեկամական եւ գիտական սերտ կապեր հաստատած է հայրենիքի, Եւրոպայի, մանաւանդ Անգլիոյ, եւ բնականար Ամերիկայի համալսարաններու արեւելագիտական կեդրոններու հետ. մասնակցած է բազմաթիւ համաժողովներու՝ հետաքրքրական զեկուցումներով:

Նամակագրական մտերիմ յարաբերութիւններ մշակած է անուանի գրագէտներու եւ վաստակաւոր հայ եւ օտար հայագէտներու հետ:

Խորապէս ուսումնասիրած է Վենետիկի, Վիէննայի, Երուսաղէմի, Էջմիածինի, Թաւրիզի, Լոնտոնի, Տըպլինի եւ այլ նշանաւոր կեդրոններու հայկական յիշատակները եւ յատկապէս մանրանկարեալ ձեռագիրները: Անդամ էր գիտական մշակութային հաստատութիւններու:

55 տարիէ ի վեր ժրաջան աշխատակից մըն էր «Բազմավէպ»ի, ուր ստորագրած է 116 յօդուած եւ 152 գրախօսական, շուրջ հազար էջ:

Ունի հարիւրաւոր յօդուածներ բազմաթիւ ուրիշ ամսաթերթերու մէջ, ինչպէս «Հանդէս ամսօրեայ», «Սիոն», «Հասկ», «Անահիտ», «Հայրենիք» եւայլն... ինչպէս նաեւ անգլերէն գրութիւններ՝ օտար թերթերու մէջ:

Ընդհանրապէս իր ուսումնասիրութեան գլխաւոր առարկան եղած է հայ հին գեղարուեստը՝ մանրանկարչութիւն, արծաթագործութիւն, փայտափորագրութիւն, գորգաշինութիւն, յախճապակեգործութիւն: Մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած է նաեւ հայ գաղութներու պատմութեան, միջնադարեան մեր գրականութեան, օտար ճանապարհորդներու ուղեգրութիւններու, հայ հին անուանի գործիչներու տոհմագրական ուսումնասիրութիւններու:

Յ. Քիւրտեան անսպառ սիրով ու նուիրումով զօդուած էր Մխիթարեան Միաբանութեան հետ, սերտ կապեր մշակելով Ս. Ղազարի հայրերուն հետ 1920ական թուականներէն. յաճախ կ'այցելէր, կը բերէր յօդուածներ ու գրախօսականներ, ջերմօրէն կը հետաքրքրուէր Ս. Ղազարի Հայկական Կաճառի վերջին հրատարակութիւններով, բանասիրական նորութիւններով:

Անցեալ տարի անդամ ընտրուեցաւ յիշեալ Կաճառին, ստացաւ պատուոյ վկայական ու շքանշան (Հայ Ընտանիք, 1976 թիւ 11–12, էջ 53–55, տե՛ս նաեւ Բազմավէպ, 1975, թիւ 3–4, էջ 422–441):

×

Խորապէս կը ցաւինք այս մեծ կորուստին դիմաց: Յարութիւն Քիւրտեանի մահով հայ մշակոյթը կորսնցուց իր ամէնէն հարազատ ու ամէնէն նուիրեալ զաւակներէն մէկը:

Մեր աղօթքին հետ թող այս տողերն ալ՝ որպէս փունջ նուիրական՝ ձօնուին մեծ վաստակաւորին պայծառ յիշատակին:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԹԵՄԸ

4.— ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱՔԵԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴ 1927ԷՆ 1934

Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեան, Ֆրանսայի հայ եկեղեցական իրականութեան մէջ ընդհանրապէս եւ Մարսէյլի մէջ մասնաւորապէս կը գրաւէ առանձնայատուկ տեղ մը:

Գերազանցօրէն գիտակից իր կոչումին եւ առաքելութեան, ամբասիր եկեղեցական, պատկառելի առաջնորդ, իր անջնջելի կնիքը դրոշմած է գաղութին վրայ:

Իր ներկայութիւնը եւ պաշտօնավարութիւնը նախ որպէս Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ ապա որպէս Առաջնորդ այս հայաշատ եւ հայաբոյր թեմին, եղաւ կատարեալ օրհնութիւն մը դեռ հուրէ եւ սուրէ նոր ազատած, անապատներէն հազիւ վերադարձած հայրենահան ժողովուրդին համար:

Եպիսկոպոսը ձեռներէց եւ պատրաստակամ, յանդուգն եւ անվեհեր, ունեցաւ շատ արդիւնաւոր գործունէութիւն մը:

Նախ կազմակերպեց համայնական ազգային կեանքը, օժտելով շրջանը թեմական լրիւ կառոյցով մը: Ընտրութիւններ 1927ին, Երեսփոխանական Ժողով, Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւն, Առաջնորդ, Կրօնական Ժողով, Դատաստանական Խորհուրդ, Աղքատախնամ մարմին, թաղերու եւ շրջաններու ներքին կազմակերպութիւն եւայլն:

Ապա ձեռնարկեց եկեղեցիներու շինութեան:

Հակառակ ժողովուրդի տնտեսական անձուկ, չըսելու համար խեղճ, վիճակին շրջեցաւ, տքնեցաւ, համոզեց, քաջալերեց, ստեղծեց միջոցներ, գտաւ նիւթ եւ բազուկ ու երեք, չորս տարիներու ընթացքին նախաձեռնարկ դարձաւ ութ եկեղեցիներու կառուցման:

Ինչ որ կայ իբրեւ աղօթատեղի Հարաւային Ֆրանսայի թեմին մէջ, այսօր, բացի Պլ. Օտտոյի եկեղեցիէն, որ 1963ին նախկինին հիմերուն վրայ ուրիշ մը բարձրացաւ, գաղութը կը պարտի գլխաւորաբար Պալաքեան Եպիսկ.ի նախաձեռնութեանց եւ ճիգերուն:

Անկասկած, իր այդ ազգանուէր եւ արդիւնաշատ գործունէութեան համար, Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեան արժանի է շինարար Առաջնորդի տիտղոսին:

Մարսէյլի Հայութեան մօտ իր յիշատակը կը մնայ միշտ վառ եւ իր գործը միշտ կենդանի: Բոլոր պատեհութիւններուն օրհնութեամբ եւ երախտագիտութեամբ կը յիշուի ժողովրդանուէր եկեղեցականին անունը:

Կը բաւէ խօսեցնել եւ վկայութիւնը առնել զինքը ճանչցողներուն, իր գործակիցներուն (դեռ կան) համոզուած ըլլալու համար թէ Պալաքեան Եպիսկ. ժողովուրդէն որքան սիրուած եւ գնահատուած Առաջնորդ մը եղած է: Միշտ հեզահամբոյր, դիւրահաղորդ, խղճամիտ, պարզ, անվարան նուիրուած է հաւաքական գործին ունենալով գոհողութեան սուր գիտակցութիւնը որ տուած է իր իսկ կեանքին օրինակով:

Մարսէյլի Հայութիւնը Սէն Փիէրի գերեզմանատան մէջ, ժողովրդային հանգանակութեամբ, բարձրացուց փառաւոր դամբարան մը ուր արդարներու քունով եւ յաւիտենականութեան լոյսերուն մէջ, շրջապատուած 11 քահանաներով, կը հանգչի առյաւէտ այս բացառիկ հոգեւորականը:

Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեան, ծնած էր 1879ին, Թոքատի մէջ: Իր նախնական ուսումը կատարելէ յետոյ Թոքատ, յաճախած եւ աւարտած է Կարնոյ Սանասարեան վարժարանը: Ապա ձգելով ընտանեկան երդիքը անցած է Գերմանիա, ուր ստացած է բարձրագոյն ուսում: Կանուխէն ընտրած է հոգեւորական կեանքը եւ Արմաշի դպրեվանքին մէջ ձեռնադրուած է վարդապետ: Ուսուցչական եւ եկեղեցական պաշտօններ վարած է Պոլիս եւ գաւառները:

1915ին իր հազար – հազարաւոր ազգա–

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

ԻՇԽԱՆԻՆ, ԻՇԽԱՆԱՎԱՅԵԼ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

2.

Տեսա՞ք, որ Որոտանն իր նոր ճանապարհին ոչ միայն ջրի կորուստ չի տայ (ինչպէս տալիս է իր ճանապարհին տարեկան 8–9 ամիս ի զուր հոսելով – կորչելով), այլեւ կը կատարի էներգիա արտադրելու իր դերը՝ կ'աշխատեցնի Հրազդանի հիդրոկայանները: Ըստ որում, եթէ այդ ջուրը Ջանգեզուրում երեք հիդրոկայան է աշխատեցնելու, իր նոր ճանապարհին կ'աշխատեցնի հիդրոկայանների մի ամբողջ շարք: Պարզ դարձաւ, որ Որոտանի ընթացքը փոխելով դէպի Սեւան, մենք չենք զոհի ոչ մի հիդրոկայան: Մեզ համար միեւնոյնը չէ՞, թէ Որոտանը հանրապետութեան որ վայրում էլեկտրաէներգիա կ'արտադրի, Սիսիանո՞ւմ, թէ Աթարբէկեանում, Արզնիում կամ Գիւմուշում:

Իսկ եթէ այս առաւելութիւններին աւելացնենք նաեւ այն, որ Որոտանի ջրերը ինչ-որ չափով կ'ասեցնելու են Սեւանի անժամանակ սկսուած ծերանալու պրոցեսը, ա՛յն, որ այդ ջրերը յստակութիւն, թարմութիւն եւ թթուածին են բերելու աշխարհում հռչակուած իշխանին, ծառայելու են Սեւանի մակարդակի բարձրացմանը: Պարզ չի՞ դառնայ, որ Բազարչայի ամբարտակում հաւաքուելիք ամբողջ ջուրը Սեւան տեղափոխելը անհամեմատ շահաւէտ է տնտեսական տեսակէտից: Եթէ այդպէս է, էլ ի՞նչ զոհողութեան մասին կարող է խօսք լինել:

Բացի այն, որ իր նոր ճանապարհին Որոտանը կը կատարի երեք լիարժէք դեր (իսկ Ջանգեզուրում՝ նուազ արժէքի երկու դեր), գետը նաեւ կը կանխի ջրի սովը, որ համակելով աշխարհի շատ քաղաքներ, մօտենում է նաեւ Հայաստանին: Հետեւապէս, այսուհետեւ ջուրը շատ աւելի կարեւոր պահանջ է դառնալու, քան էլեկտրաէներգիան, քանի որ վերջինս արտադրելու նոր ու հզօր միջոցներ են ստեղծուել: Ուրեմն, ատոմի եւ գազի ուժով աշխատող հզօր էլեկտրակայանների այս դարում կորուստն այն չէ, որ մի փոքրիկ հիդրոկայան կանգ կ'առնի (նրա արտադրելիք էներգիան ի՞նչ է Հոկտեմբերեանի ատոմային կայանի մօտ...), այլ այն, որ Ջանգեզուրի յըստակ ու սառնորակ ջրերը գնում կորչում են այնպիսի վայրերում, ուր նրանց կարիքը բոլորովին չի զգացւում: Ահա ա՛յս է իսկական կորուստը, որի նշանակութիւնը մենք յետոյ կը զգանք, երբ մեր երկրում նոյնպէս կը սպառնայ ջրի սովը, մանաւանդ՝ լեռնային անապական ջրի պակասը (*): Սակայն այդ սովի երկիւղը կը մեղմանայ, եթէ վաղուայ մեր միլիոնանոց Երեւանն իր թիկունքում ունենայ զուլալ ջրով լեցուն հզօր ջրամբար, ինչպիսին Սեւանն է:

Այնպէս որ, անկախ էլեկտրաէներգիա արտադրելուց, անկախ Սեւանի իշխանը պահպանելուց հենց միայն ապականութիւնից զերծ ջուր կուտակելը վաղուայ համար բաւական է, որպէսզի ուժ գըտնենք մեր մէջ մի սովորական հէկի զոհաբերութեան գնով Որոտանի ընթացքը թեքելու դէպի Սեւան:

Քննենք իշխանի պահպանութեան հետ կապուած մի քանի հարցեր եւս:

3.

Լճի կենտրոնում, կարծես աննպատակ, դէս ու դէն են սլօսում ձկնորսական նաւերը: Իւրաքանչիւր նաւի ետեւից աղմուկով ու ճչոցով թեւածում են ճերմակ ոլորների անհանգիստ խմբերը: Հէնց նաւը կանգ է առնում, նրանք իջնում են փրփուրների վրայ, մի մասն էլ տագնապահար ու անհամբեր պտոյտներ է գործում նաւի շուրջը: Ինչո՞ւ են ճչում, ինչո՞ւ են անհամբեր դարձել այդ խաղաղ թռչունները:

Ձկան հոտը խելքամաղ է արել նրանց ու ճչում են անհամբեր. «Ի՞նչ բանի էք, ա՛յ մարդիկ, դէ, ցանցն իջեցրէք, է՞...»: Բայց ո՞վ է տեսել, որ ուռկանը լճի կենտրոնում իջեցնեն, ուր ջրի խորութիւնը 50–100 մետրի է հասնում:

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար. – 4)

(*) Բաւական է ասել, որ ներկայ հընգամեակի վերջում «կոմունալ», կենցաղային եւ արդիւնաբերական օբյեկտների ջրի պահանջի ծաւալը կ'աւելանայ 2,8 անգամով:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

—o—

ՌՈՒՍՄԱՆ ՆՈՐ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

Դասական նիւթերու դասաւանդութիւնը նոր թափ ստացած է Մ. Նահանգներ, համաձայն Իւ. Էս. Նիւյիւզ Էնտ Ուըրլտ Ռիփորթ շաբաթաթերթի: «Հարիւրաւոր բարձրագոյն կրթարաններու մէջ, ուր տարիներէ ի վեր իրենց յաղթարշաւը կ'արձանագրէին գիտութիւնները, ուսո – ղական ճիւղերը եւ առեւտրական գործառնութիւնները, ուսանողները ներկա – յիս կ'արձանագրուին եւ այն ալ շատ մեծ թիւով լեզուներու, պատմութեան, գրականութեան եւ, նոյնիսկ լատիներէնի ու յունարէնի դասաւանդութեանց...»:

Այս երեւոյթը օրինակելի կը նկատուի ուսուցիչներու կողմէ: Ճոն Հոփքինս Համալսարանի, Պալթիմոր, նախագահին համաձայն իրենք բարձրօրէն մասնագէտ եւ ընդունակ մարդիկ կը պատրաստեն, մարդիկ, որ սակայն, բարբարոսներ են, կամ թերեւս աւելի ճիշդ ըլլար ըսել, վայրենիներ:

Քննադատութեանց կ'ենթարկուի չատ – ուսուցիչներու կողմէ ուսման ծրագիրը, որ ի գործ դրուեցաւ Սպուտնիկ-1ի, 1957, արձակումէն ետք: Ամերիկացիք այդ առեն խուժեցին գիտութիւններ դասաւանդող ճիւղերու վրայ, անտեսելով գրական ուսումները: Այս ձգտումը չարունակուեցաւ 60ական թուականներուն:

Ֆիլիփ Ծորտընի համար, նախագահ Միհոն քոլէճի, «Բնական գիտութիւնները, տնտեսագիտութեան կամ բժշկագիտութեան ծանօթացումը մեծ բանի չի ծառայեր, եթէ մարդ ծանօթ չըլլայ Սոկրատի, Շէյքսփիրի կամ Նորմաններու արշաւանքներու պատմութեան...»:

արդիւնքները կուտայ, կը գրէ Թայմզ:

Ընդունելով, որ սեռի խտրութիւն մը կատարած է, ամերիկեան հեռատեսիլի Էն. Պի. Սի. կայանը ընդունեցաւ երկու միլիոն տոլար (10 միլիոն ֆրանք) իբրեւ վնասուց հատուցում տալ իր 2.800 կին պաշտօնեաներուն: Արդարեւ, քննութիւն մը ցոյց տուած էր, թէ քարտուղարուհիները առաւել մասնագիտացած աշխատանք կը կատարեն բաղդատմամբ իրենց այր պաշտօնակիցներուն, սակայն այս վերջիններու նման եւ համեմատութեամբ պաշտօնի բարձրացում չեն ունենար: Ներկայացուած բողոքի հիման վրայ, 1975ին, Էն. Պի. Սի.ն որոշեց կին պաշտօնեաներէն իւրաքանչիւրին իբրեւ հատուցում վճարել 7.140 տոլար:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔ ԳՆԵՑԷՔ

Իտալական կառավարութիւնը այն եզրակացութեան եկած է, համաձայն Հէրըլտ Թրիպիւնի մէջ լոյս տեսած փոքր յօդուածի մը, թէ Իտալացիք շատ մեծ քանակութեամբ միս, ուիսքի եւ չամփանը կը ներածեն, ինչպէս նաեւ Ռոլս-Ռոյսեր ու այլ օտար վաճառանիշ կրող կառքեր, մուշտակ եւ եախթ: Որով, հետեւելով Մ. Նահանգներու, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի օրինակին, սկսած է «Իտալական գնեցէք» արշաւ մը կազմակերպել: Ռինալտօ Օսսլա, արտաքին առեւտուրի նախարարը կ'ըսէ, թէ ժամանակը եկած է, որ Իտալացիները օտար ապրանքներու հանդէպ իրենց ախորժակը նուազեցնեն: Միայն այս տարուան անցնող ամիսներուն, բաղդատմամբ անցեալ տարուան համապատասխան ամիսներուն, Իտալացիք աւելի շատ օտար կառք, քաղցրաւենի, սուրճ եւ, նոյնիսկ ծաղիկ գնած են: Աւելի քան 80 Ռոլս-Ռոյսեր ապսպրուած են: Անցեալ տարի՝ 70:

Արշաւի պատճառներէն մէկը անշուշտ հաշուեկշիռի խախտումն է: Անցեալ տարուան բացը առեւտուրի մէջ չորս միլիառ տոլար էր, երբ 2,5 էր նախանցեալ տարի:

Օսսլա մտահոգ է տեսնելով, որ Իտալացիք օտար կառքեր շատ կը գնեն, ինչպէս նաեւ ուիսքի, չամփանը՝ եւրոպական որեւէ երկրէ առաւել: Իտալիա տասը միլիոն տոլար ծախսած է անցեալ տարի միայն ուիսքի ներածելու համար:

ԱՆԳԼԻԱՅԻ ՏՆՕՐԷՆՆԵՐՈՒ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԸ

Անգլիոյ մէջ տուրքերը այնպիսի մեծ համեմատութիւն ստացած են, որ բոլորին միտքին եւ խօսակցութեան մէջ օրուան գլխաւոր նիւթը տուրքերու հարցն է, կը գրէ Սընտէյ Թայմզ:

Այսուհետեւ մէնէճըրները զանազան լուծումներու առջեւ կը տատամսին.

— Զմտածել, թէ ինչ պիտի պատահի:

— Բացարձակ կարեւորութիւն չտալ պաշտօնի բարձրացումներուն:

— Մեկնիլ երկրէն:

— Վաղահաս հանգստեան կոչուիլ եւ ապա մտածել այլ աշխատանքի մասին:

— Ցաւելեալ այլ աշխատանք կատարել տուրքերը վճարելու համար:

Մեծ ձեռնարկութեան մը տնօրէնը արձակուրդ ուզած է իր տան նորոգութիւնները կատարելու համար: Ամսականը չէ ուզած, քանի իրաւունք չունէր: Այս լուծումը նուազ ծախք կը նախատեսէ: Թոշակի նուազում, կը նշանակէ տուրքի նուազում, որ, իր կարգին նուազ է այն ծախքէն, որու պիտի ենթարկուէր, եթէ տան նորոգութիւնը վստահէր ուրիշի մը:

ԿԻՆԵՐՈՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Տարիներու պայքարէ ետք, կիներու Ազատագրութեան Շարժումի պայքարը իր

կիցներուն նման կրած է ահաւոր հալածանքներ, քալած է տարագրութեան աքսորի ճամբաներէն, քանի անգամներ փրկուելով մահէն:

Գալաքեան Եպիսկ. հրատարակած է Մեծ Եղեռնի վերաբերեալ իր յուշերը «Հայկական Գողգոթան»: Ականատեսի վկայութիւններով լեցուն եւ մանաւանդ պատկերազարդ ստուար հատոր մըն է:

Տակաւին երիտասարդ, յանկարծամահ եղած է 1934ին Մարսէյլ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

(Նար. – 4)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Հայոց Պատրիարքարան այցելած է Քենթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը՝ Տոքթըր Տոնալտ Գոկկան, իր հետեւորդներով, Մայիս մէկին: Շնորհք Պատրիարք ընդունած է բարձրաստիճան հիւրերը: Եկեղեցւոյ մէջ կանոնական աղօթքէն ետք, Պատրիարքը խօսած է Անգլիքան եւ Հայ Եկեղեցիներու կապերուն մասին եւ նշած՝ ուր որ համայնք ունեցած ենք, բայց զուրկ եղած ենք եկեղեցիի շէնքէն, Անգլիքաններ սիրով տրամադրած են իրենց եկեղեցիները մեր պաշտամունքին համար: Քենթըրպըրիի արքեպիսկոպոսը շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք Շնորհք Պատրիարքի, ըսած է թէ իր այցելութեան նպատակն է քրիստոնէական եղբայրակցութեան կապերը աւելի ամրապնդել:

ՊԷՅՕՂԼՈՒԻ (Պոլիս) Նարեկեան հանդիսասրահին մէջ, Մայիս մէկին, տեղի ունեցած է Հանէսեան նուագախումբի երաժշտահանդէսը, ղեկավարութեամբ երաժիշտ Յարութիւն Հանէսեանի: Յայտագիրը բաղկացած է Պախի, Վիվալտիի, Եիւքսէլ Գօրթակէյի, Փունիանիի գործերէ: Մասնակցած են նաեւ ամերիկացի երգչուհի Էլիզապէթ Ունկէր եւ թաւջութակահար Վարդան Ասլանեան:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, Մարտ 26ին, հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է ի պատիւ Տիկին Սաթենիկ Ճանիկ Զագըրի եւ իրեն յանձնուած՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան Բարերար Անդամի վկայագիր: Տիկին Զագըր Միութեան նուիրած է մեծարժէք կալուած մը, որ կը գտնուի Գահիրէի լաւագոյն թաղամասերէն Զամալէքի մէջ: Տարածութիւնն է 4097 քառակուսի մեթր եւ ունի ընդարձակ վիլլա մը:

ՀԱՃՆՈՅ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃԱՇԸ

—o—

Փարիզի Հաճնոյ Հայրենակցական Միութեան կազմակերպած ճաշը տեղի ունեցաւ Մայիս 8ին, Կիրակի կէսօրէ ետք՝ Օփերա Լաֆայէթ ճաշարանին մէջ:

Հայրենակցական այս ճաշը՝ որ տարին անգամ մը կը կազմակերպուի, առիթ կ'ընծայէ վերյիշումի՝ անցեալի բարքերու եւ կիլիկեան դաւառաբարբառի վերականգնացման: Ճաշին այլապէս շահեկան նպատակներէն մէկն ալ այն է, որ ընտանեկան շրջանակի մը մէջ հաւաքելով մեծ ու պզտիկ, նոր սերունդին կը ծանօթացուի Հաճնոյ մէջ տեղի ունեցած խըրախճանքները՝ Զատկուան առթիւ եւ կը թելադրուի չմոռնալ անցեալի լաւագոյն սովորութիւնները:

Սեղանները գրաւուած էին Փարիզէն եւ շրջաններէն, ինչպէս նաեւ գաւառներէն եկած հայրենակիցներու կողմէ: Սեղանապետութիւնը վարեց Վ. Մնակեան: Առաջին խօսքը տրուեցաւ վարչութեան քարտուղար Մարտիրոս Գրաճեանի, որ ամփոփ ներկայացուց Միութեան գործունէութիւնը եւ աւելցուց. «Այսօր 19րդ տարեդարձն է որ կը տօնենք «Նոր Հաճըն» աւանի կառուցման: Չորս տարի առաջ աւանի հրապարակին վրայ բարձրացաւ այն կոթողը՝ որ կոչուած է յաւերժացնելու վեց հազար անմահ դիւցազներու յիշատակը»:

Ապա խօսք առաւ Արամ Գնդունի, որ պատմականը ըրաւ Հաճընի անցեալի եւ ներկայի հոլովոյթին, եզրակացնելով՝ քանի մենք ողջ ենք, պիտի չմոռնանք Հաճընը:

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր: Անահիտ Սվաճեան ձեռնադաշնակով նըւագեց «Կիլիկիա» երգը, որ մեկնաբանուեցաւ բոլոր ներկաներու կողմէ: Յաջող կերպով նուագուեցան հայկական շատ մը երգեր: Միսաք Գրաճեան արտասանեց Յովհ. Շիրազի «Պատգամ հայ ժողովուրդին» եւ իր գրած «Մխծեռնակ Հայոց» ոտանաւորը: Խօսք առաւ Ն. Պչտիկեան եւ ուրախութիւնը յայտնելէ ետք որ Հաճընցիները չեն մոռնար իրենց անցեալը, մաղթեց որ նոր սերունդը հետեւի ծնողքներու ճանապարհին:

Ուրախ տրամադրութեան մէջ տեղի ունեցաւ հանգանակը, որ գումար մըն ալ ապահովեց Միութեան: Ներկաները՝ հայրենակցական հաճելի օր մը անցուցած ըլլալու գոհունակութեամբ, հեռացան ճաշարանէն:

Մ. Գ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (346)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՏԻՐԱՆԱՒՈՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

— Ատոնց ամէնքն ալ աղէկ, բայց սա չկրցայ հասկնալ թէ այդ բոլորին մէջ ես ի՞նչ դեր պիտի կատարեմ:

— Պիանքան ո՞ւր քովն է հիմա:

— Արաթիմոսուհիներէս մէկուն:

— Անունը ի՞նչ է:

— Փերինա:

— Աղէկ... հիմա Փերինան քովդ պիտի կանչես...:

— Առկէ դիւրին ի՞նչ կայ: Այսքա՞ն միայն:

— Եւ պիտի պատուիրես իրեն որ Պիանքան առանձին ձգէ իր սենեակին մէջ:

— Ատ ալ դիւրին է:

— Յետոյ Պիանքայի գտնուած սենեակը ցոյց պիտի տաս ինծի:

— Գործը հետզհետէ կը կնճռոտի... բայց ատ ալ կ'ընենք:

— Պէտք է իր հետը առանձին մնամ որ զինքը համոզեմ:

— Բայց յետոյ մօրը ի՞նչ հաշիւ պիտի տանք, մռլտաց Արաթիմոս սարսափահար:

— Արդէն մենք մօրը քով պիտի երթանք... իրար անցնելու բնաւ տեղը չկայ:

— Բայց պատիւս ոտնակոխ պիտի ըլլայ:

Պեմպօ պատասխան տալու տեղ իմաստալից նայուածքով մը ուղղակի Արաթիմոսի երեսը նայեցաւ:

Ապա, ուսերը ցնցելով եւ քրքիջ մը արձակելով ըսաւ.

— Փերինան կանչէ, Պիանքայի սենեակը ինծի ցոյց տուր եւ յետոյ մեզ երկոքս տունէդ դուրս հանէ: Եղա՞ւ թէ չեղաւ:

— Շատ լաւ, շատ լաւ, մի նեղանար: Վայրկեան մը հոս ինծի սպասէ:

Արաթիմոս դուրս ելաւ, իսկ Պեմպօ ոտքի ելաւ:

Քանի մը վայրկեան յետոյ Արաթիմոս վերադառնալով ըսաւ.

— Եկուր:

Երկուքը մէկէն դուրս ելան եւ նըրբանցքներէ անցնելով հեռաւոր յարկաբաժին մը մտան:

Հոն Արաթիմոս նրբանցքի մը մէջ դրան մը առջեւ կանգ առնելով ըսաւ.

— Ահա հոս է:

ՊԵՐՃԱՂԻՃԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Ինչպէս որ պահ մը առաջ տեսանք, Արաթիմոս Պեմպոյի խնդրանքին վրայ իր սենեկապանը տունէն հեռացուցած էր:

Պեմպօ խնդրած էր Արաթիմոսէ որ իր հոն գալը տեսնող սենեկապանը մինչեւ յաջորդ առաւօտուն տունին մէջ բանտարկէ, բայց իրեն համար նոյնն էր եթէ սենեկապանը փոխանակ բանտարկուելու Վենետիկէն ատենի մը համար հեռանար:

Երբ սենեկապանը կղզիէն ցամաք ելաւ, առանց վարանելու Տանտոլոյի նախկին տունը մտաւ:

Ծերունի Ֆիլիփ զայն ճանչնալով սիրալիր ընդունելութիւն մը ըրաւ:

— Բարեւ, բարի եկար, Ճանեթթօ:

Անշուշտ մեր ընթերցողները Ճանեթթօն չեն մոռցած, այս երիտասարդը այն անգործ նաւավարն էր որուն հետ հանդիպած էր Սքալապրինօ Մեսթրի մէջ եւ որմէ հայր Պարթոլոյի կապելային տակը գտնուող նկուղին գաղտնիքը իմացած էր:

Ռոլան Արաթիմոսը միշտ իր հսկողութեան տակ ունենալու նպատակաւ Ճանեթթօն անոր տունը տեղաւորած էր:

— Տէրս հո՞ս է, հարցուց Ճանեթթօ:

— Ոչ, պատասխանեց Ֆիլիփ: Երէկ գիշեր եկաւ:

— Երբ պիտի գայ:

— Թերեւս այս գիշեր:

— Ուրեմն հոս իրեն պիտի սպասեմ:

Այս ըսելէ յետոյ, վերադառնանք Պեմպոյի զոր Պիանքայի սենեակին դրան առջեւ ձգած էինք:

Պեմպօ սենեակէն ներս մտնելով տեսաւ որ Պիանքա սեղանի մը քով նստած էր:

Պիանքա զայն տեսնելով ոտքի ելաւ եւ բնազդական շարժումով մը սեղանին ետեւն անցաւ:

Տիրանաւորը նայուածքը չորս կողմը պտըտցնելով սենեակը քննութենէ անցուց:

Արաթիմոս, որ ուտելու խմելու եւ երեւցող սենեակները կահաւորելու մէջ առատաձեռն էր, իր սպասուհիներուն չերեւցող սենեակները կահաւորելու մէջ շափէն աւելի ագահ է:

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Օսկանեան (Գաբրիէլեան) Մարսէյլ, Յովսէփ Գաբրիէլեան, Տէր եւ Տիկին Ժօ Գաբրիէլեան եւ զաւակները (Ամերիկա), այրի Տիկին Երանուհի Զըթըրեան ծնեալ Գաբրիէլեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Մայք Նորատեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Տիրան Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Ֆրէնքեան (Ամերիկա), այրի Տիկին Թուրվանտա Հալաճեան եւ բոլոր հարազատները կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, եղբօրորդւոյն, հօրեղբօր, քեռիին

ԱՐՇԱԿ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Մայիս 10ին Մարսէյլ։

Այս առիթով սգաւորները սրտագին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ կամ հեռագրով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Թորոս Մեծպաքեան իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, նամակով, հեռաձայնով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր ամուսնոյն՝

ԹՈՐՈՍ ՄԵԾՊԱՔԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Ռայշէլ եւ զաւակունք՝ Լօզան, ու համայն պարագաները կը ծանուցանեն թէ Կիրակի, Մայիս 29, Ժընեւի Ս. Յակոբ Հայաստանեայց եկեղեցիին մէջ, յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ իրենց մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆԻ

ազգային գործիչ, վաստակաւոր հրապարակագիր եւ յայտնի մտաւորական։

Իր յիշատակը յարգող բոլոր ազգայիններէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

×

ԼԻՈՆ.— Կ. Քէլէկեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կողակցին, մօր եւ ազգականին՝

ԱԶԱՏՈՒՀԻ ՔԷԼԷԿԵԱՆԻ

(ծնեալ Ճնկտրեան)

մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ, Կիրակի, Մայիս 29ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ատամալեան իր քեռայրին՝ Պետրոս Սահակեանի մահուան առթիւ 100 Փր. կը նուիրէ Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին (սամնալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Փր. «Յառաջ»ին։

×

Տիկին Ժիւլիէթ Զպուքճեան 50 Փր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին Օր. Նուարդ Նալպանտեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Հայ Ազգ. Միութիւնը 500 Փ. ստացած է Պ. Ռուբէն Քէշիշեանէ երջանիկ բոյն մը կազմելուն առթիւ։

×

Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Վիքթորիա Պէնկեանէ 100 Փր. իր հարսին մահուան քառասունքին առթիւ (Վալանս)։

×

Կապ. Խաչի Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Փր. այրի Տիկ. Տիրուհի Պետոյեանէ եւ զաւակներէն, Սոֆիա Ունանեանի մահուան առիթով, փոխան ծաղկեպսակի։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Յ. Միւթէվէլեան 300 Փր. կը նուիրեն։

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ՝ Տոքթ. Ալֆոնս Պիպէրեան 300 Փր. կը նուիրէ։

ՎԱԼԱՆՍԷՆ Ռուբէն Քէշիշեան 100 Փր. կը նուիրէ երջանիկ բոյն մը կազմելուն առթիւ։

ՊՐՈՆԷՆ Թ. Բաղումեան 50 Փր. կը նուիրէ։

ՎԻԷՆԷՆ Տիկին Սարահ Աւոյեան 30 Փր. կը նուիրէ։

Հ. Բ. Ը. Մ.

Բարձր հովանաւորութեամբ

Եւրոպայի Հայոց Հայր. Պատուիրակ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ, Հինգշաբթի Մայիս 26, Ժ. 21ին

118, rue de Courcelles Paris 17

Դասախօս՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

Նիւթ՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի հիմնած եկեղեցին

Ա.— Արագ ակնարկ մը անոր պատմութեան վրայ։ — Բ. Անոր բնոյթն ու դաւանանքը։ — Գ. Աստուածաբանական ու ծիսական գլխաւոր տարբերութիւնները Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ եւ միւս քոյր եկեղեցիներուն միջեւ։

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔԱՄՓ. ՖՐԷՋ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Տարիներ առաջ, Մարսէյլի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. վարչութիւնը, Հոգեգալուստի օրը նշանակեց եկեղեցւոյ Ուխտի Օր։

Ուստի այս տարի Հոգեգալուստի օրը Մայիս 29, Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան նորակազմ վարչական խորհուրդը կը պատրաստուի տօնել եկեղեցւոյ ուխտի օրը եւ այս առթիւ կոչ կ'ուղղէ ժողովուրդին խուներամ մասնակցելու եպիսկոպոսական հանդիսաւոր պատարագին եւ ապա ժողովրդական ուխտի սեղանին։

ՀԱՅԿ. ՊԱՐԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ ՆԻՍ

կազմակերպութեամբ

ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ

ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ (Փարիզ)

30 ՊԱՐՈՂ – ՊԱՐՈՒՀԻ

Մայիս 28, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21

SALLE DU CASINO CLUB

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Աւետիս Մաղաքեան հետեւեալ նուէրները ըրած է.– Հ. Յ. Դ. Գ. Իփէքեան սրահին 50 Փր., Կապ. Խաչի դպրոցին 50 եւ Հայ Ազգ. Միութեան 50, նոր մահացած (Ամերիկա) իրենց եղբօր եւ տագրոջ՝ ողբ. Ահարոն Մաղաքեանի յիշատակին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Փր. Տէր եւ Տիկ. Հաքիմեանէ իրենց փոքր մօրեղբօր Յակոբ Յարութիւնեանի (Լիոն) մահուան առթիւ։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

– ՄԱՅԻՍ 28 –

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ 59ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21ին Մշակոյթի տան ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ սրահին մէջ 12–14, Ռիւ Սէն Պազիլ

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՄԱՍԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ

Կը խօսին

ՄԷԹր ՄԻՇԷԼ ՓԸՋԷ (Քաղաքական խորհուրդի անդամ)

ԸՆԿԵՐ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Կը ցուցադրուի Հայկ. Դատի Յանձնախումբի ժապաւէնը՝

Ապրիլեան Եղեռնի 60ամեակը գնղութէ գաղութ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մայիս 14ի պարահանդէսին վիճակահանութեան 187 թիւը ունեցող անձը կրնայ ներկայանալ 17 Ռիւ Պլէօ, ստանալու համար իր շահած առարկան։

ՇԱՎԻԼ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի, Մայիս 29, Հոգեգալուստի առթիւ պատարագ կը մատուցուի։

FONDATION MARIE-NUBAR
57 bd. Jourdan, Mº Pte. d'Orléans

Կիրակի, Մայիս 29, ժամը 20.45ին դասախօսութիւն։

Հայր Նորվան Զաքարեան՝

Հայ եկեղեցւոյ պատարագամատոյցը։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Ուրբերու Օգն. Սարմենին տարեկան պարահանդէսը Դեկտեմբեր 4ին։

×

Արմենուհի Գեւոնեանի Տարօնի երգերու ունկնդրութիւն Հոկտեմբեր 15ին, Շաբաթ, ժամը 20.30ին, Սալ Տըպիւսի։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Մարսէյլի Տիկնանց Օժանդակ Մարմինի կազմակերպած պարահանդէսը Յունիս 18, Շաբաթ գիշեր, Սոֆիթէլի (Ֆարօ) շքեղ պանդոկին մէջ։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

RECITAL

Hasmik SURMELIAN

(Pianiste)

Au programme :

J. S. BACH — W. A. MOZART
R. SCHUMANN — K. GAZAROSSIAN — I. ALBENIZ — S. PROKOFIEV

Mercredi 25 Mai à 21 heures
Théâtre de l'Ecole Normale Supérieure, 45 rue d'Ulm, PARIS 5e
Prix des places 12 F. Etudiants 8 F.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տան յանձնախումբը ստացած է 100 Փր. Տիկին Սիրանոյշ Մարգարեանէ Մինաս Գոչեանի մահուան առթիւ եւ 50 Փր. Սիմոն եւ Վ. Ուզունեանէ Սարգիս Սարգիսեանի մահուան առթիւ։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները վարժարանին պարահանդէսին առթիւ.—

Մոնտօթիւր հաստատութիւն՝ Հայաստան երթուղարձի տոմսակ մը, Տէր եւ Տիկ. Մ. Մուրատեան՝ ձեռնատար հեռատեսիլի գործիք մը, Ն. Ֆրէնկեան 60 շիշ շամփանեը, Տէր եւ Տիկ. Վրոյր՝ գորգ մը, Տէր եւ Տիկ. Ս. Հանըմեան ոսկեայ ժամացոյց մը, Տէր եւ Տիկ. Ե. Խաչըրեան ոսկեայ մետալ մը, Տէր եւ Տիկ. Պայրամեան մոհէր վերարկու մը, Տէր եւ Տիկ. Մ. Պետրոսեան կէս քիլօ քաւեար, Տիկ. Լ. Գաբիկեան 2000 Փր., Տ. Մ. Գարագաշեան 1000 Փր., Տ. Ս. եւ Գ. Գործունեան 800 Փր., Տէր եւ Տիկ Հ. Բամպակեան, Ռ. Սթաթեան, Տիկին Փափազ 500ական Փր., Լապէյրած հաստատութիւն 430, Տիկ. Ժ. Գորգիկեան 300, Օր. Ե. Օհանեան 200, Տէր եւ Տիկ. Ա. Ալեքսանեան 200, Տիկ. Ժ. Մարգարեան 200, Տիկ. Պալէօզեան 100 Փր.։

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի պարահանդէսին վիճակահանութեան 31 թիւ տոմսը ունեցող անձէն կը խնդրուի հեռաձայնել 555–04–44 թիւին։

×

Կապ. Խաչի Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 100 Փր. փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Իսահակեանէ (Պանեօ), Օր. Սոֆիա Ունանեանի մահուան առիթով, նոյն առթիւ 100 Փր. Տէր եւ Տիկ. Յարէթնաքօլեանէ։

×

Քէօսէեան և Պալիքեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք խորապէս ցաւակցեցան իրենց սիրելիներուն՝ Հոխսիմէ Քէսէօեանի եւ Մարիամ Պալիքեանի սրտաճմլիկ մահերուն առթիւ։

×

Տէսինի Կապ. Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Վ. Տէր-Ղազարեանէ 50 Փր. դպրոցին ի նպաստ, Զատկուան առթիւ իրենց ննջեցեալներու յիշատակին, Տէր եւ Տիկ. Կիրակոս Միրաքեանէ 30 Փր. եւ 30 Փր. դպրոցին ընկերուհի Թ. Պաղտասարեանէ իր ապաքինման առթիւ 30 Փր.։

GRANDE SOIRÉE DANSANTE

Organisée par
L'ASSOCIATION SPORTIVE ARMENIENNE
Le 4 Juin, de 20 heures à l'aube au THEATRE MUNICIPAL
25, Ave. Victor Cresson 92140 Issy-les-Moulineaux
Animée par les ARMENIAN'S SUNSHINE
Avec la participation du Ballet KAROUN et du groupe HARTANAG
BUFFET ORIENTAL
RESERVATIONS.— Tél. 642-32-99

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
26
JEUDI
26 MAI
1977

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 1,30 F

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 200 Ֆ.	Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման	Տար. 230 Ֆ.	Հատը 1 Ֆ. 30

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.864 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.864

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԵՒ ՑՈՅՑԵՐԸ ՄԵԾ ԾԱՒԱԼ ԱՌԻՆ

—o—

Քոթիտիէն տը Փարին է անկասկած որ ժողովուրդին տիտղոսը կուտայ Չորեքշաբթիի իր թիւով, որակելու համար Մայիս 24ի օրը՝ «Ո՛չ 36 էր, ո՛չ 68, ՝» էր»: Այլ խօսքով գործադուլ եւ ցոյց ապացոյց պատկեր կը պարզէին եւ ոչ անցեալի: Իւմանիթէի համաձայն ամբողջ երկրին մէջ ութ միլիոն բանուոր կար եւ երկու-քովկէս միլիոն ցուցարար: Ընդհանուր ձեւով եթէ ոչ բոլորովին մեռած, կիսա-մեռ օր մըն էր զոր ապրեցան Ֆրանսա-ցիք, քանի առաջին անգամ ըլլալով 1964էն ի վեր, բոլոր սենտիքաները միացած էին: Փարիզի մէջ մեթրօն շատ քիչ կը բանէր եւ այդ քիչն ալ յաճախ ղադրեցաւ ե-լեկտրականութեան ղադրումով: Քիչ էր նաեւ հանրակառքերու թիւը, նոյնն էր պատկերը երկաթուղիին, օդանաւային սպասարկութեան, հանքերու, երկաթա-գործութեան եւ բոլոր հանրային ու ազ-գայնացած սպասարկութեանց մէջ:

Ասոր կողքին ցոյցեր, Փարիզ եւ բազ-մաթիւ քաղաքներու մէջ: Փարիզ ցոյցը կը սկսէր ժամը 10ին Նասիոն եւ կը տե-ւէր 4-5 ժամ: ցրուելէ առաջ Կառ տը Լիոն: Գլխաւոր նշանաբանն էր՝ «Ո՛չ Պառ ծրագրին» եւ ընդհանուր ձեւով աւելի քաղաքական բնոյթ ունէր քան զուտ ընկերակցական:

Պառ սակայն վճռական կը մնայ եւ յայտարարած է թէ գործադուլները բան չեն փոխեր իր վճռականութենէն, բայց արուած ըլլալով որ սենտիքաներն ալ ժա-մանցի համար չէին կազմակերպած Մա-յիս 24ը եւ միտք ունին վերսկսելու ի հարկին, պարզ է որ կառավարութիւնն ալ պարտի աւելի ճկուն քաղաքականու-թիւն մը վարել:

Պէտք չէ նաեւ անտեսել թէ Ապրիլ ամիսներու յաւելումը 1,2 առ հարիւր է ինչ որ բարենիշ մը չէ Պառի համար: Ուրիշ կէտ մըն ալ սակայն հետաքրքրական է այն որ մինչ երկիրը տնտեսական տագ-նապի մէջ է եւ ամէն ոք կը դժգոհի որ դրամ չկայ, «Պառ փոխառութիւն»ը բա-ցառիկ յաջողութիւն արձանագրած է եւ նախատեսուած վեցին տեղ փակուած է ութ միլիառով եւ գնողներու մեծամաս-նութիւնը փոքր խնայողներ եղած են:

X Էփրէ կը հերքէ Ինթերնէշընըլ Հե-րըլտ Թրիպիւնի աշխատակցին Ժիսքար տ՚Էսթէնի վերագրած յայտարարութիւն-ները, ըստ որոնց, Ֆրանսայի Նախագահը ըսած կ՚ըլլայ, որ ձախին յաղթանակին պարագային, պիտի թողու որ կառավա-րութիւնը կազմուի իրեն վերապահելով Խորհրդարանը լուծելու իրաւունքը:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՊՈԴԳՈՐՆԻ ԿԸ ՀԵՌԱՑՈՒԻ ՊՈԼԻՏՊԻՒՐՈՅԷՆ

—o—

Անգամ մը եւս բոլոր մասնագէտները իրար անցած են բացատրելու համար թէ ինչո՞ւ անակնկալօրէն Պոլիտպիւրոյէն կը հեռացուի Գերագոյն Խորհուրդի նախա-գահը՝ Նիկոլայի Պոդգորնի: Անշուշտ առաջարկուած բոլոր բացատրութիւններն ալ պարզ վարկածներ են քանի ոչ մէկ տեղէն Սովետ կրնայ իսկապէս հասկնալ Կրեմլինի դաղտնիքները:

Ուրեմն յանկարծ կը յայտնուէր Մա-յիս 24ին որ Խորհ. Միութեան նախա-գահը՝ Նիկոլայի Պոդգորնի հեռացուած էր Պոլիտպիւրոյէն, Կեդրոնական Կոմի-տէի լիակատար նիստին որոշումով, ինչ-պէս կը յայտնէր կարճ զեկոյց մը: Այս նոյն լիակատարը ուրիշ որոշում ալ տը-ւած է՝ կուսակցական քարտուղարի պաշ-տօնէն «ազատելով» Կոնստանտին Կա-տուշեւը, որ ցարդ ծանօթ էր իբրեւ Բրեժնեւական: Ասոր տեղը կ՚անցնի չի-նական հարցերու մասնագէտ մը՝ Կոնս-տանտին Ռուսակով 68 տարեկան (Կատու-շեւ 50 տարեկան է): Այս կէտը նաեւ կը հերքէ քատրերու «երիտասարդացման» մը վարկածը: Ինչ որ կարեւոր է, պարզ է, Սահմանադրութեան պատրաստու-թիւնն է եւ անկարելի չի նկատուիր որ այս պաշտօնազրկումներով, Բրեժնեւ ա-ւելի ազատ ըլլայ շարժելու եւ կրկին մէջ-տեղ դնելու իր մէկ հին ծրագիրը՝ մէկ Հանրապետութիւն ստեղծել վերջ դնե-լով դաշնակցային դրութեան, որու միակ եւ հզօր Նախագահը կ՚ըլլայ:

Ամէն պարագայի մէջ, շատ աւելորդ են հաւանաբար արեւմտեան շրջանակներու բոլոր բացատրութիւնները, միայն ժա-մանակը կրնայ ցոյց տալ թէ ի՞նչ կար այս բոլորին ետին:

ՀՈԼԱՆՏԱ

ՄՈԼՈՒՔՈՒԱՆԵՐԸ ԵՒ ԻՐԵՆՑ ՊԱՏԱՆԴՆԵՐԸ

—o—

Չորեքշաբթի առտու Մոլուքուաները դեռ չէին ազատագրած 105 դպրոցական-ներն ու 50 ճամբորդները զորս իբրեւ պա-տանդ բռնած են Երկուշաբթիէն ի վեր: Այդ օրը մոլուքուա ահաբեկիչներ «առե-ւանգեցին» Լա Հէ Կրոնէնկ կառախում-բը, 50 ճամբորդներով մինչ քիչ անդին Պովընսմիլտէի նախնական դպրոցն ալ կ՚անցնէր Մոլուքուաներու ձեռքը, 105 աշակերտներով: Ծանօթ է որ մէկուկէս տարի առաջ էր, որ Մոլուքուաները ա-ռաջին անգամ մէջտեղ ելան (1975 Դեկ-տեմբեր 2) կեցնելով Կրոնինկ-Ցվոլէ կա-ռախումբը եւ 12 օր դէմ դնելով ամէն ճնշումի, նոյնիսկ սպաննած էին երեք ճամբորդ, որոնք կը փորձէին փախիլ:

Ներկայիս 40 հազար Մոլուքուա կայ Հոլանտա ապաստանած: Ասոնք քիչ մը Ֆրանսայի hարքիներն են, այսինքն կռ-ուած են հոլանտական ուժերու կողքին: Այսօր կը գտնեն որ հոլանտական կա-ռավարութիւնը տէր չէ մնացած իր խոս-տումին եւ անկախութիւն չէ շնորհած ի-րենց Հանրապետութեան, թէեւ այդ ան-կախութիւնը պահանջող այս տարագիր-ներու մեծ մասը (երիտասարդներ) իր հայրենիքը երբեք չէ տեսած բայց եւ այն-պէս յեղափոխական հոսանքներ կազմած են եւ իրենց երկրին ազատագրումը կ՚ու-զեն: 1949ին երբ հոլանտական տիրապե-տութիւնը վերջ գտաւ Ինտոնեզիա, հա-րաւային Մոլուքուաները իրենց անկա-խութիւնը հռչակեցին բայց Ճաքարթա ականջ չառաւ եւ կղզիները հռչակեց Ին-տոնեզեան Հանրապետութեան իբրեւ ամ-բողջական մաս:

ՄԱՅՐ-ԱԹՈՌԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սոյն թուականի Ապրիլի 20ին, Չորեք-շաբթի օրը, Վեհափառ Հայրապետի հրա-ւէրով, ուխտաւորաբար Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին ժամանեցին Երուսաղէմի Հա-յոց ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Սրբազան Պատրիարքը եւ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Ֆրան-սիայի Հայոց առաջնորդ Սերովբէ Արք. Մանուկեանը՝ Նորին Սրբութեան հետ խորհրդակցելու համար այս աշնանը Ե-րուսաղէմի Սրբոց Յակոբեանց վանքում գումարուելիք եպիսկոպոսաց ժողովի կազմակերպման եւ եկեղեցական բնոյթի այլ հարցերի շուրջ:

Ապրիլի 22ին, վեհարանում, Հայրա-պետի նախագահութեամբ, տեղի ունե-ցաւ խորհրդակցական ժողով վերոյիշեալ հարցերի կապակցութեամբ:

Ժողովից առաջ Նորին Սրբութիւնը ջերմօրէն ողջունեց ներկայութիւնը Սըր-բազան Պատրիարք հօր եւ Սերովբէ արքե-պիսկոպոսի՝ յայտնելով իր ջերմ ուրա-խութիւնը նրանց Մայր Աթոռ ժամանման առթիւ:

Ապրիլի 24ին, Կիրակի օրը, առաւօտ-եան ժամը 11ին, Մեծ Եղեռնի 62րդ տա-րելիցի առիթով Հայրապետը եւ Սրբա-զան Պատրիարք հայրը մեծ շքախմբով բարձրացան Ծիծեռնակաբերդ, հայ նա-հատակաց յուշարձանի առաջ ծաղկեպսակ դրեցին եւ յաւերժական կրակի շուրջ կա-տարեցին հոգեհանգստեան պաշտօն Ապ-րիլեան Եղեռնի զոհերի յիշատակին:

Այնուհետեւ, ժամը 12ին Հայրապետը, Սրբազան Պատրիարք հայրը, Սերովբէ արքեպիսկոպոսը եւ Մայր Աթոռի միա-բանութիւնը Մայր տաճարում ներկայ եղան հայ նահատակաց յիշատակին մա-տուցուած պատարագին եւ հոգեհանգստ-եան արարողութեանը:

Ապրիլի 27ին, Չորեքշաբթի օրը, Հայ-րապետը մասնաւոր առաքելութեամբ Սե-րովբէ արքեպիսկոպոսին գործուղեց Ան-թիլիաս (Լիբանան)՝ անձամբ յանձնելու իր Ապրիլ 26 թուակիր պաշտօնական գրութիւնը՝ ուղղուած Մեծի Տանն Կիլի-կիոյ Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսին, ի պատասխան նրա 1977 թ. Յունուար 23ի նամակի, որով հրաւէր էր ուղղում Մայր Աթոռին մասնակցելու սոյն թուի Մա-յիսի 22ին Անթիլիասում գումարուելիք պատգամաւորական ժողովին Տանն Կի-լիկիոյ աթոռակից-կաթողիկոսի ըն-տրութեանը՝ երկու պատգամաւորներով:

Մայիսի 5ին, Չորեքշաբթի օրը, Սե-րովբէ արքեպիսկոպոսը Անթիլիասից վե-րադարձաւ Մայր Աթոռ՝ Հայրապետին բերելով Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսի Մայիս 2 թուակիր պատասխան նամակը:

Նոյն օրը ուխտաւորաբար Մայր Աթոռ ժամանեց Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամ, Երուսաղէմի Հայոց պատրիար-քական աթոռի դիւանապետ, ժառանգա-ւորաց վարժարանի եւ ընծայարանի վե-րատեսուչ Շահէ արքեպիսկոպոս Աճէմ-եանը:

Մայիսի 8ին, Կիրակի օրը, Հայրա-պետը, Սրբազան Պատրիարք հայրը, Սե-րովբէ եւ Շահէ արքեպիսկոպոսները Մայր տաճարում ներկայ եղան պատա-րագին:

Ժամը 15ին վեհարանի սեղանատանը տրուեց ողջերթի պաշտօնական հացկե-րոյթ ի պատիւ Եղիշէ Սրբազան Պատ-րիարքի, Սերովբէ եւ Շահէ արքեպիսկո-պոսների:

Հացկերոյթին ներկայ էին ՀՍՍՀ Մի-նիստրների սովետին առընթեր հայ եկե-ղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Պր. Սարգիս Գասպարեանը, բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկեանը, ճարտարապետ Վարազդատ Յարութիւնեանը, նկարիչ Գրիգոր Խանջեանը, ինչպէս նաեւ Գերա-գոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամները եւ ուրիշներ:

Մայիսի 9ին, Երկուշաբթի օրը երեկոյ-կոյեան, Երեւանի հայրապետական վիլ-լայում, Հայրապետի նախագահութեամբ գումարուեց Գերագոյն Հոգեւոր Խոր-հրդի նիստ, ուր ի շարս այլ հարցերի, քննարկուեց նաեւ Տանն Կիլիկիոյ աթո-ռակից-կաթողիկոսի ընտրութեան եւ օծման առթիւ Մայր Աթոռիս կողմից Ան-թիլիաս երկու պատգամաւորներ ուղար-կելու հարցը: Ամենայն Հայոց Կաթողի-կոսի եւ Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսի միջեւ փոխանակուած նամակների բո-վանդակութեանց լոյսի տակ, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը, Հայրապետի նա-խագահութեան ներքոյ, որոշեց վերո-յիշեալ առիթով Անթիլիաս ուղարկել, իբրեւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի ներկա-յացուցիչներ, Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամ Սերովբէ արք-եպիսկոպոս Մանուկեանին եւ Անգլիայի Հայոց Հայրապետական Պատուիրակ Ներ-սէս եպիսկոպոս Պօզապալեանին: Նիստին ներկայ եղաւ Եղիշէ Սրբազան Պատրիարք հայրը, ինչպէս նաեւ Սերովբէ եւ Շահէ արքեպիսկոպոսները որպէս Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամներ:

Մայիսի 12ին, Հինգշաբթի օրը, Եղի-շէ Սրբազան Պատրիարքը, Սերովբէ եւ Շահէ արքեպիսկոպոսները հրաժեշտ տը-ւեցին Հայրապետին, Մայր Աթոռին ու մեկնեցին Լաւագոյն տպաւորութիւննե-րով:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ (կնիք)
12 Մայիս 1977 թ.

Քանի մը տողով

ՓԻԷՐ ԱՊԸԼԷՆ նախկին նախարար (կեդրոն) մեռաւ 68 տարեկանին:

ՍՈՒԱՄՈՆ որ քարտուղար ընտրուեցաւ Հանրապետական կուսակցութեան, հրա-ժարեցաւ նախարարական իր պաշտօնէն:

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ Ան Նահար թերթին հա-մաձայն անկարելի չէ որ վարչապետ Էլ-Հոս հրաժարի եթէ մինչեւ ամսագլուխ Պաղեստինցիներու հետ կարգադրութիւն մը չըլլայ: Յիշենք որ Կիրակի Արաֆաթ ըսած էր որ պաղեստինեան դիմադրու-թիւնը զինաթափ պիտի չըլլայ Լիբանանի մէջ, մինչ Շամուն կը շեշտէր թէ այս կամ այն ձեւով վերջ պէտք է տալ պա-ղեստինեան զինեալ ներկայութեան:

- ԴԵԳԵՐՈՒՄՆԵՐ -
ՍՓԻՒՌՔԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

ԻԳՆԱ(ՏԻՈՍ) ՍԱՐԸԱՍԼԱՆ

Բ.

Իգնայի սիրային քերթուածներուն մէջ՝ բանաստեղծին ինքնութիւնը այն չէ, ինչ որ կայ առհասարակ դէպի կեանք, մարդիկ, բնութիւն ու անծանօթ սեւեռող իր ստեղծումներուն մէջ:

Որքան հեռու է Լօլայէն, Լօրայէն կամ Լօէն՝ նորութեան, ինքնատպութեան, գիւտերու եւ պատկերներու անակնկալը զինք համակրելի կը դարձնէ. իսկ երբ նստած է անոր քով կամ միասին դէպի Ֆէնէպահչէ կ՚երկարին՝ կզզիները, անցնող դարձող նաւերը, նաւերուն լոյսերը, աստղերուն յոյսերը եւ իրենց հոգինե – րուն յոյզերը գիտելու համար՝ սիրային լարը քիչ անգամ կը համակէ քեզ: Ցաւ – տուն է այն ճիգը, զոր կ՚ընէ դէպի հա – սարակը չիջնելու համար, — իսկ երբ ճի – գը ինքզինք կը զգացնէ՝ ստեղծագործա – կան ընկրկումի մը վկայութիւնը կը դառնայ: Ձեւի նորութեամբ կամ հիմքըրի մը օգնութեամբ քերթուածին անարիւնու – թիւնը դարմանելու փորձը բաւական չէ զայն գրականութեան պարտադրելու հա – մար, իբրեւ վաւերական արժէք:

«Լօ» խորագրուած ու վեց եղանակներէ բաղկացած իր առաջին սիրերգութեան սա էջը, օրինակ, իրաւունք կուտայ Վա – հէ Օշականին որ հարց տայ ինծի թէ «կրնա՞մ» իրաւ բանաստեղծ նկատել Իգ – նա Սարըասլանը...:

Ծունկի եկեր եմ
տես
կը պաղատիմ Լօ
Մի մեղադրեր զիս
մեղքցիր դիցուհիս

Սրտիդ մէջ
բազկաթոռ չեմ ուզեր որ բազմիմ
անշուք անկիւն մը շնորհէ
կը բաւէ

Սրտիդ մէջ
անձայն անշշուկ կը նստիմ —
կը կծկուիմ

Եթէ արտօնես
արիւն կ՚ըլլամ երակներուդ մէջ կը շրջիմ
սրտիդ սէր
երակներուդ տենչ կը սփռեմ Լօ

Բայց օր մըն ալ չըլլայ որ
անհրաւէր հիւրի մը պէս զիս վռնտես
չըլլայ որ զիս սրտէդ նետես Լօ
— ճայլըն զաւաք չեմ որ —
ջարդ ու փշուր կ՚ըլլամ ես

Օ՜ Լօ — Օ՜ Լօլա — Լօրա

Մանկունակին, անկեղծին, ինքնեկ հե – ղումին նախնականութիւնը կարելի է գտնել, թերեւս, սիրոյ այս գծագրու – թեան մէջ, երբ նկատի ունենանք մանա – ւանդ որ մէկ կամ երկու անակնկալներ կան անոր մէջ՝ երգին ճակատագիրը գերծ պահելու համար սիրային ծամծմուք մը ըլլալու բախտէն: Սակայն 1960ի եւ 1970ի հայ բանաստեղծը այս որակէն շատ աւելի աւելին է: — Ըսինք արդէն որ Իգնա Սարըասլան տաղանդ ունի ու մա – նաւանդ ինքնութիւն ունի:

Իր «կենսագրական գիծեր»ը («Լօ», էջ 194՝), օրինակ, աւելի՛ չափով զինք են ու իրմով նաե՛ւ մեզ են, — հետեւաբար «քերթուած»ին առաւելագոյն արժանի – քովը հարուստ.

Ծիչ մը — խանձարուր մը —
ծծամաճ մը
Գիր մը — վանկ մը —բառ մը
Քայլ մը — քայլ մըն ալ —
կեանք մը

Տետրակ մը — մատիտ մը — գանակ մը
Պայուսակ մը — այբբենարան մը —
եռանդ մը
Գիծ մը — գիծ մըն ալ — կեանք մը

Պահուըտուք մը — աչքկապուկ մը —
թռուցիկ մը
Հեծելանիւ մը — գնդակ մը — քրքիջ մը
Ժպիտ մը — ժպիտ մըն ալ — կեանք մը

Քննութիւն մը — յուզում մը —
վկայական մը
Ազատագրում մը — յոյս մը—ապագայ մը
Սէր մը — սէր մըն ալ — կեանք մը

Խոստում մը — կապ մը — մատանի մը
Նուէր մը — ծաղկեփունջ մը — բոյն մը
Երազ մը — երազ մըն ալ — կեանք մը

Նորածին մը — արեգակ մը — խրախճանք
մը
Նպատակ մը — ծրագիր մը — ճիգ մը
Հանգրուան մը — հանգրուան մըն ալ —
կեանք մը

Վերջապէս — վերջ մը — վերջակէտ մը
Մահազդ մը — ծաղկեպսակ մը —
վերջալոյս մը
Հեծկլտուք մը, հեծկլտուք մըն ալ —
կեանք մը

Մինչ դարձեալ — նոր տող մը
Նոր շունչ մը —նոր յոյս մը
Ծիչ մը — խանձարուր մը — ծծամաճ մը
Քայլ մը — քայլ մըն ալ — նոր կեանք մը

Պատահաբար քով քովի բերուած սա երկու տաղերուն մէջ՝ բաբախող սիրտը նոյնն է. զարկի արտակարգ տարբերու – թիւններ չկան. սակայն մաքի, թեքնիքի, գիւտերու յաճախականութիւնը երկրոր – դին կուտայ ապրումի շատ աւելի համա – պարփակ հորիզոն մը, առանց եղերա – շունչ ըլլալու: Եւ Իգնա ա՛յս կարգի ստեղծումներով է որ կը հերքէ ոմանց այն տպաւորութիւնը թէ... վաւերական չէ:

Պէտք է կեդրոնանալ առաւելաբար իր «Լօ»ի այն 67 քերթուածներուն վրայ, որոնք խմբուած են «Օն» վերտառութեան տակ: — Ձենք անտեսեր անշուշտ տար – բեր էջերու վրայ իրենց ինքնատպու – թեամբ ապրող տաղերն ալ: Սակայն բա – նաստեղծը ամէնէն աւելի ամբողջ էր, երբ իրմով ուրիշները կուտայ, երբ ինք – նութեամբ աշխարհը կը գրկէ եւ հիմըրի, մարդկայնութեան ու գիւտերու հարստու – թեամբ մը բառը կը փրկէ նո՛յն վայրկեա – նին մէջ ծնելու եւ մեռնելու ճակատա – գրէն:

Կը չեչաէինք մեր նշմարի առաջին մա – սին մէջ, թէ խտանալու ուշագրաւ ար – ժանիքով մը կը յատկանշուին իր քեր – թուածներէն ոմանք: Իր այս առակու – թիւնը Իգնա կը պարտի մտածական եւ լեզուական յատկութիւններու՝ որոնք կը զինեն զինք չատախօսութեան վտանգին դէմ եւ երեք–չորս տողերու սահմանի մը մէջ «վէպ»եր կ՚ամփոփեն, «նոր»ութեան պսակը ամրացնելով իր գլխուն վրայ: Կարդացէ՛ք գոնէ քանի մը հատը այդ շարքէն.

Ա + Բ = Գ
Ես : Դուն յուսահատութիւն
Ես – Դուն առանձնութիւն
Ես + Դուն երջանկութիւն
Ես × Դուն անմահութիւն

Եւ կամ՝

ԱՆՀԱՒԱՍԱՐԱԿՈՂՄ ԵՌԱՆԿԻՒՆ
Այբը կօշիկ մը ունի որ ծակ է
Բենը կօշիկ չունի որ ծակ ունենայ
Գիմը ոտք չունի որ կօշիկ ունենայ

ՔԱՂԱՔԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ
Ամէն եկող խօսք մը բաւ
Ճիշդ ան պիտի խօսէր
խօսքը լմնցաւ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
Բոլորն ալ ուղիղ ճամբան կը փնտռէին
Ամենէն շատ սուտ խօսողը
Նախագահ ընտրեցին

Տօքթ. Իգնա Սարըասլան ծնած է Պո – լիս, 1945ին: Նախակրթութիւնը ստա – ցած է Գատըգիւղի Արամեան – Ունճեան վարժարանին մէջ, ապա Ֆրանսական Սէն Ժոզէֆ լիսէյին մէջ՝ որուն ընթացքը աւարտած է 1963ին: Մասնագիտութիւնը ստացած է Պոլսոյ համալսարանի ճեր – րահփաշա բժշկական փաքիւլթէէն, ուր կը պաշտօնավարէ ներկայիս՝ իւրոլոժիի բաժնին մէջ:

1959ին հրատարակած է իր առաջին բա – նաստեղծութիւնը: Աշխատակցած է պոլ – սահայ թերթերուն՝ քերթուածներով, գրական նշմարներով եւ թարգմանու – թիւններով: 1973ին, իր «Լօ» հատորով արժանացած է «Ալեք Մանուկեան» Մշա – կութային Հիմնադրամի գրական առաջին մրցանակին:

ՄԻՆԱՍ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(34 — Հոս կ՚ընդհատենք Դեգերում – ներու այս շարքը):

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԹԵՄԸ

———О———

5.— ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Եթէ ուզեցինք հրապարակաւ բանալ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմի թղթածրա – րը, պարզապէս լուսաբանելու համար էր ժողովուրդը որ այսօր չի հասկնար թէ ինչո՞ւ հակաճառութիւններ կան, անտե – սումներ կան որոնք կը տկարացնեն գա – ղութի ազգային կարելիութիւնները, երբ ամէն ինչ յստակ է եւ վաւերական:

Հարաւային Ֆրանսան, ինչպէս ըսինք բարեբախտ կարգադրութեամբ մը օժ – տուած է թեմական կառոյցով, ինչ որ պարտադրն չէ ընդհանուր Ֆրանսայի հայ գաղութին համար: Այս տեսակէտով, ամբողջ սփիւռքի մէջ բացառութիւն կազ – մող կամ ներքին կազմակերպական գծի վրայ եւս մնացած միակ գաղութն է:

Այսօր ամբողջ Արեւմտեան Եւրոպան որ իր մէջ կը հաշուէ Անգլիան, Իտա – լիան, Գերմանիան, Աւստրիան, Եուկո – սլաւիան, Չեխոսլովաքիան, Լեհաստանը, Պելժիան, Զուիցերիան եւ Ֆրանսան, «Հայրապետական Պատուիրակ»ի դրու – թեամբ կը կառավարուի: Միակ բացա – ռութիւնը Հարաւային Ֆրանսան է որ ա – ռանձին թեմ է:

Փարիզը ուրոյն թեմ չէ, հետեւաբար առաջնորդանիստ կեդրոն չէ քանի թե – մական կազմակերպութիւն չկայ, այլ գո – յութիւն ունի Կրօնական Ընկերակցութիւն

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

ԻՇԽԱՆԻՆ, ԻՇԽԱՆԱՎԱՅԵԼ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

3.

Այդ խորութեան մէջ յատակում ի՞նչ բոյսեր կան, ի՞նչ կենդանութիւն, որ ձուկն ապրի այնտեղ:

Այս ամսին ձուկն ափերին մօտ է, այն ծանծաղ գօտում, ուր արեգակի ճառա – գայթները հասնում են յատակին, ջրա – յին բոյսեր աճեցնում այնտեղ: Հէնց այդ բոյսերով էլ աճում ու սնւում են մանրագոյն կենդանիները եւ իրենք էլ կեր դառնում իշխան եւ սիգ ձկների հա – մար: Ահա ինչու ձկնորսութիւնը Սեւա – նում դարերէ ի վեր կատարուել է ափե – րի մօտ, իշխանի «ալաղներում», նրա կերի ու ձուադրման վայրերում:

Եթէ այդպէս է, հապա ինչո՞ւ ձկնոր – սութեան այս եռուն օրերին ափերին մօտ ոչ մի նաւ չկայ եւ աւանդական ուռկան – ները մնացել են պահեստներում դար – սուած: Նրանց փոխարէն այժմ այլ տե – սակի ուռկաններ են գործում, այնպիսի ուռկաններ, որոցով միայն սիգ են որ – սում. իշխանի որսը արգելուած է Սեւա – նում: Իսկ սիգը մեծ վտառներով թա – փառում է նաեւ ափերից շատ հեռու, խո – րունկ ջրերի զանազան շերտերում, ուր նրա սիրած կերն են աննշա մեծութեան կենդանիները՝ զոոպլանկտոնը, որ ջրի հոսանքներով քշւում է դէս – դէն: Բազ – մանում են նրանք անհաւատալի չափերով ու բռնում ջրի միջին ու վերին յարկերը: Իշխանը մեծ մասամբ յատակում է սըն – ւում, ուստի, շատ խելացի գործ կատա – րեցին մեր գիտնականները, Դերժաւինը եւ ուրիշները, որոնք հարց բարձրացրին օգտագործել Սեւանի «վերին յարկերը» եւս, ուր կերի մեծ պաշարներ կան, բայց մնում են անօգտագործելի: Լադոգայի եւ Չուդի սիգը հէնց այդ նպատակով էլ բազմացուեց Սեւանում: Հիմա ահռելի չափերով սիգ կայ Սեւանում, քանի որ այդ ձուկը իշխանից չուրջ տասը անգամ աւելի ձկնկիթ է գնում: Այնպէս բազմա – ցաւ սիգը, որ դարձաւ Սեւանի ձկնոր – սութեան պլանների հիմական «կատա – րողը»: Բաւական է ասել, որ վերջին տարիներս սիգի պետական որսը Սեւա – նում կազմում էր տարեկան չուրջ տասը հազար ցենտներ, իսկ իշխանի չորս ցե – ղերը միասին տալիս էին 1,5–2 հազար ցենտներ: Եւ դա ուրախալի է, սիգի կլի – մայավարժեցումը լիովին արդարացրեց իրեն: Սակայն արագ աճելով, սիգը ա – կամայից մրցակից դարձաւ իշխանին, դա կարող է աղէտալի դառնալ իշխանի հա – մար: Իսկ իշխանը չա՛տ է արժէքաւոր, չա՛տ է կարեւոր ոչ միայն մեր երկրի, այլեւ ամբողջ աշխարհի խտխոֆաունա – յի համար: Ինքներդ դատեցէք. երկրա – գնդի վրայ ձկան այդ տեսակից միայն Սեւանում կայ եւ եթէ այն վերանայ, աշխարհի կենդանիների ցուցակից կը ջնջուի մի շատ կարեւոր ու գեղեցիկ ձըկ – նատեսակ եւս՝ իր չորս ցեղերով: Այն – քան կարեւոր հարց է իշխանի պաշտպա – նութիւնը, որ այդ տեսակի ամենաարժէ – քաւոր եւ արագ վերացող ցեղը՝ ձմեռա – յին բախտակը պէտք է մտցնել Միաւոր – ուած Ազգերի «Կարմիր գրքի» մէջ եւ ահազանգ տալ, թէ՝ վերանում է կենդա – նական այդ տեսակը, պաշտպանեցէ՛ք ու պահպանեցէ՛ք բոլոր միջոցներով:

Եւ ահա մենք ներկայ ենք նրա պաշտ – պանութեան միջոցներից մէկին: Իր եռե – ւեց փրփրադէզ ալիքներ թողնելով, նաւը սլանում է Սեւանի հարթ առկայծող մակերեսով, իսկ նրա վրայի մարդիկ յատուկ ապարատով հետազօտում են լճի խորքը. սիգի վտառներն են փնտռում:

Վերջապէս, հետախոյզը ազդանշան տուեց եւ նաւը կտրուկ կանգ առաւ. Նշա – նակում է, յայտնաբերուած վտառը այն – քան ստուար է, որ արժէ զբաղուել նրա – նով: Նարնջագոյն համազգեստներ հա – գած երիտասարդ ձկնորսներն արագ – արագ նետեցին իր տեսքով տարօրինակ ուռկանը եւ նրանով հրջապատեցին ջրի յարկի այն հատուածը, ուր ձկների ե – րամն է:

— Էդ ո՞ւ ես, Յակո՛բ... ա՛յ տղայ, ձկնորսութեան նոր մեթոդնե՞ր ես բա – նեցնում...

Նաւ բարձրանալուն պէս զրկախառ – նուեցինք: Նորադուզի հին ձկնորսներից է բրիգադի ղեկավար Յակոբը, թիկուն – քը՝ լայն, կուրծքը՝ լայն, կոճղի նման տեղում անսասան: Նոյն Յակոբն է, ինչ տասնհինգ տարի առաջ՝ լայն դէմքը քամահարուած, ուռկան քաշող բազուկ – ները հաստ ու մկանուտ:

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար. – 6)

մը որուն իրաւասութիւնները եւ պաշտօնէութիւնները չեն կրնար անցնիլ եւ տարածուիլ եկեղեցւոյ շրջագիծի սահմաններէն անդին:

Մարսէյլը, հայկական Մարսէյլը ինչպէս կ'ըսուի, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հարաւային Ֆրանսայի Թեմին առաջնորդանիստ կեդրոնն է:

Կեդրոն մը, թեմ մը որ ինչպէս գրեցինք մինչեւ երկրորդ աշխարհամարտը ընթացաւ միշտ լրիւ կառոյցով մը եւ արդիւնաւոր գործունէութեամբ: Անկէ յետոյ որքան որ ալ կազմակերպական մեքենան առաջուան պէս լարուած չէր, Առաջնորդարանը շարունակեց իր ընթացքը, իր գործունէութիւնը առաջնորդական փոխանորդներու նշանակումով եւ յաջորդական Ազգային Կեդրոնական Վարչութիւններով, ի գոհունակութիւն բոլորին:

Վերջին երեսփոխանական ընտրութիւնները տեղի ունեցան Յուլիս 1965ին: Գաղութի համերաշխ գոյակցութեան համար, մեծ ճիգերով, կազմուեցաւ միացեալ ցանկ: Այս քուէարկութիւններէն դուրս եկաւ Երեսփ. Ժողով մը որ ընտրեց նոր Ազգ. Կեդր. Վարչութիւն մը եւ Երեսփ. Ժողովը միաձայնութեամբ ընտրեց որպէս առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան, որ վարեց այս պաշտօնը մինչեւ 1970:

Այս թուականէն ի վեր Ազգ. Կեդրոնական Վարչութիւնը կրեց կարգ մը փոփոխութիւններ, վերակազմուեցաւ բայց Առաջնորդի աթոռը կը մնայ մինչեւ այսօր թափուր:

Այս վերջին տարիներու մէջ է որ մթնոլորտը խաթարուեցաւ: Մէկ, երկու եկեղեցիներ սկսան խնդրոյ առարկայ դարձնել Առաջնորդարանի գոյութիւնը, ինչ որ յառաջացուց հակաճառութիւններ, դիրքորոշումներ, պայքարներ որոնք ստեղծեցին ճակատներ եւ յանգեցան այսօրուան այս պառակտուած վիճակին:

Դարձեալ կը կրկնենք, չենք ուզեր հաւկնիլ, կամ աւելի ճիշդը չենք ուզեր դրդել, հակառակ որ բոլոր տուեալները ունինք, կարծիքի այս յանկարծական փոփոխումի դրդապատճառներով եւ դերակատարներով, կ'ուզենք միայն պարզել կացութիւնը դրական կարգադրութիւններու յանգելու մտադրութեամբ:

Գիտենք որ դեռ կան բարի կամքերով գրահուած մարդիկ որ կ'ուզեն խաղաղ, համերաշխ, միակամ տեսնել այս գաղութը, գաղութ մը որ ալ աւելի իր ճիգերը պէտք է համադրէ եւ կեդրոնացնէ դէպի ազգային շինարար աշխատանք: Երբ գիտենք թէ որքան կարիքներ ունի մեր ժողովուրդը, երբ գիտենք թէ որքան ազգային տարողութեամբ կենսական հարցեր կան լուծուելիք, յանձնառութիւններ կան առնուելիք որ այսօր անհանդուրժելի կը դառնան այս սին պայքարները:

Հարաւային Ֆրանսայի գաղութը իր այս թեմական դրութեամբ, մեծ առաւելութիւն մը կը ներկայացնէ Ֆրանսայի միւս շրջաններուն վրայ:

Թեմական այս կառոյցը վերակազմելով, զօրացնելով, օժտելով համապատասխան ժողովներով եւ մարմիններով ինչպէս նաեւ Առաջնորդի մը ընտրութիւններով կամ առաջնորդական փոխանորդի մը ժամանակաւոր նշանակումով, լաւագոյնս ստացած կ'ըլլանք մեր ժողովուրդի ազգային առողջ դիմագիծի պահպանման:

Հայոց Առաքելական Եկեղեցին որպէս դարաւոր հաստատութիւն, իր փառքի եւ անկումի շրջաններով եղած է հաւատացեալ հայ զանգուածներուն համար հոգեկան մխիթարութեան, վերագարթնումի վայր: Եղած է որոշ դարաշրջաններուն մեր մշակոյթի պահպանման, տարածման եւ զարգացման վայր: Եղած է նոյնպէս ազգային վառարան, բառին ազգայնական եւ քաղաքական իմաստով: Ան այսօր եւս պէտք է շարունակէ այս ուղիով:

Կը բաւէ բանալ մեր աչքերը եւ դիտել մեր առօրեան համոզուած ըլլալու համար որ արդէն այս դամոկլեան սուրը կախուած է մեր եկեղեցիներու գմբէթներուն վերեւ: Շարունակել այս ընթացքով, այս ճանապարհով կը նշանակէ դաւաճանել Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ, այսինքն անոր դարաւոր աթոռին:

Այս վտանգը դիմագրաւելու համար, պէտք կայ հաւաքական, կեդրոնացուած ու ներդաշնակեալ աշխատանքի որ այժմու կացութեան մէջ անկարելի է:

×

Ուստի, բոլոր եկեղեցիները իրենց հովուական թէ աշխարհական պատասխանատու անձերով եւ մարմիններով, ազգային սաստ պարտականութիւն ունին կառչիլ իրենց թեմական կազմակերպական մեքենային, բոլորուիլ իրենց ներկայացուցչական մարմիններուն շուրջ, դնել ազգային հաստատութիւնները եւ առաջին կարգին Առաջնորդարանը, իրենց արժանաւոր պատուանդանին վրայ:

Այն ատեն առաւել զօրացած, առաւել անխոցելի դուրս պիտի գայ ոչ միայն Հարաւային Ֆրանսայի գաղութը, այլեւ ամրացած պիտի ըլլայ Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին իր Մայր Աթոռ Էջմիածնով, ի շահ եւ ի փառս բովանդակ հայ ժողովուրդին:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

(5 եւ վերջ)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՊՐԻԼ 24-Ը

ՄՈՆՓԵԼԻԷԻ ՄԷՋ

Մոնփելլիէ եւ շրջանները կը հաշուեն յիսուն հոգինոց հայկական համայնք մը ուր երկու տարիէ ի վեր կեանքի կոչուած է «Մոնփելլիէի եւ շրջանի Հայկական Բարեկամական Միութիւն» մը, որ առաջին տարին սեղմ շրջանակի մէջ ոգեկոչեց Ապրիլեան նահատակաց յիշատակը, իսկ այս տարի կապ հաստատելով Վալանսի Հոգաբարձութեան հետ, աւելի հանդիսաւորութեամբ կարելի եղաւ ոգեկոչել Մեծ Եղեռնի 62րդ տարեդարձը:

Մայիս 15ին, կիրակի կէսօրէ ետք Մոնփելլիէի ֆրանսական Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ մէջ պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ: Պատարագեց Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան, որուն կը ծառայէր Վալանսի Նարեկ քահանան: Դպրաց դասը կը ղեկավարէր Հայազատ Օհաննեան: Պատարագին ներկայ եղան տեղւոյն կաթողիկէ եպիսկոպոսի ներկայացուցիչը, բողոքականաց պատուելին եւ այլ շրջաններէ եկած հայ ընտանիքներ:

Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան իր քարոզին մէջ անդրադարձաւ 1863ի Սահմանադրութենէն մինչեւ 1894–1896ի ջարդերուն, առաջին աշխարհամարտին՝ որմէ օգտուելով կը գործադրուէր Թուրք կառավարութեան ծրագրած Հայերու ցեղասպանութիւնը: Հայ ժողովուրդը տակաւին կ'ապրի ու կը ստեղծագործէ, իբրեւ յարուցեալ ժողովուրդ:

Պատարագէն ետք, գրեթէ բոլոր ներկաները, շուրջ 120 հոգի, հաւաքուեցան քաղաքէն դուրս ճաշարանի մը մէջ, ուր ճաշի պահուն խօսք առնելով կաթողիկէ եւ բողոքական հոգեւորական ներկայացուցիչները դրուատեցին Հայերու արժանիքները: Յակոբ Եպիսկ. դրուագներ պատմեց Կոմիտասի վերջին տարիներէն:

Ուշ գիշերին վերջ գտաւ ճաշը՝ ջերմ մթնոլորտի մէջ:

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան կազմակերպած պարահանդէսին ընթացքին, որ տեղի կ'ունենար Մայիս 14, Շաբաթ գիշեր Ժորժ Սէնքի շքեղ սրահներուն մէջ, քանի մը հարիւր հայրենակիցներու ներկայութեամբ, եւ խանդավառեալ Տէտէճեան նուագախումբով եւ երգիչ Եորկանցի մասնակցութեամբ, Նախագահուհի Տիկ. Թադէոսեան ուղերձ մը կը կարդար, որուն գլխաւոր մասերը ահա.— Ամէն անգամ որ խօսք կ'առնենք Կապոյտ Խաչի կողմէ, մեր միտքը բնականաբար կ'երթայ դէպի հայ կինը. պատմութեան անցած են այն ժամանակները երբ իր կերպարը վշտի ու թախիծի մռայլ գոյներու դրոշմը կը կրէր իր դէմքին. այժմ փոխուեր են ժամանակները: Հայ կինը ձերբազատած այդ տխուր կեանքէն, շնորհիւ իր գործունեայ կենցաղին ձեռք բերած է մեծ յաջողութիւններ կեանքի զանազան ասպարէզներուն մէջ, մանաւանդ լծուած ազգային եւ ընկերային կենսական գործին, միշտ աւանդապահ, կրցեր է հայեցի դաստիարակութիւն տալ իր զաւակներուն: Ներկայիս ՀՕՄը, կամ այստեղ՝ Կապոյտ Խաչը կը ներկայանայ որպէս արտայայտիչը հայ կնոջ պարտաճանաչ ազնիւ ոգիին, որ նախախնամական դեր մը կը կատարէ սփիւռքի մէջ իր հայապահպանման առաքելութեամբ եւ բարեսիրական գործերով: Կապոյտ Խաչի Պելֆոնթէնի կայանի շէնքը իր լրումին հասցնելու համար, մեծ զոհողութիւններու առջեւ կը գտնուի Միութիւնս: Վստահ ենք որ մեր մասնաճիւղերու անդամուհիներուն նուիրումին եւ ժողովուրդին առատաձեռնութեան շնորհիւ, ի վերջոյ պիտի յաջողինք վերջացնել շէնքը որ մեզի հնարաւորութիւնը պիտի տայ, աւելի հանգստաւէտ պայմաններով ընդունելու մեր մանուկները:

ԳԵՂԱՄ

[illegible]

Ֆրանսական հեռատեսիլի ԱՆԹԷՆ 2 կայանին համար, Աոլէն Փափազեան սկսած է պատրաստութիւնը «Հայերը» յայտագրի մը, որ պիտի տեւէ կէս ժամ: Ֆիլմը կը դարձուի մինչեւ Յունիս 24 եւ ԱՆԹԷՆ 2ի յայտագրին կ'արձանագրուի յետագային:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (347)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՊԵՐՃԱՂԻՑԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Փերինայի ննջասենեակին մէջ մահճակալ մը, փոքր սեղանէ մը եւ երկու աթոռէ ուրիշ կարասի չկար:

Սենեակին դրան դէմ վարագոյրով ծածկուած պատուհան մը կար:

Պեմպօ դուռը կղպեց, բանալին տաբատին գրպանը նետեց եւ այնպէս ձեւացնելով որ Պիանքան չէր տեսած, պատուհանին քով երթալով բացաւ եւ դուրս ծռեցաւ:

Պատուհանը քովընտի ամայի փողոցի մը վրայ կը նայէր եւ գետինը հազիւ քսան ոտնաչափ վարը կը գտնուէր:

Այս քննութիւնը կատարելէ յետոյ Պեմպօ Պիանքայի դառնալով տեսաւ որ ան իր դաշոյնը ձեռքը բռնած էր:

Սրիկայ կղերականը շարաշուք ժպիտ մը ունեցաւ: Այս անգամ այլեւս վէրքի մը փոխարէն անոր օձիքը պիտի չձգէր:

Եւ ահա վճռական քայլերով անոր մօտեցաւ:

.

Այժմ երկու բառով պատմենք թէ ինչպէս Պիանքա հաստատուած էր Փերինայի ննջասենեակին մէջ:

Պիանքա Փերինայի ննջասենեակը մըտնելուն պէս գիտակցութիւնը կորսնցուց:

Պիանքա, որ գգեստին տակէն դաշոյնը բռնած էր, երբ մարելով մահճակալին վրայ ինկաւ, դաշոյնը ձեռքէն վար ինկաւ:

Փերինա դաշոյնը նշմարելով վերցուց եւ նայուածքը Պիանքայի դարձուց:

— Խեղճ աղջիկ, մոլորած ակռաներուն տակէն:

Փերինա ամէն բան հասկցած էր:

Երբ Պիանքա Փերինայի խնամքներուն շնորհիւ ինքզինքին եկաւ, սկսաւ շուրջը բաներ մը փնտռել:

Փերինա զայն տեսնելով ամէն բան գուշակեց եւ դաշոյնը անոր երկարելով ըսաւ.

— Ահա փնտռածնիդ:

Պիանքա դաշոյնը խլելով ափին մէջ սեղմեց եւ չորս կողմը աչք մը պտըտցնելէ յետոյ ժպտելով ըսաւ.

— Դուք ինծի բարեկա՞մ էք թէ թըշնամի:

— Բարեկամ եմ, օրիորդ, մի վախնաք, պատասխանեց Փերինա:

— Այժմ այլեւս չեմ վախնար, թոթովեց Պիանքա:

Եւ երկու գեղեցիկ մանկամարդուհիները իրարու երես նայելով ձեռք սեղմեցին:

— Ո՞ւր եմ, հարցուց Պիանքա:

— Արամթիմոսի պալատին մէջ: Արամթիմոսը չէ՞ք ճանչնար: Հռչակաւոր բանաստեղծ մըն է, որուն գրած քերթուածները ամէն ոք հեւ ի հեւ կը կարդայ, իսկ պարսաւական նամակները աշխարհի մեծամեծները կը ցնցեն: Շատ համեստ է եւ շատ ալ դրամ կը շահի: Մարդ մըն է որ շատ կը պոռայ, բայց չար չէ: Մենք որ զինքը լաւ կը ճանչնանք, կը զարմանանք թէ մեծամեծները ինչո՞ւ այդքան կը վախնան իրմէ: Շատ առատաձեռն է եւ շատ բարի է մեզի հետ:

— Ձեզի՞ հետ, ձենէ ուրիշ կի՞ն ալ ունի որ, թոթովեց Պիանքա կարծելով որ Փերինա բանաստեղծին կինն էր:

Փերինա կաս-կարմիր կտրեցաւ:

— Ոչ, օրիորդ, մենք իր սպասուհիներն ենք:

— Ձենէ ուրիշ սպասուհի՞ ալ ունի:

— Ինէ ուրիշ տասնմէկ սպասուհի ունի, օրիորդ:

— Ըսել է պարոն Արամթիմոսը պատուաւո՞ր մարդ մըն է:

— Այո, օրիորդ, պատուաւոր է… բայց դուք միշտ զգուշանալու էք որ…

— Զգուշանալո՞ւ… որմէ՞ն… ինչէ՞ն:

— Ձեր երեսէն յայտնի է որ դուք մեր արհեստը չէք կրնար ընել…:

— Դուք հոս ի՞նչ արհեստ կ'ընէք որ, գոչեց Պիանքա զարմացած:

— Թէ տանտիրուհին ենք, թէ սպասուհին: Կ'երեւի թէ մեր տէրը ձեզ իբր սպասուհի բերաւ հոս…: Այնպէս չէ՞ օրիորդ:

— Ոչ, զիս հոս բերողը ձեր տէրը չէ… այլ՝ միւս մարդը… այն որուն հետ տեսաք զիս քիչ առաջ…:

— Պեմպօ՞ն:

— Այո, անունը Պեմպօ է:

(Շար.)

ՄԻՇԷԼ ԶԵՎԱՔՕ

Այրի Տիկին Վարդանոյշ Դաւիթեան (ծնեալ Նիկողոսեան), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դաւիթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տէչեան (ծնեալ Դաւիթեան) եւ բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծհօր՝

ԴԱՒԻԹ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 22ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշ. (Մայիս 26) ժամը 15.30ին Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Քլամարի հին գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն կ'ողբայ իր ընկերոջ՝

ԴԱՒԻԹ ԴԱՒԻԹԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 22ին եւ ցաւակցութիւններ կը ներկայացնէ ողբացեալին ընտանիքին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Ռայշէլ եւ զաւակունք՝ Լօզան, ու համայն պարագաները կը ծանուցանեն թէ Կիրակի, Մայիս 29, Ժընեւի Ս. Յակոբ Հայաստանեայց եկեղեցիին մէջ, յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ իրենց մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ԹԻՒԹԻՒՆՃԵԱՆԻ

ազգային գործիչ, վաստակաւոր հրապարակագիր եւ յայտնի մտաւորական:

Իր յիշատակը յարգող բոլոր ազգայիններէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գույումճեան Արամ Սողոմոնեանցի կսկծալի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 200 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով միասին ցաւակցութիւն կը յայտնէ Միութեանս փոխ-նախագահ Տէր եւ Տիկին Ալեքսան Պապայեանի եւ զաւակին, այրի Տիկին Վարսենիկ Աչչիբաշեանի, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Աչչիբաշեանի եւ զաւակներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց սիրելի հօր, մեծհօր, խնամիին եւ ազգականին Աւագ Պապայեանի մահուան առթիւ (մահացած Հայաստան, Զանգեզուր):

Այս տխուր առթիւ, Միութիւնս փոխան ծաղկեպսակի «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրէ 100 Ֆր.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պոնտիէն Պալեան ընտանիքները կը նուիրեն 100 Ֆր. Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ, 100 Ֆր. Իսիիի Բողոքական եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ին, իրենց երեք հայրենակիցներուն՝ Պետրոս Սահակեանի, Երուանդ Ատանալեանի եւ Յարութիւն Էմիրզեանի յիշատակին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կ. Սապունճեանէ 100 Ֆր. Տիկին Սապունճեանի ապաքինման առթիւ:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երիտասարդ Հայուհի մը, տրամադիր է երախաներով զբաղելու կամ տան աշխատանքներ (մենամ) տանելու. բնակութիւն եւ սնունդ միասին: Դիմել Աղքատախնամին. Հեռաձայն 878-02-99,

ÉTOILE DE MOSCOU

Restaurant · Spectacle de grande Classe

Victor NOVSKY et LES CHŒURS RUSSES

DJAN TATLAN

NORAIR AKLIAN

et tout un programme

Orchestre tzigane SIMON VOLTYS

6, rue Arsène-Houssaye (Etoile) tél. 359 63 12

A VENDRE

EN TRES BON ETAT

1) Une machine Dubied rectiligne J. D. R. largeur 160, Jge 8.

2) Une machine circulaire Mélior Bromley Jge 12 mailles retournées bord-côtes tenants.

Tél. : 642-20-60

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

14, Սէնթ-Օնորին-տէ-Փէրբ

Ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Յուլ. 2ին 6–14 տարեկան մանուկներու համար:

Արձանագրութիւններու համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի գրասենեակը, Պարոյր Սեւակ գրադարան, Երկուշաբթի օրերը ժամը 15էն 17, 32 Ռիւ տը Թրէվիզ, 75009 Փարիզ կամ հեռաձայնել 985-36-53

ԾՈՎԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՆ-ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ

28, 29 եւ 30 Մայիս

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԾՈՎԵԶԵՐԵԱՅ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԿԱՅԱՆԻՆ ՄԷՋ

14 Սէնթ-Օնորին-տէ-Փէրբ

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ՄԸ

MONT ST. MICHEL

VILLEDIEU-LES-POELES

(ville du cuivre)

OMAHA BEACH

եւ Նորմանտիի ցամաքահանման տեսարժան վայրերը

Կարմիր Խաչուհիներու սովորական հիւրասիրութիւն:

Օթոքարը որ Կարմիր Խաչի անդամներու տրամադրութեան տակ պիտի գտնուի երեք օրուան ընթացքին, կը մեկնի ժամը 7.30ին Սքուար Մոնթոլոն, Մեթրօ Քատէ:

Վերադարձ Երկուշաբթի ժամը 22-23:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել Պերճուհի Սաղաթլէեան 738-35-74 Ռոզին Նաւասարդեան 985-36-53

FONDATION MARIE-NUBAR

57 bd. Jourdan, M° Pte. d'Orléans

Կիրակի, Մայիս 29, ժամը 20.45ին դասախօսութիւն:

Հայր Նորվան Զաքարեան՝

Հայ եկեղեցւոյ պատարագամատոյցը:

ՇԱՎԻԼ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի, Մայիս 29, Հոգեգալստեան առթիւ պատարագ կը մատուցուի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Վիէնի մասնաճիւղին դաշտահանդէսը ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ:

Imprimé sur les Presses

DU JOURNAL «HARATCH»

83, rue d'Hauteville 75010 Paris

— ՄԱՅԻՍ 28 —

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ

ՀՌՉԱԿՄԱՆ 59ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21ին Մշակոյթի տան ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ սրահին մէջ

12-14, Ռիւ Սէն Պազիլ

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՄԱՍԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ

Կը խօսին

Մէթր ՄԻՇԷԼ ՓԸՉԷ (Քաղաքական Խորհուրդի անդամ)

Ընկեր ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Կը ցուցադրուի Հայկ. Դատի Յանձնախումբի ժապաւէնը՝

Ապրիլեան Եղեռնի 60ամեակը գաղութէ գաղութ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան խումբին պարահանդէս երեկոյթ, Շաբաթ Յունիս 4, ժամը 21էն մինչեւ լոյս քաղաքապետարանի Սալ տէ Ֆէթը, Ռիւ Վոլթէր:

Կը խօսի ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէին, այս Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 20.30ին, Փալէ տը լա Ֆո լաո:

Կը նախագահէ ընկ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Կը խօսի ընկ. ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Պաշտօնական բաժինէն ետք ընկերահամակրական խնճոյք:

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՀԻՄՆԱՔԱՐԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ

ՓԷՌ-ԼԱՇԷԶԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 16ին Փէռ-Լաշէզի մէջ (մուտք Կամպէթա) կը կատարուի հանդիսաւոր արարողութիւնը յուշարձանի հիմնաքարին, նուիրուած Հայ Զինուորին եւ Ֆրանսայի ազատութեան համար նահատակուածներուն:

Բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահ՝

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆԻ

եւ ի ներկայութեան բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու:

Հայ գաղութը կը հրաւիրուի իր խուռներամ մասնակցութիւնը բերել այս արարողութեան:

ԱՂԹԱՄԱՐ

AKHTAMAR

Cabaret Arménien

24, Rue Rodier — 75009 PARIS

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇ —

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳ

Réservation. — Tél. : 236-91-10

Բաց է ամէն օր

Ouvert tous les jours

ՀԱՅԿ. ՊԱՐԵՐՈՒ

ՓԱՌԱՏՕՆ

ՆԻՍ

կազմակերպութեամբ

ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՆԱՅԻՐԻ

ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ (Փարիզ)

30 ՊԱՐՈՂ - ՊԱՐՈՒՀԻ

Մայիս 28, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21

SALLE DU CASINO CLUB

pour la Fête des Mères offrez un foulard

CELIGNY

a le plaisir de vous annoncer la création d'un très BEAU FOULARD ARMENIEN

C'est le cadeau à offrir à ceux que vous aimez, à ceux que vous voulez honorer, et faites-vous plaisir en l'achetant pour vous-même.

Prix promotionnel du foulard en tergal

"Alphabet Arménien"

80 cm×80 cm, en 4 couleurs sur fond naturel, Fr. 75. — ttc.

Quantité limitée

Ce foulard est en vente à la LIBRAIRIE PALOUYAN

9, Rue de Trévise

75009 PARIS

et envoi contre-remboursement Fr.75 + Fr 7 frais d'envoi.

Vous pouvez nous écrire pour tout renseignement à

CELIGNY, BOITE POSTALE 9, 94130 NOGENT-SUR-MARNE

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
27
VENDREDI
27 MAI
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

52րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 13.865 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 52e ANNÉE — N° 13.865

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

քանի մը տողով

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ Հինգշաբթի առաւօտ դեռ կը մերժէր բանակցիլ եւ կը թուէր թէ վճռած է մաշումի քաղաքականութիւն մը վարել։ Հոլանտայի կառավարութիւնը նախ կը պահանջէ 105 դպրոցականներուն ազատ արձակումը։ Այս երախաները երեք օր է անընդունելի կեանք մը կ'ապրին, բանտարկուած իրենց դպրոցը, ուր միայն Չորեքշաբթի իրիկուն տաք կերակուր մը կերած են։ Մոլուքուացիները չգործադրեցին իրենց առաջին սպառնալիքը՝ պատանդները սպաննել Չորեքշաբթի ժամը 14ին։ Ամէն պարագայի մէջ, ամէնէն սպառ դառն իսկ չարչարացներ 105 անմեղ երախաներու այս «առեւանգումը»։

ԼԻՎԸՐՓՈՒԼ շահեցաւ Ֆութպոլի Եւրոպայի բաժակը մէկի դէմ երեք կէտով պարտութեան մատնելով գերմանական Մէօնխընկլատպախը, Հռոմի մէջ։ Ֆրանսական բաժակի կէս – աւարտականները տեղի կ'ունենան Յունիս 11ին եւ 14ին, նանթ կը մրցի Սէնթ Էթիէնի դէմ եւ Բէթիս՝ Նիսի։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ արեւմտեան մէկ գիւղը, մէկ հոգի սպաննուած է եւ երեք հոգի վիրաւորուած։ Ասոնք կողմնակիցներ էին ընդդիմադիր Հալք կուսակցութեան եւ դէպքը պատահած է ընտրապայքարի ընթացքին։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ղեկավարները որոշեր են ազգային նոր փառերգ մը իւրացնել փոխարինելու համար այն փառերգը որ ներկայիս քիչ մը կը խանգարէ։ Արդարեւ մինչեւ 1944 «Միջազգային»ն էր, որ կ'երգուէր իբրեւ փառերգ, բայց այդ թուականին «Խորհ. Միութեան փառերգ»ը եկաւ փոխարինելու Միջազգայինը, վասնզի Սթալին կ'ուզէր որ երգը պատերազմական ճիգի եւ յետագային վերաշինութեան մղէ ժողովուրդը։ Վերջերս արդէն միայն երաժշտութիւնը կը նուագէր եւ բառերը երբեք չէին երգուեր։ Ներկայիս Կեդրոնական Կոմիտէն ղեկոյց մը կը յայտնէ թէ վաւերացուցած է նոր փառերգի մը երաժշտութիւնն ու բառերը, առանց մանրամասնութիւններ տալու։

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ներկայ վարիչները Պէթհովէնէն ետք, ներում շնորհեցին նաեւ Շէյքսփիրի, Սերվանթէսի, Հայնէի եւ Մայակովսկիի։ Արդարեւ, «Չորսերու խմբակը» եւ ի մասնաւորի Մաօյի այրին արգիլած էին այս հեղինակները, բայց հիմա համաձայն «Թող հարիւր ծաղիկներ ծաղկին» սկզբունքին, Քօթ-խուէն տիւ Ֆէօփը կը յայտնէ թէ պանդուածին տրամադրութեան տակ պիտի դրուին այլեւս վերոյիշեալ հեղինակներու գործերը։

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՊԱՌ պատասխանեց լրագրողներու կարգ մը հարցումներուն, նախարարաց Խորհուրդէն ետք եւ ակնարկելով նախորդ օրուան ցոյցերուն եւ գործադուլին, ըսաւ. «Տողանցք սիրող – ներ եթէ կան եւ ցուցատախտակ կրող – ներ, ատիկա պատճառ չէ որ կառավարութիւնը որեւէ ձեւով յուզուի»։ Պառ համաձայն է խօսելու եւ պայմանագրական քաղաքականութիւն մը վարելու բայց ատիկա ինքնանպատակ չէ։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ նոր կուսակցութիւն մըն ալ ծնած է, որ մկրտուած է Քրիստոնեայ ժողովրդավարութիւն։ Մաս կը կազմէ մէջ մեծամասնութեան, իր նպատակն է պայքարիլ որպէսզի Ֆրանսա ամբողջատիրական վարչակարգի մը ձեռքը չիյնայ։ Նախաձեռնողն է՝ Ժօր. տը Պենուվիլ։

ԱՄԻՆ ՏԱՏԱ յայտարարած է որ ուղղուի թէ չուզուի միտքը դրած է Լոնտոն երթալ։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ, Մայիս 23)

ԱՐԱՐԱՏ ՅԱՂԹԵՑ ԿԱՐՊԱՏՆԵՐՈՒՆ 1 – 0

Երեւանի Հրազդան մարզադաշտին մէջ, Մայիս 22ին, Արարատ Օլի դէմ մէկ կէտով յաղթեց Կարպատներուն, խորհրդային 40րդ ախոյեանութեան մրցումներու շարքին։

Երեւանցիք, երեք չարթուան դադարէ մը ետք, դաշտ իջան երիտասարդ կազմով։ Առաջին կիսախաղին Արարատ տիրապետած է դաշտին։ Պահ մը սակայն, Կարպատներու կեդրոնի յարձակողը միմինակ մնացած է Գագիկ Ղազարեանի դիմաց, որ առաջին անգամ ըլլալով բեր – դապահ էր եւ յաջողած է ետ մղել հակառակորդ գնդակը։

Երկրորդ կիսախաղին, Արարատ միշտ յարձակողականի վրայ էր եւ 55րդ վայրկեանին, Յովհաննիսեան կոլի վերածեց Մինասեանի փոխանցումը։

Արարատ, այս մրցումին, ներկայացած է հետեւեալ կազմով.— Ղազարեան, Գէորգեան, Սարգսեան, Միրզոյեան, Մովսիսեան, Ցարուիթինեան, Բոնդարենկօ, Յովհաննիսեան, Սամուէլ Պետրոս – եան (Մինասեան), Նազար Պետրոսեան, Խաչատրեան։

Արարատ չորս հանդիպումներուն շահած է հինգ կէտ եւ դասաւորման 8րդ տեղը կը գրաւէ։

×

Դ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ, Մայիս 18ին տեղի ունեցած է Դ. Դեմիրճեանի նուիրուած յոբելենական հանդիսութիւնը, գրագէտի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ։ Ալ. Սպենդիարեան թատրոնի դահլիճին մէջ՝ բեմին վրայ տեղ գրաւած են Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան եւ կառավարութեան ղեկավարները. ներկայ եղած են Խորհ. Միութեան Հանրապետութիւններու պատուիրակութիւնները եւ արտասահմանեան բազմաթիւ հիւրեր՝ որոնք հրաւիրուած են մասնակցելու յոբելեանին։ Բացումը ըրած է Յոբելենական Յանձնախումբի նախագահը՝ վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան։ Դեմիրճեանի կեանքին ու գործին մասին խօսած է Հայաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան քարտուղար Մկրտիչ Սարգսեան։ Խօսք առած են Խորհ. Միութեան, Վրաստանի եւ Ատրբէջանի Գրողներու Միութեանց վարչութեան քարտուղարները, նաեւ Վարդուհի Վարդերեսեան, Սիլվա Կապուտիկեան։ Յոբելենական հանդիսութիւնը վերջ գտած է համերգով։

×

Դ. Դեմիրճեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ տեղի ունեցող յոբելենական հանդիսութիւններու շարքին, Երեւանի մէջ, Մայիս 18ին, գրագէտին անունը կրող դպրոցի բակին մէջ բարձրացած Դեմիրճեանի կիսանդրիի բացումը կատարուած է։ Այդ առթիւ հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է, որու բացումը ըրած է Երեւանի փոխ–քաղաքապետ Նուրի Ջավադեան։ Ողջոյնի խօսք արտասանած են Մուշեղ Գալշոյեան եւ Դ. Դեմիրճեան դպրոցի աշակերտուհիներէն մէկը։ Հանդիսութեան ներկայ եղած են վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Կարէն Դալլաքեան եւ կուսական ու կառավարական ղեկավար դէմքեր։

×

Յոբելենական հանդիսութիւններուն ներկայ եղած հիւրեր այցելած են Երեւանի պանթէոնը եւ ծաղիկներ դրած Դ. Դեմիրճեանի շիրիմին։ Ախալքալաքի շրջանի պատուիրակութիւնը ափ մը հող բերելով գրագէտին ծննդավայրէն՝ ցանած է իր շիրիմին վրայ։

×

Նոյն օրը, Երեւանի մէջ, Լենին պողոտային վրայ, բացուած է «Քաջ Նազար» սրճարանը, որու առաջին այցելուները եղած են յոբելեանին մասնակցող հիւրերը։

ՅԱՒԻՏԵՆԱԿԱՆ ԴԱՆԱՑԵԱՆ ՏԱԿԱՌԸ՝ ԹՈՒՐՔԻԱ

— o —

Նուվէլ – Օպսերվաթէօր շաբաթաթերթը կը գրէ իր վերջին թիւին մէջ.—

«Թուրքիա սնանկութեան եզրն է։ Քաղաքական քաոսէն անդին — 107 սպանութիւն տարւոյն սկիզբէն ի վեր — այսօր ականատես ենք տնտեսական խուճապական աղէտի մը։ Առաջին անգամ ըլլալով երկրին պատմութեան մէջ, կեդրոնական դրամատան հրապարակ հանած չէքերը չեն վճարուիր օտար դրամատուներու մեծ մասին կողմէ։ Ամիս մըն է, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Ճափոնի, Գերմանիոյ մէջ, դիւանագէտներու եւ լրագրողներու աշխատավարձքի վճարումը կը մերժուի սա պատճառաբանութեամբ.— «Այլեւս վարկ չենք կրնար բանալ Թուրք Պետութեան։ Պէտք է ապահովութեան միջոցներ ձեռք առնենք։

«Ի՞նչպէս հոս հասաւ Թուրքիա։ Երեք տարի է, Եըլմազեան նախարարին իսկ խոստովանութեամբ, առեւտրական հաւասարակշռութեան բացը 10 միլիառը կ'անցնի։ Դրամահոսութիւնը տարեկան 20 առ հարիւր է և գործազուրկներու թիւը երեք միլիոնի կը հասնի։ Անշուշտ քարիւղը եւ կենսանիւթերը նպաստեցին այս տագնապին։ Կիպրոսի գրաւումը նաեւ ծանր կը կշռէ երկրին նիւթականին վրայ։ Բայց այս ամբողջէն աւելի, ազգային տնտեսութեան աղէտալի մատակարարութիւնն է, դատապարտուած բոլոր մասնագէտներուն կողմէ, որ պատասխանատուն է նման խուճապի մը։

«Գէշ մատակարարութիւն մը, որ սակայն բաւական դրամներ լեցուց կառավարական շրջանակներուն մէջ։ Վարչապետ Տէմիրէլի եղբօր զաւակն իսկ, ինչպէս նաեւ Էրպաքանի եղբայրը խնդրոյ առարկայ են զեղծարարութեան գործերու մէջ։ Ուրիշ անձնաւորութիւններ կասկածելի են որպէս կաշառակեր Լոքհիտի հաստատութեան կողմէ։ Բայց դեռ պաշտօնապէս ամբաստանուած չեն, քննութիւնը բախտորոշ կերպով ընդհատուած ըլլալով թոյլ տալու համար կանխահաս ընտրութիւններ։ Եթէ Էճէվիթի Հալք կուսակցութիւնը այս ընտրութիւնները շահի, իշխանութեան գլուխ գտնուող բազմաթիւ անձեր կրնան մէկ օրէն միւսը ոչ միայն իշխանութիւնը կորսնցնել այլ եւ առաւ – փախուստեան համար դատարան քաշուիլ։

«Եւ յաւելեալ պատճառ մըն է աջին եւ Գնդ. Թիւրքէշի ֆաշիստ խմբակներուն համար, կը փափսան Պոլսոյ մէջ, սարսափի մթնոլորտ մը պահել որ անկարելի կը դարձնէ ընտրութիւններու բնականոն ընթացքը»։

ԽՈՐԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ ԵՒ ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ.Ի ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

ՅԱՒԵԼԵԱԼ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեքշաբթի օրուան մեր թիւով, հաղորդած էինք թէ Կիրակի օր, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ աթոռակից – կաթողիկոս ընտրուած էր Գարեգին Արք, որ կը դառնայ՝ աթոռակից Գարեգին Բ. Կաթողիկոս։

Նախ քան այս ընտրութիւնը, նոյն օրը, Կիրակի Մայիս 22ին, առաւօտեան ժամը 11ին կատարուած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Խորէն Ա.ի քահանայական կոչման 40ամեայ եւ կաթողի – կոսական ընտրութեան եւ օծման 14ամամեայ յոբելեանը, Քազինօ տիւ Լիպանի Թէաթր տիւ Լիպան հանդիսասրահին մէջ։ Ներկայ եղած են աթոռակից – կաթողիկոսի ընտրութեան առիթով Պէյրութ ժամանած Կիլիկեան Թեմի բոլոր պատգամաւորները, հոգեւորական դասը, պետական հայ երեսփոխաններ։։ Ինչպէս գրած էինք, ներկայ եղած են նաեւ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան եւ Անգլիոյ Հայրապետական Պատուիրակ Ներսէս Եպիսկ. Պօզապալեան, իբրեւ ներկայացուցիչներ Էջմիածնի Մայր Աթոռին։

Բացման խօսքը արտասանած է Լիբանանի Հայոց Թեմին առաջնորդը՝ Տաճատ Արք. Ուրֆալեան։ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան դերին եւ Խորէն Ա. Կաթողիկոսի կեանքին ու գործունէութեան մասին խօսած են Գերպ. Տոքթ. Եղիկ Ֆոնեալեան եւ Ամերիկայի Հայոց Արեւելեան Թեմին առաջնորդ Գարեգին Արք. Սարգիսեան։ Յոբելեարը՝ Խորէն Ա. արտասանած է շնորհակալութեան իր խօսքը։ Այնուհետեւ գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը՝ որուն մասնակցած են Շնորհալի երգչախումբը եւ անուանի արուեստագէտներ։

Յոբելենական հանդիսութիւնը վերջ գտած է ժամը 14ին։

Ժամը 16ին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանի վեհարանին մէջ, տեղի ունեցած է աթոռակից – կաթողիկոսի ընտրութիւնը, որու մասնակցած են Կիլիկեան Թեմի 166 հոգեւորական եւ աշխարհական պատգամաւորներ։ Ներկայ եղած են նաեւ Էջմիածնի Մայր Աթոռի զոյգ ներկայացուցիչները։

Աթոռակից – կաթողիկոսի ընտրութեան համար երեք թեկնածուները եղած են՝ Տաճատ Արք. Ուրֆալեան, Լիբանանի առաջնորդ, Գարեգին Արք. Սարգիսեան՝ Ամերիկայի Հայոց Արեւելեան Թեմին առաջնորդ, եւ Արտակ Արք. Մանուկեան՝ Թեհրանի Հայոց առաջնորդ։ 151 քուէով աթոռակից – կաթողիկոս ընտրուած է Գարեգին Արք. Սարգիսեան, որու օծումը կը կատարուի, Մայիս 29ին, Անթիլիասի Մայր տաճար Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ։

ԿՂԶԻ ՅՈՅՍԻ ԵՒ ԼՈՅՍԻ

— ՀՐԴԵՀԷՆ 17 ԱՄԻՍ ԵՏՔ —

ՈՒՐԱԽ ԼՈՒՐԵՐ Ս. ՂԱԶԱՐԷՆ

Մայիսեան այս արեւոտ օրը, բոլորովին տարբեր է Դեկտեմբերեան այն մշուշոտ իրիկուընէն, երբ կ'երթայի Ս. Ղազար: Աւրթն ալ, բարեբախտաբար, նոյնը չէ:

1975ի ձմրան այդ ցուրտ օրը, երբ սրտի սեղմումով մոթոսքաֆօն գիս կը տանէր կղզին Հայոց, վարանումով կը մօտենայի: Ի՞նչ պիտի տեսնէի այն ահաւոր հրդեհէն ետք, որ ծագած էր երեք օր առաջ, հրոյ ճարակ դարձնելով այնքան գանձեր:

Շուրջս ամէն ինչ տխուր էր: Երկինքը՝ աղտոտ սաւանի գոյն, ջուրերը՝ սեւ, վենետիկը՝ ամայի ու առանձին, խեղճ նման: Երբ ոտքս դրի կղզի, մութը իջած էր ու սգաւորներու կը նմանէին Մխիթարեան մեր հայրերը: Հազիւ կը համարձակէի նայիլ դէմքերուն ուր թախիծ կար: Արբահօր աչքերուն մէջ դեռ կը կարծէի տեսնել բոցեր, կը խուսափէի անդրադառնալու Հայր Սերովբէի յանկարծակի ծերացման, մինչ կը պատմէին ինծի թէ ի՛նչ ճիգ հարկ եղած էր թափել, որպէսզի 80ամեայ մեր Հայր Վահանը չնետուի բոցերուն եւ ջուրերուն մէջ: Հայր Ներսէսն ու Հայր Կոմիտասը յուզումով ձեռք կ'առնէին սեւցած սկիհներ, մոխրացած շուրջառներ, անճանաչելի դարձած քշոցներ ու ածխացած հնատիպներ: Ու դեռ քարուքանդ եկեղեցին եւ աւանդատան փլատակները:

Այս ամբողջին մէջ՝ մէկ մխիթարութիւն, ձեռագրատունը որ քանի մը տարի առաջ չինել տուած էր, ազգային բարեբարի տիտղոսին իսկ չարժանացած պարզ այլ մեծամիտ Հայ մը՝ Պօղոս Իսպէնեան եւ որու շնորհիւ փրկուած էին 4000 ձեռագրեր:

Օրերը, ամիսները անցած էին, բարեբախտաբար: Մայիսեան այս արեւոտ օրը, վենետիկ, գունազարդ, լեցուն է գոյնզգոյն զբօսաշրջիկներով: Ամէն լեզու կը լսուի բացի իտալերէնէն: Երկինքը առած է Զարիֆեանական կապոյտ մը, ջուրերը խաղաղ են ու ես՝ տխուր չեմ: Այս անգամ, վենետիկ եկած չէի Ս. Ղազարը տեսնելու այլ պարզապէս հարսնեւոր էի: Անհետացած սիրելի ընտանիքի մը վերջին շառաւիղը, անոյշ աղջիկ մը կ'ամուսնանար Ազոլոյի Մխիթարեան մատրան մէջ: Բայց եւ այնպէս Մարքօ-Փոլօ օդակայանէն առաջին հանդրուանս չէր կրնար Ս. Ղազարը չըլլալ:

Երբ ոտքս դրի կղզի, կղզիս յոյսի եւ լոյսի, վարդապետներու դէմքերուն վրայ միայն ժպիտ տեսայ այս անգամ: 17 ամիսներ անցած էին: Ամէն ինչ փոխուած էր: Գարունն ալ կ'օգնէր անշուշտ լաւատես մթնոլորտին: Ամէն կողմ՝ նոր կեանք մը կար:

Աբբահօր ու հայրերուն հետ, կ'անցնիմ կրկին հոնկէ, ուր անցեր էի: Ամէնէն առւելի գիս կը տպաւորէ եկեղեցին, որու համար կրնամ հոյակապ ածականը գործածել առանց վարանումի: Այնքա՛ն փառաւոր է վերաշինուած իր վիճակին մէջ, որ հազիւ կը քաշուիմ յայտնելէ թաքուն մտածում մը՝ լաւ որ այրեցաւ…:

Աւանդատանն ալ մեծ մասը վերաշինուած է ու կը զգամ որ ժամ մը իսկ չէ կորսուած այդ սեւ Դեկտեմբերէն ի վեր: Լումա մը իսկ չէ նետուած: Պարզ է, չէ բաւած տրուածը, բայց հայրերը, հակառակ երկրին ալ տնտեսական ծանր վիճակին, չեն վարանած պոհողութիւններ ընելու, հաւատքով ու կամքով:

Ծիչդ է նուէրներ եղան: Տուաւ մանաւա՛նդ ժողովուրդը, տուաւ նաեւ հարուստը, երբեմն դրամ, երբեմն… խոստում եւ մե՛ղք որ իւրաքանչիւր տուող առիթը չունի հաստատելու թէ տուածը որքա՛ն լաւ գործածուած է:

Այսօր ամէն ինչ գրեթէ կարգին է: Ելեկտրական գերարդիական կազմածներով օժտուած է վանքը, հակա-հրդեհ լաւագոյն դրութեամբ զինուած: Դեռ հոսհոն բանուորներ կան ու անաւարտ աշխատանքներ:

Հայր Ներսէսը ցոյց կուտայ նորոգուած սկիհներ ու քշոցներ: Զեմ հաւատար: Ի՛նչպէս կարելի եղած է նորի այս փայլը կրկին տալ: Հիւրանոցը կը հանդիպիմ երկու իտալացի մասնագէտի: Մաս կը կազմեն Գեղարուեստից Սպասարկու-թեանց հնատիպ հատորներու վերանորոգման ճիւղին: Բերած են քանի մը վերանորոգուած հնատիպ: Հիանալի աշխատանք մը տարած են, փոքրիկ ձեռքի հատորը 180 ժամ աշխատանքի կարօտած է, ուրիշ մը աւելի ու արժած՝ միլիոններ (լիր): Բայց արդիւնքը անհաւատալի է: Դեռ կայ ուրիշ ուրախ լուր մը, Երեւանի Մեսրոպ-Մաշտոց մատենադարանը, այս առթիւ, իր հաւաքածոյէն 107 հնատիպ կը ղրկէ Ս. Ղազար, փոխարինելու համար բոլորովին կորսուածներէն մաս մը: Հայաստան այս ձեւով փաստը կուտայ թէ գիտէ ըստ արժանւոյն գնահատել Մխիթարեան Միաբանութեան անգնահատելի առաքելութիւնը:

×

Ս. Ղազար, սիրելիս, որքան ուրախ եմ, այս անգամ: Շուրջս՝ արեւ ու կեանք ու մեր մեղուաջան հայրերը, որ պահ մը իսկ դադար չունին:

Ս. Ղազար, սիրելիս, որքան ուրախ եմ այս անգամ: Շուրջս կանաչ է ու ծառերը կը ծաղկին, այս մենաստանին լուռ պարտէզին մէջ: Պահ մըն ալ կ'աղօթեմ, սա փոքրիկ գերեզմանատան մէջ, ուր այնքան մեծեր կը հանգչին: Ոմանք միայն անուններ՝ Ալիշան, Հիւրմիւզ, Ղազիկեան, ոմանք նաեւ դէմքեր՝ Ճանաչեան, Փէչիկեան, Զրաքեան, ու նաեւ հայ մշակոյթին ծառայ աշխարհականներ՝ Կառվարենց, Ալէմշահ: Քիչ անդին մեծ բարերարը՝ Պօղոս Իսպէնեան, որ ձեռագիրները փրկեց, ու վաղը նաեւ՝ Յ. Քիւրտեան, որ իր ձեռագիրները կտակեց վանքին:

Այս բոլորին վրայ, միշտ զգալի ներկայութիւն մը՝ Մեծն Մխիթար:

Երբ կուգայ մեկնումի պահը, հայրերուն ժպտուն աչքերուն մէջ, կը տեսնեմ հրահանգ մը՝ «ուրախ լուրեր տա՛ր, ի Փարիզ»: Այդ լուրերն են, զորս կը յանձնեմ այսօր թուղթին, ուրախ լուրերը՝ Ս. Ղազարի, կղզի Յոյսի եւ Լոյսի:

ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՆ

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը սփոփեց իր բարեկամը Քարամանլիս: Տեսակցելէ ետք Յունաստանի վարչապետին հետ Մայիս 12ին, ժիսքար յայտարարութիւնով մը վերահաստատեց «իւրայատուկ նկարագիրը» Ֆրանքեւյոյն յարաբերութիւններուն, ընդգծելով, թէ «աւանդական բարեկամութիւնը կը բխի մշակոյթի նոյն ընտանիքին պատկանելու զգացումէն եւ վճռուած է ընտրութեամբ մը»: Նախագահն ու վարչապետը, բնականաբար, յատուկ ուշադրութեան առարկայ դարձուցին Յունաստանի անդամակցութեան հարցը Հասարակաց Շուկայի: ժիսքար համոզուած է, թէ «գոհացուցիչ լուծումներ» պիտի գտնուին: Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի՝ անիկա պիտի շարունակէ զօրավիգ կենալ: Արդէն առաջին օրէն համաձայն գտնուած է:

Քարամանլիս պէտք ունէր այս քաջալերական խօսքերուն: Ի դէպ Աթէնքի մամուլը լայն կերպով արձագանգ հանդիսացաւ: Հելլէն ժողովրդավարութիւնը դիւրաբեկ է: Տնտեսութիւնը դժուար կացութեան մէջ կը գտնուի: Եւ Թուրքեւյոյն հակամարտութիւնը լարուած վիճակը կը պահպանէ Կիպրոսի ու Եգէական ծովի մէջ այն աստիճան, որ Յունաստան պատերազմական դիրքի մէջ կը մնայ: Եւրոպական ժողովրդավարական ընտանիքի մաս կազմելը եթէ լուծումը չէ Յունաստանի բոլոր ցաւերուն, առնուազն պայմանն է բոլոր լուծումներուն: Քարամանլիս կը յուսայ, թէ Հասարակաց Շուկայի քաջալերութիւնը նոր թափ պիտի տայ իր երկրին տնտեսութեան, միեւնոյն ժամանակ, պիտի ամրապնդէ իր դիրքը արտաքին թէ ներքին ճակատներու վրայ: Նախագահը կը բաժնէ այս տեսակէտները եւ երբեք չէ ծածկած զանոնք: Անմիջապէս որ Քարամանլիս իշխանութեան գլուխ կանչուած է, յայտնի կերպով զօրավիգ կեցած է այս վերջինոյն. միաժամանակ ախոյեանը դարձած է Յունաստանի անդամակցութեան Հասարակաց Շուկայի:

Հասարակաց Շուկան, այնուամենայնիւ, մոգական դեղաջուր չէ: Անմիջապէս որ խօսքը գործի վերածուելու փուլին մէջ կը մտնէ՝ դժուարութիւնները կը բարդուին: Տնտեսական խնդիրները ինքնաբերաբար հրապարակ կուգան: Մեծ տարբերութիւն կայ Յունաստանի եւ Իններու ապրուստի մակարդակին միջեւ: Յունական ճարտարարուեստը կրնա՞յ դիմագրաւել Հասարակաց Շուկայի մրցակցութիւնը: Յունաստանի անդամակցութիւնը անտանելի դարձնելու աստիճան չի՞ բարդացներ ընկերային անհանդիստութիւնը Հասարակաց Շուկայէն ներս: Ֆրանսայի համար, — եւ էլիզէի յայտարարութիւնը կը յիշեցնէ, — Շուկայէն ներս միջերկրականեան գիւղատնտեսական արտադրութիւններու մուտքը, յատկապէս գինին եւ պտուղները, առանց դժուարութիւններու չէ որ պիտի ապահովուին:

Քաղաքական հարցերը առաւել բարդ են: Յունաստանէ ետք Փորթուկալ եւս անդամակցութիւնը դրած է: Իսկ Սպանիա պիտի յաջորդէ ասոր, յարմար ժամանակին: Հասարակաց Շուկան, որ արդէն լաւ չի բանիր, ի վիճակի պիտի ըլլա՞յ գործելու տասնով, տասնմէկով կամ տասներկուքով:

Այսպէս է, որ Փարիզ սկզբունքի հիման վրայ իր «Այո»ն ըսելէ ետք, ընկրկումի պահ մը ունեցաւ, երբ թղթածրարները բացուեցան: Մարտ 8ին, Պրիւսէլ, որ Կերենկօ ընդլայնման նախապայմանը ներկայացուց ըսելով, թէ «հարկադրուած պիտի ըլլանք վերստին մտածել մեր հիմնարկութիւններու մասին»: «Ընդլայնելէ առաջ պէտք է վերաճշգուի գիւղատնտեսութեան քաղաքականութիւնը», իր կարգին դիտել տուաւ Ֆրանսայի գիւղատնտեսութեան Նախարարը, Ապրիլ 3ին, Պրիւսէլ: Կարելի է երեւակայել այն պաղ քրտինքը, որ երեւաց Աթէնքի երեւ…

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

ԻՇԽԱՆԻՆ, ԻՇԽԱՆԱՎԱՅԵԼ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

3.

— Զրի ո՞ր յարկումն է երամը, — հարցրի Ցակոբին:

— Զորրորդ յարկում, — կատակեց նա, — յատակից 30 մետր վերեւ… տղե՛րք, շուտ ցանցի տակը փակեցէք, որ չփախչեն, — ձայն տուեց նա ընկերներին:

Տղաները փնչոցով քաշում են ցանցատպրակի եզրերին ամրացուած կլոր բռնակներից: Ցանցը հետզհետէ փոքրացաւ եւ ներսում կենտրոնացրեց իր գերիներին: Ապա վեր քաշեցին մաս-մաս, եւ իրենց արծաթագոյն կողերը փայլեցնելով, դէպի պահեստ սողացին տարբեր մեծութեան սիգեր:

— Փոքրերը ջուրը նետեցէք, — հրահանգեց բրիգադավարը, բայց զգացի, որ դա ասուեց ինձ համար, քանի որ առանց այդ էլ ձկնորսները ընտրում էին ընդունուած չափից պակաս ձկները եւ ջուրը նետում:

— Գնացէք մեծացէք, եկող տարի կը գանք ձեզ էլ տանելու…

Մենք նայում ենք սիգի խլրտացող կոյտին ու զարմանում, ոչ մի հատ իշխան չի բռնուել: Ու գոհ եմ, որ գտնուած է Սեւանի ձկների քանակը կարգաւորելու միջոցը:

Հրաժեշտ տալիս բրիգադավարը հրահանգեց այլեւս որս չփնտռել:

— Ինչո՞ւ, դեռ օր շատ կայ, — հետաքրքրուեցի ես:

— Կայ, ի հարկէ, բայց չեն թողնում պլանը գերակատարենք:

Դա հասկանալի է ինձ: Այս նոր մեթոդով նախատեսուած տասը հազարի փոխարէն կարելի է այս սէզոնում 15–20 հազար ցենտներ սիգ որսալ: Բայց այդպիսի շռայլութիւն չի կարելի թոյլ տալ, քանի որ սիգը եւս արժէքաւոր ձկնատեսակ է. իշխանի հետ միասին նա պատկանում է նոյն՝ սաղմոնների ընտանիքին եւ իր համով, սննդային յատկութիւններով չի զիջում իշխանին, իսկ աճման տեմպերով գերազանցում է նրան եւ Սեւանի բոլոր միւս ձկնատեսակներին: Այնպէս որ, հարկ կը լինի մի առժամանակ խնայողաբար վերաբերուել սիգի պաշարների հետ եւ չընդարձակել նրա որսի պլանները, մինչեւ որ ակադեմիայի ջրակենսաբանական կայանի գիտնականները հիմնաւորուած կերպով կը պատասխանեն հետեւեալ հարցերին. սիգի բազմանալը ո՞ր չափով է խանգարում իշխանին: Որքա՞ն են Սեւանի կենդանական պլանկտոնի պաշարները եւ դրանք արդեօ՞ք բաւական են թէ՛ սիգի, թէ՛ իշխանի վտառների համար: Ո՞ր չափով է սիգը իշխանի մրցակից հանդիսանում:

Եթէ պարզուի, որ սիգը այնպիսի վըտանգաւոր մրցակից է իշխանի համար, ինչպէս կարծում են մեր ձկնագէտներից մի քանիսը, այդ դէպքում կարելի է մեծացնել նրա որսի պլանները: Այդ բոլոր հարցերն ուսումնասիրելիս եւ հաշիւներն անելիս բոլոր դէպքերում պէտք է նկատի ունենալ իշխանի զարգացման շահը, նրա անման հեռանկարը:

Բայց իշխան էլ կայ, իշխան էլ: Մենք չենք կարող մեր պաշտպանութեան տակ առնել ամէն ցեղի իշխան: Ինչ որ մնայ, օրինակ, ես միջոց կը մտածէի գլխովին որսալու բոջակ իշխանը եւ իսպառ վերացնելու Սեւանում: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ բոջակը դաճաճ է, դանդաղ է զարգանում, շատ կեր սպառելով քիչ միս է տալիս, էլ չեմ ասում այն մասին, որ նրա միսը որակով ցածր է իշխանի միւս ցեղերի համեմատութեամբ: Որքան էլ առատ կերակրես այդ թզուկին, նրա քաշը 300 – 350 գրամից չի անցնի, մինչդեռ իշխանի գեղարքունի եւ ձմեռային բախտակ կոչուող ցեղերը տալիս են մինչեւ 15 – 20 կիլոգրամանոց հսկաներ:

Հազարաւոր ձկներ կշռելով եւ նրանց միջին քաշը որոշելով, ահա թէ ինչ է ստացուել. հինգ տարեկան բոջակի միջին քաշը 200 գրամ է, իսկ գեղարքունունը՝ 500:

Կամ մէկ այլ հաշիւ:

Մէկ կիլոգրամ աճելու համար բոջակը ծախսում է 35 կիլգ. կեր՝ շուրջ երեք անգամ աւելի, քան իշխանի միւս ցեղերը: Եւ դա մեծ մասամբ այն կերն է (օրինակ, կակղամորթներ), որով սնւում են իշխանի աւելի բարձրարժէք ցեղերը:

Հետեւապէս, մեզ ձեռնտու է, որ կըրճատուի բոջակի գլխաքանակը եւ նրա թողած կերով զարգանան իշխանի միւս ցեղերը:

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(Շար. – 7)

Հիւկէթ Աժէտէրեան

Անիրաւութիւն պիտի ըլլար եթէ մամուլի մէջ արձագանգ չգտնէր այն գնահատելի ելոյթը որ ունեցաւ Հիւկէթ Աժտէրեան Մայիս 12ի երեկոյեան Տոփէն սրահին մէջ իր դաշնակի ռեսիթալով։

Կուռ յայտագիր մը, կազմուած միայն երեք սոնաթներէ, Պէթհովէն, Շոփէն եւ Լիսթ, ապացոյց մը բծախնդրութեան եւ լրջութեան։

Առաջինը կէս դասական, վերջինները ռոմանթիք դպրոցի նմոյշներ։

Երեքն ալ կը պահանջէին նուրբ զգայնութեան հետ, տպաւորիչ ուժգնութիւն, որուն կ'երեւի մասնաւոր հակում ունի փոքրակազմ մեր դաշնակահարուհին, եւ կարելի է ըսել որ թերեւս մեզի ծանօթ դաշնակահարուհիներու մէջ միակն է որ ունի բացառիկ տեմբրը տալու համար անեղնաշարերու միջոցաւ կարծես նուագախումբի մը հնչականութիւնը։

Պէթհովէնի շատ ծանօթ Փաթէթիք սոնաթէն յետոյ է որ տակաւ առ տակաւ եւ աւելի ինքնավստահութեամբ արուեստագիտուհին գտաւ իր նուագածութեան ոճը, ֆիզիքական անհրաժեշտ կուռ սրունքներով օժտուած, բան մը որ անհրաժեշտ էր մանաւանդ Լիսթի սի մինէօր սոնաթի մեկնաբանութեան համար։

Զկարծուի սակայն թէ Հիւկէթ կը գոհանայ առաւելապէս աղմկոտ նուագածութիւն պահանջող գործերով։

Ան տուաւ յաճախ մեղմիկ եւ նուրբ զգայնութեան նմոյշներ յայտագրի վերջաւորութեան նուագելով նաեւ Պախի շատ ծանօթ կտորը որն է «Յիսուս, թող երջանկութիւնս յաւիտեանս» (Jésus, que ma joie demeure) ինչպէս նաեւ Շոփէնի մօ մինէօր էթիւտը, բոցավառ մեկնաբանութեամբ։

Սրահը լի էր երաժշտասէրներու հոծ բազմութեամբ, ուր մեծամասնութիւն կը կազմէին ֆրանսացի ունկնդիրները։

Երաժշտութեան կրակով սնած, յամառ աշխատասէր եւ իր արուեստին ամբողջապէս նուիրուած արուեստագիտուհին է Հիւկէթ Աժտէրեան, որ մօտաւոր անցեալի մէջ օտար շրջանակներէ ալ մեծապէս գնահատուած ելոյթներ ունեցաւ, առանց հաշուելու մեր գաղութի զանազան հանդիսութեանց մէջ իր բերած սիրայօժար մասնակցութիւնը։

Վերջին անգամ Ապրիլ 24ի սգատօնին առթիւ իր նուագած Լիսթի «Ցուզարկաւորութիւն» կտորը ուշագրաւ էր։

Նորանոր յաջողութիւններ մաղթելով իրեն՝

Ա. Պ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ԲԱՑՄԱՆ Ա. ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ). — Տարի մը առաջ, Մշակոյթի Տունը կը բանար իր դռները, նոր եւ փառաւոր էջ մը արձանագրելով Մարսէյլի հայ գաղութի պատմութեան մէջ։

Կատարուած հոյակապ աշխատանքը խանդավառութեան ալիք մը ստեղծեց Միջերկրականի այս ափերուն վրայ եւ ազգային կեանքը, իր բոլոր արտայայտութիւններուն մէջ, ստացաւ նոր շունչ մը, առաւ նոր երթ մը։

Այս երթը, այսօր, հասած է իր ճանապարհի առաջին հանգրուանին։

Սովորութենէն դուրս ելլելով, պիտի չկատարենք մէկ տարուան լրիւ հաշուեկշիռ մը։ «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ, ըլլայ յօդուածներով, թղթակցութիւններով եւ յայտարարութիւններով շատ հարազատօրէն կը տրուի պատկերը ընդհանուր գործունէութեան։ Նոյնպէս ֆրանսական տեղական մամուլը շատ մը առիթներով կը յատկացնէ սիւնակներ։

Հայ իրականութեան մօտէն թէ հեռուէն հետեւողներ կը տեսնեն, կը կարդան կամ կը լսեն որ երէկ բարձրացած պատերը, կառուցուած շէնքը, սարքաւորուած սրահները այսօր կոչուած են կեանքի, ստացած են շունչ եւ ոգի։ Մշակոյթի Տունը կ'ապրի իր շուրջը կեանք ստեղծելով եւ սփռելով։

Այս երեւոյթը գօտեպնդիչ է եւ յուսալ կուտայ միշտ աւելի փայլուն վաղորդեաններ։

Նաեւ ժողովուրդի ցոյց տուած հետաքրքրութիւնը, գուրգուրանքը, բերած աջակցութիւնը ամենահաստատ երաշխիքներն են ապագայի միշտ աւելի յանդուգն ծրագիրներու։

Այս սրտապնդիչ համոզումը անգամ մը եւս ունեցանք, Կիրակի, Մայիս 15ին, առաջին տարեդարձի առիթով կազմակերպուած ձեռնարկին։

Օրեր առաջ արդէն հացկերոյթի բոլոր տրամադրելի տոմսերը սպառած էին։ Շուրջ 300 հոգի հաւաքուած գեղեցկօրէն զարդարուած սեղաններու շուրջ եւ համաչափ ճաշերու առջեւ, ծայրէ ի ծայր լեցուցած էին Վասպուրական սրահը, որ այս պարագային նեղ կուգար, ապրելով յիշատակելի օր մը եւս։

Ճաշը սկսաւ Շահան Քհնյ. Տէտէեանի Տէրունական աղօթքով եւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ ընթացաւ Կ. Փօլատեանի սեղանապետութեամբ։

Նուագ, մեներգ, զուգերգ, խօսք միշտ բարձր պահեցին ներկաներու տրամադրութիւնները։

Հոս, որդար է ընդգծել Քոչարի նուագախումբի սիրայօժար մասնակցութիւնը որ իր հայկական եղանակներով եւ կըշռոյթներով հաճելի պահեր ընծայեց ժողովուրդին։ Միշտ նորոգուած հաճոյքով է որ լսեցինք երէցկին Եդիսաբէթ Տէտէեանի լեցուն, ջերմ եւ հաղորդիչ ձայնը հայրենասիրական թէ ժողովրդական երգերու մէջ։ Տիկ. Մաքրուհի Լեւոնեան եւս բերաւ իր ձայնին քաղցրութիւնը։ Իսկ, յատկապէս Փարիզէն հրաւիրուած եւ այլեւս ծանօթ բոլորէն իրենց յատուկ համակրութեան եւ տաղանդին՝ Վիգէն եւ Յարութ ի ցնծութիւն բոլորին հայկական զանազան տիպի երգերով միշտ խանդավառեցին ներկաները։

Կ. Փօլատեան մէջ ընդ մէջ տուաւ Մշակոյթի Տան գործունէութեան արձանագրած արդիւնքները եւ ընդհանուր ուղղութիւնները։

Կարգ մը սրտաբուխ նուէրներով եւ ապա քանի մը վայրկեաններու հանգանակութեամբ գոյացաւ 15.000 ֆրանքի գումար մը։

Այս գումարը եւ բոլոր այն գումարները հաւաքուած Մշակոյթի Տան ի նըպաստ զանազան հաւաքոյթներու ընթացքին կամ յատուկ հանգանակութեամբ կամ զանազան առիթներով եղած նուիրատուութիւնները կուգան յատկապէս մեր ժողովուրդի համեստ եւ պարզ տարրէն։ Այս զանգուածն է որ իր գոհողութեան սուր գիտակցութեամբ, իր ունեցածով կամ չունեցածով հոգեպէս, բարոյապէս եւ նիւթապէս կ'ապրեցնէ մեր ձեռնարկները տալով անոնց ամենալայն մասնակցութիւն մը, ինչ որ կարեւորագոյնն է։ Առանց ժողովուրդի լայն խաւերու մասնակցութեամբ ձեռնարկ մը համազգայութային չի կրնար ըլլալ, չի կրնար խօսիլ ժողովուրդի սրտին, ան կը սահմանափակուի մենաշնորհեալ դասակարգի մը շրջագիծին մէջ։

Մշակոյթի Տունը ժողովուրդին տունն է։ Ժողովուրդը իր 1ով, 10ով եւ 100ով, եւ կրկնապատկուած առիթներով, կառուցած է այս շէնքը։ Ասոր համար է որ Մարսէյլի հայ գաղութը հպարտ է իր Մշակոյթի Տունով։ Կը գուրգուրայ անոր վրայ որպէս սքանչելի արտայայտութիւն Հայուն ստեղծագործ ոգիին եւ անխորտակ կամքին։

Այո, Մշակոյթի Տան ստեղծման առաջին տարեդարձի այս ձեռնարկը կուտայ՝ հիմնադիրներուն, յանձնախումբին, զանազան ենթայանձնախումբերուն կրկնապատկուած ուժ ա՛լ աւելի վճռակամ շարունակելու համար այս ազգապատիւ գործը։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀՈՂՎԱՐՏԻՔ

ՊՐՈՆ (Յառաջ). — Մայիս 16ին ցուրտ հողին յանձնեցինք Ծոփաց աշխարհի զաւակներէն մէկն ալ յանձին ընկ. Սահակ Նաճարեանի։ Ծնած էր 75 տարի առաջ Բալուի Հաւաւ գիւղը. հազիւ 12 տարեկան, օրուան ապրուստի հոգերէն տարուած, Սահակի հայրը կը ձգէ իր ընտանեկան բոյնը եւ շատերու նման կը մեկնի Ամերիկա, Սահակը կը մեծնայ մօրը խընամքին տակ։ Կը հասնի ահաւոր Թուականը. Ջարդ, կոտորած, ալան-թալան. իր հարազատները կը քշուին դէպի միջագետքի անապատները, ինքը իրենց գիւղի աղաներէն մէկուն տունը ծառայութեան կը մտնէ։ Պատերազմի վերջաւորութեան 20ական թուականներուն ինքզինքը կը գտնէ Հալէպ, կ'ամուսնանայ եւ կը կազմէ իր ընտանեկան բոյնը։

Քանի մը տարի վերջ կուգայ այս երկիրը, աշխատանքի պայմանագրութեամբ նախ Վօքլիւզի նահանգը, եւ յետոյ 30ական թուականներուն կը հաստատուի Լիոն։ Հակառակ գրոց-բրոց չըլլալուն, եղաւ պարտաճանաչ Դաշնակցական մինչեւ իր մահը։ Եղած է տեղական մարմնի անդամ։

Կրօնական արարողութիւնը կատարուեցաւ Դաւիթ Եպիսկ.ի ձեռամբ։

Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի կողմէ կարճ դամբանական մը խօսեցաւ ընկ. Միսաք Միրզէ վեր առնելով հանգուցեալ ընկերոջ բարեմասնութիւնները որպէս Հայ եւ որպէս Դաշնակցական։

Ընկ. Սահակի օրինակը պէտք է վարակիչ դառնայ այն սերունդին, որ այս ափերուն վրայ հասակ նետած է։

Այո, սիրելի Սահակ, Մայիսեան այս օրերուն փունջ մը ծաղիկ եւ պտղունց մը խունկ, Ծոփաց աշխարհէն քու անթառամ յիշատակիդ։

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ոին՝ ի տես այս յայտարարութեանց։ Ահա թէ ինչո՛ւ ժխտական ապահովութիւններ ուզեց տալ Քարամանլիսի։

Բարեկամեցողութեամբ տնտեսական հարցերը կը լուծուին։ Հասարակաց Շուկայի ընդլայնումը սակայն, քաղաքական հիմնական հարց մը մէջտեղ կը դնէ։ Երկու ձեւ կայ մօտենալու։ Մէկը ընդունիլն է, թէ անլուծելի է։ Միւսը համոզուիլ, թէ ընդլայնումը անխուսափելի է եւ, հետեւաբար, Հասարակաց Շուկայի մեքենան հիմնովին պէտք է վերաքննուի՝ հիմնակէտ առնելով նոր անդամներու մուտքը։ Պէտք է փութով քննել հարցը։

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (348)

ՀԱՌԱՉԱՆՔԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Բ. ՄԱՍ

ՊԵՐՃԱՂԻՃԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

— Ոհ, Պեմպօն չար եւ նենգամիտ արարած մըն է, ամէնքս ալ զինքը կը ճանչնանք։ Վա՛յ ձեզի եթէ իր ձեռքը ինկած էք։ Բայց ձենէ ի՞նչ կ'ուզէ։ Ի՞նչպէս եղաւ որ իրեն հետ հոս եկաք։

Պիանքա միամտօրէն գլխուն եկածը պատմեց Փերինայի։ Այս վերջինը երբ իմացաւ որ Պիանքա Իմփերիայի աղջիկն է, ափ ի բերան մնաց։

— Ձեր վրայ շատ կը ցաւիմ, օրիորդ, ըսաւ բարեսիրտ աղջիկը արտասուաթոր աչքերով։ Այսքան երիտասարդ եւ այսքան գեղեցիկ հրեշտակ մը ատ ճիւաղին ձեռքը իյնայ։ Ոհ, կարելի բան չէ...։ Հոգ մի ընէք, ես ձեզ պիտի ազատեմ...։ Բոլոր ընկերուհիներս պիտի կանչեմ, երկու խօսքով պիտի պատմեմ եղելութիւնը եւ պիտի համոզեմ զանոնք... ամէնքս մէկ եղած ձեզ պիտի պաշտպանենք։ Վստահ եղէք թէ Արաթիմոսն ալ պիտի պաշտպանէ ձեզ այդ գազանին դէմ։ Եթէ մեզի դէմ ելլելով Պեմպոյի հետ միանալու ըլլայ, ձեզ հոսկէ պիտի փախցնենք։ Ալ բնաւ հոգ մի ընէք եւ ճաշեցէք ու քնացէք որ ուժ առնէք։

— Զիս հոսկէ պիտի փախցնէ՞ք, գոչեց Պիանքա ձեռքերը խածնելով։

— Այո, գոչեց Փերինա։

— Բայց կարելի չէ որ ես հոսկէ դուրս ելլեմ։

— Ինչո՞ւ։

— Որովհետեւ եթէ հոսկէ դուրս ելլելու ըլլամ, այդ մարդը մեզ պիտի կործանէ։ Ոհ, մայրս, մայրս։

— Ի՞նչ եղաք, օրիորդ։ Ըսէք, ի՞նչ կայ։

— Մայրս կորսուած է։ Աղէկ գիտեմ որ այդ թշուառականը պարապ տեղը չէ որ կը սպառնայ...։ Մօրս գաղտնիքը գիտէ եւ այնպիսի սարսափելի գաղտնիք մը որ երբ երեւան ելլէ, մայրս մահուան պիտի դատապարտուի։ Ձեմ կրնար, չեմ կրնար հոսկէ ելլել։

— Ուրեմն հոս մնացէք, օրիորդ, քանի որ հոս մնալնիդ պէտք է, ձեզ չենք փախցներ, այլ կը պաշտպանենք։ Քանի որ Արաթիմոս չէ ձեզ հոս բերողը, ամէնքս մէկէն ձեզ պիտի պաշտպանենք այդ Պեմպօ ըսուած ճիւաղին դէմ...։ Հանգարտեցէք, օրիորդ։

Փերինայի հաւաստումներուն վրայ թէ քնացած միջոցին բնաւ իր քովէն պիտի չհեռանար, Պիանքա հաւանեցաւ վերջապէս հագուած վիճակի մէջ մահճակալին վրայ երկննալ։

Անմիջապէս քունը տարաւ։

Իրիկունը արթնցած միջոցին տեսաւ որ Փերինա մահճակալին եզերքը նստած կը ժպտէր։

Սեղանը պատրաստ էր։ Պիանքա ախորժակով ընթրեց։ Երբ ընթրիքը աւարտեցաւ, Փերինա պատրաստուեցաւ առտուան խոստումը կատարելու համար դուրս ելլելով իր ընկերուհիները գտնել։

Ահա այս միջոցին Արաթիմոսի ձայնը թնդաց։

— Վայրկեան մը ձեզ առանձին պիտի ձգեմ, ըսաւ Փերինա։ Բայց աէրս տեսնելէ յետոյ դարձեալ պիտի գամ։ Կ'երեւայ թէ ձեր մասին նոր հրամաններ պիտի տայ։

Արաթիմոսի երկրորդ կոչումին վրայ, Փերինա դուրս սլացաւ։

Քանի մը վայրկեան չանցած, դուռը բացուեցաւ եւ Պիանքա Պեմպոյի ներս մտնելը տեսաւ։

Պիանքա ոտքի ելլելով դիմադրելու պատրաստուեցաւ։

Ինչպէս որ տեսանք, Պեմպօ փողոցը քննելէ յետոյ պատուհանը գոցելով Պիանքայի վրայ քալած էր։

— Կը տեսնեմ որ այդ սիրուն խաղալիքը բնաւ ձեռքէդ պակաս չէ, անուշիկս, խօսք առաւ ծիրանաւորը մահաշուք ժպիտով մը։

Եւ ձեռքը առաջ երկարելով եւ առջի օրուան ստացած վէրքը ցոյց տալով աւելցուց.

— Նշանը դեռ հոս է։

Եւ տեսնելով որ մանկամարդ աղջիկը իր փոքրիկ դաշոյնին ոսկիէ կոթը ջղայնօրէն ձեռքին սեղմած լուռ ու մունջ կը կենար, շարունակեց.

— Մօրդ եղեր ես, մայրդ ալ Տավիլա կոմսը դաշոյնով սպաննեց։

Պիանքա սարսռաց եւ Պեմպօ նշմարեց որ խօսակցութեան այդ հողին վրայ ինքն էր աւելի զօրաւորը։

ՄԻՇԷԼ ԶԷՎԱՔՕ

(Շար.)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Վահան Եղիշէեան, Յակոբ Եղիշէեան, իրենց սիրելի «օրաքրոջ» այրի Տիկին Լուսին Վարդանեանի (ծնեալ Եղիշէեան) կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ՚ընեն. Կարմիր Խաչին եւ Կապոյտ Խաչին 200ական ֆր. եւ հանգուցեալին այնքան սիրած «Յառաջ»ին 100 ֆր. (Ստանալ «Յառաջ»էն):

Այս առթիւ իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն նաեւ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով եւ հեռագրով մասնակցեցան իրենց սուգին:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Յունիս 5ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Ֆապրիկուլի հանրակառքի ընկերութեան ծառախիտ դղեակին մէջ:

Ձոխ պիւֆէ, չամփուրով խորոված, մատչելի գիներով:

Հայկական եւ եւրոպական պարեր եւ զանազան անակնկալներ:

Նուագախումբ Քոչէրի:

Հայրենակիցներէն կը խնդրուի իրենց հետ բերել սեղան եւ աթոռ:

Մուտքը ազատ է

ի նպաստ
ԻՐ ՆՈՐ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ
Իսի լէ Մուլինոյի
ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ
կը հրաւիրէ ձեզ իր

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆԻ ՏՕՆԻՆ

Երկուշաբթի Մայիս 30 ժամը 12էն սկսեալ
— Տեղւոյն վրայ՝ ճաշ, խորոված եւն.
— Ձոխ անուշեղէն
— Պազար (հագուստեղէն)
— Թոմպոլա

L'EGLISE EVANGELIQUE
ARMENIENNE
Issy-les-Moulineaux
vous invite à sa

KERMESSE ANNUELLE

Lundi 30 Mai à partir de 12 heures, dans les locaux de l'église en construction 28, Avenue Bourgain, Issy les Moulineaux

OFFRE D'EMPLOI

Recherchons jeune vendeur ou vendeuse pour magasin de chaussures.

Téléphoner DERDERIAN
752-04-25

— ՄԱՅԻՍ 28 —

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ
ՀՌՉԱԿՄԱՆ 59ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ
Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 21ին Մշակոյթի տան ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆ սրահին մէջ
12–14, Ռիւ Սէն Պազիլ

Կը նախագահէ՝ ընկ. ՄԱՍԻՍ ԳՈՒԼՈՒՄԵԱՆ

Կը խօսին
Մէթր ՄԻՇԷԼ ՓԸՋԷ (Քաղաքական Խորհուրդի անդամ)
Ընկեր ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ
Կը ցուցադրուի Հայկ. Դատի Յանձնախումբի ժապաւէնը՝
Ապրիլեան եղեռնի 60ամեակը գաղութէ գաղութ

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան խումբին պարանցիկ երեկոյթ, Շաբաթ Յունիս 4, ժամը 21էն մինչեւ լոյս քաղաքապետարանի Սալ տէ Ֆէթը, Ռիւ Վոլթէր:

Կը խօսի ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէին, այս Շաբաթ, Մայիս 28, ժամը 20.30ին, Փալէ տը լա Ֆուար:

Կը նախագահէ ընկ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Կը խօսի ընկ. ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Պաշտօնական բաժինէն ետք ընկերամտակրական խնջոյք:

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻ ՀԻՄՆԱՔԱՐԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ
ՓԷՌ-ԼԱՇԷԶԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 16ին Փէռ-Լաշէզի մէջ (մուտք Կամպէթա) կը կատարուի հանդիսաւոր արարողութիւնը յուշարձանի հիմնաքարին, նուիրուած Հայ Զինուորին եւ Ֆրանսայի ազատութեան համար նահատակուածներուն:

Բարձր հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահ՝
ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆԻ
եւ ի ներկայութեան բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու:

Հայ գաղութը կը հրաւիրուի իր խուռներամ մասնակցութիւնը բերել այս արարողութեան:

A LA CAPPADOCE

3, rue Marivaux (derrière l'Opéra Comique, M° Richelieu-Drouot) tél 742-83-65

A SON RETOUR
DES ETATS - UNIS

NOUBAR BEDROSSIAN

Expose ses dernières œuvres
A PARTIR DU 10 JUIN

Vernissage, Vendredi 10 Juin à partir de midi en présence de l'artiste

RESERVATION PAR TELEPHONE

LE RESTAURANT **LA CAPPADOCE**
EST OUVERT TOUS LES JOURS
MIDI et SOIR
SAUF LE LUNDI

cet été visitez l'Arménie

calendrier des départs

Du 09 au 23 Juillet	Du 10 au 24 Septembre
Du 23 Juillet au 06 Août	Du 01 au 15 Octobre
Du 06 au 20 Août	Du 22 Octobre au 05 Novembre

Du 23 Décembre au 06 Janvier

PARIS/PARIS TOUT COMPRIS SANS AUCUN SUPPLEMENT 3350 F.

(Transports aériens, transferts, hôtel 1ère classe en pension complète, toutes les excursions y compris Garni, Kéghart, Sardarabad, Sevan, toutes les taxes et frais de visa)

SPECIAL SEJOUR JEUNES ARMENIENS
de 16 à 35 ans

OPTIMA TOURS se donne pour objectif de nouer un lien permanent entre la jeunesse Arménienne de la diaspora et la jeunesse Arménienne d'Arménie. Des cours d'arménien sont prévus durant ce séjours.

PARIS/PARIS TOUT COMPRIS 2950 FR.

Dates des départs

Du 09 au 23 Juillet — Du 23 Juillet au 06 Août
Du 24 Août au 07 Septembre

Pour les prix et renseignements s'adresser à :

OPTIMA Tours
Sonia Coumryantz

6, Rue des Halles (2ème étage) — 75001 Paris — Métro Châtelet
Tél. : 236-03-65 — 236-03-66 — 236-03-67 (licence A 946

A LYON
MAGUY KALOUSTIAN
OPERATOURS, 45 Rue Edouard Herriot, 69002 Lyon, Tél. : 42-10-24

ՀԱՅԿ. ՊԱՐԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆ ՆԻՍ

կազմակերպութեամբ
ՆԻՍԻ ՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՆԱՅԻՐԻ
ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ (Փարիզ)
30 ՊԱՐՈՂ – ՊԱՐՈՒՀԻ
Մայիս 28, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21
SALLE DU CASINO CLUB

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Գործաւորուհիներ — մեքենիսէն քոն – ֆեքսիոնի համար, մնայուն աշխատանք:

Դիմել՝

ETS. MICHEL CALDIRAC
65, Rue Meslay — esc. A.
75003 PARIS

A VENDRE

EN TRES BON ETAT

1) Une machine Dubied rectiligne J. D. R. largeur 160, Jge 8.
2) Une machine circulaire Mélior Bromley Jge 12 mailles retournées bord-côtes tenants.

Tél. : 642-20-60

GRAND GALA
CHOREGRAPHIQUE & MUSICALE

Samedi 18 Juin à 20 h. 30 au Nouveau Théâtre de Gymnase, 4, Rue du Théâtre Français, Marseille.
avec la participation :
— des élèves de l'Ecole de Danses de EDOUARD BOLIKIAN
— EVA ARZOUIAN (danse soliste)
— MARIE-THERESE OLIVIER (guitare)
— GEORGES BOZOUKLIAN (piano)
— EDOUARD BOLIKIAN (chorégraphe)

Réservation :
Académie de Danse
2, Impasse Latil
MARSEILLE (8e)

Ի ՆՊԱՍՏ ԼԻԲԱՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ
ԼԻՈՆԻ ԵՆԹԱՅԱՆԿ

Փալէ տը Քոնկրէի սրահին մէջ, ճաշի մը ընթացքին եղած նուէրները.–

Պր. Ա. Օպոզեան 3000 ֆր., Պր. Ն. Սանճեան 2000, Բ. եւ Մ. Ղազարեան եղբայրներ 1500, Պ. Պ. Կիւլդէմէրեան 1000, Ժ. Եղիշեան 1000, Ա. Խրիմեան եւ Տիկին Ա. Եղիշեան 200ական, Վիէնէն Ս. Սուքիասեան, Սէն Շամոնէն Յ. Թէրզեան 200ական, Ա. Գալուստեան 150, Պ. Ք. Մխքճեան, Գալֆայեան, Գասպարեան, Մ. Երեմեան, Պ. Երեմեան, ոմն եւ անանուն անձ մը 100ական, Տիկ. Ա. Զաքէրեան 50, այրի Տիկ. Գոհարիկ Օհաննէսեան 1000, Տէր եւ Տիկ. Ն. Ուզունեանի պսակի 50րդ տարեդարձին առթիւ:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
28-29
SAMEDI-DIMANCHE
28-29 MAI
1977

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS
— Tél. : 770-86-60 — Fondé en 1925
C. C. P. Paris 15069-82 571027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 200 Ֆ. Վեցամսեայ 110 Ֆ.
Արտասահման Տար. 230 Ֆ. Հատը 1 Ֆ. 30

LE NUMERO 1,30 F

52րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.866
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
52e ANNÉE — N° 13.866

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՈՑ ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ԱՆԿԻՒՆԱԴԱՐՁԸ

—o—

1918 Մայիս 28ը մեր նորագոյն պատմութեան մեծ անկիւնադարձը կազմեց։ Իրողութիւններն ու հետեւութիւնները այնքան ակներեւ են, որ չեն կարօտիր փաստարկութեանց։

Թուականներ կան, նոյնիսկ պատմութեան մէջ, որոնք, սակայն, սահմանուած են մեծ կամ փոքր դրուագը կազմել անցեալի տարեգրութեան։ Մայիսեան խոյանքներով կերտուած Հայաստանի Պետականութիւնը՝ անկախ, ազատ եւ նաեւ ժողովրդավար ու ընկերվարական, առանց այդ մաս չի կազմեր։ Չի կրնար կազմել, յորչափ պատմութեան անբեկրայ օրէնքն է, թէ Մայիսով սաղմնուած Պետականութիւնը, այսօր, իր բարգաւաճ ու յուսատու շարունակն է հաստատած։

Եթէ մինչեւ 1918 Հայաստան լոկ աշխարհագրական ըմբռնում մըն էր դարձած պատմական ծանօթ իրադարձութեանց բերումով եւ մեր ժողովուրդն ալ այս կամ այն կայսրութեան պարզ հպատակը, ու առաւելն կրօնական համայնքի մը սահմաններու մէջ, ապա կերտուած Պետականութեամբ մեր երկիրը ստացաւ քաղաքական – ազգային ինքնուրոյն դիմագիծ՝ իրաւական հանգամանքով, սահմաններու ճշգրիտ գիծերով, պետական կառոյցով եւ մշակոյթի ու լեզուի ծաղկեցնելու բացորոշ կարելիութիւններով։

Բայց պէտք չէ անտեսել այն իրողութիւնը, մանաւանդ այսօր, երբ աշխարհ ժողովրդավարական կարգերու ջատագով, պաշտպան կամ հետամուտ կ'ըլլայ, որ անկէ մօտ վեց տասնամեակներ առաջ, աշխարհի անկիւն մը աշխարհի քարտէսին վրայ, ազատ ընտրութիւնները՝ առանց սեռի եւ դաւանանքի խտրութեան, արդարութեանց եւ խղճի ազատութիւնները՝ ընկերային, կրօնական թէ քաղաքական հաւաքականութեանց ճամբով, ոչ միայն իբրեւ դաւանանք ընդունուեցան, այլեւ տրուած պայմաններու ներած չափով իրագործուեցան։ Աւելին՝ մարդկութեան մեծ խոյանքը՝ ընկերվարութիւնը, իր արտայայտութիւնը գտաւ ժողովուրդի մը հայրենիքին մէջ, որ կրնար պատմութեան փուլերը ունենալ իբրեւ պատուանդան։

Կը հետեւի ուրեմն, թէ 1918 Մայիս 28ը ներկայի մը հաստատումն էր՝ ապագայի վառ խոստումով։

Ապագա՞ն։ Այս է, որ այսօր օրակարգի հարց է մնացած։ Որովհետեւ մեր ժողովուրդին չվիճակուեցաւ իրագործել իր հոգիին ամբողջացումը։ Ճիշդ է որ այլ պայմաններ եւ ակնկալութիւններ ալ ունի՝ ան հոս թէ այլուր։ Ինչպէս շատ ժողովուրդներ աշխարհի չորս ծագերուն։ Բայց առաջնահերթը, այժմ, տուեալ պայմաններու եւ կարեւորութեանց կարգով, կը մնայ Միացեալի իրագործումը։ Միացեալ Հայաստան՝ նշանաբանը մը, որ պէտք չէ եւ չի կրնար պարապ փամփուշտի սահմաններուն մէջ մնալ։ Դառնալ պարզ խօսք՝ աւուր պատշաճի։ Որովհետեւ կենսական հարց է ան մեզի համար՝ Հայաստանէն Սփիւռք։ Մնալով միեւնոյն առեն իրաւունքի մը պահանջը։

Հարկ կա՞յ յիշեցնելու, թէ 1970ի մարդահամարի տուեալներով, Խորհ. Միութեան Հայերու 38 տոկոսը ներկայ Հայաստանի սահմաններէ դուրս խորհրդային այլ Հանրապետութիւններ հաստատուած է։ Եւ դեռ կայ Սփիւռքը՝ Հայահոծ գաղութներով։ Ուրեմն միացեալն եւ ամբողջականը կարելի է խտացնել այն սրբազան պոռթկումին մէջ, որ մեր երիտասարդութիւնը՝ բնազդաբար եւ գիտակցաբար, ի յայտ բերաւ Երեւանի պողոտաներու վրայ, Ապրիլեան Ցեղասպանութեան օրերուն, Մե՛ր Հողերը, Մե՛ր Հողերը գոչելով։

Գիտենք, թէ խաբկանքը ժողովուրդի մը մեծագոյն թշնամին կրնայ դառնալ՝ ակամայ։

Մոսկուա թէ Ուաշինկթըն, ինչու չէ նաեւ բոլոր մեծ թէ երկրորդական եւ, նոյնիսկ, երրորդական մայրաքաղաքները, ներկայիս, չօշափելի պատճառներ ունին անտեսելու մեր Դատը։ Աւելին՝ պաշտպանելու, առնուազն լռելեայն, մեր հողերուն տէր դարձած երկիրը։ Բայց ասիկա առաւել խթան է, որ յամառ կերպով կառչինք մեր իրաւունքներուն եւ զանոնք պաշտպանենք անվհատ։ Ցարատեւ պայքարի կորովով։ Այլ մանաւանդ՝ հետեւողական եւ ծրագրուած, մտածումի հակակշռին ենթարկուած քայլերով, աշխատանքներով։ Եւ անպայման համազգային ճիգերով։

Խանասորեան սերունդը կերտեց Սարդարապատ։ Հիմնեց Հայաստանի Հանրապետութիւնը՝ ազատ, անկախ, ժողովրդավար եւ ընկերվարական։

Մեր եւ յաջորդող սերունդներու պարտականութիւնն է անվերապահ նուիրումով հաւատարիմ մնալ մեր ժողովուրդի դարերու անցեալ ունեցող երազին՝ զայն ամբողջովին իրագործելու մտադրութեամբ։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Քանի մը տողով

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ մէջ Ուրրաթ առտու, կառավարութիւնը քիչ մը բարեկամաց էր քանի մոլուքուացի ահաբեկիչները ազատ արձակեցին 105 երախաները բայց միշտ պատանդ կը պահէին հինգ դասատու եւ կառախումբին ճամբորդները։ Կը թուի թէ իշխանութիւնները մասամբ յաջողեցան մաշումի իրենց քաղաքականութեան մէջ։ Կ'ըսուի թէ թմրեցուցիչ դրած էին դպրոցականներուն ղրկուած ուտելիքներուն մէջ, ինչ որ համաճարակ մը ստեղծած է, որպէսզի ահաբեկիչները պարտաւորուին տեղի տալ։ Երախաներու այս ազատագրումէն ետք, այլեւս բանակցութիւնները կը սկսէին Ուրբաթ առտու։

ՊՈԼՍԷՆ հասած լուրերու համաձայն, նոր երկրաշարժ մը պատահած է արեւելեան Թուրքիա, պարսկական սահմանին մօտ։ Առաջին լուրերու համաձայն զոհ չկայ այլ միայն նիւթական վնաս։ Ծանօթ է որ Վանի նոյն շրջանն էր որ ծանր երկրաշարժ մը պատահեցաւ անցեալ Նոյեմբերին եւ չորս հազար հոգի մեռաւ։ Այս անգամ փլած են վերաշինուած կամ մնացած խարխուլ տուները։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ հաւանաբար հիմնական պատճառն ըլլայ Պոդգորնիի հեռացման։ Կ'ըսուի թէ այս Սահմանադրութիւնը, որ տեսակ մը «Բրեժնեւ Սահմանադրութիւն» է, կը նախատեսէ ջնջումը Գերագոյն Խորհուրդի նախագահի, արդէն իսկ ձեւական, պաշտօնին եւ Պոդգորնի չէ համաձայնած։ Ընդհանրապէս կը կարծուի թէ աւելի կեդրոնացում կայ այս Սահմանադրութեան մէջ, աւելի կ'ամրապնդուի կուսակցութեան դերը եւ Ա. քարտուղարը կը դառնայ համայն Միութեան տէրն ու տիրականը։

ՍՊԱՆԻՈՅ Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը իր գիրքին մէջ «Եւրոհամայնավարութիւնը եւ Պետութիւնը» խիստ կերպով կը քննադատէ Խորհ. Միութիւնը եւ կը չեշտէ. «Եւրոհամայնավարութիւնը չուրանար Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան սկզբունքները, որոնց ժառանգորդը եւ պաշտպանը կը նկատէ ինքզինքը, բայց Թուլթակի պէս կրկնել Մարքսի եւ Լենինի տեսակէտները ամէնէն քիչ մարքսիստ դիրքն է զոր համայնավարները կրնան երեւակայել»։

ՄՈՇԷ ՏԱՅԵԱՆ շատ հաւանաբար Իսրայէլի Արտաքին նոր նախարարն ըլլայ ինչ որ բաւական իրարանցում ստեղծած է։ Ծանօթ է որ ընտրութիւնները շահեցաւ Պեկինի Լիքուտ կուսակցութիւնը եւ Տայեան Աշխատաւորական կուսակցութեան կը պատկանի։ Գալով յաղթական Պեկինի, սրտի տագնապի հետեւանքով, դեռ հիւանդանոցն է։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ հարաւը շատ բուռն կռիւներ տեղի կ'ունենան երեք օրէ Պաղեստինցիներու եւ քրիստոնեայ աջերու միջեւ, որոնց զօրավիգ են Իսրայելացիները։ Զոհս մեռեալ եւ նուազագոյն քսան վիրաւոր կայ բայց կռիւները չեն դադրած։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Հանրապետութեան Նախագահը ընդունեցաւ Տիկին Այէնտէն, Չիլիի նախկին ղեկավարին այրին, որ խնդրած է Ժիսքարէն միջամտել Չիլիի երեք հազար քաղաքական բանտարկեալներուն ի նպաստ եւ շնորհակալութիւն յայտնած այն քաղաքական պատսպարեալներուն համար զորս Ֆրանսա ընդունած է։

ԱՐԱՐԱՏ ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ ՇԱԽՏԵՈՐԷՆ 0 – 1

Խորհրդային 40րդ ախոյեանութեան մրցումներու շարքին, Հինգշաբթի, Մայիս 26ին, Դոնեցի մէջ Արարատ 0ի դէմ մէկ կէտով պարտուեցաւ տեղւոյն Շախտեօրէն։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Հեռատիպ, Մայիս 23)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓԱՅՏԱՄՇԱԿՄԱՆ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Արդիւնաբերական երիտասարդ քաղաք՝ Մասիսի մէջ, սկսած է բանիլ ինքնաշխատ գործատունը, որ ամէն տեսակի տաղ – ճագործական արտադրութիւն կրնայ պատրաստել շինարարութեան պահանջներուն համար։ Ձեռնարկութիւնը ունի արդիական սարքաւորումներ եւ տարեկան 14 միլիոն ռուբլիի արտադրութիւն կրնայ տալ։ Նման արտադրութիւններու շարքին ան առաջին տեղը կը գրաւէ Անդրկովկասի մէջ։ Հայաստանի փայտամշակման արդիւնաբերութեամբ կը զբաղին Երեւանի, Լենինականի, Կիրովականի եւ այլ քաղաքներու մէջ բանող 13 գործատուներն ու ձեռնարկութիւնները։ Գործատուները հում նիւթը բերել կուտան Ուրալէ եւ Սիպերիայէ, որովհետեւ տեղական աղբիւրները սահմանափակ են։

×

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆԻ ՏՆԿԱԾ ԿԱՂՆԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴԸ

Ուս–ուսի տուած անտառապատ սարերու ստորոտը իր դարաւոր հունով կը հոսի պատմական հազարաւոր դէպքերու վկայ Աղստեւ գետը, որու գեղատեսիլ հովիտը հարուստ է յուշարձաններով։ Հովիտին մէջ պահպանուած են նաեւ հնագոյն ծառեր՝ որոնցմէ ծանօթ էր Ակնաղբիւր գիւղին ծայրը մինչեւ անցեալ տարի կանգուն մնացած կաղնին։ Ըստ աւանդութեան եւ պատմիչ Եղիշէի, զօրավար Վարդան Մամիկոնեան՝ 450ին, Աւարայրի ճակատամարտին պարսկական բանակին յաղթելէ ետք՝ զինուորներուն համար հանգստավայր կ'ընտրէ սառնորակ աղբիւրի շրջակայքը. հոս՝ աղբիւրի վերի մասը, իբրեւ յաղթանակի խորհրդանիշ՝ կը տնկէ կաղնի ծառը։ Շուրջ 50 մեթր բարձրութիւն ունեցող ծառին արմատները գետնէն վեր աճելով, յառաջացուցած էին ծառայր մը, ուր երեսուն հոգի կրնային պատսպարուիլ։ Աւելի քան 15 դար կանգուն մնալէ ետք, զօրաւոր քամիներու հետեւանքով տապալած է Աղստեւի հովտին։ Ցաւերժացնելու համար աւանդութիւնը, մանկաւարժ Յովհաննէս Բաղրամեան՝ Նոյեմբերեան երթալու ատեն, այցելած է պատմական վայրը եւ հոն տնկած՝ նոր կաղնի։

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

Երբ չի մնում եղք ու ճար,
Խենթերն են գտնում հնար։
Այսպէ՛ս ծագեց, արեգակեց
Սարդարապատի մարտը մեծ։

Զանգեր ղօղանջէ՛ք, սրբազան
Քաջերին կանչէ՛ք,
Այս արդար պատից՝
Սերունդներ, դուք ձեզ ճանաչէք
Սարդարապատի՛ց։

Աւարայրից չա՛նք առանք,
Այստեղ մի պահ կանգ առանք,
Որ շունչ առած, շունչներս տանք
Սարդարապատի պատի տակ։

Զանգեր ղօղանջէ՛ք, սրբազան
Քաջերին կանչէ՛ք,
Այս արդար պատից՝
Սերունդներ, դուք ձեզ ճանաչէք
Սարդարապատի՛ց։

Բայց մենք չընկա՛նք, մենք միշտ կա՛նք,
Մենք չյանգանք, դեռ կը գա՛նք՝
Երբ տայ զանգը, ահազանգը,
Որ մեր հոգու պարտքը տանք։

Զանգեր ղօղանջէ՛ք, սրբազան
Քաջերին կանչէ՛ք,
Այս արդար պատից՝
Սերունդներ, դուք ձեզ ճանաչէք
Սարդարապատի՛ց։

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ տօնին առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի (Երեքշաբթիի թիւ)։ Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Յունիս 1։

ԵՐԿՈՒՆՔԷ ԵՐԿՈՒՆՔ

Կ'ըսե՛ն, «ոմանք ի նոցանէ».—

Կ'արժէ՞ այդքան պանծացնել Մայիս 28ը: Պարզապէս պատահմունք: Դէպքերու զուգաւորում, որ իրեն հետ բերաւ յուսախաբութիւն, աւեր եւ արիւն: Եւ ի՞նչքան կրցաւ տեւել, — ոչ իսկ երեք տարի: Եթէ Ռուսն ալ օգնութեան հասած չըլլար...

— Մի՛ փրփրիր եւ լսէ՛, ցամաք հոգի: Սորվէ՛ լսել:

Եթէ առիթը ունեցած ես պատմութիւն թղթատելու, գոնէ ժամանակակից պատմութիւնը սերտելու, պիտի տեսնես բազմաթիւ նման «պատահմունքներ»: Շատշատերը այսօրուան ազատ ու անկախ ազգերէն իրենց փրկութիւնը կը պարտին այդպիսի զուգաւորումներու: Աշխարհ մը կը բռնկի, ամբողջ ժողովուրդներ կրակը կ'իյնան: Ճակատներ կը փլատակին ու կը խորտակուին, ուրիշներ կը բոցավառին ու կը յաղթանակեն: Դժուար է գիտական ճշդութեամբ նախատեսել ճակատամարտներու ելքը: Շատ բան կախում ունի աշխարհագրական, զինուորական, նիւթական ազդակներէ: Իսկ այդ բոլորին վերեւ՝ բարոյական կորովն է որ կը սրէ նայուածքները, եւ աւիշ կը հոսեցնէ երակներուն մէջ:

Արդ, մէկդի դնելով բոլոր յարակից դէպքերը, — Ռուսին փախուստը, Թուրքին դաւերը, հարեւաններուն խաղերը եւ ուրիշ բազմաթիւ պարագաներ, — 1918 Մայիսի վերջերը, ճակատագրական շըրջանի մը մէջ, կռիւ եղա՞ւ թէ ոչ: Օրհասական ճակատամարտներ մղուեցա՞ն նախնական, անբաւական միջոցներով, բայց գերագոյն վճռականութեամբ, — Մահ կամ Ազատութիւն: Այս կամ այն դրօշին տակ եւ կամ առանց դրօշի: Փետայիներով եւ կանոնաւոր զինուորներով: Հինով ու Նորով: Ե՛ւ արեւելքի, ե՛ւ արեւմուտքի քաջերով: Գոյամարտ՝ 10-12.000ով, ընդդէմ թշնամի բանակի մը որ կը հաշուէր 30-35.000:

Եւ այս բոլորը յանգեցա՞ն ելքի մը, հող չէ թէ ոլոր-մոլոր: Ունեցա՞նք ափ մը հող մեր ոտքին տակ: Իսկ այդ ափ մը հողը չէ՞ր որ վառեց հոգիները, միեւնոյն ատեն սրելով դաւադիր եւ թշնամի ախորժակները, հարաւէն թէ հիւսիսէն:

Եւ ի՞նչպէս կ'ունենայիք դուք այսօրուանը, թող կոչուի խորհրդային, եթէ կազմուած չըլլար երէկուանը:

Ի՞նչպէս կը համբերէք այսքան միատարր ժողովուրդ, մեր հայրենի ժառանգութեան մէկ մասին վրայ: Կ'ունենայի՞ք այսօրուան Երեւանը, առանց այն սկզբնական եւ հերոսական աշխատանքին որ թափուեցաւ անասելի թշուառութեանց եւ անհնարին դժուարութեանց մէջ, չեղածէն բան մը ստեղծելու առաջադրութեամբ...:

Լսէ՛, սերտէ եւ պատասխանէ:

×

Կ'ըսեն ուրիշներ, միշտ «ի նոցանէ».—

Ընդունինք թէ արդար են այդ բոլորը: Բայց, դուք Դաշնակցականներդ, անկախութեան հռչակման օրը դարձուցեր էք մենաշնորհ: Միեւնոյն ատեն՝ մարտակոչ, օրուան իշխանութեան դէմ:

Դուք ձեր փառասիրութիւնները յագեցնել կ'ուզէք:

— Զա՛րկ, բայց մտիկ ըրէ, դպիրդ իմ ամենագէտ: Մինչեւ Պոլսոյ վերջին արտագաղթը (1922) եւ անկէ վերջն ալ քանի մը տարի շարունակ միասին կը տօնէի՞ք այս տօնը: Ամէն տեղ շարք-շարք բանախօսներ բեմ կ'ելլէի՞ն, — Կղերական, Դաշնակցական, Ռամկավար, Հնչակեան: Բոլորն ալ կը պանծացնէի՞ն զայն, իբրեւ ազգային պարծանք: Նոյնիսկ Հռչակաւոր Քաջազնունին, զոր միշտ օգնութեան կը կանչէք, շատ բնական եւ նուիրական պարտականութիւն մը չհըռչակե՞ց Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը, ընդունելով հանդերձ Նոյեմբեր 29ը (Դեկտեմբեր 2):

Արդ, ինչո՞ւ կէս ճամբան մնացիք դուք: Ինչո՞ւ այսօր խոտելի կը գտնէք երէկուան պաշտելին:

Ձեր երէկուան դի՞րքը կեղծիք էր թէ այսօրուանը: Ի՞նչ բան փոխուեցաւ էութեան մէջ:

Նոր բանե՞ր սորվեցաք. ուրախ ենք, աւելին սորվեցէք: Բայց, ի՞նչպէս կրնաք ուրանալ պատմական երկունքը, այնքան դժոխային պայմաններու մէջ:

Երկունքը երկունք ըլլալէ կը դադրի՞, երախայ մը զուրգուրանքի, հոգածութեան իրաւունքէն կը զրկուի՞, պարզապէս մսուրի մէջ ծնած, տաժանելի մանկութիւն մըն անցուցած ըլլալու համար:

Իսկ երբ դուք տէր չէք ըլլար ո՛չ օրհասական պայքարին, ո՛չ կատարուած գերմարդկային ճիգերուն, ո՛չ հերոսական խոյանքին, ո՛չ ալ թափած արիւնին, կամ տէր կ'ըլլաք ակռաները թափած կեսուրներու պէս, կէս բերան, — ինչո՞ւ մեղաւոր կ'ըլլայ Դաշնակցութիւնը:

Անո՞ր համար որ հաստակազեղ կանգնած, իր ետեւէն քաշելով անհամար բազմութիւններ, կը յայտարարէ.

— Ես կը խոնարհիմ կատարուած մեծագործութեան առջեւ: Ես թոյլ չեմ տար որ ոգէտ կամ քինախնդիր մարդիկ նսեմացնեն, մոռացութեան մատնեն երէկուան երկունքը: Իմ հոգիս կը խայտայ ոգեկոչելով յիշատակը հազարաւոր քաջերու որոնք արիաբար մարտնչեցան, իրենց եղունգներով ճանկռտեցին ռազմադաշտի հողերն ու ժայռերը, եւ ստեղծեցին խարիսխ մը, — ափ մը հող:

Ես, Դաշնակցութիւն, ամէն տարի տօնելով շահուած յաղթանակը, միեւնոյն ատեն աչքերս կ'ուղղեմ Երեւան եւ կը յիշեցնեմ, — Աճեցո՛ւր, լրացո՛ւր սահմանը, եւ կառավարէ այնպէս ինչպէս որ կը տրամադրեն այս ժողովուրդին հիմնական շահերը: Նոյն երկունքն է որ կը շարունակուի, եւ վա՛յ անոր որ չըմբռնէր պատմութեան վճիռը:

Մայիս 1937 Շ.

ՄԱՅԻՍ 28ը՝

ԱՆՑԵԱԼԻ ՀԱՒԱՏՔ ԱՊԱԳԱՅԻ ՅՈՅՍ

Պատմութիւնը մէկ եւ անջրջելի դէպքերու յաջորդական շղթայաւորում մըն է որ քայլ կը բռնէ ժամանակին հետ: Դերակատարներ կը տողանցեն անոր պաստառին վրայ, կը փորագրեն իրենց մագաղաթները յանձնելով զանոնք որպէս ժառանգ յաջորդ սերունդներուն:

Պատմութիւնը պատէն կախուած անշարժ նկար մը չէ դատապարտուած միայն դիտուելու, ոչ ալ անցեալի մը լոկ հայելին այլ ներկան իմաստաւորող եւ ապագան ուրուագծող հաւատքի եւ յոյսի գումար մը:

Անոնք որ մեր պատմութեան ամենացուրտ օրերուն անոր խաւարամած հորիզոնը վերածեցին յաղթական ծիածանի մը, անոնք որ հնչեցուցին նորագոյն Հայ յեղափոխութեան հրեղէն շեփորները, անոնք որ Ազատութեան եւ Անկախութեան դրօշին տակ սկսան հերկել ու մշակել, անոնք պատմութեան փոշիներուն մէջ թաղուած հնաբոյր հերոսներու շքախումբ մը չեն, այլ կենդանի ամպրոպներու մարմնացումներ որոնք մեզմէ կը պահանջեն յանձնառութիւններ եւ ծառայութիւններ:

Ահա թէ ինչու Մայիս 28ը դունաթափ թուական մը չէ:

Մայիս 28ը Ազատութեան եւ Անկախութեան տօն է:

Մայիս 28ը հերոսական մարտնչումներու տօն է:

Մայիս 28ը ազգային հպարտանքի տօն է:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ինք միայն կը տօնէ իր ժողովուրդին պետականութեան տիրանալու տօնը, եթէ նոյնիսկ Հայրենի հողին վրայ կը բարձրանայ Սարտարապատի կոթողը, եթէ նոյնիսկ կը յիշուին ու կը տօնախմբուին մայիսեան հերոսամարտները: Պիտի գայ անշուշտ այն օրը եւս, որ 1918 Մայիս ամիսը իր 31 օրերով պիտի արձանագրուի ու իրենց տեղը պիտի գտնեն Արամ Մանուկեանները:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը զրահուած Մայիս 28էն բխող ամուր հաւատքէն, կը գործէ վճռակամութեամբ եւ անխորտակ կամքով իմաստ ու նպատակ տալու համար հայ ժողովուրդի կեանքին, այսինքն՝ կիրարկումը, այսօր կամ վաղը, հայ ժողովուրդի գերագոյն երազին՝ ամբողջական հայրենիք, ամբողջական Հայութեամբ:

Այս խոշալի իրագործման համար պէտք է կազմակերպուած պահել մեր գաղութները: Տալ անոնց քաղաքական, մշակութային եւ տնտեսական կառոյց, դուրգուրալով մեր կազմակերպութեանց, մեր դպրոցներուն, մեր մամուլին, մեր մշակոյթին, մեր արտասահմանեան բոլոր արժէքներուն վրայ, հետամտելով միշտ հիմնական նպատակ՝ ազգային-քաղաքական պայքար:

Ազգային-քաղաքական պայքարը ամբողջութիւն մըն է որ իր մէջ կը բովանդակէ ե՛ւ հայապահպանման ճիգերը ե՛ւ ազգային իրաւունքներու հետապնդումը, ե՛ւ քաղաքական առաջադրանքները:

Հայապահպանումը իր ամբողջ երեսներով եւ ազգային-քաղաքական յանձնառութիւնը կարելի չէ բաժնել իրարմէ, մէկը միւսին անհրաժեշտ լրացուցիչները ըլլալով:

Այսօր Սփիւռքը առանց քաղաքական յանձնառութեան կրնայ միայն անհաւասար ճիգերով երկարաձգել իր գոյութիւնը: Նոյն Սփիւռքը առանց իր ինքնութեան, առանց իր լեզուի եւ մշակոյթի անաղարտ պահպանման կը դառնայ երկիր երկիր անգոյն եւ անտոյժ հաւաքականութիւններ, տեսակ մը աշտարակ Բաբելոնի, պարպուած ազգային ամէն գիտակցութենէ եւ պատրաստ կործանելու, այսինքն ձուլուելու ընդմիշտ ահաւոր խառնարանին մէջ:

Այս է Հայկական Դատի էութիւնը:

Այսօր, Սփիւռքի մէջ, երկրէ երկիր փաստը ունինք որ ժողովուրդը կը գիտակցի իր ազգային քաղաքական պայքարի կարեւորութեան: Բողոքի եւ պահանջի ցոյցեր կը ստանան յարաճուն ծաւալ: Հոս ու հոն կը կառուցուին մշակութային կոթողներ: Մանաւանդ կայ այսօր երիտասարդութիւն մը որ իր ազգային ինքնութիւնը կը փորձէ գտնել Հայկական Դատի ամբողջութեանը մէջ, այսինքն՝ լեզու եւ քաղաքական յանձնառութիւն կամ քաղաքական յանձնառութիւն եւ լեզու:

Հայկական Դատի, այս ազգային-քաղաքական պայքարին հիմնական տուեալները եւ գիծերը կը խտանան Մայիս 28ի խորհուրդին մէջ:

Մայիս 28ը հայ ժողովուրդի արդար դատի հետապնդման օր է:

Մայիս 28ը ազգային հաւաքական գիտակցութեան օր է:

Մայիս 28ը նոր յանձնառութիւններու օր է:

Ահա թէ ինչու Մայիս 28ը մեր անցեալի հաւատքն է եւ ապագայի յոյսը:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԸ

ԳՐԵՑ՝ ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ

ԽՄԲ.— 1920 Յունիսին Հայաստանի Անկախ Հանրապետութեան կառավարութեան որոշումով կը ձեռնարկուի Փոխառութեան մը, որպէսզի երկրի ներքին վերաշինութեան համար անհրաժեշտ դրամագլուխ մը ապահովուի: Հայաստանի Անկախութեան Փոխառութեան Վրաստանի Մասնաժողովը, 1920 Օգոստոս 2ին, միօրեայ թերթ մը լոյս կ'ընծայէ, որու կ'աշխատակցին Յովհ. Թումանեան, Ստ. Մալխասեան, Ստ. Լիսիցեան, Դ. Դեմիրճեան, Ռուբէն Խան-Ազատ, Մ. Մանդլշտամ եւ ուրիշներ:

Դերենիկ Դեմիրճեանի ծննդեան 100-ամեակին առիթով անգամ մը եւս կը հրատարակենք ՀԱՅԸ խորագրուած գրութիւնը, լոյս տեսած, ինչպէս ըսինք, վերոյիշեալ թերթին մէջ:

Արդեօք մի բան հասկանո՞ւմ էք Հայից... Որքա՜ն տարօրինակ, հանելուկային արարած: Որքա՜ն խաբուսիկ: Երեւոյթը, ոչ ինքը: Բայց եւ ի՞նչ է ինքը, իր նկարագիրը:

Ջո՛ւր աշխատանք.— որոնում ես իր ինքնութիւնը, գտնում, բայց եւ իսկոյն տեսնում ես, որ դա էլ նորից երեւոյթ էր: Անհանգիստ դէմք ունի, չի թողնում նկարես: Իր ցեղային պատկերն էլ տարօրինակ է: Թուով դրեթէ ամենափոքրն է, տառապանքով՝ ամենամեծը. ժամանակով ամենահինն է, վիճակով՝ ամէնից անփոփոխը: Ամէնից անմրպատը իր երկրի դիրքն է, ինքը ամէնի՛ց յամառ կառչեց նրան: Որքա՜ն անյոյս է թւում իր ապագան, բայց եւ որքա՜ն յուսացող է նա: Ասենք իր կեանքում երկու բան բնաւ չտեսաւ. մէկ բախտ, մէկ էլ՝ յուսահատութիւն: Ի՞նչպէս ճանաչես նրան, ի՞նչպէս չափես: Իր չափը չափազանցն է. զարմանալի հաւասարակշռութիւն, որ ծայրայեղութեան մէջն է: Ապա նայիր՝ սա է Հայը. այս չարչին, այս բուրժուան, արարածներից ամենագձուձը եւ անասուններից ամենակուշտը: Այնքան անխնայ ստորացնել իրա՜ն... Կարո՞ղ է սա չափել աշխարհիս բարձր բաները իր գրուանքով եւ արշինով: Հանրօգուտ գործի՝ եւ ոչ մի գրոշ: Բայց մի օր էլ տեսար՝ մեռաւ ու ողջ կարողութիւնը կտակեց հասարակութեան: Դէ՛, գնա իմացիր ինչ մարդ էր:

Ահա նայիր այս բեռնակրին՝ ի՞նչ է սա. իսկական զրաստ. մէջքին մի սար բեռ՝ ճկում է, մէջքը կոտրում: Աշխատա՞նք է կատարում, թէ ինքնախոշտանգում: Վրէ՞ժ ունի, ինչ է, իրենից հանելու: Ո՞ւմ դէմ է չարացել, որ իրեն է պատժում: Որքա՜ն ուժ, որքա՜ն աշխատասիրութիւն: Ապա՝ տար տունդ ծառայ: Անսիրտ, անշնորհք, ծոյլ: Ի՞նչ է միտքը. մի փոքրիկ գումար չլինէ, գնայ խանութ բաց անէ: Մարդը իր հացի եւ իր գործի տէրն է ուզում լինել եւ ոչ թէ նրա ծառան: Եւ արդէն հայ նշանակում է տէր... Բայց տեսե՞լ էք նրան, երբ յաղթական է. ի՛նչ ծոյլ մուրացկան: Ամենաձեռնտու գործը տուր, չի ուզի: Ազգը տայ՝ ինքը ուտէ: Եւ սովից կը մեռնի անխօս, անխնայ, կ'ասես ջրլու: Եւ սա այն գիւղացին է, որ երէկ կատաղած, գազազած՝ հողը քանդում էր, չարչարում, մզում, հոգին հանում: Ամենաչարքաշ անասունը իր արտի մէջ: Այնպէս է հաւաքում բերքը, կարծես յաւիտեան պիտի ապրի, կարծես ոչ ոքի բաժին պիտի չթողնի: Բայց գնա՛ իր խրճիթը՝ հազար գող, մարդ, շուն ու գէլ նրա հացի վրայ են: Ուտում են նրա հացը, ինչպէս Հայր Աբրահամի սեղանից:

Տեսե՞լ էք նրա բնակարանը — խլուրդի ծակուռ... բայց անցիր նրա երկիրը՝ — ի՛նչ հիասքանչ վանքեր, հոյակապ աշտարակներ, գողտրիկ խաչքարեր: Հաւատալ կարելի՞ է, թէ ինքն է շինել այդ բոլորը:

Խօսակցութիւնն ես լսում՝ հայհոյանքների կէսը եկեղեցի ու Աստուած է: Լցրել է իր երկիրը եկեղեցիներով, բայց տարէնը մի անգամը չի մտնում մէջը աղօթելու: Աղօթք էլ չի անում առօրեայ կեանքում. իր կրօնը երբեք չի քարոզել ուրիշներին: Եւ հաւատալի՞ բան է, որ իր պատմութիւնը ամենամեծ կրօնական պատերազմների պատմութիւն է, եւ այս չաղօթող ցեղի Նարեկացու շուրթերից թռաւ աղօթքի ամենաբարձր թռիչքն առ Աստուած...:

Տանել չի կարողանում ծէս, ձեւ, աստիճան, քաղաքավարութիւն. իր Արեւմտեան Հայրիկը ամէնից շատ կաթողիկոսութիւնը ատեց: Դիւանագիտութեան մէջ

Արդ, այս օրուան տօնը, Մայիս 28 թուականով մեր պատմութեան մէջ յաւիտենապէս փորագրուած, նուիրականացած, սրբագնացած, ընդդիմութիւն մըն է բոլոր օտար եւ ոճրային նման փորձերու դէմ, ընդվզում մըն է բոլոր հայավնաս ձեռնարկներու դէմ: Մայիս 28ը փայլակ մըն է որ լուսաւորած է մութ երկինքը մեր գլխուն վերեւ: Մայիս 28ը գարունն է որ կը յաջորդէ ձմրան մեռելութեան: Մայիս 28ը այն դուռն է որ կը բացուի վարդերու, ծաղկած նշենիներու, հարսնացած կեռասենիներու պարտէզի մը վրայ: Մայիս 28ը վարդերով եկաւ՝ արիւնի պէս կարմիր, լեղակներով եկաւ՝ գոյնզգոյն մոմերու, հազար աչքեր ունեցող ողկոյզներու հարստութեամբ ողջունելու եւ պսակելու Հայոց ազատութեան դիցուհին:

.

կռի՛ւ, կատաղի կռիւ:

«Սարդարապատը, կը գրէ համայնավար Թուրշեան, բախտորոշ գոյամարտ էր, հայ ժողովրդի [illegible] կենաց եւ մահու կռիւն էր: Երեք տարի առաջ (1915) Թուրքը կոտորել էր հայ ժողովրդի ամբողջ կէսը, այսօր եկել էր վերջ տալու երկրորդ կէսին: Ինքնապաշտպանութեան գերագոյն մղումով՝ ՈՏՔԻ ԷԻՆ ԿԱՆԳՆԵԼ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԲՈԼՈՐ ԴԱՍԵՐՆ ՈՒ ԴԱՍԱԿԱՐԳԵՐԸ, ՀՈՍԱՆՔՆԵՐՆ ՈՒ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, ՄԻԱՊԵՏԱԿԱՆԻ ՀԵՏ ՄԻԱՍԻՆ ԿՌՒՈՒՄ ԷՐ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԸ, ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ՀԵՏ ՀՆՉԱԿԵԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐԸ, ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԻ ՀԵՏ ՍՊԱՐՏԱԿԻՍՆԵՐԸ»:

.

Այսպէս Հայութիւնը, իր արեամբ, շահեցաւ ոչ միայն Պետութիւն կազմելու, ազգային Հանրապետութիւն ստեղծելու պսակը, այլ եւ բերաւ համաշխարհային պատերազմը աւելի կանուխ վերջացնելու պատիւին մէջ իր անուրանալի նպաստը:

Մայիսեան յաղթանակը համաշխարհային արժէք կը ներկայացնէ: Մայիս 28ին հիմնուած Հայկական Հանրապետութեան պատմական իրողութիւնը առաջին քայլն է, որ առնուած է Համաշխարհային Հանրապետութեան, ազատ եւ ինքնօրէն ժողովուրդներու դաշնակցութեան համար:

Տ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՕՐԵՐՈՒ ՄԱՄՈՒԼԷՆ

... Նախարարութիւնը ձեռնարկեց դատաստանական հիմնարկութիւնների ազգայնացումը: Առաջին հերթին կարգադրեց հաշտարար դատաւորների գործավարութիւնը կատարել հայերէն լեզուով:

Նոյեմբեր 15ից 1919 Հանրապետութեան բոլոր հաշտարար դատաւորները, բացի Արդահանի դատարանից, գործավարութիւնը տանում են հայերէն լեզուով:

Միւս հիմնարկութիւնները ազգայնացնելու համար նախարարութեան կից կազմուած է յանձնաժողով, որ պէտք է թարգմանի օրինագրքերը հայերէն լեզուով:

Բոլոր հայ ընդունուող պաշտօնեաներից պահանջւում է հայերէնի իմանալը, առանց որի պաշտօններ չեն ընդունւում:

«ՅԱՌԱՋ»

1920, Յունուար 9, Երեւան

×

ՈՂՋՈՒՆՈՒՄ ԵՆՔ

Այսօր Ալեքսանդրապոլում բացւում է Հայաստանի անդրանիկ համալսարանը:

Անհնարին ծանր պայմաններում է կազմակերպւում մեր Հանրապետութիւնը: Արտաքին անորոշութիւնն ու սահմանների հաստատման ձգձգումը մի կողմից, ներքին յարափոփոխ վիճակն ու պարենաւորման չվերջացող ճգնաժամը միւս՝ Հայաստանի քաղաքացիների ուշադրութիւնը բեւեռել են գլխաւորապէս օրուայ գոյութեան պահպանութեան խնդիրների վրայ:

Մշակութային ձեռնարկներն ու կրթական հաստատութիւնները թւում է, թէ պէտք է անտես արուէին բոլորովին:

Իրականութեան մէջ, բարեբախտաբար, հակառակն ենք տեսնում: Հանրային կրթութեան նախարարութիւնը աչքի ընկնող գործունէութիւն է ցոյց տալիս, եւ հակառակ տիրող դժուարին պայմաններին՝ իրար յետեւից Հայաստանի գիւղերն ու քաղաքները ծածկւում են դպրոցական-հանրակրթական հիմնարկութիւններով: Յարմար շէնքերի, դպրոցական պիտոյքների, նիւթական միջոցների ու ձեռնհաս ուսուցիչների պակասութիւնը չի յուսահատեցնում, քայլ առ քայլ ժողովրդական կրթութեան գործը մեր երկրում առաջ է շարժւում: Եւ առաջ է շարժւում այն ուղղութեամբ, որ հետզհետէ Հայաստանում կրթութիւնը դառնայ ընդհանուրի սեփականութիւն, եւ անգրագէտների գոյութիւնը վերացուի:

Համալսարանի բացումով մեր Պետութիւնը բաւարարում է կեանքի դրած հրամայական պահանջներից մէկին... Թող գիտութիւնը, որ իր էութեամբ միջազգային եւ պետական սահմանները մերժող է, Հայաստանի համալսարանում դրուի բարձր պատուանդանի վրայ եւ ծառայի այն նուիրական դատին, որ նշանակուած է հայ աշխատաւորութեան դրօշակի վրայ:

«ՅԱՌԱՋ»
(խմբագրական)

Երեւան, 1920 Յունուար 31

Հայ ժողովուրդ, ես քե՛զ եմ ասում.

Պատրանք, պատրանք է այս փրփուրն անդորրութիւնը, թշուառական կեանքի այս գռեհիկ եռուզեռը, անձնական հոգ ու վայելքի, պերճութեան ու պչրանքի, զեխութեան ու տարփանքի այս ախտաւոր ծովը, որի մէջ օրօւում են զօսացած հոգիները:

... Հատուցման ժամն է հասել:

Նայեցէք մեր այս գնդերին, որոնցմով հպարտ ենք, որոնց վրայ է մեր բովանդակ յոյսը, որոնք մեր հաւատքի աղբիւրն են: Նայեցէ՛ք միշտ խոհուն, զգաստ բրբրդոտ տղաներին, ողջ գիւղերից են քրտինքի եւ ակօսի զաւակներ, մանն ու բահը, մուրճն ու սալը թողած հրաժարուն են բռնել հայրենիքի համար: Ղարաբաղի սէգ լեռների կուրծքերը չանգռող՝ կորովի եւ յամառ, երկաթակամ տղաներ, Արարատեան դաշտի յութի կուրծքը պատռող երազուն շինականներ, եւ մռայլ Զանգեզուրը եւ պարզամիտ Ապարանը, ե՛ւ մի՛շտ կարօտ Նոր Բայազիտը, ե՛ւ խղճուկ ու հողազուրկ Շիրակը, ե՛ւ հայկական Տարաւնը՝ Լոռին, ամէնքը, ամէնքը դրկել են իրենց զաւակները որոնք հրացանն ուսերին կուռ շարքերով դիմել են դէպի հայրենի երկրի վտանգուած սահմանները:

... Հատուցման ժամն է հասել:

(1918) Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

— Տակաւին քանի՞ տարի պիտի տօնենք Մայիս 28ը, կը հարցնեն պոլիտիկոսները:

= Մինչեւ այն օրը որ դառնանք ազատ եւ անկախ, ազգային տօնի հոգը ձգելով օրուան իշխանութեան:

— Ի՞նչ կը շահինք, այսպէս արմատախիլ, երկրէ երկիր տօնելով Օր մը, որ եկաւ ու անցաւ երազի մը պէս: Եւ ցուցադրելով դրօշակ մը որ ոչ հող ունի, ոչ ալ իշխանութիւն..

= Նախ, կը կատարենք տարրական պարտականութիւն մը, մարդկային եւ ազգային մեծարանք մը՝ ի պատիւ բոլոր անոնց որ երգեցին ազատութիւնը եւ ինկան անոր նամբուն վրայ: Առանց դասակարգի, տարիքի կամ դաւանանքի խտրութեան:

ԵՐԿՐՈՐԴ՝ կ'ուզենք թարմացնել մեր յիշողութիւնը, պայծառացնել, կազդուրել մեր գիտակցութիւնը՝ ի խնդիր հալածական ժողովուրդի փրկութեան:

ԵՐՐՈՐԴ՝ կ'ուզենք ապացուցանել թէ՝ Մայիս 28ը յարդի շիւղ մը չէր, որ բռնկեցաւ ու անցաւ, այլ աւետաբեր դէպք մը, որ, թէեւ արկածահար շեղեցաւ իր բնական ելքէն, բայց մեզի ձգեց լուսաւոր հետք մը եւ հանգամանք մը: Խարիսխ մը մանրանկար եւ ուղեցոյց մը թանձրացեալ:

Տ.

Մեր *ազգային տօնը* նուիրագործուած է Հայութեան արիւնով եւ զոհաբերութեամբ: Տօնել խանդավառութեամբ այս օրը, սրբազան իրաւունքն է ամէն Հայու:

Այս է պատմութեան թելադրանքը: Այս կը թելադրէ իրական հայրենասիրութիւնը:

Մայիս 28ով է նոյնպէս, որ կրնանք զօրացնել ոչ միայն պաշտպանութիւնը Հայ Հայրենիքին, այլ մանաւանդ հասցնել զայն իր վերջնական կատարելութեան՝ ամբողջացման եւ անկախութեան:

Մայիս 28ի դէմ կրնան ըլլալ անոնք միայն որոնց համար Հայութիւնն ու Հայաստանը սահմանուած են զոհուելու օտարի շահերուն:

Հայրենասէր Հայը Մայիս 28ին հետ է, որովհետեւ դէմ է օտարի այդ դաւադիր վճիռին...:

Ս. ՏԷՐ–ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

մի բանումն է շատ հոգածու — անկեղծ լինել: Այնքա՛ն անկեղծ եւ միամիտ, որ անկասկածելի խորամանկի եւ կեղծաւորի պատրութիւն է անում: Մինչդեռ իր հարեւանները այս աշխարհի բեմի վրայ դեր կատարելով միայն ցոյց են տալիս, թէ կացնով հարուածում են դիմացինին, Հայը իսկապէս կացինը իջեցնում է գըլխին: «Այս ճշմարտութի՞ւնը» — մտահոգւում է նա:

Դանդաղոտ է եւ խոնարհ իր Սասունցի Դաւիթի նման եւ անսպասելի ըմբոստ, հարուածող նրա պէս: Քծնում է, սարկանում օտարի ոտքի տակ, ինչպէս իր Ձէնով Օհանը, բայց երբ վրայ է հասնում վերագոյն վտանգը, հերոսանում է, յանկարծ, եւ ծառանում վիշապի նման: Բարի է առհասարակ. չոյի՛ր, եւ կը կոտրուի. բայց եւ առհասարակ ինքն է բարեկամ քեզ, իսկ քո բարեկամութիւնը վանում է: Այնտեղ, ուր մի այլ ցեղ ուրիշների միա՛յն սէրը կարող է վաստակել, Հայը գտնում է հնարը ատելութիւն առաջ բերելու. տաղանդ է իր դէմ ատելութիւն ստեղծելու: Ուրիշի յաջողութեան մէջ նախանձոտ է, ինչպէս վարդապետ: Եթէ գժտուեց մէկի հետ, ոխակալ է, ինչպէս ուղտ: Ամէն Հայ մի Հայ ունի, որի հետ թշնամի է մինչեւ մահ: Սա նրա անհրաժեշտութիւնն է: Անկարգ է եւ անիշխանական թէ՛ հասարակութեան, թէ՛ Պետութեան եւ թէ՛ գաղափարների մէջ: Իբրեւ ժողովրդական, անմիաբան է, անտանելի, խռովարար:

Ուր յեղափոխութիւն՝ այնտեղ Հայութիւն: Բայց իբրեւ «ական», ծայրայեղական է: Իր կռիւը երեք ճակատի վրայ էր միաժամանակ: Շահի դէմ, Սուլթանի դէմ, Ցարի դէմ: Ասենք ամէն Հայ մի փոքր չիրակեցի է, Դոն Քիշոտի պէս: Կոտորածներից ամենազարհուրելին ինքը տեսաւ եւ ինքն էր, որ չխրատուեց: Իր օրիէնտացիան բացակայի օրիէնտացիան է: Թաթա՞րն է մօտը՝ սպասեց Ռուսին: Ռո՞ւսը եկաւ՝ աչքը Եւրոպայում էր: Եկա՞ւ Անգլիացին՝ դարձեալ Ռուսին էր սպասում: Ռո՞ւսն է գալիս՝ չի ընդունում... Ուրեմն, իր Պետութի՞ւնն է ուզում ստեղծել, չի՞ ուզում ստեղծել՝ ի՞նչ իմանաս... Մի ձեռքը ճանկռտելով հիմնում է այդ Պետութիւնը, միւս ձեռքը ճիգ է անում հիմքից քանդելու:

Ինչո՞ւ է այսպէս, ինչի՞ց է դժգոհ, ի՞նչ կամենում... Ինչո՞ւ է այսպէս անհաւասար, ներհակ, մաղձոտ, անհաւատալի՝ իր սարկութեան մէջ, անչափելի՝ իր վեհ թռիչքներում:

Երեւի, վրէժ ունի նա, մի վատ բան սրտի մէջ, որի համար է մեկուսանում, որ նեղէ, դաւէ, վնասէ: Ո՛չ. Հայի ամենամեծ առաքինութի՞ւնն ես ուզում — ամենաներողամիտ ցեղը աշխարհիս մէջ: Ի՞նչ եղաւ իր պատմութիւնը — զարհուրելի ջարդեր, խոշտանգում, բնաջնջում ... բայց ո՞վ է ամէնից շատ ջանք թափում փրկելու Էնվէրին ու Քեմալին (): «Ջարդի՛ր ինձ, — ասում է նա, — ահա՛ քո պատիժը եւ իմ վրէժը»: Ինձ թւում է, թէ մի շատ մեծ վիրաւորանք կայ Հայի սրտի խորքը, շատ խորը թաքնուած... Ինձ թւում է, թէ դրա համար է նա ջարդւում, ճափոնացու պէս, որ երբ մէկից խորապէս վիրաւորւում է, կանչում է իր բարեկամներին, յայտնում է իր վիրաւորանքը եւ վերցնելով դանակը՝ պատռում է իր որովայնը:*

Այդպէս է Հայը: Չի ուզում, որ իրեն դիպչեն, մօտենան, սիրեն, թէկուզ: Նա մեկուսի է, խստակեաց, բայց եւ ատասէր:

Երբ նայում եմ Հային, ինձ թւում է, թէ նրա վիրաւորանքը այն արծուի վիրաւորանքն է, որին ցած են բերել բարձր լեռներից: Թպրտում է, ընկնում քարերի աղբի մէջ, կեղտոտում, թեւերը կոտրում: Կերակուր ես մեկնում՝ չի ուզում: Չի սիրում ոչ սարկութիւն, ոչ երջանկութիւն. գերադասում է տառապանք եւ ազատութիւն: Մաղձոտ է, մեկուսի, բայց չունի դժնդակ ատելութիւն, որ բարձր լեռներին անծանօթ զգացում է: Գերի արծուի խոր վիշտն է իր սրտի մէջ: Սա Հայն է, որին զրկել են իր կեանքի միակ պայմանից — ազատութիւնից:

«Ոչինչ չեմ ուզում ձեզնից, — ասում է նա իր նեղիչներին, — ձեզ լինի ձեր լուծը, ձեզ լինի ձեր երջանկութիւնը — գնացէ՛ք, ապրեցէ՛ք խաղաղ եւ երջանիկ: Եթէ դուք սիրում էք կեանքը, ես սիրում եմ կեանքից աւելի թանկ բանը՝ Ազատութիւնը»...:

ԴԵՐԵՆԻԿ ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ

«Հայաստանի Անկախութեան Ազատութիւնը»...

Բացառիկ թիւ, 1920 *Օգոստոս*

(*) Ակնարկը Կարախանի մասին է. 1919-20ին, հայ յեղափոխականները կը հետապնդէին Էնվէր փաշան՝ հայկական կոտործի վրէժը լուծելու համար: Էնվէրը, որ Խորհրդային իշխանութեան հետ յարաբերութիւններու մէջ էր, վախնալով իրեն սպառնացող վտանգէն, Արտաքին Գործավարի օգնական Լ. Կարախանի մօտ պահուեցաւ եւ այդպէսով ազատեցաւ հայ յեղափոխականներու վրէժէն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Խլոյեան եւ զաւակները, որոնք խոր ցաւով իմացան մահը Պ. Ալեքսան Պապայեանի հօրը, հայրենի հողին վրայ, եւ իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Պապայեան ընտանիքին եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն: Այս տխուր լուրին առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 100 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ողբացեալ Զապէլ Աւատոյեանի մահուան առթիւ Սէն Ժեռմի Թաղականութիւնը խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ իր ամուսնոյն՝ Միսաք Աւատոյեանի եւ իր եղբօր Վահրամ Սաղըրեանին, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

Այս առթիւ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.— Միսաք Աւատոյեան եւ Վահրամ Սաղըրեան Սէն Ժեռմի հայկ. դպրոցին 100 եւ 100 «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկ. Րաֆֆի Նազարեան եկեղեցւոյ 100, Վարդան Պանտիկեան եկեղեցւոյ 100, Երուանդ Նազարեան 50 եւ 50 դպրոցին, Սարաճեան ընտանիք 50, Ալէն Պադըր – ճեան 20 եւ 30 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Խոզեան, այրի Տիկին Լուսին Կարապետեան, Տիկին Տէր-Գէորգեան, Խաչիկ Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Իս – կէնտէրեան 20ական, Միհրան Տէր-Պօ – ղոսեան 20 դպրոցին, 50 «Յառաջ»ին, Աբրահամ Մանկասարեան, Վարդեվառ Գամպէրեան, Խօրտէքեան ընտանիք, Մկրտիչ Կասեան 10ական, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Յարութիւնեան 10 եւ 10 դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Պերճ Կարապետեան 50 դպրոցին, Գրիգոր Դաւիթեան, Հ. Յ. Դ. Հայաստան խումբ 20ական, Միհրան Տէր-Պօղոսեան 20 եւ «Յառաջ»ին 50:

Ողբացեալ Պատուականեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Արա Տայիկեան 30 եւ 20 դպրոցին, Լիւսէթ Յակոբեան, Վերժին Դաւիթեան, Օննիկ Ժամկոչեան 20ական, Փօլ Գասապալեան 10 եւ 10 դպրոցին, Տէր եւ Տիկ. Պերճ Կարապետեան 50 դպրոցին, Հմայեակ Կարապետեան 5 եւ 5 դպրոցին:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միու – թեան տարեկան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Յունիս 11, Շաբաթ օր, ժամը 16ին ԵՍՆ'Ց ակումբի մէջ, 5 Ավրենի. Ռուէ,:

Կը հրաւիրուին բոլոր կեդրոնականցի – ները:

Օրակարգ.— Ընտրութիւն օրուան դիւանին, բարոյական եւ նիւթական հաշուետուութիւն, ընտրութիւն նոր վար – չութեան, բարեփոխումներ Միութեան Ծրագիր – Կանոնագրին մէջ, թելադրու – թիւններ եւ կարծիքներու փոխանակու – թիւններ:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Համախարբերդցիական Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի դաշտա – հանդէսը Յունիս 5ին, Կիրակի ամբողջ օրը, Ֆաւրիկուլի հանրակառքի ընկերու – թեան ծառախիտ դաշտին մէջ:

Ծոխ պիւֆէ, շամփուրով խորոված, մատչելի գիներով:

Հայկական եւ եւրոպական պարեր եւ զանազան անակնկալներ:

Նուագախումբ Քոչէրի:

Հայրենակիցներէն կը խնդրուի իրենց հետ բերել սեղան եւ աթոռ:

Մուտքը ազատ է

ԷՍԱԵԱՆ
ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏԸ

դէպի ՏՕՎԻԼ,, Յունիս 12, Կիրակի ամբողջ օրը օթօքառով:

Մեկնում, առաւօտ ժամը 7ին, Կառ տիւ Նոռի դէմ Քաֆէ լը Քիւրվէօրի առջեւէն
Վերադարձ ժամը շուրջ 22ին:
Ծախքերու մասնակցութիւն 60 Ֆր
Ուսանողաց 35 Ֆր.
(ուսանողական քարթ ներկայացնելը անհրաժեշտ է):

Արձանագրութեանց համար հեռախօսել առաւօտ 7էն 10՝ 343-04-20
Իրիկունը 18էն սկսեալ՝ 842-08-57

ՄԱՅԻՍ 28

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՄԱՆ 59ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Սարգիս Մինասեան խումբին պարահանդէս երեկոյթ, Շաբաթ Յունիս 4, ժամը 21էն մինչեւ լոյս քաղաքապետարանի Սալ տէ Ֆէթը, Ռիւ Վոլթէր:

Կը խօսի ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

HAGOP KHOUBESSERIAN

DESSINS

SIMON CHAYE
TAPISSERIES

7, Quai Saint-Etienne
HONFLEUR

28 Mai - 18 Juin
11 h. - 12 h. 30 — 15 h. - 19 h.

L'UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE
présente

Le 2 Juin à 21 heures précises, Salle Rossini, 6 Rue Drouot, Paris 9e, Métro : Richelieu-Drouot

CONCERT A DEUX PIANOS

au programme :

J. S. Bach, B. Bartok, W. A. Mozart, D. Milhaud

NAIRI — DEMIRDJIAN
PATRICIA — THOMAS

Prix des places : 35 et 25 F.
— Etudiants : 15 F. —

Réservations : U.G.A.B. Centre Culturel Alex Manoogian, 118 rue de Courcelles 75017 Paris, Tél. 227-12-12 et 924-86-71

ԱՂԹԱՄԱՐ
AKHTAMAR
Cabaret Arménien

24, Rue Rodier — 75009 PARIS

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇ —
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՒԱԳ

Réservation. — Tél. : 236-91-10

Բաց է ամէն օր

Ouvert tous les jours

ՀԻՒՐԸՆԿԱԼ ՏՈՒՆ ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅ ՔՈՅՐԵՐՈՒ

Մոնթէ Վերտէի դալարագեղ բլուրին վրայ, սիրուն բնակարան մը կ'ընդունի ուսանողուհի օրիորդներ, ուխտաւորներ եւ զբօսաշրջիկ տիկիններ: Երկու հոգինոց հանդստաւէտ սենեակներ, դիւրամատչելի գիներով կ'ապահովեն միայն բնակութիւն:

Maison d'acceuil des SS. Arméniennes de l'Imm. Conception

Une jolie villa nouvellement aménagée à Monte Verde attend des Etudiantes et Dames en pélerinage ou touristes.

Des chambres meublées à deux personnes à prix modéré, assurent seulement le logement.

Adresse : Via Vincenzo Monti, 9
00152 ROMA (Italia)
Tél. : 58-10-138

GRAND GALA
de la Chorale SIPAN-KOMITAS

Diner - Spectacle

Samedi 4 Juin de 20 h. 30 à l'aube

Pré Catelan, Bois de Boulogne

Orchestre SEVAN et MELKON et le Duo VICKEN - HAROUT

Entrée seule 35 F. Billets : Maison de Culture Arménienne, 17, Rue Bleue
DINER 200 F. réservez vos tables auprès de M. Boghossian : 720-90-59 et 720-90-60

TENUE CORRECTE EXIGEE — PARKING

Ձեր յաջորդ արձակուրդներուն համար կը թելադրենք այցելել՝

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

18 օրուան ծրագրով
Մեկնում եւ վերադարձ Փարիզ

Գին՝ 3790 ֆրանք

Յաւելեալ տեղեկութիւններ ստանալու համար դիմեցէք.—

ORIENTOURS
30, RUE M. LE PRINCE PARIS 6
Tél. : 326-92-26 — 329-49-00
Lic. A. 762

ՆԿԱՏԻ ՌՈՒՆԵՆԱԼ

Կայսոյա Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին զբօսապտոյտը Ֆոնթէնպլօ, Յունիս 26ին:
Մանրամասնութիւնները յետագային:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ARMENIE 77

du 11 Juin au 25 Juin	du 1er Octobre au 15 Octobre
du 13 Juillet au 25 Juillet	du 22 Octobre au 5 Novembre
du 5 Août au 19 Août	du 23 Décembre au 6 Janvier 78

du 5 Août au 19 Août
(pour les jeunes de 16 à 35 ans)

Renseignements et inscriptions :

mondotours
2, Rue de Sèze — 75009 PARIS Tél. : 073-30-64, 073-32-64

sevan voyages
50 Cours de la Liberté - 69 LYON Tél. 60 13 66

Renseignements et inscriptions : MONDOTOURS

POUR TOUS VOS VOYAGES TOUTES DESTINATIONS, BILLETERIES, NOUS CONSULTER

GRANDE SOIRÉE DANSANTE

Organisée par
L'ASSOCIATION SPORTIVE ARMENIENNE

Le 4 Juin, de 20 heures à l'aube au THEATRE MUNICIPAL
25, Ave. Victor Cresson 92140 Issy-les-Moulineaux

Animée par les ARMENIAN'S SUNSHINE

Avec la participation du Ballet KAROUN et du groupe HARTANAG

BUFFET ORIENTAL

RESERVATIONS.— Tél. 642-32-99